ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ
1
ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE
1er AOUT
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12178
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.178

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՐՊԷՍԶԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆՔ ՏՈԿԱԼ

Հայերէն օրաթերթի մը տարեդարձը, գաղութէ գաղութ, գուցէ ամէնէն ղրական երեւոյթներէն մէկն է, ի պատասխան այն յոռեգոյն տեսակէտին, որ կը ձգտի հոգեվարքը երգել Հայկական Սփիւռքին:

Սփիւռքի առաքելութիւնը չէ վերջացած սակայն: Ընդհակառակն, այսօր աւելի սուր եւ սուրբ ու տխրալի բնոյթ ստացած է ան, քանի իրեն վերապահուած է ընել՝ ինչ որ չի կրնար ընել Երեւան: Կը բաւէ թերթել Հայաստանեան մամուլը, իր աղճատուած ուղղագրութեամբ եւ վրդովիչ հայերէնով, կարդալ բողոքը՝ ճշմարիտ գրագէտին, որ արտայայտութեան ազատութիւն կը պահանջէ, համոզուելու համար որ երէկ, ինչպէս այսօր եւ վաղը, Սփիւռքի ճիտին պարտքն է տանիլ իր դատը:

Պաշտպանել արեւմտահայ մշակոյթը, գրականութիւնն ու արուեստը, պահպանել դասական ուղղագրութիւնը եւ լեզուն, կը մնան հիմնական կէտերը Սփիւռքի առաքելութեան:

Օրաթերթերու տարեդարձները, ինչպէս այսօր «Յառաջ»ի 46րդ տարեդարձը, կը դառնան ուրեմն լոկ պատրուակներ, անդրադառնալու համար այս կենսական խնդրութեանց:

Աւելի քառասունեւվեց ամառներ առաջ, ան որ կեանք կուտար այս թերթին կը բանաձեւէր անոր հաւատոյ հանգանակը, ի միջի այլոց շեշտելով.—

«... Ամէն բանէ առաջ, մեր գործը պիտի ըլլայ պաշտպանել այն բոլոր սրբութիւնները որոնք շունչ կուտան ժողովուրդներու եւ վառ կը պահեն անոր հաւատքը՝ լաւագոյն օրերու համար: Գաղութները հանգրուաններ են, ուր նետուած ենք ակամայ, դէպքերու բռնադատման տակ, մինչեւ որ կարենանք հասնիլ մեր հայրենիքը: ... Այս էխուրընկալ այլ համայնակուլ ափերուն վրայ, մեր հայրենակիցները պիտի ջանան փարգացնել իրենց ազգային գիտակցութիւնը, պահել լեզուն որ միակ թանկագին աւանդն է, ուժ տալ մայրենի դաստիարակութեան, գրականութեան եւ արուեստին, մոռնալ շատ մը ախական ունակութիւններ եւ նորոգուիլ նոր կեանքի բարիքներով:

«Ամէն գաղթ, իր շատ մը չարիքներուն հետ, ունի բարիքներ ալ, կը բաւէ որ արթուն ըլլանք, չտարուինք խաբուսիկ երեւոյթներէ, եւ ամուր պահենք մեր ազգային անհատականութիւնը»:

Ու «Յառաջ»ի ծնունդէն 46 տարիներ յետոյ եւ Շ.ի մահէն 15 տարիներ ետք, նոյն բանաձեւումն է որ կը մղէ մեզ տոկալու, հակառակ բոլոր խոչընդոտներուն: Վասնզի երբ «համայնակուլ ափերու» վրայ լոյս տեսնող օրաթերթ մը աւելի քան ինը տասնեակ նոր բաժանորդ կ'արձանագրէ — միայն վերջին վեց ամիսներու ընթացքին — միջին եւ նոր սերունդէն, այդ կը նշանակէ որ վերադարձ մը կայ դէպի աղբիւրները գիտակից երիտասարդութեան մը մէջ, ու կը փաստէ նաեւ որ սփիւռքի մամուլին դերը կը մնայ աւելի քան երբեք անհրաժեշտ: «Հայրիկը մեռաւ, թերթը դադրեցուցէք»ը կը ստանայ նոր դիմագիծ եւ կ'ըլլայ «հայրիկէն զատ կը բնակիմ, զիս ալ բաժանորդ արձանագրեցէք»:

Այս պարզ պատկերը կը բաւէ, որպէսզի շարունակենք տոկալ:

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼՈՒՍԻՆ ԻՋԱՆ

«Ափոլլօ 15» արձանագրեց կարեւոր յաջողութիւն մը, թէեւ այլեւս սովորական դարձած երեւոյթ մը եղած է ան: Արդարեւ, Ուրբաթ գիշեր այերանաւին Լեմ խցիկը կատարեալ ճշգրտութեամբ վայրէջք կատարեց Լուսնի վրայ, եւ երկու աստղանաւորդները՝ Սքոթ եւ Իրուին ոտք կոխեցին մեռած մոլորակին վրայ: Նախօրօք ճշդուած կէտէն հազիւ հարիւր մեթր հեռու իջած է Լեմը, ինչ որ ցոյց կուտայ հաշուարկումներուն ճշգրտութիւնը:

Սքոթ երբ տեսած է իր աչքին առջեւ պարզուող բնանկարը — լեռներու միջեւ տարածուած լայնածիր դաշտ մը — սքանչացումի արտայայտութիւն ունեցած է:

Երկու աստղանաւորդները, ինչպէս հաղորդած ենք, Շաբաթ եւ Կիրակի շրջապտոյտ պիտի կատարեն՝ գիտական հետազօտութիւններ կատարելով: Անոնք առաջին անգամ ըլլալով պիտի գործածեն լուսնային ճիփ կառք մը, որով հնարաւորութիւն պիտի ունենան երկար տարածութիւններ կտրելու:

Անոնց շրջապտոյտը Լուսնի վրայ պիտի պատկերասփռուէր գունաւոր նկարներով:

Աւելցնենք, որ լուսնային ճիփը կրնայ 65 քլմ. ճամբայ ընել 78 ժամուան համար. Աշխարհի ամէնէն սուղ կառքն է, կ'արժէ 445 միլիոն տոլար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՐԻՓՈԼԻԻ արաբ վեհաժողովը միայն չորս ժամ տեւեց, որու ընթացքին մասնակիցները՝ Լիբիոյ, Եգիպտոսի, Սուրիոյ եւ երկու Եմէններու առաջնորդները, ինչպէս նաեւ Արաֆաթ համաձայն գտնուեցան դատապարտելու Յորդանանը՝ Պաղեստինցիներու դէմ իր ձեռք առած միջոցներուն համար: Վեհաժողովը ազդարարութիւն մը ուղղեց Ամմանի: Ալժերիա խզեց իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները:

ՓՈՅԻ մօտ, Ֆրանսա, օդանաւի ծանր արկած տեղի ունեցաւ: Զինուորական օդանաւ մը այրեցաւ թռիչքի պահուն: 37 զինուորականներ մեռան: Ճափոնի մէջ ալ 162 հոգի մեռան, երբ ճամբորդական եւ զինուորական երկու օդանաւեր բախում ունեցան: Այս վերջինը ամէնէն ծանր արկածն է քաղաքային օդանաւորդութեան պատմութեան մէջ:

ԿԻՆԷԻ բանակի նախկին ընդհ. հրամանատարը՝ Քէյթա Նումանտիան «ինքնաքննադատութիւն» կատարեց, յայտարարելով, թէ «դաւած է երկրին եւ նախագահին դէմ»:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը քանադացի նախարարի մը յայտարարեց, թէ Չինաստանի տնտեսութիւնը թոյլ է: Ետ մնացած է ճարտարարուեստականացման, ինչպէս նաեւ գիւղատնտեսութեան մեքենայացման ծրագիրները: Անդրադառնալով չինեւխորհրդային յարաբերութիւններուն՝ Շու Էն Լայ յիշեցուցած է, թէ Մոսկուա խզեց իր բոլոր համաձայնագիրները Փեքինի հետ 1960էն ցայսօր: «Մենք երախտապարտ ենք Խրուշչեւի, քանի որ այդ քայլը առնելով հնարաւորութիւն տուաւ մեզի մեր ուժերուն միայն ապաւինիլ»:

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ միջադէպ մը պատահեցաւ Թուրք եւ յոյն զինուորներու միջեւ: Հրացանաձգութիւն տեղի ունեցաւ:

ԼԻՒՔՍԷՆՊՈՒՐԿԻ ՊԱՀԱՊԱՆԸ

Գրեց՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Բարեկամիս՝ Գուրգէն Մախարիի յիշատակին

Հիմնական տարբերութիւն մը զիս կը բաժնէ իմ փաթրոնէս: Մինչդեռ ան բնիկ Փարիզցի մըն է յաղթանդամ, ես պարզապէս Էմիլն եմ: Մինչդեռ ան ձեռներէց պատկառազդու եւ բարեկեցիկ անձ մըն է, ես պարզապէս Էմիլն եմ:

Էմիլ՝ իմ անունս է, տասնըվեց ամիսէ ի վեր: Աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել՝ տասնըվեց ամիս եւ կոտորակներ: Այդ կոտորակներէն առաջ ես կը կոչուէի Ժանփիէռ, Ասման եւ Ռոպէռ, անուններ՝ որ ինծի տրուած են յաջորդական գործատեղիներու մէջ, տեսակ մը պայմանադրութեամբ: Ֆրանսացիները իմ վաւերական անունս կ'արտասանեն այնպէս, ինչպէս կարելի չէ գրել եւ ոչ մէկ լեզուով:

Օտար անունները նման են զոյգ մը նեղ կօշիկներու, որոնցմէ մէկը լայն է: Բայց ես աւելի դիւրաւ վարժուած եմ կաղալու, քան թէ բուն իսկ աշխատութեան: Ես աշխատութեան հակառակ եմ: Սա սկզբունքի հարց է: Հակառակ եմ:

Խարեւ-խուրեւ օր մըն էր: Երկինքը կը խոստանար արեւ-արեւակ, ստորնաբար թրջելով հանդերձ իմ ոտքերս: Երբ ճաշի նստանք կէս-օրին, ես ապսպրեցի կայտառ ախորժաբեր մը: Նախ այդ մէկը, որ ինծի առաջասաներ պարզել կուտայ եւ կ'ընդարձակէ հորիզոններ: Իսկ փաթռոնս, որ միշտ կ'երազէ ովկեան եւ ծով, ինչպէս ամէն բնիկ Փարիզցի, ապսպրեց շիշ մը հանքաջուր:

Խմելով հանդերձ իր սահմանափակ ծովը, ըսաւ ինծի.

— Պարոն Էմիլ, այսպէս եւ այսպէս:

Ինչպէս կ'երեւայ, խնդիրը կարեւոր էր: Ուստի դացի, երեք օր վերջ, Լիւքսէնպուրկի հանրային պարտէզը, հետս տանելով չորս հատ բանուոր, զանազան շինուածանիւթեր եւ համբերութիւն:

Մեզի կ'ընկերանային չորս շիշ կարմիր գինի, չորս բանուորներուն համար: Հատ մըն ալ ճերմակ գինի: Այս վերջինը՝ ինծի: Ես կը պատկանիմ հակառակորդ սեռնտիքայի մը:

Հազիւ թէ մեր խումբը երեւցած էր ծառուղիին մէջ, երբ պահակը մեր վրայ խոյացաւ, թաթը ատրճանակին վրայ: Ըսի.

— Պարոն պահակ, այսպէս եւ այսպէս:

— Ա՛հ, ինչ կ'ըսէք, այսպէս եւ այսպէ՞ս...

Եւ այնքան գոհ էր իմ բացատրութենէս, որ ինծմէ սիկարէթ մը ուզեց: Աս ալ այսպէս:

Չորս բանուորները եւ ես բանեցանք խղճմտօրէն, փոխադարձ գործակցութեան հիմի վրայ, ջարդելու եւ կոտրելու համար այն տղէտ հետաքրքիրները, որ մեզ շրջապատած էին առաջին իսկ բոպէէն: Քանի մենք կը ջարդէինք տղէտները, տգիտութիւնը կ'ընդարձակուէր եւ կը խորանար նոյն համեմատութեամբ: Ջարդը չի լուծեր ո՛չ մէկ հարց, ըսաւ պահապանը որ պահակ է, կը ստեղծէ նորեր:

Զիս չէին մտահոգեր Ֆրանսայի հնադարեան թագուհիները, որ մեզի կռնակ դարձուցած էին միասնաբար, աղնուատոհմ ջատուկներու առհաւական սիգութեամբ: Աղեղնաձեւ թեռասին վրայ եւ ի դէմ կեդրոնական աւազանին, անոնք շարունակեցին իրենց առասպելական բամբասանքը, որ ազգի մը պատմութեան ենթահո՛ղն իսկ է: Թթխմորը:

Աւելի վտանգաւոր էին հրաբոր եւ գաղափարապաշտ բանաստեղծներն ու վիպասանները, որոնցմէ ամէնէն մերձաւորը, Ժորժ Սան, աչք տնկած էր իմ բանուորներէս մէկուն: Այդ բանուորը Ալֆրէտ մը Միւսէն էր: Իրար հասկնանք՝ մօտաւորապէս:

ԼԻՒՔՍԷՆՊՈՒՐԿԻ ՊԱՀԱՊԱՆԸ

Երկու շաբաթէն աւարտեցինք մեր գործը։ Ահա թէ ի՛նչ էր մեր ձեռակերտը։

Ի՞նչ էր։ Ի՛նչպէս կ՚ուզէք որ նկարագրեմ շինութիւնը, երբ չեմ հաւատար նկարագրականներու փոխանցելի զօրութեան։ Բազմաթիւ տեսանողներ նկարագրած են Սուրբ Կոյսը։ Դիմագիծը՝ այսպէս. քօղը՝ այսպէս. վերարկուին ծալքերը՝ այսպէս։ Արդի՞ւնքը։ Կը մնայ ոգին։

Նմանապէս, ոգի մը պիտի գտնէք մեր կառոյցին մէջ, որ պարզ նստարան մըն է, գրեթէ պարզ, երկու կողմէն օգտագործելի։ Նստարանի ծայրամասերէն կը բարձրանան մետաղէ երկու ուղղորդ ձողեր, իրենց վրայ կրելով տուփ մը որպէս ամպհովանի։ Այդ տուփին մէջ զետեղած եմ ժամացոյց մը եւ զանգակ մը։ Որոշեալ ժամուն կը հնչէ զանգակը, կը բացուի դռնակը եւ դուրս կը պարզուի սպիտակ պաստառ մը, որ կը տարածուի ուղղորդ ձողերն ի վար սահելով։ Ահա այդ պաստառին վրայ կը խաղայ սինեմա։

Անշուշտ գուշակեցիք, որ զանգակէն եւ ժամացոյցէն զատ եւ անոնցմէ զերիվեր, սինեմայի գործիք մը եւս կայ տուփին մէջ։ Շնորհակալ եմ։ Միայն թէ, քանի որ ես Լիւքսէնպուրկէն կ՚անցնիմ ամէն օր, պաշտօն առած եմ հսկելու ձեռակերտիս վրայ։ Նորահնար մեքենաները, որոնցմէ ոմանք ճշմարիտ հրաշալիքներ են, կը կարօտին ժամանակի, մինչեւ որ խւրացնեն մեր գաղափարաբանութիւնը եւ ըլլան, մեզի նման, թէ՛ շինարար եւ թէ՛ մահասփիւռ։ Ես այդ բանին վրայ կը հսկեմ։

Այս հանգամանքով մտերմացած եմ պահակին հետ, որ ինծի կ՚ըսէ «Պարոն Էմիլ»։ Երբեմն կը նստիմ ձեռակերտիս դիմաց, թաւարազեղ ծառերու ստուերին մէջ եւ կը դիտեմ փոքրիկ հանդիսականները։ Որովհետեւ, աւելցնեմ, այս սինեման մանուկներու համար է եւ բոլորովին ձրի։

Ա՛խ, ինչքա՛ն գեղանի մանչուկներ կան։ Զմայլելի խարտեաշներ, երկար թարթիչներով թուխեր եւ տակաւին չարաճճիներ եւ չփացածներ։ Ամբողջ երամ մըն է դունադեղ, որ երբեմն կ՚երթայ, այսինքն՝ կ՚առաջնորդուի, թրջել իմ ձեռակերտիս ոտքը։

Արդէն իմ դէմքէս գուշակեցիք, որ ես մանուկ սիրող մարդ չեմ։ Աւելի ճիշդը՝ կ՚ատեմ զանոնք։ Բայց սիրել կը ձեւացնեմ կեղծաւորաբար, երբ պզտիկին կ՚ընկերանայ իր աղուոր մայրը կամ թէ սոնտոն, նմանապէս կաթնաթոյր։ Աղուոր կիներու ներկայութիւնը բաւական է, որպէսզի ես ըլլամ ոսկեբերան շողոքորթ, համեստօրէն ընչաքաղց եւ էապէս սիրատոչոր։ Մարդուն իսկական դաստիարակը ցանկալի կինն է, արբուցիչ բոյրերուն մէջ զարնանային։ Եւ ահաւասիկ սիրուն տինկ–տանկը.—

Վիլլա մը։ Առջեւը՝ պարտէզ։ Երկուքն ալ բարեկեցիկ։ Կեդրոնական ծառուղի մը՝ նուրբ սանտրով սանտրուած։ Վարդենիներ, որ վարդ կը կրեն։ Գետնատարած շուն մը, որ կ՚երազէ ոսկոր։ Քովը՝ սեղան մը։ Սեղանին վրայ՝ արեւարգել – հովանոց։ Մանուկ մը նստած է սեղանին առջեւ եւ արեւարգել – հովանոցին ներքեւ։ Դաս կը պատրաստէ։ Rosa, Rosas, Rosam։ Շունը կը սկսի հաչել։ Ցիմա՛ր Փաշա, լռէ՛ շուտով, ես դաս կը պատրաստեմ։ Օրիորդ մը, որ տիկին է, ծեծեծանքով կը յառաջանայ սանտրուած ծառուղիէն (թռավըլինկ)։ Մանչուկը կը շղթայէ հաչան շունը։ Վարդ մը, եթէ կը հաճիք, սիրուն մանչուկ։ Ամենայն սիրով, օրիորդ որ տիկին էք, ահաւասիկ վարդ մը մեր վարդենիէն որ վարդ ունի։ Կանկութէր մը կը սողոսկի թուփերու վարագոյրին ետեւէն։ Զըսի՞ ձեզի թէ եղածը թակարդ մըն էր։ Փաշան գիտէ՛ր իր ըրածը երբ կը հաչէր։ Տղան կ՚առեւանգուի։ Գետինը՝ թուղթ մը (մօտէն դիտուած)։ Մենք կը պահանջենք մէկ միլիոն փրանք իբրեւ փրկագին, քսանըչորս ժամէն վճարելի։ Շունը, որ շղթայուած էր, այլեւս շղթայուած չէ։ Խզեց շղթան։ Խածաւ տաքատ։ Երեւցաւ վարտիք (ծափ ու ծիծաղ)։ Հեծելանուորդ ոստիկաններ հետապնդեցին։ Տո՛ւր թէ կուտաս։ Անիւները դարձան հակառակ ուղղութեամբ (տակէն դիտուած)։ Շունը կատարեց զուարթ ոստումներ, առանց իր երախէն լքելու սպառնական թուղթը։ Նոյն ծառուղին՝ այս անգամ բուրումնաւէտ։

Եւ անգամ մը, երբ աւարտեցաւ այս սինեման, զարմանահար մանչուկ մը ըսաւ, Լիւքսէնպուրկի պահակը մատնանշելով.

— Մամա, մամա, նայէ՛, տղան փրկող ոստիկանը հոս է...

Ոմանք խնդացին, մայրը իր կուրծքին սեղմեց երախան, իսկ պահակը, որ շառագունած էր, ինծի ըսաւ, իր գօտին ամրապնդելով.

— Պարոն Էմիլ։

×

Ցերեկները կը շրջիմ գրասենեակէ գրասենեակ, նոր գործ մը ճարելու յոյսով։ Անգործ եմ։ Ըստ գրասենեակի կարեւորութեան, կը ներկայանամ ձեռնոցներով, կամ թէ իբրեւ հասարակ քրիստոնեայ։ Կը թափառիմ նաեւ գիշերները։ Գիշերը ունի խորհրդաւոր գրասենեակներ, որ բաց կը մնան իմ առջեւ։

Գործս լքեցի որովհետեւ հակառակ եմ աշխատութեան։ Ամէն առաւօտ, երբ դուք եւ ես կը վտարուինք դրախտէն, մեր ճակտին քրտինքով վաստկելու համար աշխարհի երեւելի եւ աներեւոյթ հարստութիւնը, ամէն առաւօտ, կ՚ըսեմ, անիծեալ առաւօտ մըն է ինծի համար։ Եւ ձեզի համար, մի՛ ամչնաք։

Փաթոոնս, ինչպէս որ ըսի, հաւատարիմ կը մնայ հանգստուրին։ Ո՛չ, ես չեմ կրնար ապրիլ առանց ալքոլի։ Ինծի անհրաժեշտ են կնոջ մորթին մտերմութիւնը, անոր բոյրը, ստուերամած անկիւններուն խոնաւութիւնը, եւ տակաւին՝ յառաջընթաց կիսադունդերն ու յետսապահ կլորութիւնները։ Մէկ խօսքով՝ այն կէս–գինով վիճակը որ բնական վիճակն է երազուն հոգիներուն։

Իմ փաթոոնս, որ իմ փաթոոնս չէ հինգ օրէ ի վեր, ինծի կ՚ըսէր, երբ կը պարզէի խոլոտ առագաստներ ալքոլի ազդեցութեան տակ, եւ երբ կ՚ընդգրկէի ազատ հորիզոններ։ Ան կ՚ըսէր.

— Պարոն Էմիլ, ատոր վերջը նաւաբեկութիւն կայ...

Կ՚ուզէի հասկցնել իրեն, թէ բեռ կայ, բեռ ալ կայ։ Բեռան տեսա՛կը կայ։ Կ՚ուզէի հասկցնել թէ աշխատութեան հակառակ եմ, երբ ան խոտոր կը համեմատէ իմ խառնուածքիս եւ թէ կը ժխտէ իմ երջանկութեան գաղափարս։ Լայն հորիզոններու խորհուրդը անհրաժեշտ է որպէսզի ծովամոյն ընեմ ծանրածանր բեռներս, կապոց առ կապոց։ Թեթեւութիւնը որ այսպէսով կը ստեղծուի մէջս, եւ որ չփոթ ու տատանուն կը դարձնէ շրջապատս, մարդիկ թէ իրեր, այդ թեթեւութիւնը ինծի կը պատճառէ այնպիսի՛ խորասոյզ երջանկութիւն մը, որ կը նմանի լալու ցանկութեան։ Երջանկութիւն եւ արտասուք։ Ո՞ւր է բաժանման կէտը։

Ես այս տեսակ հարցումներ շատ կ՚ուղղեմ, գիշերային թափառումներուս ընթացքին, առանց միշտ պատասխան ստանալու։ Այսուհանդերձ, եւ բնազդաբար, պոռացի.

— Hé, là-bas ! ի՞նչ է պատահած... ի՞նչ գործ ունիս պարտէզին մէջ, գիշերային այս ժամուն... Ո՞վ ես դուն...

Ծառերուն միջեւ կը շրջէր ուրուական մը, որ կենդանի էակ էր։ Այո՛, այդ տեսակ մէկն էր որ պատասխանեց.

— Ես եմ, Պարոն Էմիլ, ես՝ պահակը։

— Ո՛չ, ըսի վճռականօրէն, դուն գոյութիւն չունիս։ Գործիքս խանգարուեր է։ Եւ խաթարուեր է իր թատերական կշռոյթը։ Զանգակը հնչեր է յայտագրէն դուրս... եւ ի՛նչ հնչիւն, Պարոն Էմիլ... պարզ տինկ–տանկը ստացած էր մեծ ծաւալ գիշերային լռութեան մէջ։ Դժբա՛խտ պարագայ, ցաւալի՛ պատահար... Գիտէի թէ դռնակը պիտի բացուի եւ թէ երիզը պիտի գառնայ։ Պարոն Էմիլ, ըսէ՛, կ՚աղաչեմ, ո՞վ պիտի երթար դիտելու։ Ոչ մանուկ կայ այս ժամուն եւ ոչ ալ սոնտոն։ Արդէն փակ են բոլոր դռները։ Սոխպուեցայ ես անձամբ դուրս սլանալ անկողնէս եւ գալ դիտել սինեման, կէս–քուն կէս–արթուն վիճակով։ Ըսէ, կ՚աղաչեմ, եթէ ես չհասնէի ատենին, ո՞վ պիտի դիտէր, ո՞վ...։

Ակնթարթ մը... եւ խկոյն խլեցի պահակին ձեռքը։ Սեղմեցի ձեռքը ջերմապէս։ Կը յիշեմ որ զայն սեղմեցի երկարօրէն։ Իրականին մէջ, ժամանակ կը շահէի։ Շատ քիչ րոպէներ զիս կը բաժնէին այն պահէն, երբ Լիւքսէնպուրկ կը մտնէի պահակին օգնութեամբ, անցնելով պարտիզպաններու կողմնակի դռնակէն, այսինքն Կիւսթաւ Ֆլօպէռի առջեւէն։ Երբ մտածումս ընտելացաւ կացութեան, ըսի, առանց այլեւայլի.

— Bravo ! ի շգոյէ մանուկներու, անհրաժեշտ էր քեզի պէս մանկամիտ մէկը... մէկը, որ կը պատասխանէ արտաքին կանչերու... այսպէս, առանց ընտրութեան... այսպէս, սրտառուչ զոհաբերումով...

Պահակը ամրապնդեց իր գօտին եւ ուռեցուց կուրծքը.

— Կը մերժեմ մանկամիտը։ Կը մերժեմ զայն։ Քու նախատինքին դէմ կը ծառանամ... երկու անգամ։ Ես կրկնակ էակ մըն եմ։ Մարդ մը առաւել՝ համազգեստ մը։

Ձեռքը տարաւ ատրճանակին։ Այսպէս է որ ստացայ շանթահարիչ ակնարկներ։ Համազգեստին եւ անոր պատիւին շուրջ ան ըրաւ վերջնական յայտարարութիւններ։ Իր մտածումը կուռ էր, ձայնը՝ զոռ։ Թռչուններ արթնցան մեր գլխուն վերեւ եւ թափահարեցին։ Ուսիս վրայ ինկաւ փետուր մը, որ տերեւ էր։ Կրկին սեղմեցի բարեկամիս ձեռքը եւ ըսի.

— Որքա՛ն գեղեցիկ է քու պարտէզդ... Անոր բնակիչներէն ո՛չ մէկը համազգեստ կը կրէ... Սթանտալ, Ֆլօպէռ, Ժորժ Սան, Պօտլէռ, Վեռլէն, ա՛հ, չմոռնամ Մատամ տը Սեկիւռը, ծնեալ՝ Ռոսթոփչին... Ահաւասիկ մարդիկ, որ անսացած են իրենց ներքի՛ն ձայնին... կարելի է փակել Լիւքսէնպուրկը բարձր վանդակորմով, ինչո՞ւ չէ... բայց ներսը կը մնայ գործիք մը, որ կը յայտնէ անխչխանական հակումներ... կը հնչէ անժամանակ...

— Դուն ծիծաղելի ես, ըսաւ պահակը։ Այս ժամուն շատ կառք չկայ... բայց հասուկտոր կայ... Երբ անկիւնէն կը դառնայ եւ պահ մը քեզ կ՚առնէ, կոպտօրէն, իր լուսարձակներու ցանցին մէջ, դուն զարմանալիօրէն կը նմանիս հօպիտի... հօպիտի կամ չարագործի...

— Պողոտան անո՛նց է։ Անո՛նցն է հրապարակը։ Հըոպիտին եւ չարագործին։ Այդ տեսակ մարդիկ տեղ չունին հոս։ Հոս չկան կրօնաւոր, զինուորական, դատաւոր, եւ ոչ իսկ այն մէկը, որ առանց եռեւ կկզած՝ կը քաշէ անտեսանելի թելեր։ Զկայ մեծ դրամագլուխը։

— Դրամագլուխը ամէն տեղ է, ըսաւ պահակը, մանաւանդ հոն՝ ուր կ՚ուրացուի իր ներկայութիւնը։ Բայց դուն չպատասխանեցիր իմ հարցումիս։ Եթէ ան իսկ ներկայ չէր, ապա ուրեմն ո՞վ պիտի դիտէր սինեման եթէ ես չըլլայի... ո՞վ պիտի տեսնէր...

— Ո՞վ կ՚ուզես որ տեսնէ, Տեսանո՛ղը, բնականաբար... Տեսանողը նման է խանգարուած գործիքին։ Ան կը նախընտրէ գիշերուան կիսաստուերը եւ լռութիւնը, երբ իր ձայնը պիտի ստանայ մեծ ծաւալ եւ պիտի արձագանգէ հեռուն։ Տեսանողը կը վկայէ թէ մենք իրական կեանքը պիտի ճանչնանք մեր մահէն վե՛րջ միայն, եթէ գիտնանք մէկզմէկ սիրել եղբայրաբար... Համաձայն, ուրիշ Տեսանողի մը, իրական կեանքը երկրի վրայ իսկ է, եթէ գիտցանք մզել եղբայրասպան կռիւ, շնորհիւ դասակարգային պայքարի։ Եւ մենք կը պատասխանենք իրենց կոչին, կէս–քուն կէս–արթուն վիճակով։ Այսպէս է որ մեր կեանքը կ՚ըլլայ մանկական սինեմա...

Պահակը, որ նստած կը մնար երկաթէ աթոռին վրայ, ցցուեցաւ ոտքի.

— Մանկական խա՛ղ... կը նսեմացնեն ինչ որ մեծ է... ինչ որ քեզ կը գլէ կ՚անցնի...

Ես ըսի.

— Վսեմ է եղբայրը, վսեմ է ընկերը... երբ անոնք չեն նշանակեր «Եղի՛ր եղբայրս», թէ չէ կը սպաննեմ քեզ»։

Եւ աւելցուցի.

— Անհուն հրճուանք եւ լալու ցանկութիւն։ Ո՞ւր է բաժանման կէտը։

Վառեցի սիկառէթ մը, հատ մըն ալ երկարեցի բարեկամիս, որ ըսաւ.

— Այս բոլորը մեզ կը հեռացնէ խանգարուած գործիքէն... Հարցին լուծումը բանալիին մէջն է... Ո՞ւր է բանալին...

— Սէրը... մրմնջեցի վարանումով, երբ արդէն իսկ կը հնչէր սիրուն տինկ–տանկը.—

Պատկառելի ծառ մը։ Բունին մէջ՝ խոռոչ մը։ Խոռոչին բերանը դիրք բռնած են երկու մանուկ բուեր։ Կը փայլին իրենց չորս աչքերը նման չորս ադամանդներու։ Մայր բուն բազմած է հորիզոնական ճիւղի մը վրայ, որպէս նորընտիր կաթողիկոս ուղղափառ։ Կաթողիկոսին ետեւ կը փայլի լիալուսինը, համակ ձոյլ արծաթ։ Հնչեց ճիւղէն առկախ հեռաձայնի ընկալուչը։ Ալլօ–ալլօ, գլխուս վրայ, սիրելի Պարոն Պայ–Խուշ, ձեր մօտ կը ժամանեմ խիկոյն եւ վաղվաղակի, օդային ճամբով։ Մայր բուն երկնքէն խլեց լիալուսինը։ Զայն նետեց տոպրակին մէջ։ Ելեկտրական լոյսը նուազեցուցի, իմ գոհար ձագուկներս, որպէսզի լա՛ւ տեսնէք լարախաղաց սկիւռին ոստումները։ Մայր բուն դրաւ իր կիրակնօրեայ ակնոցները եւ մեկնեցաւ։ Բունին ետեւէն դուրս եկաւ Սուրբ Գիրքին օձը։ Երկարեց իր լեզուն (մօտէն դիտուած)։ Շողարձակեցին չորս ադամանդները։ Վար առին իրենց խոռոչին վարագոյրը։ Մանուկ բուերը կատարեցին խորհրդակցական ժողով դռնփակ։ Բազմաթիւ անգամներ վեր–վար ըրին գոհարավանառի իրենց երկաթէ վարագոյրը։ Հաշուեցին իւրաքանչիւր վեր եւ իւրաքանչիւր վար։ Խօսեցան *մօռս* հեռագրով։ Մամա, մամա, շո՛ւտ հասիր, Annibal ad portas։ Օդային տորմիղ մը խոյացաւ օձին ուղղութեամբ։ Ահա եւ՝ ճանկերս դուրս։ Օձը ինկաւ տոպրակին մէջ, ուր կար ձոյլ արծաթ։ Բարձրացաւ բոց մը համայնակուլ։ Դժոխք (մօտէն դիտուած)։

Մեր սիկարէթները սպառած էին։ Կը վառէի նոր մը, երբ պահակը ըսաւ.

— Սինեման պզտիկ հրաշակերտ մըն է... Դո՛ւն է որ չգիտցար գործածել զայն... Եւ ոչ իսկ խնամով պահել բանալին...

— Կեանքն ալ, ըսի, հրաշակերտ մըն է։ Բայց զայն

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԴԱՒԻԹԻԺԵՑԻ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԷՋ

—o—

Հ. Ղեւոնդ Ալիշան «Հայ–Վենետ» աշխատութեան մէջ կը խօսի Խաչատուր Դաւրիժեցիի (ԺԶ. դար) կեանքին, ինչպէս նաեւ անոր իտալերէն հրատարակած գործին մասին։

Այդ գործը կը կոչուի «Պանդխտութիւն կամ ուղեւորութիւն Սերենդիպօ կղզիի թագաւորին երեք զաւակներուն»։ Գիրքին իտալերէն վերնագիրն է՝

Peregrinaggio di tre giovani figliouli del Re di Serendippo, par opera di M. Christoforo Armeno, della persiana nell italiana lingua rapportato.

Գիրքը գրուած է գեղեցիկ եւ մաքուր իտալերէնով, ինչպէս կը վկայէ Ալիշան։ Տպագրուած է Վենետիկ, 1557ին։ Աշխատութիւնը արժանացած է գնահատութեան եւ գտած մեծ ժողովրդականութիւն թէ՛ Իտալիոյ մէջ, ուր մինչեւ ԺԹ. դարու վերջ վերահրատարակուած է ութ անգամ, եւ թէ՛ եւրոպական այլ երկիրներու մէջ։ Թարգմանուած է ֆրանսերէն, անգլերէն, գերմաներէն, հոլանտերէն, դաներէն։

Խաչատուր Դաւրիժեցի ապրած է Վենետիկ։ Ան հոն գացած էր Թաւրիզէն եւ մտադիր էր ճամբորդելու Եւրոպայի զանազան երկիրները։ Առաջին հանգրուանը եղած է Վենետիկ։ Ըստ երեւոյթին, հրապուրուելով քաղաքին գեղեցկութիւններէն եւ հրաշալիքներէն, մնացած է հոն, ուր յետագային գրած է իր այդ գործը։ Գիրքը հրատարակուած է առանց հեղինակի անունի մատնանշման։ Իտալերէն վերնագրին մէջ յիշատակուած է, որ գայն պարսկերէնէ թարգմանած է Խաչատուր Հայը։ Ալիշան նկատել կու տայ, թէ թերեւս այդ գործին հեղինակն ու թարգմանիչը միեւնոյն անձն է, այսինքն՝ Խաչատուր Դաւրիժեցի։ Ալիշանի այդ ենթադրութիւնը, մեր կարծիքով, ճիշդ պէտք է համարել հետեւեալ պատճառով։

Խաչատուր Դաւրիժեցի իր գիրքին իտալերէն յառաջաբանին կցած է հայերէն ներածական մը, ուր ոչ մէկ խօսք կայ թարգմանութեան մասին. ընդհակառակն, հոն պարզապէս ըսուած է, որ գիրքը «իմ լեզուէս յիտալական լեզու թարգմանեցի»։ Պարզ է, որ անոր լեզուն եղած է ոչ թէ պարսկերէնը, այլ հայերէնը։ Պարզ է, որ գիրքը թարգմանուած է հայերէնէ իտալերէն եւ, ինչպէս ինք կ'ըսէ, իտալերէն շատ լաւ գիտցող իր մէկ բարեկամին օժանդակութեամբ։

Մեծ արժէք կը ներկայացնէ գիրքին հայերէն յառաջաբանը, որ գրուած է աշխարհաբար. այդ՝ աշխարհաբարի հնագոյն նմոյշներէն է եւ լեզուաբանները կրնան ուսումնասիրութեան հետաքրքրական նիւթեր գտնել հոն։

Յառաջաբանին մէջ հեղինակը կը բացատրէ իր գիրքին իտալերէն լոյս ընծայման դրդապատճառը։ Մէջբերենք յառաջաբանին վերջին հատուածը, որով ցոյց տուած կ'ըլլանք նաեւ անոր լեզուն.—

«...Արդ, ես այսպիսի գեղեցիկ բարուց եւ սովորութեանց սիրահարուած, իմ հայրենիքս բոլորովին մոռնալով, եթէ եւ երբեմն ի միտքս ընկնայ նորէն դառնալ, կարծես թէ բաղձանքս մոռցնել կու տայ գայն։ Այստեղ ամէն արուեստի պարապող մարդիկ շատ մտադիր տեսնելով իրենց բանիւ գործին, այս քաղաքիս մէջ իրենց ինծի ըրած շատ ու շատ մարդավարութեանց փոխարէն, իրենց զուարճութեան համար ուզեցի իմ մէկ սիրելի բարեկամիս օգնութեամբ՝ իմ լեզուէս յիտալական լեզու թարգմանել պանդխտութիւն մի՝ երեք երիտասարդ որդւոց Սերենդիպպոյի թագաւորին, որ ըստ իմ կարծեացս՝ իր գեղեցկութեանն համար ընթերցողաց շատ հաճոյ պիտի ըլլայ, որով կու յուսամ՝ իրենց շնորհակալութեան արժանի ըլլալ»։

Ա. ԲԱԲԱՅԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՆԵՐԳԻԾԱՆՔ

«ՄԵՆՔ ԵՆՔ ԿԱՌՈՒՑԵԼ...»

—o—

Բնակարան ստացայ բարձրայարկ շէնքերից մէկում։ Լոյսը չէր բացուել, կնոջս հետ նորակառոյց գնացինք եւ, շէնքի պահակին ցոյց տալով օրդերը (արտօնագիրը), նրա հետ բարձրացանք ութերորդ յարկ։

— Ահա ձեր բնակարանը, շնորհաւորում եմ, բարով վայելէք։

«Մեծ դժուարութեամբ» պահակի բուռը խօթեցի հինգ ռուբլի եւ վերցրի բանալիները։

Ներս մտանք. միջանցքը ընդարձակ էր, լուսաւոր ու գեղեցիկ։ Երբ ցանկացանք սենեակները մտնել, դռները չբացուեցին. որքան հրեցի, չստացուեց։ Ես ու կինս ուսներս դէմ տուեցինք դրանը ու որքան ուժ ունէինք հրեցինք։

Ննջարանի դուռը կընկահար ընկաւ ուռած պարկետին (տախտակամած)։ Գրոհով նուաճեցինք նաեւ միւս սենեակը։

Բնակարանը կարգի բերելու համար հարկաւոր էր վարձել հիւսն – պարկետագործ, ծեփագործ, յարդարող, փական – նագործ, ելեկտրիկ։ Ես էլ մի մեխ ուղիղ խփել չգիտէի։ Ճիշդն ասած՝ ամէն օր աշխատանքից յետոյ տարբեր մասնագիտութիւնների տէր մարդիկ էին ծեծում մեր դուռն ու հարցնում.

— Պարկետագործ հարկաւոր չէ՞, ծեփագործ, ելեկտրիկ չէ՞ք ուզում։

Եւ ահա, մէկ օր էլ մի երիտասարդի հարցրի.

— Դուք ի՞նչ գիտէք, որ մեզ վարպետներ են հարկաւոր։

Նա ծիծաղեց ու ասաց.

— Այս շէնքը մենք ենք կառուցել։

ՀԱՅԿ ՄԵԼՔՈՒՄԵԱՆ

«Սովետական Հայաստան»

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԴԷՄՔԵՐ

ՄԵԼՔՈՄ ԽԱՆ

—o—

Ծնած է Նոր Ջուղա, 1833ին, ունեւոր ընտանիքի մէջ։ Միջնակարգ եւ բարձրագոյն կրթութիւնը ստացած է Փարիզ, ուր հետեւած է իրաւագիտութեան։ Ուսումը աւարտելէ ետք կը վերադառնայ Թեհրան եւ եռանդով կը մասնակցի երկրին քաղաքական կեանքին, կը ստանձնէ քանի մը կարեւոր պետական պաշտօններ, ապա կը դառնայ Ներքին եւ հուսկ ուրեմն Արտաքին նախարար եւ Վարչապետ։ ԺԹ. դարու եօթանասունական թուականներուն (1878) կը նշանակուի լիազօր դեսպան Լոնտոնի մէջ, ուր շուրջ 12 տարի կը ղեկավարէ Եւրոպայի բոլոր մայրաքաղաքներու պարսկական դեսպանատուները։

Ծանօթ պատմաբան Նազեմ–օլ–Էսլամ Քերմանի «Պարսիկներու զարթօնքի պատմութիւնը» գիրքին մէջ կը գրէ. «Ժամանակակիցներէն մէկը գրած է, որ Մելքոմ Խանի դերը Պարսկաստանի մէջ կը համեմատուի Վոլթէրի, Ժան-Ժաք Ռուսոյի, Վիքթոր Հիւկոյի Ֆրանսայի մէջ ունեցած դերքերուն հետ։ Այդ մտածողները կը կազմեն Ֆրանսացի ժողովուրդին փառքը, իսկ պարսիկ ժողովուրդը կը հպարտանայ այդ միակ դէմքովը»։

Մելքոմ Խանի գործունէութեան հետեւած են հայկական շրջանակներ։ Այսպէս, «Նամակ Ուրմիից» թղթակցութեան մէջ, որ լոյս տեսած է «Մշակ» թերթի 1872 թիւ 28ին մէջ, հետեւեալը գրուած է. «Թեհրանում Միրզա Մելքոմ Խանը, հայազգի երիտասարդը, առաջին Վեզիրի օգնականը ստացաւ Նազմդ–Դովլա տիտղոսը, որ նշանակում է բարեկարգիչ Տէրութեան։ Արդարեւ, փայլուն տիտղոս։ Մի այդպիսի տիտղոս պատմութիւնը միայն շնորհում է մեծ վերանորոգիչներին։

«Մենք յուսով եմք, որ հանճարեղ երիտասարդը իւր գործունէութեամբ տեղիք կը տայ Պարսկաստանի քաղաքակրթութեան պատմագրութեանը յաւիտենական դրոշմով կնքել իւր տիտղոսի ֆերմանը»։

Հետաքրքրական տեղեկութիւններ կու տայ նաեւ անգլիացի պատմաբան մը՝ Պլէնտ։ Մելքոմ Խան անձամբ պատմած է անոր հետեւեալը.

«Ես ծնած եմ քրիստոնեայ ընտանիքի մէջ, բայց դաստիարակուած եմ մահմետականներու մօտ եւ մտքիս եղանակը մահմետական է։ Ես Շահին կաթնեղբայրն եմ, եւ երբ ան գահ բարձրացաւ, զիս Վարչապետ նշանակեց։ Քսան տարեկանիս ես Պարսկաստանի դերիշխան վարիչն էի։ Ես տեսայ կառավարութեան գործած զեղծումները, երկրին տնտեսութեան անկումը եւ մտադրեցի բարենորոգումներու լծուիլ։ Մեկնեցայ Եւրոպա, ուր ուսումնասիրեցի կրօնքները եւ Արեւմուտքի ընկերային ու քաղաքական համակարգերը։ Ուսումնասիրեցի զանազան աղանդներու, գաղտնի ընկերութիւններու եւ Ազատ Որմնադիրներու ոգին։ Ստեղծեցի կազմակերպչական ձեւ մը, որ կը պարունակէր Եւրոպայի քաղաքական միտքն ու Ասիոյ կրօնական իմաստութիւնը։ Ես գիտէի, թէ անօգուտ է փորձել Պարսկաստանը վերափոխել եւրոպական ձեւով, ուստի որոշեցի տնտեսական գործնական բարենորոգումները զգեստաւորել ժողովուրդին հասկցած հագուստով՝ կրօնական զգեստ»։

Մելքոմ Խան նաեւ պարսկական նոր գրականութեան փայլուն դէմքերէն է։ Ան հիմը դրաւ իրապաշտ ընկերայինկենցաղային կատակերգութեան, գրականութեան մէջ մտցուց խօսակցական լեզուն եւ, վերջապէս, իր հրապարակագրական գործունէութեամբ անգնահատելի ծառայութիւն մատուցանեց ազգային լուսաւորական շարժումին, Պարսկաստանի մէջ։

Անոր երեք կատակերգութիւնները առաջին անգամ լոյս տեսած են 1922ին Պերլին՝ «Մելքոմ Խանի թատերախաղերու հաւաքածոյ» խորագրին տակ։ Անոր մէջ մտած են՝ «Աշրաֆ Խանի՝ Արաբիստանի նահանգապետի արկածները Թեհրան իջեւանած ժամանակ», «Զաման Խան Բեռուջերդիի կառավարելու եղանակները եւ անոր արկածները» եւ «Պատմութիւն Շահ Ղուլի Միրզայի Կարբալա երթալուն եւ անոր արկածներուն մասին Քիրմանշահի մէջ, ուր ան քանի մը օրով իջեւանած էր տեղւոյն նահանգապետ Շահ Մորատ Միրզայի մօտ»։

Այս թատերախաղերը, մինչեւ իրենց հրատարակութիւնը, տարածուեցան ձեռագիր եւ վիմատիպ վիճակի մէջ. ասոնք կարդացուեցան պարսիկ եւ այլ մտաւորականներու կողմէ։ Ոգեկոչուեցան անոր յառաջապահ գաղափարները։ Ըստ Մելքոմ Խանի ժամանակակից Մոհամէտ–բէկ Շահթախտինսկի վկայութեան, հայ գործիչին երգիծական երկերը մեծապէս նպաստեցին Իրանի զարթօնքին։

Մելքոմ Խան իր քաղաքական հայեացքներուն պատճառով վերջ ի վերջոյ կ'աքսորուի Պոլիս, ուր կապեր կը հաստատէ տեղւոյն պարսիկ բարենորոգիչներուն հետ։ Պոլսոյ մէջ գրեց քանի մը թատերախաղ եւ քաղաքական ու ընկերային աշխատութիւններ։

Պարսկական թերթեր վերջերս հաղորդեցին, թէ Իրանի արդի թատերական գործիչներէն մէկը՝ Ռոքն–էդ–Դին Խոսրավի յայտնաբերած է Մելքոմ Խանի նոր երգիծական թատերախաղը՝ «Ժամանակի կառավարիչ»։

Ա. ԲՈՒԴԱՂԵԱՆ

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՏԻԳՐԱՆ ՉԷՕԿԻՒՐԵԱՆ

—o—

Իսկական տաղանդ մը արեւմտահայ գրականութեան մէջ, օժտուած դիտելու, պատկերացնելու, վիպելու համապարփակ կարողութեամբ մը, արուեստագէտի վրձինով, ուր բառերը հաւատարմօրէն կու տան գաղափարներու եւ ներքին խռովքներու սեւեռնաշարը։

Եղաւ Պէրպէրեանական, ճանչցաւ որբանոցի կեանքը, ճամբորդեց Եւրոպա եւ ուսումնասիրեց մասնաւորաբար արուեստի մեծ կեդրոնները, յետոյ գաւառները, եւ տուաւ ուղեւորական երկարաշունչ տպաւորութիւններ, որոնք քանդակներ կը մնան եւ գրաւականը կը կազմեն իր ճաշակին եւ արտայայտութեան հարստութեան։

Եղաւ դասախօս մատենագրութեան եւ պատմութեան եւ մնաց միշտ բարձրորակ ուսուցիչ մը, աշխատակցեցաւ մամուլին քերթուածներով ու քննադատական էջերով, Միքայէլ Շամտանճեանի հետ խմբագրեց «Ոստան» պատկառելի պարբերականը, եւ տուաւ նաեւ գեղահիւս եւ բարախուռն վէպ մը, «Վանքը»։

Եթէ ուրիշներ անտեսեր են զինքը, մենք կը լսենք իր հոգիին ձայնը, որ կ'ըսէ.

— Ըսէ՛, սիրտս, պատմեցի՞ն այսպէս երազ մը քեզի...

Եւ կամ կը պաղատի իր մօրկան.

— Օ՜, մայր, մա՛յր, համբոյրիդ տակ արցունքիդ տակ, դեռ պզտիկ, դեռ անմեղ, պիտի ուզէի ննջել ու մեռնի՜լ...։

ԾԻԾԵՌՆԱԿ

վարել գիտնա՛լ... Ամէն Տեսանող առաջարկած է կիրարկութեան եղանակ մը (mode d'emploi) որ, իր կարգին հրաշակերտ մըն է, բայց այս անգամ մտացածին... Ունինք կիրարկութեան բազմաթիւ եղանակներ։ Եւ ոչ մէկը կը պատշաճի փականքին...

— Դուն անոնցմէ ես, որ փականք կը կոտրեն։

— Անձնասպանութիւնը... Սիրտս յօժար է, մնացեալը՝ տկար։ Վատ եմ։

— Եւ խման... ի՞նչ բան քեզի կարծել տուաւ թէ ես հպատակած չեմ ներքին ձայնիս, երբ կ'ընտրէի համպիտը, այսինքն ապահովութիւնը։ Գիտցի՛ր, սիրելի բարեկամ, որ ես պարտականութիւն մը ունիմ։ Երջանիկ ըլլալ հոս եւ այսօր։

— Ո՛չ, ըսի երկրորդ անգամ ըլլալով, դուն գոյութիւն չունիս։

Այսպէս խօսեցայ պահակին, կարծելով խօսիլ ես՝ ինծի։ Պահակը չարունակեց.

— Տեսակէտով մը իրաւունք ունիս... Մենք չենք ապրիր... Մեր մտածումը ցրուած է եւ ցրուած են մեր սէրերը։ Հոդ է մեր տկարութեան արմատը։ Մենք գոյութիւն չունինք։ Կեդրոնախոյս ուժ մը մեզ կը մղէ միշտ աւելի հեռուն։ Դուն վրաս խնդացիր, որ արտաքին կանչի մը պատասխանած էի, առանց ընտրութեան։ Բայց սիրելի բարեկամ, ընտրութիւն կատարելու համար նախապայման է ճանչնալ բոլոր ընտրելիները, եւ վերջը միայն վճռել թէ ո՛ր մէկը սխալ է եւ ո՛ր մէկը ճշմարիտ։

— Կը ցաւիմ, ըսի, ճշմարիտը միշտ տխուր է։

Անմիջապէս վերջը աւելցուցի.

— Ես կը նախընտրեմ սուտը, որ այլեւս սուտ չէ, եւ ճշմարիտը որ աւելի բան մըն է քան թէ ճշմարիտը։ Ես կը նախընտրեմ բանաստեղծութիւնը։

Գործիքը կրկին լսելի դարձուց իր սիրուն տիկտակը, եւ մենք տեսանք աշխարհ մը, որ թերեւս ոգի մըն էր։ Ան կը գլորէր պտուղներ, որ թերեւս գնդակներ էին։ Գիշերային բարեկամս ըսաւ.

— Կը մնայ սահմանել բանաստեղծութիւնը։

Այդ մէկը իմ կարողութենէս վեր էր։ Ըսի, բան մը ըսած ըլլալու համար։

— Դուն երբեւիցէ տեսա՞ծ ես յուսահատ մայր մը։

Այն՝ ինչ որ գնդակ կարծած էի, մոլորակներ էին։ Եւ ոգին, որ կը ոստնուր մէկ մոլորակէն դէպի միւսը, եւ մինչեւ յետինը երեւակայելի մոլորակներուն, գնաց ձուլուիլ անեզրութեան ծոցը։ Անհունը տեսնուեցաւ մօտէն։ Քաղցր եւ մելամաղձոտ էր ամէն ինչ առասպելական գիշերին մէջ։ Կարծեմ այդպէս էր։

Առասպելական։

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԾՆՈՒՆԴ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Արթինեան ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց զաւկին՝

ԳՐԻԳՈՐԻ

ծնունդը, Յուլիս 29, 1971 Փարիզ:

×

Այս առթիւ եւ իրենց եղբօր զաւկին Սաքոյի ծնունդին առթիւ (Պէյրութ) Տէր եւ Տիկին Յակոբ Արթինեան 50 Փր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի (Օգոստ. 8) առաւօտ ժամը 9,30ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝

Ֆրանսացիներու եւ Հայերու յարաբերութիւնները:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

20 Փր. ընկ. Առաքել Թաթուլեանէ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Անխէաէն Տէր եւ Տիկին Արամ Աւետիսեան փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 100 Փր. Տէսինի յուշարձանին, 30 Փր. Կապոյտ Խաչի կայանին եւ 20 Փր. «Յառաջ»ին, իրենց մօրեղբօր զաւկին՝

Գրիգոր Մկրտիչեանի

մահուան տխուր առթիւ:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Անխէա – Պուա Քոլմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Շահլամեանի եւ պարագաներուն, իր սիրելի քրոջ մահուան տխուր առթիւ եւ փոխան ծաղկի կը նուիրէ 50 Փր. Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայանին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ
ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ինչպէս ամէն տարի, բազմաթիւ բաժանորդներ կը փափաքին ՅԱՌԱՋը ստանալ արձակուրդի իրենց հասցէին:

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն*:

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով:

Ծախսերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանք:

Արձակուրդի առթիւ, մէկ ամսուան բաժանորդագրութիւն՝ 12 Փր.:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ «ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ» ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ

Փարիզի Համալսարանական Ոստանի «Մարի Նուպար» Հայկական տունը կ'ընդունուին այն հայ ուսանողները, որոնք Ֆրանսայի գաւառներէն կամ արտասահմանէն կը դիմեն եւ կը ներկայացնեն հետեւեալ պայմանները.—

1) Թեկնածուն պէտք է ունենայ միջնակարգ լրիւ ուսման (պաքալորէայի) կամ համապատասխան վկայականը:

2) Արձանագրուած պէտք է ըլլայ Փարիզի Համալսարանի ճիւղերէն մէկուն կամ բարձրագոյն ուսման դպրոցի մը մէջ: Լիսէները կամ երկրորդական վարժարանները բարձրագոյն դպրոց չեն նկատուիր:

3) Հայկական տունը ունի երկու հոգինոց եւ քիչ թիւով մէկ հոգինոց սենեակներ: Այս վերջինները կը տրուին տան մէջ բնակողներուն հնութեան կարգով: Երկու հոգինոց սենեակի ծախքերու մասնակցութիւնը պէտք է հաշուել անձ գլուխ առ առաւելն 130 Փր. ամիսը, իսկ մէկ հոգինոց մէկ պատուհանով սենեակին համար առ առաւելն 150 Փր. անձ գլուխ ամիսը:

4) Հայկական տան մէջ բնակողները կ'օգտուին ոստանին ուսանողական ճաշէն, աժան գնով: Հայ ուսանողական տունը ունի իր մատենադարան–ընթերցասրահը, իր հաւաքոյթի սրահը: Նախաճաշի սպասարկութիւնը եւ բնակութեան բոլոր արդիական պայմանները:

5) Դիմումները պէտք է կատարուին մինչեւ 1971 Սեպտեմբեր 10: Դիմողներուն կը ղրկուի ոստանի վարչութեան կողմէ տրուած հարցարանները, որոնք պէտք է լեցուին, կցելով պահանջուած թուղթերը, եւ վերադարձուին մեզի, ամէնէն ուշը մինչեւ 20 Սեպտեմբեր: Այս թուականը անցնելէ յետոյ որեւէ դիմումի ընթացք չի կրնար տրուիլ:

Այս թուղթերն են գլխաւորաբար.—

Ա) Խնդրագիր (2 օրինակ) ոստանի տնօրէնութեան:

Բ) Ծննդեան վկայագիր եւ կամ անցագրին լուսատիպ պատճէնը:

Գ) Երեք լուսանկար:

Դ) Բժշկական վկայագիր:

Ե) Ուսանողին նախապէս յաճախած վարժարանին վկայագիրը:

Զ) Իր յաճախելիք համալսարանի կամ բարձրագոյն վարժարանի արձանագրութեան վկայագիրը:

Է) Ուսանողին հետեւած վերջին տարուան ուսուցչին կողմէ յանձնարարագիր մը:

Ը) Ուսանողին ծնողքին կամ պաշտպանին — պայմանաւ որ ֆրանսաբնակ ըլլան — յանձնառութիւնը ոստանին ծախքը վճարելու:

Այն պարագային որ օտար ուսանողը անկարելիութեան մէջ կը գտնուի պահանջուած յանձնառութիւնը տալու, պարտի երեք ամսուան աւանդ ձգել կանխաւ:

Թ) Յանձնառութեան թուղթ մը, որով ուսանողը կը յայտնէ թէ պիտի յարգէ ոստանին կանոնները:

Ժ) Երկու բաց պահարան, դրոշմաթուղթով:

Դիմումները պէտք է ուղղուին Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան:

Թեկնածուներու թղթածրարներու քննութիւնը կը կատարուի Միջազգային Ոստանի Վարչութեան մէկ ներկայացուցիչէն եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան երկու ներկայացուցիչներէն կազմուած յանձնախումբի մը կողմէ:

Արտասահմանէն եկող ուսանողներուն մասնաւորապէս կը յանձնարարենք որ Փարիզ գալէն առաջ հմտութիւն ձեռք բերեն ֆրանսերէն լեզուի մէջ, որպէսզի դժուարութիւն չկրեն իրենց ուսման հետեւելու համար:

ԴԻՒԱՆ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս 15ին, ամբողջ օրը

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ, ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ

COLONIE ST. ANDRE, Route de Bessan, Béziers (34)

Հեռ. 28–81–76

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Անոնք որոնք կը փափաքին արձանագրել իրենց աղջիկները պէտք է դիմեն վարժարան, ամէն օր, առաւօտեան ժամը 9–12:

Հեռաձայնի թիւ 927–01–72 :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Կեդր. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Սաւաh Մուրատեանի *մահուան առթիւ, Պ. Եղիա Յովակիմեանէ եւ Օրդ. Յովակիմեան Էլիզէ 100ական Փր.: Ողբացեալ* Սուրէն Արզումանեանի *մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Պօղեան 100, Պր. Յակոբ Գիւրճեան 50, Նշան Մանուկեան 40, Մինաս Պօղոսեան 50, Մելքոն Պօղոսեան 30, Կիւրճեան 10, Տէր–Վարդանեան Վաղարշակ 20, Թիւթէլեան Կարապետ 30, Փիլիկեան Գրիգոր 30:*

Ողբացեալ Ներսէս Զաքարեանի *թաղման առթիւ Տէրոյեան Յարութիւն 20, ողբացեալ* Արուսեակ Թաքաքճեանի *քառասունքին առթիւ Հողեղա Քէչեան 20, ողբ.* Նուպար Մէնշարեանի *թաղման առթիւ Դանիէլ Էչիչեան 20, Սիմիթեան ընտանիքի հոգեհանգիստին առթիւ Շալճեան ընտանիք 50, ողբ.* Աստուր Օհանեանի *թաղման առթիւ Պօղոս Մանոյեան 30, Յակոբ Քէօսէեան 10 Փր.:*

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒՆ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»
1971

Գին՝ 15 Փր.

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

Après PARIS - LYON - VALENCE - MARSEILLE

GRANDE SEMAINE ARMENIENNE
LA CIOTAT
Salle d'Exposition (Centre, près du Port)
du 5 au 10 Août de 10 à 21 heures

et pour la première fois à NICE
du 15 au 22 Août
SALLE DE L'EGLISE ARMENIENNE
183, Boulevard de la Madeleine, de 16 h. à 21 h.

P. S. — Présence du Micro Bus d'Arménia Mondia à la sortie de la messe du 15 Août

Vous trouverez à cette Exposition Vente :

— des disques en nouveautés venant du monde entier.
Populaire, Folklorique, Classique, Moderne, Enfant.
— des livres en Français et en Arménien sur l'Histoire, l'Art, la Littérature, livres pour enfants, de chant, dictionnaires, manuels, recettes, etc...
— magnifiques « posters » et Maxiphotos sur l'Arménie,
Porte-clefs, porcelaines, poteries, cartes postales.
— Boîtes à musique et attentes téléphoniques à mélodie arménienne.
— très beaux tapis noués mains venant directement d'Arménie et d'autres surprises.

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները
1971–1972

Կ'ընդունուին բարեկիրթ եւ ուշիմ մանուկներ: Կ'աւանդուին պետական եւ ազգային ուսումներ եօթներորդ դասարանէն սկսեալ մինչեւ Աւարտական դասարան Classe Terminale).

Անոնք որ կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները, այժմէն փութան ապահովել տեղերը:

Direction du Collège Arménien
26, Rue Troyon — 92 - SEVRES
Tél. : 027-18-28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մշակոյթի Տան գրական երեկոն, Հոկտեմբեր 9ին, նուիրուած Զարենցի եւ Վարուժանի ֆրանսերէն թարգմանութեան գործերուն:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբի տարեկան ճաշը Հոկտ. 30ին:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը՝ Հոկտեմբեր 10ին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր.
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
3
ՕԳՈՍՏՈՍ
MARDI
3 AOUT
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 12179
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.179

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՏԵՍԱԿԷՏ...

ԽՄԲ.— Խորհրդային Նովոստի մամուլի գործակալութեան խմբագիրներէն՝ Տատեանց հետեւեալ տողերը ստորագրած է Մոնտի Յուլիս 31ի թիւին մէջ, «Եւրոպայի կռնակէն» խորագրին տակ, ուր կ'անդրադառնայ Փեքին–Ուաշինկթըն մերձեցման: Որքան լաւ կ'ըլլար որ նման ճշմարտութիւններ քարոզողները, չըլլային այնպիսի մարդիկ որ Փեշտայէն Փրակա ծաւալապաշտութեան դաս կրնան տալ ուրիշին: Յիշենք որ Տատեանց նոյն թերթին մէջ կը փորձէր արդարացնել խորհրդային մուտքը Փրակա («Յառաջ» 1968, Սեպտեմբեր 24, 25, 26):

«Լը Մոնտ» Յուլիս 17ի թիւով կը գրէ, թէ Նիքսընի Փեքին այցելութիւնը նախերգանքն է «խաղաղութեան ամէնէն մեծ վերարաշխումներէն մէկուն», զոր ծանօթած է աշխարհ յետպատերազմեան շրջանին։ Սակայն ի՞նչպէս պիտի բաշխուին:

Այս առթիւ զանազան վարկածներ հրապարակ կը դրուին: Ոմանք կ'ըսեն, օրինակ, թէ Նիքսընի այցելութիւնը կրնայ խաղաղութեան հաստատման, յատկապէս Վիէթնամի հարցին քաղաքական կարգադրութեան նպաստել: Նոյն խմբագրականին մէջ Մոնտ նկատել կուտայ, թէ այս այցելութիւնը «ոչ մէկ իմաստ» կ'ունենայ Վիէթնամի կռիւներու շարունակութեան պարագային:

Կարելի էր համաձայնիլ այս միտքին հետ, եթէ մենք գործ ունենայինք ըլլայինք պարկեշտ եւ անկեղծ դիւանագիտութեան մը հետ: Արդարեւ, ասիկա քուլիսային խաղ մըն է: Ուաշինկթընի իսկական նպատակները, ինչպէս նաեւ Փեքինինը, ուշադիր կերպով քողարկուած են միջազգային հանրային կարծիքէն, մինչդեռ անոնց պաշտօնական յայտարարութիւնները ակնառու կերպով հակասութեան մէջ են իրենց իսկական քաղաքական ուղղութիւններուն հետ:

Մ. Նահանգները աշխարհակալ ուժ մըն են, որ կը ձգտի իր կամքն ու իշխանութիւնը պարտադրել երկիրներու եւ ցամաքամասերու վրայ: Արդէն, ինչպէս երեւան հանեցին վերջերս Փենթակոնի գաղտնի փաստաթուղթերը, ոչ մէկ միջոցի առջեւ կանգ կ'առնեն: Կարելի՞ է ենթադրել, թէ Փեքինի հետ «հաշտուելու» համար Ամերիկա պիտի հրաժարի իր ծաւալապաշտական հեռանկարներէն, ընդհանրապէս աշխարհի եւ յատկապէս Ասիոյ մէջ: Ըստ մեզի, միամտութիւն պիտի ըլլար հաւատալը:

Միւս կողմէ, Փեքինի արտաքին քաղաքականութիւնը ցոյց կուտայ յստակ կերպով, թէ Փեքին եւս մեծ Պետութեան մը փառասիրութիւնը ունի:

Այս երկու արտաքին յստակ քաղաքականութիւններու մերձեցումով կրնա՞յ խաղաղութիւն ստեղծուիլ:

Միջազգային մամուլը իր ամբողջութեան մէջ կ'ենթադրէ, թէ մերձեցման նպատակն է Ասիոյ մէջ ստեղծել «ազդեցութեան գօտիներ», ի վնաս Ջինաստանի դրացի փոքր երկիրներու: Հարաւ – ասիական բազմաթիւ երկիրներու մէջ մտահոգութիւն ծայր տուաւ Նիքսընի Փեքին այցելութեան լուրին առթիւ:

Եւ ի՞նչ ըսել Արեւմտեան Եւրոպայի մասին:

Ցետպնդմական կարգ մը թերթեր կը պաշտպանեն այն միտքը, թէ չինեւամերիկեան մերձեցումը կրնայ որոշ չափով «ազդել» Խորհ. Միութեան արտաքին քաղաքականութեան վրայ: Ոմանք կը յայտարարեն առանց իրենց խօսքը ծածկելու, թէ այս մերձեցման նպատակն է «առանձնացնել» Խորհ. Միութիւնը աշխարհի կրկէսին մէջ:

Սակայն, անոնք որոնք կ'երազեն Խորհ. Միութեան առանձնացումը, վտանգի տակ չե՞ն դնուիր իրենք եւս առանձնանալու:

Անտարակոյս, աշխարհի ներկայ կացութեան մէջ ողջմտութենէ հեռանալ կը նշանակէ ամէն ձգտում, որ կը միտի Փեքինի եւ Ուաշինկթընի մերձեցումը շահագործել հակախորհրդային նպատակներու, ինչպէս նաեւ «ճնշում» բանեցնելու համար Խորհ. Միութեան վրայ: Միւս կողմէ, ժամանակն եկած է մտածելու ամերիկեան ծաւալապաշտական քաղաքականութեան հետեւանքներու մասին:

Յիշեցնենք, որ Վիէթնամի վրայ յարձակումը կը շարունակուի: Ամերիկեան ծաւալապաշտութիւնը ի զօրու կը մնայ Միջ. Արեւելքի մէջ: Նկատել տանք, որ սիոնական շրջանակները երկար ատենէ ի վեր կը պնդեն, որ Նիքսըն Հարաւ – արեւելեան Ասիոյ իր քաղաքականութեան ծանրութեան կեդրոնը փութով փոխադրէ Միջին Արեւելք, Հարաւ. Ամերիկա եւ Արեւմտեան Եւրոպա: Հոս, համաձայն ամերիկացի քաղաքական մարդոց, «կեդրոնախոյս ուժերը» ցայտուն դարձած են վերջին շրջանին:

Դիպուածի՞ արդիւնք է արդեօք, երբ արեւմտեան մամուլի մեկնաբանները որոշ մտահոգութիւն կ'արտայայտեն Նիքսընի այցելութեան կապակցութեամբ: Ասիկա որովհետեւ Ուաշինկթըն իր շահերը կը կարգադրէ ի հաշիւ իր քաղաքական եւ զինուորական դաշնակիցներուն: Ամէն միջոցառում, որ ուղղուած է Միջին Արեւելքի եւ Հնդկաչինի հարցերու լուծման դէմ, Եւրոպայի ապահովութեան խնդրին կարգադրութեան դէմ, որ հասունցած է, ծանր անդրադարձներ կ'ունենայ արեւմտեան Եւրոպայի երկիրներուն եւ, յատկապէս, անոնց համար, որ կ'ուզեն Ուաշինկթընի հետապնդած «զուտ Ատլանտեան» քաղաքականութենէն տարբեր ուղեգիծ մը հետեւիլ:

Իրադարձութեանց հոլովոյթը պիտի մերկացնէ Ուաշինկթընի եւ Փեքինի իրական նպատակները: Ակներեւ է, որ այժմէն իսկ Եւրոպայի թիկունքին վրայ կը պատրաստուի «խաղաթուղթերու վերաբաշխումը», որու յիշատակութիւնը կ'ընէ Մոնտ:

Խորհ. Միութիւնը նկատի պիտի առնէ չինեւամերիկեան մերձեցման բոլոր հետեւանքները: Մենք խորապէս համոզուած ենք այլ երկիրներու դէմ ուղղուած բոլոր դաւերը ի վերջոյ պիտի ուղղուին զանոնք նախաձեռնողներուն դէմ»:

ԲՐԵԺՆԵՒԷՆ... ՍՏԱԼԻՆ

Օռոռ Յուլիս 30ի իր թիւին մէջ կը գրէ.

«Բրեժնեւ արտօնեց արար ուսանողներուն որ մէկ ժամ ցոյց մը կատարեն Սուտանի դէմ:

«Ստալին այդքան բարակն ալ չէր Նասէր Աթաթիւրքի հետ: Այս վերջինը պարզ սեպած էր նախնական ձեւով կախել տալ Թուրք համայնավարները եւ Մոսկուա ձայն չհանեց:

«Ճիշդ է որ այն ատեն արդէն պաշտօնական տեսակէտը կ'արգիլէր որեւէ չփոթութիւն ռուս կառավարութեան եւ Գ. Միջազգայնականի միջեւ: Ուրեմն, Աթաթիւրք շատ լաւ կրնար իր ներքին հարցերը կարգադրել կանխիկ լաւ չուսեններով: Ասիկա որեւէ ձեւով չէր արգիլեր որ Մոսկուա եւ Անգարա բարեկամական սերտ յարաբերութիւններ մշակեն»:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ – ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Պելֆոնթենէն կը հաղորդեն թէ Օգոստոսի խումբի տղաքը ողջ–առողջ կայան հասած են:

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հեռաձայնեն որ Նոր Սերունդի բանակումի տղաքը Կիրակի առտու հասած են բանակավայրը, ողջ – առողջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Յուլիս 28ին Լվովի «Դրուժբա» մարզադաշտին մէջ «Արարատ» ճակատեցաւ տեղւոյն «Կարպատներ» զօրաւոր կազմին դէմ: Դաշտին տէրերը որոնք իրենց վերջին մրցումին պարտուած էին Մոսկուայի «Տինամօ»էն, կը ձգտէին ամէն գնով ապահովել յաղթանակը վերադառնելու համար խախտուած հեղինակութիւնը իրենց երկրպագուներուն առջեւ: Ընդհանուր դասաւորման մէջ «Կարպատներ»ու խումբը կը գրաւէ չորրորդ տեղը:

Խաղը սկսելէ անմիջապէս վերջ Լվովցիները յարձակումի անցան առաւելութիւն ապահովելու համար: Սակայն անոնք սխալեցան իրենց հաշիւներուն մէջ: «Արարատ»ի կիսապաշտպանները կասեցնելով առաջին հարուածները, մեծապէս դիւրացուցին, յետսապահներ՝ Կովալէնկոյի, Ֆ. Աբրահամեանի, Յովսէփեանի եւ Մեսրոպեանի գործը:

Բայց չկարծուի որ «Արարատ» կը մտածէր միայն պաշտպանութեան մասին: Ղազարեան, Մարգարով եւ Իշտոյեան պատեհ առիթները չէին փախցներ լրջօրէն նեղելու համար մրցակից կազմին բերդապահը:

18րդ վայրկեանին Մարգարով – Ղազարեան գեղեցիկ խաղարկութենէ մը վերջ, Մարգարով վարպետօրէն ճեղքեց հակառակորդին «պատ»ը, բայց վերջին պահուն «Կարպատներ»ու պաշտպանները ձեռքով բռնեցին գայն: Օրուան դատաւորը, Պաքուցի Բահրամովը, իրաւացիօրէն, 11 մեթրէն, տուգանքային հարուած «փէնալթի» նշանակեց: Հարուածը կոլի վերածեց Զանազանեան:

Այս կոլը աւելի դայրացուց «Կարպատներ»ու խաղացողները եւ անոնք ամբողջ թափով անցան յարձակումի: 23րդ վայրկեանին, վտանգաւոր պահու մը, Երեւանցիները իրենց դարպասին առջեւ փար ձգեցին, Լվովի յառաջապահներէն Լիխաչովը: Դաշտին տէրերը «փէնալթի»ով մը ապահովեցին հաւասարութիւնը: Ասկէ վերջ կողմերը հաւասարակշռուած խաղ ցոյց տուին: Այնուամենայնիւ, ակնթարթի մը մէջ «Արարատ»ի պաշտպաններու հսկողութենէն ազատուած Լվովցի Գափովցան գնդակը յանձնեց Երեւանցիներու «ցանց»ին, նշանակելով երկրորդ կոլը 54րդ վայրկեանին:

Այս անյաջողութենէն խուճապի չմատնուեցան Հայերը: Դաշտին կեդրոնը դանդաղօրէն խաղալով, «Արարատ»ի յառաջապահները կայծակի արագութեամբ յառաջ նետուելով, իրարու յաջորդող վտանգաւոր պահեր ստեղծեցին Լվովցիներու բերդին առջեւ: Դաշտին տէրերը որոնք սկսած էին ընդգրկել խիստ պաշտպանողական խաղ մը, ի վերջոյ տեղի տուին: 70րդ վայրկեանին Ցարութիւնեանի նշանակած կոլով, խաղը վերջացաւ հաւասար արդիւնքով 2–2, ինչպէս երթի մրցումը:

Այսպէս, Յուլիս 29ի կացութեամբ, «Արարատ» կը պահէ երկրորդ դիրքը ընդհանուր դասաւորման մէջ, 25 կէտով: Առաջինն է միշտ Քիէվի «Տինամօ»ն, 27 կէտով: Երրորդ տեղը կը գրաւէ Մոսկուայի «Տինամօ»ն 21 կէտով: Չորրորդ՝ «Կարպատներ»ը 19 կէտով:

× Աւելորդ է ըսել որ «Արարատ»ի այս տարուան աննախընթաց խաղարկութիւնը եւ ընդհանուր դասաւորման մէջ ապահոված դիրքը մեծ խանդավառութիւն ստեղծած է բովանդակ Հայաստանի մէջ:

Քանի մը տարիէն 70.000 հոգինոց «Հրազդան» մարզադաշտը պիտի չգոհացնէ երկրին մարզասէր հասարակութիւնը, եթէ աւարտի չինութիւնը 5000 ինքնաշարժի համար նախատեսուած փար –

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՏՈՅՏ ԼՈՒՍՆԻՆ ՎՐԱՅ

Խոչընդոտները չպակսեցան բայց եւ այնպէս Սքոթ եւ Իրուին հրաշալի Կիրակի մը անցուցին, Լուսնին վրայ պտըտելով իրենց ճիփով կամ առանց անոր: Կը թուի թէ երկու այերանաւորդները, որ նաեւ երկրաբան դարձած են, հետաքրքրական բաւական բաներ գտած են, ի շարս որոնց շատ հին քար մը, որ ըստ հեռուէ հեռու տրուած տեղեկութիւններուն, աբեւային գոյութեան օրերէն մնացած է:

Սքոթ եւ Իրուին նաեւ սքանչացած են տեսարաններէն եւ գոյներէն, շատ հետաքրքրական էր նաեւ հետեւիլ, ուղղակի հեռատեսիլէն, երկուքին գրոյցին: Պարզ է որ այս անգամ ուղղակի հետախուզական աշխատանք մըն է զոր կը տանին Սքոթ եւ Իրուին, որոնք յայտարարած են նաեւ «գտանք ինչ որ եկած էինք փնտռելու»:

Կիրակի իրիկնամուտին, երկու այերանաւորդները կրկին Լէմը կը մտնէին քնանալու համար եւ Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 8,24էն կը սկսէր իրենց երրորդ եւ վերջին պտոյտը Լուսնին վրայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ ձախ եօթը հարիւր չարքայիններու դատավարութիւնը պիտի սկսի Օգոստոս 11ին: Ասոնցմէ մօտ քառասունը կրնան մահապատիժի ենթարկուիլ, Սահմանադրութեան դէմ գործած ըլլալու յանցանքով: Հրամանատարութիւնը մերժած է սակայն հաստատել թէ 90 ամբաստանեալները բանակին կը պատկանին, ինչպէս յայտարարած էր Թերճիւման թերթը, Ուրբաթ առաւօտ: Թերթին տուած անուններուն մէջ են Գնդ. Տէճէր, օդանաւային ուժերէն, Տիկին Քիրիլճիմլի ձախ ղեկավարի մը կինը: Անգարայի մէջ, ուրիշ դատավարութիւն մըն ալ պիտի սկսի Օգոստ. 17ին: Ամբաստանեալներու մէջ են 70 ուսանողներ:

ՃԱՓՈՆԻ օդանաւային արկածին հետեւանքով Բանակի եւ Ազգ. Պաշտպանութեան նախարարները հրաժարեցան, իրենք զիրենք պատասխանատու նկատելով: Ծանօթ է որ զինուորական օդանաւին օդաչուին յանցանքով է որ տեղի ունեցած էր եղերական բախումը, որու միակ վերապրողն է նոյնինքն օդաչուն:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ազգ. Պաշտպանութեան նախարարը ներկայ պիտի ըլլայ Երեքշաբթի օր Փոյի օդանաւային արկածի 37 զոհերուն յուղարկաւորութեան:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մամուլին համաձայն, իրաքեան տինարի սակը Պէյրութի սակարանին վրայ Իրաքի քաղաքական իրադարձութեանց ջերմաչափը կարելի է նկատել: Եւ այն վարկածէն ալ մեկնելով Ալ Նահար կը գրէ թէ տինարին արձանագրած բարձր սակերը վերջին օրերը կը նշանակէ թէ քաղաքական կարեւոր դէպքեր կը պատրաստուին Պաղտատի մէջ:

ՔԻՆԿԻՆ շինութիւնը: Յուլիս 20ին, մօտաւորապէս 65.000 հոգիի առջեւ, Արարատ–Դորբէտօ մրցումը սկսած է, «Արարատ»ին նուիրուած փառերգով մը, զոր երգած է սփիւռքի Հայութեան ծանօթ Յովհաննէս Պատալեան:

ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆ ՍՈՐՎԵՑՆՈՂԸ

ԽՄԲ.— Մեծարենց, որ մօտէն կը հետեւէր օտար գրականութեան, կատարած է նաեւ թարգմանութիւններ։ Ստորեւ թարգմանութիւն մը Օսքար Ուայլտի գործերէն, լոյս տեսած «Ազդակ» շաբաթօրեակի 1909 Յուլիս 17ի թիւին մէջ։

Իր մանկութենէն ի վեր կատարեալ աստուածպաշտութեամբ լեցուած էր, եւ նոյնիսկ երբ պատանի էր. բազմաթիւ սուրբեր, ինչպէս նաեւ մէկ քանի սրբուհիներ՝ որոնք իր ծնած արձակ ոստայնին մէջ կը բնակէին՝ զարմանալու չափ գլացուած էին իր պատասխաններուն ծանրալուրջ իմաստութենէն։

Երբ իր ծնողքները առնութեան պատմուճանն ու մատնին տուին իրեն, համբուրեց զանոնք, հրաժեշտ առաւ աշխարհի մէջ շրջելու եւ մարդոց Աստուծոյ վրայ խօսելու համար։ Որովհետեւ այն ատենները շատեր կային աշխարհի վրայ, որ Աստուած բնաւ չէին ճանչնար, կամ թերի ծանօթութիւն մը ունէին անոր մասին, եւ կամ կը պաշտէին չաստուածներն որոնք անտառակներու մէջ կը բնակէին եւ փոյթ չէն ըներ զիրենք պաշտողները։

Երեսը արեւին դարձուց ու ճամբայ ինկաւ, քալելով՝ առանց տրեխի, ինչպէս սուրբերը զորս տեսած էր, ու մէջքէն անցուցած կաշեպարկ մը ու թրծուն կաւէ սափորիկ մը։

Մինչ պողոտայէն կ'անցնէր, ինքը լեցուն էր այն հրճուանքով որ Աստուծոյ կատարեալ ճանաչողութենէն կը բխի, եւ անդադար Անոր գովքը կ'ընէր։ Ժամանակ մը վերջ հասաւ օտար երկիր մը, ուր բազմաթիւ ոստայններ կային։

Տասնըմէկ ոստաններէ անցաւ։ Այդ քաղաքներէն մէկ քանին հովիտներու մէջ էին, ուրիշներ մեծ գետերու ափունքը, եւ ուրիշներ՝ բլուրներու վրայ։ Իւրաքանչիւր քաղաքի մէջ զինքը սիրող ու իրեն հետեւող աշակերտ մը գտաւ, ու նաեւ ամէն մէկ քաղաքէ ամբոխ մը կը հետեւէր իրեն, եւ Աստուծոյ գիտութիւնը կը տարածուէր բովանդակ երկրին մէջ. շատ մը իշխաններ դաւանափոխ եղան, ու քուրմերը այն տաճարներուն ուր կուռքեր կային՝ տեսան թէ իրենց շահուն կէսը կորսուած էր, եւ երբ միջօրէին իրենց թմբուկները կը զարնէին, հազուագիւտ հաւատաւորներէ զատ ոչ ոք կուգար սիրամարգերով եւ ուտեստի ընծաներով՝ ինչպէս սովորութիւն էր անոր գալէն առաջ։

Եւ սակայն քանի ժողովուրդը իրեն կը հետեւէր ու քանի կը ստուարանար իր աշակերտներուն թիւը, այնքան ալ իր ցաւը կ'աճէր։ Եւ ան չէր գիտեր թէ ինչո՛ւ իր վիշտը այնքան մեծ էր։ Որովհետեւ միշտ Աստուծոյ վրայ կը խօսէր, ներշնչուելով կատարեալ աստուածպաշտութեան այն լիութենէն՝ զոր Աստուած տուած էր իրեն։

Իրիկուն մը դուրս ելաւ տասնըմէկերորդ քաղաքէն, եւ իր աշակերտներն ու մեծ բազմութիւն մը իրեն կը հետեւէին։ Լերան մը վրայ ելաւ ու հոն ժայռի մը վրայ նստաւ, եւ իր աշակերտները շուրջը հաւաքուեցան, ու բազմութիւնը ծնրադրեց հովիտին մէջ։

Գլուխը երկու ափին մէջ առաւ ու լացաւ. եւ ըսաւ իր Հոգիին.— Ինչո՞ւ ցաւով ու երկիւղով լեցուն եմ, եւ ինչո՞ւ իմ աշակերտներէս անձնիւրը միջօրէի արեւին պայծառութեանը մէջ քալող թշնամի մըն է։

Եւ իր Հոգին պատասխանեց.— Աստուած քեզ լեցուց իր կատարեալ գիտութիւնով, եւ դուն այդ գիտութիւնը ուրիշներուն յանձնեցիր, մեծագոյն մարգարիտը բաժնեցիր եւ անկար հանդերձանքը բզքտեցիր։ Այն որ իր ունեցած իմաստութիւնը ուրիշին կուտայ, ինքը բացը կը մնայ. ան իր գանձը աւազակին տուողին կը նմանի։ Միթէ Աստուած քենէ աւելի իմաստուն չէ՞, ո՞վ ես դուն որ ուրիշին տաս Աստուծոյ քեզի վստահած գաղտնիքը։ Ատենօք հարուստ էի ու դուն զիս աղքատացուցիր։ Երբեմն Աստուած կը տեսնէի, եւ դուն հիմա զայն ինծմէ ծածկեցիր։

Վերստին լալ սկսաւ, քանզի գիտէր թէ իր հոգին ճշմարտութիւնը կ'ըսէր իրեն, եւ թէ ինք կը նմանէր մէկուն որ Աստուծոյ հանդերձին կը պլլուի՝ և որուն հաւատքը զինքը կը թողու՝ քանի Աստուծոյ վրայ հաւատացողները շատնան։

Եւ ըսաւ ինքն իրեն.— Ա՛լ Աստուծոյ վրայ պիտի չխօսիմ, այն որ իր իմաստութիւնը ուրիշին կուտայ, ինքը բացը կը մնայ։

Քանի մը ժամ անցնելէ ետք իր աշակերտները եկան իրեն, երկրպագեցին ու ըսին.— Տէ՛ր, Աստուծոյ վրայ խօսէ մեզի, որովհետեւ դուն կատարելապէս կը ճանչնաս զայն, ու քենէ զատ ոչ ոք ունի այդ ճանաչողութիւնը։

Ան պատասխանեց.— Կը խօսիմ ձեզի Երկրի ու Երկինքի մէջ գտնուող բոլոր բաներուն վրայ, բայց ձեզի Աստուծոյ մասին չեմ խօսիր։

Բարկացան անոնք ու ըսին.— Մեզի անապատը բերիր որպէսզի կարենանք քեզ լսել, անօթի՞ ետ պիտի ղրկես մեզ, ու մեծ բազմութիւնը զոր ետեւէդ ձգեցիր։

Ան պատասխանեց.— Պիտի չխօսիմ ձեզի Աստուծոյ վրայ։

Ամբոխը տրտնջաց, ըսելով.— Մեզ անապատը առաջնորդեցիր եւ մեզի ոչ մէկ սնունդ տուիր։ Աստուծոյ վրայ խօսէ մեզի, եւ այդ բանը կը բաւէ։

Բայց ան բա՛ռ մը չպատասխանեց անոնց քանզի գիտէր թէ երբ անոնց Աստուծոյ վրայ խօսէր, իր գանձէն պիտի կապտուէր։

Եւ իր աշակերտները տխրութեամբ հեռացան, ու ժողովուրդին բազմութիւնը իր բնակութիւնը դարձաւ։ Շատեր ճամբան մեռան։

Երբոր մինակ մնաց, ոտքի ելաւ եւ դէմքը լուսինին դարձուցած ճամբորդեց եօթը ամիս, ոչ ոքի խօսելով ու ոչ ոքի պատասխանելով. եօթներորդ ամսուն վերջերը հասաւ այն անապատը՝ որ Մեծ Գետին անապատն է։ Քարայր մը գտնելով ուր յուշկապարիկ մը բնակած էր ատենօք, զայն բնակարան ըրաւ ու վրան հանդչելու համար եղէգէ անկողին մը շինեց, ու եղաւ ճգնաւոր։ Եւ ամէն ժամ Ճգնաւորը Աստուած կը գովէր, անոր համար որ ան թոյլ տուած էր իրեն պահել անոր եւ անոր հրաշալի մեծութեան մասին քիչ մը ծանօթութիւն։

Արդ, իրիկուն մը երբ Ճգնաւորը նստած էր քարայրին առջեւ, զոր բնակարան ընտրած էր, չարաբարոյ երիտասարդ մը տեսաւ, որ շատ գեղեցիկ դէմք մը ունէր, եւ որ կ'անցնէր բարակ հագուստով, ձեռքերը պարապ։ Ամէն իրիկուն, ձեռքը պարապ, երիտասարդը անցաւ, եւ ամէն առտու վերադարձաւ, ձեռքերը ծիրանիով ու մարգարիտներով լեցուն. որովհետեւ աւազակ մըն էր ան՝ որ վաճառականներու կարաւանները կը կողոպտէր։

Ու Ճգնաւորը դիտեց զայն ու գթաց անոր վրայ։ Բայց բան մը չըսաւ, որովհետեւ գիտէր թէ երբ կը խօսի, հաւատքը կը կորսնցնէ։

Առտու մը, երիտասարդը երբ կը վերադառնար, ձեռքը ծիրանիով ու մարգարիտներով լեցուն, կանգ առաւ, յօնքերը պռստեց, ոտքը աւազին զարկաւ ու ըսաւ Ճգնաւորին.— Ինչո՞ւ անցած պահուս ինծի այդ կերպով կը նայիս։ Ի՞նչ է ան զոր աչքերուդ մէջ կը տեսնեմ, որովհետեւ ոչ մէկ մարդ ինծի այդ կերպով նայած չէ, եւ այդ բանը ինծի համար փուշ է ու տաղտուկ։

Ճգնաւորը պատասխանեց.— Իմ աչքերուս մէջ տեսածդ գութն է։ Գո՛ւթն է որ իմ աչքերուս մէջէն քեզի կը նայի։

Երիտասարդը արհամարհոտ քրքիջ մը արձակեց ու դառն չեչտով մը ըսաւ Ճգնաւորին.— Ես ծիրանի ու մարգարիտներ ունիմ ձեռքերուս մէջ, եւ դուն մէջը հանգչելու համր եղէգէ անկողին մը լոկ ունիս։ Դուն ի՞նչ գութ կրնաս ունենալ իմ մասիս, եւ ի՞նչ պատճառաւ ունենայիր այդ գութը։

— Կը գթամ վրադ, ըսաւ Ճգնաւորը, որովհետեւ Աստուծոյ գիտութիւնը չունիս։

— Այդ գիտութիւնը թանկագի՞ն բան մըն է, հարցուց երիտասարդը, քարայրին մինչեւ մուտքը յառաջանալով։

— Անիկա աւելի թանկագին է քան աշխարհի բոլոր ծիրանին ու մարգարիտները, պատասխանեց Ճգնաւորը։

— Ու դուն ունի՞ս զայն, հարցուց աւազակը, ա՛լ աւելի յառաջանալով։

— Ատենօք, հապա՛, պատասխանեց Ճգնաւորը, Աստուծոյ կատարեալ ծանօթութիւնը ունէի։ Բայց, իմ անմտութենէս, ինծմէ հանեցի ուրիշներուն ցրուեցի զայն։ Եւ սակայն, նոյնիսկ հիմա, ինչ որ կը մնայ ինծի այդ ծանօթութենէն, ինծի համար աւելի՛ թանկագին է, քան ծիրանին ու մարգարիտները։

Երբ երիտասարդ յելուզակը ասիկա լսեց, ձեռքը գտնուած ծիրանին ու մարգարիտները նետեց, ու պողպատէ կորածայր թուր մը քաշելով ըսաւ Ճգնաւորին.— Տո՛ւր ինծի անմիջապէս այդ Աստուծոյ գիտութիւնը՝ զոր ունիս, եթէ ոչ անկասկած քեզ կը սպաննեմ։ Ինչո՞ւ պիտի չմեռցնեմ մէկը՝ որ իմինէս աւելի մեծ գանձ մը ունի ձեռքի տակ։

Ճգնաւորը թեւերը բացաւ ու ըսաւ.— Ինծի համար լաւագոյն պիտի չըլլա՞ր մինչեւ Աստուծոյ արքայութեան սահմանները երթալ ու գովաբանել զինքը, քան աշխարհի մէջ ապրիլ անոր գիտութենէն զրկուած։ Մեռցո՛ւր զիս, եթէ այդ է փափաքդ. բայց ես քեզի պիտի չտամ աստուածպաշտութիւնս։

Երիտասարդ աւազակը ծնրադրեց ու թախանձեց, բայց Ճգնաւորը չուզեց անոր խօսիլ Աստուծոյ վրայ, ոչ ալ անոր տալ ուզեց իր գանձը։ Երիտասարդը ոտքի ելաւ ու ըսաւ Ճգնաւորին։

— Թո՛ղ ուզածիդ պէս ըլլայ։ Գալով ինծի, ես եօթը Մեղքերուն քաղաքը պիտի երթամ, որ ասկէ քալելով երեք օր մինակ հեռու է, եւ իմ ծիրանիիս փոխարէն հաճոյքներ պիտի տան ինծի, ու մարգարիտներուն տեղ զբօսանքներ պիտի ծախեն։

Եւ ծիրանին ու մարգարիտները ժողվելով արագ հեռացաւ։

Ճգնաւորը զայն կանչեց, ու թախանձագին հետեւեցաւ անոր։ Երեք օրուան միջոցին, ճամբան բռնեց գնաց երիտասարդ աւազակին ետեւէն, յորդորելով որ ետ դառնայ ու եօթը Մեղքերու քաղաքը չմտնէ։

Ատեն ատեն երիտասարդը Ճգնաւորին կը դառնար, կը կանչէր զայն ու կ'ըսէր.
— Կ'ուզե՞ս տալ ինծի Աստուծոյ այդ գիտութիւնը՝ որ ծիրանիէն ու մարգարիտներէն աւելի թանկագին է։ Եթէ կ'ուզես տալ զայն ինծի, քաղաք չեմ մտներ։

Եւ միշտ Ճգնաւորը կը պատասխանէր.
— Կուտամ քեզի ինչ որ ունիմ, այդ միակ բանէն զատ։ Որովհետեւ զայն քեզի տալ թոյլատրուած չէ ինծի։

Ու երրորդ օրուան վերջալոյսին, Եօթը Մեղքերու քաղաքին ծիրանեգոյն մեծ դուռներուն մօտեցան։

Ու քաղաքէն մեծ հաճոյքի մը աղմուկը կուգար, որուն հանդէպ երիտասարդ աւազակն ալ ուրախացաւ ու ձեռքը վեր առաւ դուռը զարնելու համար։

Այս վայրկեանին, Ճգնաւորը առաջ վազեց, երիտասարդին քղանցքէն քաշեց ու ըսաւ անոր.

— Երկարթէ՛ ձեռքերդ ու բազուկներդ վզի՛ս անցուր. ականջդ լաւ մը շրթունքներուս դիր, ու քեզի պիտի տամ ինչ որ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա. ՄԱՍ

ԱՑԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

Հասան պէյ ի տես նորեկ անձնաւորութեան տժգունեցաւ եւ ցած ձայնով Տիգրանին ըսաւ.

— Այս մարդը կը տեսնե՞ս, Ալի աղան է։ Խօսակցութիւննիս փոխենք որովհետեւ քանի մը օրէ ի վեր անդադար դիմացս կ'ելլէ։

— Ի՞նչ գործ կ'ընէ։

— Գործ մը ըրած չունի եւ սակայն շատ լաւ կ'ապրի։ Ազա է եւ փաշայի մը կեանքը կը վարէ, հասկցա՞ր։

— Այո, այո, պատասխանեց Տիգրան աչքերը խփելով։ Գաղտնի ոստիկան է։

Եւ երկու երիտասարդները կռնակնին ստիճանաբար իրարու դարձուցին եւ այնպէս ձեւացուցին թէ Վոսփորը դիտելով կը զուարճանային։

Դ.

ԼՐՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Հասան պէյ տխմարօրէն լրտեսի մը ճիրաններուն մէջ ինկող մարդերէն չէր։

Ատոր համար փութաց ժամանակին լսել, իր ընկերոջ ալ լուր տալէ յետոյ թէ պէտք է ճամբորդութեան ամբողջ ընթացքին իբրեւ պարզ ճամբորդներ նըկատուին։

Տիգրան Թուրքիոյ մէջ լրտեսական ցանցի մը գոյութիւն ունենալը գիտէր եւ եթէ ինքն ալ պաշտօնական որեւէ դիրքի մը տէր ըլլար, Հասան պէյէն իսկ կասկածելու իրաւունք պիտի ունենար։

Պոլսոյ մէջ լրտեսութիւնը այնպիսի ցանց մը կը կազմէ, որ անոր վտանգէն զայն նետողը իսկ չի վրիպիր։ Ուժանակով ձուկ որսալու կը նմանի, որուն ձախաւեր կերպով նետուած մէկ փամփուշտը նախ եւ առաջ զայն նետողը կ'անդամատէ։

Լրտեսութեան այս ցանցին մէջ ամենաբարձր պաշտօնավարներն իսկ խառնուած են։ Ոստիկանութեան տնօրէնը իր քարտուղարը կը լրտեսէ իսկ ան ալ զինքը կը լրտեսէ։ Ոստիկանապետները փոխոստիկանապետները կը լրտեսեն, ոստիկանական գործակալները իրենց ստորադասները կը լրտեսեն եւ վերջապէս ոստիկանական տնօրէնին դռնապանը ամէն ոք եւ իր տէրը կը լրտեսէ։

Լրտեսական գիտութեան համար ստիճան եւ պատիւ գոյութիւն չունի։ Լրտեսութիւնը մեզ շրջապատող անսահմանութիւնն է։ Ոչ վեր ունի եւ ոչ վար։ Վերջապէս, Յակոբ Նահապետին սանդուխներուն նմանող բան մըն է, աստիճաններ ունի, սակայն անհամար են եւ անսահմանութեան կը հասնին։

Այրերէն վերջ կուգան կիները, որոնք այս պաշտօնին մէջ նշանաւոր դեր կը խաղան, փաշայի մը կինը իր ամուսինին լրտեսն է։ Կրնայ ըլլալ որ փաշան զայն սիրէ եւ անոր բոլոր պահանջները գոհացնէ, բայց հոգւոյ հիւծախտն է, հոգւոյն տէր կը դառնայ եւ հոգեկան բոլոր գործողութիւնները կ'ընկճէ։

Սէր եւ լրտեսութիւն։ Համբոյր եւ լրտեսութիւն։ Զբօսանք եւ լրտեսութիւն։ Աղօթք եւ լրտեսութիւն։

Ահա հասարակ արտադրիչը կենսական բոլոր պարագաներուն եւ թունաւոր բուրմունքը հոգեկան ամէն սուրբ զգացումներուն։

Եւ վերջապէս վերջին հասարակ արտադրիչ մը առանց որեւէ բացառութեան եւ փրկութեան յոյսի։ Լրտեսութիւն եւ մահ։

Լրտեսութիւնը տեսակ մը սուրբ ազնուութիւն եւ տեսակ մը նոր հաւատք դարձած է, ատոր համար ան մասնաւոր խղճմտանքի մը փոխուած է, զոր որեւէ ազգականական, բարեկամական կամ շահախնդրական կապի հետ առնչութիւն չունի։ Նոյն ինքը լրտեսութիւնը մասնաւոր շահախնդրութիւն մը դարձած է, որուն գործնականութիւնը զայն գործածողները անգամ կ'անդրիտանան։

Կառավարական այս լրտեսութեան կ'ընդդիմանայ Երիտասարդ Թուրքերու լրտեսութիւնը։ Սակայն ասոնց լրտեսութիւնը աւելի կրաւորական եւ ինքնապաշտպանութեան հարց է քան յարձակումի։

Խիտ թուփերով լեցուն անտառի մը մէջ յառաջացող մարդու մը կը նմանի, մէկ ձեռքով իր ճամբուն արգելք հանդիսացող թուփերը կը հրէ, իսկ միւս ձեռքը դէպի առջեւ երկարած ծանր քայլերով կը յառաջանայ։ Այս գնացքին մէջ կրնայ զարմանալի բախումներ ունենալ։ Հայրը կրնայ որդին մատնել իսկ որդին հայրը։ Եղբայրը Կայէնի կը փոխուի, մինչ Աստուած փոխանակ առաջուան պէս որոտումներով եւ շանթերով երկիր գալու եւ անոր հարցնելու թէ ի՞նչ ըրաւ իր եղբայրը։ Վար կուգայ սուրբ մարդասպանին գլուխը ոսկի պսակներով եւ փառքերով զարդարելու եւ ըսելու.

ՓՈԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՇՐՋԱՊԱՏԻ ՄԱՔՐՈՒԹԻՒՆ

Շրջապատի ապականումին դէմ մղուող պայքարը հրատապ հարց մը դարձած է մանաւորաբար վերջին տարիներուն, երբ ոչ միայն մասնագէտներ, այլեւ կառավարութիւններ իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած են այն վնասաբեր հետեւանքներուն վրայ, որոնք կրնան ստեղծուիլ արդի արդիւնաբերութեան եւ ճարտարապետութեան զարգացումով: Այս խնդիրը յատուկ քննութեան պիտի առնուի ՄԱԿի հովանաւորած համագումարի մը մէջ, որ տեղի պիտի ունենայ 1972 Յունիսին, Սթոքհոլմ:

Փաստ է, որ վերջին տասնամեակին երկիրը շատ աւելի «տառապեցաւ», քան անցնող հազարամեակի ընթացքին: Ժողովուրդները պէտք չէ անգիտանան: Այժմ շատ կը խօսուի այս մասին, բոլոր երկիրներու մէջ: Նոյնիսկ գիտութիւն մը ստեղծուած է, որ կ'ուսումնասիրէ կենդանի էակներու յարաբերակցութիւնը իրենց միջավայրին հետ: Մասնագէտները, մտահոգուած բնութեան կենսաբանական հաւասարակշռութեան խախտումէն, գիտել կուտան, թէ արդիւնաբերութեան այժմու յառաջընթացը (որուն չափով նաեւ երկրագործութիւնը) փոփոխութիւն կը մտցնէ տեսակներու բնական հաւասարակշռութեան մէջ, կը փոխէ մարդոց կեանքի պայմանները:

«Մենք ներկայիս «գողնալու» վրայ ենք յառաջիկայ սերունդներու ոչ միայն փայտը, քարիւղը կամ ածուխը, այլ նոյնիսկ անոնց ամէնէն էական կենսանիւթը — ջուրը, օդը եւ հողը», կ'ազդարարէր վերջերս կենսաբան մը: Օդը, զոր կը շնչենք եւ ջուրը, զոր կը խմենք կը ներկայացնեն դանդաղ թունաւորման վտանգը: Ծիշդ է, հանդուրժելի քանակութիւններով, սակայն, անոնք կ'աճին, կը բազմանան աստիճանաբար: Ապականիչները կը կազմեն իսկական «թունաւորումներու քոքթէյլ» մը: Արդիւնաբերութիւնը կ'արտադրէ գերակշիռ մասը մթնոլորտը ապականող հինգ գլխաւոր ապականիչներուն՝ ածխաթթու, օքսիտ տը քարպոն, չայրած ջրածխայիններ (հիդրոքարպիւրներ), ծծմբային անհիտրիտ, բորատկածնային թթու (օքսիտ տ'ազոթ), պնդացած մասնիկներ: Վերջին 30 տարիներուն քառապատկուեցաւ ժամանակակից արդիւնաբերութիւնը: Օրինակ, յետպատերազմեան շրջանի Ճափոնի տնտեսութեան զարգացումը մտահոգիչ կերպով անդրադարձաւ շրջապատին վրայ, ինչ որ պատճառ դարձաւ, որ իշխանութիւնները խիստ միջոցներ ձեռք առնեն:

Ինքնաշարժները դարձած են իսկական աղէտ մը քաղաքային մեծ կեդրոններու ապականումին տեսակէտէն: Միջակ ինքնաշարժ մը տարեկան կ'արձակէ քառորդէն մինչեւ կէս թոն ածխաթթու եւ ջրածխայիններ: Ան կ'արձակէ նաեւ բորակածնի թթուներ, կապարի բաղադրիչներ եւ զանազան մասնիկներ: Այդ արձակուած կազերէն շատ շատերը անտեսանելի են քաղաքին մէջ: Վերջին գնահատումները ցոյց կուտան, որ Միացեալ Նահանգներու մթնոլորտին ամէն տարի արձակուած 200 միլիոն թոն ապականիչներուն կէսը յառաջ կուգայ կառքերէն:

Թթուածինը, զոր կը շնչենք բոլորս, ոչինչ է բաղդատմամբ այն քանակին, որ կը սպառի վառելանիւթերու այրումին, քիմիական եւ արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններուն աշխատանքներուն ընթացքին: Հազար քիլոմեթր ճամբայ ընելով, շարժիչ մը «կը կլանէ» թթուածինի քանակութիւն մը, որ անհրաժեշտ է մարդուն մէկ տարուան կեանքին համար: Օդանաւ մը իր վերելքի ճամբուն վրայ կ'ապականէ օդը: Տասը հազար ինքնաշարժին ստեղծած ապականութիւնը այդ մէկ վերելքին հետ կը բաղդատուի: Իւրաքանչիւր թոն վառելանիւթի համար այեբանաւ մը կը պահանջէ 8 թոն հեղուկ թթուածին:

Ջուրին ապականումը աւելի բացայայտ է: Արդիւնաբերութիւններուն մեծ մասը չեն կատարեր իրենց օգտագործած ջուրին կենսաբանական ու քիմիական զտումը:

Անդիկը եւ աղբ բաղկացուցիչները կ'օգտագործուին երկրագործութեան եւ մեծ թիւով արդիւնաբերական ճիւղերու մէջ: Անդիկի բաղկացուցիչները թունաւոր են, իսկ անոնց կուտակումը պատճառ կը դառնայ հիւանդութիւններու: Կարգ մը շատ ձուկ սպառող ժողովուրդներ, ինչպէս, օրինակ, Ճափոնցիները, լրջօրէն մտահոգուած են թունաւորումի ենթակայ ձուկերու հետեւանքով:

Վնասաբերներուն դէմ պայքարելու համար ներկայիս աշխարհի մէջ կ'օգտագործուին մօտ 100.000 տեսակ նիւթեր: Անոնց թիւը հետզհետէ կ'աւելնայ: Այս նիւթերը, որոնք գիտութեան մեծ իրագործումներն են, չափազանցուած եւ անխոհեմ գործածութեան պատճառով սաստիկանաբար կը դառնան վտանգ մը ամբողջ կենդանական եւ բուսական աշխարհի համար: Անոնց չկշռադատուած չահագործումը կրնայ փճացնել ոչ միայն հողը, այլ նաեւ օդն ու ջուրը:

Արդի գիտութիւնը կ'ընծայէ լուծումներ պահպանելու համար շրջապատի մաքրութիւնը: Օրինակ, ինքնաշարժներու խողովակներէն արտահանուած թունաւոր կազերը կարելի է մեծապէս նուազեցնել: Սակայն ամէնէն առաջ անհրաժեշտ է, որ մարդիկ ըմբռնեն, թէ իրենք իրենց ձեռքով ինքզինքնին կը թունաւորեն եւ, հետեւաբար, պէտք է պայքարիլ այդ երեւոյթին դէմ:

Ա. Ի.

կը մնայ ինծի Աստուծոյ գիտութենէն:

Երիտասարդը կեցաւ: Եւ երբ ծղնաւորը տուաւ իր աստուածագիտութիւնը, հողին վրայ կքեցաւ ու լացաւ, ու մեծ խաւար մը իր աչքերէն ծածկեց քաղաքն ու աւազակը, այնպէս որ ա՛լ չտեսաւ զանոնք:

Մինչդեռ հոն կը մնար արտասուալին, զգաց որ մէկը իր քովը ոտքի կեցած էր, արոյրէ ոտքեր ու բարակ բուրդի պէս մազեր ունէր ան: Եւ ան վեր վերցուց ծղնաւորը եւ ըսաւ անոր.— Մինչեւ այսօր Աստուծոյ կատարեալ գիտութիւնը ունէիր, հիմա Աստուծոյ կատարեալ սէրը պիտի ունենաս: Ինչո՞ւ ուրեմն կուլաս:

Եւ համբուրեց զայն:

ՕՍԿԱՐ ՈՒԱՅԼՏ

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՓՐՈՖ. ԱՌԱՔԵԼ ՋԱՔՐԵԱՆ

Քիմիագիտութեան ականաւոր դասախօս, որ բարձրօրէն գնահատուեցաւ նաեւ միջազգային շրջանակներէ, գնաց Փարիզ եւ եղաւ անդամ Սորպոնի ուսուցչական ընտանիքին:

Մարդը դասարանին մէջ կը վերածուէր տարրալուծական տեսութիւններու, որոնց տարազները կ'արձանագրէր սեւ տախտակին վրայ եւ կարծես կը կորսուէր այլեւս անոնց առեղծուածային աշխարհին մէջ, եւ կը ջանար անոնց յատակը իջնել, իրաբու հետ զուգորդելու համար բնութեան եւ մարդկային ուժերուն անվերջանալի գաղտնիքները եւ օրէնքները:

Զգայուն էր եւ յաճախ սրտնեղ, կը յիշեմ իր աչարկու զայրոյթը անընդունակ աշակերտի մը դիմաց: Ոչ միայն կը սաստէր, այլեւ մերթ կը ծաղրէր զայն կծու հեգնանքով մը, խնայելով նոյնիսկ դրդուական խօսք մը, յաջողակ ուսանողի մը հասցէին:

Քննութեան առեն արիւն — քրտինք մըտանք, բայց կրցանք լուծել իր առաջարկած քիմիաբանական տեսութիւնը, որ անհամար ճիւղաւորումներ ունէր եւ կը կազմէր ցանց մը անգայտ եւ նիւթեղէն մարմիններու:

Փրոֆ. Առաքել Ջաքրեան վարժարանէն դուրս սրտի մարդն էր սակայն եւ նուիրումով փարած էր որբախնամ գործին:

ԾԻԾԵՌՆԱԿ

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Պէյրութի Ֆրանսական Համալսարանէն Յուլիս մէկին շրջանաւարտ եղած է Մարօ Մաթոսեան (զաւակը՝ Տոքթ. Գեղարդ Մաթոսեանի) ստանալով Իրաւաբանութեան եւ Քաղաքական Գիտութեանց զոյգ լիսանսները, «բաւական լաւ» յիշատակութեամբ:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ

ԽՄԲ.— Ի պատասխան Պ. Տիրան Խայիկեանի նամակին («Յառաջ»՝ Յուլիս 16) Մարսէյլի յուշարձանի շինութեան յանձնախումբէն ստացանք հետեւեալ պատասխանը, հրատարակութեան խնդրանօք: Հրատարակութեան տալով այս «լուսաբանութիւնը» որ շատ բան չի լուսաբաներ եւ մանաւանդ չի հերքեր Պ. Խայիկեանի առարկութիւնը, կը խորհինք թէ կողմերը այլեւս բան իրենց ըսելիքը եւ կրնան վերջ տալ նման բիւզանդական վէճերու:

«Յառաջ»ի 16 Յուլիսի թիւին մէջ երեւցած բաց նամակը, ստորագրուած՝ Պ. Տիրան Խայիկեանի կողմէ, կը նկատենք անտեղի եւ, յայտնուած դիտողութիւններն ալ՝ անհամապատասխան ճշմարտութեան: Այսպէս,

1) Յուշարձանի Կեդր. Յանձնախումբը ծնունդ առաւ 1968ին:

2) Յուշարձանի Կեդր. Յանձնախումբի կոչին այս տարի միայն պատասխանեց Պ. Տ. Խայիկեան: Այսինքն՝ երկու տարի ետքը:

3) Ֆրանսահայութեան ուղղուած Սըրտագին Կոչին խմբագրութիւնն ու զայն մամուլին յանձնելու որոշումը, Պ. Տ. Խայիկեանի գործակցութենէն շատ առաջ առնուած էր:

4) Ակնարկուած Յունիս 16ի ժողովը, — որուն վերջին պահուն միայն մաս կազմեց Պ. Տ. Խայիկեան — պիտի վաւերացնէր Պ. Քոլինի ներկայացուցած մաքէթը:

5) Յուշարձանի Կեդր. Յանձնախումբը, երկու տարի անդադար մշտական կապ պահեց Մարսէյլի յայտնի արձանագործներ՝ Պ. Պ. Ամոյի, Պրանտիի, Քոլոնայի, Փէթրիի եւ Քոշընէրի հետ, որոնց ներկայացուցած մաքէթները հայկական դրոշմ չունենալուն պատճառաւ, նկատի չառնուեցան Յանձնախումբին կողմէ:

6) Երկու տարի առաջ, որոշ գումար մը պահ դրուած է Սոսիէթէ Մարսէյէզ դրամատան մէջ, — յուշարձանի շինութեան համար — Յանձնախումբիս մաս կազմող երեք անձերու անունով:

7) Յուշարձանի կառուցման հանդիսաւոր արարողութիւնը կը կատարուի յառաջիկայ Սեպտ. ամսուն, հայ արձանագործի մը եւ հայ ճարտարապետի մը ներկայացուցած հայադրոշմ մաքէթի մը հիմերուն վրայ:

Իսկ ինչ կը վերաբերի Պ. Տ. Խայիկեանի փոխ-նախագահի հանգամանքին, Յուշարձանի Շինութեան Կեդր. Յանձնախումբը, ուզած էր պատուել կարգ մը ազգայիններու կարգին, նաեւ Պ. Տ. Խայիկեանը, իրեն շնորհելով այդ պատուաբեր տիտղոսը: Խորապէս կը ցաւինք որ, Պ. Տ. Խայիկեան լիովին չէ ըմբռնած իրեն եղած պատիւին արժէքն ու տարողութիւնը:

Մեր առենագրութիւններն ու թղթակցութիւնները, ինչպէս նաեւ դրամատան գործառնութիւնները բոլոր Հայերուն անխտիր տրամադրութեան տակ կը գտնուին:

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ
ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Մարսէյլ, 27 Յուլիս 1971

ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՆ — ԺԱՄԵՐ —

Այգուն ճերմակ լոյսը կը ժպտի աբեւելքի մեղապատ երկնքին վրայ. ցուրտ եւ տխուր առաւօտ՝ որ կը ծագի ինծի պէս վշտացեալներուն համար. ցուրտ եւ տըժգոյն արշալոյս որ կը ծագի մեռելի մը վրայ հսկող քնատ եւ պաղած աչքերու համար. ոտքի կանգնած կը նայիմ դիմացս ու իմ գունատ եւ եղերական անձիս գիտակցութիւնը կը ճնշէ հոգիս անբացատրելի զգացումով մը:

Արեւը որ պիտի ծագի քիչ ետքը որո՞ւ համար է, Աստուած իմ, երբ մարդկային աչքեր անընդունակ դարձած են անոր ջերմիկ քաղցրութիւնը վայելելու:

Արեւը որ պիտի ծագի, ծագած է երբեմն իմ յուսաւէտ եւ եռանդուն երիտասարդութեանս համար ու կը մտաբերեմ այն օրերը երբ պարծանքով կը վայելէի իմ դեղեցկութեանս հմայքը, երբ սիրտս ու հոգիս լեցուած գողտր եւ դրովագին զգացումներով, ամբողջ աշխարհ մը երջանկացնելու կորովը կը զգայի մէջս...:

Արեւը որ պիտի ծագի, ծագած է երջանիկ առաւօտներու մէջ երբ զարթնումի բուրէն յոյսերու եւ երազանքներու գահավէժ վերյիշում մը եղած է ինծի համար. ու ցաւելով կը մտածեմ որ այդ երբեմնի կենսաւէտ եւ զուարթ աղջիկը իր մէջ կը կրէր այսօրուան կինը, այս առաւօտեան եղերական եւ գունատ կինը, այգուն ճերմակ եւ վարանոտ լոյսին առաջք:

Ցաւագինօրէն մտածեցի. եթէ կարելի ըլլար որ իմ բնական դրդումներուս անսայի, որոնք թէեւ յանկարծական եւ սրընթաց թափով մը կ'անցնին իմ կամեցողութեանս մէջէն, եթէ կարենայի հըպարտութեան եւ աւելութեան երկաթէ օրէնքներէն ազատագրուիլ ու ապրիլ մարդու պէս, ամէնուն պէս, քաղցրօրէն տարուբերուելով անստուգութեան եւ վարանումի մշուշին մէջ...:

Եթէ կարենայի լալ ու խնդալ եւ օր մը միայն ստանայի մանկական յեղյեղուկ եւ քմահաճ տրամադրութիւնը հոգեկան,

Թերեւս հանդչէի... Թերեւս կարենայի խաղաղիլ ու մոռնալ ինչ որ անմոռանալի ու ցկեանս կը թուի ինծի...

Ո՞վ դրաւ այդ պարտադրութիւնները իմ կնոջական ուսերուս վրայ. ո՞վ ստեղծեց իմ մէջս այս անճկելի թշուառութիւնը. Թերեւս իմ դժբախտութիւնս մեծ է այն համեմատութեամբ որ ես իրեն կուտամ, թերեւս իմ դժբախտութիւնս անմխիթարելի է այն չափով որ ես կը կարծեմ եւ ի զուր սպառածի մը պէս առանձնացած ու ցրտացած եմ, հեռու մարդկային տուայտանքներէն...

Տաժանելիօրէն կը մտածէի այս բաներուն վրայ, աչքերս յառած տանիքներուն կարմրորակ կղմինտրներուն, ու այդ երդիքներուն ներքեւ գիտէի որ, կ'ալեծփէր, դաշն ու եղերական հեծեծանքը մարդկային թշուառութեան, բայց անիկա երբեմն կ'ոսկեզօծուէր ուրախութեան եւ գոհունակութեան ճառագայթներով, մինչ իմ հոգիս արեւ չունի որուն արշալոյսին յոյսը ունենամ...:

Կը մտածէի այս բաներուն եւ ուրիշ բաներու ալ, երբ հարկ եղաւ իջնել սենեակէս եւ անցնիլ այն սրահէն ուր Արամը թողած էի նախորդ իրիկունը. հետաքրքրութիւնս անհետացած ըլլալով, անսահմանելի երկչոտութեամբ մը համակուած էի եւ այս սովորական բանը տաժանագին կը թուէր ինծի:

Գողի պէս, յանցաւորի պէս իջայ սանդուխներէն, եւ սենեակին դուռը բացի որ ետ մղուեցաւ թեթեւ մը կռնչելով. ի՛նչ պատկեր, Աստուա՛ծ իմ. ինչ որ պատահեցաւ աւելի ուշ, ինչ որ աչքերս տեսան իբր անձկալի ու եղերական տեսարան՝ շատ ալ հեռու չէր այդ օրուան պատկերէն: Լամբը դեռ կը վառէր եւ առաւօտեան պաղ լոյսին մէջ, լուսամփոփին վարդագոյն ցոլքը արիւնոտ երանգ մը ունէր. փեթրոլի ծածանող հոտ մը անսովոր անախորժութիւն մը կուտար մթնոլորտին, իսկ անդին բազմոցին վրայ, ուր վերջին անգամ ինկած էր Արամ, այդ նոյն բազմոցին վրայ հիմա անիկա երկնցած, թեւը իբր բարձ ծառայեցնելով, կը քնանար:

Այս բանը ինծի արտակարգ զարմացում պատճառեց. չփոթած մնացի. ուրեմն անգամ մըն ալ խաղալիքը եղած էի իմ իսկ ստեղծած կամ երեւակայած դրութեանս... ուրեմն, մինչ ես բոլոր գիշերը կը կրէի անդրադարձումը այն վիշտին որ կը կարծէի թէ իրեն պատճառած եմ, այդ վիշտը գոյութիւն չունէր, գոնէ այն չափով, որ ես երեւակայած էի... Ուրեմն անիկա իմ ապերասան մտածումիս արդիւնքն էր, ցնորք մը, մղձաւանջ մը եւ ոչ աւելի...:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(7 Շար.)

ՓԱՐԻԶ.— Տէր և Տիկին Միշէլ Փէչտըմալճեան եւ զաւակը՝ Սիմոն, Պարոն Խոսրով Անդրէասեան եւ Տիկինը (ծնեալ Շիրինեան), Տէր եւ Տիկին Ասքանազ Խաչիկ (Ամերիկա), Պ. Ժոֆրէ եւ Տիկինը (ծնեալ Սերայտարեան) (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Լեւոն Շիրինեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Տիգրան Շիրինեան (Ամերիկա) եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ-հօր, զարմիկին եւ ազգականին՝

ՏՈՔԹ. ՊՕՂՈՍ ՍԵՐԱՅՏԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 30ին, 90 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Զորեքշաբթի, Օգոստ. 4, ժամը 14,15ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէնթ-Քլուի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Յակոբ Տօլպաշեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տօլպաշեան եւ զաւակը, Տիկին Տիրուհի Սէրէնկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրէնկիւլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Ոսկեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, 8 Օգոստոս, Կիրակի, յետ պատարագի, տարաբախտ

ՄԱՆՆԻԿ ՏՕԼՊԱՇԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգողներուն:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Անոնք որոնք կը փափաքին արձանագրել իրենց աղջիկները պէտք է դիմեն վարժարան, ամէն օր, առաւօտեան ժամը 9-12:

Հեռաձայնի թիւ 927-01-72:

ՆՈՒԷՐ

Ալֆորվիլէն Թիրեաքեան ընտանիքը իրենց կնքահօր՝ Յակոբ Ոսկանեանի փեսին՝ Վիկտոր Պայնվելցայկի մահուան տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 50 փր. կը նուիրէ Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան ֆոնտին, 30 փր. Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին եւ 20 փր. «Յառաջ»ի:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն*:

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով:

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանք:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս 15ին, ամբողջ օրը

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ, ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ

COLONIE ST. ANDRE, Route de Bessan, Béziers (34)

Հեռ. 28-81-76

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի (Օգոստ. 8) առաւօտ ժամը 9,30ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝

Ֆրանսացիներու եւ Հայերու յարաբերութիւնները:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՑԱՏԿԱՑՈՒՄ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութիւնը ներկայովս կը յայտարարէ հասարակութեան թէ այժմէն կ'ընդունուին Ռափայէլ Մարկոսեան Հիմնադրամի յատկացումի դիմումնագիրները:

Ըստ հիմնադրին հաստատած կանոնագրութեան Մարկոսեան Հիմնադրամէն կրնան օգտուիլ Ֆրանսաբնակ այն երիտասարդները որ նուազագոյն 15 տարեկան են, աւարտած են նախակրթարանի մը դասընթացքը, արձանագրուած են Արհեստագիտական վարժարան մը եւ իրենց դիմումը կը կատարեն ընթացիկ տարուոյ Սեպտեմբեր 10էն առաջ:

Դիմում կատարողները կը ստանան հարցարան մը, զայն ուշի ուշով կարդալէ եւ լեցնելէ վերջ, պարտին վերադարձնել Հ. Բ. Ը. Միութեան «Կրթական Յանձնախումբին» 11, Սքուար Ալպոնի, 75 – Փարիզ (16րդ): Այս Յանձնախումբը դիմումնագիրը եւ անոր կից փաստաթուղթերը քննելէ վերջ, կ'ընդունի կամ կը մերժէ դիմումը եւ կ'որոշէ սահմանուելիք յատկացման սակը:

Ըստ բարերարին փափաքին, այս օժանդակութիւնը կը կատարուի պատուոյ փոխառութեան ձեւով եւ զայն ստացողը յանձնառու պէտք է ըլլայ, մաս առ մաս վերադարձնելու Հիմնարկութեան, երբ ան կը սկսի շահիլ իր կեանքը:

Բաղձալի է նաեւ որ իրենց ուսումը աւարտելէ վերջ Մարկոսեան սաները անդամ արձանագրուին Հ. Բ. Ը. Միութեան:

Այս օժանդակութիւնը կը յատկացուի մէկ դպրոցական տարեշրջանի համար, սակայն եթէ աշակերտը իր յաջողութիւնը փաստող գրութեամբ մը ներկայացնէ նոր դիմում մը, կրնայ նորոգուիլ երկրորդ եւ ի հարկին երրորդ տարեշրջաններու համար եւս:

Յառաջիկայ 1971 – 1972 դպրոցական տարեշրջանին համար դիմումները պէտք է կատարուին այժմէն: Սեպտեմբեր 10էն ետք ըլլալիք դիմումները նկատի պիտի չառնուին:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Il reste quelques places de disponible au voyage organisé par

LE CLUB DES JEUNES DE L'UGAB en ARMENIE

du 6 au 25 Septembre 1971

avec visite de MOSCOU — 2 jours à l'aller —
et de LENINIGRAD — 3 jours au retour —

Séjours de 15 jours en ARMENIE avec visites organisées et excursions quotidiennes

Ce voyage exceptionnel est exclusivement réservé aux jeunes de 18 à 35 ans

Prix tout compris par avion : 2000 Frs.

Renseignements et réservation au siège de l'UGAB 11 Square Alboni, Paris 16e

TRO. 03-18

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆԴ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՑՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Առնուվիլի Անարատ Ցղութեան հայ քոյրերը կ'ընդունին Յուլիս ամսուան մէջ փոքրիկ մանուկներ «կառըրի»ի համար:

Նոյնպէս յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանին 1971-1972 կ'ընդունին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ փոքրիկ մանուկներ:

Արձանագրութիւնները սկսած են: Դիմել՝ 73, Ավընիւ Անրի Պարպիւս Առնուվիլ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ

ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

1921

Պէյրութ 1970

Հրատարակութիւն «Համազգային» տպարանի

Տեղւոյն վրայ՝ դիմել «Յառաջ»ի

Գին 10 փր

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

«ԱՌԻՒԾԱՐՔԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՏՐԴԱՏԷՍ»ը

Հեղինակ Փօլ Պրէֆին, Թարգմանութիւն Եր. Տէր-Անդրէասեանի, ինչպէս նաեւ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Հեղինակ Յովհաննէս Գազանճեան Կը վաճառուին

—Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Պր. Խաչատուրեանի քով, ինչպէս նաեւ Հրանդ Սամուէլեան եւ Բալուեան գրավաճառներուն մօտ, Փարիզ:

Մարսէյլի մէջ Պր. Վաղարշակ Տէր-Վարդանեանի մօտ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները 1971-1972

Կ'ընդունուին բարեկիրթ եւ ուշիմ մանուկներ: Կ'աւանդուին պետական եւ ազգային ուսումներ եօթներորդ դասարանէն սկսեալ մինչեւ Աւարտական դասարան

Classe Terminale).

Անոնք որ կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները, այժմէն փութան ապահովել տեղերը:

Direction du Collège Arménien
26, Rue Troyon — 92 - SEVRES
Tél. : 027-18-28

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ

Varoujean

Choix de poèmes 10 F.

Tcharentz

Choix de poèmes 6 F.

Traduction de

LUC-ANDRE MARCEL

avec la collaboration de

G. Poladian

ԶՐՈՅՑ

(Դ. հատոր) Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Գին՝ 8 Ֆր.

ՎԵՐՋԻՆ ԿԱԹԻԼՆԵՐ

ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ՝ 5 Ֆ.

ՀԻՆ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ՝ 8 Ֆ.

դիմել՝

G. Poladian
53, Av. de St. Julien
13 - Marseille (12e)
FRANCE

ԳԱՐՆԱՆ ՀԵՏ,
ԳԱՐՆԱՆ ՇՈՒՆՉ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU

Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մշակոյթի Տան գրական երեկոն, Հոկտեմբեր 9ին, նուիրուած Չարենցի եւ Վարուժանի ֆրանսերէն թարգմանութեան գործերուն:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբի տարեկան ճաշը Հոկտ. 30ին:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը՝ Հոկտեմբեր 10ին:

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՕԳՈՍՏՈՍ
MERCREDI 4 AOUT 1971
LE NUMÉRO 0,50 F.

47րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12 180
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.180

ՀԱՅ ԴՊՐՈՑ

Դպրոցական շրջանը փակուեցաւ Յունիսի վերջերը: Երկու կամ երեք ամսուան արձակուրդէն ետք, յառաջիկայ տարեշրջանին, ի՞նչ պատկեր պիտի ներկայացնեն մեր դպրոցները, որոշապէս չենք գիտեր:

Այս առթիւ կը յիշենք յատկանշական դրուագ մը անմահ Հայուն՝ Գրիգոր Օտեանի կեանքէն:

Ծանօթ է, որ Օտեան իր կեանքին վերջին եօթնամեակը (1880-1887) Փարիզ անցուց իբրեւ կամաւոր — կամ ակամայ — տարագիր: Նիսի մէջ հետաքրքրական զրոյց մը կ'ունենայ բարեկամներու հետ:

Հարցում կ'ուղղուի ներկաներուն, թէ ո՞ր ազգին մէջ ծնած ըլլալ պիտի ուզէին եթէ ծնելէ ետք խորհուրդ հարցուէր իրենց: Մէկը կ'ըսէ Անգլիացի, ուրիշ մը կ'ըսէ՝ Ֆրանսացի, երրորդ մը՝ Գերմանացի, եւն.: Զրոյցին մասնակցողները անհամբեր են գիտնալու, թէ ի՛նչ պիտի ըսէր տարագիր Հայը:

– Ո՛չ Ֆրանսացի, ո՛չ Գերմանացի, ո՛չ Անգլիացի — կը պատասխանէ Օտեան մեղմ ժպիտ մը շրթունքին: — Պիտի ուզէի Հայ ծնած ըլլալ, եթէ արդէն աշխարհ եկած չըլլայի իբրեւ Հայ:

– Ինչո՞ւ, կը հարցնեն խօսակիցները՝

– Որպէսզի աւելի աշխատիմ եւ ջանամ աւելի եւս օգտակար ըլլալ իմ բազմաչարչար ժողովուրդիս: Անգլիացին եւ Ֆրանսացին պէտք չունին ինծի, բայց հայ ժողովուրդը պէտք ունի, կամ կրնայ պէտք ունենալ:

Բարեկամ մը կը պատմէր անցած օր, թէ հաւաքոյթի մը մէջ առիթ ունեցած էր հարցնելու կրթուած, զարգացած, շնորհալի հայ օրիորդի մը:

– Ո՛ր ազգէն պիտի ուզէիք, որ ըլլար ձեր ապագայ ամուսինը:

– Անգլիացի, կը պատասխանէ հայ օրիորդը կարճ մը, կարծես երկար ատեն մտածած ըլլար այդ մասին:

Հայ մարդ մը, պետական բարձր դիրքի հասած, հայ կեանքի մէջ բախտորոշ դեր կատարած, պիտի նախընտրէր Հայ ծնած ըլլալ: Հայ օրիորդ մը, դեռ հազիւ կեանքի առաջին սանդուխամատին վրայ ոտք դրած, պիտի ուզէր եթէ ոչ Անգլիացի ծնած ըլլալ, գէթ Անգլիացի մը ունենալ իբրեւ ամուսին:

Կը յիշեմ նաեւ վկայութիւնը ուրիշ բարեկամի մը, որ կը պատմէր, թէ պարագաներու բերումով Հայերու հետ ամուսնացած Անգլուհի մը եւ Գերմանուհի մը, արդէն գրեթէ հայացած ու հայախօս, առիթով մը յայտարարած էին իրեն.

– Աշխարհի մէջ ամէնէն լաւ ամուսինները Հայերն են:

Անգլուհին եւ Գերմանուհին երջանիկ էին, որ Հայու հետ ամուսնացած են, իսկ հայուհի մը ինքզինք բախտաւոր պիտի համարէր, եթէ անգլիացի ամուսին մը ունենար:

Շարունակենք սակայն մեր այս հոգեհաց զրոյցը:

Անգամ մը, դպրոցական վերամուտի առեն, վարժարանին քարտուղարը գրեթէ անգրագէտ, բայց գրեթէ ամենագէտ երեւել ուզող հայ մօր մը կը ներկայացնէ իր զաւկին մուտքի արձանագրութեան թուղթը եւ կը խնդրէ ստորագրել զայն:

Գրեթէ անգրագէտ հայ մայրը կը ստորագրէ... Ֆրանսերէն:

— Ինչո՞ւ Ֆրանսերէն կը գրէք ձեր անունը, տիկին, զարմացած կը հարցնէ քարտուղարը:

— Հայերէնս տկար է, պատասխան կու տայ հայ մայրը, իբր թէ Ֆրանսերէնը աւելի զօրաւոր կամ աւելի ընտանի եղած ըլլար իրեն: Պարզ է, որ կ'ուզէր հասկցնել, թէ լատինական այբուբենն աւելի լաւ սերտած է, քան Մեսրոպեան այբուբենը...

Սնոպ. այս բառը կը գործածէր յաճախ մեր հանգուցեալ ընկերը՝ Սիմոն Վրացեան, պախարակելու համար հայ օրիորդին եւ հայ մօր չտեսութիւնը, եւ մեծարելու պատրիոտ Հայը, ինչպէս էր սնոպ ըլլալու ամէն արդարացում ունեցող Օտեան Գրիգորը:

Հիմա հարցնենք համալսարանական եւ ոչ-համալսարանական հայ տղոց եւ աղջիկներուն, մայրերն ալ անոնց մէջ հաշուելով.

— Դուք այս երկու դասակարգերէն որո՞ւն պիտի ուզէիք նմանիլ, սնոպներո՞ւն թէ ոչ-սնոպներուն: Գրիգոր Օտեանի՞ն, թէ անգլիացի ամուսին ուզող հայ օրիորդին եւ «հայերէնս տկար է» ըսող հայ մօր:

Այս հարցումին պատասխանը կու տայ օտար մը՝ Ռոպէր Կոտէլ, ազգութեամբ զուիցերացի, զգայնութեամբ հայ:

Կէս հայ եւ կէս զուիցերացի բանաստեղծ Վահէ Կոտէլի հայրը՝ Ռոպէր Կոտէլ, դասախօսութիւն մը կը կարդայ Լոս Անճելըսի հայ երիտասարդութեան եւ իր խօսքը կ'եզրակացնէ սա հաստատումով.

«Շատ Հայեր եկած են Ամերիկա՝ հարստանալու համար: Անկեղծօրէն կը մաղթեմ, որ հարստանան: Բայց անոնց մէջ կան այնպիսիներ, որոնք իրենց մայրենի լեզուն կ'անտեսեն, կը մոռնան կամ նոյնիսկ կ'ուրանան: Հայերէնի պէս լեզու մը անտեսող կամ ուրացողները, որքան ալ հարուստ դառնան, ինծի կը թուի, թէ ձեւով մըն ալ կ'աղքատանան»:....

Կը հարստանան նիւթով, բայց կ'աղքատանան հոգիով ու զգացումներով: Մտքով ու խառնուածքով չքաւորներու այս տիպարը առեն մը կը կոչուէր լըվանթէն, հիմա կը կոչուի հայմաթլոս: Ծնունդն ու ծագումը անյայտ, անազգ եւ անհայրենիք, տեսակ մը աշխարհաքաղաքացի, որ սեփական լեզու չունի, ազգ չունի, հայրենիք չունի, պատմութիւն չունի, այլ ունի միայն փոխ առնուած փետուրներ, որ անգլիացի ամուսին կամ Ֆրանսացի կին կը փնտռէ եւ իր անունը լատինական այբուբենով կը գրէ:

Հիմա դառնանք հարցնենք նորէն.

— Հաճելի՞ է ձեզի ըլլալ այս տիպար լըվանթէններէն կամ հայմաթլոսներէն մէկը թէ միւսը: Եւ ո՞ր մէկը արդեօք:

Միակ վայրը, որ կրնայ ազատագրել մեզ լըվանթէն կամ հայմաթլոս ըլլալու դժբախտ ճակատագրէն, ՀԱՅ ԴՊՐՈՑՆ է: Ուր դպրոց մը կը բացուի, հոն բանտ մը կը գոցուի, կ'ըսէ «պապա» Հիւկօ: Մենք ալ կրնայինք աւելցնել — Ուր հայ դպրոց մը կայ, հոն ներկայ է հայ ազգը, հայ հայրենիքը, հայ լեզուն, Հայոց պատմութիւնը եւ մշակոյթը:

Ուր չկայ հայ դպրոց, հոն չկայ նաեւ ազգութիւն ու հայրենիք: Չկայ նոյնիսկ եկեղեցի:

Հայ դպրոցն է մեզ հայ պահողը, եւ հայերէնագէտ Հայն է մեզ ապրեցնողը, ինչպէս գրած ենք յաճախ եւ հիմա ալ կը կրկնենք: Մեքենագէտ Հայը, ճարտարագէտ Հայը, ելեկտրագէտ Հայը կրնան մեծցնել — կամ պզտիկցնել — մեզ. միայն հայերէնագէտ Հայն է, որ կ'ապրեցնէ — ու պիտի ապրեցնէ — Հայու բեկորները, որ մենք ենք:

Հայրենիքը իրականութեան մը ուժն է, ազգութիւնը կամքի մը ուժն է: Մենք հպատակն ենք այս երկու ուժերուն եւ միաժամանակ տէրն ու իշխանը:

Ատեն մը, ասկէ 30-35 տարի առաջ, Գալուստեան վարժարանը ունէր 700 աշակերտ, Պօղոսեանը 650-700, Նուպարեանը՝ 400-520: Գումար՝ 1800–1870 (չենք հաշուեր անհատական եւ վանական դպրոցները): Այսօր նոյն վարժարանները ունին 400-420 աշակերտ: Ո՞ւր գացին, ի՞նչ եղան մնացած 1400–1450ը: Գաղթեցի՞ն իրենց հայրերուն ու մայրերուն հետ: Ուրեմն մեր գաղութը նօսրացա՞ւ երեք չորրորդով. քառասուն հազարէն մնաց միայն տա՞սը հազար:

Ներելի է ենթադրել, որ մեր տղոցմէն ու աղջիկներէն մաս մը օտար վարժարան կը յաճախէ, հոն իր ուսումը շարունակելու կամ մասնագիտութեան հետեւելու համար: Որովհետեւ մեր դպրոցները միջնակարգ չեն, քոլէճ չեն, համալսարան չեն:

Պիտի ըսենք, որ հայ վարժարանը ոչ մէկ բանով պակաս է օտար վարժարաններէն. ընդհակառակն՝ բանով մը աւելի է. նախ՝ հայ լեզուով, ապա նաեւ տոհմիկ մթնոլորտով: Այս երկուքը չենք կրնար գտնել օտար ոեւէ կրթարանի մէջ, որքան ալ բարձր ըլլայ ուսման մակարդակը հոն, որքան ալ ի վիճակի ըլլայ տալու առաւել, քան կրնայ տալ հայ դպրոցը:

Հարցում.— տրամադի՞ր էք անտեսելու կամ նոյնիսկ ուրանալու ձեր լեզուն, ազգութիւնը եւ ցեղային դրոշմը: Պատասխան.— Ո՛չ:

Ուրեմն, այս պարագային, ի՞նչ փնտռելու կ'երթաք օտար վարժարաններու մէջ. եւ ի՞նչն է, որ թերի է մեր մօտ եւ անթերի է օտարներու մօտ:

Եթէ օտար լեզուն է խայծը, մեր վարժարաններուն մէջ գրեթէ հաւասար չափով կ'ուսուցուին արաբերէնը, անգլերէնը, Ֆրանսերէնը: Առաւել՝ Հայերէնը: Այս «առաւել»ը չի կրնար տալ մեզի ոչ մէկ քոլէճ կամ համալսարան. կրնայ տալ միայն Մեսրոպ Մաշտոցի «ծաղկոց»ը:

Մեր խօսքը նախակրթարանի եւ նախակրթութեան մասին է անշուշտ:

Ազգային գիտակցութիւնը, ազգ ըլլալու, հայրենիք ունենալու զգայութիւնն է լաւագոյն եւ գերագոյն «դեղատոմս»ը:

Եւ այս «դեղատոմս»ն է մեր ներկայացնել ուզածն ալ այսօր:

««ՅՈՒՄԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼՈՒՍՆԷՆ ԴԷՊԻ ԵՐԿԻՐ

Սքոթ եւ Իրուին Երկուշաբթի օր ժամը 18,11ին կրկին մտան լէմը, որ երկու ժամ ետք, 20,04ին կը միանար այերանաւին: Փոքրիկ վախ մը կը ծագէր գիշերը երբ լէմը պիտի անջատուէր Ափոլլօ 15էն եւ ճմլուէր լուսնին վրայ, բայց ամէն ինչ կը կարգադրուէր եւ այժմ լուսնի երկու արկածախնդիրները եւ Ուորտըն վերադարձի ճամբան բռնած են թէեւ դեռ միայն Շաբաթ օր է որ պիտի հասնին Խաղաղականի վրայ: Մինչ այդ ուրիշ պտոյտ մըն ալ նախատեսուած է, այս անգամ Ուորտընի կողմէ, որ 45 վայրկեան պիտի «քալէ» անջրպետին մէջ:

Սքոթ եւ Իրուին 67 ժամ պտըտած եղան մեռած մոլորակին վրայ եւ 28 քիլոմեթր կտրած: Մանաւանդ երկրաբանական դետնի վրայ իրենց առաքելութեան հաշուեկշիռը խիստ տպաւորիչ է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕԳՈՍՏՈՍԵԱՆ արձակուրդները նուազ մահացու եղած են քան անցեալ տարի, ըստ առաջին տեղեկութիւններու, որոնք սակայն վերջնական բնոյթ չունին: 164 մեռեալ կայ եւ 1838 վիրաւոր (878ը՝ ծանրօրէն):

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը որոշեց բարձրացնել դրամատուներու պարտադիր պահեստներու սակը: Այս ձեւով կառավարութիւնը կ'ուզէ «առեւանգել» մօտ չորս միլիառ ֆրանք, զոր հրապարակէն քաշելով առաջքը կ'առնէ դրամական «պնդուածին» յառաջդիմութեան, որ արդիւնք է տարադրամի մուտքին:

ՔՐԻՄԷԻ մէջ, Բրեժնեւի նախագահութեան ներքեւ համայնավար փոքր վեհաժողով մը գումարուած է, որուն սակայն Ռումանիա չէ մասնակցած: Այս առթիւ հրապարակուած զեկոյց մը (Թասի կողմէ) կ'ըսէ նաեւ թէ մասնակցողները իրենց ցաւը յայտնած են «Սուտանի Համայնավար կուսակցութեան վրայ ինկած անողոք սարսափին ի տես»:

ԽԱՐԹՈՒՄԷՆ կը հաղորդեն որ Նիմերի Սուտանէն արտաքսած է խորհրդային դեսպանատան խորհրդատուն, այլ խօսքով մարդը անխնայ կախել տալէ ետք իր հակառակորդները, ապարէնգ ալ կը կարդայ Մոսկուայի:

ԱՄՄԱՆԻ մէջ եւ հակառակ արաբական աշխարհի բողոքներուն, Հիւսէյն Թագաւորը երեք պաղեստինցի կախել տուաւ: Ամբաստանուած էին, որ յորդանանցի քաղաքացի մը սպաննած են: Ամէն պարագայի մէջ, Յորդանան օրէ օր աւելի մեկուսացած վիճակ մը ունի թէեւ կառավարական օրաթերթը՝ Ալ Ռայ բացարձակապէս կը հերքէ որ Յորդանան միտք ունենայ առանձին դաշինք ստորագրել Իսրայէլի հետ: Միւս կողմէ, Զօր. Մոշէ Տայեան յայտարարած է թէ պէտք է լուրջի առնել Նախագահ Սատաթի յայտարարութիւնները երբ կ'ըսէ թէ պատերազմի պիտի դիմէ եթէ մինչեւ տարւոյս վերջ քաղաքական յառաջդիմութիւն չըլլայ:

ՀՌՈՄ քաղաքի եւ Վատիկանի միջեւ «հողային» հարց մը ծագած է վերջերս ունկնդրութեան նոր սրահի մը կառուցման առթիւ Ս. Պետրոսի ձախին: Հոդ, փոքր փողոց մը կայ որ Հռոմ քաղաքէն կախում ունի եւ երկկողմանի համաձայնութեամբ փակուած էր վերջին պատերազմի ընթացքին: Նոր սրահին կառուցման համար անհրաժեշտ քանդումները լայնցուցած են փոքրիկ փողոցը: Ըստ հռոմէական Մոմէնթօ-Սերա թերթին, Հռոմ քաղաքը կը պահանջէ որ կրկին ազատ մուտք ունենայ հոն:

ԽԱՒԱՐԻ ԱՍՊԵՏՆԵՐԸ

ՃԵՆԿԻԶ ԽԱՆ

(1160–1227)

Ա.

Աշխարհակալներ կան, որոնց անունը ակնածանք եւ հիացում կը պարտադրէ: Ինչպէս՝ Մեծն Աղեքսանդր, Յուլիոս Կեսար, Նափոլէոն: Իսկ կան ուրիշներ՝ Աթթիլաս, Ճենկիզ Խան կամ Թիմուրլենկ, որոնց անունը դող ու սարսափ կ'արթնցնէ մեր մէջ: Առաջին խումբը կը պատկանի արեւմտեան քաղաքակրթութեան, իսկ երկրորդը՝ արեւելեան բարբարոսութեան: Բոլորն ալ ունէին նոյն յայտարարը՝ ռազմագիտական հանճար եւ կազմակերպելու կարողութիւն: Անոնք յաճախ ունեցած են համեստ ծագում, ինչպէս՝ Նափոլէոն եւ Ճենկիզ Խան:

Մոնկոլիոյ տափաստանները կը տարածուին Չինաստանի սահմաններէն մինչեւ Կասպից ծով եւ Թիպէթէն մինչեւ Սիպերիոյ կեդրոնները: Մոնկոլները, որոնք կը պատկանին դեղին ցեղի ալթայական ճիւղին, բաղկացած էին հարիւրաւոր ցեղախումբերէ: Կ'ապրէին վրաններու տակ, լաւ ձիաւորներ էին եւ կը գրաղէին խաշնարածութեամբ ու կողոպուտով: Կը հաւատային աստուածներու, որոնց մեծագոյնն էր՝ յաւիտենական կապոյտ երկինքը: Իրենց լեզուն Ուղուր Թրքերէնն էր եւ ունէին Եասաք անունով անգիր օրէնքներ: Ժուժկալ եւ խստակեաց, Մոնկոլները մինչեւ մահ հաւատարիմ կը մնային իրենց պետին, եւ վէճ չէին ունենար իրարու հետ: Կիները պարկեշտ էին ու հաւատարիմ:

Ճենկիզ Խան, բուն անունով Թեմուճին, զաւակն էր Եսուկէի մոնկոլ ցեղապետի մը, որ յաջողած էր իր ազդեցութեան տակ առնել ուրիշ դրացի ցեղախումբեր եւ դարձած էր տեսակ մը թագաւոր: Բայց հակառակորդները յաջողեցան վերջ տալ անոր իշխանութեան, զայն թունաւորելով խնջոյքի մը ընթացքին:

Պատանի Թեմուճին փորձեց իր հօրը տեղը առնել, բայց չյաջողեցաւ, որովհետեւ ոչ ոք կ'ուզէր հնազանդիլ այս անտէր երիտասարդին: Աւելին. իրմէ խլեցին բոլոր հարստութիւնը եւ արջառը: Թեմուճին դարձաւ չքաւոր: Պէտք էր հոգար մօրը, երեք եղբայրներուն եւ երկու խորթ եղբայրներուն ապրուստը: Միակ ապաւէնը որսորդութիւնն էր եւ ձկնորսութիւնը: Վայրի գազանիկ մըն էր երիտասարդը: Խորթ եղբայրը, Պեկթէր, իրմէ ձուկ մը գողցած ըլլալով, Թեմուճին մէկ հարուածով զայն սպաննեց:

Վերջ ի վերջոյ կ'իյնայ իր հակառակորդներուն ձեռքը, բայց չուտով խոյս կուտայ, անոնցմէ ինը ձի գողնալով: Այդ հարստութեան գլուխը անցած, կ'երթայ եւ կը պահանջէ ցեղապետի մը աղջկան՝ Պուրտուի ձեռքը, որ իրեն խոստացուած էր օրօրոցէն: Իբր օժիտ, Պուրտու կը բերէ մուշտակէ թանկագին վերարկու մը:

Թեմուճին այդ վերարկուն կը նուիրէ Քերայիթներու թագաւոր Տուղրիլին, որ ժամանակին իր հօրը դաշնակիցը եղած էր: Վերադարձի ճամբուն վրայ կ'իյնայ իր թշնամիներուն ձեռքը եւ կը ստիպուի անոնց պատանդ ձգել իր ձիերն ու կինը: Անմիջապէս կը դիմէ Տուղրիլին եւ խումբ մը ձիաւորներու գլուխը անցած, կը հալածէ իր առեւանգիչները եւ կը փրկէ իր կինն ու ձիերը:

Այդ միջոցին, Պուրտու ծնունդ կուտար մանչ զաւակի մը, որուն հայրը, անկասկած, Թեմուճինը չէր: Պուրտու յղի մնացած էր, երբ կը գտնուէր թշնամիներուն ձեռքը: Թեմուճին չզայրացաւ իր կնոջ դէմ, այլ շատ ուրախութեամբ ողջունեց մանչին ծնունդը եւ զայն անուանեց Ճուճի: Մինչ այդ, կամաց-կամաց կը տարածէր իր ազդեցութիւնը եւ 1196ին հռչակուեցաւ Խան, առանց սակայն իր յարաբերութիւնները խզելու Տուղրիլին հետ: Ունէր վտանգաւոր հակառակորդ մը, իր հօրեղբօրորդին եւ իր մանկութեան խաղընկերը՝ Ճամուքան: Թեմուճին յաջողեցաւ մեկուսացնել Ճամուքան, որ ստիպուեցաւ լեռները ապաստանիլ հինգ զինուորներով: Այդ հինգ զինուորները, վերջ ի վերջոյ յոգնած փախստական կեանքէն, ձերբակալեցին Ճամուքան եւ յանձնեցին Թեմուճինին: Տասներկու տարիներէ ի վեր, երկու ընկեր-հակառակորդները, առաջին անգամ ըլլալով, զիրար կը տեսնէին: Թեմուճինի առաջին գործը եղաւ գլխատել տալ հինգ զինուորները, որոնք դաւադրաբար ձերբակալած էին իրենց իշխանը: Յետոյ Ճամուքային ըսաւ.

— Հիմա որ վերադարձար, գործակցինք առաջուան պէս, ապրինք միասին, բարեկամ ըլլանք, ինչպէս էինք մեր երիտասարդութեան տարիներուն:

Սակայն Ճամուքա մերժեց այդ առաջարկը.

— Ժամանակին բարեկամներ էինք, ո՞ւր մնացին մեր երդումները: Հիմա զօրաւոր ես եւ կրնաս ներել: Բայց ես ապրելու արժանի չեմ, որովհետեւ այլեւս տեղ չունիմ այս երկրին մէջ: Ի՞նչ բանի պիտի ծառայեմ. ոջիլ մը պիտի ըլլամ շապիկիդ մէջ, փուշ մը՝ կուրծքիդ վրայ:

Թեմուճին իր խորհրդականներով մտաւ վրանին մէջ եւ հինգ վայրկեան չանցած, հրամայեց գլխատել զայն:

Յաջորդ տարին, ժողովի կանչեց բոլոր խաները եւ անոնց առաջարկեց միանալ, կազմել զօրաւոր բանակ մը, յարձակիլ քաղաքներու վրայ եւ յափշտակել անոնց հարստութիւնը: Խանդավառութիւնը մեծ եղաւ եւ Թեմուճինին տրուեցան Մեծ Քախան տիտղոսը եւ ան առաւ Ճենկիզ Խան անունը:

Մոնկոլ բանակը լաւ կազմակերպուած էր: Խարխալը կը կազմէր տասնեակը, բաղկացած տասը ձիաւորներէ եւ մէկ մէկ տասնապետէ, յետոյ կուգային հարիւրեակը, հազարեակը, տասհազարեակը: Մոնկոլ ձիաւորը կը կրէր թաղիքէ գլխարկ մը, որ կ'իջնէր մինչեւ ականջները, բուրդէ գուլպաներ, կրկնակօշիկներ եւ մորթէ վերարկու մը, որ կը հասնէր մինչեւ ծունկերը: Կռիւի առեն կը կրէր կաշիէ գլխարկ մը եւ կաշիէ զրահ մը: Զէնքերն էին՝ երկու աղեղ, նետերով լեցուն երկու կապարճ, կոր թուր մը եւ, նիզակ մը եւ ձիու մազէ հիւսուած չուան մը: Ձին անբաժանելի էր իր տիրոջմէն, կարճ ոտքերով, հաստատուն, կրակոտ, յոգնիլ չգիտցող: «Մոնկոլը եւ իր ձին պարտութեան մատնեցին Չինացին, Պարսիկը, Ռուսը, Հունգարացին», կը գրէ Ռընէ Կրուսէ:

Ճենկիզ Խան նախ կը յարձակի հիւսիս արեւմտեան Չինաստանի Շան Սի նահանգին վրայ: Կ'աւլէ կ'անցնի վաչկատուն ցեղախումբերը, սակայն չի յաջողիր գրաւել Նինկ Հիա եւ Լինկ Չէու բերդաքաղաքները: Այս արշաւը կը վերջանայ հաշտութեամբ: Սի Հիայի թագաւորը իր աղջիկներէն մէկը կնութեան կուտայ Ճենկիզ Խանին եւ կը հաւանի վճարել ծանր տուրքեր:

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՔԱՆԻ ԴԵՌ ՈՒՇ ՉԷ

ԽՄԲ.— Հայաստանի մէջ վերջին տարիներուն դժգոհութեան ալիք մը ստեղծուած է քաղաքներու դիմագիծի խաթարման դէմ: Մտահոգութիւնը կը բխի Հայաստանի քաղաքներու ազգային իւրայատուկ դիմագիծի պահպանման ձգտումէն, օրինակելի եւ գնահատելի միաժամանակ:

«Գրական Թերթ»ի Յուլիս 16ի թիւին մէջ վերոյիշեալ խորագրով հետեւեալ Բաց Նամակը հրապարակուած է, որ գաղափար կուտայ ճարտարապետական ասպարէզի մասին: Խիստ փափաքելի էր, որ ճարտարապետներն ու իշխանութիւնները նկատի առնեն թելադրութիւններն ու դժգոհութիւնները:

Մեր մայրաքաղաք Երեւանն իր ճարտարապետական դիմագծով, քաղաքաշինական իր ազգային եւ, միաժամանակ, ժամանակակից ոճով, ձեռակերտ եւ բնական – անձեռակերտ համայնապատկերներով շատերին է հիացմունք պատճառել: Բազմաթիւ են հիացական կարծիքները թէ՛ արտասահմանեան եւ թէ հայրենի այցելուների, որոնք միահամուռ նշել են Երեւանի ֆոնը՝ նորին գերազանցութիւն Արարատը:

Բայց, ահա, փոխանակ մեր քաղաքաշինարարները այսօր (յետադայում եւս առաւել) ամէն կերպ ամէն կէտից ցայտուն ու տեսանելի դարձնեն մայրաքաղաքի այդ բնական ճարտարապետական միաւորը՝ Արարատը, փոխանակ ճարտարապետական բոլոր եւ ամէն տեսակի մըտայղացումներում «նկատելու», նկատի առնելու երեւանեան բնական անկրկնելի տեսարանները, երբեմն անգիտակցօրէն, յաճախ էլ ճարտարապետական անսամբլների առանձնայատկութիւնների հետ հաշուի չնստելով, դրանք զանց են առնում եւ ահա տեսնում ես՝ խոյացել է բազմայարկ ժամանակակից ոճով շինութիւնը եւ փակել քաղաքային գեղեցիկ մի տեսարան, սեպի պէս տգեղօրէն խըրուել քաղաքի համայնապատկերի մէջ:

Բազմաթիւ են նման փաստերը, եւ մասունը բազմիցս անդրադարձել դրանց, բայց, ինչպէս ասում են, այդպիսի սըխալներ թոյլ տուողների եռանդը բոլորովին չի պակասում, ընդհակառակն, տարեց տարի հին սխալներին գումարւում են նորերը: Բազմաթիւ այդպիսի փաստերից, այսօր, մենք ուզում ենք առանձնացնել մէկը, գուցէ եւ ամէնից արտառոցը, Կիրովի փողոցի վրայ, նախկին կոնսերվատորիայի հարեւանութեամբ սկսել է վեր խոյանալ բարձրայարկ մի շէնք: Ինչ կայ որ, վատ չէ: Բայց պարզւում է, որ այդ շէնքը, որ, ըստ նախագծի, տասնեմէկ – տասներկու յարկանի պէտք է լինի, իրականում կարող է միայն եօթ յարկանի լինել: Ինչո՞ւ: Եթէ այս շէնքը նախագծողները գէթ մի անգամ նեղութիւն կրէին եւ բարձրանային Մատենադարան, այնտեղից դիտէին Երեւանի համայնապատկերը՝ Արարատի ֆոնի վրայ, այդպէս էլ կ'անէին, կը սահմանափակուէին եօթ յարկով: Բանն այն է, որ եօթներորդ յարկից յետոյ լրիւ փակւում է Արարատը՝ Մատենադարանից, կորչում է քաղաքի համայնատեսարանի մի մասը եւ այդ մասի հետ էլ նրա ողջ հմայքը: Բայց չէ՞ որ Մատենադարանը մեր մայրաքաղաքի յարմար դիտակէտերից մէկն է, եւ այստեղ ամէն տարի տասնեակ հազարաւոր զբօսաշըրջիկներ են լինում աշխարհի չորս ծագերից, մի՞թէ վատ է, երբ նրանք մեր ըմըշութեան հնամեայ գանձերը տեսնելուց յետոյ, դուրս են գալիս բակ եւ հիանում Երեւանի լայնարձակ փռուածքով՝ շէնքերով, փողոցներով, որոնք ծաւալւում ու ծաւալւում են մինչեւ Մեծ եւ Փոքր Մասիսները: Պէտք է անպայման բարձրայարկ շէնքեր կառուցել, շատ կառուցել, բայց գտնելով տեղանքի ճարտարապետական համապատասխան լուծումը եւ ցուցաբերելով զգուշութիւն, կրկին ու կըրկին զգուշութիւն ընդհանուր տեսարանների նկատմամբ:

Կիրովի փողոցի վրայ կառուցուող

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա. ՄԱՍ

ԱՑԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

— Կայէ՛ն, Կայէ՛ն, ի՞նչ ըրիր եղբայրդ:

— Սպաննեցի:

— Ապրի՛ս, պարտականութիւնդ կատարեցիր: Պարտականութիւնը միշտ աշխարհը վարդի ջուրով սրսկէ ըսել չէ, այլ եւ արիւնով:

Եւ Կայէն հպարտութեամբ տիրոջը օրհնութիւնը կ'ընդունի:

Մարդ բարոյական այս դրութեան վըրայ պէտք չէ զարմանայ:

Բոլոր բարոյական դրութիւնները բարոյական են անոնց համար որոնք զանոնք այդպէս կը կարծեն: Բարոյականութիւնը պայման մըն է, կը բաւէ որ զայն խըղճիդ մէջ իբրեւ բարոյական նկատես եւ անմիջապէս օծումդ ընդունած կ'ըլլաս:

Այս բարոյականութիւնը ուրեմն տարածուած է ամէնէն ողջախոհ հարէմէն մինչեւ ամէնէն ստորին հանրատունը: Պոռնիկը փողոցը քնքուշ ձեւեր կ'առնէ: Ուր որ կեցած երկու մարդեր տեսնէ, քովերնին կը մօտենայ, կը ժպտի եւ կը ջանայ աղուէսին նման ակնարկին կարելի եղածին չափ աւելի հրապոյր տալ: Այդ միջոցին սակայն աչքը ականջին պարզ գործակալն է:

Այդ քնքուշ ականջը իր մէջ կը պարունակէ լռողական թմբուկ մը որուն արձագանգը կարող է մեծագոյն մինչեւ գաղտնի ոստիկանութեան տնօրէնին հասնիլ:

Եւ Պոլսոյ մէջ պոռնիկներ կան որոնք ուրիշ որեւէ գործ մը չունին, ասոնք լրտեսութեան բոզերն են:

Ասոնց չաստուածութիւնը երկդիմի է: Ունի Աստղիկի եւ Էրինիոսի գլուխներ: Մէկով կը հրապուրեն, իսկ միւսով կը լափեն: Վա՛յ անոր որուն համար դիրկերնին պիտի բացուի, որովհետեւ դիրկերնուն հետ միատեղ պիտի բացուի նաեւ ականջնին, նուրբ եւ քնքուշ ականջ մը: Այդ ականջը վարդագոյն անդունդ մըն է, որ սովորաբար երկու շողշողուն ադամանդներէ պաշտպանուած է: Այդ ադամանդները անոնց համար որ լրտեսութիւն ինչ ըսել է գիտեն տեսակ մը լուսաւոր պատրանք են: Թէպէտեւ ադամանդներ կ'երեւին, բայց գլխաւորաբար մարդու գլուխներ են:

Այս տեսակի պոռնիկ մը թէ՛ մատչելի եւ թէ անմատչելի է: Ասոնք նոյնինքն սատանան են, որ ակռաները կը մերկացնէ եւ հրեշտակային ժպիտի մեթոտով յարձակելու կը պատրաստուի:

Ատոր համար, անոնք որ այդ տեսակ ժպիտի մը նշանակութիւնը կը հասկնան, աչքերնին կը գոցեն, ականջնին կը խփեն եւ Ոդիսեւսի նման երբ Սիրէններուն առջեւէն կ'անցնին, քայլերնին կ'արագացնեն: Դիւրահաւանները նախ փափուկ գիրկի մը մէջ կ'իյնան եւ անկէ ալ տակաւին հարբած խոնաւ անդունդի մը մէջ կը գահավիժին, որ Վոսփորի կամ Մարմարայի անունը կը կրէ:

Այսուհանդերձ այս գործին համար սահմանուած պոռնիկներուն վրայ իսկ լրտեսութիւնը պակաս չէ. Հայիւ թէ անոնք այդ պաշտօնին կը սահմանուին եւ ահա անմիջապէս ատոնց շարժումները լրտեսող մըն ալ կը սահմանեն: Այս լըրտեսները իբրեւ տարփածուներ կը ներկայանան, ինքզինքնին սիրահարուած կը ձեւացնեն եւ Երիտասարդ Թուրքերու ընկերութեան պատկանելնին կը խոստովանին: Եթէ հետեւեալ օրը զանոնք բառ օրինի չամբաստանեն, պաշտօնէ կը դադրեցուին եւ եթէ ատոնցմէ մին մեծ պետութեան մը հպատակութիւնը կը կրէ, առանց հետապնդուելու կը հեռացուի: Սակայն շատ անգամներ ալ կը պատահի որ անյայտ ըլլայ, առանց ոեւէ մէկը գիտնալու թէ ի՞նչ եղաւ:

Ատոր համար էր որ մեղի ծանօթ Վոսփորի չորենաւին երկու ճամբորդները իրենց խորհրդաւոր խօսակցութեան շարունակութիւնը Քարա – Քէօյի ցամաքին վրայ շարունակեցին ու անկէ ցած ձայնով գիշերուան համար Մուրատի պանդոկին մէջ ժամադրութիւն տալէ յետոյ իրարմէ բաժնուեցան:

Ե.

ՎԵՀ ԳԱՂԱՓԱՐԻ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ

Թոփհանէի թաղը գիշերուան ժամը տասնին, Բերայի հետ յարաբերութիւն չունեցող միւս թաղերուն նման միշտ յաւիտենական թմրութեան մը մէջ կ'իյնայ, որ մինչեւ առաւօտ կը տեւէ:

Գործաւորները կանուխէն իրենց տուները կը քաշուին, օրուան յոգնութիւններէն հանգստանալու եւ յաջորդ օրը վերստին իրենց գործերը շարունակելու համար:

Գիշերուան այդ ժամուն, փողոցին մէջ գիշերապահին ճօկանին մայթին վրայ հանած ուժգին ձայնէն զատ ուրիշ որեւէ ձայն մը չի լսուիր: Գիշերը այդ ձայնը անցորդին եւ մանաւանդ օտարին համար մխիթարանք մըն է:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՄԻՔԱՅԷԼ ՇԱՄՏԱՆՃԵԱՆ

—o—

Արեւմտահայ մտաւորականութեան բազմարեղուն դէմքերէն մէկը, այսօր մոռցուած դժբախտաբար:

Քաջահմուտ երրեակ լեզուներու, գերմաներէնի, անգլերէնի եւ ֆրանսերէնի, գրչի աննկուն աշխատաւոր, հեղինակ եւ թարգմանիչ մնայուն գործերու:

Ինքն էր որ 1911ին մեր գրական մամուլը օժտեց «Ոստան» եռամսեայ պար-բերականով, մեծածաւալ եւ կուռ ու ամբողջական բովանդակութեամբ, իրեն գործակից ունենալով նոյնքան արժանաւոր եւ նրբատաղանդ դէմք մը, Տիգրան Զէօկիւրեան:

«Ոստան»ի իւրաքանչիւր համարին մէջ լոյս կը տեսնէին ոչ միայն քննական, գրական, իմաստասիրական բարձրորակ աշխատանքներ, այլեւ ամբողջական թարգմանութիւն մը օտար գործերէ, Իպսէնէ, Օսքար Ուայլտէ, Ժիւլ Րընառէ, Ադամ Միցքիեվիչէ, ըլլան անոնք վէպ կամ թատերախաղ:

Իր աշխատակիցներէն էին Սիամանթօ, Վահան Թէքէեան, Զապէլ Եսայեան, Յակոբ Օշական, Կոստան Զարեան եւ ուրիշներ:

Առաջին աշխարհամարտի ընդհատումէն վերջ, Միքայէլ Շամտանճեան վերստին լոյս ընծայեց «Ոստան»ը, այս անգամ զրկուած իր գործակցէն:

Ընտիր եւ գեղահիւս հայերէն մը ունէր եւ ծանօթ էր իբր խորահմուտ եւ ծանրաբարոյ անձնաւորութիւն:

Յարգանքով կը յիշատակեմ իր աքնաջան ծառայութիւնը, իր մտքին եւ գրչին գաղափարական արժէքը:

ԾԻԾԵՌՆԱԿ

յիշեալ բազմայարկ շէնքը, քանի դեռ ուշ չէ, պէտք է աւարտել եօթներորդ յարկով, որպէսզի սա էլ չդասուի վրիպակչէնքերի շարքում: Կարծում ենք, համապատասխան իրաւասու կազմակերպութիւնները ողջմտութիւն հանդէս կը բերեն անյապա՛ղ քննութեան առնելով, դրական լուծում կը տան հարցին:

ԱՇՈՏ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ
ԱՐԱՄ ՂԱՆԱԼԱՆԵԱՆ
ՍՈՒՐԷՆ ԵՐԵՄԵԱՆ
ԲԱԲԳԷՆ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
ԳԱԳԻԿ ԴԱՒԹԵԱՆ
ՎԱՐԴԳԷՍ ՀԱՄԱԶԱՍՊԵԱՆ
ՌՈՒԲԷՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ
ԼԵՒՈՆ ԽԱՋԻԿԵԱՆ
ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ
ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՆՈՐԵՆՑ
ՌԱՖԱՅԷԼ ԱՐԱՄԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

«ԱՆՈՅՇ» ՕՓԵՐԱՅԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

—o—

«Անոյշ» օփերայի բեմադրութիւնը իր հինգ ներկայացումներով (երեք 1970ին եւ երկու 1971ին) տեղի տուաւ լայն խոսակցութիւններու՝ յաճախ խանդավառ, դրուատական եւ հպարտ գնահատութեամբ եւ երբեմն աւելի մեղմ ու վերապահ արտայայտութեամբ:

Մեր կարգին, այս նոյն սիւնակներու մէջ, գրի առած էինք մեր տպաւորութիւնները, եւ առարկայօրէն նկարագրած էինք ներկայացումները վեր առնելով անթերի, գոհացուցիչ կամ թերի կողմերը եւ արձանագրելով ժողովուրդի ցուցաբերած հետաքրքրութիւնը:

Յաջորդական յօդուածներու մէջ գուցէ, հարկ եղածին չափ չէինք ծանրացած կազմակերպիչ Յանձնախումբի կատարած աշխատանքին շուրջ եւ ի մասնաւորի վարչութեան անվերապահ նուիրումին՝ գործի մը համար որ անկասկած ունեցաւ իր օգուտը Մարսիլիոյ մէջ:

Այս թերացումը աւելի զգալի կը դառնայ երբ մեր ձեռքը կը հասնի 1971ի ներկայացումներուն հաշուեկշիռը որ ահաւասիկ.

Բաց՝ 9415,80 փրանք:

Մուտք	
Տոմսակներէն	36·294
Յայտագիրներէն	1·850
Նուիրատուութիւններէն	200
Փիւպլիսիթէէն	1·360
Գումար	3·9·704
Ելք	
Արուեստագէտներու վճարում	32·260
Տուրք	4·818,70
Ջանադան	12·041,10
Գումար	49·119,80

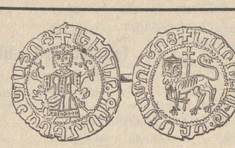
Հակառակ անցեալ տարուան անխուսափելի ծախքերուն, որոնք այս տարի օգտագործուեցան, կը հաստատենք մօտ մէկ միլիոն հին ֆրանքի բաց մը՝ զոր հաւասարապէս յանձն առած են փակելու համար, Պարոններ Մուշեղ Ճիէրճեան, Արշամ Պապայեան եւ Տարօն Պօղոսեան, իրենց անձնական կարեւոր նուիրատուութիւններէն դուրս:

Զմոռնանք որ անցեալ տարի հակառակ մեծ խանդավառութեան և լայն նուիրատուութիւններու, բացը կ'անցնէր 5 միլիոն հին ֆրանքը:

Իրապէս պէտք է գնահատել վարչութեան անսահման նիւթական զոհողութիւնը եւ հոյակապ կազմակերպչական աշխատանքը եւ երախտագէտ ըլլալ բոլոր անոնց՝ որոնք սքանչելի պահեր տուին մեզի:

Զոհողութեան եւ նուիրումի այս գեղեցիկ օրինակը պէտք է արթնցնէ իրենց «անոյշ» քունէն բոլոր թերահաւատները, դուրս բերելով զանոնք իրենց բարօր կեանքի հաճոյքներէն եւ գոնէ վայրկեանի մը համար մտածել տալ ազգային կեանքի մասին:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ
ԵՒ ԻՐ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

EPARGNE - OBLIGATIONS

—o—

ՍԻՔԱՎՆԵՐԸ (Շար. Բ.)

ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ – ՊԱՐՏԱԹՈՒՂԹ

Ձեր դրամին համար, ապահով դետեղում մը կը փնտռէք, բարձր շահաբաժինով, ընտրողական մատակարարում մը, ձեր դրամատունը ձեզի կը ներկայացնէ պարզ եւ արդիական ձեւ մը, որ կը ներկայացնէ.—

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՐԴԻՒՆՔ.— Էփարնեը – օպլիկասիոնը կը մատակարարէ անփոփոխ եկամուտով արժեթուղթերու թղթածրար մը, զետեղումները կ'ըլլան թէ'' ֆրանսական եւ թէ օտար արժեթուղթերով, ինչ որ թոյլ կուտայ որ անոնք բաշխուին լաւագոյն տուողներուն ընտրութեան մը վրայ եւ զատորոշուին դրամական գետնի վրայ:

Մասնակցելով Էփարնե – օպլիկասիոնին, սեփականատէր կը դառնաք այդ թղթածրարին ձեր բաժինին (քոթ–փառ) համար, կ'օգտուիք անոր բարձր եւ կանոնաւոր եկամուտներէն, կը պաշտպանէք ձեր դրամագլուխը:

ՊԱՐԶՈՒԹԻՒՆ.— Կ'արձանագրուիք ձեր դրամատան գոնակները (կիշէ) արժէթուղթերու որոնց գինը ամէն օր կը ճշդուի ըստ թղթածրարին իսկական արժէքին:

Գինը կը հրատարակուի ամէն օր մամուլին մէջ եւ ձեր դրամատունը, առանց ծախքի, կ'ապահովէ ձեր արժէթուղթերուն պահպանումը եւ ձեր քուփոններուն գանձումը, լաւ թուականին:

Ի պահանջել հարկին, կրնաք որեւէ ատեն եւ առանց ձեւակերպութեան վերադնել տալ ձեր մասնակցութիւնը թղթածրարին իսկական արժէքով:

ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Ֆրանսական արժէթուղթերուն եկամուտներուն համար որ կան թղթածրարին մէջ, իրաւունք կուտանք — 500 ֆրանքի սահմանին մէջ — տարեկան, իւրաքանչիւր հարկատու զերծ կը մնայ:

— Այդ սահմանէն դուրս 25 առ հարիւրի առաւելագոյն տուրք մը:

Այս ձեւով Էփարնե – օպլիկասիոնով կ'օգտուիք այս առաւելութիւններէն որպէս թէ ուղղակի սեփականատէրն ըլլայիք այդ պարտաթուղթերուն:

Վերջապէս Էփարնե – օպլիկասիոնը կրնայ մաս կազմել «խնայողութեան ծրագրին» (փլան տ'Էփարնե), որ հինգ տարուան զետեղումի մը համար, ձեզ զերծ կը պահէ որեւէ տուրքէ չարժուն արժէքներու եկամուտին վրայ:

ՆՇԱՆ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆ
Directeur

BANQUE NATIONALE DE PARIS
66, Rue du Président Wilson
92 - LEVALLOIS-PERRET
Téléphone : 737-76-55
Métro : ANATOLE FRANCE

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքին 74րդ տարեդարձը յիշատակուեցաւ Յուլիս 18ին, Փոնթէվէքի ծանօթ պուրակին մէջ:

Հակառակ աննպաստ օդին, Վիէնէն եւ շրջականերէն ազգակիցներ եկած էին դաշտ՝ ներկայ գտնուելու հերոսներու օրուան դաշտահանդէսին:

Դաշտահանդէսը նախաձեռնուած էր Հ. Յ. Դ. Անի Կոմիտէի կողմէ, որուն իրենց աջակցութիւնը բերած էին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւան խումբի անդամները:

Աւանդական «Կարկուտ տեղաց»ի խըմբերգով բացուեցաւ դաշտահանդէսը, որմէ ետք նախագահը՝ ընկ. Յ. Ուզունեան շեշտեց այն միտքը, թէ ժողովուրդները պարտին միշտ յարգել իրենց հերոսները:

Սեւան խումբի տղաքներն ու աղջիկները ներկաներուն հրամցուցին տոհմական պարեր, երգեր եւ արտասանութիւն:

Բանախօսը՝ ընկ. Սիսակ Սիսլեան անդրադարձաւ շրջանի անցուդարձերուն, եզրակացնելու համար, թէ Խանասորի արշաւանքով հոգեփոխութիւն մը ստեղծուեցաւ հայութեան մօտ: Արդարեւ, հայ յեղափոխութիւնը ծանրօրէն կը հարուածէր ժողովուրդին կեղեքիչն ու հալածիչը: Այդ հոգեփոխուած հայն էր, որ յետագային կերտեց Սարտարապատը:

Յ. Պ.

ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՆ – ԺԱՄԵՐ –

—o—

Տհաճոյ եւ հակասական զգացումներ կը խուժէին սրտիս մէջ, ականջներս կը բզզային, աչքերս կը մութնային ու ես ա՛լ աւելի կ'ամրապնդուէի իմ տարամերժ եւ ոխերիմ ատելութեանս մէջ:

Ուրեմն կրցեր էր քնանա՛լ, մինչ ես կը տագնապէի գիշերն ի բուն:

Տառապանքի ի՛նչ զօրեղ ալիք է իմ մէջս, ո՛վ Աստուած, որ այսպէս մրրկի մը պէս կը պայթի ու կ'ոռնայ, կ'ոռնայ անդադար, ու անիկա ինծի խուլ ու կոյր կը դարձնէ աշխարհային բնական ու իրական երեւոյթներու, եւ ինչո՞ւ արդեօք չի քնանար անիկա, միթէ զոռոզութիւն չէ՞ր կարծելս թէ զիս կորսնցնելը մահացու բան մըն է իրեն համար:

Ձինքը կ'ատէի եւ որեւէ կերպով իր սէրը զիս չէր հողոքորթեր. որեւէ կերպով ինծի համար ունեցած զգացումներուն մեծութիւնը զիս չէր հպարտացներ ... բայց ահա տեսակ մը յուսաբեկութիւն զգացի այդ երեւոյթին հանդէպ որ անտարբերութիւն կը նկատէի:

Ի՞նչ կ'ուզէի ուրեմն, ինչի՞ կը փափաքէի... իր տառապանքը զիս չէր շահագրգռեր, ընդհակառակն պաղարիւնով խորհելով կ'ուզէի որ անիկա վերջ մը տանէր, մեր միջեւ եղած դժնդակ կացութենէն ազատելու համար. բայց ահա իր անտարբերութեան հանդէպ իմ զարմացումս հետզհետէ զայրոյթի կը փոխուէր եւ վատառողջ ճաշակը կը զգայի այդ անտարբերութիւնը ցաւի փոխելու:

Զայրացած էի ի զուր տառապած ըլլալուս համար, զայրացած էի գիշերն ի բուն տագնապելուս համար, եւ այդ բոլորը պարապ տեղն էին եւ ես խաբուած էի իր զգացումներուն գնահատումիս մէջ:

Սենեակէն անցայ առանց գրեթէ իրեն նայելու. գլուխը հակած էր մէկ կողմ եւ դէմքը կը կորսուէր ծալած բազուկին շուքին մէջ. յանկարծ տարակոյս մը կայծակի պէս անցաւ զայրոյթիս մէջէն. արդեօք իրաւ կը քնանա՞ր:

Կրկին վերադարձայ այդ սենեակը ուր լամբարին տարաժամ լոյսին մէջ առարկաները ուրուականային երեւոյթ մը առած էին. պատուհաններէն եկող եւ սեղանին վրայ վառած լոյսերուն, կրկնակ ճառագայթներուն մէջ, խաչաձեւող շուքեր կը դողդողէին տախտակամածին վրայ. լամբը մարեցի ու մօտիկցայ բազմոցին, մղուած այն հետաքրքրութենէն որով մարդասպանները իրենց զոհերուն շուրջը կը դեգերին: Ես որոշապէս զգացի այդ բանը եւ քայքայում մը տեղի ունեցաւ իմ խիղճիս հոգիիս մէջ. ծունկերս կթոտեցան եւ ուզեցի աղաղակել վիրաւորուած գազանի նման, անզուսպ, վայրենի եւ անասնական թափով մը:

Բայց այդ պահուն իսկ իմ ակնարկս հանդիպեցաւ անոր դէմքին եւ այդ պատկերը զիս համրացուց. արդահատանքի զօրեղ եւ անտեղիտալի զգացում մը զիս խոցոտեց. շատ մը տեղերէ միանգամայն վիրաւորուած մարդու ցաւագին շուառում մը պատեց հոգիս. ձայն մը կ'ըսէր իմ ներսէս.

— Ահա՛ քու գործ:

Աւելի ուշ՝ ուրիշ օր մըն ալ պիտի տեսնէի այդ պատկերը, ա՛յնքան նման այս առաւօտեան պատկերին ու սակայն աղզարարութեան պէս բան մը եղաւ ինծի համար. թէեւ ոչ մէկ կերպով չդուշակեցի ըլլալիքը, այդ մասին կասկած իսկ չունեցայ, բայց անբացատրելի զգացում մը, բնազդական հասկացողութիւն մը զիս հաղորդակցութեան մէջ դրաւ այդ գալիք օրուան հետ:

Առաւօտեան պայծառ լոյսին մէջ, Արամ մեռելի պէս տժգոյն էր եւ կոպերը կապտացած էին. խոնաւ թարթիչները երկայն շուքեր կը ձգէին այտերուն վրայ, խորշոմներուն նման փղոսկրացած ճակտին վրայ մազերու թելեր ցիրուցան կը փակէին տամկացած. անոր այտերուն մկանունքը, երկար եւ առատօրէն արտասուած մարդու մը մկանունքներուն թուլութիւնը ստացեր էին եւ դէպի վար հակող գիծեր կը շինէին, որոնց մէջտեղէն բերանը կ'երեւէր իր գունատ շըրթունքներովը:

Այդ շըրթունքնե՛րը... մինչեւ այսօր, ինծի համար անոնք կ'ապրին իրենց դժընդակ տառապանքին մէջ. այդ լուռ շըրթունքնե՛րը... ի՛նչ խօսքեր թափառեցան անոնց վրայ, ի՛նչ մտածումներ դեգերեցան, առանց սահմանուելու որպէսզի կարենային արտասանել այդ շրթները, Աստուած իմ, պիտի չմոռնամ երբեք:

Թեթեւ մը խոնաւ էին ու թուլցած եւ ճերմկցած, եւ անոնք իրենց անբարբառ անշարժութիւնովը կը պատմէին տաղնապալի քունը անոր... երբեմն ջղային ցնցում մը զանոնք թեթեւօրէն կը դալարէր, կարծես յայտնելով նոյնիսկ ֆիզիքական ցաւը եւ ահա կը ստանային անանձնական եւ անմարդկային նիւթականութիւն մը, տանջուելով մեռած մեռելի շրթներուն:

Ու անոնք առաջին անգամ ըլլալով աննախընթաց զգացում մը ներշնչեցին ինծի, թէ այս դժբախտութեան յարկին տակ, մէկը կա՛ր որ ինձմէ աւելի կը տառապէր:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(8 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Յակոբ Տօլպաշեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տօլպաշեան եւ զաւակը, Տիկին Տիրուհի Սէրէնկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրէնկիւլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Ոսկեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, 8 Օգոստոս, Կիրակի, յետ պատարագի, տարաբախտ

ՄԱՆՆԻԿ ՏՕԼՊԱՇԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգողներուն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի (Օգոստ. 8) առաւօտ ժամը 9,30ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝

Ֆրանսացիներու եւ Հայերու յարաբերութիւնները:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒՆ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»
1971

Գին՝ 15 փր.

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

Հ. Բ. Ը. Մ.
ՓԱՐԻԶԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ ԵՒ ՄԱՐԻ – ՆՈՒՊԱՐ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի գրասենեակը այս տարի բաց պիտի մնայ ամբողջ Օգոստոս ամիսը,

11, Square Alboni, Paris (16e)

×

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղանակին առթիւ Միութեանս «Նուպարեան» մատենադարանը փակ կը մնայ Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ կը վերաբացուի Հինգշաբթի, 2 Սեպտեմբեր:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները
1971–1972

Կ'ընդունուին բարեկիրթ եւ ուշիմ մանուկներ: Կ'աւանդուին պետական եւ ազգային ուսումներ եօթներորդ դասարանէն սկսեալ մինչեւ Աւարտական դասարան
Classe Terminale).

Անոնք որ կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները, այժմէն փութան ապահովել տեղերը:

Direction du Collège Arménien
26, Rue Troyon — 92 - SEVRES
Tél. : 027-18-28

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ
Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս 15ին, ամբողջ օրը

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ, ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ

COLONIE ST. ANDRE, Route de Bessan, Béziers (34)

Հեռ. 28–81–76

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն* :

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով :

Ծախսերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանք :

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

———o———

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Անոնք որոնք կը փափաքին արձանագրել իրենց աղջիկները պէտք է դիմեն վարժարան, ամէն օր, առաւօտեան ժամը 9–12:

Հեռաձայնի թիւ 927–01–72 :

ԱՆԱՐԱՏ ՑՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Առնուվիլի Անարատ Յղութեան Հայ քոյրերը կ'ընդունին Յուլիս ամսուան մէջ փոքրիկ մանուկներ «կառոլոնի»ի համար:

Նոյնպէս յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանին 1971–1972 կ'ընդունին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ փոքրիկ մանուկներ:

Արձանագրութիւնները սկսած են: Դիմել՝ 73, Ավընիւ Անրի Պարպիւս Առնուվիլ:

BNP

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ARMENIA MONDIA

Après PARIS - LYON - VALENCE - MARSEILLE

GRANDE SEMAINE ARMENIENNE
LA CIOTAT
Salle d'Exposition (Centre, près du Port)
du 5 au 10 Août de 10 à 21 heures

et pour la première fois à NICE
du 15 au 22 Août
SALLE DE L'EGLISE ARMENIENNE
183, Boulevard de la Madeleine, de 16 h. à 21 h.

P. S. — Présence du Micro Bus d'Arménia Mondia à la sortie de la messe du 15 Août

Vous trouverez à cette Exposition Vente :

— des disques en nouveautés venant du monde entier.
Populaire, Folklorique, Classique, Moderne, Enfant.
— des livres en Français et en Arménien sur l'Histoire, l'Art, la Littérature, livres pour enfants, de chant, dictionnaires, manuels, recettes, etc...
— magnifiques « posters » et Maxiphotos sur l'Arménie, Porte-clefs, porcelaines, poteries, cartes postales.
— Boîtes à musique et attentes téléphoniques à mélodie arménienne.
— très beaux tapis noués mains venant directement d'Arménie et d'autres surprises.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մշակոյթի Տան գրական երեկոն, Հոկտեմբեր 9ին, նուիրուած Զարենցի եւ Վարուժանի ֆրանսերէն թարգմանութեան գործերուն:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբի տարեկան ճաշը Հոկտ. 30ին:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը՝ Հոկտեմբեր 10ին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆ
ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

(Քերթուածներ)

Մատենաշար «Ահեկան»
Պէյրութ 1971

Դիմել՝ «Յառաջ»ի
ԳԻՆ 5 ՖՐ.

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր.	
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 5 ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI 5 AOUT 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12181 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 47e ANNÉE — N° 12.181

ԳԱԶԷԶ ԱՐԹԻՆ ԱՄԻՐԱ ՊԷԶՃԵԱՆ

—o—

(ԾՆՆԴԵԱՆ 200 ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ա.— ԲԱՐԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԱՌԱՏԱՁԵՌՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պոլսոյ Սուրբ Փրկիչ Ազգ. Հիւանդանոցի հիմնադիրը ծնած է 1771 Ապրիլ 10ին, Էնի-Գափու: Հայրն էր կարսեցի վաճառական Մահտեսի Պօղոս աղա Պէզճի, որ 1768ի ատենները Պոլիս եկած էր եւ կը զբաղէր կտաւի վաճառականութեամբ:

Պէզճեան իր մանկութեան ատենները հետեւեցաւ Մայր Վարժարանի դասերուն, ուր, հազիւ նախնական կրթութիւն մը ստացած, 1783ին շուկայ ելաւ մետաքսի առեւտուրով զբաղելու: Քիչ ատենէն, շնորհիւ ուշիմ ու խոհական գործունէութեան, յաջողութիւն գտաւ եւ իբրեւ մետաքսի վաճառական անուն շինեց: 1802ին, Տիւզեան Յովհաննէս Չէլէպի Պետութենէն ստանձնած ըլլալով մետաքսի մաքսին վարձակալութիւնը, այդ գործին վերակացու կարգեց Պէզճեանը, որ հաւատարմօրէն ծառայեց Տիւզեան գերդաստանին: Յովհաննէս Չէլէպի այնչա՛փ վստահութիւն ունէր անոր վրայ, որ Տիւզեան Տան ընդհանուր վերակացու կարգած էր զայն: 1819 Սեպտեմբեր 5ին, Պէզճեանի յանձնուեցաւ Արքունի Փողերանոցի վերատեսչութեան պաշտօնը, զոր տասը տարիէ աւելի վարեց: Յարութիւն ամիրա, իր պաշտօնավարութեան ընթացքին, հաւատարմօրէն ծառայեց կայսերական կառավարութեան եւ արժանացաւ Սուլթան Մահմուտի բարձր շնորհներուն: Պէզճեանի բարեգործութիւններուն գալով, երկար է անոնց շարքը: Կարելի է ըսել, թէ վերջին դարուն, ոչ մէկ հայ իրեն չափ խնամք տարած է եկեղեցական, կրթական ու բարեգործական հայ հաստատութեանց բարգաւաճման: Ո՛չ միայն Հիւանդանոցի հիմնադիրն ու բարերարը եղած է, այլեւ իր ջանքով ու նիւթական օգնութեամբ կառուցուած է Մայր եկեղեցին, Պատրիարքարանը և Պէզճեան վարժարանը: Գումգափուի դուրսի Ս. Յարութիւն եկեղեցիին շինութիւնը իր մահէն ետք, 1855ին աւարտեցաւ իր կտակած գումարով, Գումգափուի դուրսի մանչերու ու աղջիկներու յատուկ երկու դպրոցները իր ծախքով կանգնած է ի յիշատակ իր հօր, Պէզճի Պօղոսի եւ իր մօր, Վարվառայի: Պէզճեան, այդ վերջին վարժարաններուն ծախքը մշտնջենապէս ապահովելու համար, 250 հազար ղրուշ տուած է Մայր եկեղեցւոյ, ի հաշիւ անոր շինութեան պարտքին, որպէսզի ամսական 2000 ղրուշ վճարուի այդ վարժարաններուն: 1824ին, Օրթագիւղ հաստատելով իր բնակարանը, տեղւոյն Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյն հարիւր հազար ղրուշի պարտքը իր քսակէն վճարած է: Ինք աւարտած է նոյնպէս արքունի նաւարանին մէջ կառուցուած Ս. Յարութիւն եկեղեցիի շինութիւնը, որուն եկեղեցական զարդերն ու անօթները հոգացած է, ինչպէս ուրիշ շատ մը եկեղեցիներունը: Ինք է, որ հիմնած է Պէյօղլուի մէջ աղջկանց ասեղնագործութեան վարժարան մը, որուն, տարիներ ետք, պիտի յաջորդէր արուեստանոցը: Նորոգած է Մայր եկեղեցւոյ Ս. Լուսաւորիչ վարժարանը, եւ Գարթալի Ս. Նշան եկեղեցին ու դպրոցը: Զանազգալէի ու Կէլիպոլուի եկեղեցիներուն ըրած օգնութիւններէն զատ, իր շնորհիւ վճարուած են Խոտրնէի եւ Մալկարայի հայ եկեղեցիներուն պարտքերը:

1829ին, Պոլսոյ աղքատներուն նուիրուած է 200.000 ղրուշ եւ իր նախաձեռնութեամբ, 1832ին, հաստատուած է Տընանկաց Մատակարարութիւնը, 36 անդամներով, որոնք վեց կարգի բաժնուած էին: Արդի աղքատախնամներուն գաղափարն էր, որ կը յղանար Պէզճեան եւ մխիթարութիւն կուտար բոլոր կարօտեալներուն:

Կրօնասէր, ազգասէր, դպրոցասէր Ամիրան մեծ սէր ունէր նաեւ հայ գրականութեան հանդէպ: Իր ժամանակակից ամիրաներուն մէջ չկար մէկը, որ այսքան մտերիմ ըլլար իրեն, որքան Գրիգոր Պատուելի Փէշտիմալճեան, իր ատենի գրագէտներուն ամէնէն հմուտն ու նշանաւորը: Անոր խորհուրդովն էր, որ տպագրել տուաւ Գէորգ Պատուելիի պարսկահայ բառգիրքը: Պէզճեան սատարած է նաեւ Հայկազնեան Բառգիրքի տպագրութեան:

Պէզճեան, պատրիարքարանի գործերուն մէջ իր ժամանակին ամէնէն ազդեցիկ անձնաւորութիւնը եղած է: Իր ջանքով, 1830ին, ձեռք բերած է կայսերական հրովարտակ մը, որ կ'ապահովէ Երուսաղէմի Ս. Փրկիչի Հայոց սեփականութիւն ըլլալը:

Պէզճեան, իբրեւ պետական պաշտօնեայ եւ իբրեւ Հայ, գիտցած է կատարել իր պարտքը: Ժրաջան, աշխոյժ, հանճարեղ, յաջողած է գրեթէ իր բոլոր ձեռնարկներուն մէջ, իր ազգակիցներուն պատկառանք ու սէր ներշնչելով եւ իր օրինակով հրաւիրելով զանոնք բարեգործութեան: Այնպէս որ, իր մահը, որ պատահեցաւ 1831 Յունուար 9ին, ճշմարիտ սուգ մը եղաւ ազգին համար եւ ցաւ պատճառեց նաեւ պետական շրջանակներուն, ուր այնքան մաքուր համբաւ մը շինած եւ այնքան սիրուած էր:

Կայսերական արտօնագրով, Պէզճեան Յարութիւն Ամիրա թաղուած է Մայր եկեղեցի, ուր, կենդանութեանը ինք շինել տուած է իր գերեզմանը:

«Ս. ՓՐԿԻՉ ԱՄՍԱԹԵՐԹ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

—o—

ԴՐԱՄԱԿԱՆ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ելմտական նախարարը կարգ մը դիւրութիւններ որոշեց Ֆրանսայէն դրամ դուրս հանելու համար, ինչ որ գրեթէ վերջ կուտայ լումայափոխութեան հակակշիռին: Արդարեւ, յետ այսօրիկ, ամէն անգամ որ Ֆրանսա բնակող մը երկրէն դուրս ելլէ, պիտի կարենայ հետը տանիլ 3500 ֆրանքի տարադրամ, առանց որեւէ սահմանափակումի ճամբորդութեանց քանակին վրայ: Ցարդ այդ արտօնութիւնը կը սահմանափակուէր 2000 ֆր.ի և ան ալ միայն տարին երկու անգամ: Այլ խօսքով արտասահման զբօսաշրջիկութեան կամ արձակուրդի գացող որեւէ Ֆրանսացի այլեւս դրամական հարց չունի:

Առեւտրականներու եւ գործի մարդոց համար ցարդ 400 ֆր. օրականի արտօնութիւն մը կար, առաւելագոյն տասը օրուան համար: Ներկայիս նոյն սակը ի զօրու է քսան օրուան համար: Աւելի երկար ժամանակամիջոցի համար, հարկ կը մնայ սակայն Ֆրանսայի դրամատան յատուկ արտօնութիւնը ուզել:

Նոյն ուղղութեամբ անշուշտ որոշ դիւրութիւններ կը տրուին արտասահման դրամ ղրկելու համար թղթատարի կամ դրամատան միջոցաւ:

× Այն կալուածատէրերը որ կահաւորուած բնակարաններ կը վարձեն այլեւս վարձողի յատուկ յայտարարութիւն ընելու պէտք պիտի չունենան եթէ իրենց գանձած տարեկան վարձքը 8000 ֆրանքը չանցնիր: Կը բաւէ միայն վարձքերը յայտարարել եկամուտի տուրքերու յայտարարութեան ատեն:

ՀՈՎ - ՓՈԹՈՐԻԿ, ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԵՒ ՆԻՒԹԱԿԱՆ ՎՆԱՍ

Երեքշաբթի կէսօրէ ետք, յանկարծակի սոսկալի փոթորիկ մը տակնուվրայ ըրաւ Ֆրանսայի զանազան շրջաններ ի մասնաւորի՝ Փարիզ, Օսէռ, Ռէնս եւ Ֆորպաք:

Փարիզի մէջ երթեւեկը դադրեցաւ, հովի 150 քիլոմեթր ժամական արագութեան պատճառով, մինչ վերամբարձ մեքենաներու տապալումը պատճառ կը դառնար բանուորներու մահուան կամ վիրաւորման: Այս առթիւ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը (Սէ. Ժէ. Թէ.) բողոք մը հրապարակեց, տարկելով թէ հարկ եղած միջոցները ձեռք չեն առնուած նման արկածներու առաջքն առնելու համար: Փարիզի մէջ մեռած բանուորներու թիւը՝ վեց է: Ամէն կողմ մեծ աւերներ գործուած են եւ միլիոնաւոր ֆրանքի վնաս կայ: Փարիզի մէջ նաեւ տանիքներ պոկուած են, որոտումներ՝ ամէն կողմ եւ հրշէջները աւելի քան 600 անգամ հոս-հոն հասած են: Լիւքսամպուրկի ձայնասփռումի կայանը վնասուած է եւ հաղորդումները դադրած են երկու ժամ:

ՃԱՄԲՈՒ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

Հակառակ լաւատես այլ կանխահաս յայտարարութիւններուն, Օգոստոսի մեկնումներու արկածներու մասին, դժբախտաբար կը հաստատուի որ տրուած առաջին հաշուեկշիռը (164 մեռեալ) հեռու է իրականութենէն եւ անգամ մը եւս ճամբաները մահացու եղած են: Արդարեւ Օգոստոսի մեծ մեկնումներու առթիւ, Ուրբաթէն Երեքշաբթի, Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ 3995 արկած տեղի ունեցած է, որու հետեւանքով մեռած են 223 հոգի եւ վիրաւորներու թիւն է՝ 6071: Ամէնէն մահացու օրը եղած է Շաբաթ 71 մեռեալով եւ 1810 վիրաւորով: Բաղդատմամբ անցեալ ամառուան, որեւէ բարելաւում չկայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ իր երկիրը զօրավիգ պիտի կենայ Չինաստանի, անոր անդամակցութիւնը ապահովելու համար Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութենէն ներս:

ԿԱՌԱՆԹԻ ՖՈՆՍԻՒՌԻ խնդրին մէջ, Երեքշաբթի օր ամբաստանութեան տակ առնուեցաւ նաեւ փաստաբան Վիկթոր Բոշընուար, որ իրաւագիտական խորհրդատուն մը վերոյիշեալ եւ այլ կալուածային ձեռնարկներու: Նոյն օրը ձերբակալուեցաւ եւ բանտ փոխադրուեցաւ ուր կը գտնուի նաեւ Ֆրէնքել ամոլը:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ, ի բացակայութեան, մահուան դատապարտուած են Սուրիոյ նախկին պետական ղեկավարը՝ Զօր. Ամին ալ Հաֆէզ, ինչպէս նաեւ հիմնադիրը Պաաս կուսակցութեան՝ Միշէլ Աֆլաք:

ՖՐԱՆՍԱ յայտարարեց թէ ոչ միայն զօրավիգ պիտի կենայ համայնավար Չինաստանի անդամակցութեան Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութենէն ներս, այլեւ կ'ուզէ որ անկէ վտարուի Ազգայնական Չինաստանը (Ֆորմոզ):

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ օդանաւ մը Միդլ Իստ Էռլայնսի պատկանող պարտաւորուեցաւ էջք կատարել Դամասկոս, Ամման - Պէյրութ ճամբուն վրայ: Սուրիական իշխանութիւնները խուզարկած են օդանաւը, ուր «կը յուսային կարեւոր անձնաւորութիւն մը գտնել»:

ՌՈՒՄԱՆԻԱ յայտնեց անգամ մը եւս որ բացարձակապէս կը մերժէ որ Վարշաւայի Ուխտի անդամ Պետութիւնները ռազմափորձեր կատարեն իր հողամասին վրայ:

ՖԻԼԻՓ ՏԸ ԿՕԼ, առջի օր մերժած է Ծերակոյտի փոխ-նախագահ՝ Էթիէն Տայիի ձեռքը սեղմել, պաշտօնական արարողութեան մը ընթացքին, Մըլէօնի մէջ: Փոխ-նախագահը բաւական զայրացած է այս անվայել ընթացքէն եւ միջադէպը Ազգ. Պաշտպանութեան նախարարին ուշադրութեան յանձնած, քանի որ Տը Կօլ տղան ծովային սպայ է:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԲ ԹԱԴԷ

—o—

Յուլիս 23, 24, 25ին, երեք օր ամբողջ, աշխարհի զանազան անկիւններէն աւելի քան տասը հազար քրիստոնեաներ, մեծ մասով Իրանահայեր, յատուկ ուխտագնացութեամբ հաւաքուած են Ս. Թադէի վանքը՝ նշելու Ս. Թադէոս Առաքեալի տօնը: Ուխտագնացութեան մասնակցած են Թեհրանի եւ Իրան-Հնդկաստանի Հայոց Թեմերու առաջնորդները՝ Տ. Արտակ Արք. Մանուկեան և Տ. Գարեգին Եպս. Սարգիսեան, եւ Ատրպատականի փոխանորդ Տէր Բագրատ քահանան, Իրանի Խորհրդարանի Իրանահայութեան պատգամաւոր Տոքթ. Գագիկ Յովակիմեան, Ատրպատականի նահանգապետը, Խոյի եւ Մակուի քաղաքապետները, Զուիցերիոյ եւ Իտալիոյ դեսպանները, Ֆրանսայի դեսպանատան ներկայացուցիչը եւ այլ բարձրաստիճան դէմքեր:

Այս ուխտագնացութեան առիթով, ամէն տարի, կը մկրտուին տասնեակ նորածիններ եւ Սուրբ Պսակի ուխտով կը միանան սիրող սրտերը տասնեակ զոյգերու: Այս տարի եւս, ձեռամբ Թեհրանի առաջնորդին, մկրտուած են 100 նորածիններ եւ 25 զոյգեր ամուսնացած:

Իրանի Զբօսաշրջիկութեան Նախարարութիւնը հնարաւոր բոլոր միջոցներով օժանդակած է՝ որպէսզի օտար երկիրներէն Իրան եկած ու հայ պատմական վանքը տեսնելու ցանկութիւն ունեցող զբօսաշրջիկներու եւ հայ ուխտաւորներու ծովածաւալ բազմութիւնը որեւէ ձեւով չնեղուի:

ՏԽՐՈՒՆԻ, ՌԻՄԱ ԳԱՌՕՆԷ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Թեհրանի մէջ Յուլիս 26ին մեռած է երիտասարդ բանաստեղծուհի Ռիմա Գառօնէ, որ զաւակն էր՝ Արամ Գառօնէի:

Ողբացեալ քերթողուհին կ'աշխատակցէր «Ալիք»ի եւ «Բագին»ի, քերթուածներու իր առաջին հատորը «Առաւօտեան ծաղիկներ» լոյս տեսաւ 1969ին:

Քանի մը օր առաջ միայն ստացած էինք իր վերջին աշխատանքը՝ «Հայելի վայելչութեան», որ թարգմանութիւնն էր Սաէբ Թաբրեզի հատընտիր բէյթերներուն:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յուլիս 29ին:

ՓՇԱՏԻՒՆ ԾԱՂԻԿԸ

Ա.

Ձիմառցին – Գիւղացի մայր մը: Սեւ Թաղիքէ կաղապարուած գլխարկով ու լաչակով: Ձիմառացի ըլլալուն իր գիւղին անունովը կը կոչեն:

Նարոն – Ձիմառցիին աղջիկը: Առանց լաչակի, նոյնպէս սեւ Թաղիքէ գլխարկով, քունքէ քունք շարուած պղինձէ զարդարանքներով:

Ուզզա Մարօն – Դրացի կին մը, եւ սեւ Թաղիքէ բարձր գլխարկով ու լաչակով:

Նշանը – Նարոյին նշանածը,

Արխն Հարսիկը — Տարեց կին մը Արխանենց տունէն ըլլալով կը կրճատեն Արխան մամը, Արխան հարսիկը կը կանչեն: Հարսիկ մայրիկի իմաստով:

Օհանը — Ձիմառցիին էրիկը:

×

Փողոցի դուռը բացեր են, ներսը շուաքը, ձեղունէն կախ, խնոցը կը հարեն մայր ու աղջիկ դէմ դիմաց, իրենց բազուկներուն ամբողջ ուժովը մածունը Թան ընելու, Թանին կարագը զատելու համար: Հարելուն ձայնը կը տարածուի տանը մէջ, կը լսուի փողոցէն:

Ձիմառցին – (Աղջկանը) խնոցին ձայնը փոխուեցաւ: Կեցիր, ալ չհարենք, բերանը բանամ ու նայիմ Թէ կարագը աղէկ մը զատուե՞ր է Թանէն (Տիկին բերանը կը քակէ, լոյսին կը բռնէ, կը զննէ): Եղեր է, եղեր, կարագը Թանին երեսը ելեր է, կը ծփայ: Տիկին բերանը նորէն կապովը կը կապէ որ չԹափի, մայր ու աղջիկ երկու ծայրերէն բռնելով կ'իջեցնեն գետինը, կը պառկեցնեն:

Նարոն – Հիմա ես ի՞նչ ընեմ:

Ձիմառցին.

— Շիշուրագը առ ու առուոյտնոցը գնա առուն ձորը դարձուր: Հերիք է որ ջրուի: Ո՞ր ատենէ ի վեր առուն մէջը տուեր ենք. լման եղաւ հիմա արտը: Այլը չէ, հողերը կը քանդէ, կը տանի: Առուոյտներուն արմատները առանց հողի որ մնան ի՞նչ կ'ըլլան, կ'իյնան, կը փճանան: Ես հոս մինակս կ'ընեմ: Խնոցը խալկինը կը պարպեմ, կարագը կը հանեմ ու կը լուամ: Դուն աղուոր մը ամուրցուր կավառը: Թուլ չըներ, Առուն կը փլցնէ, նորէն մեր առուոյտները կը վաղէ: Մի կենար, շուտ մը ըրէ ու եկուր: (Նարոն շիշուրագ մը կ'առնէ ու կ'երԹայ):

«Նշանուած աղջիկ մը մինակը տեղ մը ղրկելն ալ խելացութիւն մը չէ» ըմը, Լեզաղբիւրը մօտն է, ինտոր ըլլայ քանի մը լաԹ լուացող կը կենայ հոն, կը մտածէ: Ու ուժեղ բազուկներովը խնոցը իր պարունակութեան ծանրութիւնովը կը վերցնէ ու կը պարպէ խալկինը: Թանը ծփացող կարագներովը խալկինին մինչեւ շրԹները կ'ելլէ: Կարագները կը հաւաքէ, կը միացնէ ու գունդ մը ընելով կաԹի պարապ կԹոցի մը մէջ կը դնէ: Պաղ ջուրով երկու անգամ կը լուայ ու կը Թափէ, մինչեւ որ Թանջուրէն կը մաքրուի ու զուտ դեղին կարագը կը փայլի: Ցետոյ խնոցը կը ցօղուէ ու կը Թափէ ու պատէն կը կախէ որ ցամքի: Տունը Թարմ կարագ ու Թան կը բուրէ: Օճախէն սկսելով մինչեւ շուաքը կ'աւլէ, ու Նարոյին կը սպասէ որ չի գար:

Ի՞նչ պատահեցաւ աս աղջկանը: Քանի՞ մը տեղ է մինչեւ առուոյտնոցը: Մարդ տասն անգամ կ'երԹայ ու կուգայ: Ախ ես ի՞նչ ըսեմ ինծի, կը մտածէ, ինչո՞ւ ես չգացի ու ան ղրկեցի: Ես երԹալու էի: Թող խնոցը մնար գետինը, ես կ'երԹայի, կավառը կը դարձնէի ու կուգայի: Դուռը կ'ելլէ, կը սպասէ, նորէն ներս կը մտնէ, նորէն դուրս կ'ելլէ: Եկող չկայ: Նարոն չի գար:

Ուզզա Մարօն – Դուն բան մը ունիս Ձիմառցի: Դուռը կ'ելլես, ներս կը մտնես, ի՞նչ կ'ըլլաս, որո՞ւ կը սպասես: (Երդիքէն կը տեսնէ: Սանդուղքը առաջքը առեր է, ու բուրդ կը սանտրէ:

Ձիմառցին — Նարոն վարի Մերերոնցը գնաց: Ձեկաւ որ Ածտակի մեր Թումբին խոտերը պիտի երԹայինք ու քաղէինք: (Զուզեր ըսել Թէ ջաղացքին առուն ղրկեցի որ կավառը դարձնէր, ջուրը ձորը տար ու գար:

Ձըսել տալու համար Թէ նշանած աղջիկ մը մինակը տեղ մը ի՞նչպէս կը ղրկէ: Թող չգիտնայ: Ախ մէկ մը գար, կը խօսի ինքն իրեն, գիտեմ ի՞նչ ընելս, ոտքերուս տակը պիտի Թնթեմ, մինակ Թէ մէկ մը գայ):

Նարոն կուգայ շիշուրագը ձեռքը: Կը սպասէ որ ներս մտնէ: Դուռը կը գոցէ որ չիմացուի: Սողնակը կը քշէ որ չբացուի, մարդ չկայ:

Ձիմառցին — Եկար հա՞, եկար: (Կը կրկնէ) Եկար հա՞:

Նարոն — Եկայ (շրԹները փակ առաջքը կը նայի չի խօսիր):

Ձիմառցին — Քեզի չուն քեզի: Աղջի մինչեւ հիմա ի՞նչ կ'ընէիր: Ի՞նչ ըրիր ան ըսէ ինծի:

Նարոն — Առուն ձորը դարձուցի (կ'ըսէ ու կը լռէ նորէն):

Ձիմառցին — Աս մէկ կավառը փոխելը, առուն ձորը դարձնելը քանի՞ մը կը քշէ: Ժամն ալ անցաւ քու գնալդ: Պիտի ըսես, ի՞նչ ըրիր: Ես խնոցը խալկինը պարպեցի, Թանէն երեսի կարագները հաւաքեցի, միացուցի, կաԹին կԹոցը դրի, երկու անգամ լուացի կարագը, խնոցը ցօղուեցի, մաքրեցի, պատէնվար կախեցի, տունը վերէն վար, օճախէն մինչեւ դուռը աւլեցի, սրբեցի, քանի անգամ դուռը ելայ, ճամբուդ նայեցայ, Ուզզա Մարոյին սուտ ըսի, աղջիկը վարի Մերերոնցը գնաց, գայ որ երԹանք Ածվը տակի արտին խոտը քաղենք ըսի, ի՞նչ ըսէի որ ան ալ գիտնար Թէ ժամ մը կ'ընէ առուէն չէ եկեր, նշանած աղջիկ մը ի՞նչ կ'ընէ այսքան ատեն դուրսը: Ու դուն ի՞նչ ըրիր, կավառ մը պիտի փոխէիր ու պիտի գայիր: Առուն ալ Լեզաղբիւրին քովը, ածուք մը անդին:

Նարոն գիտէր որ ասոնք պիտի ըսէր, իրեն ի՞նչ պատասխան պէտք էր տար, ի՞նչ ըսել կը յարմարէր: Առուին քովը կեցայ ըսէր, խելքի մօտ խօսք մը չէր: Առուին քովը ժամ մը կը կեցուի՞:

Նարոն — Բարեկանց Խնկօն Լեզաղբիւրը տղոցը չորերը կը լուար խօսեցանք, անկէ ուշացայ:

Ձիմառցին — Սուտ ես, ժամ մը Խնկոյին քովը կը կեցուի կը խօսուի՞: Չեմ հաւատար: Պիտի երԹամ ու հարցնեմ: Նայիմ իրա՞ւ ես Թէ սուտ ես: (Կ'երԹայ մինչեւ Բարեկանց տունը ու կուգայ): Աղջի Բարեկանց տունը մարդ չկայ: Անոնք տունով առտուն կանուխ դռներնին գոցեր ու վարի հանդը գացեր են, քովի Բարեկանք ըսին, ես ալ կը խաբես քեզի չուն քեզի: Դուն տեղ մը գացեր ես, ապուր մը կերեր ես, ինծմէ կը պահես: (Նարոյին վրայ կը խոյանայ, ծամերէն կը քաշէ) քեզ պիտի խեղդեմ, պիտի ըսես ի՞նչ ըրիր: Կեցիր, կեցիր նայիմ, աս փշատիին ծաղիկը ուրկէ՞ կ'ըլլայ քու մազերուդ մէջը: Դուն փշատիի մը տակ գացեր ես, դուն ծառերուն տակը ինչո՞ւ մտեր ես, ապուր մը կերեր ես դուն, քեզի պէս աղջիկը Թող չունենամ, պիտի ըսես: (Երկու ձեռքերուն մատներովը կ'օղակէ վիզը ու կը սեղմէ):

Նարոն — (Սարսափահար) կ'ըսեմ, կ'ըսեմ, Նշանը:

Ձիմառցին — Ի՞նչ եղեր է Նշանը, ի՞նչ ըրեր է:

Նարոն — Նշանը կալերէն իս տեսաւ որ առուն կ'երԹամ, քովս եկաւ, ըսաւ Նշանածդ չե՞մ, քիչ մը նստինք ու խօսինք: Զըլլար, ես պիտի դառնամ, կ'ուշանամ, մայրս կը սպասէ ինծի ըսի, մտիկ չըրաւ, Մանուկանց ածուքը փշատեններուն տակը գացինք ու նստանք:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԽԱՒԱՐԻ ԱՍՊԵՏՆԵՐԸ

ՃԵՆԿԻԶ ԽԱՆ

(1160–1227)

(Բ. եւ վերջին մաս)

1211ին, կը յարձակի Քին Թագաւորութեան վրայ, որ կ'իշխէր Մանչուրիոյ վրայ: Շնորհիւ ունկուԹ նեսԹորական Թուրքերու մեղսակցութեան, կը յաջողի անցնիլ Մեծ Պարիսպը: Այս պատերազմն ալ կը վերջանայ հաշտութեամբ: Քինեը անմիջապէս կը քաշուին Փեքինի շրջանը եւ կ'ամրացնեն քաղաքը: Յաջորդ տարին, Ճենկիզ Խան կուգայ ու կը պաշարէ Փեքին անառիկ քաղաքը: Այս անգամ հետը բերած էր չին ճարտարագէտներ եւ մեքենաներ: Քաղաքը կ'իյնայ: Ճենկիզ Խան սուրէ անցընել կուտայ ամբողջ բնակչութիւնը: Ցետոյ, հրդեհել կուտայ մայրաքաղաքը: Սակայն, Քինեը կը շարունակեն դիմադրել: Ճենկիզ Խան, իր զօրավարներէն մէկուն կը յանձնէ 23.000 զինուոր: Եւ ինք, գործը շարունակելու համար, բանակին մեծ մասին գլուխը անցած՝ կը քալէ դէպի Արեւմուտք:

Թուրքիստանի մահմետականները դժգոհ էին իրենց Թագաւորէն, որուն կինը պուտտիստ էր եւ կը հալածէր մահմետական կրօնապետները: Երբ ճեպէ մոնկոլ զօրավարը ներկայացաւ Թուրքիստանի սահմաններուն վրայ, մահմետական ժողովուրդը ուրախացաւ, պոռալով՝ Ալլահ մը ղրկեց մեզ: Սակայն, անոնք չէին գիտեր, Թէ Մոնկոլները ոչ Ալլահ կը ճանչնային եւ ոչ ալ սատանայ: Թուրքիստանը շուտով կ'իյնայ Մոնկոլներուն ձեռքը: Թուրքիստանի հարաւ արեւմտեան կողմը կը տարածուէր Խարազմի Թագաւորութիւնը: Լաւ կազմակերպուած էր եւ հարուստ: Բնակիչները, բոլորն ալ մահմետական էին: Մոնկոլները միջադէպեր կը ստեղծեն եւ կը գրգռեն Խարազմի Մուհամէտ Թագաւորը, որ տեղի չի տար: 1220ի գարնան, Ճենկիզ Խան, իր չորս զաւակներով, 200 հազար ձիաւորներու գլուխը անցած, կը կտրէ երկու հազար քիլոմեթր ճամբայ մը, կ'անցնի լեռներէն, անապատներէն: Երբ կը հասնի Թշնամի սահմաններուն, բանակը կը բաժնէ երեքի եւ իւրաքանչիւրին կուտայ հրահանգներ: Ինք ալ անցնելով բանակներէն մէկուն գլուխը, կը քալէ երկրի մայրաքաղաք՝ Պուխարայի վրայ: Պուխարա, որ առեւտրական հարուստ քաղաք մըն էր եւ կարաւաններու մեկնակէտ, երկար դիմադրութենէ մը ետք կը յանձնուի: Ճենկիզ Խան կը զատէ արհեստաւորները եւ ջարդել կուտայ բնակչութեան մնացեալ մասը: Ձիաւորներու ջոկատի մը գլուխը անցած, Ճենկիզ Խան մուտք կը գործէ մեծ մզկիԹէն ներս, այրել կուտայ ճոխ մատենադարանը՝ ուր կային հազարաւոր հազուագիւտ ձեռագիրներ, յետոյ քաղաքը կը յանձնէ հուրի եւ սուրի: Կարգը կուգայ Սամըրղանտ քաղաքին: Բնակչութիւնը կը յանձնուի: Ճենկիզ Խան պարպել կուտայ քաղաքը, որպէսզի Թալանը աւելի դիւրին ըլլայ: Ցետոյ դաշտի մը մէջ ջարդել կուտայ բնակչութիւնը՝ մարդ, կին, ծեր, երախայ: Կին մը կլլած ըլլալով ադամանդ մը, Ճենկիզ Խան կը հրամայէ ճեղքել բոլոր դիակներուն փորերը: Նոյն ճակատագրին կ'ենԹարկուին Խարազմի եւ Պարսկաստանի քաղաքները, Կուրկանճ, Պալխ, Մերվ, Նիշփուր: Նիշփուրի առջեւ, կոի-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա. ՄԱՍ

ԱՑԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

Գիշերապահը հսկողութեան որոշ ճիւղ մը ունի եւ որոշ ուղղութեան կը հետեւի: Անկէ անդին այդ պաշտօնը ուրիշ մը կը շարունակէ: Ան երբեք կանգ չառներ անընդհատ կը շրջի եւ ճօկանին հանած ըսպառնալից հնչիւնովը իր ներկայութիւնը կը յայտնէ:

Իր զոհերուն համար երեւելի եւ պատմական այդ ճօկանին հնչիւնէն մատուցուած մխիԹարանքը, այսօր անժխտելիօրէն իր քաւութիւնը կը կազմէ: Հին ժամանակ մարդիկ այդ ճօկանէն ինքզինքնին պաշտպանելու պէտք կը զգային, այսօր ան զիրենք կը պաշտպանէ: Ատեն մը մահ ու սարսափ կը սփռէր, այսօր գիշերային անցորդին մխիԹարանք կը ներշնչէ:

Պոլսոյ գիշերապահը քաղաքավար եւ քաղցրաբարոյ է: Ան իր հսկած փողոցներուն յատկութիւնները լաւ գիտէ: ԵԹէ փողոցը ամայի է, երկու պատճառի համար օտար անցորդին կը հետեւի, նախ որպէսզի ան գէշութիւն մը չընէ, երկրորդ որպէսզի ուրիշներ անոր գէշութիւն չընեն: Երբեմն ալ կը հետեւի հասկնալու համար Թէ ո՛ւրկէ կուգայ եւ ո՛ւր կ'երԹայ: ԵԹէ իր հսկած փողոցէն առաջին անգամ է որ կ'անցնի, միտքը կը պահէ, յաջորդ գիշերը դարձեալ հետեւելու համար: Այդ տեսակ պարագայի մը ուրկէ գալը եւ ուր երԹալը կը յիշէ, որպէսզի հետեւեալ օրը գաղտնի ոստիկանութիւնը անոր հետքերուն ետեւէն իյնայ: Այս ալ տեսակ մը լրտես է:

Սոյն պատմութիւնը սկսած օրուան գիշերը, Թոփհանէի նեղ փողոցներէն մէկուն գիշերապահը, իր հսկած փողոցին մէջ անցորդներու արտակարգ եռուզեռ մը նշմարեց: Սակայն այդ անցորդները նոյն ուղղութեան չէին հետեւեր, ոչ ալ նոյն տունին մէջ կը մտնէին: Ասոնք իրարմէ առանձին կը քալէին ոմանք դէպի վեր կ'ելլէին, իսկ ոմանք ալ դէպի վար կ'իջնէին: Ասոնցմէ ոչ մէկը միւսին ուշադրութիւն չէր դարձներ, յոգնութենէ եւ անքնութենէ գլուխնին ծռած, ծանր քայլերով կը յառաջանային եւ զատ զատ դռներէ ներս կը մտնէին:

Գիշերապահը նշմարած չէր Թէ՝ այդ մարդերը առաջին անգամ էր որ իր հսկած փողոցէն կ'անցնէին եւ փողոցին մէկ կողմին վրայ գտնուած իրարու մօտիկ դռներէ ներս կը մտնէին:

Այս եռուզեռը ժամու մը չափ տեւեց, ապա փողոցը վերստին խոր լռութեան մը մէջ Թաղուեցաւ, այլեւս օդային կազէ լապտերին աղօտ նշոյլին տակ ոչ մէկը չէր երեւեր:

Դռները մէկը միւսին ետեւէն գոցուած էին եւ այդ անցորդներուն եռուզեռէն խանգարուած փողոցին անդորրութիւնը վերահաստատուած էր, միայն գիշերապահին ճօկանին հանած սուր ձայնը այդ փողոցին մէջ կենդանի էակի մը գոյութիւնը կը վկայէր:

Այսուհանդերձ, հակառակ այդ փողոցին մէջ արտաքուստ տիրող խորին լռութեան, խարխուլ տունի մը փոքրիկ մէկ սենեակին մէջ, որուն պատուհանները այդ ամայի փողոցին վրայ կը նայէին զոր ի զուր գիշերապահին ճօկանին հանած սուր ձայնը համիտական վարչաձեւին գոյութիւնը կը յիշեցնէր, սեղանի մը շուրջ, որուն վրայ զանազան տեղեկագիրներ եւ կաղամար մը կար, երկու մարդեր նստած էին: Ասոնցմէ մին մօտաւորապէս յիսուն տարեկան կ'երեւէր եւ պարզ հագուստ մը կը կրէր: Առաջին ակնարկով մարդ պիտի կարծէր Թէ վար դասակարգի պաշտօնեայ մը կամ սնանկացած վաճառական մըն էր: Սակայն եԹէ դէմքը աւելի ուշադրութեամբ դիտուէր, այդ կարծիքին հերքումը բացայայտ պիտի տեսնուէր:

Այս մարդուն դէմքը փոքր ինչ երկայն էր եւ մոխրագոյն սուր մօրուքն ալ աւելի երկայն կը դարձնէր: Դէմքին հանդարտութեան կը միանար տոր բոլորովին հակառակ աչքերու արԹնութիւն մը եւ ակնարկի պարտադրում մը:

Թոփհանէի տան փոքրիկ սենեակին մէջ գայն գտած միջոցնիս տեղեկագիրներու ծրար մը ԹղԹատելու վրայ էր, զոր քովը նստող երիտասարդը կարդաւ իր առջեւը կը շարէր: Այս երիտասարդը գրեԹէ երեսուն տարեկան էր եւ հագած հագուստները միւսին նման բոլորովին պարզ էին:

ԳրեԹէ քառորդ ժամէ մը ի վեր երկուքն ալ այդ գործով կը զբաղէին, այնպէս որ իրարու հետ բառ մը անգամ փոխանակած չէին: Վերջապէս երիտասարդը մօրուսաւորին առջեւ վերջին տեղեկագիրն ալ դրաւ: Այս վերջինը գայն կարդալէ յետոյ զարմացումի նշան մը ըրաւ, մինչ դէմքին վրայ յայտնի գոհունակութիւն մը նշմարուեցաւ:

— Ա՛, գոչեց, երիտասարդին կողմը դառնալով, ինչո՞ւ համար սաիկա ինծ ամէնէն վերջը տուիր:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

…ւի մը առեն մեռած զօրավարի մը այրին, …գահաւորակի մը վրայ նստած, կը նախագահէ գործողութիւններուն: Հոն կը բերեն քաղաքին բոլոր բնակիչները եւ մէկիկ-մէկիկ կը գլխատեն: Յետոյ դլուխները և ոսկորները կը կտրեն ու կը կազմեն բուրգեր: Կը սպաննեն նոյնիսկ շուները եւ կատուները: Արշաւը կը շարունակուի դէպի Աֆղանիստան, Հերաթ, Պամեան քաղաքները աւերակի կը վերածուին: Ժողովուրդը կորսնցուցած էր ոչ միայն դիմադրելու կարողութիւնը, այլեւ՝ չէր մտածեր փախչելով կեանքը փրկելու մասին: Նեսա քաղաքին բնակչութիւնը հաւաքուեցաւ դաշտի մը մէջ: Մոնկոլները հրամայեցին, որ շուաններով վիրար կապեն: Մարդիկ հնազանդեցան մանուկներու պէս: Յետոյ, Մոնկոլները սկսան նետերով զանոնք սպաննել: Եթէ փորձէին փախչիլ, գոնէ անոնցմէ մէկ մասը կրնար իր կեանքը փրկել: Երբեմն քաղաք մը գրաւելու համար, Մոնկոլները իրենց առջեւէն կը քշէին ուրիշ քաղաքի մը բնակիչները: Մարդկային ժակընթացութիւնը կը հասնէր մինչեւ պարիսպները, կը վերածուէր դիակներու, կը կազմէր զառիվեր ճամբայ մը, որոնց վրայէն քալելով, Մոնկոլները կը տիրանային պարիսպներուն եւ պաշտպանուող քաղաքին: Եւ այսպէս, փոթորիկը աւլեց ամբողջ Արեւելքը, Պարսկաստանը, Վրաստանը, Հայաստանը, Վոլկայի ափերը:

1224ին, Ճենկիզ Խան վերադարձաւ իր հայրենիքը, մինչ անդրանիկ զաւակը Ճուճին, դեռ կը շարունակէր պատերազմիլ: Իրիկուն մը, զինուորները իր վրանին առջեւ բերին Ճուճիի դիակը: Ճենկիզ Խան լացաւ իր զաւկին դիակին վրայ, ինք որ ամբողջ Ասիան վերածած էր համայնավիրի:

1226ին, ժամանակը յարմար համարեցաւ լաւ դաս մը տալու Ջինացիներուն: Պաշարեց կրկին Նինկ Հիա մայրաքաղաքը: Բայց հազարաւոր անթաղ դիակներ կ'ապականէին օդը. Ճենկիզ Խան հիւանդացաւ: Զգաց որ մահը մօտալուտ էր: Իր կայսրութիւնը բաժնեց զաւակներուն, իւրաքանչիւրին տուաւ որոշ պաշտօն մը, որպէսզի շարունակեն իր գործը եւ մեռաւ 1227ին, 67 տարեկան հասակին:

Իր յաջորդը՝ Օկոտա, զինք թաղել տուաւ սրբազան լերան ստորոտը: Գերեզմանին վրայ մորթել տուաւ ազնուական տոհմէ քառասուն գեղեցիկ կոյսեր եւ նոյն թիւով ձիեր, որպէսզի անդի այխարհին մէջ, շարունակեն ծառայել իրենց տիրոջ: Մահմետականները իր անունին միացուցին անիծեալ մակդիրը:

Եւ սակայն, արդար ըլլալու համար ըսենք, որ Ճենկիզ Խանի հիմնած կայսրութեան ամբողջ տարածութեան վրայ կը տիրէր կանոն ու անդորրութիւն: Ճամբաները այնքան ապահով էին, որ կարելի էր պտտիլ ոսկի ափսէով մը, առանց որ մէկը փորձէ զայն գողնալ:

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄՐՄՐԵԱՆ

—o—

Մխիթեք վերացումներու անձնատուր հոգի մը, որ նահապետական ցոլք մը կը կրէր իր խորհրդապահ դէմքին վրայ:

Պարթեւահասակ ու պայծառական լըրջութեամբ, ապրեցաւ իր անտեսուած կեանքը եւ ոչ ոք հասկցաւ իր հոգեկան անպատմելի առանձնութիւնը, մինչեւ որ անշշուկ մարեցաւ 1926ին, մեր Գթութեան Տան մէկ անկիւնը:

Երեւելի գրաբարագէտ մըն էր, նաեւ մատենագիր եւ իմաստասէր, համբերատար թարգմանիչ մը եւ քաջահմուտ կենսագիր մը:

Կ'ապրէր բուսակերութեամբ, քրիստոնէական պաշտամունքով եւ անսահման բարութեամբ:

Կը յիշեմ զինքը տեսած ըլլալ հեռաւոր պատանութեան մը օրերուն, երբ եկեղեցի կը մտնէր աղօթելու համար բաղկատարած եւ աղերսագին: Մաշած վեղարիկուն մէջ հանդիսաւոր վեհութիւն մը ունէր, եւ երկնային լոյս մը ճակտին վրայ:

Խաչակնքեց եւ հեռացաւ, եւ այդ պատանին կը վերյիշէ հիմա մեր դրականութեան Ակումիոը, որ երրորդութիւն մը կը կազմէ Եղիայի եւ Ինտրայի հետ:

ԾԻԾԵՌՆԱԿ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՆՈՒԿՆ ՈՒ ՄԱՐԴԸ, քերթուածներ, գրեց Երուանդ Պարսումեան, տպարան Սեւան, Պէյրութ 1971:

Ճենկիզ Խան նաեւ առնելով կ'առնէր զաւաճանները եւ յաճախ կը վարձատրէր այն սպասաւորները, որոնք հաւատարիմ մնացած էին իրենց տէրերուն, անոնց նեղ օրերուն:

Իր յաջորդները շարունակեցին ընդարձակել իր կայսրութեան սահմանները: Վոլկայի ափերէն նոր հորդաները խուժեցին մինչեւ Եւրոպայի սիրտը, մինչեւ Հունգարիա, մինչեւ Աւստրիա: Բայց Մոնկոլներու միութիւնը քայքայուած էր: Եթէ Ճենկիզ Խան քսան տարի եւս ապրած ըլլար, իր կայսրութեան սահմանները պիտի հասնէին Ատլանտեան ովկիանոսէն մինչեւ Խաղաղական ովկիանոս:

ՆՈՒՊԱՐ ՋԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

—o—

ՎԱԼԱՆՍ.— Կազմակերպութեամբ Վալանսի Հ. Յ. Դ. Շրջանային Կոմիտէին, Հերոսներու Օրուան նուիրուած Խանասորի արշաւանքին 74րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ Կիրակի 25 Յուլիս Պոմոն – լէ – Վալանսի (Լը Պուլինար) ծառաստանին մէջ:

Կէսօրուան ժամերէն սկսեալ ժողովուրդը հոծ բազմութեամբ եկած էր ներկայ ըլլալու, եւ հաղորդուելու օրուան խորհուրդով, այս առիթով նաեւ ընկերներ ու համակիրներ եկած էին Ռոմանէն, Վիէնէն եւ Սէնթ Էթիէնէն: Դաշտահանդէսը որու այս անգամ կազմակերպչական ու կարգապահական պարտականութիւնը ստանձնած էին երիտասարդ ընկերներ, լաւագոյնս կատարեցին իրենց պարտականութիւնը:

Օրուան խօսնակ ընկ. Լեւոն Մուրատեան բացման խօսքը ընելէ վերջ, հրաւիրեց ներկայ երիտասարդներէն, որոնք իրենց մասնակցութիւնը բերին մեներգով եւ արտասանութեամբ:

Օրուան բանախօս ընկեր Գէորգ Քիրէճեան պատմականը ընելով Խանասորի արշաւանքին եզրակացուց ըսելով. — 1890ի Կուկունեան արշաւանքէն վերջ որ ձախողեցաւ, ու Պանք Օթոմանի գրաւումէն 11 ամիս վերջ, Խանասորը կուգար պատասխանել 1895–96ի ջարդերուն ու, անմիջականօրէն զաւադրական այն փորձին որուն զոհ գացին Վանէն նահանջող հարիւրաւոր հայ մարդիկ, մասաւորական, դէպի Պարսկաստան իրենց ճամբուն վրայ. հետեւաբար Խանասորը կը հանդիսանայ Հայութեան բազուկի զօրութեան պատուհասիչ առաջին հարուածը, ուրեմն Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութեան մէջ Խանասորները խոր հերդանիչներ կը մնան աննկուն խոյանքի:

Ժողովուրդը խրախուսուած օրուան խորհուրդէն, սկսաւ իր յեղափոխական երգերու շարքին որ կ'արձագանգէր շատ հեռուները: Ընդհանուր ոգեւորութեան ու խանդավառութեան մէջ ժողովուրդին կողմէ եղած սրտաբուխ նուիրատուութեամբ գոյացաւ 1200 ֆրանքի կոկիկ գումար մը:

Ժողովուրդը լաւագոյն տպաւորութեամբ բաժնուեցաւ դաշտահանդէսի վայրէն, անգամ մը եւս վերանորոգելով իր ուխտը Խանասորի արշաւանքը կերտող հերոսներուն, եւ մեր բոլոր հայդուկներուն, որոնք իրենց ողջ էութիւնը ի սպաս դրին հայ ժողովուրդին, յանուն մեր հայրենիքի անկախութեան եւ մեր ժողովուրդի բարօրութեան:

Վ. Պ.

ՃԱՓՈՆԻ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՃԷՄՊՈՐԻՆ

—o—

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ

ԹՈՔԻՕ (Յառաջ).— Ճէմպօրիին մասնակցող հայ արիներու պատուիրակութիւնը որ կը բաղկանայ 19 հոգիէ՝ խմբապետներէ եւ սկաուտներէ, Փարիզէն մեկնեցաւ Յուլիս 25ին, եւ երկար օդային ճամբորդութենէ ետք, հանդիպելով Քարաչի եւ Պանքոք, Թոքիօ հասաւ Երեքշաբթի առաւօտ:

Հայ արիները օդակայանին մէջ ընդունուեցան Ճափոնի սկաուտական կազմակերպութեան ներկայացուցիչներէ, եւ առաջնորդուեցան Երիտասարդներու Միջազգային կեդրոնը, ուր կը հասնին հետզհետէ զանազան երկիրներու պատուիրակութիւնները:

Սկաուտներ ամէն ցեղէ, գոյնէ, բոլորն ալ համախմբուած երկար ճամբորդութենէ յետոյ, յոգնած բայց ուրախ:

Հայ արիները տեղաւորուած են փարքի մը մէջ, հանգիստ սենեակներու մէջ: Թոքիօ պիտի մնան մինչեւ Կիրակի:

Կիրակի օր կը հասնին մեր Միութեան Արժանթինի սկաուտները, 11 հոգի, եւ բոլորս միացած կը մեկնինք Ասիկրի, Ֆուժի լերան ստորոտը ուր Ճէմպօրին կը բացուի Օգոստոս 2ին:

Մինչ այդ հայ արիները պտոյտներու յայտագիր մը ունին Թոքիօ եւ շրջանները: Տարօրինակ եւ յաճախ անհասկնալի ճափոնական կեանքին կը վարժուինք հետզհետէ, Ասիական եւ Եւրոպական այս համակրելի խառնարանին մէջ Հայերն ալ ներկայ են, անգամ մը եւս, պատրաստ, մասնակցելու այս հսկայական միջազգային հաւաքոյթին, իբր Հայ, իրենց Եռագոյնով:

ՀԱՅ ԱՐԻ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

(Քերթուածներ)

Մատենաշար «Ահեկան»
Պէյրութ 1971

Դիմել՝ «Յառաջ»ի
ԳԻՆ 5 ՖՐ.

ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՆ – ԺԱՄԵՐ –

—o—

Վախցայ որ կ'արթննայ եւ խուսափեցայ իր աչքերէն… կրկին սենեակիս մէջ առանձնացած մնացի ժամերով, ժամերով ու տաժանելիօրէն իմ վշտագնած հոգիիս մէջ ցաւս բարձրացաւ ընդնշմարած դժբախտութեանս համեմատութեան:

Օրերով հիւանդ պառկեցաւ անիկա ու մերժեց իմ խնամքներս, նոյնիսկ փափաքեցաւ որ զինքը հեռացնեն տունէն. բայց բժիշկը յայտարարեց որ որեւէ ձեւով փոխադրութիւնը անկարելի է: Մայրը եկաւ եւ սպասուհիին հետ ստանձնեցին անոր խնամքի գործը. ես, վտարուած իր սնարէն, առանձնութեան սոսկալի ժամեր անցուցի, գիշերներս եւ օրուան ժամերս վրդովուած հիւանդին հնդիւններէն, տաղնապալի զառանցանքներէն, աղաղակներէն եւ անէծքներէն, որոնց արձագանգը մինչեւ ինծի կը հասնէր:

Ոչ ոք կը հասկնար ահռելի իրականութիւնը եւ Արամին ինծի հանդիպելու խորհանքը կը վերադրէին զառանցող հիւանդի մոլեգնութեան մը եւ արդահատանքով կը նայէին վրաս. միայն բժիշկը թերեւս գուշակեց հիւանդութեան սկզբնապատճառը. բայց անիկա ի՞նչ գուշակեց… ես տանջուեցայ այդ կասկածով:

Արամին ֆիզիքական տառապանքը, նոյնքան ֆիզիքական անհանգստութիւն կը պատճառէր ինծի. խելայեղ մօրը արցունքներուն մէջ քանի անգամներ տեսայ մահուան հաւանականութիւնը: Նոյնիսկ օր մը, մահը շատ մօտ եղաւ, իր անշօշափելի ներկայութիւնը զգացի գրեթէ, երբ անիկա խուսափեցաւ յանկարծ, քմահաճ ոստումով մը… բայց շատ հեռու ալ չէր գացած, աւա՜ղ:

Մահուան այդ գաղափարը գլուխս կը խենթեցնէր ու եթէ կը տանէի զայն, պատճառը ան էր որ իրապէս չէի հաւատար անոր կարելիութեանը:

Ահա հակասութիւնը… ես զայն կանչած, զայն հրաւիրած էի՞ դժբախտութեան օրերու մէջ, համոզուած էի որ մեր անել դրութիւնը միայն մահուան միջամտութեամբ կը լուծուէր, բայց ես զայն կանչած չէի անոր համար… երբե՛ք, երբե՛ք: Ապրի՞լ էր արդեօք բռնաւորուիլը մեռելի մը յիշատակով. ապրի՞լ էր ամէն րոպէ խորհիլը որ քու յատուկ կամեցողութիւնովդ զրկած ես ուրիշ մէկը վայելած լոյսէդ եւ կեանքէդ. ապրի՞լ էր բանտարկուիլը այն ցնորական երազին մէջ որուն կաշկանդումներէն երբեք վստահ եմ, պիտի չազատի իմ դողդոջուն էութիւնս:

Իմ խղճմտանքս մաքուր է այդ տեսակէտով եւ ես ինքզինքս մեղադրելիք որեւէ կասկածելի փափաք չեմ ունեցած. բայց մահը եկաւ, մեր երդիքին ներքեւ մտաւ ու օրերով դեգերեցաւ մեր շուրջը: Զարզատիկ մտածումի ծուէններ եկան, անցան իմ ուղեղիս մէջէն եւ սարսափով համակուած՝ սպասեցի որ անոնք կազմաւորուին, մարմին առնեն եւ գլխ իրենց օրէնքներուն հպատակեցնեն, իբր թէ ես չըլլայի զանոնք վարողը:

Իմ անդիտակցութեանս խորերէն անմերժելի պատուէրի մը պէս պիտի գար կարծես գերագոյն թելադրութիւնը:

Անիկա կ'ուշանար, կը վարանէր եւ ես չէի գիտեր որ ուրախանա՞մ թէ տխրիմ այդ բանին համար:

Արամին հիւանդութիւնը կը սաստկանար. տանը մէջ սկսաւ ծածանիլ մահահոտ մթնոլորտ մը. իմ չոր աչքերուս առաջք զարմացած, մօրը աչքերը կրկին ցաւով կ'արտասուէին. ու ես հանդիսատես կ'ըլլայի բոլոր այս հէք և մարդկային թշուառութեան, առանց դողդղալու, առանց զգացուելու. ուրեմն այսքա՛ն ամայացա՞ծ է իմ հոգիս, ուրեմն արցունքի բոլոր աղբիւրները ցամքա՞ծ են իմ մէջս… միայն մրրկային տենդը կը խոյանար երակներուս մէջէն եւ բանականութիւնս էր որ կը տանջուէր կատարուող իրողութիւններուն վերահասու դառնալով:

Այլ սակայն կը նախանձէի մօրը այդ զաղջ եւ առատ արցունքներուն. ջերմէ հրակէզ իմ այտերս անոնց ծարաւը ո ւնէին եւ ի՞նչ պիտի չտայի կարենալ ժամ մը արտասուելու համար, ուեւէ բարեհամբոյր եւ զգայուն կնոջ պէս:

Իրարանցում, յուզում, բարձրաձայն լաց ու հեծեծանք…

Դրանս ետին կեցած չեմ համարձակիր դուրս ելլելու. ամբողջ մարմինս պաղած է դժնդակ սպասումի մը մէջ եւ գրեթէ անհամբերութեամբ գոյժին կը սպասեմ … դուռներ կը բացուին ու կը գոցուին աղմուկով, ամբողջ տունը կը թնդայ յուզումնալի աճապարանքի մը տակ… դըրացիներ կը հասնին, անճանաչ մարդու ոտնաձայներ կը դեգերին սանդուխներուն վրայ եւ ես չեմ գիտեր դեռ եւ դրանը ետին կեցած, ամբողջ մարմինս համակուած մահասարսուռ ցրտութիւնով մը, կը սպասեմ, անհամբերութեամբ գոյժին կը սպասեմ:

Ուրեմն զիս մոռցա՞ն իրենց սուգին մէջ. զիս վտարեցի՞ն իրենց ընտանեկան վիշտէն:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(Տար. – 9)

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ամիրայեան եւ զաւակները՝ Յօղիկ եւ Հրաչ, Տէր եւ Տիկին Փաչուկ Ամիրայեան եւ զաւակը՝ Ալոօ, այրի Տիկին Սանդուխտ Ամիրայեան, զաւակներն ու թոռները, այրի Տիկին Նուարդ Ամիրայեան, զաւակներն ու թոռը, այրի Տիկին Վարդանոյշ Պալեան եւ աղջիկը, այրի Տիկին Սիրանոյշ Ակորոփեան եւ աղջիկը, այրի Տիկին Սիրանոյշ Հայրապետեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Արաքսի Ֆեհլայեան, զաւակներն ու թոռները (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Սուրէն Ֆեհլայեան եւ զաւակները (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Սիմոն Գաբուճեան, այրի Տիկին Պայծառ Տէմիրճեան, զաւակներն ու թոռները, ինչպէս նաեւ Գորգիկեան եւ Փետրոթթի ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, ազգականին եւ խնամիին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՂԱՒՆԻ ԱՄԻՐԱՅԵԱՆԻ

(ծնեալ Սրապեան)

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 2ին, իր բնակարանը 66 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Օգոստ. 5) ժամը 13,30-ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ամիրայեանի եւ ընտանիքին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԵՅԱՆ

Օգոնէն Տիկին Ժամկոչեան նուիրած է նաեւ աճաժու պահարան մը եւ մահիճ մը: Տէր եւ Տիկին Խոմոն Պարաքեան անվանիլ մը եւ վրան մը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 250 Փր. ՈՄՆԷ, ուրախ առիթով մը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Յակոբ Տօլպաշեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Տօլպաշեան եւ զաւակը, Տիկին Տիրուհի Սէրէնկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրէնկիւլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Ոսկեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, 8 Օգոստոս, Կիրակի, յետ պատարագի, տարաբախտ

ՄԱՆՆԻԿ ՏՕԼՊԱՇԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն իր յիշատակը յարգողներուն:

×

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի առաւօտ 8 Օգոստոս, Փարիզի մայր եկեղեցին, իր պատուոյ նախագահ

ՏՈՔԹ. ՎԱՀՐԱՄ ՋԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները, բարեկամ եւ բարեպաշտ հասարակութիւնը:

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ

Varoujean

Choix de poèmes 10 F.

●

Tcharentz

Choix de poèmes 6 F.
Traduction de
LUC-ANDRE MARCEL
avec la collaboration de
G. Poladian

●

ՋՐՈՅՑ

(Դ. հատոր) Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ
Գին՝ 8 Ֆր.

●

ՎԵՐՋԻՆ ԿԱԹԻԼՆԵՐ

ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ՝ 5 Ֆ.

●

ՀԻՆ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ՝ 8 Ֆ.

դիմել՝
G. Poladian
53, Av. de St. Julien
13 - Marseille (12e)
FRANCE

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Ս. ԳՐԻԳՈՐ-ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, Օգոստ. 15ին, ինչպէս ամէն տարի, խաղողօրհնէք կը կատարուի եւ պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի նահատակներու յիշատակին, առաւօտեան ժամը 10ին:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ «ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ» ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ

Փարիզի Համալսարանական Ոստանի «Մարի Նուպար» հայկական տունը կ'ընդունուի այն հայ ուսանողները, որոնք Ֆրանսայի գաւառներէն կամ արտասահմանէն կը դիմեն եւ կը ներկայացնեն հետեւեալ պայմանները.—

1) Թեկնածուն պէտք է ունենայ միջնակարգ լրիւ ուսման (պաքալորէայի) կամ համապատասխան վկայականը:

2) Արձանագրուած պէտք է ըլլայ Փարիզի համալսարանի ճիւղերէն մէկուն կամ բարձրագոյն ուսման դպրոցի մը մէջ: Լիսէները կամ երկրորդական վարժարանները բարձրագոյն դպրոց չեն նկատուիր:

3) Հայկական տունը ունի երկու հոգինոց եւ քիչ թիւով մէկ հոգինոց սենեակներ: Այս վերջինները կը տրուին տան մէջ բնակողներուն հնութեան կարգով: Երկու հոգինոց սենեակի ծախքերու մասնակցութիւնը պէտք է հաշուել անձ գլուխ առ առաւելն 130 Փր. ամիսը, իսկ մէկ հոգինոց մէկ պատուհանով սենեակին համար առ առաւելն 150 Փր. անձ գլուխ ամիսը:

4) Հայկական տան մէջ բնակողները կ'օգտուին ոստանին ուսանողական ճաշէն, աժան գնով: Հայ ուսանողական տունը ունի իր մատենադարան-ընթերցասրահը, իր հաւաքոյթի սրահը: Նախաճաշի սպասարկութիւնը եւ բնակութեան բոլոր արդիական պայմանները:

5) Դիմումները պէտք է կատարուին մինչեւ 1971 Սեպտեմբեր 10: Դիմողներուն կը ղրկուի ոստանի վարչութեան կողմէ տրուած հարցարանները, որոնք պէտք է լեցուին, կցելով պահանջուած թուղթերը, եւ վերադարձուին մեզի, ամէնէն ուշը մինչեւ 20 Սեպտեմբեր: Այս թուականը անցնելէ յետոյ որեւէ դիմումի ընթացք չի կրնար տրուիլ:

Այս թուղթերն են գլխաւորաբար.—

Ա) Խնդրագիր (2 օրինակ) ոստանի տնօրէնութեան:

Բ) Ծննդեան վկայագիր եւ կամ անցագրին լուսատիպ պատճէնը:

Գ) Երեք լուսանկար:

Դ) Բժշկական վկայագիր:

Ե) Ուսանողին նախապէս յաճախած վարժարանին վկայագիրը:

Զ) Իր յաճախելիք համալսարանի կամ բարձրագոյն վարժարանի արձանագրութեան վկայագիրը:

Է) Ուսանողին հետեւած վերջին տարուան ուսուցչին կողմէ յանձնարարագիր մը:

Ը) Ուսանողին ծնողքին կամ պաշտպանին — պայմանաւ որ Ֆրանսաբնակ ըլլան — յանձնառութիւնը ոստանին ծախքը վճարելու:

Այն պարագային որ օտար ուսանողը անկարելիութեան մէջ կը գտնուի պահանջուած յանձնառութիւնը տալու, պարտի երեք ամսուան աւանդ ձգել կանխաւ:

Թ) Յանձնառութեան թուղթ մը, որով ուսանողը կը յայտնէ թէ պիտի յարգէ ոստանին կանոնները:

Ժ) Երկու բաց պահարան, դրոշմաթուղթով:

Դիմումները պէտք է ուղղուին Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան:

Թեկնածուներու թղթածրարներու քննութիւնը կը կատարուի Միջազգային Ոստանի Վարչութեան մէկ ներկայացուցիչէն եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան երկու ներկայացուցիչներէն կազմուած յանձնախումբի մը կողմէ:

Արտասահմանէն եկող ուսանողներուն մասնաւորապէս կը յանձնարարենք որ Փարիզ գալէն առաջ հմտութիւն ձեռք բերեն ֆրանսերէն լեզուի մէջ, որպէսզի դժուարութիւն չկրեն իրենց ուսման հետեւելու համար:

ԴԻՒԱՆ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս 15ին, ամբողջ օրը

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ, ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ

COLONIE ST. ANDRE, Route de Bessan, Béziers (34)

Հեռ. 28-81-76

ԲԱՂՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

ՆՈՐ ՍԱԼԵՐ

Ազգապահպանման լաւագոյն միջոցներէն մէկն է կարդալ եւ ծանօթացնել հայ երգն ու երաժշտութիւնը, օտարներուն եւ մեր մատաղ սերունդին: Հասցէ՝

43, Rue Richer, Paris (9e) — Métro Cadet — Tél. 770-25-46

Նոր լոյս տեսան, Պէյրութթաբնակ երգիչներու՝ Արա Կիրակոսեանի երկու սալերը.— 1) Ազգային եւ յեղափոխական երգեր, ՎՈՍ 10008, 2) Ազգային եւ ժողովրդական երգեր, ՎՈՍ 10006 Ա. թիւերը:

Ունինք նոյնպէս՝ Հայաստանեան սալեր եւ օփերաներ: «Էրեբունի» հրատարակչականի «Լէժանտ Արմէնիէնը», Ա. Հարմանդեանի, Լ. Գաթրճեանի, Լիս Սարեանի, Թանիա Գարեգինի, Ա. Կիրակի (Ամերիկա պատրաստուած), Ափրիկեանի, Պարթեւեանի ամբողջական գործերը եւ հայկ. պատարագը:

Գրատունը ճոխ է բազմատեսակ գրքերով եւ պատրաստ՝ ապսպրանքներ ընդունելու ամէն վայրերէ:

Առաքման ծախքը գնողին վրայ է:

Գրատունը բաց է ամէն օր ժամը 10էն սկսեալ մինչեւ երեկոյեան 7ը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Արշալոյս Եազուպեան կը փնտռէ իր եղբօր զաւակը՝ Յովհաննէս (Ժան) Եազուպեան, ժառանգական խնդրի մը համար:

Գրել՝ Տիկին Եազուպեանի
8, Avenue d'Eylau — Paris (16e)

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն*:

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով:

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանք:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի (Օգոստ. 8) առաւօտ ժամը 9,30ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝

Ֆրանսացիներու եւ Հայերու յարաբերութիւնները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մշակոյթի Տան գրական երեկոն, Հոկտեմբեր 9ին, նուիրուած Չարենցի եւ Վարուժանի ֆրանսերէն թարգմանութեան գործերուն:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբի տարեկան ճաշը Հոկտ. 30ին:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը՝ Հոկտեմբեր 10ին:

ԳԱՐՆԱՆ ՀԵՏ,
ԳԱՐՆԱՆ ՇՈՒՆՉ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU

Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 6 ՕԳՈՍՏՈՍ
VENDREDI 6 AOUT 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12182

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.182

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՆԻՔՍԸՆ ԵՒ ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ

Չինաստանի ռազմավարական կեցուածքը Մ. Նահանգներու հանդէպ բացայայտ կերպով կը փոխուի, սակայն իր ռազմագիտութիւնը եւ սկզբունքները կը մնան անփոփոխ:

11 տարիներ առաջ Շու էն Լայ կ'ըսէր ամերիկացի Թղթակից Էտկար Սնոյի՝ «Մենք կը հաւատանք թէ չինեւամերիկեան յարաբերութիւններու լուծում մը հնարաւոր պիտի ըլլայ ժամանակի ընթացքին, բայց կը մնայ գլխաւոր կէտ մը եթէ Ամերիկա չհրաժարի իր յարձակողական քաղաքականութենէն եւ Չինաստանի դէմ պատերազմելու միտքէն, այն ատեն հարցը կը մնայ անլուծելի: Սակայն մենք չենք հաւատար թէ ամերիկացի ժողովուրդը կրնայ համաձայն գտնուիլ իր կառավարութեան հետ նման քաղաքականութիւն մը վարելու համար: Չին եւ ամերիկեան ժողովուրդներու միջեւ ոչ մէկ տարակարծութիւն կայ հիմնական շահերու նկատմամբ»:

Սկզբունքի համաձայնութիւնը Ուաշինկթընի եւ Փեքինի միջեւ պէտք է տեղ մը հասնի նախ քան որոշումներու հաստատումը:

Քննարկումի հարցերը Չինաստանի համաձայն էական երեք պայմաններու շուրջ կը կայանան.

Ա) Երկու Չինաստան գոյութիւն չունի. կայ չինական մէկ կառավարութիւն գլխաւոր երկու հողամասերու վրայ՝ Փեքին եւ Թայվան:

Բ) Բոլոր վէճերը Չինաստանի եւ Մ. Նահանգներու միջեւ, ներառեալ Թայվանի հարցը, պէտք է խաղաղ բանակցութեամբ հարթուին եւ ոչ թէ զինու զօրութեամբ:

Գ) Հետեւաբար Ուաշինկթըն պէտք է համաձայնի ետ քաշելու ամերիկեան զօրքը Թայվանէն: Թէ ե՞րբ եւ ի՞նչպէս այս ուժերը պիտի հեռանան, ատոնք կրնան լուծուիլ յաջորդական բանակցութիւններով:

Ըստ Փեքինի արեւմտեան դիւանագէտներու, Քիսինկըր լիազօրուած էր վստահեցնելու Շու էն Լայը թէ Նիքսըն ընդունած է այս պայմանները եւ աւելին, համամիտ է Վիէթնամէն հեռացնելու ամերիկեան ուժերը:

Այլապէս, Շու էն Լայ լիազօրութիւն պիտի չունենար նախագահ Նիքսընը Փեքին հրաւիրելու եւ դէմ առ դէմ գտնուելու չինական բանակի այնքան մոլեռանդ կեցուածքին:

Շու էն Լայ համոզուեցաւ թէ Ուաշինկթըն լրջօրէն կը ջանայ բնականոն դարձնել իր յարաբերութիւնները Փեքինի հետ: Նիքսընի իշխանութեան սկզբնաւորութեան, Փեքինի Ֆրանսական դեսպան Էթիէն Մանուէլ Մանաք ներշնչուած նախագահ Տը Կոլէ ըսած էր Շու էն Լայի թէ Նիքսըն յայտնած է Վիէթնամէն հեռանալու իր մտադրութիւնները եւ վերահաստատելու դիւանագիտական յարաբերութիւնները Չինաստանի հետ:

Անկէ ի վեր, Նիքսըն հաւատարիմ մնացած էր իր քաղաքականութեան ինչպէս ատենին պարզաբանած էր Տը Կոլի ,փաստ, ան դրեթէ ջնջեց տնտեսական, ճամբորդական եւ մշակութային փոխանակումներու սահմանափակումները Չինաստանի հետ:

1970ին Վարշաւայի մէջ, ամփոփեց Փեքինի ներկայացուցիչներու հետ դիւանագիտական խօսակցութիւնները եւ Մաօ Ցէ Թունկ յայտնեց Հանոյի թէ համամիտ է անձնական խօսակցութիւններ ունենալու Նիքսընի հետ եւ Նիքսըն ապա ճնշում բանեցուց վեհաժողովի մը համար, Քիսինկըրի առաքելութեան միջոցաւ:

Երբ այցելութեան հարցը կարգադրըուած էր, նոյնիսկ ամէնէն խանդավառ դիւանագէտները հարց կուտային իրենք իրենց «արդեօք խելապէս պատրաստուա՞ծ է ատոր գինը վճարելու»:

Գիտէ՞ արդեօք թէ Չինաստան ոչ մէկ գիջում պիտի ընէ Ազգ. Չինաստանի շուրջը Միացեալ Ազգերէն ներս մտնելու համար, ոչ ալ Վիէթնամի խաղաղութեան հաստատման եւ բուռն կերպով պիտի ընդդիմանայ Նիքսընի այն քաղաքականութեան որ կը ձգտի Ճափոնի ռազմական դեր մը տալ Խաղաղականի պաշտպանութեան մէջ:

Կարճ, արեւմտեան շրջանակներու տըւած հարցումը այն է թէ Նիքսըն ի՞նչ կը յուսայ ձեռք ձգել բացի հանդարտ օրոշ մթնոլորտի մը վերահաստատումէն, իբրեւ պատճառաբանութիւն իր վերընտրութեան:

Փեքինի լաւատեղեակ շրջանակներու կարծիքով, Չինաստան բարեփոխած է իր ռազմավարութիւնը, ոչ այնքան, որովհետեւ կ'ուզէ Ամերիկան իր կողքին ունենալ Մոսկուայի հետ իր վէճին համար, այլ որովհետեւ կ'ուզէ Թայվանի տիրանալ եւ անոր աթոռը գրաւել ՄԱԿի մէջ:

Փեքինի պաշտօնական շրջանակները դեռ թերահաւատ են թէ ի՞նչ պիտի ընէ Նիքսըն Նիւ Եորքի Ազգաժողովին մէջ, ներս առնելու համար Չինաստանը: Կը յուսան որ անձնական խօսակցութիւններ ըլլան Ուաշինկթընի հետ իրենց հիմնական սկզբունքներուն շուրջ — Թայվան, Վիէթնամ, Ճափոն — նախքան Նիքսընի հոս գալը: Իրենք համոզուած չեն որ Նիքսըն պատրաստ ըլլայ ընդունելու իրենց տեսակէտները ՄԱԿի մէջ Չինաստանի մուտքին համար եւ կը պնդեն որ Ուաշինկթըն պէտք է դուրս ելլէ Վիէթնամէն եւ Թայվանէն, դիւանագիտական բնականոն յարաբերութիւններ հաստատելէ առաջ երկու երկիրներու միջեւ:

Թ. Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆԻ ՀԱՄԱՐ ՓԵՔԻՆԻ ՃԱՄԲԱՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ ՉԱՆՑՆԻՐ

Միացեալ Նահանգներու նախագահը յանպատրաստից մամուլի ասուլիս մը ըրաւ Սպիտակ Տան մէջ եւ շեշտեց գլխաւորաբար որ Մոսկուա պիտի չերթայ Փեքին երթալէ առաջ: Այս առթիւ Նիքսըն աւելցուց.— «Կրեմլինի ղեկավարներուն հետ հանդիպում մը, չին ղեկավարներուն հանդիպելէ առաջ չի կրնար ծառայել Միացեալ Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան շահերուն»: Այս չի նշանակեր թէ Նիքսըն միտք չունի տեսակցելու Կրեմլինի պետերուն հետ բայց կը խորհի թէ այդ տեսակցութիւնը աւելի ուշ պէտք է տեղի ունենայ: Նման յայտարարութիւն մը այն տպաւորութիւնը կը թողու նաեւ որ այս մասին մտքերու փոխանակութիւն տեղի ունեցած է Ամերիկացիներուն եւ Ռուսերուն միջեւ: Կը կարծուի նաեւ որ Նիքսըն նախատեսուածէն շատ աւելի կանուխ Փեքին պիտի երթայ, չէ ուզած թուական ճշդել այս մասին ,բայց «երկու-երեք ամիսէն» ըսած է: Ասկէ կը պարզուի նաեւ որ որոշումը պիտի տրուի ոչ շատ ուշ: Չին եւ ամերիկացի պետական ղեկավարներու օրակարգը պիտի պատրաստուի մանրամասնօրէն եւ խօսակցութիւնները պիտի վերաբերին ոչ միայն դիւրին լուծելի հարցերուն, այլեւ կնճռոտ խնդիրներուն: Նիքսըն աւելի չի ծանրանար այդ կնճռոտ հարցերու բնոյթին վրայ բայց չի ծածկեր որ «Միացեալ Նահանգները, այսօր, առաջին մեծ ուժն են եւ ապագային՝ Չինաստան ամէնէն զօրաւոր ազգը պիտի ըլլայ»:

Ամէն պարագայի մէջ, Չինացիք վերապահ կը մնան: Մամուլի «Նոր Չինաստան» գործակալութեան միջոցաւ Փեքինի կառավարութիւնը կը դատապարտէ Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարար Ռոճըրսի յայտարարութիւնները եւ կը մեղադրէ Ամերիկան որ «երկու Չինաստաններու դաւի» խաղը կը խաղայ: Յայտարարութեան մէջ, Չինացիք կը շեշտեն.—

«Երկու Չինաստաններու վրան բաց ռազմավարութիւնը, զոր մէջտեղ կը դնէ ամերիկեան աշխարհակալութիւնը բացարձակապէս ապօրինի է եւ պարապ... Ռոճըրսի յայտարարութիւնը որ կը կրկնէ երկու Չինաստաններու յիմարապատում առաջարկը, պատրաստուած է ամերիկեան քաղաքականութեան ձախողութեան շրջագիծին մէջ»: Յիշենք թէ Ֆորմոզ ալ կը մերժէ «Երկու Չինաստաններու» ամերիկեան առաջարկը եւ կոչ կ'ընէ Ազգաժողովի բոլոր անդամներուն որ զօրավիգ կենան իրեն պաշտպանելու համար իր աթոռը Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մէջ:

× Ուաշինկթընէն Ներկայացուցչական Ժողովը թուական մը կը պահանջէ Նիքսընէ, ամերիկեան զօրքերուն քաշուելուն համար, Վիէթնամէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌԱԲԱԹԷՆ կը հաղորդեն որ մարոքեան կառավարութիւնը իր հաւաքական հրաժարականը տուած է: Այս առթիւ Հասան յայտարարած է թէ Յուլիս 10ին աղէտին զուռն էինք բայց անկէ ի վեր իր կատարած « փիլիսոփայական վերլուծումը » ցոյց տուած է որ ազգը առողջ տարր մըն է: Հասան աւելցուցած է թէ Սքիրաթի ողբերգութեան « արկածախնդիրները » ոչ ծրագիր ունէին ոչ զինակից, ոչ կուսակցութիւն, ոչ ալ ընկերակցութիւններ իրենց կողքին»: Մարոքի թագաւորը ջնջած է արքունի դրասենեակի ընդհ. տնօրէնի պաշտօնը եւ յայտնած թէ ի մօտոյ պիտի նշանակէ երկիրը կառավարող անձնաւորութիւնները:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Առողջապահական նախարարը՝ Պուլէն, յուշագիր մը ներկայացուցած է Շապան Տէլմասի, ուր կարգ մը առաջարկներ կ'ընէ վիժումի օրէնքը աւելի ճկուն դարձնելու տրամադրութեամբ: Այս մասին, Պուլէն աւելի առաջ կ'երթայ քան Տոքթ. Փէրի (որու օրինագիծը պիտի ներկայացուի Ազգ. Ժողովի, աշնան) եւ կ'ուզէ որ արտօնուի վիժումը գործադրել ոչ միայն երբ ծնելիք երախային եւ մօր ֆիզիքական առողջութիւնը վտանգուած է, այլեւ երբ մտային վտանգներ կան կամ փաստեր, որ երախան պակասաւոր պիտի ծնի: Պուլէն կ'ուզէ նաեւ որ վիժումը արտօնուած ըլլայ երբ բռնաբարումի կամ ազգապղծութեան հետեւանք է: Այս վերջին պարագային որոշումը պիտի տրուի դատարանով:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ նախարարը՝ Ժիսքար տ'Էսթէն նոր միջոցներ ձեռք առաւ որպէսզի շատխլուի վերարժեւորել ֆրանքը: Նախ դրամատուները պարտին սահմանափակել տարադրամի (տըվիզ) գնումը, ապա Ֆրանսա կանխահաս կերպով պիտի հատուցանէ իր պարտքը Դրամական Միջազգային Ֆոնտին: Չորեքշաբթի օր Փոմփիտու նախագահեց Նախարարաց վերջին Խորհուրդին, արձակուրդէն առաջ ու մեկնեցաւ Պրեկանսոն: Յաջորդ Խորհուրդը կը գումարուի Օգոստոս 29ին:

ՆԻՔՍԸՆ արտօնեց որ հրապարակուին Բ. աշխարհամարտի գաղտնի թղթածրարները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ պաստառներու վերանորոգիչ մը կը պնդէ որ երեք կարեւոր գործեր ի յայտ բերած է: Իրեն յանձնուած ամբողջութեան մը մէջ, գտած է Ռամպրանթ մը, Վելասքէզ մը եւ Վաթօ մը:

ՀԱՐԻՒՐ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐ զանազան ազգերու պատկանող, դիմում մը կատարած են Պապին խնդրելով որ պատարագը լատիներէն մատուցուի: Ստորագրողներու մէջ են՝ Մարսէլ Աշառ, Ժիւլիէն Կռին, Անրի տը Մոնթերլան, Ակաթա Քրիսթի, Ռոպէր Պրէսոն եւայլն:

ՓՈԹՈՐԻԿԻՆ հաշուեկշիռը նախատեսուածէն շատ աւելի ծանր է եւ դեռ վերջնական բնոյթ ալ չունի: Արդէն 100 միլիոն ֆրանք կը հաշուուի նիւթական վնասը: Մեռեալներուն մէջ կան նաեւ երեք երախայ որ ծառի մը տակ ճզմուած են, Օսեռի մէջ:

«ԻՒՄԱՆԻԹԷ»ի տօնը տեղի պիտի ունենայ Քուրնէօվի մէջ, Վենսէնը մերժուած ըլլալով Թաղապետութեան կողմէ:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Ներկայացուցչական ժողովը ընդառաջ երթալով Արտաքին Նախարարութեան յանձնախումբի թելադրանքներուն, դադրեցուցած է Յունաստանի զինուորական օժանդակութիւնը:

Օրը Օրին

ՑԸ

—o—

Յուլիսի վերջը մարդիկ *ցը* բռին իրարու, ու մեկնեցան աշխարհի (*) գեղեցիկ ճամբաներուն վրայ՝ դէպի ծովափ, լեռ ու արեւ:

Փարիզի մէջ մնացին անոնք, որ չէին կրնար մեկնիլ, եւ ուրիշներ՝ որ *ցը* բռնելով ուրիշ շատերու՝ եկան Փարիզ:

Փարիզը մնաց զբօսաշրջիկներուն ու աղքատներուն: Կը բողոքեմ այս անարդարութեան դէմ:

Արդար ըլլալու համար պէտք է աշխարհի վրայ աղքատ մարդ չըլլար, պէտք է ամէնքը կարենային *ցը* բռել ու մեկնիլ:

Ցը բռելով մեկնէին ոտիկան ու բանտարկեալ, բանուոր ու կրօնաւոր, գործատէր ու տէրտէր, նախագահ, նախարար ու խոհարար:

Ի՛նչ գեղեցիկ պիտի ըլլար՝ անծանօթ քաղաքներու մէջ՝ ամէնքը անծանօթ զբօսաշրջիկներ:

Ապրէին, ծախսէին, խաղային, ուտէին, խմէին, երգէին, պարէին, ամէն ինչ մախէին:

Եւ օր մըն ալ... լաւ օրերուն *անձնդիւր* կեանք մը վարած մեր Փանջունիին պէս, գրպանները պարապ՝ բայց եղբայրսիրական զգացումներով սիրտը գեղուն, *ցը* բռելով վերադառնային իրենց տուները՝ համոզուած, իրաւ ընկերվարականներ:

Ու կեանքը ծայրէն սկսէր Սեպտեմբերին, մէկ դասակարգով:

ԶՈՒԼԱԼ

(*) Չշփոթել «Աշխարհ» թերթին հետ, որ ինք եւս Յուլիսի իր վերջին թիւով ցը բռելով մեկնած է:

ԳԱԶԻԶ ԱՐԹԻՆ ԱՄԻՐԱ ՊԷԶՃԵԱՆ

Բ.— ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՐԴԸ

... Իսկապէս աչքի զարնող անձնաւորութիւն էր Յարութիւն Պէզճեան, թէ՛ պետական եւ թէ ազգային շրջանակներու մէջ այնպիսի դիրք մը կազմած, որուն հաւասարը չենք գտներ մեր գիտցած ժամանակներուն մէջ: Պետական պաշտօնեայ, ճարտար ելեւմտագէտ, ներքին խորհրդական, անձնական բարեկամ եւ մտերիմ ընկերակից սուլթան Մահմուտ կայսեր, ամենայն ինչ էր, վերանորոգիչ եւ բարեկարգիչ վեհապետին մօտ, որուն ընդունելի էին իր բոլոր առաջարկները եւ փոխադարձաբար ինքն ալ գործադիրն էր անոր բոլոր բաղձանքներուն, այնպիսի հանճարեղ դարձուածքներով, որ ուղղութեան եւ արդարութեան նպատակը ոտնակոխ չըլլար: Մենք տեսանք զինք Մայր եկեղեցւոյ նորահաստատ վարժարանին մէջ ընթերցանութեան աշակերտ, 12 տարեկանէն չուկայ ելած, եւ այս կեանքէն դատ ասպարէզ չտեսած, բայց բնատուր ուշիմութեան սքանչելիք մը եղած, վարելու եւ վարուելու, խօսելու եւ համոզելու, գտնելու եւ ճարելու, գործելու եւ գործադրելու արտասովոր կարողութիւններով, որով գրեթէ օսմանեան Պետութեան վարիչը, եւ հայ ազգութեան պետը, եւ անհատական յաջողակութեանց տիպարը դարձաւ ի կենդանութեան, եւ անջնջելի թողուց եւելէն:

... Պետական գործունէութեանց կարգին յիշենք նախ մարդ չահելու ճարտարութիւնը, առանց երբեք ստորնութեան դիջանելու, եւ նոյնիսկ իրեն դէմ մախացողներ իրեն նպաստաւոր դարձնելով, որով նոյնիսկ արքունեաց նախարար Հալէթ, զօրապետ Հիւսէյին, եպարքոս Ռէշիտ, սպարապետ Խուսրէվ, քարտուղար Մուսթաֆա փաշաները, չհամարձակեցան իրեն դէմ քսութիւններ ընդունիլ, թէպէտ նախանձոտ աչքով կը դիտէին Պէզճեանի ստացած դիրքը: Իբրեւ կարգադրիչ միտք, նշանաւոր են արքունի փողերանոցին մասին ըրածները, երբ իբր Տիւզեանց պաշտօնեայ կը գործէր, եւ մանաւանդ երբ անոնց աղէտէն ետք փողերապետութեան կոչուեցաւ: Իր գիտն եղաւ ռուսական պատերազմին ծախուց դիմանալու համար, կէս առ կէս արծաթի եւ պղինձի խառնուրդով դրամ պատրաստելը, որ մինչեւ մեր օրերը հասած են մէքալիք անունով: Կայսեր այդ խորհուրդին հաւանիլը, Մէհմէտ Ռէշիտ փաշայի լոկ պղինձէ դրամ կտրելու ծրագիրը մերժելը, կեանքի վտանգի ալ ենթարկեց Պէզճեանը, եպարքոսին դայրոյթին երեւէն, բայց Պէզճեան աղօթքով եւ քաղցր լեզուով այդ վտանգէն ալ ազատեցաւ: Պատերազմական տուգանքին երկրորդ մասին վճարման առթիւ, որը օրին եւրոպական վաճառականներէն եւ սեղանաւորներէն պէտք եղած գումարն ալ ճարելը իր գիտն ու գործադրութիւնը եղաւ, որով թաավիրի հիւմայուն կամ կայսերական կենդանագիրի բացառիկ շքանշանով պատուեցաւ, եւ ամբողջ Նախարարութեան յարգանաց արժանացաւ, եւ նախարարներու հաւասար հանդերձանք ունենալու արտօնուեցաւ: Իր խորհուրդն եղաւ ռուսական օգնութեան դիմելով եգիպտական արշաւանքը կասեցնելը: Ինքն մտածեց ազատ փոխադրութեանց եւ ազատ վաճառմանց ծրագիրով մայրաքաղաքը սովի վտանգէն ազատել, եւ բնակչութիւնը ցրուելու տարադէպ հրամանը ետ առնել տալ: Վաքըֆ կոչուած կալուածներուն վաճառմանց եւ փոխանցմանց գործողութիւնները մէկ կեդրոնի մէջ ամփոփելու հրամանն ալ ետ առնել տուաւ, որով ազգային վագըֆները վտանգէ ազատուեցան: Վերջապէս ամէն օր սուլթանը տեսնելու եւ զուարճացնելու, անոր ուտելիքը անտեսելու, միասին շուկաները պտըտելու, եւ մինչեւ Տարտանէլ եւ Ադրիանուպոլիս ուղեկցելու չափ անբաժան ընկեր դարձաւ սուլթանին, որ կարծես թէ առանց Պէզճեանի բան մը որոշել կամ հրամայել չէր կրնար:

ՄԱՀԸ

Պէզճեան հազիւ 63 տարեկան էր տակաւին, որ ծանր տարիք մը չէ, բայց բազմաշխատ կեանքը, տաղնապալից անցքերը եւ մորմոքիչ դէպքերը հիւծած էին զինք, եւ 1832 տարւոյ վերջերը ջրգողութեան ախտիւ տկարացած, դարմաններու կը հետեւէր, առանց զգալի օգուտ մը տեսնելու: Պալատական բժիշկներու խորհուրդով եւ Եալովայի ճամբով Պրուսայի Չէքիրկէ ջերմուկը գնաց, բայց օգուտ չտեսնելով երեք շաբաթէն ետ եկաւ: Հիւանդութիւնը տակաւ կը ծանրանար, եւ որովհետեւ այլեւս պալատ չէր կրնար երթալ, սուլթան Մահմուտ երեկոյ մը մթննալէ ետք անձամբ այցելեց եւ նաւակով Ենիքարու անոր տունը եկաւ: Միւս կողմէ արքունի սենեկապետները ամէն օր անպակաս կուգային լուր առնել եւ տանիլ: Օգափոխութեան յոյսով Վոսփորի վրայ Օրթաքէօյ փոխադրուեցաւ Փիշմիշեանի տունը, բայց անկէ ալ օգուտ մը չտեսաւ, եւ հանդարտօրէն ու քրիստոնէաբար մահուան պատրաստութեան սկսաւ: Փողերապետութիւնը Տիւզեան Ցակոբի համար խնդրեց եւ ընդունեցաւ, ինչպէս ճարտարապետութիւնը Պալեան Գրիգորի որդւոյն Կարապետի, եւ վառօդապետութեան երկու գործարանները Տատեան Սիմէոնի եղբօր Յովհաննէսի եւ որդւոյն Պօղոսի փոխանցել տուած էր՝ Գրիգորի եւ Սիմէոնի մեռնելէն ետք: Այս միջոցին էր որ ռուսական դեսպան Բլուտէվ էջմիածնի եւ Կ. Պոլսոյ յարաբերութիւնները վերահաստատելու համար Պէզճեանի միջնորդութեան պէտքը կը զգար, եւ 1833 Հոկտեմբեր 25ին կը գրէր, թէ նա ջերմուկներէ դարձած ըլլալով, ըստ ամենայնի հաւանած եւ օգնած է իր աշխատութեանց: Այդ պարագան երկու երեք ամիս միայն առաջ էր իր մահուանէն եւ հիւծած էր արդէն, բայց միշտ ազգային մեծ շահերով կը զբաղէր Պէզճեան, զոր դեսպանը կը ներկայացնէ իբր Տաճկաստանում հայ ազգի գլխաւոր անձն ու ձեցուկը:

Վերջապէս դեղ եւ խնամք չկրցան փրկել Պէզճեանը իր ցաւէն, եւ հոգին աւանդեց նոր 1834 տարւոյ Յունուար 3ին, Չորեքշաբթի, Ծնունդի պահոց հինգերորդ օրը:

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐՔ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ
(Ազգապատում)

ՓՇԱՏԻՆ ԾԱՂԻԿԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Զիմառցին — Ալ ի՞նչ ընեմ, ալ ո՞ւր երթամ, աս գլուխս ո՞ր քարին զարնեմ, դուն ելար հետը գացիր ու նստար, հա՞: Աղջի նշանը քու ի՞նչդ է, նշանածդ թող ըլլայ, օտար տղայ մըն է: Քու էրի՞կդ է, պսակուա՞ծ ես: Թող չերթայիր, պոռայիր, լայիր, Լեղադրեւր փախէիր: Անխօսութիւնդ, մունջութիւնդ ալ մոռցար, հետը խօսեցար, հետը նստար: Արուն ըլլայիր ու անցնէիր, չունենայի քեզի պէս աղջիկը: Դուն յանձնուեցար, կուսութիւնդ ալ տուիր: Դուն հարս չեղած կնիկ եղար, կնիկ: Վաղը եկէ նշանդ ետ դարձընէ, ես աս աղջիկը չեմ առներ ըսէ, քուհալդ ի՞նչ կ'ըլլայ, դուն ի՞նչ կ'ըլլաս:

Նարոն — Չէ հարսիկ, կը թողէ՞: Մինակ նստեցանք ու խօսեցանք:

Զիմառցին — Սուտ ես, գիտեմ հաւատքիս պէս գիտեմ որ սուտ ես: Մինակ նստեր ու խօսեր են: Ո՞վ կը հաւատցնես: Նշանը քեզ նստելու ու խօսելու համար փշատենիներուն ու թուփերուն մէջ տարաւ, հա՞: Իս ալ կը համոզես: Ապուրը ուտելու համար չտարաւ հա՞: Էրիկ մարդ չէ՞: Ես չե՞մ գիտեր էրիկ մարդ ըսածդ: Անոնց ամէնուն մտքին մէջինը գիտեմ: Պզտիկին, մեծին, ծերին, թինթոնին, ամէնէն սուրբին, ամէնէն պատուաւորին մտքին մէջը ի՞նչ գէշութիւն կայ, ի՞նչ կ'անցնի, կը դառնայ գիտեմ: Կշտում չունի էրիկ մարդ ըսածդ ինք կնիկ ունի, կինէ ալ աչքը ամէնուն կնիկներուն է: Եղածը, ըրածդ կը պահես ինծմէ: Ախ ես ի՞նչ տղիտութիւն ըրի ու քեզ մինակ ղրկեցի: Թող կարագը թանը փճանար, թող առուոյտնոցը քանդուէր, ինչո՞ւ քեզ ղրկեցի:

(Զայնին չեշտը կը փոխէ, կը յուզուի):

Այլը չէ, վաղը պսակուիս, պսակիդ գիշերին անկողինը առտուն դուն պիտի չվերցնես որ պահես, չցիտցնես: Օրէնք է: Ուրիշը պիտի վերցնէ: Կուսութեանդ նշանը որ չտեսնէ, աղջիկ չէր որ տարաձայնուի, ես ինտո՞ր աս գեղին մէջ պիտի պտըտիմ, ինտո՞ր մարդու երեսին պիտի նայիմ: Եւ տասնըութ տարի մեծցուցի, պահեցի որ աս սեւ օրը տեսնեմ: (Կը փղձկի, արցունքները կը թափին աչքերէն):

Նարոն — Արցունքներդ մի թափեր ինծի համար, Հարսիկ, ես չեմ յանձնուած,: Ես խե՞նթ եմ: Ես չեմ գիտե՞ր: Ատանկ բաներ մի անցըներ մտքէդ, Հարսիկ, ես աղջիկ եմ:

Ցանկարծ դուռը կը զարնուի: Սողնակը դրուած է, մայր ու աղջիկ չեն բանար, կը լռեն, չտեսնուելու համար իրենց տակնուվրայութիւնը: Արխան հարսիկին ձայնն է «Զիմառցի, Զիմառոու աղջիկ, Նարո ո՞ւր էք»:

Արխան հարսիկը — (Ուզգա Մարոյին ուղղելով) Ուզգա, ասոնք տունը չե՞ն որ դուռը չեն բանար:

Ուզգա Մարոն — (Իր երդիքէն) Տունն էին, Արխան հարսիկ, Ածվռակ պիտի երթային թումբին խոտը քաղելու, կ'երեւայ թէ գացեր են:

Արխան հարսիկը — Ես Գերմայի եզըտանէն կուգամ, երկու տղաքն ալ տրեխ չունին, տրեխ կ'ուզեն, եկայ ըսելու որ մայրերնին կարէ ու ղրկէ: Գալու որ ըլլան դուն ըսէ Ուզգա:

Ուզգա Մարոն — Կ'ըսեմ, կ'ըսեմ Արխան հարսիկ: (Արխան հարսիկը կ'երթայ):

Վայրկեանները կ'անցնին:

Օհանը կուգայ, կեռասենիի ճիւղէ բարակ երկայն ծխափողը ծխելով: Դուռը կոտրելու աստիճան ուժով կը զարնէ:

Օհանը — (Պոռալով) Զիմառցի, Նարո, ո՞ւր էք: (Զիմառցին ներսէն վազելով կուգայ, դուռը կը բանայ): Ի՞նչ կ'ընէիք որ մայր ու աղջիկ դուռը գոցեր էիք, հը՞սէք, (կը հարցնէ բարկանալով):

Զիմառցին — Քանի օր կ'ընէ Նարոն մէջքս կը ցաւի կ'ըսէ ես ալ մարդ վրայ չգալու չտեսնուելու համար ներս տարի, հանուեցուցի ու մէջքը վեր քաշեցի: Ատոր համար Արխան հարսիկին դուռը չբացի: Ո՞վ գիտէ ծանր բան մը վերցուց, մէջքը պարապին եկաւ:

Օհան — Արխան հարսիկը իս տեսաւ, դուռներնիդ գոց էր ըսաւ: Տղոց երկուքին ալ ոտքը տրեխ չէ մնացեր, տրեխ կ'ուզեն:

Զիմառցին — Գիտեմ, գիտեմ, ներսէն իմացայ: Եզներուն քաներուն խիճերուն տրեխ կը դիմանա՞յ:

Օհան — (Ծխատուփը կռնջը երկնցնելով) Սաւոր մէջը լեցուր ու բեր. աղջի օրուան լաւերէն առած թիւթիւնէս ըլլայ, թուղթ ալ չունիմ, թուղթ ալ դիր: (Կինը կը լեցնէ ծխատուփը, թուղթ ալ կը դնէ, կը գոցէ, կը յանձնէ: Օհան կ'առնէ ու կ'երթայ):

Նարոն — Աստուծոյ աղաչելու պէս կ'աղաչեմ, եալվար կ'ըլլամ հարսիկ: Եր-

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա. ՄԱՍ

ԱՅԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

— Վսեմափայլ տէր, ուղեցի ձեզի հաճելի անակնկալ մը ընել:

— Եւ ե՞րբ ստացար այս տեղեկագիրը:

— Այսօր ժամը ութին:

— Կը տեսնեմ թէ՝ Հասան պէյ շատ լաւ եւ մեթոտիկ կերպով կ'աշխատի:

— Այո, վսեմափայլ տէր, Հայուն մասնակցութեան հարցը շատ կարեւոր կը նկատենք, այն պատճառներուն համար, զորս ձեր վսեմափայլութիւնն ալ նախընթաց օր բացատրեց:

— Անշուշտ, գոչեց մօրուսաւորը, այդ Հայուն միջոցաւ պիտի կարողանար յաջողիլ, այն ինչ որ հարիւր գործակալներով պիտի չկարողանայինք գլուխ հանել: Դուն զայն կը ճանչնա՞ս Շէվքէթ:

— Այո, երբ Հասան պէյ ատոր խօսքը ըրաւ, հետաքրքրութեան համար աշխատած խանութը գացի եւ զայն տեսայ: Մանաւանդ, ան այդ վայրկեանին, Մուխթար փաշայի կինը, Այիշէ հանըմը զողնալու վրայ էր: Այիշէ հանըմ միմիայն զինքը դիտելու համար կը թողուր որ գնած կերպասին կանգուններէն գողնայ: Այդ խանութին մէջ տասնեւութ տարեկան թուրք պաշտօնեայ մըն ալ կայ, որուն հայրը գիշեր մը անյայտ եղած է, առանց որեւէ յանցանք մը գործած ըլլալու: Գէթ զաւակը այդպէս կը պնդէ:

— Ուրե՞մն, հարցուց մօրուսաւորը հետաքրքրութեամբ:

— Այդ երիտասարդին մօտեցայ, զոր նախապէս ալ կը ճանչնայի եւ գաղտնի հինգ ոսկիի պարգեւ մը խոստացայ, եթէ Այիշէ հանըմին քանի անգամ խանութ գալը, ինչ գնելը եւ Հայուն հետ ունեցած խօսակցութիւնները ինծ իմացնէ: Բայց որպէսզի բանէ մը չկասկածի, մտերմաբար իրեն խոստովանեցայ թէ Այիշէ հանըմը կը սիրեմ եւ ատոր համար կ'ուզեմ վստահ ըլլալ թէ ան ինծմէ զատ ուրի՞շ մըն ալ կը սիրէ: Երիտասարդը խոստացաւ ամէն տեղեկութիւն տալ: Երէկ գիշեր դրասենեակս եկաւ եւ այս ձեր կարդացած տեղեկագրին պարունակութիւնը յայտնեց:

Ու դրասեղանին վրայ գտնուած տեղեկագիրներէն մին ցոյց տուաւ:

— Արդ, շարունակեց երիտասարդը, երբ վստահ եղայ թէ Այիշէ հանըմը այդ Հայէն կ'ախորժի, Հասանի լուր տուի եւ ինչպէս որ իր տեղեկագրին մէջ կը տեսնէք, այս գիշեր այդ երիտասարդը հոս պիտի բերէ:

Մօրուսաւորը գրպանէն ժամացոյցը հանեց եւ ժամը նայեցաւ, ապա երիտասարդին դառնալով հարցուց.

— Տակաւին ոչ մէկը չեկա՞ւ:

— Ոչ, միայն պանդոկապետ Մուրատը դուրսն է զոր դրան առջեւ իբրեւ դռնապան դրի:

— Զարմանալի է, ըսաւ Թուրքը անհանգստութեամբ:

Բայց այդ վայրկեանին սենեակին երկու դռներուն վրայ կրկին բախումներ լսուեցան:

Մօրուսաւորին դէմքը զոր երիտասարդը «վսեմափայլ» կոչած էր, դոհունակութեան արտայայտում մը ստացաւ:

— Մտէք, գոչեց, փոխն ի փոխ իրարու դիմաց գտնուած երկու դռները դիտելով:

Այս հրամանին վրայ երկու դռները բացուեցան եւ ամէն մէկ դռնէն երկուական հոգի ներս մտան:

Ներս մտնող չորս անձերն ալ երիտասարդ էին: Գրեթէ մաշած հագուստներ կը կրէին, որոնց հնութիւնը՝ դէմքերնուն ազնուութեան եւ ձեւերնուն վայելչութեան հետ բաղդատուելով ծպտուած ըլլալնին յայտնի կ'ընէր: Մանաւանդ այս ծպտումը այնքան ակներեւ էր որ կրնար վտանգաւոր նկատուիլ, որովհետեւ անձի մը իսկական հանգամանքը չի կրնար աւելի ապահով կերպով մատնուիլ որքան անոր հագուստներուն հակադրութենէն, մանաւանդ երբ մաշած հագուստ մը ազնուացեալ դէմքի մը հետ կարդաւորուի, ճանաչումը ա՛լ աւելի ապահով կ'ըլլայ: Ճիշդ ատիկա պատահած էր նաեւ այդ չորս երիտասարդներուն համար: Նորեկները քանի մը քայլ յառաջացան, թրքական ձեւով խոնարհութիւն մը ըրին եւ ձեռքերնին ճակատնուն տանելով բարեւեցին:

«Վեսամափայլ»ը ազնուութեամբ բարեւնին առաւ եւ ըսաւ.

— Ուշացաք, արդեօք բա՞ն մը պատահեցաւ:

— Ոչ, փաշաս, պատասխանեց առանցմէ մին որ գրեթէ երեսուներեք տարեկան, բարձրահասակ դեղձան մէկն էր: Ես եւ Մէմտէտին էֆէնտին ետեւի դռնէն եկանք եւ սպասեցինք որ դիշերապահը անցնի: Մարդ պէտք է միշտ զգուշահայեաց ըլլայ:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ԵՐԲ ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՇԻՆՈՒԵՑԱՒ Ս. ՓՐԿԻՉ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԸ

—O—

Նշան աղա Նուրեան, 90ամեայ, քեռորդի Յարութիւն Պէզճեանի, կը պատմէ դէպք մը, որ եղաւ անմիջապատճառ Պէզճեանի ձեռնարկելու կամ չարժառիթ Պէզճեանի՝ ձեռնարկելու նոր հիւանդանոցի մը շինութեան: Նարըլը Գափուի այժմեան Ս. Յովհաննէս եկեղեցւոյ տակի նկուղը, ժամանակին հիւանդանոց էր եւ տաճարին ճիշդ դիմացը կը պատսպարուէին յիմարները: Ինչպէս հիմա Համբարձման օրը, Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին համար, այն ատեն ալ, Որդւոց Որոտման օրը Նարըլը Գափուի հիւանդանոցին տարեկան այցելութեան օրն էր: Ամիրաները նաւակներով կ՚ելլէին Ս. Յովհաննէս եկեղեցւոյ նաւամատոյցը, կը կազմէին մեծածախս խնճոյք եւ, հաստատութեան տարեկան բացը գոցելու համար, հանգանակութիւն կ՚ընէին իրենց մէջ: Անգամ մը, այսպիսի այցելութեամբ, Պէզճեան, պատարագին ներկայ կը գտնուէր Նարըլը Գափուի եկեղեցիին մէջ, ու ճիշդ այն միջոցին, երբ «Առէք-կերէք»ի նուիրական բառերը կ՚արտասանուէին, անդիէն, թշուառ խելագարի մը սոսկալի հայհոյութեանց աղաղակները կը խեղդէին պատարագամատոյց եկեղեցականին ձայնը եւ բարեպաշտներու ուշադրութիւնը կը դարձնէին դէպի խեղճ, անբնակելի անկիւնը, ուր շղթաներու եւ փալախաներու տակ կը հեծէին խելագարները: Այս արբապղծութիւնը այնպէ՛ս ազդեց Պէզճեանի ջիղերուն, այնպիսի՛ սոսկումով եւ արգահատութեամբ լեցուց անոր սիրտը, որ պատարագի աւարտին, կանչելով Ամիրաները, մեծանուն բարերարը ըսաւ, թէ անհրաժեշտ է այլուր փոխադրել հիւանդներն ու յիմարները, նոր եւ անդորրաւէտ հիւանդանոց մը շինելով:

Ու Պէզճեան կը շինէ Հիւանդանոցը, 1830ին, իր մահէն չորս տարի առաջ:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ ՃԱՊՈՆԻ ՄԷՋ

—o—

ԹՈՔԻՕ (Յառաջ, Օգոստ. 1). — Արդէն երեք օր է որ հայ արիները հասած են Թոքիօ եւ միջազգային Երիտասարդական կեդրոնին մէջ հետզհետէ կը հասնին զանազան երկիրներու պատուիրակութիւնները:

Ամէն գոյն, ամէն ցեղ Ափրիկէէն, Ասիայէն, Ամերիկայէն եւ Եւրոպայէն, կը հասնին խումբերով:

Շատ մը երկիրներ պզտիկ պատուիրակութիւններ ղրկած են, եւ աչքի կը զարնէ հայկական պատուիրակութեան կարեւոր խումբը: Միացեալ Նահանգներէն հազարաւոր սկաուտներ եկած են, արդէն կը հանդիպինք շատ մը հայ տղոց:

Յուլիս 30ին հայկական պատուիրակութիւնը ուրիշ երկիրներու սկաուտներուն հետ մեկնեցաւ Կաթէնպա, Թոքիոյէն 120 քիլոմեթր հեռու, ուր երկու օր հիւր պիտի ըլլայ ճափոնական երիտասարդական միութեանց:

Տղաքը հաստատուած են շատ գեղեցիկ փարքի մը մէջ տնակներու մէջ, ճափոնական խումբեր ալ կան եւ ժամանցի յայտագիրներ թէ՛ սկաուտական եւ թէ միջազգային բնոյթ ունեցող, պատրաստուած են շատ խնամքով:

Թոքիօ ժամանելուն հայ արիներուն ընդհանուր պետը Յուլիս 29ի առաւօտեան ընդունուեցաւ Ֆրանսական դեսպանատան մշակութային խորհրդական Պ. Կիւէի կողմէ, իսկ կէսօրէ վերջ Ֆրանսայի դեսպան Պ. Լուի տը Կէնէկ, մասնաւորապէս հրաւիրեց հայ արիներու ընդհ. պետը, անձնական տեսակցութիւն մը ունենալու համար:

Մէկ ժամ տեւող ընդունելութեան ընթացքին, տեղեկութիւններ ուզեց հայ արիներու մասին, Ֆրանսայի հայկական գաղութին մասին, ինչպէս նաեւ ճէմպորիին եւ ուրիշ զանազան հարցերու մասին: Շատ սիրալիր տեսակցութիւն մը, ուր դեսպանը իր գոհունակութիւնը յայտնեց Ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց եւ հայ սկաուտութեան այդքան սիրալիր եւ եղբայրական կապերուն համար:

Օգոստոս 12ին հայ արիներու պատուիրակութեան խմբապետները հրաւիրուած են Ֆրանսական դեսպանատուն՝ պաշտօնական ընդունելութեան մը համար, ֆրանսական սկաուտական շարժումին պետերուն հետ:

Ճէմպորին կը բացուի այսօր, Օգոստոս 1ին, Հայերը, հայ արիները Կաթէնպայէն կը մեկնին ուղղակի ճէմպորի:

Ճափոն շատ զարմանալի կը թուի Հայերուս, նոյնպէս Ճափոնցիները իրենց ապրելակերպով: Բայց բոլորն ալ շատ բարեկամական են, հիւրասէր եւ սիրալիր: Մեր տղաքը ամէն օր նոր բան մը կը նկատեն:

Բոլորն ալ ուրախ են, կայտառ եւ առողջ, կը վարժուին ճափոնական կեանքին եւ ճաշերուն:

Բոլորն ալ կը սպասեն մեկնելու ճէմպորի, միանալու 20.000 սկաուտներուն, որոնք կուգան տասը օր միասին ապրելու, իրար ճանչնալու եւ իրար հասկնալու:

ՀԱՅ ԱՐԻ

... ԵՒ ԳՐՊԱՆԷԴ ՀԻԳՆ ՓԱՐԱ ՉԵ՞Ս ՏԱՐ

—•—

Յարութիւն Ամիրա շրջահայեաց եւ կանխատես հանճար մըն էր, լաւ գիտակ էր միջավայրին, մեծ քաղաքագէտ էր, նաեւ խոհեմ եւ չափազանց ուշիմ:

Մեծ Ամիրային բազմաթիւ բարեգործութիւններուն կարգին, կը յիշատակուի Մայր եկեղեցիին կառուցումը, իր ջանքով եւ նիւթական օգնութեամբ:

Պէզճեանի պէս մարդ մը չէր կրնար չգիտնալ, որ Մայր եկեղեցւոյ շինութեան հրովարտակը ձեռք բերելով, ամէն խոչընդոտ հարթուած չէր ըլլար: Թէ իր դիրքը միշտ վտանգաւոր էր, մասնաւորաբար շինութեան ընթացքին:

Ու արդարեւ, Սուլթան Մահմուտի վէզիրներէն եւ շրջապատի ազդեցիկ անձերէն ոմանք, չէին դադրեր, ամէն առիթով, թէ փողերանոցի տեսուչը, hազինէն կը կողոպտէ իր եկեղեցին շինելու համար: Այնպէս որ, օր մը Սուլթան Մահմուտ, անմեղունակ ժպիտով մը, կը հարցնէ իր Գազէզին.

— Այն չէ ամա, Գազէ՛զ, ուրկէ կը գտնես դրամը այդ եկեղեցիին շինութեան համար:

— Ժողովո՛ւրդը կուտայ, Վեհափառ Տէր, — կը պատասխանէ Պէզճեան, որ արդէն երկար ատենէ ի վեր կը սպասէր այդ հարցումին:

Եւ խկոյն կը բերէ Թագաւորին կը ներկայացնէ երեք հատոր աճաղնածաւալ հաշուեգիրքեր:

Առաջին հատորին գլուխը անուններու անհամար շարք մը կը պարզուէր Թագաւորին աչքին: Էջին գլուխը ոսկեզօծ տառերով կ՚երեւէր Սուլթան Մահմուտի անունը, տակը՝ Գազէզ Արթին անունը, յետոյ ամիրաներուն. ապա, էջերը լեցուած էին հարիւրաւոր, հազարաւոր անուններով:

Իւրաքանչիւր անունի դիմաց, սիւնակի մը մէջ, արձանագրուած էր տրուած նուէրներուն գումարը, հազար ղրուշներէ մինչեւ անշուք անուններու առաջ՝ տասը փարաներու շարքը:

Թագաւորը կը թղթատէ հաշուետետրակները եւ կը դառնայ կրկին առաջին էջին:

Սուլթան Մահմուտի անունին դիմացը նուիրատուութեան սիւնակը պարապ էր: Նոյնպէս Գազէզ Արթին անունին որեւէ գումար չէր երեւեր:

— Հապա դո՞ւն, — հարցուց Մահմուտ, — եկեղեցի կը շինես եւ գրպանէդ հինգ փարա չե՞ս տար...

— Վեհափառ, ես գրպան չունիմ. իմ գրպանս Վեհափառ Տիրոջս գրպանն է...:

— Այդպէս է, իրաւունք ունիս, — ծիծաղեցաւ Սուլթան Մահմուտ, — գրէ ուրեմն հարիւր հազար ղրուշ:

Գազէզ Արթին Թագաւորին ծունկերուն կը փարի լալագին.

— Ամա՛ն էֆէնտիմ, գիս մոխիրի վրայ պիտի նստեցնէք:

— Ապո՛ւշ, դուն չըսի՞ր, որ գրպանդ իմս է, ուրեմն ե՛ս եմ վճարողը:

Եւ իբրեւ թէ նոր կ՚անդրադառնար իր անունին ալ, Թագաւորը կը յարէ.

— Գրէ՛, երկու հարիւր հազար ղրուշ ալ իմ անունիս:

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ԱԲՐԱՀԱՄ ՀԱՅՐԻԿԵԱՆ

Կրթական համեստ բայց բարեջան աշխատաւոր, որ գաւառէն կուգար եւ այդ անխարդախ կոչումով կը սպասարկէր իր փշոտ բայց հեշտալի գաղափարականին:

Պատանի տարիքէն ընդգրկեց ուսուցչական ասպարէզը, դասախօսելով գաւառէ գաւառ, Ռոտոսթօ, Զորլու, Մալկարա, յետոյ եկաւ մեր քաղաքը եւ թափ տուաւ իր եռանդուն գործունէութեան, ուսուցանելով մասնաւորապէս թրքերէն, աշխարհագրութիւն եւ հին ազգաց պատմութիւն:

Սահմանադրութեան հռչակումէն վերջ, հիմնեց իր անձնական Հայրիկեան վարժարանը, Նշան Թաշի մէջ, եւ յետոյ զայն փոխադրեց Օրթագիւղ, այս անգամ Արդի Վարժարան անունով, իր հունձքը պատրաստելու համար այնքան դժնդակ պայմաններու տակ:

Առաջին աշխարհամարտէն առաջ Հայրիկեան անուն մը եւ դէմք մըն էր մեր կրթական ու դաստիարակչական կեանքին մէջ:

ԾԻԾԵՌՆԱԿ

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Մարդուն մէկը ջղագրգռուած կը կեցնէ Պէզճեանը, երբ կը նկատէ, թէ հիւանդանոցի կովերէն մէկը իր ծաղկաստանն է մտած:

— Մարդ Աստուծոյ, կ՚ըսէ անոր, ձեր կովը խերն անիծեր է պարտէզիս ու ծաղիկներուս:

Ու երկար վէճ մը կը ծագի մարդուն եւ Ամիրային միջեւ: Ի վերջոյ, Պէզճեան կը պատասխանէ բարկացած մարդուն.

— Մի տխրիր, սիրելիս, քեզի համար կէս օխա կաթ կը ղրկեմ, կ՚ըլլայ կը մնայ: Կովն ալ արդէն այնքան կաթի չափ ծաղիկ կերաւ:

կու աչքերուս երկուքն ալ քօրնան, ձեռքերս քաշուին, ոտքերս քաշուին, ասկէ դուրը չկրնամ երթալ, օր արեւ չտեսնեմ, անդամալոյծ ըլլամ, Հարսիկ, հաստատ ինծի, մաքէդ դէշ բաներ մի անցըներ, Նշանը բան մը չըրաւ ինծի: Նրստանք խօսեցանք. ես կոյս եմ, ես աղջիկ եմ: (Ու լացաւ, լացաւ, լացաւ, կեանքին մէջ երբեք այդքան լացած չէր):

Ջիմառցին լռեց:

Փշատիին ծաղիկը, ոսպի մը ծաղիկին չափ պզտիկ, դեղին-դեղին կը փայլէր, շուաքին դրան անկիւնը ուր նստեր էր Ջիմառցին:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՆ — ԺԱՄԵՐ —

—o—

Քիչ մըն ալ կը սպասեմ. սիրտս կը թնդայ, կարծես ամբողջ աշխարհը դղրդեցնելով իր հարուածներով... Ձայները դադրեցան, լացերը լռեցին... ի՞նչ կայ, Աստուա՛ծ իմ... վայրկեանները որ դալու են ինչո՞վ բեռնաւորուած են ինծի համար:

Կէս մը բացի դուռը եւ էթերի թափանցող հոտ մը գիս դիմաւորեց. չարագուշակ հոտ, որ ճգնաժամային կամ մեռելական բան մը կուտայ իրմով տոգորուած մթնոլորտին...

Աչքերս կը տեսնեն զայն, դեղագոյն ծամածռութեան մէջ գալարած դիմագիծերով, բիբերը մարած՝ կիսախուփ արտեւանունքին ներքեւէն, ճակատը կրային ճերմկութեամբ տժգունած ու մատները վտիտ՝ մոմերու հանգոյն...

Աչքերս կը տեսնեն զայն որոշակի եւ վճռական ճշդութեամբ մը եւ ապշութիւնս դողահար զարմացումի մը կը փոխուի, երբ կ՚իմանամ վերջապէս թէ՝ չէ՛, նուաղում մըն էր պատահածը եւ տագնապը անցած է այլեւս...

Բայց չէն գիտեր, եւ ես ինքս չէի գիտեր թէ ինչ որ աչքերս տեսան, ճիշդ էր, բայց ուրիշ օրուան մը համար:

— Դուն ի՞նչ ըրիր իմ զաւկիս...

Մօրը աչքերը յայտնապէս կը հարցնեն ինծի ասիկա, բայց հակառակ անոր ահագին վիշտին, ոխ չկայ այդ աչքերուն մէջ, այլ միայն փլչող ցաւ մը, չդիմացող, խորտակուելու անկարող ցաւ մը որ կարծես կը խեղդուի զաղջ արցունքի առատութեան մէջ...

Իրիկուան դէմ է. բժիշկը մեկնած է եւ ես քաջալերուած սպասուհիին խօսքերէն, որով ապահովցուց թէ հիւանդը ծանր եւ խորունկ քունով մը կը քնանար, առաջին անգամը իջայ անոր սենեակը, կեցայ անկողնին քով, նայեցայ իրեն երկարօրէն:

Ֆիզիքական ցաւը աներեր, անհետացուցեր էր բարոյական վիշտի որեւէ հետք ու իր դիմագծերը նրբացնելով ազնուացուցեր ու փոխեր էր զայն. գրեթէ համակրանքով նայեցայ այդ տառապեալի դէմքին ու ջանացի վիշտի եղբայրակցութիւն մը գտնել անոր հետ... այդ թափանցիկ եւ անարիւն մորթը՝ որուն ներքեւէն հիւանդ արիւնին տենդագին շըրջանը կ՚ընդնշմարուէր, այդ փակ եւ կոպտացած կոպերը՝ որոնց եզերքները սեւծիրը կ՚որոշուէր, այդ ցաւի եւ հեծութեան աղաղակով գալարուած շրթունքը՝ գիս դղրդեցին խորունկ եւ անսահմանելի զգացումով մը...

Ցաւը զայն գեղեցկացուցեր էր ու մահը կը հաշտեցնէր մեզ...

Անդրգերեզմանային ցուրտ զգացումով մը լեցուեցայ. իմ չար, իմ սառն, իմ ոխերիմ հոգիս կրցեր էր չարժիլ վերջապէս. արցունքներ աչքերուս մէջ խուժեցին եւ անոնք բիբերս կ՚այրէին առանց թափուելու. եթէ հարկ ըլլար խօսիլ անկարող պիտի ըլլայի, որովհետեւ ձայնս կապուած էր սեղմուած կոկորդիս մէջ:

«Արա՛մ, Արա՛մ, Արա՛մ», գոչեցի միտքէս, յուսահատական ու դառն փղձկումով մը, բայց անիկա ինծի պատասխան չտուաւ եւ իր մեռելանման դէմքը, անշարժ ու ցուրտ մնաց, իր թափանցիկ ու դունատ մորթով, որուն ներքեւէն կարծես կ՚ընդնշմարէիր հիւանդ արիւնին տենդագին խուճապը...

Քայլերու թաւ եւ թեթեւ աղմուկ մը գիս խանդարեց. ետեւ դարձայ եւ տեսայ մայրը որ կը յառաջանար, դէպի տղան կուգար յուշիկ քայլերով. սոսկաց գիս հոն տեսնելով և իր քաղցր ու խոնաւ աչքերը որոնք շատ արտասուելէն թառամեր էին, սեւեռեց իմ վրաս, յանդիմանական զարմացումով մը. յետոյ զարմացումը անցաւ, յանդիմանութիւնը խեղդուեցաւ արցունքներու մէջ:

Լռիկ եւ անշշուկ կ՚արտասուէր, առանց իր դէմքին նեարդները շարժելու եւ իր արցունքներուն ընդմէջէն խելայեղած բիբերը կ՚ըսէին ինծի.

— Դուն ի՞նչ ըրիր իմ զաւկիս...:

Ես ի՞նչ ըրի... ես ինչո՞վ յանցաւոր եմ... գիշերն ի բուն գլուխս ձեռքերուս մէջ առած կը մտածեմ անձկութեամբ... ես ի՞նչ ըրի... ի՞նչ դեր կատարելու սահմանուած էի կեանքի մէջ, եւ ահա ի՞նչ բանի վերածեցին ինծի... կը մտաբերեմ իմ դժբախտ ամուսնութեանս դրդապատճառները, կը մտաբերեմ այն սոսկալի մոլորումը որուն զոհը եղայ և որմէ սթափեցայ յանկարծ՝ երբ արդէն շա՛տ ուշ էր...

Դժբախտութիւնը լրացաւ, անդառնալիօրէն, բայց արդեօք միակ յանցաւորը ես է՞ի... եւ միայն ե՞ս պարտական էի այս տաժանելի հարուածը կրելու:

Այն որ բո՛ւն յանցաւորն էր... այն որ...

Անգամ մըն ալ իմ մտածումէս կը վտարեմ իր անիծեալ յիշատակը, անգամ մըն ալ... որովհետեւ ջերմապէս կ՚ուզեմ որ անոր անունն իսկ աւրուած ըլլայ իմ հոգիիս մէջէն...

Այլ սակայն կը սիրէի զինքը... ու քաղցր է իմ անագորոյն հոգիիս համար յիշել որ պահ մը մարդկօրէն դղրդեցաւ անիկա...

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(10 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի առաւօտ 8 Օգոստոս, Փարիզի մայր եկեղեցին, իր պատուոյ նախագահ

ՏՈՔԹ. ՎԱԿՐԱՄ ՁԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները, բարեկամ եւ բարեպաշտ հասարակութիւնը:

×

ՏԷՍԻՆ.— Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Արապեան (Մեքսիքա), Պր. Ժան Արապեան, Օրիորդ Յասմիկ Արապեան եւ ազգականները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի (ութ Օգոստոս) Տէսինի եկեղեցւոյ մէջ, նորոգ հանգուցեալ

ՌՈՒԲԷՆ ԱՐԱՊԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին, ինչպէս նաեւ իրենց մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՋԱՐՈՒՀԻ ԱՐԱՊԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

ORIENTOURS

(TOURISME LIBANAIS)

30, Rue Monsieur-le-Prince
Paris (6e)

Tél. : 326-92-26 et 033-92-04

Դէպի

ԼԻԲԱՆԱՆ, ՍՈՒՐԻԱ, ՅՈՐԴԱՆԱՆ, ԵԳԻՊՏՈՍ եւ ԻՐԱՔ

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ

ORIENTOURS

Օդանաւով երթուդարձի գին
950 ֆրանքէն սկսեալ
Արագ սպասարկութիւն

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

17րդ ցանկ

Յ. Պ. Մ. երեք բարեկամներ (Փարիզ), «Յառաջ»ի միջոցաւ 1500 Ֆր., Տրապիզոնի Հայրենակց. Միութիւն (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Արա Թոմասեան (Լիոն), 500ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արշամ Սիմսարեան (Լը Գանէ – Ս. Ժերմէն) 300, Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ երգչախումբ, Պր. Միսաք Երանեանի ձեռամբ 250, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Տիրան Թիւթիւնճեան (Տէսին) 200ական, Տէր եւ Տիկին Եղնիկ Տէրտէրեան (Մէջիքօ) 150, Տիկին Արմենուհի Տէր-Մանուէլեան (Պոսթոն, Ա. Մ. Ն.), Պր. Հրանտ Սամուէլեանի ձեռամբ 137,50 Տէր եւ Տիկին Սիմոն Սըվազլեան, այրի Տիկին Մարիամ Գըլընկեան, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Զաքրեան 100ական Ֆր.:

Նախկին գումար 81410 Ֆր. 17րդ ցանկի գումար 4037,50, ընդհ. գումար 85447,50

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի (Օգոստ. 8) առաւօտ ժամը 9,30ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝

Ֆրանսացիներու եւ Հայերու յարաբերութիւնները:

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Վայելեցէ՛ք Հայաստանի ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆԸ

Մեկնում Սեպտ. 10ին Պուրժէի օդակայանէն ժամը 12,30ին, վերադարձ 28 Սեպտ. կէսօրէ վերջ, խորհրդային արագաթռիչ օդանաւերով

ԼՐԻՒ 16 ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ

« Արմենիա » կամ « Անի » պանդոկը

Պտոյտներ առաւօտուն՝ Գեղարդ, Գառնի, Էջմիածին, Էրեբունի, Սարդարապատ, Սեւան, Ջերմուկ եւ այլ տեսարժան վայրերը:
Կէսօրէ վերջ՝ Երեւանի եւ շրջակայքի թանգարանները, պատկերասրահները գործատուները եւ հանրային վայրերը:

Արձանագրութեան եւ պայմաններուն համար դիմել՝

ՀԱՅԿ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆԻ ամէն առաւօտ ժամը 10–12
35, Rue de Trévise 770-07-25

Գրել եւ հեռաձայնել
8, Rue Alfred Bruneau, Tél. 527-19-93

Բացակայութեան պարագային դիմել՝
TRANSTOURS, 22 Rue du 4 Septembre, 3ème étage

Խումբը կը բաղկանայ 17 հոգիէ, որով փութացէք իսկոյն արձանագրուիլ

ԳԻՆ 2600 Ֆր.

Պայմանները՝ ի զօրու անցագիր եւ 4 նկար

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ
Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս 15ին, ամբողջ օրը

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ, ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ

COLONIE ST. ANDRE, Route de Bessan, Béziers (34)
Հեռ. 28–81–76

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Կարպիս Պզտիկեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Պզտիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Պըզտիկեան եւ զաւակները, Եղիայեան, Հէքիմեան, Պօղոսեան, Գոչգոչեան, Ձիլինկիրեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, հեռագրով, նամակով, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝ Կարպիս Պզտիկեանի *մահուան առթիւ:*

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ, ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի այս եղանակին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան Գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ այս տարի՝ Օգոստ. 2էն 29:

ԴԻՒԱՆ ՎԱՐԻՉ ՄԱՐՄՆՈՅ

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Ս. ԳՐԻԳՈՐ-ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, Օգոստ. 15ին, ինչպէս ամէն տարի, խաղողօրհնէք կը կատարուի եւ պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգըստեան պաշտօն կը կատարուի նահատակներու յիշատակին, առաւօտեան ժամը 10ին:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն* :

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով :

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանք :

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մշակոյթի Տան գրական երեկոն, Հոկտեմբեր 9ին, նուիրուած Չարենցի եւ Վարուժանի ֆրանսերէն թարգմանութեան գործերուն:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբի տարեկան ճաշը Հոկտ. 30ին:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը՝ Հոկտեմբեր 10ին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ

Varoujean
Choix de poèmes 10 F.

•

Tcharentz
Choix de poèmes 6 F.
Traduction de
LUC-ANDRE MARCEL
avec la collaboration de
G. Poladian

•

ԶՐՈՅՑ
(Դ. հատոր) Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ
Գին՝ 8 Ֆր.

•

ՎԵՐՋԻՆ ԿԱԹԻԼՆԵՐ
ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ՝ 5 Ֆ.

•

ՀԻՆ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ
ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ՝ 8 Ֆ.

դիմել՝
G. Poladian
53, Av. de St. Julien
13 - Marseille (12e)
FRANCE

BNP

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50.ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 7 ՕԳՈՍՏՈՍ
SAMEDI 7 AOUT 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 12183
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.183

«ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ»...

Փարիզի մեր պաշտօնակից «Յառաջ»ի 3 Յուլիսի թիւին մէջ՝ մեր ուշադրութիւնը գրաւեց «Ներկայ» ստորագրութեամբ հետեւեալ տեղեկատուութիւնը.

— «Փարիզի եւ շրջակայից Կրօնական Ընկերակցութեան ընդհանուր ժողովը, ինչպէս յայտարարուած էր մամուլով, տեղի ունեցաւ Շիմիի սրահին մէջ, Յունիս 26ի Շաբաթ օր:

«Ներկայ էին 160 ազգայիններ, երբ Կրօնական Ընկերակցութեան անուանական անդամներու թիւն է 5000 եւ անոնցմէ 1100 հոգի տարեկան մէկ փրանք անդամատուրք վճարելով դարձած են օրինական անդամ:

«Ժամը 15ին սրահ մտան դատարանի կողմէ նշանակուած տեղեկաբեր պաշտօնատարը եւ Կրօն. Ընկերակցութեան փաստաբանը: Երեք քառորդ ժամ ետք սրահ ժամանեց օրուան նախագահը՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեան:

« Ժողովի ատենապետ ընտրուեցաւ Ստեփան Տամլամեան, ատենադպիրներ՝ Մ. Մաւիեան եւ Յ. Շիրինեան:

« Հայրապետական պատուիրակը ան – դրադարձաւ Ազգ. Սահմանադրութեան, Հայ. Եկեղեցւոյ կանոնագրութեան եւ տեղական պայմաններուն ու օրէնքներուն, նշելով թէ այս ժողովը պարտադրուեցաւ քանի մը հոգիի կողմէ »:

Տեղեկատուն ապա կը պարզէր ժողովի արխատանքները, — եկեղեցական վար – չութեան տեղեկագրի ընթերցում, մուտք ու ելք, իրագործուած եւ չիրագործուած ծրագիրներ, եւայլն: Ու չէր մոռնար յայտնելու՝ թէ «ժողովը վերջ գտած է ժամը 17ին, Պահպանիչով»...

Ինչպէս կը տեսնուի, Թղթակցութեան տուն տուող անցուդարձը *ըստ էութեան արտակարգ որեւէ նշանակութիւն չունի. այսինքն՝ «Փարիզի եւ շրջակայից Կրօն. Ընկերակցութեան» վայել հաւաքոյթ մը եղած աւելի, կը յիշեցնէ անտէ՞ր ու որբ ժամու մը Թաղականական մէկ հաւա – քոյթը...*

Երբ հինգ հազար *անդամ հաշուող ծխական համայնքի մը* տրատու. հազարէ աւելի իրաւասու ազգայիններէն... 160ը միայն *քով քովի կուգան (ա՛յն ալ դատ–դա – տաստանի ճամբով), կրնաք երեւակայել թէ ի՛նչ վիճակ կը պարզէ «ազգը»՝ Ֆրանսայի լուսացնցուղ պողոտաներուն վրայ:*

Ուշագրաւը՝ մեր պաշտօնակցին ախտաճանական այն հաստատումն է, որ Փարիզի եկեղեցւոյ վարչութիւնը «հարկ անգամ տեսած չէ հանրութիւնը տեղեակ պահելու անցուդարձերուն» *եւ առիթ տըւած է այս ձեւով՝ որ կարգ մը մարդիկ օրէնքի տարին կառչին, կանոնագրի 19րդ յօդուածին համաձայն անդամական ընդհանուր ժողով գումարել տալու հա – մար...* փրանսական դատարանի միջնորդ – ցաւ:

«Յառաջ»ի խմբագրութիւնը, արդարեւ, իրեն ղրկուած Թղթակցութեան կցուած ծանօթագրութեան մէջ կը շեշտէ.

— «Եթէ եկեղեցւոյ վարչութիւնը ըստ օրինի գործէր եւ ամէն ինչ կանոնաւոր ըլլար, փրանսական դատարանները գործ չէին ունենար մեր ներքին ցաւոտ խնդիրներուն մէջ: Թիւրիմացութեան տեղի չտալու համար նշենք՝ թէ որեւէ ձեւով արդարանալի չէինք գտներ դատական այս հետապնդումը (ընդհականակն՝ կը դատապարտենք) Հայոց եկեղեցւոյ դէմ, մանաւանդ մարդոց կողմէ, որոնց դրդապատճառները չէինք կարծեր որ մասնաւոր կապ մը ունենան Հայ. Եկեղեցւոյ անսասանութեան հետ: Բայց եւ այնպէս՝ մէկը միւսը չարդարացներ»:

Մեր պաշտօնակցին մանաւանդ եզրափակիչ խօսքը՝ կրնայ «ականջի օղ» դառնալ Ատլանտեանէն անդին թէ ասդին ապրող եկեղեցական վարչութեանց համար.

— «Առնուազն փափաքելի է, որ վերջ տրուի տնավարի գործունէութիւններու, եւ Հայ. դարաւոր եկեղեցւոյ բարոյական դրամագլուխը չարաչար չօգտագործուի, տեւաբար ապաւինելով եկեղեցասէր ժողովուրդի մը բարեմտութեան»...

×

Ինչո՞ւ ուզեցինք արձագանգ ըլլալ Փարիզի հայկական եկեղեցիին ու անոր վարչութեան առընչակից այս դէպքերուն:

Որովհետեւ շատ « տեղական » ու սահմանափակ բնոյթ ունեցող այդ անցու – դարձերուն ետեւ համազգային եւ համագաղութային *կացութեան մը ախտանիշ – ները կան:*

— *Պատկերազա՛րդ պատմութիւն Հայոց »...*

Փարիզահայ ըլլալու պէտք չունինք, մեր պաշտօնակցին կողմէ մատնանշուած վէրքը ճանչնալու եւ միանալու համար իրեն՝ մեր երեմիականով. «ողբա՛մ զքեզ, դարաւոր Եկեղեցի Հայաստանեայց»...

Պատահական անցորդ մը, կամ քթին ծայրովը միայն Հայութեան տարասփիւռ կեանքով հետաքրքրուող ոեւէ մարդ՝ պիտի կարդայ խնդրոյ առարկայ տեղե – կատուութիւնը ու անցնի՛:

Մինչդեռ ի՛նչ ողբերգութիւններ պարտըկուած են «դատարանային միջամտութեամբ» գումարուած ժողովին, 5000 անդամներէ միայն 1100ին «իրաւասու» եղած ըլլալու իրողութեան, այդ 1100էն ալ հազի՛ւ 160 ազգայիններու ներկայութեան, տարեկան «մէկ փրանքի» (քսան սենթ) տարեուրքով մը նիւթական պարտաւորութիւնը կատարած ըլլալու օրի – նակա՛ն տրամադրութեան, հայրապետական պատուիրակի «45 վայրկեան ետք» ժամանումին, ու մնացեալի՛ն մէջ...

Զաւեշտական տարրեր արար մըն ալ ա՛յն՝ որ «Հայրապետական պատուիրակը», Սերովբէ Արք., այս պայմաններուն մէջ գումարուած հաւաքոյթի մը պա – հուն... «անդրադարձած է Ազգ. Սահ – մանադրութեան»: Ի՞նչ ըսած է, ինչո՞ւ այդ հարկը զգացած է, — չենք գիտեր: Գիտենք սակայն աներկրայօրէն՝ որ հոս հասած չէին ըլլար մեծ ու պզտիկ, եթէ այդ Սահմանադրութեան հանդէպ բծախնդրութիւն ցոյց տուած ըլլային իրե՛նք, հայ կղերիկոսները:

Կը բաւականանանք, առ այժմ, հան – րային սեփականութիւն դարձնելով յա – կամայս բեմադրուած ծխական ժողովը ժան Կուժոնի մայր եկեղեցիին, — մասնակի այս պատկերէն ընդհանրացումներու *հանելու համար ուրի՛շ առթիւ: Մինչ այդ, ընթերցողը վստահօրէն կըրնայ գուշակել՝ թէ... երդ մը պիտի չըլլայ մեր բուլիքը. այլ ո՛ղբ մը՝ աւա՛ղ:*

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

ՆՈՐ ՅԱՒԵԼՈՒՄՆԵՐ

Մինչ ժողովուրդին մեծամասնութիւնը անհոգ օրեր կ'ապրի արեւուն, ծովին կամ լերան յանձնուելով, կառավարութիւնը ժամանակ չի կորսնցներ հաղորդելու համար նոր յաւելումներ ելեկտրականու – թենէն եւ թղթատարէն ետք (Օգոստ. 1): Արդարեւ, Շապան Տելմաս Երկուշաբթի օր պաշտօնապէս պիտի վաւերացնէ նախատեսուած յաւելումները, որոնք հետեւեալներն են.—

Օգոստոս 20էն սկսեալ մեթրօ – օթո – պիւսի տոմսին գինը, Բ. կարգի համար 0,70էն պիտի անցնի 0,80 սանթիմի եւ Ա. կարգի համար 1 Ֆր. 10էն 1. Ֆր. 20ի: Շաբաթական քարթերը սակայն յաւելում պիտի չկրեն եւ շարունակեն 5 Ֆր. 60 արժել:

Ինչ կը վերաբերի երկաթուղիին, նոյն տեսակի յաւելում մը որոշուած է, միջին հաշուով 10 առ հարիւրի յաւելում մըն է արուարձաններու գիներուն վրայ, բայց հոս ալ շաբաթական քարթերը պիտի չպղեն: Քարթերու յաւելումը չըլլար պարզապէս առաջքն առնելու համար փոխադրութեան հատուցման յաւելումին, զոր գործատէրը կը վճարէ:

Այս յաւելումները սակայն պէտք է, գոնէ մասամբ, գոցեն փոխադրութեանց միջոցներու բացը եւ սահմանափակեն նպաստը զոր կուտայ Պետութիւնը: Բայց բացը ամբողջովին գոցելու համար մեթրօ–պիւսի տոմսին Բ. կարգի գինը պէտք է հասնի 1 Ֆր. 20ի բայց տրուած ըլլալով որ կառավարութիւնը առաւելնէ մինչեւ իրիկուն գիներու կայունութեան մասին քարոզ կը կարդայ, ստիպուած է առնուազն աստիճանաբար ընել իր յաւե – լումները:

Արդէն իսկ Փարիզի Խորհուրդին հա – մայնավար եւ ընկերվարական խմբակցութիւնները նամակ մը ղրկած են Փարիզի Նահանգապետին, բողոքելու համար այս յաւելումներուն դէմ: Համայնավարները կ'ուզեն որ Նահանգապետը միջամտէ ձեռնհաս մարմիններուն մօտ որպէսզի այս որոշումը բեկանուի: Ցանուն ընկերվարականներուն ալ, Քլօտ Էսթիէ կը գրէ.— «Ի՞նչ պէտք է խորհիլ այն հաւաստիքներուն մասին, որ տրուեցան Յունիսին կառավարութեան կողմէ եւ ըստ որոնց նման յաւելում մը նախատեսուած չէր մօտ ապագայի մը համար»:

× *Արձակուրդի շրջան ըլլալով հան – դերձ, ընկերային գետնի վրայ, տագնապներ կան միշտ: Մինչ ընդհանրապէս «ընկերային ժամադրութիւնը» հոկտեմ – բերին համար է, այս օրերս իսկ օդանաւային փրանսական ընկերութեանց կարգ մը պաշտօնեաներ որոնք կը ծառայեն ապահովութեան հակակշռի սպասարկու – թեանց մէջ, սկսած են կրկին փութկո – տութեան գործադուլ մը ընել. այս գործադուլը կը նշանակէ տառացի կերպով գործադրել ապահովութեան բոլոր հրահանգները: Ասոր հետեւանքը կ'ըլլայ զգալի յապաղումներ մեկնումի եւ ժա – մանումի ժամանակացոյցերուն վրայ:*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՓՈԼԼՕ ԺԵ. կը շարունակէ վերադարձի իր ճամբան: Հինգշաբթի օր, Ուորտըն 18 վայրկեան պտըտեցաւ խցիկին շուրջ ձեռք ձգելու համար 3000 մեթր երկարութեամբ ֆիլմը, զոր իր ընկերները առած էին լուսնային ծիրի վրայ: Ամէն ինչ կը շարունակէ լաւ ընթանալ եւ երեք այերանորդները աշխարհ կը հասնին Շաբաթ օր:

ԹՈՒՐՔԻԱ եւ Համայնավար Չինաստան դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատեցին, երեքուկէս ամսուան բանակցութիւններէ ետք, որոնք տեղի ունեցան Փարիզի մէջ: Իբրեւ հետեւանք, Ֆորմոզ խզեց իր յարաբերութիւնները Անգարայի հետ:

ՍՊԱՆԻՈՅ Արտաքին Նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց ուր կը յայտնէ թէ «զինուորական խորհրդային ոչ մէկ խումբ կրնայ Սպանիա մտնել»: Այս ճշդումը կ'ըլլայ արգիլելու համար Կարմիր Բանակի երգչախումբին համերգները, որոնք տեղի պիտի ունենային Փամփլիւն, տեղւոյն Թաղապետութիւնը չփում հաստատած ըլլալով Երգչախումբին ներկայացուցիչներուն հետ եւ համաձայնութիւն ալ գոյացած ըլլալով ներկայացման մը համար:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ եւ Սայկոն բացարձակապէս կը հերքեն Սթոքհոլմի «Տակընս Նիէթէր» թերթին լուրը, ըստ որուն Հիւսիսային Վիէթնամ ի մօտոյ ազատ պիտի արձակէ 183 ամերիկացի գերիներ: Սթոքհոլմի Հիւսիսային Վիէթնամի դեսպանատունն ալ կը հերքէր լուրը, շեշտելով թէ Տակընս Նիէթէրի *ըսած չինծու է եւ կ'աւելցնէ.— «Ազատ արձակել ամերի – կացի պատերազմական գերիներ անկարելի է ներկայիս, տրուած ըլլալով նախագահ Նիքսընի դիրքը եօթը կէտերէ բաղկացած այն ծրագրին զոր Հանոյ ներկայացուց Փարիզի ժողովին»:*

ՊԵԼՖԱՍԹԷՆ կը հաղորդեն որ կրկին բուռն բախումներ տեղի ունեցած են անցեալ գիշեր երբ ոստիկան եւ զինուոր կը փորձէին օգնել ողողումներու հետեւան – քով եղած վնասներուն, Լոնտոնտէրիի մէջ: Մինչ փողոցները մէկ մեթր ջուրի տակ էին, ժողովուրդը քարկոծած է ոստիկաններն ու զինուորները որոնք մխացած էին հրշէջներուն: Պելֆասթի մէջ ալ, ֆութպոլի մրցումի մը հանդիսատեսները, թալանի տուած են ամէն ինչ երբ իրլանտական խումբը 2ի դէմ 1ով պարտուած է անգլիական խումբէն:

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ զինուորական Ատեանը բաւական ծանր պատիժներ սահմանեց երեք Ֆրանսուհիներուն, որոնք խափանարարական գործունէութիւն ունեցած էին Իսրայէլի մէջ, ի շահ պաղեստինեան շարժումին: Նատիա Պաշիր, 26 տարեկան, 12 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, քոյրը՝ 21 տարեկան, 10 տարուան եւ Իվլին Պարժ՝ 14 տարուան:

ՄԱՀ
ԶԱՐՈՒՀԻ ԳԱԼԷՄՔԵԱՐԵԱՆԻ

Յուլիս 20ին, Նիւ Եորքի մէջ մահացած է գրագիտուհի Զարուհի Գալէմքեարեան՝ խոր ծերութեան մէջ, 97 տարու:

Կանացի զգայնութեամբ եւ Պոլսոյ ազնուատոհմ սերունդներու մարդկայնական շունչով բնորոշուող իր գրական էջերը, — յատկապէս անոնք՝ որոնք «Կեանքիս ճամբէն» *խորագրուած իր հատորին մէջ կ'երեւին, ի յայտ կը բերեն բարի հոգի մը, կեանքի իր ըմբռնումներն ու բարոյական իմացումները 1890–1930ական տա – րիներու մեր կենցաղէն, բարքերէն եւ հաւաքական ապրումներէն առած հայ կնոջ տիպարը: Խորազգած, շրջապատի ցաւերուն, դժբախտութեանց եւ տառա – պանքին հանդէպ զգայուն, ազնիւ տրամադրութիւններով մարդէ մարդ հոգեկան կապ հաստատող հայ կինն էր ան՝ որ մինչեւ վերջին շունչը հաղորդ մնաց ազգային մեր բոլոր ապրումներուն:*

Ծնած էր Գատըգիւղ, Պոլիս, 1874ին: Սերած էր Սէֆէրեան ընտանիքէն: Սերընդակից՝ գրագիտուհիներ Հայկանոյշ Մարքի, Սիպիլի (Զապէլ Ասատուր), Զապէլ Եսայեանի եւ ուրիշներու, գրական իր էջերը ցրուած էր յատկապէս պոլսական օրաթերթերու եւ հանդէսներու մէջ: Իր ծածկանունն էր Եւտերպէ:

Հրատարակած է քերթուած եւ արձակ տեղծագործութիւններ, — «Նուագք Եւտերպեայ», « Թոռնիկիս գիրքը » *եւ* «Կեանքիս ճամբէն» *հատորներով:*

ԱՌԱՋԻՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՃԱՓՈՆԷՆ

Կէս գիշերը անցած է երբ մեր հսկայ Պօյինկը կը թռչի դէպի երկինք: Պրիւսէլի լոյսերը հետզհետէ կը կորսուին: Բարձրացած ենք 12·000 մեթր, եւ կը սկսինք մեր քսան հազար քիլոմեթր ճամբորդութիւնը դէպի Ճափոն:

Գիշերը հանդարտ է, եւ միօրինակ կ՚անցնին ժամերը:

Առաւօտ կանուխ պատմական հին Հայաստանի վրայ ենք. ոչ մէկ ամպ կայ: Կ՚անցնինք Վանայ լիճին վրայէն, յետոյ Ուրմիա: Ցուրտ է դիտել մեր սիրելի եւ հին հայրենիքը բարձրէն, իբր անծանօթ երկիր մը:

Յետոյ Պաքիստանն է իր անապատներով, կարմիր եւ գորշ: Կ՚անցնինք Օմարի ծովէն, կը մտնենք Հնդկական ովկիանոսի երկինքը: Մեր առաջին կայքը Փաքիստանն է, Քարաչիի միջազգային օդակայանը:

Դեղին աւազի վրայ շինուած կայան մըն է, զով եւ նորակառոյց շէնքի մը սրահներուն մէջ իրար կը խաչաձեւեն աշխարհիս չորս կողմէն եկած անձեր եւ խումբեր: Երկինքէն կ՚իջնեն, երկինք կ՚ելլեն: Ժամ մը սպասում սրահներուն մէջ, ուր անպակաս են խանութ – պաշարները, ամէն ինչ դեղ կը հոտի եւ բոլորը անտարբեր քանի մը քիլոմեթր անդին թշուառութեանց:

Կը շարունակուի մեր ճամբորդութիւնը: Հնդկաստանն է հիմա որ մեզի կ՚ընկերանայ գետնէն, եւ երեկոյեան կ՚իջնենք Պանքոք, Սիամի մայրաքաղաքին օդակայանը: Ցեղը կը փոխուի, կը հանդիպինք նոր անձերու, խոնաւ ու տաք պզտիկ մօդէլները պատերուն վրայ, հականեխուած սրահներ: Եղէգէ առարկաներու պաշարը բաց է, եւ «քոքա–քոլա»ն միշտ կը տիրէ···

Դարձեալ դէպի երկինք, հիմա կը թռինք շատ աւելի բարձրէն, 16 հազար մեթր, որովհետեւ երկինքը կը պատկանի Քամպոճի եւ Վիէթնամի, պէտք է զգոյշ ըլլալ:

Ահա Խաղաղական ովկիանոսը, հիմա դէպի հիւսիս կ՚երթանք. ժամին վրայ ոչ մէկ գաղափար ունինք. 9 ժամ ետ գացած ենք, գիշերը օրուան խառնած: Ահա Ֆուժի Եաման, Ճափոնի «Մասիս»ը, հանդարտ կ՚իջնենք Թոքիոյի օդակայանը, Փարիզէն քսան հազար քիլոմեթր հեռու ենք, մեր առջեւն է խորհրդաւոր պատմական եւ անհասկնալի Ճափոնի մայրաքաղաքը՝ Թոքիօ:

Սիրալիր ընդունելութիւն, ողջոյններ, հարցեր եւ պատասխաններ եւ մենք ալ մեր կարգին կը մտնենք Թոքիօ առաջնորդող կառուղին, խճողուած, դանդաղ եւ անտանելի տաքութեան մը մէջ:

Ինչպէս որ կ՚երեւակայէինք, այնպէս է Թոքիօ:

Քաղաքը գեղեցիկ չէ. ներկայ է ամէն տեսակ ոճ, կամուրջներ պողոտաներու վրայ. ժողովուրդը այդպէս մէկ կողմէն միւսը կ՚անցնի, իսկ կառքերը վարէն:

Գոյնզգոյն ստատներ խանութներուն վրայ, ամէն տեսակ շէնք եւ խանութ, ամէն ոճ, ամէնքէն քիչ մը ամերիկեան տպաւորութիւն, քիչ մըն ալ արեւելքի, բայց տիրող ոճը եւ կենցաղը ճափոնական է, ինքնուրոյն, խորհրդաւոր, դանդաղ եւ երբեմն տխուր:

Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր տպաւորութիւնը այս ժողովուրդէն, մանաւանդ ներկայ երիտասարդներէն որոնք զաւակներն են այն ժողովուրդին որ անկէ գրեթէ երեսուն տարի առաջ սարսափի մատնեց ամբողջ Ասիան, Ովկիանիան եւ նոյնիսկ Ամերիկան:

Բոլորովին նոր սերունդի մը կը ծանօթանանք. մոռցուած է ամբողջովին անցեալը, անհետացած է զինուորականութիւնը, ժողովուրդը կ՚աշխատի շաբաթը վեց օր, շատ անգամ առանց տարեկան արձակուրդի: Արտադրել եւ ծախել, եւ միեւնոյն ժամանակ ջանալ Ճափոն բերել ամէն ազգերու ներկայացուցիչները վերջին տասը տարիներու ընթացքին, ամէն երկու տարին անգամ մը միջազգային կեդրոն դարձուած է Ճափոնը՝ ողիմպիական խաղերը, «Լայընս» ընկերութեան համաժողովը, ճարտարարուեստական ցուցահանդէսը, այս տարուան միջազգային ճէմպորին եւ յառաջիկայ տարի ալ ձմեռնային ողիմպիական խաղերը:

Անկեղծօրէն, Ճափոն կարծես վերջնապէս փոխած է իր ճամբան, եւ հիմա կոթնած իր հարիւր միլիոնոց ժողովուրդին, սեղմուած իր անբաւարար հողամասին մէջ կ՚ուզէ յառաջ երթալ, տիրապետել խաղաղօրէն շնորհիւ իր հանճարին, շատ մը մարդերու մէջ, եւ դառնալ «ազատ» Ասիոյ մշակութային եւ ճարտարարուեստի կեդրոնը:

Իր նոր սերունդը, տղայ կամ աղջիկ, խանդավառ, մարդամօտ եւ լուրջ, կ՚ուսանի, կը մարզուի եւ կը շրջագայի, լաւատես եւ յանդուգն, խոհեմ եւ յարատեւ կարծես հասկցած որ յեղաշրջուած այս նոր աշխարհին մէջ, իրենցմէ կախուած են լաւագոյն նուաճումները:

Յառաջիկայ երեք օրերուն ընթացքին պիտի այցելենք երիտասարդական կեդրոնները, քաղաքներէն հեռու ուր երիտասարդութիւնը կը հաւաքուի բնութեան մէջ, լաւագոյն պայմաններու տակ, երգելու, խաղալու, սորվելու եւ վարժուելու չարքաշ կեանքի մը:

Մեր առաջին տպաւորութիւնները զուարթ են. կորսուած ենք լոյսերու և գոյներու մէջ: Քաղաքին ժխորը մեծ է, բայց լեռներուն եւ դաշտերուն մէջ մեզի անծանօթ ժողովուրդ մը, նոյնպէս կ՚ապրի

ՄԱՐՈՆԻՆԵՐԸ

Կ՚ապրինք, շուրջ երկու հարիւր հազար Հայեր, ասպնջական Լիբանանի մէջ: Արդ, այս երկրին բնակչութեան գոնէ մէկ երրորդը Մարոնի է: Մարոնի համայնքը, որ կէս միլիոնէ աւելի կը հաշուէ Լիբանան, եւ շուրջ մէկ միլիոն Լիբանանէն դուրս, առաջին համայնքն է, եւ այս իրականութիւնը՝ իրեն իրաւունք կուտայ տալու մեզի Նախագահը:

Զմոռնանք, Հայերս, իբրեւ աւանդաբար երախտագէտ ժողովուրդ, որ Մարոնի պատրիարք մը, Ամէն. Հուայէք, որ անձամբ միջամտելով ու պնդելով՝ Ֆրանսացիներուն մօտ, Լիբանան ընդունիլ տուաւ գաղթական եւ աքսորական Հայերը, որոնք կը թափառէին Միջերկրականի ջուրերուն վրայ, մերժուած ըլլալով իմաստո՛ւն Անգլիացիներէն, որոնք Կիպրոսը մեզի փակած էին:

«ԳԱՏԻՇԱ»

Ո՞վ են Մարոնիները:

Թէեւ դժուար է ճշգրտօրէն պատասխանել, սակայն կան բազմաթիւ ստոյգ տեղեկութիւններ, որոնց միջոցաւ կարելի է ամբողջական եւ դրական գաղափար կազմել, մեզի սիրելի այս համակրելի ժողովուրդին հանդէպ, որ — ըսենք ալ ըսենք — մեզի չափ, եւ մեզմէ աւելի, կապուած է Ֆրանսայի, որ աւանդաբար կոչուած էր Արեւելքի քրիստոնեաներուն մայրը:

Թրիփոլիէն քիչ մը վեր, բարձր լեռներու կողքին, կ՚երեւի երկու հարիւր մեթրնոց հսկայ ճեղք մը, որուն վրայ ցանուած են անթիւ քարայրներ, որոնք ծառայած են իբրեւ ճգնարաններ: Հոն ճգնած են առաջին Մարոնիները, շուրջ Ե. դարուն, այսինքն՝ մեր Վարդանանց ժամանակները:

Այդ ճգնարաններու վայրը՝ կը կոչուի «Գատիշա» այսինքն՝ «Գըտախսա», «սուրբ»: Հոն կանգնուած բազմաթիւ վանքերէն մէկը՝ «Գաննուպին» կը կոչուի, եւ հոն թաղուած են Մարոնի պատրիարքները, որոնք մինչեւ այսօր համայնքին իրական վեհապետները կը նկատուին:

Նշենք նաեւ՝ որ այս նուիրական վայրը կը գտնուի Լիբանանի անմահ մայրիներու մօտերը:

ՔԻՉ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ըստ Մարոնիներուն, Դ. դարուն, Որոնդէս գետին եզերքը (Սուրիա), կ՚ապրէր Ս. Մարոն կրօնաւորը: Ան սրբութեան անուն հանած է եւ իր շուրջը հաւաքած աշակերտներու խումբ մը, որ իր անունով կոչուած են «Մարոնի», այսինքն՝ «Մարոնական»: Ս. Մարոն եւ իր աշակերտները ամբողջն ալ Ասորի էին, եւ իրենց ծէսն ալ, բնականաբար, ասորական է:

Քաղկեդոնի ժողովէն ետք (451), Մարոնիները հաւատարիմ մնացին Տիեզերական Եկեղեցւոյ, եւ կրեցին Ասորի հերձուածողներու արիւնալի հալածանքը. երեք հարիւր յիսուն կրօնաւորներ սպաննուեցան (ցաւալի՛ ներքին կռիւներ քրիստոնեաներու, միշտ աղիտալի՛):

Մէկ դար ետք, Սուրիան Մահմետականներու ձեռքը ինկաւ: Անտիոքի պատրիարքը վտարուեցաւ: Մարոնիները, չկարենալով համաձայնիլ Ասորիներուն հետ, որոնք խզուած էին Հռոմի եւ Բիւզանդիոնի հետ, առաջին պատրիարք մը ընտրեցին, որ եղաւ Ս. Յովհաննէս Մարոնը: Ասիկա առաւ «Անտիոքի Պատրիարք» տիտղոսը: Մարոնիներու համայնքը հաղիւ կրցաւ վերահաստատել իր կապերը Հռոմի Ս. Աթոռին հետ:

Է. դարու վերջաւորութեան, Մարոնիները ստիպուեցան թողուլ Որոնդէսի եզերքը եւ ապաստանիլ Լիբանան, յատկապէս Մայրիներու շրջանը:

Մարոնիները, հակառակ ձախորդ եւ տաժանելի պայմաններու, միշտ հաւատարիմ մնացին Կաթողիկէ կրօնքին, եւ երբ Խաչակիրները հասան (1097), ասոնք իրենց հպատակութիւնը կրկնապէս յայտնեցին Ս. Պապին:

Պէյպարս Մամլուք Սուլթանը հալածեց Մարոնիները, որոնք ընդունած էին խաչակիր Ֆրանքները: Պատրիարքը ձերբակալուեցաւ, իսկ ժողովուրդէն մաս մը գաղթեց դէպի Կիպրոս եւ Ռոդոս:

Հակառակ քաղաքական վատ պայմաններու, որոնք հասարակ էին նաեւ Հայերուս, Մարոնիները քաղաքագէտ եւ խոհեմ գտնուեցան, նուազ հալածուելու համար: Սկսան բազմանալ, եւ ԺԴ. դարուն սկսան տարածուիլ դէպի Ճըպէյլ եւ Պաղրուն:

1541ին, Մարոնի պատուիրակութիւն մը գնաց Հռոմ, Եւգինէոս Դ. Պապին մօտ, համայնքին փարումը յայտնելու համար: Այդ առիթով, որդեգրեցին լատինական ծէսէն բազմաթիւ սովորութիւններ (պատարագի նոյն զգեստաւո–

Մարոնիները երգելով, աշխատելով եւ միշտ կրօնական հայրենասիրութեամբ:

Իսկ մեզի հանդէպ, ամէն տեղ համակրութիւն, հետաքրքրութիւն, սիրալիր ընդունելութիւն, նուէրներ, ժպիտ եւ բարեկամութեան փափաք:

«Հայ» եւ «Հայութիւն» բառերը անծանօթ չէին իրենց թերեւս, բայց հիմա իրապէս կը ճանչնան մեզ:

Եւ մենք կը շարունակենք մեր այցելութիւնը: Հիմա պատրաստ ենք ամէն օր նոր բան մը գտնելու, առանց զարմանալու:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա. ՄԱՍ

ԱՅԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

— Շատ աղէկ ըրիք, ըսաւ Փաշան, եւ ձեռքովը սեղանին շուրջ գտնուած աթոռները ցոյց տուաւ որ նստին:

— Հասան պէյը տեսա՞ր, Զիա, հարցուց Փաշան առաջին անգամ խօսք առնողին:

— Ոչ, վսեմափայլ տէր: Ան Բերա փողոցի Հայուն մասնակցութիւնը ապահովելով զբաղած է:

— Ես տեսայ, վրայ բերաւ Սէմսէտտին էֆէնտի: Այս իրիկուն այդ հայ երիտասարդին հետ Մուրատի ճաշարանը կը ճաշէր:

— Հասան պէյը հոս, իր տեղեկագրին մէջ մեզ կ՚իմացնէ թէ այս գիշեր այդ հայ երիտասարդը հետը պիտի բերէ որպէսզի երդում տայ եւ հրահանգներ ստանայ, ըսաւ Փաշան:

— Այդ Հայը մեզի չափազանց օգտակար պիտի ըլլայ, աւելցուց քարտուղար Շէվքէթ պէյ, եւ եթէ մեր ուժէ մէկուն օգնութեան պէտք զգացուի, յարգելի սեպերնիս, վրայ բերաւ ան Փաշան ցոյց տալով, կը յուսայ թէ կատարեալ յաջողութեանը համար ամէն ջանք պիտի թափուի:

Զոյգ Ոթուրքերը պատասխանի տեղ, ձեռքերնին բարձրացուցին եւ իբրեւ երդում միաբերան.

— Քուրպան օլայըմ, ըսին:

Փաշան աջ ձեռքը ճակատին տարաւ բարեւեց եւ ըսաւ.

— Ատոր համար, ժողովը այս գիշեր ընդհանուր հանդամանք մը չունի. միայն դուք հրաւիրուեցաք: Այդ Հայը ես պիտի ընդունիմ առանց նորին բարձրապատուութեան պէտք զգացուելու: Այդ երիտասարդին մասնակցութիւնը, ինչպէս արդէն Շէվքէթ պէյ ըսաւ, շատ կարեւոր է, եւ կը յուսամ թէ ընկերութեան հետապնդած ելքը ունենայ, որովհետեւ եթէ յաջողի···

Դէմ դիմաց գտնուած դռներէն միոյն վրայ զարնուած կրկին հարուած մը փաշային խօսքը այդ կէտին վրայ ընդմիջեց, մինչ սենեակին մէջ գտնուողները սարսռացին եւ իրարու երես նայեցան:

— Հասան պէյն է, Հայուն հետ, ըսաւ Շէվքէթ:

Վեցերնին ալ ձեռքերնին թիկնոցներուն տակէն եւ կանանչ դիմակներ հանելով անմիջապէս դէմքերնին ծածկեցին:

Ասիկա ընելէ յետոյ փաշան ազդու ձայնով մը գոչեց.

— Մտէ՛ք:

Դուռը իսկոյն բացուեցաւ եւ մեզի ծանօթ Հասան պէյ, Տիգրանի ընկերակցութեամբ ներս մտաւ:

Տիգրան, ի տես դիմակաւոր վեց անծանօթ մարդերուն չկրցաւ թեթեւ սարսուռ մը զսպել:

Դիմակը, հակառակ որ անկենդան է, միշտ մարդուս վրայ տպաւորութիւն մը կը գործէ: Ան իր խորհրդաւորութիւնը եւ արտայայտութիւնը միջավայրէն կը ստանայ: Մարդ պարահանդէսի մը մէջ դիմակաւոր մը կը տեսնէ ու կը խնդայ: Այդ նոյն դիմակաւորը գիշերը թոփհանէի տան մը մէջ կը գտնէ եւ սարսուռ կը զգայ:

Հոն կեանքի մը գաղտնիքը կը պահուի, հոս մահուան մը:

Փաշան շուշցաւ նորադարձին հոգեկան վիճակը կռահելէ: Ոտքի բարեւելէ յետոյ, ներկաներուն ոտքի ելլելու նշան ըրաւ եւ Տիգրանի դառնալով՝ ըսաւ.

— Եղբայր, ունեցաւ երիտասարդ մըն ես եւ սրամտութիւնը կը բաւէ մեծ զարգացումի մը պակասը լրացնելու, որ երիտասարդական տարիքդ եւ դրամական անկարողութիւնդ տակաւին թոյլատրած չեն քեզ ատոր տիրանալու: Սակայն ասիկա պիտի կարգադրուի եւ Աստուծոյ օգնութեամբ քեզի յանձնուելիք ծրագիրը յաջողիս գլուխ հանել, այնպիսի բախտի մը պիտի տիրանաս, որ մարդ երազած չէ:

Փաշան ջանացած էր այս խօսքերը կարելի եղածին չափ աւելի քաղցր եւ յուզումնալից ձայնով մը արտասանել:

Թրքական խուշակը իրարու բոլորովին հակառակ երկու ձայներ ունի, զորս ունկնդիրները կը կաշկանդեն:

Մին թաւ է, ինչպէս առիւծի մռնչիւնը իսկ միւսը քաղցր ինչպէս սոխակի մը դայլայլումը: Մին վախով կը ջլատէ, իսկ միւսը հրապոյրով:

Փաշան հոս երկրորդ ձայնով խօսեցաւ, այնպէս որ երիտասարդը քաջալերուեցաւ եւ դէմքը դարձեալ իր սովորական վարդագոյն ու պայծառ արտայայտութիւնը ստացաւ:

— Ամբողջ կեանքիդ պատմութիւնը գիտեմ, շարունակեց փաշան: Մատղաշ հասակէդ ցեղիս անարդարութիւնը կրեցիր: Տակաւին աշխարհը չճանչցած, անոր վատութիւնները ճանչցար: Ծակատագիրդ էր կեանքի մէջ արիւնով ներկուած դռնէ մը մուտք գործել: Բայց կը յուսամ Աստուած քեզ այնպէս չի թողուր եւ այդ կեանքէն բարձր ու ոսկեզօծ դռնէ մը դուրս գաս:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՃԱՆՉՑԷՔ ՁԵՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ

—o—

Տղոց խաղերը տղոց մէջը ապրած կեան-քին հայելին է: Շատ պզտիկ Ջրակոյտ մը առջեւ, ովկիանոսի մը մէջ ճամբոր-դելու չափ երջանիկ տեսնել կարելի է զա-նոնք: Որովհետեւ, այդ Ջրակոյտը «խա-կալէս ովկիանոս մըն է»: Կ'երեւակայէ տղան: Անխուսափելի են անտառաւթիւն-ներ, նոյնիսկ եթէ վտանգաւոր ըլլան ա-նոնք: Զանալու է որքան որ կարելի է տղուն համար անվնաս միճակի վերածել այդ անտառաւթիւնները: Զաւակը լաւ զատորոշակել ըսել չէ անոր ամէն մէկ ըրածը, ամէն մէկ շարժումը արգիլել:

Տասնըմէկ տարեկան ձեր տղան կ'ա-խորժի՞ շարունակ վիճելէ: Տասներեք տարեկան ձեր աղջիկը տեւական շարժու-մի մէջ եւ անհանդա՞րտ է: Ինչո՞ւ ար-դեօք 13էն 15 տարեկանին միջեւ կը փոխ-ուի տղոց բնաւորութիւնը, վարուելա-կերպը:

Աշխարհի ամէն կողմը միլիոնաւոր ծը-նողքներ կը գանգատին նոյն վիճակէն···:

Ամերիկացի նշանաւոր տղու մասնա-գէտ, աւելի ճիշդը գիտնական Տոքթ. Առնոլտ կեսէլ լուծեց 10էն 16 տարեկան տղոց հանելուկը···: Բնականաբար, ան այդ նպատակին հասաւ երկար տարինե-րու փնտռտուքներէ վերջ: Անհաւասիկ Տոքթ. կեսէլի երկար պրպտումներու ար-դիւնքը եղող եզրակացութիւնները, որոնք կրնան օգտակար ըլլալ ծնողքներու.—

Թէ՛ տղուն եւ թէ՛ ծնողքներուն համար շատ հանելի է տղուն տասներորդ տարին: Տաը տարին մինչեւ որ աւարտէ պզտիկը կ'իւրացնէ մեծերու գաղափարները ա-ռանց բնաւ ընդդիմութեան:

Տասը տարեկան տղայ մը հօրը ամէն մէկ բառը կէտ առ կէտ գործադրել կ'ու-զէ: Ինքզինքը հօրը աչքերովը կը տեսնէ ան: Այս տարիքն ալ ունի սակայն կարգ մը կաղացումներ: Օրինակի համար եղունգները ուտել, ձեռքը բերանը խօ-թել, շարունակ շարժտկիլ: Տղաքներէն շատեր մաքրութեան կարեւորութիւն չեն տար 10 տարեկանին:

Տասնին բոլորովին հակառակն է 11րդ տարին: Տասնըմէկ տարեկանին կը սկսին կագ ու կռիւը, անհամաձայնութիւնները: Տղան չի քաշուիր նաեւ հօրը մօրը հետ կոշտութեամբ վարուելէ: Նոյնիսկ շատ անգամ կը պատահի որ հայրը մայ-րը հաւնած է ըսելով տղան գարշանք զգայ անոնց հաւնած այդ բանին հան-դէպ: Տասնըմէկ տարեկան աղջիկ մը վայրկեան մը առաջ կ'ուզէ ազատիլ մօրը տիրապետութենէն: Ի՛նչ տարօրինակ է որ աղջնակին՝ հօրը հանդէպ ունեցած զգացումներուն մէջ ոչ մէկ փոփոխութիւն տեղի կ'ունենայ:

Բաղդատաբար աւելի հանդարտ տա-րիք մըն է 12 տարեկանը: Պզտիկը կը վե-րագտնէ առաջուան սիրուն վարուելա-կերպը: Հայրիկին, մայրիկին խօսքերուն հնազանդելով կը ջանայ աւելի կարգա-պահ ըլլալ: Գրեթէ անոնց ամէնքն ալ կը սկսին լսել իրենց խղճի ձայնը:

Տասներկու տարեկան տղայ մը ամէն բան կը սիրէ: Սպասելու ալ համբերու-թիւնը չունի: Տեղ մը երթալու ատեն ա-մէնքէն առաջ կը պատրաստուի: Տըր-ուած խոստումի մը ժամ առաջ գործա-դրուիլը կը փափաքի: Հանոյք կը զգայ, վառ գոյներէն:

Տասներեք տարեկանին, տղան բոլո-րովին կը հեռանայ ծնողքէն: Կը նախըն-տրէ իրեն պահել իր մտածումները: Ա-ռաջուան առուգութիւնը, զուարթութիւ-նը անհետացած, մտազբաղ, ձայն ձուն չունեցող տղայ մըն է եղած: Շատ անգամ սենեակին դուռը կղպելով մարդու չերե-ւար: Եթէ անհանգիստ ըլլալը, նեղու-թիւն մը ունենալը հարցուի իրեն հակա-ռակ պատասխաններ կուտայ: Ընկերներ ընտրելու մէջ ալ սկսած է շատ դժուարա-հան ըլլալ: Իրենց տունը այցելութեան եկողներով ալ բնաւ չի հետաքրքրուիր:

Այս տարիքին մէջ, ծնողքներու զաւակ-ներուն մօտենալը, անոնց հետ ընկեր ըլ-լալու փորձեր ընելը բնաւ ճիշդ չէ: Խե-լացի հայր ու մայր մը իրենց այդ տա-րիքը զաւակներուն գաղտնիքներուն բնաւ չեն խառնուիր եւ զանոնք իրենց վիճակին ձգած ըլլալու պատրանքը կուտան:

Դէպի 14 տարեկանին նոր փոփոխու-թիւն մը զգալի կ'ըլլայ տղուն մօտ: Ամէն ատեն ամէն տեղ գտնուելու փափաքը ու-նի···: Վարժարանին մէջ մեծ գործու-նէութիւն ցոյց կուտայ: Առտուընէ մին-չեւ կէս գիշեր առանց կենալու բաներ մը կ'ընէ: Եթէ 14 տարեկան զաւակ մը ու-նիք անոր ատր քով սուլելուն եւ երգե-լուն ներողամիտ աչքով մը նայելու էք: Այս տարիքը տղոց քով հայրիկին ու մայ-րիկին չհաւնիլը գրեթէ հիւանդագին վի-ճակ մըն է: Անոնք չեն հաւնիր մեծերուն հագուածքը, կը ծաղրեն անոնց ըսածնե-րը: Ասկէ զատ, իրենց վիճակէն ալ գոհ չեն անոնք: Իրենց ընկերներուն աւելի լաւ վիճակի մը մէջ ըլլալուն կը հաւա-տան: Իրենք իրենց գլխուն կը սկսին զա-տել հիմա գէշը աղէկէն:

Տասնըհինգ տարեկանը տղու մը մօրմէն ամէնէն աւելի հեռու եղող տարիքն է: Ձեր մանչը, ձեր աչքերուն մէջ նայելով կրնայ «ինծի՞ բսիր» հարցնել ձեզի: Ձեր աղջկան ալ սենեակին մէջ գտնուիլը կամ ոչ յայտնի չէ բնաւ:

Այդ տարիքին մէջ եղող տղաքը ամէն բանի առարկութիւն կ'ընեն: Ասոր համար ալ հայրիկը եւ մայրիկը աւելի ճիշդ բրած կ'ըլլան շատ հարցումներ չուղղելով, ա-մէն վայրկեան անոնցմով չզբաղելով:

Տասնըվեց տարեկանին խնդիրներու շատերը կը լուծուին: Ոչ միայն ծնողքը, այլ տղան ինքն ալ կը զգայ դէպի լաւը իր մէջ տեղի ունեցող փոփոխութիւնը:

Ինչո՞ւ արդեօք տղաք կը փոխուին այս ատինան: Գիտութիւնը անկարող է տա-կաւին տալու այս կարեւոր հարցումին պատասխանը··· Միայն կը բացատրէ ա-նոր ձեւը: Այսքանն ալ բաւական է սա-կայն լուսաբանելու համար իրենց զա-ւակներուն վարուելակերպէն մտահոգ-ուող եւ այդ պատճառաւ ալ զանոնք կըր-թելու, դաստիարակելու սխալ նամբայ բռնող ծնողքները:

Հաւաքեց՝ ԱՐՄԷՆ. Ե. ԽՕՋԷՐ

ըում, թագ, զաւազան, եւայլն):

1516ին, Թուրքերը տիրեցին Լիբանա-նի, Մարոնիները խոհեմաբար մէկդի կեցան: Անոնք ճարպիկօրէն գործակցե-ցան Տիւրզիներուն որոնք միացած էին Թուրքերուն: Թէեւ Մարոնի եւ Տիւրզիւ միշտ համաձայն չընթացան, սակայն հետզհետէ լեզու մը գտան, եւ Լիբանան-եան Պետութեան մը գաղափարը յղա-ցան: Լիբանան մը, ուր բոլոր այլազան համայնքները ապահով բոյն մը պիտի ունենային:

Այս ալ, ժամանակով իրականացաւ, շնորհիւ Լիբանանի համայնքներու իմաս-տութեան: Այսօր, Լիբանան ազգերու եւ համայնքներու խաղաղ գոյակցութեան օքանչելի տիպար մըն է:

ՎԱՐԴԱՆ Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՄԱՏԹԷՈՍ ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

—o—

Զմիւռնիոյ մտաւորականութեան բե-ղուն եւ վերանորոգիչ մէկ աշխատաւորը, որ համազգային դեր մը կատարեց իր անմոռանալի «Արեւելեան Մամուլ»ով, ստեղծեց գրական, կրթական եւ հրապա-րակագրական շարժում, նոր շունչ եւ թարմութիւն բերելով մեր լեզուին հիւ-ծող երակներուն:

Բազմաթիւ ուժեր հաւաքեց իր շուրջ եւ անցնող դարուն վերջամասին, Զար-թօնքի սերունդին մէկ թեւը փոխադրեց դէպի Իզմիր, ուր իսկական փեթակ մը հիմնեց եւ տարիներով այդ գաղութը պահեց մշակութային յարաճուն կենսու-նակութեան մը մէջ:

Եղաւ ուսուցիչ ու դաստիարակ, քննա-դատ եւ կորովի օրագրող, հեղինակ եւ թարգմանիչ, եւ իր դրոշմը թողուց ե-րախտագէտ սերունդի մը վրայ:

Ահա թէ ինչ կը գրէ իր մէկ զգայուն եւ պերճաբան աշակերտուհին, Մարի Պէյլէրեան, Մամուրեանի յուշարձանին առջեւ.

— «Փա՛ռք քեզ, երկյս կը խոնարհիմ գրագէտի, մեծանուն հեղինակի, եւ մա-նաւանդ դաստիարակի վեհութեանդ առ-ջեւ: Կը հաւատամ քեզի, հոյակապ վար-պետ եւ աննմա՛ն ուսուցիչ, ինչպէս կը հաւատամ աստուածային ճանապարհին»:

Մատթէոս Մամուրեան այս անձնուրա-ցութեամբ կը ներկայանայ գրականու-թեան պատմաչըրին:

ԾԻԾԵՌՆԱԿ

ՅՈՒԼԻՍԸ Կ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի մանուկներու օգափո-խութեան կայանի ազգօգուտ դերին մա-սին շատեր գրած են, եւ հաւանաբար շա-տեր շարունակեն ծանօթացնել Ֆրանսա-հայութեան իր այս կենսական դարձած մասնիկը, իր բազմարդիւն գործունէու-թեամբ: Բայց խնդրին մօտենալու հա-մար այն ծնողքներու ակնոցով, որոնք այս Միութեան ծանօթացած են միայն կայանին միջոցաւ, անհրաժեշտ կը հա-մարինք տեղեակ պահել ծնողքներն ու բարեկամները կայանի խանդավառ կեան-քին, որ շնորհիւ անձնուէր ձեռքերու՝ չինիչ է եւ բառին բուն առումով հայ սերունդ կը պատրաստէ: Շնորհիւ կայա-նին է, որ բազմաթիւ մանուկներու հա-մար Հայ ըլլալը՝ անորոշ վիճակէ մը տարբեր իմաստ մը կ'առնէ. հոս է որ կը սորվին թէ Հայ ըլլալը դժբախտ իրողու-թիւն մը չէ, որուն առջեւ զինաթափ է մանուկը եւ երիտասարդը, եւ կամ որմէ ձերբազատուելու համար կը բաւէ հայ-կական շրջանակներէ հեռանալ: Քանի մը տարիներ շարունակաբար եկած մա-նուկներուն համար ուղղակի դժբախտու-թիւն է կայանէն հեռանալը, որովհետեւ կայանը ինքնին այն կապն է որ կը բա-ցակայի օտար ընկերային շրջանակներուն մէջ, կա՛պը՝ որ երբ իր կողքին ունենայ մանկական եւ պատանեկան եռանդ, ա-ւիւնը կը կազմէ ամբողջ երկու ամսուան կեանքին:

Ընդհանուր ակնարկ մը Յուլիս ամ-սուան գործունէութեանց վրայ թոյլ կու-տայ, կայանի կեանքին մօտէն հետեւողի մը, հաստատելու այն դրական աշխա-տանքը՝ որ ցարդ կայանի՛նը եղած է: Առաջնորդ – առաջնորդուհիներու ամէն-օրեայ ճիգերու ծիրին մէջ կ'իյնայ օգտա-գործել իւրաքանչիւր աշխատանք, ըլլա՛յ ֆիզիքական, ըլլա՛յ մտային, խօսելու համար հայերէն, Հայութեան վերաբե-րող հարցերու շուրջ: Այսպէսով Յուլիս ամսուն կը հայացուէին աւանդական «ո-լիմպիական խաղերը», վերածուելու հա-մար «Նաւասարդեան խաղեր»ու. Յուլիս 26ին մանուկներու դէպի Ժընեւ պտոյտը կը համեմուէր տեղւոյն հայկական եկե-ղեցիին այցելութեամբ: Յուլիս 27ին կայանի միջակ տղաքը ոտնագնդակի մըր-ցում մը կ'ունենային դրացի կայանի մը տղոց հետ, եւ 19–0 արդիւնքով պարտու-թեան կը մատնէին իրենց հակառակորդ-ները:

Յուլիս 18ի հանդէսը բացառիկ յաջո-ղութիւն կ'արձանագրէր, բարոյական թէ նիւթական գետնի վրայ, այսպէսով ամ-բողջելով կայանի գնահատելի վերելքը:

Հիմա կայանի մարզադետինները լե-ցուն են նորեկ մանուկներով՝ «Նորու-թիւններու ծարաւի», որոնց ականջներուն եւ մտքերուն մէջ պիտի դրոշմուին հայե-րէն երգ, խօսք եւ հայկական հաճելի մթնոլորտ:

ՀԻԼՏԱ ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ

ԱՆՋԿՈՒԹԵԱՆ – ԺԱՄԵՐ –

—o—

Իմ հողիս··· իմ այն աստենուան հո-գիս··· կը տեսնեմ ինքզինքս գեղեցիկ եւ սիրուած ու քաղցրօրէն անփոյթ իմ վա-րանոտ եւ փայփայիլ զորովանքիս մէջ··· կը տեսնեմ ինքզինքս զուարթ եւ գարնան առաւօտուան մը պէս պայծառ ու բարի, հզօրապէս օժտուած սիրոյ եւ գորովանքի զգացումներով··· կը տեսնեմ ինքզինքս վստահ իմ գեղեցկութեանս, եւ անոր սի-րոյն մէջ ու մոլեռանդօրէն հաւատացող անոր աներծանելի եւ անանցանելի զգա-ցումին··· ու բոլոր այս բաները յան-կարծ կը չիջանին ու կը մեռնին ու հո-գիս բոլոր ուրախութիւնները մէկ ան-գամէն կը մարին եւ ես ճշմարիտ կեան-քին բարբարոս եւ դաժան օրէնքներուն կը զիտակցիմ մէկ օրուան մէջ, մէկ սուգի եւ դժբախտութեան օրուան մէջ:

Բուն յանցաւորն անիկա է··· անիկա որուն անունն իսկ շրթներս կ'այրէ ա-նէծքի մը պէս, Վահէն. անիկա է որ ա-ռաջին անգամ սպաննեց իմ հոգիս··· ու ես բարոյապէս խեղանդամուած մնացի այդ մահացու հարուածէն. մահը նախըն-տրելի էր այն տանջանքներէն որոնցմով տանջուեցայ եւ այդ միջոցին սպառեցաւ իմ հոգեկան բոլոր եռանդս, աշխոյժս եւ կիրքերս··· Աշխարհը սեւցաւ ինծի հա-մար եւ ես ցուրտ գերեզմանին տենչացի եւ ահա խելակորոյս մոլորանքի մը մէջ ցաւէս ու հոգեկան տառապանքէս ցնո-րած՝ իր եղբօրը մէջ կարծեցի տեսնել, խարուսիկ նմանութենէ մը խաբուելով, իմ դժոխային տագնապներուս ամոքում մը···

Եւ ահա իմ աւերուած էութեանս խո-րէն տաժանելի երկունքով ծնաւ իմ հը-պարտութիւնս եւ անիկա կանգնեցաւ իմ եւ անոր մէջ եւ զիս հեռու վանեց որեւէ մեղապարտ մխիթարութենէ, որեւէ ա-նարժան զիջումէ եւ իր երկաթէ օրէնք-ներով ինծի թելադրեց ցաւին ու տառա-պանքին տարամերժ առանձնութիւնը···:

Ու իմ վիրաւորուած հոգիս անգամ մըն ալ բարձրացաւ հասնելու համար իմ դէմ ցցուող հպարտութեան հասակին. ու ես այլեւս չզիջեցայ, ո՛հ, ոչ, այլեւս չմեղ-կացայ իմ ցաւիս մէջ եւ իմ դէմս գոցեցի մխիթարութեան բոլոր կասկածելի եւ ամօթալի ուղիները···:

Բայց այլեւս անքակտելի կապերով կապուած էի Արամին, ու անիկա ատելի էր ինծի, որովհետեւ անոր ներկայու-թիւնը եւ անոր ինծի համար ունեցած յաւակնութիւնները ժխտումն էին իմ հո-գեկան վիճակիս. անիկա օտար էր իմ ցաւիս, իմ մտահոգութիւններուս, իմ զառնութեանս, եւ իմ ու անոր մէջ ոչ մէկ առընչութիւն կար···

Ես վինքը ատեցի իմ անհանգիստ հպար-տութեանս, իմ սթափած լուսամտու-թեանս բոլոր թափովը, ես զինքը ատեցի իր վրայ յուսացած ըլլալուս համար, ա-տեցի զինքը իրմով մոլորած ըլլալուս հա-մար, իմ վիշտիս վճիտ պայծառատեսու-թենէն: Ատեցի զինքը զիս սիրելուն եւ իմ բուն զգացումներուս մասին կոյր եւ խուլ մնալուն համար, եւ իմ ատելու-թիւնս դարձաւ անդունդ, դառն ու դա-ժան, մահուան պէս···

Ո՛վ է ճշմարիտ զոհը եւ ո՞վ է բուն դահիճը, ե՞ս, թէ անիկա··· բայց ի՞նչ փոյթ դատաւորել դերերը, չէ՞ մի որ այլքանն իսկ տեղի տալ մըն է, թերեւս անգիտակից ձգտում մը համաձայնու-թեան եզր մը գտնելու···

Երբե՛ք··· երբեք··· արցունքի եւ վիշ-տի աւեծածան ծովով մը բաժնուած ենք իրարմէ եւ նետուած իրարու անհաշտ ափունքներու վրայ··· երբե՛ք, երբե՛ք ին-չո՞վ պիտի մաքրուի իմ անձիս, իմ գե-ղեցկութեանս դէմ եղած նախատինքը, ո՞վ պիտի կարենայ անցեալը մոռնել տալ ինծի, ինչո՞վ կարելի է որ վերա-ծնիմ իմ սկզբնական միամտութեան եւ անխառն ուրախութիւններուս մէջ··· մա՛հը··· մահը մեզ չի կրնար հաշտե-ցնել, անիկա վերջն է ամէն բանի եւ սկիզբը չի կրնար ըլլալ··· անիկա զիս մեղմացուց, որովհետեւ թերեւս ընդ-նշմարել տուաւ իրաց տաժանելի վիճակի մը վերջաւորութիւնը···

Եւ ահա, ո՛վ մայր, քու արցունքնե-րուդ ճշգրիտ նշանակութիւնը··· անոնք չթափեցան երբ քու զաւակներէդ մէկը զիս սպաննեց դերագոյն մահով եւ անոնք առատօրէն կը գեղուն հիմա երբ քու զա-ւակներէդ ուրիշ մըն է սպաննուողը··· բայց այն առաջին ոճիրը իր մէջ կը կրէր այս վիշտին սկզբունքը եւ քու զաւակդ ինծի զարնելով քեզի ալ զարկած եղաւ···

Ո՛վ է որ այս բոլորը կը մրմնջէ ա-կանջներուս, ո՞վ է որ կ'ուզէ խանգարել իմ քիչ առաջուան զգացած հոգեկան յու-զումս··· ի՛նչ դեւ է որ կ'ապրի քովիս ի վեր, անբաժանելի եւ անողոքելի, եւ ո-րուն դաժան ազդեցութենէն չեմ կրնար ազատագրուիլ···

Ժամերը կը սահին կ'անցնին ու ես գլուխս ձեռքերուս մէջ առած կը մտա-ծէի երկարօրէն, եւ սարսուռով կ'ան-դրադառնամ որ մահուան մերձաւորու-թեան մէջ, այս սգաւոր երդիքին տակ, մօրդ արցունքներուն ի տես, երկար ա-տենէ ի վեր առաջին անգամն ըլլալով քու անունդ իմ շրթներուս վրայ եկաւ, Վահէ՛:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(11 – Տար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի առաւօտ 8 Օգոստոս, Փարիզի մայր եկեղեցին, իր պատուոյ նախագահ

ՏՈՔԹ. ՎԱԿՐԱՄ ՋԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները, բարեկամ եւ բարեպաշտ հասարակութիւնը։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Ամիրայեան եղբայրներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց մօր, մասնաճիւղիս հիմնադիր ընկերուհիներէն՝ այրի Տիկին Աղաւնի Ամիրայեանի կսկծալի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 50 ֆր. կը նուիրէ Պրեվանի հիւանդներուն։

×

Սերաստիոյ նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Փէշտիմալճեանի իրենց հօր՝ Տոքթ. Պօղոս Սերայտարեանի մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Օր. Գնդունի 20 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի Տոքթ. Պօղոս Սերայտարեանի մահուան առթիւ։

×

Տոքթ. Պօղոս Սերայտարեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկի Տիկին Ա. Ղարիպեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Պալեան եւ Օր. Ճիվելէկեան 30ական ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին (ստանալ «Յառաջ»էն)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գէորգ Անդրէասեան, հօր անունը Մանուկ, ծնած 1922ին Երեւանի շրջան Թագա գիւղը։ Զինքը կը փնտռէ քոյրը՝ Անդրէասեան Անոյշ (Մարալ)։ Խորհրդային բանակի մէջ ծառայած է 1941ին։ Անկէ ի վեր իրմէ լուր չկայ, բայց զինքը տեսնողներ եղած են Փարիզ։

Լուր ունեցողներէն՝ գրել Պ. Զպուքճեանի

7, Rue Grange-Batelière, Paris (9e)
Tél. 770-56-31.

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Աթէնքէն Տէր եւ Տիկին Յ. Գարագաշեան խմբագրատուն իրենց այցելութեան առթիւ 30 ֆր. կը նուիրեն։

Պ. Միքայէլեան՝ 10, Պ. Բարթիօղլու՝ 10 ֆր.։

×

Տիկին Գեղան Շինիկճեան – Փափազեան 50 ֆր. կը նուիրէ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի (Օգոստ. 8) առաւօտ ժամը 9,30ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն՝

Ֆրանսացիներու եւ Հայերու յարաբերութիւնները։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսիլիոյ Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը ողբացեալ Շմաւոն Կոչունեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է.— Թէճիրեան ընտանիք 50 ֆր., Մկրտիչ Պօղոսեան 50, Պր. Տէպրէզ եւ Պետրոսեան 20ական, Կիւլեան Ղազար, Կիւլեան Հմայեակ եւ Յովհաննէս Կութսուզեան 10ական, Բիւփէլեան 50 ֆր.։

Թաղականութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ննջեցեալի ընտանեկան պարագաներուն։

Après PARIS - LYON - VALENCE - MARSEILLE
et pour la première fois à NICE

GRANDE SEMAINE ARMENIENNE
du 15 au 22 Août

SALLE DE L'EGLISE ARMENIENNE
183, Boulevard de la Madeleine, de 16 h. à 21 h.

P. S. — Présence du Micro Bus d'Arménia Mondia à la sortie de la messe du 15 Août

Vous trouverez à cette Exposition Vente :

— des disques en nouveautés venant du monde entier.
Populaire, Folklorique, Classique, Moderne, Enfant.
— des livres en Français et en Arménien sur l'Histoire, l'Art, la Littérature, livres pour enfants, de chant, dictionnaires, manuels, recettes, etc...
— magnifiques « posters » et Maxiphotos sur l'Arménie,
Porte-clefs, porcelaines, poteries, cartes postales.
— Boîtes à musique et attentes téléphoniques à mélodie arménienne.
— très beaux tapis noués mains venant directement d'Arménie et d'autres surprises.

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

(Այցելութեան առթիւ)

Ընկեր Խաչիկ Ճելոյեանէ 20 ֆրանք։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

MELIK AMIRAYAN
PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphon er au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ
Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ Ի ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս 15ին, ամբողջ օրը

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ, ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ

COLONIE ST. ANDRE, Route de Bessan, Béziers (34)
Հեռ. 28-81-76

U. G. A. B.

OCTROI DE BOURSES
AUX ETUDIANTS ARMENIENS
DE FRANCE
FONDATION MARGOSSIAN

Le Comité Régional de France de l'U. G. A. B. porte à la connaissance du public que les demandes en vue de bénéficier des bourses de la Fondation Raphaël MARGOSSIAN peuvent être présentées dès maintenant.

Conformément aux règlements, peuvent bénéficier des bourses Margossian seuls les jeunes Arméniens résident en France, ayant 15 ans au moins, titulaires d'un certificat d'études primaires, qui sont inscrits dans une école technique ou professionnelle et qui présentent leur demande avant le 10 Septembre 1971.

Chaque demandeur recevra un formulaire qu'il doit remplir après l'avoir lu attentivement et le retourner à la « Commission Educative », 11 Square Alboni, Paris (16). Après avoir examiné les demandes ainsi que les pièces justificatives jointes, cette Commission accepte ou refuse la demande et fixe le montant de la bourse.

Selon le désir du bienfaiteur, cette bourse est octroyée sous forme de prêt moral que le bénéficiaire s'engage à rembourser graduellement à la Fondation, au moment où il commence à gagner sa vie.

Il est souhaitable aussi qu'une fois leurs études terminées, les boursiers Margossian s'inscrivent à l'U. G. A. B. en tant que membres.

Cette bourse est octroyée pour une seule année scolaire, mais au cas où l'étudiant présenterait sa demande munie d'un certificat attestant sa réussite aux examens, elle pourrait être renouvelée pour une deuxième et, si nécessaire, une troisième année scolaire.

Les demandes de bourse pour l'année scolaire 1971-1972 doivent être présentées dès maintenant. Les demandes reçues après le 10 Septembre ne seront pas prises en considération.

LE COMITE REGIONAL
DE FRANCE DE L'U.G.A.B.

ԲԱՐԻ ԳԱԼՈՒՍՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՒՂՂԱԿԻ ԹՌԻՉՔ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ

Pension complète Hôtel ANI, 1ère classe

Voyage spécial du 10-25 Septembre avec 2 jours à Moscou à l'aller, 3 jours à Léningrad au retour

Excursions quotidiennes — séjour Hôtel ANI, 1ère *classe*

ՅԱՏՈՒԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

16էն 35 տարեկան

Բնակութիւնը՝ քաղաքին կեդրոնը՝ ԵՐԵՒԱՆ պանդոկ

1980 ՖՐ.

Հոկտեմբեր 2էն 20
2450 ֆր.

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
Messieurs SARKISSIAN et SEDEFIAN
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Ս. ԳՐԻԳՈՐ–ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, Օգոստ. 15ին, ինչպէս ամէն տարի, խաղողօրհնէք կը կատարուի եւ պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգըստեան պաշտօն կը կատարուի նահատակներու յիշատակին, առաւօտեան ժամը 10ին։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ – ԼԱՍԻՈԹԱ

Մարսէյլի Ս. Սահակ–Մեսրոպ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնին առիթով եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի մայր եկեղեցւոյ մէջ 15 Օգոստոսի Կիրակին։

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Յակոբ Եպս. Վարդանեան։

Իսկ Լասիոթայի Ս. Կարապետ մատրան մէջ կը պատարագէ Հմայեակ խաչակիր քահանայ Համբարձումեան։

Պատարագներու աւարտին կը կատարուի խաղողօրհնէքի արարողութիւն։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ 10ին, քարոզ 11,15ին, խաղողօրհնէք 11,45ին։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները
1971–1972

Կ'ընդունուին բարեկիրթ եւ ուշիմ մանուկներ։ Կ'աւանդուին պետական եւ ազգային ուսումներ եօթներորդ դասարանէն սկսեալ մինչեւ Աւարտական դասարան

Classe Terminale).

Անոնք որ կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները, այժմէն փութան ապահովել տեղերը։

Direction du Collège Arménien
26, Rue Troyon — 92 - SEVRES
Tél. : 027-18-28

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար.	90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր.
Արտասահման	Տար.	115 ֆր.	Հատը	0,50

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE 8 AOUT 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12184

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.184

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՍԻՍՔՕ ՉԷ ՅԱՋՈՂԱԾ

Գահիրէ մամուլի ֆրանսական եւ ամերիկեան գործակալութեանց համաձայն եգիպտական բանակը ահազանգի վիճակի մէջ է ներկայիս, ու կը սպասէ կազմ ու պատրաստ: Դիտերու կարծիքով այս միջոցը ձեռք առնուած է ի տես Միացեալ Նահանգներու Արտաքին փոխ նախարար՝ Սիսքոյի առաքելութեան ձախողութեան: Ըստ նոյն աղբիւրներուն եգիպտական իշխանութիւնները տեղեկացուցած են ամերիկեան Արտաքին Նախարարութեան, քանի մը օր առաջ, որ եթէ Սուէզի Ջրանցքի անել կացութիւնը լուծում չգտնէ, Եգիպտոս ի զօրու չի նկատեր այլեւս իր յանձնառութիւնը կռիւները չվերսկսելու:

Յատկանշական է նաեւ որ այս լարուած կացութիւնը կը վերսկսի հրադադարի տարելիցին օրերուն, թէեւ Մարտին արդէն, Եգիպտոս յայտնած էր թէ ոչ մէկ տրամադրութիւն ունի վերանորոգելու հրադադարի պայմանաժամը, յանձնառու ըլլալով հանդերձ թէ նախաձեռնարկ պիտի չըլլայ պատերազմի:

Եգիպտոսի քաղաքական շրջանակները կը խորհին թէ Եգիպտոսի այս նոր դիրքորոշումը չի նշանակեր անպայման որ զինեալ բախումներու պիտի դիմէ անմիջական կերպով, այլ պարզապէս յարմար կը նկատէ բանակն ու ժողովուրդը պատրաստել նման հաւանականութեան մը: Եգիպտացիք կ'ուզեն նաեւ հասկցնել Ուաշինկթընի թէ՝ համբերութիւն անպայման տկարութիւն չի նշանակեր: Պէյրութի կարգ մը թերթեր ալ, ինչպէս՝ Օռիան-լը ժուռ եւ Ալ Նահար կը գրեն թէ երկու եգիպտացի անձնաւորութիւններ պարտադիր բնակութեան դատապարտուած են Գահիրէ: Ասոնք են՝ Խալէտ Մոհեէտտին, անդամ Արաբ Ընկերվարական Միութեան եւ Իպրահիմ Սաատետտին, ընկերվարական Հիմնարկի նախկին տնօրէն:

Ըստ Ալ Նահարի Սաատետտին նոյնիսկ բանտարկուած է: Այս երկու անձնաւորութիւնները ծանօթ են իբրեւ համայնավարամիտ եւ ասոնց ձերբակալութիւնը մաս կը կազմէ եգիպտական ձախին դէմ պայքարի մը, զոր եգիպտական կառավարութիւնը կը տանի, իբրեւ հետեւանք Աշխատանքի եգիպտական Դաշնակցութեան Օգոստոս մէկի մանիֆեստին, որ կը դատապարտէր Սուտանի մաքրագործումները:

Գալով Սիսքոյի, Ուրբաթ օր մեկնած է Իսրայէլէն, շաբաթ մը տեսակցելէ ետք իսրայէլացի ղեկավարներուն հետ: «Խաղաղութեան» իր առաքելութիւնը պարզ ձախողութիւն մըն է եւ նոյնիսկ կարգ մը իսրայէլեան շրջանակներու համաձայն, ամերիկեան դիրքը կարծրացած է անցեալ Մայիսէն ի վեր, բաղդատմամբ Ռոճըրսի յայտարարութեանց:

Ամէն պարագայի մէջ, Սիսքոյի առաջարկները մերժուած են: Ըստ իսրայէլեան մամուլին, Սիսքօ կ'առաջարկէր իսրայէլեան զօրքին քաշուիլը 35էն 40 քիլոմեթր Ջրանցքին արեւելեան ափէն եւ հրադադար մը որ 18 ամիսը չանցնի: Սիսքօ կ'ընդունի սակայն որ իսրայէլեան զօրքին քաշուիլը երկու անգամէն ըլլայ եւ վեց ամսուան շրջանի մը ընթացքին:

Իսրայէլեան մերժումին պատճառը սակայն այլ է: Կ'ըսուի թէ Ամերիկացին չէ կրցած հարկ եղած մանրամասնութիւնները տալ զինեալ ուժերու այն քանակին մասին, զոր Եգիպտացիք ցամաք պիտի հանեն Ջրանցքին արեւելեան ափին վրայ: Չէ կրցած նաեւ երաշխաւորութիւններ տալ այն հակազդեցութեան մասին, զոր Ամերիկա կրնայ ունենալ այն պարագային, ուր Եգիպտոս տէր չի կենար իր յանձնառութեանց, կ'ամրապնդէ իր ուժերը եւ դուռ կը բանայ խորհրդային զինեալ միջամտութեան մը: Իսրայէլ իր պատճառաբանութիւնը կը հիմնէ անցեալի դառն փորձառութեանց վրայ, երբ յանձնառութիւններ առնուած են, որոնք չեն յարգուած:

Գահիրէի ձայնասփիւռի խօսնակը յայտարարած է արդէն.— «Երբեք չէինք սպասեր որ Սիսքօ կարգադրութեան մը յանգի Իսրայէլացիներուն հետ: Այսպէս արդէն Սիսքոյի այցելութիւնը Թել-Ավիվ մաս կը կազմէ ամերիկեան այն քաղաքականութեան, որ կը ձգտի չկարգադրել տագնապը: Ամերիկա որ կ'ուզէ այն տպաւորութիւնը թողուլ թէ ճիգ կը թափէ լուծում մը գտնելու համար, կը խաբէ հանրային կարծիքը եւ այդ ձեւով կը խանգարէ ճիգերը միւս մեծ պետութեանց, որոնք կը փորձեն գործադրել տալ Ապահովութեան Խորհուրդի բանաձեւը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՈՔԻ թագաւորը կազմեց իր նոր կառավարութիւնը: Նախարարապետ նշանակեց Մոհամէտ Լամրանի եւ Ազգ. Պաշտպանութեան Նախարարութիւնը յանձնեց Զօր. Ուֆքիրի, որու դիրքը օրէ օր կ'ամրապնդուի:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ ետք, Աթէնք եւ Թեհրան կրնան իրենց կարգին ճանչնալ Փեքինի կառավարութիւնը եւ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատել:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ձայն - պատկերասփիւռի տնօրէնը Ժան-Ժաք Պրէսոն, 51 տարեկան, կառքի ծանր արկած մը ունեցած է առջի օր, անհասկնալի պատճառներով: Պրէսոն ուղիղ գիծի վրայ, յանկարծ կորսնցուցած է կառքի հակակշիռը եւ զարնուած դիմացէն եկող կառքի մը, ուր վեց հոգիներ վիրաւորուած են: Իր վիճակը բաւական ծանր է, կուրծքը բոլորովին ճզմուած ըլլալով: Շաբաթ օր, դեռ բժիշկները վերապահ էին, Պրէսոն միշտ վերակենդանացման սրահի մը մէջ կը գտնուի:

ՍՈՒՏԱՆԻ ղեկավարը Նեմէյրի, որ անխնայ մաքրեց իր հակառակորդները, բաւական դոհ կը թուի ըլլալ: Ֆայսալ թագաւորին իր ուղղած շնորհակալութեան գիրին մէջ, կը շեշտէ.— «Սիրտէն զարկինք մոլորեալներն ու անհաւատները»: Միւս կողմէ, Նեմէյրի յայտարարած է թէ «պիտի չթողունք որ Խորհ. Միութիւնը մեզ գաղթավայրի վերածէ»:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Կուսակցութեան Կեանք» պարբերականի խմբագրական կազմէն դուրս նետուած է Փոլ Սատիւկով, որ Պրաւդայի խմբագրապետը եղած է 1956էն 1964, եւ որ 1965ին կորսնցուցած էր նաեւ Լրագրողներու Միութեան նախագահի իր աթոռը:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ մէջ սովի վտանգները երթալով կը ծանրանան:

ՕԹՈՊԻՒՍԻ եւ Մեթրոյի գիներէն ետք, հաւանաբար պիտի սղեն նաեւ հեռաձայնի բաժանորդագրութեան եւ հաղորդագրութեանց սակերը (17 առ հարիւր), ծխախոտը ու նաեւ թերթերու փոխադրութեան գիները: Համայնավար եւ ընկերվարական խմբակցութիւնները խնդրած են Նախարարապետ Շապան Տէլմասէ, որ մէկ օրով կրճատէ իր արձակուրդը եւ Երկուշաբթի Փարիզ վերադառնայ ու զիրենք ընդունի, յաւելումներու մասին խօսելու համար:

ԵՂԻՑԻ ԼՈՅՍ

Գրեց՝ ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ

ԽՄԲ.— Ստորեւ քանի մը քերթուածներ Պարոյր Սեւակի վերջին գործէն՝ Եղիցի լոյս *որ ոչ թէ լոյս չէ տեսած տակաւին, այլ հրապարակ չէ ելած, ինչ որ տարբեր բաներ են: Գիրքը հրատարակուած է 1969ին:*

ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ

Նորի՛ց մէջքս խօսեց Փրանսիացին…
Եւ ակամայ, նորի՛ց, ես չանսացի
Իմ պապերի ձայնին՝ խոհեմութեա՛ն,
Հա՛յր Սուրբ խոհեմութեան,
Որին պիտի
Հիմա խոստովանեմ իմ մեղքերը:

Հա՛յր Սուրբ, ես կ'ուզէի կեանքի՛ս գնով
Ջնջել «զգոյշ» բառը:
Մեծ մե՞ղք է սա:

Հա՛յր Սուրբ, ես կ'ուզէի դարձնել կանոն
Անկանոնութիւնը:
Մեծ մե՞ղք է սա:
Կարելի չէ՞, Հա՛յր Սուրբ, որ ոտքերը,
Գէթ ոտքե՛րը լինեն ինքնագլուխ,
Գէթ ոտքե՞րը, Հա՛յր Սուրբ, ո՛չ գլուխը..
Թէ՞ մեծ մեղք է դա էլ:

Եւ մահի չափ յոգնած մի կա՛րն պահի
Կարելի չէ՞ արդեօք «մարդ եմ» բառին
Չհազցրնել ո՛չ մի նեղ ածական…
Թէ՞ մեծ մեղք է դա էլ:

Հա՛յր Սուրբ, եթէ մարդը
հաւատացեալըդ չէ,
Որտե՞ղ պիտի նա իր մեղքը խոստովանի:

Խո՛ս-տո՛վ-ա՛-նո՛ւ-թեա՛ն եմ կարօտ,
Հա՛յր Սուրբ՝
Չներուելո՛ւ գնով
Եւ բանադրուելո՛ւ:

Որտե՞ղ խոստովանեմ,
Եւ ո՞ւմ խոստովանեմ,
Հա՛յր Սուրբ խոհեմութիւն
… Ո՛չ սուրբ եւ ո՛չ էլ հայր…

×

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻ ԲԱԽՏԸ

Թէկուզ եւ ձեռքըդ գրչից էլ զրկեն,
Դու միեւնոյնն է, պիտի՛ որ երգես:
Թո՛ղ չտան ոչ մի լիազօրութիւն,
Դու, մէկ է, սուտը պիտի որ հերքե՛ս:

Քեզ կոյր են կոչում,
Բայց տեսնում ես այն,
Ինչ որ շատերը չե՛ն կարող տեսնել:
Քեզ կաղ են կարծում,
Բայց այնտե՛ղ ես դու,
Ուր նրանք երբե՛ք չեն կարող հասնել:

Բախտի ճամբէքը տարբեր են լինում,
Նա ամէն մէկին տարբեր է սիրում
(Շատ անգամ նոյնիսկ առելութիւնը
Շուռ տուած սիրոյ պատկեր է կրում)

Յաջողութիւնը թո՛ղ երես թեքի,
Յաջողութիւնը թո՛ղ քեզնից տայ խոյս…
Թող նրանք լինեն յաջող որսի շուն,
Իսկ դու կը մնաս ձախորդ հետախոյզ:
Թող նրանք լինեն յայտնի թարգմանիչ,
Իսկ դու ուզում ես մնալ վերծանո՛ղ:
Թող նրանք լինեն անցաւ մանկաբարձ,
Իսկ դու մնում ես կարեվէր ծնո՛ղ:
Թող նրանք լինեն դարի մունետիկ,
Իսկ դու մնում ես դարի զաղտնապա՛ն,
Նրա՛նք՝ թէկուզ եւ ծառայեցնող,
Դո՛ւ՝ ժողովուրդի ինքնակամ ծառա՛ն…
… Բախտի ճամբէքը տարբեր են լինում,
Բախտն ամէն մէկին սիրում է տարբեր:
Նրանք ծնուել են, որ ապրեն հարբած,
Իսկ դու՝ որ քեզնով երբեւէ հարբեն…

ՄԻԱՉՔԱՆԻՆ

Մի աչքով եմ նայում կեանքին:
(Երկրորդ աչքս ապակուց է):

Եւ մի հատիկ իմ այս աչքով
Շատ եմ տեսնում,

Իսկ երկրորդով՝ աւելի շատ,
Որովհետեւ

Առողջ աչքով ես տեսնում եմ,
Իսկ կոյր աչքով… միշտ երազում…

×

ԽԵՂԿԱՏԱԿԸ

— Որտե՞ղ են ապրում քամիները:
— Պալատների մէջ:
Եւ, անշո՛ւշտ, մեր իսկ ռունգերում:

— Որտե՞ղ է մեռնում լռութիւնը:
— Քարոզների մէջ:
Եւ բռնադատուած մեր իսկ ունկերում:

— Որտե՞ղ է պահուած արիւնը մեր տաք:
— Մեր հին թշնամու եղունգների տակ:
Մկրատի՛ կարօտ կեռ եղունգներում:

— Որտե՞ղ են մեռնում բոլոր կուռքերը:
—Մափ ու ծեծդայի ծանրութեան ներքոյ.
Նաեւ խունկերում:

— Իսկ զօրանում է մեր խելքը որտե՞ղ:
— Ոչ գանկում,
Այլ մեր վէրքերո՛ւմ:

— Իսկ որտե՞ղ է մեր փրկութիւնը:
— Մե՛ր
Եւ աւա՛ղ, ո՛չ մեր ձեռքերում:

×

ՀԻՄՆ ՔԱՐԱՆՁԱՒԻ

Մենք դուրս ենք եկել մութ քարանձաւից
Միլիո՛ն ու միլիո՛ն տարիներ առաջ:

Մենք դուրս ենք գալիս նոյն քարանձաւից
Ամէ՛ն ակնթարթ:

Նո՛յն քարանձաւն է մեզ հետապնդում
Մեր ներսի՛ց արդէն:

Ու մեր երգածի կէսից աւելին
Նո՛յն քարանձաւի արձագանգն է հէնց:

Մնացած կէսով մենք հիմնն ենք երգում
Նո՛յն քարանձաւի՝

Անէծքանման խօսքերով այն կոյր,
Որոնց իմաստն ենք հասկանում այնքան,

Որքան պառաւը՝ իր հմայական խառնակ
խօսքերով,
Որքան երեխան՝ իր խառնիճաղանճ
շուտասելուկը…

ՍԻՐՈՅ ԳԻՇԵՐ

(ՓԱՐԻԶԵԱՆ ԿԵԱՆՔ)

Գիշերուան Փարիզը՝ իմ սիրած Փարիզս է․ թերեւս անոր համար որ ցերեկէն աւելի խորհուրդ ունի իր մէջ: Երբոր արեւը մարը կը մտնէ Պուա տը Պուլոնեըին ետեւէն, ու երբոր կազն ու ելեկտրական կանթեղները մութին մէջ կը ցցուին՝ հրաշէկ չուաններու պէս փըռուած փողոցներուն երկայնքը, քաղաքը, ցերեկուան սպառիչ գործունէութենէն զըզուած, աւելի աշխոյժ, աւելի տենդոտ կերպարանք մը կ'առնու, ամէն յոգնութենէ ետքը եկող տեսակ մը զինովութեամբ, որ հետզհետէ պիտի արծարծուի, պիտի հրահրուի ամէն բանով, ընթրիքով, ալքոլով, նայուածքով, հպումով, զերազոյն խոնջէնքի մը մէջ հատնելու, սպառելու համար:

Տաք գիշեր մըն է, բայց տա՛ք, ա՛նչափ ազդու, սաստիկ ա՛յնքան որ չօչափելի բանի մը, սրտիդ վրայ ճնշող նիւթական բանի մը զգայութիւնը կուտայ քեզ: Ասֆալթը ծանր գոլորշիներով կ'արտաշնչէ օրն ի բուն մթերած տաքութիւնը: Ամէն ոք դուրսն է, դռներուն առջեւ, մայթերուն վրայ, պարտէզներուն մէջ, սրճարաններուն առջեւ, ամէն ոք տունէն դուրս մղուած անդիմադրելի զգացումէ մը որ պիտի չուզէ սահմանափակուիլ չորս պատերուն մէջ, աւելի օդի, աւելի լոյսի, աւելի շունչի, աւելի կենդանութեան ի խնդիր: Ընթրիքի ժամն անցած է հիմա, եւ բազմութիւնն հետզհետէ կը խտանայ, կը թանձրանայ փողոցին մէջ․ ամէն կողմէ դուրս կ'ելլեն, անդադար, կողմնակի դռնէներէն, ճամբաներէն, դռներէն, նըրբանցքներէն, խառնուելու համար մարդկային հոսանքին որ լայն պողոտաներուն երկու կողմերէն կը յառաջանայ, ծառերուն ստուերին մէջ նսեմանալով եւ կազերուն պայծառ լոյսին ներքեւ ի յայտ գալով հետզհետէ:

Գետին եզերքը կ'իջնեմ, Սէն Միշէլի կամուրջին եզերքը, Փլաս Մօպէռի կողմնակի մութ ու նեղլիկ փողոցներէն, մընացորդ մը հին Փարիզին որ քիչ քիչ կը քայքայուի ու կը կերպարանափոխուի անդուլ բրիչին տակ, եւ ուր այս ժամուս ազմկալի կենդանութիւն մը կը տիրէ: Շաթօ–Ռուժի եւ Փեռ Լինէզի կապելաներուն բոլորտիքը, Թիթեղեայ տրապիզին առջեւ, պարապ գործաւորներու, վռնտուած սպասաւորներու, անխոստովանելի աղբիւրներէ ապրող երիտասարդներու խառնակ ու կասկածելի խումբ մը: Ու քիչ մը անդին կիներ որք պատերուն տակ կը սլքտան, ընտանիքի մայրեր որք իրենց ամուսինը կը լրտեսեն, գործաւորուհիներ որք մանրիկ ու փութկոտ քայլերով կ'անցնին, Փարիզի գործաւորուհիներ, սիրուն ճմրթկած դէմքով, խուզարկու նայուածքով, համեստ ու անճնալստահ, անփոփոխելի սեւ պարզ հրջազգեստով որ իրենց բարակ մէջքն ու կուրծքը կը սեղմէ:

Սէնը, գիշեր ատեն, այդտեղ, անմատչելի հրջապատկեր մը կը ներկայացնէ: Դիմացդ Նոթր–Տամը, իր յաղթ կազմուածքով, մութին մէջ կ'ուրուագծուի, լուռ, բայց մեռած բաներու ահաւոր ու սարսիչ լռութեամբ մը․ երկու կողմի բարձրադիտակ աշտարակներուն մէջտեղ, եկեղեցիին սլաքը դէպի վեր կը ցայտէ, պչրող ու շնորհալի, դարերու հաւատքին ու կրօնական յափշտակութեանց այդ լքուած զանգուածին տիրապետելով: Ստուերը կը հրջապատէ ամբողջ շէնքը, ծայրերը խեղդելով, ցցուածքները ողորկելով, սրութիւնները թաղելով, ցերեկուան պայծառութենէն հազարապատիկ աւելի ուժգին ազդելով քեզ գոթական այդ յիշատակարանին ամբողջ բանաստեղծութիւնն ու մելամաղձութիւնն որ կ'ընկճէ զքեզ: Ոտքերուդ տակ, ջուրը կը վազէ մեղմ պղպջանքով մը, արագ, իր մութ երեսին վրայ ցոլացնելով անյայտացնելով գետափին ու կամուրջին լոյսերը․ եւ երկու կողմդ, կամուրջներուն կարմիր ու սպիտակ լապտերները կ'երկարին, անվախճան, զուարթ ճառագայթումով: Հեռուէն, Էյֆէլեան աշտարակին գագաթէն, ելեկտրական դարձդարձիկ կանթեղը, երփներանգ փոփոխումներով, քաղաքին վրայ կը մխէ իր լուսանիւթ սլաքները:

Պուլվարներուն վրայ, հիմակ, մարդկային հեղեղը կը հոսի խիտ եւ կուռ: Ելեկտրական լամպարները, օդին մէջ կախուած լուսեղէն կայլակներ, իրենց թեթեւ անբացատրելի կապոյտ լոյսով աչք կը խտղտացնեն, լուսնին պէս տըժգոյն ու անոր պէս իրենց բոլորտիքն ունենալով բակ մը: Ինծի այնպէս կուգայ որ բեւեռային արեւներն այդ ջինջ պայծառութիւնն ունենալու են: Սրճարանները կը զեղուն բազմութեամբ, պուլվարին լայն մայթին վրայ պռթկալով իրենց յաճախորդները, երեք կարգ սեղաններու առջեւ: Ու ամբոխը կ'անցնի անընդհատ, անդադար, կողմնակի փողոցներէն թափելով պուլվարներուն վրայ, այլազան ու այլատարր բազմութիւն մը, որուն մէջ կիները ուշադրութիւն կը գրաւեն, վէս ու գրգռիչ, շուայտ ու անպատկառ նայուածքներով որք հրաւէրի մը պէս յանկուցիչ են, իրենց անցքին վրայ սփռելով մուշկի սաստիկ հոտ մը որ ջիղերդ թունդ կը հանէ․ կ'անցնին ու կ'անցնին, զոյգ զոյգ, միայնակ, լուսեղէն փոշիի մը մէջէն որով մթնոլորտը լեցուած է եւ որ երկու կողմերու ճոխ խանութներուն ոսկեղէն նշանակները կը հրդեհէ:

Երկու մայթերուն մէջտեղէն, անհամար կառքերը կը վազեն իրարու ետեւէ, իրար հալածելու պէս, իրենց կանաչ ու ճերմակ կանթեղները խոշոր աչքերու պէս բացուած, փայտէ յատակին վրայ սահելով զրեթէ անձայն, տարօրինակ կերպով աւելցնելով չորս կողմի ընդհանուր շարժումը:

Աղմուկը կը բարձրանայ ամէն կողմէ, անորակելի ժխոր մը, խուլ, մօտ ու հեռու ժխոր մը, լայն ու վիթխարի շունչը, սրտի տրոփումը զոգցես այս քաղաքին, որուն վրայ գաղափար մը կարելի չէ կազմել, որ չես գիտեր ի՛նչէ կը բաղկանայ, որուն մէջէն կ'անցնիս կը դառնաս՝ անոր ըմբռնումն իսկ կորսուած, զոր ա՛լ չես լսեր՝ բայց եթէ քաղաքէն դուրս ելլելով արձակ ու ամայի դաշտի մը մէջ:

Ի Փլաս տը լա Քոնքորտ, տեսարանը զիլթութեան մը կը փոխուի: Հրապարակէն մինչեւ Առք տը Թրիոմֆ, Շան զ'Էլիզէի ծառուղին կ'երկարի իբր երկու քիլոմեթր երկայնութեամբ, իբր սահման ունենալով Յաղթական Կամարն որ երկու սրունքներուն վրայ կեցած անհեթեթ հըսկայի մը տպաւորութիւնը կը թողու: Լոյսի զեղխութիւն մըն է որ կը տիրէ, լոյս՝ ծառուղիին երկու կողմը, լոյս՝ ծառերուն մէջտեղ, լոյս՝ երգեցիկ սըրճարաններուն չորս կողմը: Երաժշտութեան ձայներ կը հասնին, պղինձի ձայթիւններ ու աղիքի թրթռումներ, որք կ'ընկերանան Փոլիւսին ու Իվէթ Կիլպէրին երգերուն:

Ա՛լ օդը ծանրացած է այն գորովանքի, գգուանքի, սիրոյ զգացումով որ ամէնուն սիրտը կը լեցնէ: Գինովութիւնն սկսած է ստուիճանաբար ու տաքը արիւնը կը մըտրակէ, արուին ու էգին երակներուն մէջ դնելով նոյն ըղձանքն որ իրարու կը մղէ զանոնք, ու կենսականութեան զեղումն աչքերը կը վառէ: Կառքերուն մէջ կ'անցնին քովէ քով, էրիկմարդը կնոջը քով սեղմուած, գլուխը անոր ուսին վրայ հակած, որպէս արբշիռ այն բուրմունքէն զոր ծոծրակին բացուածքը կուտայ իրեն, մերձակայ զիրկընդխառնումին ցանկութեամբը տենդայոյզ: Կառքին սրարշաւ ընթացքովը կ'երթան ի Պուա տը Պուլոնեը, պուրակներուն առանձնութիւնը կամ Շաթօ–Մատրիտի ու Փավիյեոն Շինուայի մասնաւոր խուցերուն խորհրդապահ մենութիւնը փնտռելու: Ու Շան զ'Էլիզէի ծառերուն տակ, կողմնակի թաւուտներուն մէջ, սիրահարներու զոյգերը կ'երթան թեւ թեւի, հետզհետէ աւելնալով, միեւնոյն մտածմամբ վրդոված: Ու անկեղծ տարփանքներուն քով, վարձկան տարփանքները նոյն գինովութիւնը կ'աւելցնեն:

Ու բոլոր այն ճամբուն վրայ որ տունս պիտի դարձնէ զիս, կեանքի նոյն փըթթումն է որ կը տիրապետէ ամէն տեղ: Սիրոյ գիշեր մը պիտի ունենայ հիմա Փարիզ: Առանձնոցին խորհրդայեղց ու բուրումնաւէտ հեշտութեանը մէջ, Ամբոցներուն նամէտ խոտին վրայ, ձեղնայարկին տակ, ամենուրեք, ամէն յարկի ներքեւ, այս գիշեր, բարձին ու քարին վրայ, ամէն ոք, ծերունին որպէս մանուկը, ամէն ոք պիտի մոռնայ պահ մը իր էութիւնը, յաւիտենական Սիրոյն անձնատուր: Ամբողջ քաղաքը, ջիղերու դըրգռութեան մը մէջ, միեւնոյն ցնորքովը պիտի օրօրուի: Բարոյախօսը թող պըռատէ յօնքերը եւ կծու խօսքեր թող մրմըռայ: Օ՜հ, այս աշխարհի ամէն ցաւերուն, ամէն մտատանջութեանց, ամէն կսկիծներուն մէջտեղ, վայրկեան մը մոռացում, ինչ որ ալ ըլլայ, չա՞տ է:

1891 ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

ԿՐԵՏԷԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Ա․

Յունաստանի հայ գաղութի հնագոյն շրջանի պատմութեան մէջ, Թրակիոյ եւ Մակեդոնիայ Հայերու հետ միասին, կարեւոր դեր ու պաշտօն ունեցած են նաեւ Կրետէ կղզիին հայ բնակիչները, որոնք տասնեակ դարեր առաջ տեղաւորուած ըլլալով այս կղզիին մէջ, ժամանակի ընթացքին կատարած են իրենց ազգային եւ հոգեւոր պարտականութիւնները, ու չդիմանալով ձուլման փորձիչ առաջարկներուն, ժամանակի ընթացքին միախառնուած, ձուլուած են հելլէն ժողովուրդին մէջ եւ այսօր կը մնան իբրեւ անցեալի յուշ ու յիշատակ:

Արդ, ե՞րբ կազմուած է Կրետէի հայ գաղութը:

Պատմական իրողութիւն է, որ հայկական տարրը գերակշիռ տեղ մը կը գրաւէր Բիւզանդական Կայսրութեան բանակներուն մէջ: Յուստինիանոս կայսեր (685–695 եւ 705–711) բանակներուն մէջ հայկական զօրախումբեր սկսած էին կազմուիլ, որոնք պատուով կը պատերազմէին Ափրիկէի, Կրետէի եւ արեւելեան ճակատին վրայ, այսինքն Միջագետքի եւ Պարսկաստանի մէջ:

Պրոկոպիոս պատմիչ իրենց անուններով կը յիշատակէ աւելի քան 17 հայ զօրավարներ, որոնց շարքին համբաւաւոր դարձած է Մեծն Ներսէս հայ զօրավարը:

Լեւոն Զ․ Բիւզանդիոյ կայսեր (886–912) օրով, ինչպէս կը վկայէ Կոստանդին ծիրանածին պատմիչը, արեւմտեան Փոքր Ասիոյ Բրին եւ Պղատոնիոն քաղաքներու հայկական գաղութները, հայ զինուորներ հայթայթեցին կայսեր բանակներուն, պատերազմելու համար Կրետէի դէմ:

Աւելի առաջ, Միքայէլ Բ․ կայսեր (828–829) իշխանութեան կարճ տարիներուն, Թէոդորա հայազգի կայսրուհիին հօրեղբայրը Նիկետիացի Սարգիսը արշաւանք

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա․ ՄԱՍ

ԱՑԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

Նախագահին այդ խօսքերուն վրայ, սենեակին մէջ գտնուող միւս հինգ Թուրքերը ձեռքովնին հաւանութեան նշան մը ըրին եւ միաբերան բացագանչեցին․

— Կեցցե՛ս, կեցցե՛ս:

Փաշան շարունակեց․

— Վեհ գաղափարը իր տիրապետութիւնը մարդասպանութիւններով չէ որ կը հետապնդէ, բայց, եթէ մոլորեալ մարդերու հոգիներ անգամ զոհելու պէտքը զգայ, ատ ալ պիտի ընէ, այսուհանդերձ, ոեւէ մէկը պիտի չկարենայ ըսել թէ՝ վեհ գաղափարը մեղապարտ է, այլ պիտի ըսէ թէ յանցանքը մոլորեալներունն է:

— Համաշխարհային պատմութիւնը, եղբայր Տիգրան, շարունակեց փաշան՝ մարդուս կ'ուսուցանէ թէ երբեք վեհ գաղափար մը, որուն նպատակը ազատութիւն մը բերել է, առանց արիւն թափելու տիրապետած չէ: Մեր Մուհամմէտը, եւ ձեր Մարիամի որդին երբեք երեւակայած չէին թէ իրենց թողած վարդապետութիւնները, մարդոց կողմէ այդ տեսակ բացատրութիւն մը պիտի գտնէին… որովհետեւ մի կարծեր թէ քրիստոնեաներուն մէջ գիտութիւն գոյութիւն չունի: Քրիստոնեաներու գիտութիւնը սիրելիս, Մահմետականներուն գիտութենէն ալ գէշ է, որուն համար այսօր ամբողջ աշխարհը մեզ կը պախարակէ:

Փաշային այս խօսքերուն վրայ ներկաները իբրեւ հաւանութիւն գլուխնին շարժեցին, մինչ փաշան շարունակեց․

— Քեզ կը հարցնեմ եղբայր, միթէ՞ այսօր Ռուսերը միւս քրիստոնեաներէն աւելի հաւատարիմ չեն իրենց կրօնքներուն մէջ, եւ սակայն եթէ ատոնց պատմութիւնը կարդացած ես, տեսած ես անշուշտ որ Մարիամի որդին, որուն պատկերը ամենաստորին որջերուն մէջ անգամ պակաս չէ, Ռուսիոյ մէջ ցարին համար ստրուկներու միջնորդ մը ըլլալէ զատ ուրիշ որեւէ բանի մը յանգած չէ: Ատոր համար, ամէն անգամ որ Ռուսիոյ փողոցներուն մէջ իր եղբայրը սպաննող զինուորի մը հրացանին ձայնը կը լսուի, այդ հրազէնի ձայնը ամբողջ մարդկութիւնը կ'արթնցնէ եւ վեհ գաղափարը որ ամէն տեղ նոյնն է, թեւերը կը բանայ եւ ազատագրուած հարաւէն դէպի սառուկ հիւսիսը կ'ուղղուի:

Եւ փաշան շարունակեց․ բայց այլեւս խօսքը երիտասարդ Հայուն չէր ուղղեր այլ նաեւ միւս բոլոր ունկնդիրներուն, որոնք այդ ժամուն, հարկ չկայ ըսել, երիտասարդ Թուրքիան կը ներկայացնէին: Ան իր իսկ խօսքերէն կը ներշնչուէր, ինչպէս բանաստեղծը իր հանճարէն, եւ այդ ներշնչումը իր շուրջիններուն կը տարածէր, որոնց դիմակներուն տակէն մերթ ընդ մերթ աչքերնուն փայլը կը տեսնուէր:

— Ոչ, այլեւս երիտասարդ Ռուսերու մասնաւոր գաղափար չկայ: Ազատութեան գաղափարը միակ է եւ հասարակ: Երկրիս երկու բեւեռները եղբայրութեան եւ հաւասարութեան անհուն սահմանները կը կազմեն, որոնց գօտիներուն ներքեւ ժողովուրդները կը շարժին ստրկութեան դէմ բողոքելով:

— Կեցցե՛ս, կեցցե՛ս, բացագանչեցին ներկաները յափշտակուած:

— Դուն ալ եղբայր, կը հրաւիրուիս այս պայքարին հոգեկան կորովդ եւ երիտասարդական գեղեցկութիւնդ նուիրելու, զոր Աստուած շնորհք ըրած է դէմքդ զարդարել, արդ, կ'ընդունի՞ս:

Փաշային այս խօսքերը այնքան յուզումով արտասանուած էին որ, երիտասարդին հոգւոյն մէջ անզուսպ խանդավառութիւն մը ստեղծեցին: Աղջնակի մը նման քաղցր այդ գեղեցիկ դէմքը, այնպիսի արտայայտութիւն մը առած էր որ, ամէնէն մեծ զոհողութիւններու անգամ ենթարկուելու կարող ըլլալը կը վկայէր: Գեղեցկութեան փայլը այդ վայրկեանին խանդավառութեան փայլին հետ խառնուած էր, եւ այդ խառնուրդը, Ապողոնին գլուխը զարդարող լուսապսակին կը նմանէր:

— Կ'ընդունի՞ս, հարցուց դարձեալ փաշան:

Տիգրան, ձեռքը կուրծքին տարաւ եւ հաստատ ձայնով մը պատասխանեց․

— Այո, կ'ընդունիմ, ինչ որ ձեր վսեմութեան բերնէն լսեցի, արդէն ամէն ժամ եւ ամէն վայրկեան գաղտնի ձայնէ մը կը լսեմ, որ շունչի մը նման ականջներուս քովէն կ'անցնի եւ անդադար նոյնը կը կրկնէ: Ասիկա հօրս եւ մօրս ձայնն է, զոր հոգինին մինչեւ ինծի կը բերէ, որպէսզի երկրիս երեսէն առ յաւէտ կորսուած ըլլալնին երբեք չմոռնամ:

Եւ երիտասարդը վճռական շեշտով մը աւելցուց․

— Վսեմափայլ տէր, ինչ որ հրամայէք պատրաստ եմ ընելու:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար․)

մը առաջնորդեց Կրետէ կղզիին վրայ։

Կատարուած վերոյիշեալ արշաւանքներէն ամէնէն արդիւնաւորները պէտք է համարիլ Ռոմանոս Բ. կրտսեր հայազգի կայսեր օրով (959–968) Նիկեփոր ապագայ կայսեր կողմէ կատարուած յաղթական արշաւանքներ Կրետէի վրայ (961), ստիպելով որ գրաւող բանակները Սարակինոսներու՝ ջարդուին եւ լեղապատառ փախչին։ Սարակինոսները կամ Արաբները, իրենց իշխանութեան տարիներուն, Կրետէի բնակչութեան մեծ մասը խալմացուցած էին։

Այդ տարիներուն, արեւմտեան Հայաստան կը գտնուէր Բիւզանդական Կայսրութեան տիրապետութեան ներքեւ։ Կը պատմուի որ հայ զինուորները վրէժխնդրութեան դերագոյն հրճուանքով մը, անսահման եւ անհաւատալի անգթութիւններ գործած են, որոնք Հայաստանի մէջ Արաբներու կողմէ կատարուածները գերազանցած են։

Նիկեփոր Փոկաս կայսրը (968–969) գնահատելու համար հայկական զօրքերուն զինուորական անուրանալի աջակցութիւններն ու յաղթանակները, թոյլ տուաւ որ բազմահազար հայ ընտանիքներ Փոքր Ասիայէն եւ Բիւզանդիոնէն փոխադրուին (961ին) Կրետէ եւ տուն տեղ ու կալք հաստատեն այս պատմական կղզիին մէջ։ Իր այս որոշման մէջ, Նիկեփոր Փոկաս կայսրը մտահան չէր ըրած բիւզանդական զօրքերուն հետ, հայկական այրուձիին մասնակցութիւնը, 911ին եւ 949ին Կրետէի դէմ մղուած չարաբաստիկ արշաւանքներուն, որոնց արդիւնքն ի վերջոյ պիտի վայելէին հայ եւ բիւզանդացի զօրքերը հաւասարապէս։ 949ին, Թրակեսեան Թեմին մէջ հաստատուած Հայեր ալ իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Կրետէի գրաւման համար տարուած մարտերուն։ Բիւզանդացի պատմիչներուն իսկ վկայութեամբ, մըղուած ճակատամարտներու ընթացքին, Հայերը կը կազմէին բիւզանդական բանակի այրուձիին գրեթէ մէկ երրորդը եւ անոնք միշտ ներկայ եղան Նիկեփորի բանակներուն մէջ։

Հետաքրքրական է գիտնալ թէ, հայկական զօրքերուն առընթեր ուրիշ ո՞ր ազգերու ներկայացուցիչներ իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին մղուած մարտերուն։ Դարձեալ պատմիչներ կը լուսաբանեն մեզի, յայտնելով որ հայկական բանակին հետ կային նաեւ բազմաթիւ բարբարոսներ՝ Ռուսացիներ, Կլիխաներ, Գոթեր, Հոներ, Մաւրիտանացիներ, Լոմպարդացիներ, Ալաններ, Սաբիրներ, Վանդալներ, Անթաներ եւ մաս մը Պարսիկներ, Իբերիացիներ, Ծաներ եւ այլ նահանգներու ժողովուրդներէն Իլլիրիացիներ (սպանական Թերակղզիի բնակիչներ), Թրակիացիներ, Իսաւրացիներ եւ Լիկայոնիացիներ։ Ահա այս խառնարանին մէջ է, որ հայկական բանակներ դարեր շարունակ կարողացան արժեցնել իրենց գոյութիւնն ու մարտունակութիւնը։ Բանակին միջոցաւ է, որ Բիւզանդիոնի եւ Կրետէի մէջ հայկական տարրը մեծագոյն ազդեցութիւնը գործեց։

Վերոյիշեալ արշաւանքներու ընթացքին հայ զինուորներ իրենց ընտանիքներով Կրետէ հաստատուած ըլլալով, հաւանական է որ անոնք ունեցած ըլլան նաեւ իրենց եկեղեցիներն ու հոգեւորականները, որոնք վստահօրէն ջանացած են միշտ կենդանի պահել հայկական ինքնուրոյնութիւնը նոր կազմուած Կրետէի գաղութին մէջ։ Դժբախտաբար մեզի կը պակսին հայերէն յիշատակարաններ, այդ դարերու ազգային եւ հոգեւոր կեանքի մասին, սակայն անկարելի է չերեւակայել աւելի քան 20.000 շունչ հաշուող գաղութի մը մէջ, հայկական կեանքի կամ ուրոյն գոյութեան երեւոյթներ եւ աշխատանքներ։

Եթէ կը պակսին յիշատակարաններ, եւ սակայն կան բազմաթիւ տեղանուններ, որոնք մինչեւ այսօր ալ կը մատնեն հայկական գաղութներու յարատեւ ներկայութիւնը կղզիէն ներս։ Ուշագրաւ է այն իրողութիւնը որ, մինչեւ մեր օրերուն ալ կը շարունակուին յիշուիլ յունական բազմաթիւ քաղաքներու, գիւղերու, գետերու եւ լեռներու Արմէն – Արմէնական արմատէն ծագող անունները, որոնք մինչեւ անգամ տեղ գտած են յունական հանրագիտարաններուն մէջ։

Թէեւ ոչ միշտ, սակայն շատ մը պարագաներուն Արմէն բառարմատը կապուած է եւ սերտ աղերս ունի Հայերու հետ։ Այսպէս օրինակ մինչեւ այսօր Արմէնի (Հայեր) կը կոչուի Կրետէի Ապոկորոնոս շրջանի համանուն համայնքին կեդրոնը։ Որովհետեւ այս գիւղի առաջին բնակիչները Հայեր են եղած, որոնք կըղզիին մէջ հաստատուած են Ժ. դարուն։ Նոյն անունը կը կրէ նաեւ Կրետէի Ռէթիմնօ շրջանի համանուն համայնքին կեդրոնը։ Այդ գիւղի առաջին բնակիչները Թ. դարուն, նոյնպէս Հայերն եղած են։ Կղզիի Սիթիայի շրջանի կեդրոններէն մէկն է նաեւ Արմէնիի գիւղը, որուն բնակիչները հոն հաստատուած են Թ. դարուն։ Կղզիի Կիսամոսի շրջանին մէջ դարձեալ կը հանդիպինք Արմէնիի անուն գիւղի մը։ Արմէնիի անուն գիւղեր կան նաեւ Թրիփիլիայի շրջանին մէջ, այլ գիւղ մը Արմէնոխօրիօն անուն (հայ գիւղ) կը գտնուի Հիւսիսային Յունաստանի Ֆլորինայի շրջանին մէջ եւայլն։

Կրետէի մէջ հայկական համայնքներ գոյութեան կոչուած են 700ական թուականներէն, որոնց թիւը ստուարացած է 960ական թուականներուն։ Այսպէս հայկական համայնքներ կը յիշատակուին ի մասնաւորի Ռէթիմնոյի, Սիթիայի, Ապոկորոնի եւ Արմէնոխօրի քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ։

960էն մինչեւ 1640ական թուականները, Կրետէի Հայերը ապրեցան ինքնամփոփ կեանք մը, հեռու Մայր Հայրենիքէն ու թերեւս ալ անկարող ամէն օժանդակութիւն ստանալու հնարաւորութիւններէն։ Կըղզին Բիւզանդացիներէն ետք տիրապետուած ըլլալով Վենետիկի Հանրապետութեան բանակներէն, Հայեր ինքնաբերաբար ինկան այս նոր Պետութեան ազդեցութեան ներքեւ։ 1646ին սակայն Օսմանեան բանակը Իբրահիմ Ա. Սուլթանի (ծն. 1615ին, գահակալած 1639–1648) Մեծ Եպարքոս Քէօբրիւլի զադէ Մէհմէտ Փաշայի առաջնորդութեամբ գրաւեց կղզին ու իրեն ենթարկեց հայ եւ հելլէն բնակչութիւնը, դուրս վտարելով վենետիկեան բանակն ու ժողովուրդը։

Օսմանեան բանակի մուտքով, նոր թարմութիւն մը կուգայ հայկական գաղութին, շնորհիւ հայ երեւելիներու, որոնք Կ. Պոլսոյ մէջ դիրքերու էին հասած։ Անոնցմէ հռչակաւոր դարձած անձնաւորութիւն մըն էր նաեւ Ալփիարի որդին Աբրահամը։ Կը վկայուի որ Աբրահամ ազնուական ծագումով, բարեպաշտ եւ կրօնասէր անձ մը եղած է եւ ուխտի իր նուիրական պարտականութիւնն ալ կատարած Երուսաղէմ այցելելով։ Շնորհիւ իր ձեռներէցութեան եւ մտային բացառիկ կարողութիւններուն, ան սիրելին եւ մտերիմը կը դառնայ այդ օրերու սպարապետներէն Հիւսէյին Փաշային, որ Կրետէի վրայ արշաւող օսմանեան բանակին Սպարապետն էր։ Ի գնահատութիւն Աբրահամի ծառայութեանց, Հիւսէյին Փաշան Աբրահամը կը կարգէ բանակին հայթայթիչը եւ իրաւունք կուտայ առեւտրական ամէն գործառնութիւն կատարել ազատօրէն։

Շնորհիւ իր պաշտօնին, Աբրահամ սկըսած էր համակրութիւնը շահիլ նաեւ Արքունիքին եւ ազդեցութիւն բանեցնել իր շրջապատին վրայ։ Հիւսէյին Փաշայի սիրելին դարձած ըլլալով, շահեցաւ նաեւ վստահութիւնն ու համակրանքը Մեծ Եպարքոս Քէօբրիւլի զադէ Մէհմէտ Փաշային, որ իր հայ բարեկամին գնահատանք մը աւելի տուած ըլլալու համար, Աբրահամ անունը փոխելով Ապրօ Չէլէպի վերակոչեց զայն։

ՎԱՐԴԱՆ Ծ. Վ. ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

(Շար. – 1)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ

Կեդրոնականի բազմարեղուն տնօրէն, գիտութեանց վարդապետ եւ կրթական ու դաստիարակչական դատին անխոնջ յառաջապահ։

Բնիկ Սեբաստացի, Պէրպէրեանէ ընթացաւարտ, յետագային վկայեալ Ժընեւի Համալսարանէն, Մարտիրոս Նալբանդեան 1910ական թուականներուն թանկագին ծառայութիւն մը մատուցած է մեր մշակութային կեանքին, որ այնքան ծաղկած էր այդ օրերուն։

Քաջ բնագէտ եւ տարրաբան, միաժամանակ գաղափարական բարձր անհատականութիւն, Սփիւռքի իր աշխատանքը կէս թողած եւ եկած է մեր միջավայրին սպասարկելու եւ իր մտքին լոյսը սփռելու։ Կեդրոնականը տարած է նախանձելի մակարդակի մը, եւ պարգեւած է հունձ մը, որուն ներկայացուցիչները յարգանքի կը հրաւիրեն մեզ։

Հրատարակած է «Գիտութիւն» շինիչ եւ հիւթեղ ամսաթերթը եւ աշխատակցած մամուլին, գիտական, ընկերային եւ կենսաբանական թարմ եւ այժմէական նիւթերով։

Իր կեանքի ընկերուհին էր Նորվէկիացի բանաստեղծուհի Ինկա Նալբանդեան։

ԾԻԾԵՌՆԱԿ

ԳԱԶԷԶ ԱՐԹԻՆ ԱՄԻՐԱՅԻ ԱՄԷՆԷՆ ՍԻՐԵԼԻ ՃԱՇԸ

Օր մը, Սուլթան Մահմուտ կը փափաքի ճաշի հիւրը ըլլալ Գազէզ Արթինի եւ կը պատուիրէ, որ Ամիրան իր ամէնէն շատ սիրած կերակուրը պատրաստել տայ։ Սեղանին վրայ, Սուլթանը ապշահար կը մնայ, երբ իբր գլխաւոր ճաշ սխտոր կը սպասարկուի։

— Իրա՞ւ, — կը հարցնէ Սուլթանը, — սխտորը ամէնէն սիրելի ճաշդ է։

— Այո՛, — կը պատասխանէ սրամիտ Ամիրան, — որովհետեւ շատ կը նմանի իմ ազգիս. երկուքը միասին մէկ պատառաքաղի վրայ չեն գար...

Գազէզ Արթին Ամիրան անշուշտ կ՚ակնարկէր Հայերուն վերագրուած անմիաբանութեան համբաւին, բայց եւ այնպէս, ամէնէն սիրելին իր ազգն էր։

ԱՆՋԿՈՒԹԵԱՆ – ԺԱՄԵՐ –

Առաւօտեան դէմ սպասուհիէն իմացայ թէ Արամ կը շարունակէ քնանալ, ինչ որ բժիշկին տուած տեղեկութիւններուն համեմատ բարեբախտ նշան մըն է. արեւը նոր ծագած էր երբ մայրը եկաւ քովս եւ ինծի բացատրեց ամուսինիս հիւանդութենէն մանրամասնութիւններ, յոյսը վերսկսած էր ծաղիլ անոր խոնաւ աչքերուն մէջ եւ յոյսին հետ անսահման նեղութիւն... ա՜խ, եթէ այդ ամոքիչ զգացումներէն գոնէ մէկ ճառագայթ իյնար իմ հոգւոյս մէջ... բայց անիկա գոց է, կնքուած գերեզմանի մը նման։

Կարճատեւ զարթումէ մը ետքը, Արամ վերստին քնացաւ աւելի խաղաղ եւ աւելի բնականոն քունով մը. այլեւս ամէն վայրկեան ինծի կը տեղեկացնէին իր վիճակին վրայ. տենդը դադրած էր եւ բժիշկը մեծ յոյսեր կը ներշնչէր ու այս անակնկալ ապաքինումը, մահուան դողերէ ետքը այնպիսի մեծ երջանկութիւն մը պարգեւեց իր մօրը որ ակամայ տարուեցայ տարտամ եւ շփոթ ուրախութեան մը մէջ։

Մայրը յաճախ կուգար իմ սենեակս եւ երկարօրէն կը խօսէր իր տղուն վրայ. կը խօսէր մանաւանդ անոր մանկութեան շրջանէն եւ կը նախընտրէր այն դրուագները որոնց մէջ անիկա գեղեցիկ, անմեղ եւ ազնիւ եղած էր... կարծես խեղճ կինը իր մայրական զուրգուրանքին մասնակից ընելով զիս կ՚ուզէր իր տղուն համար սէր շահիլ ինծմէ։

Կը խօսէր շատ անգամ աննշան մանրամասնութեանց վրայ եւ որոնք սակայն անպատում երջանկութիւնով մը կը լեցնէին զինքը.

— Այն օրերը սեւ թաւիշէ հագուստ մը շինած էինք, ճերմակ տանթելէ օձիքով մը. սեւ մազերը երկայն խոպոպիքներ ունէին եւ աչքերը այնքա՜ն գեղեցիկ էին, որ զիս անգամ կը զարմացնէին... նիհար էր ու տժգոյն, բայց սեւ աչքերուն ու սեւ մազերուն նմանը չկար։

Աչքիս առաջք կը ներկայանար այդ մանկիկը իր սեւ թաւիշէ հագուստով եւ ճերմակ օձիքով եւ այդ սեւ աննման աչքերը, խորունկ թախիծով համակուած կը սեւեռէին ինծի... ու որովհետեւ գիտէի որ այդ աչքերը ինծի համար արցունք պիտի թափէին, սիրտս կը գալարուէր անդարմանելի ցաւի մը մէջ...

Մայրը կը յաջողէ՞ր, թերեւս... անիկա իմ ձեռքերուս կը յանձնէր անոր մանկութիւնը, անիկա զիս կը դղրդէր ամուլ մնացած կնոջ՝ ներքին, խորունկ եւ անխոստովանելի ցաւիս մէջ... ու մտածել կուտար ինծի որ եթէ մայր դարձած ըլլայի, թերեւս հպարտութիւնս եւ ատելութիւնս հալէր արեւի ճառագայթներու ներքեւ եղող սառնակոյտի մը պէս...

Եթէ մայր ըլլայի՜... թերեւս դողալով մտածէի իմ զաւակներուս կրելիք տառապանքին վրայ ուրիշ կիներու միջոցաւ եւ ես ինքս մեղմանայի ու ներողամիտ գտնուէի անոնց հօրը հանդէպ. թերեւս անոնք հաշտութեան անսպառ աղբիւր մը ըլլային մեր ոխերիմ էութեանց միջեւ... բայց ես աւելի դըժբախտ քան ամէնէն դժբախտ կինը՝ ամուլ եւ անզաւակ մնացի ապերասան ապառաժի մը նման։

Դեռ չամուսնացած, իմ երկարատեւ սպասումի տարիներուս, յաճախ ցաւով մտածեցի անցած ունայն ժամանակին վըրայ, եւ այսօր աչքիս առաջք բերելով իմ երիտասարդութեանս կորովի եւ պարապ շրջանը, յօշոտիչ ցաւով կը գալարուիմ խորհելով այն բոլոր զաւակներուն վրայ, որոնք այդ միջոցներուն կրնային կեանք առած ըլլալ իմ առողջ եւ հզօր կենսունակութենէս եւ որոնց անգոյութեան ցաւը զիս կը չարչարէ շարունակ։

Երբեմն կը տեսնեմ զանոնք, իմ չծնած զաւակներս. իմ պատկերիս նման, առողջ, հուժկու եւ կորիւններու պէս ընդունակ կեանքի պայքարին մէջ յաղթանակելու... կը տեսնեմ զանոնք իրենց մաքուր ճակատներով, իրենց նայուածքներուն հուրքով, իրենց շարժումներուն ոգեւորութեամբ... ու այդ բոլորը սպանեցին ի զուր, սիրոյ անկեղծ եւ հզօր վայրկեանի մը՝ մարմին առնելու համար եւ հետզհետէ անհետացան դժբախտութեան զորչ եւ տարտամ մառախուղին մէջ...

Եւ ես որ իմ սեփական սուգիս հետ ունիմ անոնց սուգը, ի՜նչպէս մտիկ կ՚ընեմ մօր մը հնարամիտ, իմաստուն եւ շրջահայեաց ճարտարութեան, իր միսէն ու արիւնէն կազմուած զաւկին երջանկութիւնը ապահովելու համար եւ կը խորհիմ մանաւանդ, նախանձով եւ ցաւով կը խորհիմ թէ, մայրական ամենամեծ վիշտը դարձեա՛լ մխիթարութիւն մըն է անզաւակ կնոջ մը հոգեկան անապատային երաշտութեան բաղդատմամբ։

Ցաւիլը ապրիլ է ու զուրգուրալը մըխիթարուիլ. ուրիշին հաշուին տառապիլը ինծի ինչո՞ւ անծանօթ մնաց, ո՜վ Աստուած։

Գիշերուան մէջ եկաւ մայրը ու զիս արթնցուց. ընդոստ նստեցայ անկողնիս մէջ, բայց անիկա զիս ապահովցուց իր ժպիտովը։

— Եկո՛ւր, Արուսեա՛կ, ըսաւ, եկո՛ւր տես։

— Ո՛չ, ըսի անմիջապէս դառն շեշտով մը, զիս չուզեր տեսնել ինքը...

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(12 – Շար.)

Այրի Տիկին Նուարդ Մարգոյեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Մօռօ եւ Տէր եւ Տիկին Գէորգեան, թոռները՝ Վարդ-գէս, Սիրանոյշ եւ Նուարդ, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Գարիպեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Աւետիսեան եւ բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, եղբօր եւ աներ-ձագին՝

ՆՇԱՆԻԿ ՄԱՐԳՈՅԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հինգշաբթի Օգոստոս 5ին, 72 տարեկանին:

Թաղումը կը կատարուի Երկուշաբթի Օգոստոս 9, ժամը 3ին, Անիէռի գերեզ-մանատունը, Ռիւ տը լ'Ալմա:

Հաւաքուիլ ողբացեալին բնակարանը՝ 10, Ռիւ Ֆելիքս Ֆօռ, Անիէռ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Արամ Աւետիսեանի եւ պա-րագաներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Նշան Ներկարարեան, Օր. Օր. Էլիզ եւ Մարկրիթ Ներկարար-եան եւ ընտանեկան պարագաները շնոր-հակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, հեռագրով կամ անձամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին ի-րենց զաւկին, եղբօր եւ ազգականին՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ, որ պատահե-ցաւ Օգոստ. 1ին, իր բնակարանը, 47 տարեկանին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գէորգ Անդրէասեան, հօր անունը Մա-նուկ, ծնած 1922ին Երեւանի շրջան Թա-ղա գիւղը: Զինքը կը փնտռէ քոյրը՝ Ան-դրէասեան Անոյշ (Մարալ): Խորհրդային բանակի մէջ ծառայած է 1941ին: Անկէ ի վեր իրմէ լուր չկայ, բայց զինքը տես-նողներ եղած են Փարիզ:

Լուր ունեցողներէն՝ գրել Պ. Զպուք-ճեանի

7, Rue Grange-Batelière, Paris (9e)
Tél. 770-56-31.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒՆ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»
1971

Գին՝ 15 ֆր.

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Ս. ԳՐԻԳՈՐ-ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, Օգոստ. 15ին, ինչպէս ամէն տարի, խաղողօրհնէք կը կատարուի եւ պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհան-գստեան պաշտօն կը կատարուի նահա-տակներու յիշատակին, առաւօտեան ժա-մը 10ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ – ԼԱՍԻՈԹԱ

Մարսէյլի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեց-ւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւ-նը կը տեղեկացնէ թէ Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնին առիթով եպիսկոպո-սական հանդիսաւոր պատարագ կը մա-տուցուի մայր եկեղեցւոյ մէջ 15 Օգոս-տոսի Կիրակին:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քա-րոզէ Յակոբ Եպս. Վարդանեան:

Իսկ Լասիոթայի Ս. Կարապետ մատրան մէջ կը պատարագէ Հմայեակ խաչակիր քահանայ Համբարձումեան:

Պատարագներու աւարտին կը կատար-ուի խաղողօրհնէքի արարողութիւն:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պա-տարագ 10ին, քարոզ 11,15ին, խաղող-օրհնէք 11,45ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստա-ցած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. այրի Տիկին Սիրանոյշ Կարապետեան 50 ֆր., իր ողբացեալ ամուսնոյն՝ Կիրակոս Կարապետեանի յուղարկաւորութեան առ-թիւ:

Հոգեհանգստեան առթիւ ողբ. Ֆէրէչ-եան եւ Սափրիչեան ընտանիքներ 50 ֆր. գպրոցին, Տէր եւ Տիկին Բ. Սարգիսեան իրենց զաւկին մկրտութեան առթիւ 10, Տիկին Նշան Մառանեան յիշատակութեան 10 ֆրանք:

Այրի Տիկին Գօճապաշեան ի յիշատակ իր ամուսնոյն 50, այրի Տիկին Վարդուհի Դարբինեան փոքրիկն Նշան Դարբինեանի մկրտութեան առթիւ 50:

Հոգեհանգստեան առթիւ Սիմոն Շիշ-մանեանի.—

Այրի Տիկին Սիրուհի Շիշմանեան 20, հոգեհանգստեան առթիւ ողբ. Տիրատուր-եան Տիրատուրի, այրի Տիկին Ազատուհի Տիրատուրեան 10, Տիկին Գույումճեան Հայկանոյշ 10, Տիկին Մասերէճեան 5:

Il reste quelques places de disponible au voyage organisé par

LE CLUB DES JEUNES DE L'UGAB en ARMENIE

du 6 au 25 Septembre 1971

avec visite de MOSCOU — 2 jours à l'aller —
et de LENINIGRAD — 3 jours au retour —

Séjours de 15 jours en ARMENIE avec visites organisées et excursions quotidiennes

Ce voyage exceptionnel est exclusivement réservé aux jeunes de 18 à 35 ans
Prix tout compris par avion : 2000 Frs.

Renseignements et réservation au siège de l'UGAB 11 Square Alboni, Paris 16e
TRO. 03-18

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փո-փոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնու-մէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն*:

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ըն-դունուի հեռաձայնով:

Ծախսերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանք:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՅԱՏԿԱՑՈՒՄ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութիւնը ներկայովս կը յայտարարէ հասարակութեան թէ այժմէն կ'ընդուն-ուին Ռափայէլ Մարկոսեան Հիմնադրամի յատկացումի դիմումնագիրները:

Ըստ հիմնադրին հաստատած կանոնա-գրութեան Մարկոսեան Հիմնադրամէն կրնան օգտուիլ Ֆրանսաբնակ այն երի-տասարդները որ նուազագոյն 15 տարե-կան են, աւարտած են Նախակրթարանի մը դասընթացքը, արձանագրուած են Արհեստագիտական վարժարան մը եւ իրենց դիմումը կը կատարեն ընթացիկ տարւոյ Սեպտեմբեր 10էն առաջ:

Դիմում կատարողները կը ստանան հարցարան մը, զայն ուշի ուշով կար-դալէ եւ լեցնելէ վերջ, պարտին վերա-դարձնել Հ. Բ. Ը. Միութեան «Կրթական Յանձնախումբին» 11, Սքուար Ալպոնի, 75 – Փարիզ (16րդ): Այս Յանձնախումբը դիմումնագիրը եւ անոր կից փաստա-թուղթերը քննելէ վերջ, կ'ընդունի կամ կը մերժէ դիմումը եւ կ'որոշէ սահման-ուելիք յատկացման սակը:

Ըստ բարերարին փափաքին, այս օ-ժանդակութիւնը կը կատարուի պատուոյ փոխառութեան ձեւով եւ զայն ստացողը յանձնառու պէտք է ըլլայ, մաս առ մաս վերադարձնելու Հիմնարկութեան, երբ ան կը սկսի շահիլ իր կեանքը:

Բաղձալի է նաեւ որ իրենց ուսումը աւարտելէ վերջ Մարկոսեան սաները ան-դամ արձանագրուին Հ. Բ. Ը. Միու-թեան:

Այս օժանդակութիւնը կը յատկացուի մէկ դպրոցական տարեշրջանի համար, սակայն եթէ աշակերտը իր յաջողութիւնը փաստող գրութեամբ մը ներկայացնէ նոր դիմում մը, կրնայ նորոգուիլ երկրորդ եւ ի հարկին երրորդ տարեշրջաններու համար եւս:

Յառաջիկայ 1971 – 1972 դպրոցական տարեշրջանին համար դիմումները պէտք է կատարուին այժմէն: Սեպտեմբեր 10էն ետք ըլլալիք դիմումները նկատի պիտի չառնուին:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ
Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս 15ին, ամբողջ օրը

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ, ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ

COLONIE ST. ANDRE, Route de Bessan, Béziers (34)
Հեռ. 28-81-76

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մշակոյթի Տան գրական երեկօ, Հոկ-տեմբեր 9ին, նուիրուած Զարենցի եւ Վարուժանի ֆրանսերէն թարգմանու-թեան գործերուն:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան յանձ-նախումբի տարեկան ճաշը Հոկտ. 30ին:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը՝ Հոկտեմբեր 10ին:

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ

Varoujean
Choix de poèmes 10 F.

●

Tcharentz
Choix de poèmes 6 F.
Traduction de
LUC-ANDRE MARCEL
avec la collaboration de
G. Poladian

●

ՋՐՈՅՑ
(Դ. հատոր) Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ
Գին՝ 8 Ֆր.

●

ՎԵՐՋԻՆ ԿԱԹԻԼՆԵՐ
ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ՝ 5 Ֆ.

●

ՀԻՆ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ
ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ՝ 8 Ֆ.

դիմել՝
G. Poladian
53, Av. de St. Julien
13 - Marseille (12e)
FRANCE

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԳԱՐՆԱՆ ՀԵՏ,
ԳԱՐՆԱՆ ՇՈՒՆՉ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր.
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
10
ՕԳՈՍՏՈՍ
MARDI
10 AOUT
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12185 · Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN · 47e ANNÉE — N° 12.185

ՎԱՀԱՆ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

Ֆրանսայի մեր բազմարգիւն ընկերներէն Հրանտ–Սամուէլ, իր աւելոյթին մէջ երիտասարդական աւիւնով պրպտումի մը՝ ընտանակ եւ ջանադիր, «Յառաջ»ի 8 Յուլիսի թիւով կ'ոգեկոչէ յիշատակը մեր ողբացեալ անմոռանալի ընկերոջ, Վահան Նաւասարդեանի, անոր մահուան տասներհնգամեակին առթիւ։

Տարիները կը թաւալին, տասնամեակները կը բարդուի՛ն իրարու վրայ, եւ, երբ մէկն ու միւսը անուններ կուտան կամ կորուստներ կը յիշեն, ակամայ կ'անդրադառնանք թէ մարդոց հետ նաեւ իմացումներ թաղած ենք, — բարոյական մրռնումներ եւ հոգեկան մեծութիններ, կեանքի հանգամանկներ ու գործի նուիրական կարգախօսներ։

Ձենք ընդդիմախօսեր անոնց, որոնք կը հաւատան արժէքներու յաջորդութեան։

Կը հաստատենք ընդհակառակն, իրենց հետ, թէ մոքով աւելի հարուստ եւ հոբիզոնով աւելի լայնատես արժէքներ կը հասնին տարուէ տարի։

Ներքին ճակատի վրայ թէ միջազգային ասպարէզներու մէջ Հազարաւորնե՛ր կը յայտնուին իբրեւ հայ կամ հայկական ծագումով տաղանդներու. փառք ու յարգանք վայելող հեղինակութիւններու։

Սակայն որքա՜ն ճիշդ պիտի ըլլար հաստատել թէ «եկողները մոռցնել կուտան գացողները» կամ «անփոխարինելի մարդիկ չկան» խիկալես։

Ընդունելով հանդերձ թէ ամէն արժէք իր ժամանակի չափանիշներով կը կշռուի ու կը գնահատուի, չենք կրնար անտեսել նոյնքան եւ աւելի՛ հիմնական այն իրողութիւնը, որ հայկական բոլորովին տարբեր ստուգանիշներ կան ազգային համակեցութեան մէջ, ու չի բաւեր մտքի եւ զարգացման աստիճանաչափով ճշդել մէկուն ու միւսին ծանրութիւնը. կարեւորը՝ ճկարագարային, հոգեկան եւ բարոյական մեծութիւնն է, նուիրումի ու ծառայութեան դաւանանքով պայմանաւոր։

Եթէ «պարապ» մը կը տեսնենք Նաւասարդեանները, Ռուբէնները, Միսաքեանները եւ ուրիշներու ճամբուն վրայ, — «պարապ»՝ որուն լեցուած ըլլալու աւաւելին չենք հաւատար գոնէ մենք — կը մեկնինք այն խորունկ համոզումէն՝ թէ մերօրեայ արժէքները դժբախտաբար չեն զոհեր իրենց կարելին իսկ, (չըսելու համար առաւելագոյնը), ու կը կարծեն պարտահատոյց եղած ըլլալ հանդէպ իրենց ժողովուրդին՝ «ի մէջի՛ այլոց» տաղողութեամբ մը միայն հետաքրքրուելով թէ ո՛ւր է Հայութիւնը, ի՛նչ կ'ընէ, եւ իրենք ի՛նչ չափով կրնան թեւ ու թիկունք դառնալ հաւաքական պայքարին։

Վահան Նաւասարդեանի հանրային ծառայութեան թափին եւ ոգիին մէջ՝ մարդկային չափանիշներէ անդի՛ն էր ապրումի այն տարողութիւնը, որով կը յատկանշէին իր ամէնօրեայ աքնութիւնն ու գործը՝ խմբագրական սեղաններէ մինչեւ կազմակերպական դիւաններ, ու քաղաքական եւ ազգային գործունէութենէ մինչեւ մշակութային հետաքրքրութիւններ։

Ամբողջանական չափերու կը հասնէր իր նուիրումը Հայութեան եւ Հայրենիքին, որովհետեւ անոնց պաշտամունքը յաճախ զինք հեռու կը պահէր թուաբանորէն անվիճելի կեցուածքներէ, առօրեայ կեանքի պարտադիր պահանջներէ, անհատական թէ յարաբերական կենցաղի պատշաճութիւններէ։

Յաճախ ակնարկուած է իր ծայրայեղ համակրութիւններուն ու նոյնքան բա–

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՐՈՄԻՔՕ ՆՈՐ ՏԷԼՀԻԻ ՄԷՋ

—o—

ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ԴԱՇԻՆՔ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԵՑԱՒ

Խորհ. Միութեան Արտաքին նախարարը Հնդկաստան հասաւ Կիրակի օր, ամէն ապահովութիւն տալու համար Տիկին Ինտիրա Կանտիի Պենկալի ցաւոտ հարցին մէջ։ Ծանօթ է որ աւելի քան ութ միլիոն

ցարձակ այլամերժութեանց։ Կը կարծենք, սակայն, որ սխալած են իրենց դատումին մէջ բոլոր անոնք՝ որոնք անձնական խառնուածքի կամ անհատական չափանիշներու արդիւնք նկատած են իր սէրերն ու ատելութիւնները։ — Բացարձակապաշտ հայրենամոլն էր ան, եւ իր ժխտումներուն թէ դուրգուրանքին մէջ՝ «հայամոլութեան» եւ «հայրենամոլութեան» գրեթէ կրօնատիպ չափազանցութիւնն էր որ զինք կը դնէր անվիճող հարուածողի կամ անվերապահ հովանաւորի դերին մէջ, յաճախ անտեսել տալով իրեն յարաբերական կեանքի ա՛յլապէս յարգելի «պատշաճութիւնները»։

Աններող էր — ու մնաց — ազգային իմացումներու մէջ խոտորողներու հանդէպ. բարոյական ըմբռնումներու մէջ նահանջողներու հանդէպ. ազգն ու հայրենիքը տարբե՛ր սէրերու ստորադասողներու հանդէպ. փառատենչիկ եւ չահախնդրական միտումներու հանդէպ. ծոյլերու եւ ընկրկողներու հանդէպ։ Եւ, ինչ որ զինք տարբեր կ'ընէր այս մարզին մէջ ուրիշներէ՝ իր աններողութիւնը չէր վարագուրեր, — կ'արտայայտէ՛ր անպայման՝ ճակտէ ճակատ, աչք ոչքի։

Աշխատանքի հերոս մը կարելի է նկատել զինք։ Իր կոչումին եւ պատասխանատուութեանց մէջ միայն պարտաւորութիւններու գիտակցութեամբ ապրող «ծառայ» մը հայրենիքի՝ որ անձին նուիրումով եւ անսակարկ մաշումով կը գտնէր հոգեկան իր ներքին բաւարարութիւնը։

Դաժան ու խստակրօն մարդուն քով՝ ներկայ էր միշտ գգայուն, դուրգուրոտ եւ մանկահոգի հայը։ Կ'ատէր մեծամտութիւնը, թուղթի փառքով սնոքացող չտեսները։ «Մեծ»ութեան իր չափանիշը՝ ծառայութեան եւ նուիրումի յօժարակամութիւն էր։ Կը յարգէր ամէնէն անգէտ մարդն իսկ՝ երբ կը տեսնէր անոր մէջ սորվելու տենչն ու հաւաքական մեր կեանքին օգտակարելու հանրային տրամադրութիւնը։

Խօսքի եւ գրի ասպետ մը եղաւ։ Կ'ապրէր իր ամէ՛ն մէկ բառը. հաւատքով մը պայթուցիկ էին իր բոլոր լայնաշունչ տեսութիւնները։ Կրնար սխալիլ երբեմն իր տեսակէտներուն ու կարծիքներուն մէջ, սակայն երբե՛ք կեղծել կամ դաւաճանել իր համոզումներուն։

Վաթսուն տարի ամբողջ՝ հայրենիքի թէ տարասփիւռ Հայութեան կեանքին մէջ իր « բեւեռային աստղը » եղաւ Հայաստա՛նը. իր միակ « մոլութիւնը »՝ ծառայութի՛ւնը։

Փակեց աչքերը այն հաւատքով, որ եթէ նոյնիսկ չէ կրցած իրագործել իր բոլոր նպատակները՝ անպայման փորձած է սակայն հետապնդել զանոնք հոգիին, ամբողջական ընծայումով իր ժողովուրդին։

Յարգա՛նք իր յիշատակին։

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

պաղթական հաւաքուած են զանազան ապաստաններ, բոլորն ալ փախած են արեւելեան Փաքիստանէն, ուր օրէ օր կացութիւնը կը վատթարանայ։ Ներկայիս 79 երեսփոխաններ, որոնք նախկին Աւամի լիկային կը պատկանէին Ազգ. Ժողովին մէջ, կորսնցուցած են իրենց խորհրդարանական պաշտօնը «ոճրային յանցանքներու» համար։ 88 երեսփոխաններ, նոյն լուծուած լիկային պատկանող, երեսփոխան կը մնան անհատական ձեւով։ Աւամի լիկան, Դեկտեմբերի ընտրութեանց 167 աթոռ շահած էր, Ժողովին 313 աթոռներուն վրայ եւ 284 ալ Արեւելեան Փաքիստանի Գաւառական Ժողովի 300 աթոռներուն վրայ։ Փաքիստանի կառավարութիւնը սակայն, լուծեց լիկան, Մարտ 26ին երբ բանակին յանձնուեցաւ կարգուկանոնը վերահաստատել երկրին արեւելեան շրջանը։

Նախագահ Եահիա Խան նախ ճշդած էր թէ լիկան կը լուծուի իբրեւ քաղաքական կուսակցութիւն բայց ընտրուած երեսփոխանները կրնան շարունակել իրենց պաշտօնը բացի անոնցմէ, որոնք «ոճրային գործունէութիւն» ունենան։ Յետագային որոշում մը պիտի տրուի նաեւ Աւանիի այն երեսփոխաններուն մասին, որոնք Գաւառական Ժողովին մաս կը կազմեն։ Մնաց որ ծանր տարակարծութիւններ կան նաեւ Փաքիստանեան բանակի կարգ մը ղեկավարներու միջեւ։ Այսպէս վերջերս Զօր. Թիքքա Խան մերժած էր պատերազմական օրէնքի վարչական պատասխանատուի իր պաշտօնը յանձնել իր յաջորդին։ Իրմէ առնուած էր այդ պաշտօնը, որովհետեւ չէր կրցած 72 ժամէն ճմլել Պենկալի անջատողական շարժումը, ինչպէս նախապէս խոստացած էր։

Այս մթնոլորտին մէջ է որ Կրոմիքօ Նոր Տէլհի կ'երթար եւ առանց ժամանակ ալ կորսնցնելու բարեկամութեան եւ ոչ–յարձակողական դաշինք մը կը ստորագրէր Հնդկաստանի հետ, ուր Խորհ. Միութիւն յանձնառու կ'ըլլայ զէնք չծախել այն երկրին որ Հնդկաստանի վրայ յարձակում կատարէ։

ԼՈՒՍՆԷՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՆ

Շաբաթ իրիկուն, որոշեալ ժամուն, երեք այերանաւորդները երկիր վերադարձան, 12 օրուան բացակայութենէ մը ետք։ Այս անգամ Սքոթ, Իրուին եւ Ուորտըն արգելանոց իսկ պիտի չմտնեն, ինչպէս կ'ըլլար նախապէս Լուսնէն վերադարձողներուն համար, որպէսզի վարակումի ոչ մէկ վտանգ ըլլայ։

Եուսթընի այս առաքելութիւնը բացարձակ յաջողութիւն արձանագրած է եւ Նազայի ղեկավարները արդէն իսկ շատ աւելի յանդուգն ծրագիրներ կազմած են Ափոլօ 16ի համար։

Կը թուի թէ աւելի դիւրին է Լուսնով դրադիլ միլիոնաւոր տոլարներ ծախսելով քան խաղաղութիւն եւ հաց հայթայթել ժողովուրդներուն աշխարհի ամէն կողմը։ Ցիշենք որ միայն Լուսնթայ կառքը աւելի քան 500 միլիոն տոլար արժած է։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ կացութիւնը կրկին ծանր է եւ Կիրակի գիշեր անգլիացի զինուոր մը սպաննուած է։ Մթնոլորտը անգամ մը եւս լարուած էր Շաբաթ օր, որովհետեւ անգլիացի զինուոր մը կրակ բացած ու սպաննած էր բեռնատար կառքի մը վարորդը, կառքին ձայները չփոթելով զէնքի գնդակներու աղմուկին հետ, ինչ որ արդէն պատկեր մը կուտայ Ջղագրգիռ կացութեան մասին, որ կը տիրէ Լոնտոնտէրի եւ շրջակայքը։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը, Տիկին Կոլտա Մէյր չէ ծածկած իր յուսախաբութիւնը Միացեալ Նահանգներէն եւ յայտարարած թէ որքան ալ դժուար ըլլայ, փոքր երկիր մը պէտք է կարենայ ո՛չ ըսել մեծ երկրի մը։ Իսրայէլեան երկու թերթեր՝ Տավար եւ Հա–արեց կարգ մը լուսաբանութիւններ հրատարակած էին ամերիկեան առաջարկներուն մասին, չեշտելու համար թէ Իսրայէլ չէր կրնար ընդունիլ։

ԿՐԱԿ ԿԸ ԲԱՆԱՆ ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

—o—

Պոլսահայ թերթերը կը գրեն Օգոստոս 5 թուականով.—

Այս առտուան թերթերէն կը տեղեկանանք թէ նախընթաց գիշեր անծանօթներ երկու ձեռք կրակած են Գումգափուի Հայոց Պատրիարքարանին վրայ, կէս գիշերին մօտ։ Պատրիարքարանի աւագ քարտուղար Գրիգոր Խօզապանը ոստիկանութեան դիմած եւ տեղեկութիւն տուած է պատահած դէպքին շուրջ։ Ոստիկաններ գացած եւ հաստատած են արդարեւ դէպքը, եւ գտած են երկու պարապ փամփուշտներ, եւ քննութեան ձեռնարկած են։

Գնդակները վնասած են Պատրիարք Հօր աշխատասենեակին յարակից դրադարանը, ապակի մը ծակած եւ հոս ու հոն փոշիներ թափած են։

Գիշերային մթութեան մէջ կարելի եղած չէ ճշդել կրակողներու ինքնութիւնը։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԹԱԳՈՒՀԻՆ ՀԱՐԷՄ ԱՅՑԵԼԵԼ Կ'ՈՒԶԷ

—o—

Անգլիոյ Էլիզապէթ Թագուհին, որ, աշնան, մէկ շաբթուան պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի կատարէ Թուրքիա, իր ամուսնոյն հետ, փափաք յայտնած է որ Պոլսոյ հին սուլթաններուն հարէմները այցելէ։ Այս առընչութեամբ իր անձնական քարտուղարը ղրկած է Պոլիս։ Թրքական կառավարութիւնը համաձայնած է, որ Թագուհին Թոփգափուի պալատը այցելէ եւ աչք մը նետէ հարէմներու բաժնին վրայ։ Էլիզապէթ Բ. առաջին Թագուհին է որ մուտք պիտի գործէ համբաւաւոր սերայէն ներս։ Թուրք կառավարութեան կողմէ, նոյն հաճոյակատարութիւնը չգտնէր հաւանաբար, Մեծն Բրիտանիոյ Թագուհին, եթէ փափաքէր, օրինակ, Անիի աւերակները կամ Աղթամարի կղզին այցելել։ Թէեւ հոն աւելի լաւ գաղափար կրնար կազմել Թրքական բարքերուն մասին...։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը միտք չունի հրաժարելու յաւելումներու արշաւէն, որու ձեռնարկած է, Օգոստոսին, երբ մարդիկ կը փորձեն քիչ մը հանգիստ վայելել։ Այսպէս, կազէն, ելեկտրականութենէն, մեթրօ–պիւսէն եւ ծխիկներէն ետք, 1972ի համար կը նախատեսուին թղթատարի սակերու յաւելում։ Այսպէս տուրք մը պիտի գանձուի փոստի փոխանցումի (վիրըման) չէքերու վրայ (ցարդ՝ ձրի էր երբ մէկ հաշիւէն միւսը չէք կը ղրկուէր)։ Սէ. Ժէ. Թէ.ի աղբիւրներուն համաձայն յաւելում պիտի կրեն թերթերու առաքման սակերը ու նաեւ հեռաձայնը։

ԵԴՈՒԱՐԴ ՍԻՄՔԷՇԵԱՆԻ
(ԾԻԾԵՌՆԱԿ)

ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ ՏՈՂԱՆՑՔԸ

Ինչեր կ՚երթան կորսուիլ լրագրական սիւնակներու առօրեայ հապճեպին մէջ։

Բաներ, որոնց առջեւ հարկ էր կենալ պահ մը, անդրադառնալ անոնց մտքի եւ սրտի գեղեցկութիւններուն ու տալ արժանի նոթը։

Հովի պէս թռչող ու անցնող այդ գեղեցկութիւններէն մէկը հանդիսացաւ անտարակոյս Եդուարդ Սիմքէշեանի բազմաթիւ ուսուցիչներուն տրամօրէն պատկառելի տողանցքը։

Եւ ի՜նչ ուսուցիչներ, զորս ի զո՜ւր կը փնտռենք այսօր...

«Մարմարա»յի իր սիւնակին մէջ, ամէն օր մենք տեսանք անցնիլը իր ուսուցիչներէն իւրաքանչիւրին, որոնց ներշնչող տպաւորութեան տակ անցեր է իր մանկութիւնն ու պատանութիւնը, Մայր Վարժարանի եւ Պէզազեանի լիսէի գրասեղաններուն վրայ։

Բայց ի՜նչ սքանչելի ճարտարութեամբ այս երախտագէտ սանը, այս բանաստեղծ գրագէտը գիտէ երկու բառով տալ մեզի լրիւ եւ անթերի պատկերը անդարձ մեկնող այդ երախտաւոր հոգիներուն։

Ի՜նչ սրտագրաւ ջերմութեամբ կ՚ոգեկոչէ անոնց մոռցուած յիշատակը եւ ի՜նչ կտրուկ ու սեղմ գիծերու մէջ գիտէ խտացնել անոնց բարոյական ու ոգեկան ինքնութիւնը, բնորոշել անոնց նկարագրի յատկանշական գիծերը։

Անտարակոյս հրճուեցան հոգիները այդ բազմերախտ ուսուցիչներուն, տեսնելով այսպէս յուզումով ոգեկոչումը իրենց յիշատակներուն, մոռացումի խորութենէն դուրս բերուելով իրենց սիրելի անունները եւ լոյսին ենթարկելով իրենց քաղցր ու յոգնաբեկ դէմքերը։

Մարդիկ, որ սերունդներ կերտեցին, շունչ ու հոգի սպառեցին, մտքի եւ աչքի լոյս վատնեցին, շատ անգամ նշաւակ դառնալով անհասկացողութեան, անտարբերութեան ու նոյնիսկ ապերախտութեան։

Մարդիկ՝ որ տուին առանց առնելու։ Մարդիկ, որ իբր ոգեղէն ճարտարապետներ բարոյական շէնքեր բարձրացուցին, բայց տեւականօրէն ստուերին մէջ մնացին։

Անշմար, զրկուած ու դառնացած ապրեցան, հասարակ ճարտարապետներէն իսկ ստորադասուած։

Անոնք էին որ դարերով իրենց ուսերուն վրայ կրեցին բովանդակ ծանրութիւնը Հայ Դպրոցին, զայն սնուցին իրենց քրտինքով ու արիւնով, բերել յանձնելու համար մեզի, անվթար անցընելով զայն ճակատագրին փշոտ ու դաժան ճամբաներէն։

Անոնք էին որ մեր մտաւորականութեան հետ զուգահեռ, մեր առաջին ուսուցչին՝ Մեսրոպի եւ անոր յաջորդներուն հետ զարգացուցին Հայ քաղաքակրթութիւնը եւ մշակոյթը՝ եւ խոնջէնքի քրտինքը իրենց ճակտին մեկնեցան անտրտունջ։

Սրտայոյզ է անոնց պատմութիւնը։

Ոչ նուազ սրտայոյզ է ազնիւ զգացումը զանոնք վայելչօրէն ոգեկոչող երախտագէտ աշակերտին, այնքան երկիւղած զուրգուրանքով եւ այնքան յանկուցիչ արուեստով։

Օրհնութի՜ւն եւ փառք անոնց վսեմ յիշատակին։

ՎԱՀՐԱՄ ՊՈՒՐՄԱՅԵԱՆ

«Մարմարա»

ՅՈՒՇԵՐ

ԽՈՒՄԲԸ ԴԷՊԻ ՍԱԼՄԱՍՏ

1907 Հոկտեմբերի սկիզբն էր․ ձիւնը սկսած էր սպիտակացնել սար ու դաշտ, մի երեկոյ ուշ ատեն Սալմաստից եկան երկու ընկերներ, Ծիպօն եւ Կարօն, ձիերը այնքան արագ քշել էին որ, 14 ժամից կտրել էին այդ 24 ժամուան ճամբան․ Սամսոնը մի նամակ էր գրած որով խնդրում էր որ անպատճառ առանց ուշանալու ընկնենք ճանապարհ դէպի Սալմաստ, գաւառը սարսափի էր մատնուած, Սմկօի, Իգօխանի եւ Մամօ խանի բազմաթիւ Քրդերով Քօհնա-Շահր իջնելը տեսնելով կարծել էին որ Սալմաստը թալանուելու է։ Սա մի սպառնալիք էր կառավարական մարդոց կողմէ, յատկապէս Մաճուլի Սարտարի որոշմամբ։

Սալմաստը անտէր էր, կռուող ղեկավար չկար, Ուրմին ալ անտէր կը մնար մեր մեկնումով, ուստի վճռեցինք առանց յայտնուելու գաղտնի դուրս գալ քաղաքից։ Երկու-երկու երեք-երեք զանազան ուղղութեամբ դուրս ելանք, ընտրեցինք Հաւաքատեղի Կեարտապատ գիւղը։ Ուրմիում թողինք մինակ Խորէնին եւ մի քանի տեղացի քաջ տղերքով։ Խորէնը ինձ յատուկ պատուիրեց որ զգոյշ մնամ, (Մշեցիք մի տեսակ գաղտնի ոխ ունէին ինձ դէմ, Պաթումում Շէխեան Սմբատին սպաննող Մհերի տէրորին մասնակցած լինելուս համար)։ Այդ եղաւ մեր վերջին տեսակցութիւնը։

Կեարտապատ գիւղից մեզ միացան եւ Համբարձումը եւ Խեչօն, գիշերով սկսանք քշել ձիերը, յաջորդ օր ժամը 10ին, մտանք Սալմաստ, իջանք Սավրա գիւղը որ Քէօհնա-Շահրից 20 վայրկեան է հեռու, տեսնում էինք Քրտերու շարժումը, դիրքեր նշանակեցինք, Սալմաստում մեր ներկայութիւնը մի շատ ուրախացուցիչ դէպք եղաւ, ամէն գիւղից 10ով, 15ով զինուած տղերք գալիս եւ միանում էին մեր խմբին․ մեր թիւը եղաւ մօտ 140–150 հոգի։ Քրդերը յանկարծ զարմացան թէ իրենց այդքան մօտ հաւաքուեցին Հայ ֆէտայիներ, ոչ մի շարժում չէին անում, սառել մնացել էին․ առիթի էինք սպասում որ ընդհարուենք, բայց տեղի չէինք տալիս․ ուզում էինք նրանք յարձակուեն, ճանապարհներուն արդէն տիրացանք, Տիլիմանի հետ կապերնին կտրեցինք։

Մի օր, 48 ձի բարձած փամփուշտներով եւ զանազան ուտելիքներով, բռնեցինք եւ բաժանեցինք քրդական սահմաններից փախած Հայերուն եւ Պարսիկներուն։ Ձիերի լաւերը պահեցինք, վատերը ուղարկեցինք․ մի օր էլ 13 ուղտ բռնեցինք, շաքար, բրինձ եւ իւղ բարձած, նորից առանց մի կտոր բան վերցնելու մեզ, բաժնեցինք հալածականներին, սրանք արդէն Քրդերին կատաղեցրին, բայց չէին յարձակւում։ Մի օր էլ Սմկօի ձին բռնեցինք, որը մի սքանչելի ճերմակ ձի էր, մի սէյիտ հեծած կը տանէր Տիլիման ոտքերը պայտել տալու։

Սմբատը հեծնում էր ձին եւ քանի մը անգամ պտոյտի ելանք դաշտ, հարթ տեղեր։ Սմբատը հրամայում էր «Տղե՛րք, խառնուէք»․ տեսնելու բան էր ինչպէս ճերմակ ձիներու մէջ, հարիւրից աւելի ձիաւորներ խառն ի խուռն ձիանքը քշում էին դէս ու դէն․ սրանք ցոյցեր էին դէպի Քրդերը, բայց այդ անպիտանները լուռ էին։

Մի քանի օրից քանի մը երեւելի Քէօհնա-Շահրցիք եկան Սմկօի կողմից, յայտարարեցին որ Քրդերը Հայերու հետ գործ չունին, այլ եկել են յատկապէս Պարսիկներու համար, բայց մեզ չէին կարող խաբել, մեր ներկայութեան էր որ սրանց երազները մուկ եղան, խնդրեցին որ Սմկօի ձին ալ տանք։

Սմբատը առաջարկեց որ «մենք յեղափոխականներ ենք եւ այնտեղ ենք ուր որ բռնութիւնը ի գործ կը դրուի, մենք ազգի եւ կրօնի խտրութիւն չենք գիտեր, եւ կը պաշտպանենք մեր արեան գնով ճնշուած ժողովուրդներուն, գացէք այդպէս ասէք այդ էֆէնտիներուն» եւ ձին ալ տուաւ որ յանձնեն Սմկօին եւ բարեւներ ուղարկեց։

Այս քայլը իր մեծ դերը կատարեց, տեսան որ ճար չկայ, խնդրեցին որ մեր շղթան բանանք որ հեռանան, համաձայնեցանք։

Հետեւեալ առաւօտ սարի տակից մեր պահակները ետ կանչուեցան եւ սկսաւ քրդական կարաւանը հեռանալ։

Խե՜ղճ մարդիկ, ինչ յոյսերով եկած էին, բայց այժմ պարապ կը դառնային իրենց երեւակայութիւնները ի զուր ելան։

Ինչպէս Հ․ Յ․ Դաշնակցութիւնը այս տեսակ շատ դէպքեր ունի իր պատմութեան մէջ, որը արդիւնք է մաքուր, անձնուէր եւ գիտակից գործիչներու քաղաքականութեան։

Սալմաստի ժողովրդեան ուրախութիւնը սահման չունէր, ամէնքս առանց ազգի խտրութեան զգացինք Հ․ Յ․ Դաշնակցութեան ուժը։

ՕՆՆԻԿ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ (*)

(*) Տես «Յառաջ» Յուլիս 14 եւ 20։

ԿՐԵՏԷԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Բ.

Կրետէի Հայերը, որ տակաւին նոր սկսած էին կազդուրուիլ եւ որոշ ազատութիւններ վայելել, Կրետէի գրաւման ընթացքին, աւերուած իրենց եկեղեցւոյ փոխարէն կը փափաքէին ունենալ նորը աւելի ընդարձակ տարածութեան մը վրայ։ Իրենց այս մտածումը փոխանցած ըլլալով նաեւ Ապրօ Չէլէպիին, խոստում ստացան բաւարարուելու կարճ ժամանակ յետոյ։ Արդարեւ, ան անմիջապէս ներկայացեր էր Մեծ Եպարքոսին ու Փաշային, եւ Սուլթանի առողջութեան համար աղօթելու վայր մը խնդրած անոնցմէ։ Մեծ Եպարքոսը Ապրօ Չէլէպիի իմաստուն բացատրութիւններէն եւ ճարտար փաստարկութիւններէն համոզուած ըլլալով, արտօնեցին որ Հայերը իրենց աւերուած եկեղեցիին փոխարէն, ստանան նուազ աւերուած եկեղեցի մը, որ կարճ ժամանակուան ընթացքին նորոգուելով ծառայած է Հայոց հոգեւոր մատակարարութիւններուն։ Ապրօ Չէլէպին յաջողած էր միաժամանակ նուէր ստանալ բաւական մեծ տարածութեամբ հողամաս մը, իբրեւ գերեզմանատուն գործածելու համար։

Յունաստանի Հայոց ներկայի եկեղեցիներուն մէջ ամէնէն հինն հանդիսացող Կրետէի եկեղեցին, հետեւաբար, 1646ին կը սեփականացուի Հայոց կողմէ եւ կ՚անուանուի Ս․ Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցի։ Եկեղեցին կը գտնուի Գանտիոյ կամ Իրաքլիոնի մէջ, ուր նաեւ ցարդ կը գործէ թաղականութիւն մը։ Կը թուի թէ այս եկեղեցին նախապէս պատկանած ըլլայ յոյն Ուղղափառներու կամ լատինադաւաններու, որոնց մեկնումէն ետք, անտէր մնացած ըլլալով, դատապարտուած էր աւերուելու եւ անյայտանալու։

Եկեղեցւոյ նորոգութենէն ետք, Ապրօ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա․ ՄԱՍ

ԱՅԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

— Շատ լաւ, պատասխանեց փաշան, ձեռքը Տիգրանի երկարելով զոր այս վերջինը առաւ եւ շրթներուն տարաւ։ Հիմա պէտք է երդումդ ընես։

Եւ այս ըսելով, փաշան գրասեղանին փոքրիկ դարակը բացաւ եւ մէջէն փայտէ սեւ խաչ մը հանեց։

Տիգրան ի տես խաչին, ակամայ ետ ընկրկեցաւ։

Նախագահը դիմակին տակէն ժպտեցաւ․

— Կը տեսնեմ թէ շփոթեցար, ըսաւ անմիջապէս փաշան, վասնզի, մահմետականի մը ձեռքը խաչ մը տեսար։ Բայց խաչը, սիրելիս, ձեզի համար սուրբ չէ՞ որովհետեւ անոր վրայ Մարիամի որդին խաչուեցաւ, քանզի աղէկ գիտես թէ անորմէ առաջ ատոր վրայ անհամար աւազակներ ալ խաչուեցան։ Այս խաչին վրայ, սիրելիս, գաղափար մը խաչուեցաւ եւ մահուան դատապարտուեցաւ։ Բայց այդ գաղափարը չմեռաւ եւ այսօր միլիոնաւոր մարդեր զայն կը դաւանին։ Ի՞նչ կը նշանակէ եթէ քրիստոնեաներ կան որոնք տակաւին դէչ կը մեկնաբանեն զայն։ Եւ ի՞նչ կը նշանակէ եթէ մարդկութիւնը ստրկութենէ ազատելու նպատակ ունեցող գաղափար մը Հնդիկներու Վէտային, մեր Քորանին եւ ձեր Աւետարանին մէջ կը գտնուի, կամ մինչեւ հիմա եկած մարդերու գրուածքներուն եւ կամ ասկէ յետոյ գալիք մարդերու գրուածքներուն մէջ պիտի գտնուի։ Վեհ գաղափարը բարեկամս, իրեն յատուկ զգեստաւորումը եւ աշխարհիս բոլոր կրօնքները մէկ կրօնքի մէջ միացնելու եւ ամէն լեզուներէ հասկնալի դարձնելու յատկութիւնը ունի։ Գաղափարի Աստուածը անանուն է։ Տես եւ հաւատա։

Եւ այս խօսքերէն յետոյ, ազնիւ մահմետականը փայտէ խաչը շրթներուն տարաւ ու ջերմեռանդօրէն համբուրեց զայն։

Տիգրան ի տես փաշային այդ անսպասելի արարքին, խանդավառութեան ճիչ մը արձակեց։

— Փաշաս, ձեռքերնիդ համբուրեմ, գոչեց։

Եւ խենթի մը նման փաշային մօտենալով, ձեռքը առաւ եւ շրթներուն տարաւ։

— Էֆէնտիմ, շարունակեց ան, այս ըրածնիդ չափազանց ազնիւ արարք մըն է։

Եւ առանց նոր հրաւէրի մը սպասելու, ձեռքը փայտէ խաչին վրայ դրաւ ու աւելցուց․

— Հրամայեցէ՛ք։

— Ուրեմն խնդրեմ, ըսելիք երդումս բառ առ բառ կրկնէ։

Եւ նախագահը հեղինակաւոր շեշտով մը հետեւեալ բառերը արտասանեց․

— «Յանուն ազատ խղճմտանքի Աստուծոյն, յանուն ազատ գաղափարի Աստուծոյն, յանուն մարդկային Արդարութեան, Հաւասարութեան եւ Եղբայրութեան։

«Յանուն մարդկային արիւնի այն սրբացած կաթիլներուն որոնք տակաւին բռնակալներու եւ մարդասպաններու եաթաղանները կը ներկեն, յանուն մարդկային քրտինքի վեհ կաթիլներուն որոնցմով տակաւին թաթխուած են ստրկութեան լուծին տակ կքած անհամար ճակատներ։ Յանուն ծագելիք այն Արեւին, որ սահմանուած պիտի ըլլայ մարդկային հոգիները լուսաւորելու եւ զանոնք երջանկութեան եւ խաղաղութեան ճանապարհի մը մէջ առաջնորդելու։

«Կ՚երդնո՞ւս թէ՝ վեհ գաղափարի նպատակին համար ինչ որ պէտք զգացուի, պիտի գործադրես»։

— Կ՚երդնում յանուն Տէրն Յիսուսի Քրիստոսի, պատասխանեց Տիգրան արտասուագին աչքերով։

— «Կ՚երդնո՞ւս թէ, ընկերութեան ծրագիրները եւ անդամները երբեք պիտի չմատնես»։

— Կ՚երդնում։

— Շատ աղէկ, ընդունուած ես, ըսաւ նախագահը։

Եւ քանի մը քայլ յառաջանալով, Տիգրանի ձեռքը առաւ ու եղբայրական համբոյրը փոխանակեց։

Փաշայէն յետոյ միւս հինգ դիմակաւորներն ալ յառաջացան եւ կարգաւ հետը համբուրուեցան։

— Հիմա կրնաս նստիլ, ըսաւ փաշան։

Հասան պէյ յառաջացաւ եւ Տիգրանի աթոռ մը հրամցուց, մինչ փաշան ձեռքը ծածրակին տարաւ և դէմքը կիսովին ծածկող դիմակը քաշեց հանեց։ Նոյնը ըրին նաեւ միւսները։

Այդ յայտնութեան վրայ երիտասարդը չկրցաւ զարմանքի շարժում մը զսպել։

Տեղէն վեր ելաւ եւ խռոված կակազեց․

— Ո՜հ, Ալի Քէմալ փաշան։

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար․)

Զէյթէլի կը ձեռնարկէ նաեւ եկեղեցին օժտել սրբազան անօթներով, սպասներով եւ զգեստներով։ Ապա ապահովելու համար անոր դարաւոր սեփականացումը, կը խնդրէ Սուլթան Իբրահիմ Ա.էն որ կայսերական Հրովարտակով մը (Խաթթ – ը Շէրիֆ) անոր Հայոց պատկանիլը յայտարարուի։ Իր խնդրանքը կը կատարուի իբրեւ վարձ Օսմանեան Կայսրութեան ընծայած իր բազմաթիւ աջակցութիւններուն եւ կայսեր հանդէպ իր ունեցած հաւատարմութեան։ Ապրօ Զէյթէլի (ազնուականութեան թրքական տիտղոս մը) ապա իր ծախքով եւ հսկողութեան ներքեւ կը ձեռնարկէ եկեղեցւոյ շուրջ հաստատաբեր կալուածներու շինութեան, ապահովելու համար անոր տնտեսական ու յարատեւ բարգաւաճումը։ Կ. Պոլսոյ Պատրիարքարանէն պաշտօնի կը կոչէ քահանայ մը, որ Պատրիարքին փոխանորդի հանգամանքով կը հովուէ Կրետէի հայ գաղութը։

Գանտիոյ կամ Իրաքլիոնի սոյն եկեղեցին մասին՝ 1780–1880 թուականներու ընթացքին գոյութիւն ունեցած ըլլալուն անդրադարձած ու արձանագրութիւն պահած են եւրոպացի ճանապարհորդները, որոնց յուշագրութիւններուն մէջ հայկական եկեղեցւոյ գոյութեան մասին վկայութիւններ կը գտնենք։

Հայկական հոծ հաւաքականութեան մը վերածուած Կրետէի հայ գաղութը, դժբախտաբար ժամանակին ընթացքին, խառն ամուսնութիւններով եւ գաղթերով, կը նուազի եւ տակաւ կը կորսնցնէ իր հայկական դիմագիծը։ ԺԷ. դարուն 1657ին, Կրետահայ պատանի մը կը մեկնի Իրաքլիոնէն Երուսաղէմ, ու հոն ժամանակի ընթացքին զարգանալով, հոգեւոր աստիճաններ կ'ընդունի եւ կուսակրօն քահանայ կը ձեռնադրուի Երուսաղէմի մէջ։ Ապա, իբր Երուսաղէմի Հայոց վանքին նուիրակ, 1711ին կը հասնի Թրակիոյ Թէքիր–տաղ կամ Ռոտոսթօ քաղաքը, կը սիրաշահի տեղւոյն երեւելիները ու առաջնորդ կ'ընտրուի տեղւոյն Հայութեան։ Եպիսկոպոս կը ձեռնադրուի Աղեքսանդր Ջուղայեցի կաթողիկոսէ։ 1734ին Ս. Էջմիածին մեկնելու առիթով, կը հեռանայ իր առաջնորդական պաշտօնէն եւ հարիւր օրերու ուխտաւորութենէ մը ետք կը հասնի Մայր Աթոռ։

Չամիչեան պատմիչ կը յայտնէ թէ Հելլէն մըն էր եղած Աբրահամ վարդապետի մայրը։ Սա կը նշանակէ թէ ԺԷ. դարուն ու անոր յաջորդող դարերուն ալ խառն ամուսնութիւնները ընդհանրացած էին Կրետէի մէջ։ (Չամ. Գ. 806)։

Ամբողջացնելու համար Աբրահամ Կրետացիի կենսագրութիւնը, յայտնենք որ ան Լուսաւորիչի գահը բարձրացած է 1734ին ու բարուոք պաշտօնավարած մինչեւ իր վախճանումը 1787։ Ինքն էր որ ներկայ գտնուեցաւ Պարսից Թահմազ–Ղուլի խանի կամ Նատրշահի թագադրութեան հանդէսին, Հայոց Փայտակարան գաւառի Մուղանի դաշտին վրայ, Արաքս գետի աջ ափին, ու անոր սուրը օրհնելով իր ձեռքով կապեց անոր մէջքին։ Նորապսակ շահնշահին միջոցաւ եւ անոր օգնութեամբ բարելաւեց հայ ժողովուրդին վիճակը եւ ազատեց Էջմիածնի բռնագրաւուած կալուածները։ Գրած է պատմութիւն մը «Պատմագրութիւն անցիցն իւրոց եւ Նատրշաիին» խորագրով։

Աբրահամ Կրետացի կաթողիկոս սերտ կապեր հաստատած ըլլալով, 1736ին կ'ընդառաջէ Նատրշահին եղբօր ու Թաւրիզի նահանգապետ Իպրահիմ խանի հրաւէրին ու Թաւրիզ կը մեկնի ուր կը հասնի հոկտեմբերի կիսուն, հիւանդկախ վիճակի մը մէջ։ Քսան օր կը մնայ Թաւրիզի մէջ, իր 30 հետեւորդներով ու 15 կտոր նոր հրամանագիրներով կը վերադառնայ Ս. Էջմիածին։ Թաւրիզ գտնուած միջոցին Աբրահամ Կրետացի պատարագած ու աղօթած է Թաւրիզի Ղալա թաղամասի Ս. Աստուածածին Մայր եկեղեցւոյ մէջ, որ այսօր ալ կանգուն կը մնայ ու հանդիսաւոր առիթներով կը գործածուի։ Մենք Ատրպատականի Առաջնորդական մեր տարիներուն (1963–1969) բազմաթիւ անգամներ պատարագած ու ներկայ եղած ենք այս եկեղեցւոյ մէջ զանազան արարողութեանց եւ դոհաբանական մաղթանքներու, մասնաւորաբար ներկայի շահնշահ Մոհամմատ Ռըզա Շահ Փահլաւիի եւ Կայսրուհի Ֆարահ Փահլաւիի ու արքայական գերդաստանի կենաց առողջութեան եւ յաջողութեանց բարեմաղթանքի առիթներով։

Կրետացի Հայերու փառքը եւ պարծանքը հանդիսացող Աբրահամ կաթողիկոսէն, Յունաստանի մէջ այժմ կը պահուի միայն մի կոնդակ, կախուած Աղեքսանդրուպոլսոյ Ս. Յովհաննու Կարապետ եկեղեցւոյ խորանի ձախակողմեան պատին վրայ, ապակեծածկ եւ ընթեռնլի վիճակի մէջ։ Սոյն կոնդակը գրի առնուած է 1737ի Յունուար մէկին, այսինքն իր վախճանումէն (1737 Ապրիլ 18) երեք ամիս եւ 18 օր առաջ։ Կոնդակս առաջնորդական գահակալութեան հրամանագիրն է Թէքիրտաղու Առաջնորդ Տ. Յովհաննէս վարդապետին եւ Ծայրագոյն Արքեպիսկոպոսին»։ Այս կոչումը նոր է Հայոց մէջ, եւ այնու ցոյց կը տրուի Հայոց Հայրապետին սէրը նորընտիր Առաջնորդին նկատմամբ։ Կոնդակին մէջ յիշատակուած են Թէքիրտաղու վիճակին ենթակայ քաղաքներու, գիւղերու եւ կղզիներու լրիւ ցանկը, հասնելով մինչեւ Թեսաղոնիկէ քաղաքն ու Սէրէզ գիւղը։

Աղեքսանդրուպոլիս մեր այցելութեան առիթներով, մեզի տեղեկացուցած են որ սոյն կոնդակը Աղեքսանդրուպոլսոյ եկեղեցին բերուած է Տ. Ներսէս Ա. Քհնյ. Նշանեանի (Աշուղ) ձեռամբ։ Կրթական մշակ Գ. Կաւլարենց, 1931էն առաջ, իր դասարանի աշակերտներուն քանիցս կարդացած ու թարգմանած է կոնդակիս բովանդակութիւնը։

Աբրահամ Կրետացի կաթողիկոսին նման, վստահաբար բազմաթիւ հայազգի մտաւորական եւ քաղաքական, ինչպէս նաեւ կրօնական դէմքեր պիտի յիշուէին այսօր, եթէ երբեք ձուլումը չփոշիացնէր հայկական անուններու եւ սերունդներու յիշատակն ու գործունէութիւնը։ Յունաստանի քաղաքական մեծ դէմքերէն Կրետացի Էլէֆթէրիոս Վէնիզելոս, ծնած Խանիայի մէջ եւ ապրած 1864–1936 թուականներուն, Փարիզի մէջ Հայերու կողմէ իրեն ի պատիւ տրուած երեկոյթի մը ընթացքին, յայտարարած է. «Կ'ըսուի թէ բազմաթիւ Հայեր ձուլուած են ծննդավայրիս Կրետէի մէջ, ու ընտանեկան մեր աւանդութենէն քաղելով որոշ տեղեկութիւններ, կը կարծեմ որ իմ արիւնիս մէջ ալ հայկական արիւն խառնուած ըլլայ»։ Մեծ քաղաքագէտին նման, Կրետէի այսօրուան Յոյներն եւս կ'ընդունին այս իրողութիւնը եւ ուրախութեամբ կը խոստովանին իրենց հայկական ծագումը։

Կարգ մը ամփոփ տեղեկութիւններ տալու համար Վէնիզելոսի մասին, յայտնենք որ ան հանդիսացած էր Ազատական Կրետացիներու պետը, Երեսփոխանական Ժողովի Նախագահի պաշտօնին կոչուած էր 1910–1916ին, Թեսաղոնիկէի Յեղափոխական Կառավարութեան պետ կարգուած էր 1916ին, որմէ կը հրաժարէր 1920ին։ Վարչապետութեան պետ կարգուած էր 1928–1932ին, որու ընթացքին, 1930ի Ա. Համաշխարհային պատերազմի հաշտութեան հաշուեյարդարի միջոցին, Փարիզի մէջ, Թուրքիոյ հետ կը ստորագրէ Հելլադայի պատմութեան մէջ հռչակաւոր դարձած դաշինքը։

Կրետէի Հայերը իրենց մասնակցութիւնը բերած են նաեւ Կրետէի ազատագրութեան համար տարուած պայքարներուն, ընդդէմ Օսմանեան Կայսրութեան։ Խռովութիւնները զսպելու համար կատարուած փորձերէն յուսահատ, Բ. Դուռը կ'ընդունի եւրոպական ազգերու ուժերուն կողմէ պարտադրուած Հովանաւորութիւն մը Կրետէի վրայ, որով ինքնավարութիւն կը տրուէր Կղզեցիներուն, 1898–1911 թուականներուն։ Այնուհետեւ Կղզին կը միանար Մայր ցամաքամասին՝ Հելլադային։

ՎԱՐԴԱՆ Ծ. Վ. ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՅՈՎՆԱՆ ՓԱԼԱԳԱՇԵԱՆ

Մեր ազգային վարժարաններուն կրթական քննիչն էր ան, պահպանողական միտք մը, յամառ եւ անդրդուելի բայց նաեւ կորովի եւ աննկուն։

Կը յիշեմ թէ յանուն Ուսումնական Խորհուրդին յանկարծ այցի կուգար Մայր Վարժարան, կը շրջէր դասարանները տնօրէնին ընկերակցութեամբ, կը քննէր, կը հարցափորձէր աշակերտները, տեղեկութիւններ կը ստանար, ցուցմունքներ կ'ընէր, երբեմն կծու դիտողութիւններով, եւ տեղեկագիր կուտար Ուսումնական Խորհուրդին։

Յովնան Փալագաշեան կը հաւատար իր դատին եւ այս նպատակով ծառայեց աւելի քան կէս դար, հիմնեց վարժարան Գատըգիւղի մէջ, Թերթեր, պարբերականներ հրատարակեց, դրատուն բացաւ Նիւքաէք Գալըրըմի դարիվարին վրայ, խրեցաւ հանրային պայքարներու մէջ, եւ մահուան նախօրեակին իր հինգ կալուածները կտակեց ազգին եւ եկեղեցիին, հիմնադրամ մը վերապահելով նաեւ կարօտ ուսանողութեան։

Երանելի՜ օրեր, ուր մեր համայնքը իր կրթական քննիչները ունէր, իր անձնազոհ եւ նախանձախնդիր դաստիարակներու կողքին։

ԾԻԾԵՌՆԱԿ

ՊՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ

ՏՈՒԱԾ ԱՏԵՆԸ

Առաջնակարգ ճաշարանի մը մէջ, տիկին մը, աւագ սպասեակին կը գանգատի՝ թէ ժամ մըն է որ կը սպասէ եւ սպասեակը ապսպրանքը տակաւին չէ բերած։

— Ո՞ր սպասեակն էր, տիկին, կը հարցնէ աւագ սպասեակը, ճերմակ մազերով մէ՞կն էր։

— Չեմ գիտեր թէ մազերը ի՞նչ գոյն են հիմա, սակայն ապսպրանքը տուած ատենս մազերը սեւ էին, վրայ կուտայ տիկինը։

×

ԱՆՇՈՒՇՏ ՊԷՏՔ ՉՈՒՆԻ

Երկու դրացուհիներ կը կռուին։ Առաջինը կ'ըսէ.

— Ես քեզի պէս չեմ որ գոնէ դուռ պոռամ եւ ասոր անոր բամբասանքը ընեմ...

Երկրորդը կը յարէ.

— Հարկաւ, գոնէ դուռ պոռտելու պէտք չունիս, որովհետեւ հեռաձայն ունիս...։

ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՆ – ԺԱՄԵՐ –

— Եկուր, ըսաւ մաս շրթունքին դնելով, հիմա քնացած է, բայց բոլորովին առողջ մարդու պէս, շնչառութիւնը կանոնաւոր, ճակատը զով, եւ նոյնիսկ շրթները սկսան գունաւորուիլ։ Հապճեպով հագուեցայ եւ հետեւեցայ մօրը. իմ կամքէս անկախ զօրութիւն մը զիս կը վերցնէր գետնէն ու դէպի անոր սենեակը կը մղէր. կարծես երազի մէջ էի...

Որքա՜ն տժգոյն էր դէմ եւ որքա՜ն նիհարցած. իր քով նստայ աթոռի մը վրայ եւ հակառակ ըրած զգուշութիւններուս, աթոռը սահելով գետնին վրայ, պզտիկ աղմուկ մը հանեց. Արամ շարժեցաւ իր անկողնին մէջ, աչքերը բացաւ, ինծի նայեցաւ պղտոր եւ քունէն նուաղած բիբերով ու մրմնջեց.

— Մա՜յր, մա՜յր...

Զիս չէր ճանչցած անտարակոյս, եւ այդ իսկ պատճառաւ թերեւս, խորունկ, եղերական ձայն մը յուսահատօրէն երգեց իմ ամայի հոգւոյս մէջ։

Մայրը իր կարգին մօտեցաւ տղուն, իր ճերմակ գլուխը հակեցաւ անոր սեւ մազերուն վրայ, բայց չուտով հեռացաւ ու ժպտելով ըսաւ ինծի.

— Քունին մէջ էր։

Զիս մինակ թողուց Արամին հետ ու հեռացաւ, եւ յանցաւորի սրտադողով հակեցի անոր հիւանդի քունին վրայ. իմ աչքերս որ այնքան դժկամակութեամբ կը տեսնէին զայն ժամանակաւ, որուն ամէն մէկ դիմագիծը, մազերը, աչքերը, բերանը, իր կրած հագուստները, իր ձեռքով բռնած իրերն անգամ ատելի ու խորշելի կը դառնային ինծի համար, ու նոյնիսկ անօրինակ զայրոյթով մը կը զայրացնէին զիս, հիմակ այդ բոլորին վրայ իմ աչքերս կը սեւեռէին եթէ ոչ հաճոյքով, գոնէ հանդարտ համակերպութիւնով մը. գաղջ եւ վրդովեցուցիչ զգացում մը յամրօրէն կը սողար էութեանս մէջ ու սարսուռի պէս աղմուկ մը կը զգայի իմ մորթիս վրայ... կը խորհէի թէ գինքը շատ տառապեցուցեր, շատ տանջեր էի իմ տարամերժ ատելութիւնովս եւ ինքզինքիս կը խոստանայի որ երբ անգամ մը բոլորովին առողջանար, ինք – զինքս զսպէի, լռեցնէի հոգեկան փոթորիկներս, մոռնայի անցեալը, իր անձին համար զգացած հեռացումս եւ ջանայի տանելի կեանք մը ստեղծել իրեն եւ թերեւս ինքզինքիս համար ալ...

Կը խորհէի իմ անգործ եւ ունայնակ կնոջ կեանքս լեցնել որեւէ դրական գործով. նոր կեանք մը ստեղծել ինքզինքիս համար, որուն մէջ մոռնայի այն էինը որ եղած էի, մոռնալով իմ ոխերս եւ դժբախտութիւնս միանգամայն։

Առաջին անգամ ըլլալով այն գիշեր առաւօտեան դէմ քանի մը ժամ քնացայ հանդարտ եւ անխռով քունով մը. երբ արթնցայ՝ նոր կեանքի մը ճաշակին քաղցրութիւնը կար շրթներուս վրայ. տարտամ ծրագիրներ զիս պաշարեցին օրն ի բուն. իմ գունատ այտերս վարդագունեցան, աչքերուս մէջ կեանքը սկսաւ վառիլ եւ երկար, շատ երկար ատենէ ի վեր առաջին անգամը ըլլալով զգացի որ վաղեմի գեղեցկութիւնս կը վերադառնար իմ պարզուած դիմագծերուս վրայ։

Նոյն օրը բժիշկը իմացուց մեզի որ Արամ վտանգէ զերծ էր այլեւս, սայց միեւնոյն ատեն խորհուրդ տուաւ ինծի մասնաւորապէս, զինքը չզայրացնել իմ ներկայութիւնովս, որովհետեւ որեւէ յուզում, որեւէ զգացութիւն կրնար հիւանդութեան վերադարձ մը յառաջ բերել։

Երկար ատենէ ի վեր առաջին անգամը ըլլալով քաղցր եւ ներողամիտ տխրութիւնով մը հոգիս լեցուեցաւ. զայրոյթս ու բոլոր վայրենի կիրքերս հանդարտեր ու չքացեր էին կարծես, ու վերջապէս արտասուեցի երկար ժամեր, առանձնացած սենեակիս մէջ եւ ինքզինքս տուած արցունքներուս բարերար եւ ամոքիչ հեշտանքին։

Ապաքինումը տեւեց երկար, տաժանելի, փափուկ. կարծես կեանքը նազով կը վերադառնար անոր քայքայուած էութեան մէջ։ Ֆիզիքական ցաւերու ատտիճանական անհետացումին հետ իր կեանքին դառնութեան բոլոր յիշատակները արթնցան իր մէջ, ու խորունկ, անյաղթելի, սեւ մելամաղձոտութենէ մը բռնուեցաւ։

Ի զուր մայրը կը ջանար զայն ամոքել, իր մտահոգ մօր բնազդով՝ անկարելին կը հնարէր եւ անիկա կը հասնէր այնպիսի նրբին ճարտարութեան մը որ թէ՛ զարմացում եւ թէ հիացում կը պատճառէր ինծի։

Իրիկունները մօրը մեղսակցութեամբ կը մտնէի սենեակը ու մինչ անիկա կը քնանար յոգնած մարդու խորունկ քունով, ես կը նստէի քովը եւ ժամերով կը մնայի աչքերս սեւեռած իր թխորակ եւ տժգոյն դէմքին։

Երբեք իմ անունս չէր արտասանած անիկա, եւ նոյնիսկ չէր հետաքրքրուած թէ ի՛նչ եղած եմ, ո՛ւր եմ. երբեմն կը մտադրէի յանկարծ երեւալ իր աչքին, մօտենալ իրեն, ձեռքերը բռնել ու ներողութիւն խնդրել, բայց մօրը ներկայութիւնը, իր ինծի հանդէպ պահած ցրտութիւնը եւ մանաւանդ հպարտութեան մնացորդ մը արգելք կ'ըլլային ինծի.

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(13 – Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Միշէլ Փէշտիմալճեան եւ զաւակը շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ, գրաւոր կամ մամուլով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց հօր՝

ՏՈՔԹ. ՊՕՂՈՍ ՄԵՐԱՑՏԱՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կ'ողբայ յանկարծական մահը

ՊՐ. ՆՇԱՆ ՄԱՐԳՈՅԵԱՆԻ

եւ այս տխուր առթիւ, ցաւակցութիւն կը յայտնէ այրի Տիկին Նուարդ Մարգոյեանի, զաւակներուն՝ Տէր եւ Տիկին Մօրոյին, Տէր եւ Տիկին Պ. Գէորգեանի, ընկեր–ընկերուհի Արամ Աւետիսեանի, ընկեր – ընկերուհի Զարեհ Ղարիպեանի եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, եւ փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն* :

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով :

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանք :

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ ՏՕՆԸ ՊԷԼՖՈՆԹԷՆԻՄԷՋ

ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ, 14 Օգոստոս, Պէլֆոնթէնի Կապոյտ խաչի կայանի մէջ տեղի կ'ունենայ, առաւօտեան ժամը 10ին, պատարագ եւ խաղողօրհնէք: Կը պատարագէ Տէսինի շրջանի հոգեւոր հովիւ՝ ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ:

Ցերեկին՝ ճաշ: Կէսօրէ ետք տեղի կ'ունենայ աւանդական դաշտահանդէսը, մանուկներու կազմակերպած յայտագրով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Արմենակ Տէր–Համբարձումեանի հոգեհանգստեան առթիւ.— Այրի Տիկին Նուարդ Տէր–Համբարձումեան 100 Ֆր., Տէր–Համբարձումեան ընտանիքներ 20ական, Յ. Տէր–Պօղոսեան, Փ. Տէր–Համբարձումեան 10ական:

Աւետիս Կիւլէսէրեանի հոգեհանգստեան առթիւ, Տիկ. Ռ. Սելօխեան 30 Ֆր.:

Սիմոն Շիշմանեանի հոգեհանգստեան առթիւ.— Տէր եւ Տիկին Արսլանեան Յ. 40, Տէր եւ Տիկին Հ. Արսլանեան 25, Տէր եւ Տիկին Տ. Արսլանեան 20, Տէր եւ Տիկին Գ. Արսլանեան 20, Տիկին Զարուխճեան եւ զաւակները 20:

Տիրատուր Տիրատուրեանի հոգեհանգստեան առթիւ, այրի Տիկին Ս. Տիրատուրեան 100, Տէր եւ Տիկին Ե. Տօրումեան 20, Տիկին Հ. Գույումճեան 10:

Մկրտութեան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Դարբինեան 50, Տիկին Վ. Դարբինեան 50, Աթոյեան ընտանիք 50:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

(Քերթուածներ)

Մատենաշար «Ահեկան»
Պէյրութ 1971

Դիմել՝ «Յառաջ»ի
ԳԻՆ 5 ՖՐ.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Անոնք որոնք կը փափաքին արձանագրել իրենց աղջիկները պէտք է դիմեն վարժարան, ամէն օր, առաւօտեան ժամը 9–12:

Հեռաձայնի թիւ 927–01–72 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մշակոյթի Տան գրական երեկոն, Հոկտեմբեր 9ին, նուիրուած Զարենցի եւ Վարուժանի ֆրանսերէն թարգմանութեան գործերուն:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբի տարեկան ճաշը Հոկտ. 30ին:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը՝ Հոկտեմբեր 10ին :

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Ս. ԳՐԻԳՈՐ–ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, Օգոստ. 15ին, ինչպէս ամէն տարի, խաղողօրհնէք կը կատարուի եւ պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի նահատակներու յիշատակին, առաւօտեան ժամը 10ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ – ԼԱՍԻՈԹԱ

Մարսէյլի Ս. Սահակ–Մեսրոպ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնին առիթով եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի մայր եկեղեցւոյ մէջ 15 Օգոստոսի Կիրակին:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Յակոբ Եպս. Վարդանեան:

Իսկ Լասիոթայի Ս. Կարապետ մատրան մէջ կը պատարագէ Հմայեակ Խաչիկեան քահանայ Համբարձումեան:

Պատարագներու աւարտին կը կատարուի խաղողօրհնէքի արարողութիւն:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ 10ին, քարոզ 11,15ին, խաղողօրհնէք 11,45ին:

×

ՏԷՍԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ եկեղեցւոյս անուանակոչութեան, Աստուածածնի տօնը կը կատարուի աւանդական շուքով, Կիրակի առաւօտ: Մատաղ եւ խաղողօրհնէք:

Երգեցողութիւնը՝ տեղւոյն երգչախումբին կողմէ, կը մասնակցի Օրիորդ Անժէլ Կարապետեան:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները
1971–1972

Կ'ընդունուին բարեկիրթ եւ ուշիմ մանուկներ: Կ'աւանդուին պետական եւ ազգային ուսումներ եօթներորդ դասարանէն սկսեալ մինչեւ Աւարտական դասարան
Classe Terminale).

Անոնք որ կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները, այժմէն փութան ապահովել տեղերը:

Direction du Collège Arménien
26, Rue Troyon — 92 - SEVRES
Tél. : 027-18-28

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս 15ին, ամբողջ օրը

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ, ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ

COLONIE ST. ANDRE, Route de Bessan, Béziers (34)

Հեռ. 28–81–76

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Առնուվիլի Անարատ Յղութեան հայ քոյրերը կ'ընդունին Յուլիս ամսուան մէջ փոքրիկ մանուկներ «կառուրի»ի համար:

Նոյնպէս յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանին 1971–1972 կ'ընդունին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ փոքրիկ մանուկներ:

Արձանագրութիւնները սկսած են: Դիմել՝ 73, Ավընիւ Անրի Պարպիւս

Առնուվիլ:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՋՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ, ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի այս եղանակին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան Գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ այս տարի՝ Օգոստ. 2էն 29:

ԴԻՒԱՆ ՎԱՐԻՉ ՄԱՐՄՆՈՅ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

CHEZ VOUS ET SANS MAITRE

APPRENEZ L'ARMENIEN EN 3 MOIS

En y consacrant 1/4 d'heure par jour

GRACE AU NOUVEAU MANUEL PRATIQUE DE LA LANGUE ARMENIENNE REDIGE PAR :

HAROUTIOUN KURKDJIAN

chargé de cours au « Haïgazian Collège »
Professeur de français au Lycée Arménien Palandjian de Beyrouth

CONÇU D'APRES LES METHODES PEDAGOGIQUES LES PLUS RECENTES ET ACCOMPAGNE D'UN DISQUE 33 TOURS

PRIX DE LANCEMENT : 20 F. (25 F. avec le disque)

PUBLICATION
UNION DES ETUDIANTS ARMENIENS D'EUROPE
EDITIONS « HAMASKAINE »

388 pages, 72 leçons + supplément + lexique

EN VENTE :
Maison des Etudiants Arméniens, 57 Bd. Jourdan — Paris (14e)
Librairie « Le Petit Prince », 121 Bd. St Michel — Paris (5e)
Maison de la Culture Arménienne, 17, Rue Bleue, Paris (9e)
Tzerikiantz 13, Rue des Dominicaines, Marseille

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

վայելեցէ՛ք Հայաստանի ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆԸ

Մեկնում Սեպտ. 10ին Պուրժէի օդակայանէն ժամը 12,30ին, վերադարձ 28 Սեպտ. կէսօրէ վերջ, խորհրդային արագաթռիչ օդանաւերով

ԼՐԻՒ 16 ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ

« Արմենիա » կամ « Անի » պանդոկը

Պտոյտներ առաւօտուն՝ Գեղարդ, Գառնի, Էջմիածին, Էրեբունի, Սարդարապատ, Սեւան, Ջերմուկ եւ այլ տեսարժան վայրերը:
Կէսօրէ վերջ՝ Երեւանի եւ շրջակայքի թանգարանները, պատկերասրահները գործատուները եւ հանրային վայրերը:

Արձանագրութեան եւ պայմաններուն համար դիմել՝

ՀԱՅԿ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆԻ ամէն առաւօտ ժամը 10–12
35, Rue de Trévise 770-07-25

Գրել եւ հեռաձայնել
8, Rue Alfred Bruneau, Tél. 527-19-93

Բացակայութեան պարագային դիմել՝
TRANSTOURS, 22 Rue du 4 Septembre, 3ème étage

Խումբը կը բաղկանայ 17 հոգիէ, որով փութացէք իսկոյն արձանագրուիլ

ԳԻՆ 2600 Ֆր.

Պայմանները՝ ի զօրու անցագիր եւ 4 նկար

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.

Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՕԳՈՍՏՈՍ

MERCREDI 11 AOUT 1971

Le Numéro 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12186 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 47e ANNÉE — N° 12.186

«ՃԱՄԲԱՅ ԲԱՑԷ՛Ք»...

Խորհ. Միութեան յայտնի շաբաթաթերթը՝ « Լիթերաթուռնայա Կազեթա » (Գրական Թերթ), Յուլիս 7ի իր թիւով հրատարակած էր 37ամեայ երիտասարդ բանաստեղծ Եւգէնիյ Եւտուշենկոյի կարգ մը արտայայտութիւնները «Խորհրդային Միութեան Գրողներու Հինգերորդ Համագումար»ին մէջ:

Եւտուշենկօ միջազգային համբաւի տիրացած սակաւաթիւ այն քերթողներէն է՝ որոնք ուշադրութիւն գրաւած են իրենց ազատամիտ եւ համարձակախօս կեցուածքով, համայնավար կուսակցութեան ու առհասարակ օրուան իշխանութեան հանդէպ:

Կը յիշուի թերեւս, որ 1969ին հեռացուեցաւ խորհրդային երիտասարդութեան օրգան «Եունոսթ»ի խմբագրական կազմէն՝ որովհետեւ բուռն կերպով բողոքած էր Չեխոսլովաքիոյ բռնագրաւումին դէմ:

Օտար գրական եւ քաղաքական շրջանակներու համաձայն, խորհրդային որեւէ իշխանութիւն շատո՛նց հաշուեյարդարի ենթարկած կ'ըլլար զայն՝ եթէ երեւոյթները փրկելու համար չուզէր ունենալ մատի վրայ համբուող ընդդիմախօսներ, երիտասարդ քերթողներ, որոնց ձայնը լուրջի ալ չառնուիր յաճախ: — «Բանաստեղծ է» կ'ըսեն, ու կ'անցնին:

Այս անգամ բացառապէս գրական խնդիրներու մասին կը խօսի երիտասարդ քերթողը:

Ակնարկելով «սթալինեան շրջանի» դաժանութեանց եւ աններողութեան՝ յոյս կը յայտնէ որ չվերադառնա՛ն տխուր օրերը: «Գնաց ձմեռ, եկաւ գարուն»: Եւ որպէսզի խորհրդային գրողը կարենայ արժեցնել իր կոչումը՝ անհրաժեշտ կը նկատէ որ արմատապէս ջնջուի նաեւ այն արգելքը, որ դրուած է կարգ մը «թեմա»ներու դէմ, — այսինքն՝ որոշ նիւթերու կամ երեւոյթներու գրական ստեղծագործութեան ճամբով քննութեան:

Համագումարի ընթացքին պարզած իր մտքերուն կամ պաշտպանած տեսակէտներուն ամէնէն յատկանշական մասը այն է թերեւս՝ որ Եւտուշենկօ «վստահութիւն» կը նկատէ մտաւորական մարդուն լռութիւնը, երբ խօսելու պարտաւորութիւն մը կը ծանրանայ իր վրայ:

Գրագէտը, կ'ըսէ ան, դաստիարակելու եւ ուսուցանելու պարտականութիւն մը ունի. կոչո՛ւմը ունի առաջնորդելու: Եւ ինչպէս ուսուցչական կեանքի մէջ չկան «արգիլուած նիւթեր» կամ «արգիլուած հարցեր»՝ իսկական գրագէտին համար եւս գոյութիւն պէտք չէ ունենան «արգիլուած թեմա»ներ:

Երիտասարդ բանաստեղծը չի ժխտեր այն իրողութիւնը, որ նորերէ ոմանք աղմուկը շփոթած են ազատութեան հետ, ու աւելի փրփուր ստեղծած են իրենց շուրջ՝ քան իսկական նորութիւններ: — «Երբեմն կորսնցուցինք չափի զգացումը եւ մեր արժեւորումի փորձերուն մէջ սխալեցանք. անհաւատ ու սկեպտիկ դարձանք, եւ խրտչումը մեզ մղեց մեկուսացումի եւ դառնութեանց: Դարձանք ընդդիմադիրներ՝ ընկերութեան մէջ», կ'ըսէ Եւտուշենկօ, ու կը շեշտէ թէ «այսօր շատ աւելի հասուն է խորհրդային երիտասարդութիւնը ու կրցած է անվտանգ անցընել փոխանցման շրջանը», այսինքն՝ սթալինեան «անձի պաշտամունքի» ժամանակաշրջանէն դէպի նոր օրեր:

Խորհ. Միութեան Գրողներու Հինգերորդ Համագումարէն իր ակնկալութիւնը այն է՝ որ երկու հիմնական կէտեր լըրջօրէն նկատի առնուին ու վերջ տրուի նեղմիտ – պահպանողական վերաբերումներու.

1.— Իրաւունք պէտք է ճանչնալ մտաւորականին, գրողին ու արուեստի մարդուն՝ ազատօրէն մշակելու իր «նիւթը», արտայայտուելու բոլոր այն հարցերուն եւ երեւոյթներուն մասին՝ որոնք մաս կը կազմեն խորհրդային կեանքի. եւ վերջապէս նկատի ունենալ մի՛շտ, թէ անհատական ու մարդկայնական ապրումներու, անձնական եւ ընկերային կեանքի մէջ մըտաւորականը յառաջապահ դիծերու վրայ պէտք է մնայ:

2.— Տեղ պէտք է բանալ երիտասարդութեան: Խորհրդային ակադեմիաներու մէջ եւ պատասխանատու դիրքերու վրայ գտնուողներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը վաթսունի եւ եօթանասունի սահմաններուն մէջ է: Ճամբա՛յ տուէք նորերուն եւ վստահութիւն ունեցէք անոնց վրայ: Այն երիտասարդութիւնը, զոր անփորձ կը նկատէք դուք, այսօր դարձած է տէր զաւակներու եւ պատասխանատուութեան խոր գիտակցութիւնը ունի:

Անձնականացնելով իր այն անխախտ համոզումը, թէ գրողը եւ մտաւորականը առաջնորդելու կոչում մը ունին, Եւտուշենկօ հարց կը դնէ.

— «Պիտի գայ օրը, երբ մեր զաւակները հարց պիտի տան մեզի՝ թէ ի՞նչ ըրինք պայքարելու համար բարքերու, մտայնութեանց, վիճակներու եւ երեւոյթներու դէմ, որոնք ի յայտ բերուեցան մինչեւ 1956, երբ կաշկանդուած էինք ազատ արտայայտութեան իրաւունքները: Անոնք իրաւունք պիտի զգան եզրակացնելու՝ թէ մենք համաձայն էինք Սթալինի. իսկ եթէ չէինք ու լռեցինք՝ ուրեմն վատեր եւ վախկոտներ էինք»...

Եւգէնիյ Եւտուշենկոյի այս առողջ ու արի կեցուածքին հանդէպ ի՞նչ պիտի ըլլայ դիրքն ու կեցուածքը կուսակցական իշխանութեանց, երբ նկատի ունենանք մանաւանդ՝ որ Հինգերորդ Համագումարին մէջ եւս Կոմկուսի խօսնակները հիմնովին հակադիր պահանջներ ու կարգախօսներ ներկայացուցին:

Խորհրդային ներքին անցուդարձերու լաւատեղեակ շրջանակներ կ'ենթադրեն՝ թէ ջատագովուած ազատականութիւնը չի կրնար խոր արմատ արձակել. միւս կողմէ, սակայն, հաւանական չէ նաեւ որ «սթալինեան» աններողութիւնը կարենայ ի զօրու դառնալ վերստին, նոյն սաստկութեամբ:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԼԱՆՏԱՆ ՉԻ ՀԱՆԴԱՐՏԻՐ

14 ՄԵՌԵԱԼ
ԵՒ ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

Հիւսիսային Իրլանտայի բախումները քաղաքացիական պատերազմի բնոյթ ըստացան առջի օր: Արդարեւ Շաբաթ գիշերուընէ ի վեր, միջադէպերը եւ զինեալ բախումները սաստկացած են եւ վախ կայ որ կռիւները տարածուին ուրիշ քաղաքներու մէջ: Երեքշաբթի օր մեռեալներու թիւը 14ի հասած է եւ աւելի քան 60 վիրաւոր կար: Կաթողիկէները քաշուած են իրենց թաղը, պատնէշներու ետեւ ապաստանած, մինչ բողոքականները կը հեռանան իրենց տուներէն: Այլ թաղի մը մէջ, հարիւր տուներ հրոյ ճարակ դարձած են, կրակի տրուած կաթողիկէներու կողմէ: Կը թուի թէ Ըլսթըրի վարչապետ՝ Ֆօքնըրի վերջին որոշումն է որ իւղ լեցուցած է կրակին վրայ: Արդարեւ Ֆօքնըր յայտարարած էր առջի օր թէ նախազգուշական արգելափակում կը հաստատէ բոլոր կասկածելիներուն համար եւ այս առընչութեամբ 300 հոգի կը ձերբակալուէին կաթողիկէ շրջանակներու մէջ: Այս ձեւով կ'անդամահատուէին կաթողիկէ դիմադրական շարժումը, իրլանտական հանրապետական բանակը եւ մահամերձ ընկերութիւնը քաղաքային իրաւունքներու, որ երեք տարի առաջ սեղանի վրայ կը դնէր կաթողիկէներու պահանջները:

Ֆօքնըր իր վերոյիշեալ որոշումին հետ, կը յայտնէր նաեւ թէ վեց ամսուան համար արգիլուած են բոլոր թողանցքները, ինչ որ առաւելաբար բողոքականներուն կը վերաբերէր:

Շաբաթ գիշեր կը սկսէր ամէն ինչ: Կաթողիկէ խումբեր կը յարձակէին զինուորական համախմբումներու եւ Սըփրինկֆիլտի ոստիկանատան վրայ: Ամէն կողմէ կրակ կը բանային, ու չորս զինուորական եւ չորս քաղաքացի կ'իյնային: Կիրակի գիշեր յարձակումները կրկին կը սկսէին: Երկուշաբթի առտու, ապըստամբները միշտ հրապարակի վրայ էին, եւ Լոնտոնտէրիի մէջ ալ կաթողիկէները երթալով կը կազմակերպուէին:

Երբ Երկուշաբթի առտու ժամը 11ին, Ֆօքնըր կը հաղորդէր իր որոշումը — արգելափակման եւ թողանցքներու արգելքի — մթնոլորտը արդէն խիստ լարուած էր:

Երկուշաբթի գիշերէն սկսեալ Պելֆասթ և Լոնտոնտէրի արեան դաշտի վերածուած էին: 14 մեռեալներու մէջ կան կին մը եւ երախայ մը, որ իրենց տունէն կը փախէին, վիրաւորներու մէջ կայ քահանայ մը որ վերջին հաղորդութիւնը կուտար մահամերձի մը:

Երեքշաբթի օր պատկերը նոյնն էր եւ Իրլանտայի վարչապետը կ'ըսէր «պատերազմի մէջ ենք»: Նիւթական վնասները քանի մը միլիոն անգլիական ոսկին կ'անցնին: Բրիտանական կառավարութիւնն ալ, որ համամիտ եղած էր Ֆօքնըրի որոշումին, անել կացութեան առջեւ է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏՈԼԱՐԸ զգալապէս ինկաւ դրեթէ բոլոր շուկաներուն վրայ Երկուշաբթի օր բայց ոչ մէկ հաւանականութիւն կայ որ Ուաշինկթըն ի վերջոյ արժեզրկէ իր դրամը: Արդարեւ տոլարը այլեւս միայն ձեւական արժէք մը ունի եւ ամերիկեան կառավարութեան չարժեզրկելը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ արժանապատուութեան հարց: Միացեալ Նահանգները այլեւս համապատասխան ոսկիի պահեստ չունին, հրապարակին վրայ եղած տոլարներուն եւ այդ է որ անվստահութիւն կը պատճառէ, ու անոնք որ տոլար ունին, կը փորձեն ծախել եւ անոր տեղ առնել ուժեղ դրամներ ինչպէս՝ զուիցերականը կամ գերմանական մարքը: Երբ ամէն կողմ տոլար շատ կը ծախուի, պարզ է որ սակը կ'իյնայ: Բայց Ուաշինկթընի համար տոլարը, որ աշխարհի առաջին դրամն է վճարումներու համար, չուզեր զայն արժեզրկել, այլ խօսքով՝ անոր տալ իսկական արժէքը: Ամերիկա կը նմանի ընտանիքի մը որ իր ունեցած միջոցներէն աւելի կը ծախսէ: Այս է որ կը խախտէ հաւասարակշռութիւնը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հանրապետութեան Նախագահը եւ Տիկին Փոմփիտու Պարսից Շահին հիւրերը պիտի ըլլան Հոկտ. 14ին եւ 15ին, ներկայ ըլլալու համար կայսրութեան 2500ամեակի հանդիսութեանց:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Ախոյենութեան երկրորդ խաղաշրջանի երկրորդ մրցումը տեղի ունեցաւ Օգոստոս 3ին Քիեւի մէջ ուր դէմ առ դէմ եկան այդ քաղաքի նշանաւոր Տինամօ խումբը եւ Արարատ որոնք դասաւորման մէջ երկու առաջիններն են:

Ըսենք, որ մինչեւ այս թուականը եւ իրենց կազմութենէն ի վեր՝ այս երկու խումբերը իրարու հանդիպած են 21 անգամ: Քիեւը 12 յաղթանակ տարած է մինչ Արարատը 2, իսկ հաւասար մնացած են 9 անգամ:

Ինչպէս կը տեսնուի, բացառիկ կարեւորութիւն կը ստանար Օգոստոս 3ի մրցումը, որ աւելի պիտի ճշդորոշէր եւ ամրապնդէր խումբերէն մէկուն դիրքը ախոյենութեան յետագայ դասաւորման մէջ:

Մոսկուացի մրցավար Լուկիանովի սուլոցով սկսած խաղը դեռ մտած չէր իր հունին մէջ, երբ Երեւանցիները չորրորդ վայրկեանին դժնօրէն պիտի պատժուէին: Վասնզի «Արարատ»ի պաշտպանողականներէն մէկը վար կը ձգէր Քիեւցի յառաջապահ մը որ կը գտնուէր իր տուգանքային շրջագիծէն քիչ մը ներս: Իրաւարարը սուլեց անողոք «փենալթի»ն որ կէտի պիտի վերածուէր ի նպաստ Քիեւի: Այնուհետեւ բաց խաղարկութեամբ պիտի զարգանար պայքարը:

Ընդմիջումէն ետք, դաշտի տէրերուն յարձակողական գիծը, թարմացած նոր ուժերով (Պիշովից եւ Մունդեան) պիտի սպառնար յաճախ հիւրերուն դարպասապահին, այնքա՛ն որ մրցումին վերջնական վճռողներն ալ անոնք պիտի հանդիսանային: Այսպէս է, որ 71րդ վայրկեանին Քիեւցի Վլատիմիր Մունդեան (որ Հայ չէ) հիանալի կոլ մը կ'արձանագրէր՝ ամրապնդելով «Տինամօ»ին յաղթանակը:

Հակառակ այդ պարտութեան, «Արարատ»ը գեղեցիկ խաղարկութեան ցուցադրութիւն տուաւ, իր յարձակողական ֆութպոլով: Իսկ խումբին պետ Յովհ. Զանազանեան այդ հանդիպումին վաւերական լաւագոյն խաղացողը համարուեցաւ եւ արժանացաւ մրցանակի:

ԲԱՂԴԱՏՈՒԹԻՒՆ

Լը Մոնտի մէջ, Ռոպէր Էսքարփիթ հետեւեալ տոմսը ստորագրած էր Երկուշաբթի իրիկուն.—

Զվիտցողի մը համար զարմանալի կըրնայ թուիլ որ կառավարութիւնը գիներու յաւելման դէմ պայքարի, յաւելումի ենթարկելով հանրային փոխադրութեանց, եւ հեռաձայնի սակերը:

Այս գաղտնիքը հասկնալու համար, հարկ է յիշեցնել մանրավէպ մը, զոր զուիցերացի զբօսաշրջիկ մը պատմած է ատենին երբ Պաքօրի իր առաջին ճամբորդութիւնը կը կատարէր Խորհ. Միութիւն: Զուիցերացին նկատած էր որ Մոսկուայէն Նէօշաթէլ հեռաձայնելը կ'արժէ ճիշդ այնքան որքան քիլօ մը լոլիկը: Երբ այս իրողութիւնը հաղորդեց իր հայրենակիցներուն, ոմանք խորհեցան, թէ հեռաձայնը աժան է, ուրիշներ՝ թէ լոլիկը սուղ է:

Կը բաւէ շրջել հարցը լաւ հասկնալու համար կառավարութեան միտքը, այնքան պիտի բարձրացնէ հանրային սպասարկութեանց գիները, որ ի վերջոյ աժան պիտի գտնենք ձկնկիթը, կարկինոսը (լանկուստ) եւ Շամփանը:

Ռ. Է.

ՎԱՐՊԵՏ ՄՍԱԳՈՐԾԸ ԵՒ ԽՈՐԱՄԱՆԿ ՍԱՓՐԻՉԸ

ԺԵ. դարու սկիզբները, Փարիզի համբաւը սկսած էր տարածուիլ Եւրոպայի բոլոր կողմերը: Նոթր–Տամ մայր եկեղեցին, իր քարէ ճերմակ ու նաշխուն վերարկուն հագած՝ կ'իշխէր քաղաքի տուներուն վրայ: Հոս ու հոն, կը բարձրանային եկեղեցիներու գմբէթները եւ զանգակատուները, որոնք այսօր կը կազմեն քաղաքին ճարտարապետական գոհարները: Անդին, լատինական թաղի բլուրին վրայ, քոլէճներու եւ համալսարաններու բակերուն մէջ, կը վխտային Եւրոպայի զանազան երկիրներէն խուժած ուսանողներ:

Ճիշդ է, որ փողոցները նեղ էին, մութ ու աղտոտ, բայց, հակառակ ատոր՝ Փարիզցիները կը նախընտրէին ճեմել աղբերով ծածկուած սալայատակներուն վրայ, քան թէ արգելափակ մնալ իրենց բանտի նմանող տուներուն մէջ, մանաւանդ, երբ կրօնական թափօր մը կ'անցնէր՝ առաջնորդուած օրուան սուրբին արձանով, կամ ոճրագործ մը կը տանէին Կրեւի Հրապարակին վրայ կախելու:

Սիթէ կղզին քաղաքին օրրանն էր եւ սիրտը: Հոն, եռուզեռը կը տեւէր այգաբացէն մինչեւ իրիկուն: Փողոցներու երկայնքին շարուած էին խանութներ, ուր կը ծախէին ամէն տեսակ ուտեստեղէն: Այդ խանութներէն ամէնէն աչքառուն մսագործի խանութ մըն էր, Նոթր–Տամէն ոչ շատ հեռու: Անոր տէրը, Փիէռ Միքըլօն, մասնագէտ էր մսեղէնի եւ խմորեղէնի: Համբաւը այնքան մեծ էր, որ նոյնիսկ ամէնէն հեռաւոր արուարձաններէն, հարուստ ընտանիքներու սպասաւորներ կուգային մինչեւ Միքըլօնի խանութը, ուտեստեղէն գնելու:

Փիէռ քառասուննոց մարդ մըն էր, կարճահասակ, լեցունկեկ, ճարտար ու ճարպիկ: Կինը, իրեն տարեկից, պարզ ստուեր մըն էր, հլու եւ հնազանդ իր ամուսնոյն քմահաճոյքներուն: Պէտք է ըսել, որ Փիէռ շատ կը սիրէր երիտասարդ յաճախորդուհիներուն փէշերուն շուրջ դառնալ: Այր ու կին կը պաշտէին դրամը, որ առատօրէն կը դիզուէր իրենց արկղներուն մէջ:

Յաջողութեան պատճառը այն համեղ պէօրէկն էր, զոր մսագործը կը պատրաստէր շաբաթը երեք անգամ եւ որուն հոտը կ'առնէր թաղը ամբողջ եւ խանութին շուրջը կը հաւաքէր ճաշակի տէր յաճախորդներ եւ սովալլուկ մուրացկաններու փոհմակ մը: Շատեր կը կշտանային անոր բոյրէն եւ կը գոհանային չոր հաց ուտելով:

Միքըլօն արհեստակիցներուն նախանձը շարժած էր, այնքան՝ որ անոնցմէ ոմանք դիմեցին իրեն, որպէսզի իրենց ծախէ պէօրէկ պատրաստելու գաղտնիքը:

— Ի՞նչ գաղտնիք, — կ'ըսէր Միքըլօն, բարձրաձայն խնդալով, — ամէն մարդ կրնայ այս պէօրէկներէն պատրաստել, պայմանով, որ լաւ միս գործածէ ու լաւ համեմ: Միսին տեսակը շատ կարեւոր է:

Մսավաճառի խանութին կից կար սափրիչի խանութ մը, որ իր արհեստին մէջ շահած էր մեծ համբաւ: Մեծամեծներ զինք կանչել կուտային իրենց պալատը, որպէսզի իրենց մազը յարդարէ: Յաճախ, խանութին առջեւ կանգ կ'առնէր ձի մը, որուն քամակէն կ'իջնէր երիտասարդ իշխան մը եւ ցեխերուն մէջ կոխելով կը մտնէր Բապարին խանութը:

Սափրիչ Բապար ամուսնացած էր եւ ունէր 17 տարեկան աղուորիկ աղջիկ մը, Անէթ–Ֆլոր անունով: Երիտասարդներ կը դառնային անոր շուրջ եւ, եթէ առատաձեռն ըլլային, կրնային վայելել օրիորդին շնորհները: Թաղեցիներուն մէջ սակայն շշուկներ կը շրջէին այն մասին, թէ բոլոր այն գեղեցիկ ու հարուստ երիտասարդները, որոնք կը սիրաբանէին Անէթի հետ, խանութին յետսամասը գտնուող սենեակին մէջ, բոլորովին կ'անհետանային հրապարակէն: Անէթ սակայն ականջ չէր կախեր այդ բամբասանքներուն եւ կը դառնար աւելի գեղեցիկ ու աւելի յանդուգն եւ կը շարունակէր որսալ երկոտանի թիթեռնիկներ, որոնք չէին դիմանար իր հմայող նայուածքին ու բարակ մէջքին:

Սափրիչ Բապար կը հարստանար մազ յարդարելով ու երես ածիլելով, իսկ մսագործ Միքըլօն ոսկի կը դիզէր իր համեղ պէօրէկները վաճառելով:

Աշունը սկսած էր իր գորշ երկինքը տարածել քաղաքին վրայ: Համալսարանները բացած էին իրենց դուռները եւ ուսանողներ կը ժամանէին շարան–շարան, աշխարհի չորս ծագերէն, ոմանք կառքով, ուրիշներ ձիով կամ հետիոտն:

1415 Հոկտեմբեր 8ի կէսօրին, ճամբորդատար կառք մը եւ բեռնատար սայլ մը կանգ առին Երեք Մոգերը պանդոկին առջեւ: Պանդոկատէրը արդէն պատրաստած էր մասնաւոր յարկաբաժին մը այս յարգելի հիւրերուն համար, որոնց անունը անմիջապէս արձանագրեց իր մագաղաթէ տետրակին մէջ:

Անդրէաս եւ Խուլիօ տէ Փոնթարպօ, սպանացի ազնուականներ:

Ունէին կառապան մը, երկու սպասաւորներ, բեռնակիր մը եւ թղթատար մը: Սպասաւորները անմիջապէս սկսան սայլէն վար առնել արկղները, սնտուկները եւ ծրարները եւ փոխադրեցին իրենց տէրերուն յարկաբաժինը: Երիտասարդները եկած էին Փարիզ եւ հոն պիտի ուսանէին փիլիսոփայութիւն:

Երբ քիչ մը հանգչեցան, Խուլիօ կրտսերը, որ պճնասէր էր տաքարիւն եւ կ'ուզէր վայրկեան առաջ Փարիզի օրիորդներուն հետ ծանօթանալ, պանդոկատէրէն խնդրեց, որ վարպետ սափրիչ մը կանչել տայ: Մարդուկը սպասեակներէն մէկը ղրկեց մօտակայ փողոց մը ու վերադարձաւ ծեր սափրիչի մը հետ: Խուլիօ գոհ չմնաց անկէ ու գանգատեցաւ պանդոկատէրին.

— Ի՞նչ ընեմ, ըսաւ, շատ կ'աճապարէիք եւ ամէնէն մօտիկը այս մարդն էր: Եթէ գիտնայի, թէ ժամանակ ունիք, կանչել կուտայի Պարնապէ Բապարը, որ խանութ ունի Նոթր–Տամի մօտերը:

— Ո՞վ է այդ Պարնապէ Բապարը:

— Փարիզի ամէնէն հռչակաւոր սափրիչը եւ հայրը այս գեղեցիկ աղջկան, որ այս վայրկեանիս կ'անցնի պատուհանին տակէն:

Տեսէք թէ ինչէն կախուած է մարդ արարածին կեանքը: Ճիշդ այդ վայրկեանին, Անէթ կ'անցնէր պանդոկին առջեւէն շորորալով: Եթէ Խուլիօ գիտնար, որ Բապար քաղաքին ամէնէն յետին սափրիչն էր, կրկին պիտի երթար անոր խանութը, Անէթի սիրոյն:

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿՐԵՏԷԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բիւզանդական գաղթականութիւններէն ետք, որով թոյլ տրուած էր հայկական գաղութի մը կազմութիւնը կղզիին վրայ, Օսմանեան Կայսրութեան շրջանին եւս, գործի բերումով բազմաթիւ Հայեր իրենց ընտանիքներով փոխադրուած են Կրետէի զանազան քաղաքներն ու գիւղերը, նախընտրելով միշտ ծովեզերեայ շրջանները:

Գաղթականական նոր հոսանքները Կրետէ կը հաստատուին 1893էն ետք, երբ 1882–1898ի ընթացքին, Կորնթոսի ջրանցքի շինութեան աշխատանքները վերջ կը գտնեն, ու հազարաւոր հայ բանուորներ կը ստիպուին հաստատուիլ այլ քաղաքներու եւ կղզիներու մէջ: 1890 Յուլիս 15ի Գում Գաբուի ցոյցէն ետք բազմաթիւ Հայեր Աթէնք եւ այլուր կը հաստատուին: Կրետէի հայ համայնքը աշխուժութեան նշաններ ցոյց կը սկսի տալ, նորեկ մտաւորականներու եւ ազգայիններուն շնորհիւ:

1895–1896 տարիներուն, Օսմանեան Կայսրութեան հայաջինջ քաղաքականութեան հետեւանքով, Արեւմտահայութիւնը կը ստիպուի դարձեալ լքել տուն ու տեղ եւ փախչելով հաստատուիլ Ռուսաստան եւ եւրոպական եւ պալքանեան երկիրներ եւ ամերիկեան քաղաքներ: Հայ գաղթականութեան զգալի տոկոսը ապաստան գտաւ Յունաստանի մէջ: Հելլէն ազնիւ ժողովուրդը, որ մեծ համակրութեամբ կը հետեւէր Արեւմտահայերու ազատագրական շարժումներուն, եղբայրական ջերմ վերաբերում ցոյց տուաւ հայ գաղթականներուն նկատմամբ:

1897ի յոյն – թրքական պատերազմի ընթացքին, Յունաստան ապաստան գտած Հայեր, յատուկ գումարտակներով աջակցեցան հելլէն բանակի մարտերուն եւ ապահովեցին պատուաբեր յաջողութիւններ, արժանանալով միաժամանակ հելլէն սպայակոյտի գնահատանքին: Թէեւ յունական բանակը պարտուեցաւ այս պատերազմին մէջ, սակայն Հայեր շահեցան համակրանքը զիրենք հիւրընկալող ժողովուրդին:

Ինչպէս Յունաստանի, նոյնպէս նաեւ Կրետէի Հայերու քանակը նոր յաւելում կրեց 1909ի եւ ի մասնաւորի 1915ի հայկական կոտորածներուն յաջորդող ամիսներուն: 1922ին, յոյն – թրքական պատերազմի ընթացքին Յունաստան պարտուած ըլլալով, ստիպուեցաւ պարպել Զմիւռնիան, եւ ահա Սեպտեմբերին Յունաստան խուժեցին յոյն եւ հայ գաղթականներու ստուար խումբեր եւ հաստատուեցան Յունաստանի զանազան քաղաքներուն ու կղզիներուն մէջ, որոնց կարգին նաեւ Կրետէի մէջ:

Այժմ հարց է գիտնալ թէ որքա՞ն էր Հայոց թիւը ամբողջ Յունաստանի, եւ նաեւ Կրետէի մէջ: Հին եւ Նոր Յունաստանի հայ ազգային մարմիններու 1924 Դեկտեմբեր 12ի պաշտօնական տեղեկագրին մէջ, որ ուղարկուած էր Յունաստանի վարչապետին, հայ գաղթականներու թիւը ցոյց կը տրուէր 100.000 հոգի: Այս թիւը ըստ ոմանց բարձրացած եւ հասած է 120.000 շունչի: 1922ին Կրետէ եւ Սամոս կղզիներու Հայերու թիւը 2000է աւելի էր:

Գաղթականութեան ներկայութիւնը Յունաստանի մէջ, թէեւ հայկական ազգային – եկեղեցական կեանքի նոր վերազարթնում մը յառաջ բերելու տուեալներ ստեղծեց, սակայն նիւթական անձուկ վիճակը ժողովուրդին, զանազան տեսակի հիւանդութիւններ եւ թշուառութիւններ, Ազգ. Իշխանութեան մտահոգութեան առարկայ դարձուցին անոնց պարենաւորումն ու բժշկական անհրաժեշտ պիտոյից ապահովումը: Հազարաւոր մանուկներ մահացան Յունաստանի մէջ, սովի ու դեղօրայքի պակասին պատճառով: Այլ գաղութներուն ուղղուած տասնեակ մը կոչեր հրատարակուեցան, օգնութիւն խնդրելով համեմատաբար աւելի ունեւոր Գաղութային Իշխանութիւններէն: Կրետէ կղզիի Ռէթիմնօ քաղաքի 1227 հոգիէ բաղկացած հայ գաղթականութիւնը, 1928ին իրեն տրուած նպաստի դադրեցումէն ետքն իսկ, կը պայքարէր մահու եւ կենաց միջեւ:

Հայ գաղթականներու թիւը Կրետէի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա. ՄԱՍ

ԱՑԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

Զ.

ԱԼԻ ՔԷՄԱԼ ՓԱՇԱՆ

Տիգրանի զարմացումը ի տես պաշտօնական այդ անձնաւորութեան, որ իբրեւ Երիտասարդ Թուրքերու պետը կը ներկայանար, բոլորովին արդարացի էր:

Ալի Քէմալ փաշան այն Թուրք բարձրաստիճան անձնաւորութիւններէն էր, որոնք ամբողջ պաշտօնական Թուրքիոյ գիտակցութեան մէջ երբեք իրենց հին գաղափարներէն շեղած չեն:

Երիտասարդ Թուրքերու դէմ եղած ամէն հետապնդումի փաշան յայտնապէս գլխաւոր դերը կը խաղար: Պաշտօնական ժողովներու մէջ, Ալի Քէմալ իր գաղափարներու խստութեանը համար գերիվեր կը դասուէր: Եըլտըզի պալատը անոր համար ոչ դուռ ունէր եւ ոչ պահակ: Փաշան այն սակաւաթիւ առանձնաշնորհեալներէն էր, որոնք Սուլթանին բացարձակ բարեացակամութիւնը կը վայելէին: Երիտասարդ Թուրքերը անոր անունը միայն լսելով սարսուռ կը զգային:

Կ'ըսեն թէ փաշան անգամ մը իր մասնաւոր քարտուղարին՝ որ իր քեռորդին ալ էր, Երիտասարդ Թուրքերու հետ յարաբերութիւն ունենալը կասկածելով, ատրճանակը քաշած եւ տեղն ու տեղը զայն սպաննած էր: Այդ օրէն ի վեր, ան Երիտասարդ Թուրքերու կատաղի հակառակորդի համբաւը հանեց: Սուլթանը զայն մասնաւոր ունկնդրութեան ընդունեցաւ, որու միջոցին բացառիկ պատիւը ըրաւ իր առջեւը զայն ոտքի պահելով եւ իր ձեռքովը անոր կուրծքին վրայ ադամանդակուռ աստղանշան մը դրաւ: Ահա այս էր փաշային համբաւը վարչաձեւի մոլեռանդ կուսակիցներուն միջեւ:

Սակայն, եթէ երբեք Երիտասարդ Թուրքերու ընկերութեան տոմարը երեւան հանուէր, անոնց մէջ ընկերութեան բարձրագոյն պետին ուղղուած, Ալի Քէմալ փաշային ձեռագիր մէկ տեղեկագիրը պիտի գտնուէր, որ իր քեռորդւոյն սպանութեան պատճառը բոլորովին տարբեր կերպով կ'արդարացնէր:

Այդ տեղեկագիրը կ'ըսէր թէ սպաննուած քեռորդին գաղտնի ոստիկանութեան կողմէ ահագին գումարի մը փոխարէն իր վրայ իբրեւ լրտես դրուած էր:

Երիտասարդը իր մօրեղբօրը հոգեկան ծալքերուն մէջ արդէն հսկայաքայլ յառաջացած էր, այնպէս որ ամենեւին անհաւանական չէր կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ անոր տիտղոսին եւ հարստութեան տէր դառնար, զայն գաղտնի ոստիկանութեան՝ իբրեւ Երիտասարդ Թուրքերու պարագլուխներէն մին ըլլալը մատնելով:

Սակայն Երիտասարդ Թուրքերու ի գործ դրած լրտեսութիւնը այս մատնութիւնը կանխեց: Ընկերութեան անդամ մը որ գաղտնի ոստիկանութեան մէջ կը ծառայէր, փաշային քեռորդւոյն ոստիկանութեան տնօրէնէն տարօրինակ հրաման մը առնելը երեւան հանեց: Իբրեւ թէ ան ինքզինք իբր երիտասարդ Թուրք պիտի ներկայացնէր եւ պիտի ջանար իր մօրեղբայրն ալ նոր գաղափարներուն մասնակից ընել:

Ալի Քէմալ փաշա իր քեռորդւոյն այս ընթացքին տեղեկանալով, որուն վրայ կատարեալ վստահութիւն ունէր, կրցաւ ժամանակին այդ վտանգէն խուսափիլ: Ան կ'ուզէր զայն օր մը Երիտասարդ Թուրքերու ընկերութեան գործօն մէկ անդամը ընել: Հետեւաբար եթէ ժամանակին իրեն չիմացնէին, պիտի խաբուէր եւ պիտի ձերբակալուէր: Ատոր համար երբ քեռորդին իրեն ներկայացաւ եւ սկսաւ աստիճանաբար իր գաղափարները պարզել, մօրեղբայրը հաւանութիւն յայտնել ձեւացուց, բայց զանոնք ուսումնասիրելու համար ժամանակ պահանջեց: Խորամանկին դէմ կ'ելլէր ալ աւելի խորամանկ մը: Փաշան հոն կանգ չառաւ այլ քեռորդիէն պահանջեց նոթագրել այն հարցերը որոնց վրայ իր կարծիքը պէտք էր յայտնէր:

Քեռորդին վստահ այլեւս թէ իր մօրեղբայրը ծուղակը ձգած է, թերթ մը թուղթ առաւ եւ գրել սկսաւ:

Քէմալ փաշա անոր ետին կանգնած գրութեան կը հետեւէր, բայց այն պահուն որ մատնիչ քեռորդին կը պատրաստուէր թերթը դարձնել, մօրեղբայրը ատրճանակ մը հանելով սպառնալից շեշտով գոչեց.

— Մատնի՛չ, հարկ չկայ, ալ բաւական է: Ես Երիտասարդ Թուրքերու ընկերութեան պետերէն եմ, սակայն ասիկա բերնէդ ոչ մէկը պիտի կրնայ լսել: Գնա՛ հիմա այս գաղտնիքը Ալլահին ըսելու որ քու անարգ հոգիդ պիտի դատէ:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

մէջ, որ մինչեւ 8000 չունչ կը հաշուէին 1909–1925ի ընթացքին, ժամանակի ընթացքին դէպի Մայր Հայրենիք կատարուած հինգ ներգաղթներու ընթացքին, կը նուազի եւ կը հասնի շուրջ 500–800ի շուրջ հասնող թիւի մը։ Այժմ՝ 200 հոգի միայն։

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

1947ի Մայր Հայրենիք կատարուած վերջին ներգաղթէն ետք, բաւականին նուազեցաւ Հայոց թիւը Կրետէի։ 1955ին, Իրաքլիոնի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ հովիւ Յովհաննէս Քհնյ. Վարդանի (այժմ վախճանեալ) իր գրած մէկ տեղեկագրին մէջ հետեւեալը կը յիշատակէ.

«Գաղութին այս օրուան ամենահին ընտանիքները չեն անցնիր 50–60 տարին։ Մեծամասնութիւնը կը կազմեն Փոքր Ասիոյ 1922ի աղէտեալներու մնացորդներէն, որոնց ալ մեծ թիւը 1947ին ներգաղթած են բարեբախտաբար Խ. Հայաստան... Եկեղեցին կոկիկ ու կամարակապ շէնք մըն է, որ իր կալուածներով պէտք կրնայ բաւարարել հոգեւոր հովիւի մը չատ համեստ ապրուստը։

«Կրետէ կղզիի այսօրուան Հայոց թիւը, մեծամասնութիւնը Իրաքլիոն քաղաքին մէջ գտնուելով, 60 ընտանիքը չանցնիր, որոնք ծուարած են կղզիին երեք քաղաքներուն մէջ, երեքն ալ նաւահանգիստ՝ Խանիա, Ռիթիմնօ, Իրաքլիոն կամ Գանտիա եւ Սիթիա։ Ընդհանրապէս իրենց վիճակը վարդագոյն չէ, ի բաց առեալ Իրաքլիոնի համայնքէն, ուր Հայոց նիւթական վիճակը բարեկեցիկ է եւ կրնանք մխիթարական համարել։ Բայց ինչ որ անմխիթարական եւ անցանկալի է, օտարի հետ խառն ամուսնութեանց պարագաներն են, բարեբախտաբար առ այժմ սակաւաթիւ, սակայն ապագային...»։

Հոգ. հովիւը անխափան պատարագմատուցած է Իրաքլիոնի եկեղեցւոյն մէջ, ամէն կիրակի, եւ պարբերաբար ալ հովուական այցելութիւններ շնորհած շրջաններու հայ համայնքներուն։ Եկեղեցին ունի իր Թաղական Խորհուրդը, որ հաստատուած է Աթէնքի Ազգ. Կեդրոնական Վարչութեան եւ նախագահ Առաջնորդ Սրբազանին։ 1954ին Իրաքլիոնի մէջ կազմուած է մարզական Միութիւն մը։

Յունահայ Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանի դիւանատան մէջ այժմ կը պահուին Կրետէի Հայոց վերաբերեալ թղթածրարները։ Ամէնէն հին նամակը կը կրէ 24 Յունիս 1923 թուականը, գրուած Ռէթիմնօյէն եւ ուղղուած Տ. Կարապետ Արք. Մազլըմեանին։ Յիշեալ նամակը համախօսական մը կամ Շրջաբերական մըն է ի մասին կրկնամուսնութեան մը ներումին, զոր իր համայնքին արտօնութեամբ կատարած էր Տ. Գալուստ քահանայ Մովսէսեան եւ Զմիւռնիոյ Պայընտըր գիւղի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը, որ 1922ին ապաստանած էր Կրետէի Ռէթիմնօ քաղաքը։ Շրջաբերականը ստորագրած են շուրջ 110 աղգայիններ։

Կրետէի մասին Զմիւռնիոյ Ազգ. Առաջնորդարանի մէջ կը պահուէր Յիշատակարան մը, որուն երկրորդ օրինակը թէեւ 1955ին գտնուած է Կրետէի Տ. Յովհաննէս Քհնյ. Վարդանիի տրամադրութեան ներքեւ, սակայն այլ օրինակ մը չունինք Դիւանատան մէջ։

Աւարտելէ առաջ Կրետէի Հայութեան պատմութեան նուիրուած սոյն հատուածը, ցաւով կը յայտնենք թէ Կրետէի Հայոց եկեղեցին եւ հայ համայնքը այժմ զրկուած են հոգեւոր կարիքներու մատակարարութիւններէ, հոգեւոր հովիւի մը չգոյութեան պատճառով։ Մեր մաղթանքն է, որ համայնքը ունենայ իր նոր հոգեւոր հովիւը, անձնուիրաբար ծառայելու համար համայնքի մը, որ ամէն օր կ'ապրի ձուլման եւ օտարանալու ծանր մղձաւանջը։

Շրջանի Թաղականութեանց եւ յատկապէս Իրաքլիոնի Ազգ. Մարմնի անտարբերութեան արդիւնք պէտք է համարել նաեւ այն սեփականացումները, զորս Հայոց եկեղեցւոյ շրջանակի հին շիրմաքարերու այլ ուրեք տեղափոխութեամբ իրագործուած են։ Արդարեւ, ցաւալի է հաստատել, թէ Իրաքլիոնի Պետական Թանգարանին մէջ հաստատուած են խնդրոյ առարկայ շիրմաքարերը կամ այլ յիշատակի վէմեր, իրենց հայերէն արձանագրութիւններով։ Կարելի էր ա ն շուշտ զանոնք գետեղել ազգապատկան սրահի մը մէջ եւ զանոնք ցուցադրել մէն մի այցելուի։ Այժմ ալ դեռ ուշ չէ, Ազգ. Մարմնի խնամքին յանձնուած յիշատակարանները կարելի է մէկտեղել, ի սպառ փրկելու համար զանոնք փճացումէ, կորուստէ կամ ալ սեփականացումներէ։ Յիշատակարաններու կարգին նկատի պէտք է ունենալ նաեւ մագաղաթեայ գիրքեր, հնատիպ մատեաններ, եկեղեցական զգեստներ եւ սպասներ եւ այլ թանկագին առարկաներ, որոնցմէ ժամանակին հարուստ էր գաղութը։

Յունաստանի, ինչպէս նաեւ Կրետէի Հայոց մասին դիւանական մեծ հարստութիւն մը այժմ պահուած կը մնայ Կ. Պոլսոյ Ազգ. Պատրիարքարանի Դիւանատան երկաթեայ պահարաններուն մէջ, որ վերջերս նուիրուած էին Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կողմէ։ Կը հաւատանք որ պիտի գտնուին ուսումնասիրող բանասէրներ, որոնք օգտակար եւ հետաքրքրական տեղեկութիւններ պիտի քաղեն Յունահայոց մօտաւոր անցեալին մասին, ի լուսաբանութիւն մեր նոր սերունդին եւ ի պատրաստութիւն ամբողջական Պատմութեան մը, որուն ձեռնարկած ենք քանի մը տարիներէ ի վեր։

ՎԱՐԴԱՆ Ծ. Վ. ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

Աթէնք

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲՈՒՍԱԲԱՆԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶԸ

Մեր նախնիքները դեռ Ուրարտուի շրջանին գեղեցիկ պարտէզներ կը յարդարէին, կը տնկէին անտառներ։ Պատմաբաններու վկայութեամբ Քրիստոսէ քանի մը դար առաջ Հայերը Տուշպա քաղաքին մօտերը այգիներ ստեղծած են դարպասներու մէջ։ Հնադարեան Հայերը ուսումնասիրած են բուսականութիւնը եւ մեծ թիւով բոյսեր օգտագործած են իրենց առօրեայ կեանքին եւ, յատկապէս, ժողովրդական բժշկութեան մէջ։ Այն ժամանակ, երբ եւրոպական բազմաթիւ քաղաքակիրթ երկիրներ դեռ չունէին իրենց բուսական Հանրագիտարանը, 1918ին Ստ. Շահրիմանեան գրեց «Հայաստանի Ֆլորան» ծաւալուն աշխատութիւնը։

Երբ որոշուեցաւ Երեւանի մէջ հաստատել բուսաբանական պարտէզ մը, ամէնէն յարմար վայրը նկատուեցաւ Հրազդանի ափը։ Սակայն շուտով պարզուեցաւ, որ այդ պարտէզին տարածութիւնը սահմանափակ է, որով նոր տեղամաս մը յատկացուեցաւ այս անգամ Աւան գիւղի մօտ, Երեւանի հիւսիս – արեւելքը։ Տարածութիւնը՝ 105 հեկտար։ Պարտէզին պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ 1935 Յուլիս 15ին։

Երեսունեւհինգ տարիներու ընթացքին բուսաբանական պարտէզը օժտուեցաւ աշխարհագրական նոր բաժիններով, տարրալուծարանով եւ շէնքերով։ Բուսաբանները կը զբաղին բոյսերը ներմուծելու եւ կլիմային վարժեցնելու, ինչպէս նաեւ կանաչապատելու հարցերով։ Միայն ծառաթուփի բուսական հաւաքածոն 1200 տեսակէն աւելի է։

Ամէն տարի հոն կ'այցելեն քանի քսանեւհինգ հազար զբօսաշրջիկներ, ինչպէս նաեւ աշակերտներ եւ ուսանողներ։ Այցելուներուն համար յատկապէս մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ պարտէզին ամէնէն ընդարձակ եւ ամէնէն կարեւոր բաժինը՝ հայկականը։

Հակառակ այն իրողութեան, որ Հայաստանի տարածութիւնը ընդամէնը 30 հազար քառ. քիլոմեթր է, այնուամենայնիւ բնա–կլիմայական պայմաններու այլազանութեան շնորհիւ բուսական տեսակներու թիւը 3000էն աւելի է։ Այս հանգամանքը նկատի առնուած է բազմաթիւ ծանօթ գիտնականներու կողմէ, որոնք լաւապէս ուսումնասիրած են Հայաստանի բուսականութիւնը, անոր զարգացման օրինաչափութիւնները (Կոխ, Շելկովնիկով, Թրաւուտվեթէր, Մեդվեդեւ, Թախտաճեան եւ ուրիշներ)։ Ահա թէ ինչու բուսաբանական պարտէզի պաշտօնէութիւնը կ'աշխատի լրացնել հայկական բուսականութեան հաւաքածոն, որպէսզի այցելուները ա ւ ե լ ի կատարեալ պատկերացում կազմեն անոր մասին։ Ներկայիս հոս կան 922 տեսակ բոյսեր, այսինքն հայկական բուսականութեան մէկ երրորդը։ Աւելցնենք, որ այս հողամասը ամէնէն հարուստն է, տեղական բուսականութեան յատկացուած հողամասերու համեմատութեամբ, ամբողջ Խորհ. Միութեան մէջ։

Այս բաժնին մէջ կարելի է հանդիպիլ թէ՛ անապատային եւ կիսանապատային եւ թէ լեռնա–տափաստանային, լեռնա – մարգագետնային, ալպեան, մերձալպեան եւ լեռնա – անտառային բուսականութեան։ Ասոնք բոլորն ալ ներկայացուած են համակեցութեան սկզբունքով, ինչպէս կը հանդիպինք բնութեան մէջ։ Ալպեան եւ մերձալպեան բուսականութեան համար ստեղծուած են երկու մեծ արուեստական բլուրներ, մէկը Արագածի, միւսը՝ Կապուտջիղ լերան բոյսերու համար։ Բլուրի արուեստական քարանձաւներուն մէջ կ'աճին շուքը սիրող բոյսեր։ Ստեղծուած են անտառի քանի մը գօտիներ՝ զանազան տեսակի ծառերու համար։ Անապատային բոյսերու համար թոներով հող բերուած է Արարատեան դաշտէն։

Աշխարհագրական իմաստով երկրորդ մեծ բաժինն է Կովկասինը։ Հոն եօթը հեկտար տարածութեան վրայ այցելուն կը հանդիպի Կովկասի եւ Խրիմի ծառերու եւ թուփերու կարեւոր թիւին։

Արեւելեան Ասիոյ բաժինը ունի 2,5 հեկտար տարածութիւն։ 250 տեսակ բոյսեր կը ներկայացնեն Ծայրագոյն Արեւելքը, Չինաստան, Քորէա, Ճափոն եւայլն։

Կան նաեւ Եւրոպա – սիպերեան եւ Հիւսիս. Ամերիկա բաժինները։ Ինչ կը վերաբերի բուսաբանական պարտէզի ջերմատունին, ան եւս հարուստ է տեսակներով։ Հազար տեսակ բոյսեր, որոնք կը պատկանին 300 ցեղերու եւ 82 ընտանիքներու։

Լ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ԿԱՐԱՊԵՏ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

—o—

Աշակերտ եղանք նաեւ կրթական այս անխոնջ մշակին, դարձեալ Պէզազեան բարձրագոյն վարժարանին մէջ։

Դեռ նոր եկած էր Փարիզէն, ուր պետական կրթաթոշակով գացած էր համալսարան, եւ ալ կը վերադառնար նորածիլ գինուորի մը պէս։

Երիտասարդ եւ ծանրաբարոյ, օժտուած պէսպիսուն եւ հարուստ մշակոյթով մը, Կարապետ Քիւրքճեան կ'ուսուցանէր բնական պատմութիւն, երկրաբանութիւն, բուսաբանութիւն եւ բնալուծութիւն։

Ամէն ինչ կը պարզաբանէր յստակութեամբ եւ ներդաշնակ դասաւորումով մը, եւ գրեթէ հետեւորդն էր Պետրոս Ադրունիի դաստիարակչական սկզբունքներուն։

Մէկն էր այն պերճախօս դէմքերէն, որոնք պարբերաբար բանախօսութիւններ կուտային վարժարանին մէջ, Լեւոն Թաշճեանի, Գէորգ–Մեսրոպի, Գեղամ Գավաֆեանի նման, եւ տղաքը խոր լռութեամբ մտիկ կ'ընէին իր հրահանգիչ խօսքերը, այնքան պարզ բայց նոյնքան ալ խորունկ ու թելադրական։

Տարիներով վարեց Մխիթարեան վարժարանի տնօրէնութիւնը, եւ ինկաւ պատնէշին վրայ։

ԾԻԾԵՌՆԱԿ

ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՆ – ԺԱՄԵՐ –

Կը վախնայի նաեւ իր դիւրազգրգռութենէն որ ծայրայեղ աստիճանի մը հասած էր. մայրը կը պատմէր ինծի թէ ինչպէս սեւ տխրութեան երկար եւ անխօս ժամերէ ետքը, անիկա ոչինչ պատճառներով կը գրգռուէր բարկութենէն, համակ դողդոջուն, աչքերը վառած տարօրինակ տենդով մը, մինչեւ որ շրթները մեռելի պէս ժժգունէին, ձեռքերը պաղէին ու իյնար բարձին վրայ։

Ամառը յառաջացած էր եւ աչնանային զովութիւն մը հաճելի կը դարձնէր մթնոլորտը. տօթէն անչարժացած ծառերուն մէջէն առաւօտ եւ իրիկուն զով հով մը կ'անցնէր եւ պարտէզին ծառերուն սօսաւիւնը կը լսուէր երկար ատեն։

Պատուհանիս առաջք նստած, ծնօտս կռթնցուցած ձեռքիս, կը նայէի ու ինքնամոռացումի մը մէջ կը յարատեւէի այսպէս, մինչեւ որ վարի յարկի բաց պատուհաններէն լսէի Արամին տրտնջացող եւ դիւրաբեկ ձայնը, գրգռութենէ դողդոջուն, որուն անսահման համբերութեամբ մը կը պատասխանէր մօրը հանդարտ ու զօրովագին ձայնը։

Երբեմն ալ գառանցանքներ, մղձաւանջներ կը հալածէին զինքը. անծանօթ մարդոց անուններ կուտար, զանոնք կը կանչէր տիրական անհամբերութիւնով մը. յետոյ կը լռէր ու ակռաները կը կափկափէին, աչքերը կը մոլորէին եւ շրթունքը կը զալարուէր իր տանջուած մարդու դէմքին վրայ. բոլոր ասոնք կը պատմէր մայրը, միշտ յուսալէտ, միշտ համբերատար, եւ որուն անսպառ բարութիւնը բան մը կը գտնէր նաեւ ինծի տալու, իմ առանձնութեանս տխրութիւնը ամոքելու համար։

Բայց այդ օրերը որ բաղդատաբար իմ ցուրտ եւ սեւ կեանքիս երջանիկ օրերն էին, երբ յոյսը խուսափուկ եւ դողդոջուն կը կայծկլտար հեռուէն ապագայիս հորիզոններուն վրայ, այդ օրերը մրրկավար ամպերու պէս շուտով անցան ու գացին... այլեւս ինծի համար չէր ծառերուն սօսաւիւնը, երեկոյեան զովութեան պայծառութիւնը եւ առաւօտներուն պայծառութիւնը։ Ինչպէս եթէ մեռած ըլլայի, աշխարհս կորսնցուց ինծի համար իր երանգները, իր բուրումները եւ իր անսահման երաժշտութիւնը...։

Ցուրտ, մութ եւ լուռ... մարմարեայ քարերու տակ ճնշուած է հոգիս, ինչպէս մեռելը իր տապանին ներքեւ, ու միակ զգացումը որ մնաց այնուհետեւ ինծի համար, վրդովուած եւ գրեթէ անհամբեր սպասումն էր սոսկալի եղելութեան մը...։

Ի՞նչպէս եղաւ, ո՞ր օրէն սկսաւ այդ դժոխային դրութիւնը... այլեւս միտքս անկարող է որոշ ուղղութեամբ երթալու. յիշատակներս կը ցրուին, կարծես կը խուսափին իմ ցնորած մտածումէս... ինչ որ գիտեմ այն է թէ շատ լաւ զգացի աղէտը, զգացի զայն երբ մեր գլխուն վրայ կը սաւառնէր եւ կարծես դեռ որոշած չէր թէ մեզմէ որո՞ւն պիտի հասնէր իր չարաբաստիկ հարուածը...

Միտքի վերջին ճիգով մը կ'ուզեմ յիշողութիւնս սեւեռել դէպքերու յաջորդութեան վրայ եւ փնտռել սկզբնական պատճառը. բայց արդեօ՞ք այս բանը կարելի է՛... եւ այդ աղէտին սկզբնական պատճառը մեր էութեան մէջ չկա՞ր արդէն, երբ դեռ իրարմէ հեռու, կեանքը կ'ապրէինք հաւատքով լեցուն եւ աչքերնիս սեւեռած ապագային՝ ուր հաստատ յոյսը ունէինք երջանկութիւնը գտնելու՝ մինչ հոն տառապանքը դարանակալ կը սպասէր։

Երբ Արամ անկողնէն ելաւ եւ ապաքինման տաժանելի շրջանը գրեթէ վերջացաւ, մայրը ուզեց մեզ առանձին թողուլ։ Արամ հաւաներ էր անոր մեկնելուն, առանց դժկամակութեան, ինչ որ խեղճ կնոջ մեծ ուրախութիւն պատճառեց։ Անիկա հաստատապէս կարծեց թէ իր տղան ա'լ կը փափաքէր առանձին մնալ կնոջը հետ, առանց վկայի եւ առանց երրորդի մը ներկայութեան, հաշտուելու համար ինծի հետ։

Ես որ այդ բանին գրեթէ փափաքած էի վերջին օրերը, անսպասելի յուզումով մը համակուեցայ այս նոր դրութեան առաջ, մեծ շուարումի մէջ ինկայ եւ ինքզինքս զգացի խորապէս սպառած եւ յոգնած, գերիվեր չափով մը։

Բայց մայրը չգիտցաւ գիս վրդովող զգացումը եւ մեկնեցաւ մեր դժբախտութեան սեմէն, սիրտը հանգիստ եւ գոհունակ տրամադրութիւններով։

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(14 – Շար.)

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ ՏՕՆԸ ՊԷԼՖՕՆԹԷՆԻՄԷՋ

ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ, 14 Օգոստոս, Պէլֆոնթէնի Կապոյտ խաչի կայանի մէջ տեղի կ'ունենայ, առաւօտեան ժամը 10ին, պատարագ եւ խաղողօրհնէք: Կը պատարագէ Տէսինի շրջանի հոգեւոր հովիւ՝ ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ:

Յերեկոյին՝ ճաշ: Կէսօրէ ետք տեղի կ'ունենայ աւանդական դաշտահանդէսը, մանուկներու կազմակերպած յայտագրով:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, *տօն է* վերափոխման Ս. Աստուածածնի: *Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:*

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն: Սկիզբ ժամերգու-թեանց՝ ժամը 8,30ին, պատարագ 10ին:

×

Երկուշաբթի, *յիշատակ է* Մեռելոց: *Ժամը 10ին կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:*

ՎԱԼԱՆՍ — Ս. ԳՐԻԳՈՐ-ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, Օգոստ. 15ին, ինչպէս ամէն տարի, խաղողօրհնէք կը կատարուի եւ պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի նահատակներու յիշատակին, առաւօտեան ժամը 10ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ – ԼԱՍԻՈԹԱ

Մարսէյլի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ Կրօն. *Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնին առիթով եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի մայր եկեղեցւոյ մէջ 15 Օգոստոսի Կիրակին:*

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Յակոբ Եպս. Վարդանեան:

Իսկ Լասիոթայի Ս. Կարապետ մատրան մէջ կը պատարագէ Հմայեակ Խաչակիր Քահանայ Համբարձումեան:

Պատարագներու աւարտին կը կատարուի խաղողօրհնէքի արարողութիւն:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ 10ին, քարոզ 11,15ին, խաղողօրհնէք 11,45ին:

×

ՏԷՍԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ եկեղեցւոյս անուանակոչութեան, Աստուածածնի տօնը կը կատարուի աւանդական շուքով, Կիրակի առաւօտ: Մատաղ եւ խաղողօրհնէք:

Երգեցողութիւնք՝ տեղւոյն երգչախումբին կողմէ, կը մասնակցի Օրիորդ Անժէլ Կարապետեան:

×

ԱՐՆՈՒՎԻԼ — ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Այս Կիրակի Վերափոխում Ս. Աստուածածնի եւ աւանդական խաղող օրհնութիւն: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին, պատարագ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Մեսրոպ Քահանայ Ժամկոչեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Ժան Թէրզեանի *ամուսնութեան առթիւ, կնքահայրը՝ Վարուժան Պօղարճեան 620 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կարապետեան (Ամերիկայէն) 100 Ֆր., Սահակեան – Տէրտէրեան 50, Տիկին Հ. Երեմեան 10–*

Տիկին Խ. Յովնանեանի *մահուան առթիւ.— Տէր եւ Տիկին Փափազեան 20, Սիմոնեան ընտանիք 10, Գ. Գալուստեան 10 Ֆր.:*

Վարդուկեան – Տոլպաշեան *ամուսնութեան առթիւ, Առաքել Վարդուկեան 100: Իր զաւկին մկրտութեան առթիւ, Տոքթ. Սերժ Էթմէքճեան 50 Ֆր.:*

Արմենակ Դաւթեանի *մահուան առթիւ. Պ. Մուսայէլեան 40, Տէր եւ Տիկին Կուտուզեան 20, Պ. Տիրատուրեան 10 Ֆր.:*

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՄԵՐ

ՀՌՈՄԻ ՃԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Ամէն Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, Հռոմի Ռատիօկայանէն 15 վայրկեան տեւող հայկական ձայնասփռում կը կատարուի, իտալական ժամով 17,45ին, որ կը համապատասխանէ Մերձաւոր Արեւելքի եւ Պալքանեան երկիրներու ժամը 18,45ին, իսկ Հայաստանի ժամը 20,45ին:

Վերոյիշեալ սփռումները կը կատարուին հետեւեալ ալիքներու վրայ.

Կարճ ալիք 41,38, 31,10, 25,55 մեթր:

Միջին ալիք 196 մեթր:

Սիրով կ'ընդունուին ոչ-քաղաքական բնոյթ ունեցող եւ հայ ժողովուրդը հետաքրքրող բոլոր լուրերը:

Հասցէ.

Sezione Armena' Radio Vaticana, ROMA

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները
1971–1972

Կ'ընդունուին բարեկիրթ եւ ուշիմ մանուկներ: Կ'աւանդուին պետական եւ ազգային ուսումներ եօթներորդ դասարանէն սկսեալ մինչեւ Աւարտական դասարան

Classe Terminale).

Անոնք որ կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները, այժմէն փութան ապահովել տեղերը:

Direction du Collège Arménien
26, Rue Troyon — 92 - SEVRES
Tél. : 027-18-28

U. G. A. B.

OCTROI DE BOURSES AUX ETUDIANTS ARMENIENS DE FRANCE

FONDATION MARGOSSIAN

Le Comité Régional de France de l'U. G. A. B. porte à la connaissance du public que les demandes en vue de bénéficier des bourses de la Fondation Raphaël MARGOSSIAN peuvent être présentées dès maintenant.

Conformément aux règlements, peuvent bénéficier des bourses Margossian seuls les jeunes Arméniens résident en France, ayant 15 ans au moins, titulaires d'un certificat d'études primaires, qui sont inscrits dans une école technique ou professionnelle et qui présentent leur demande avant le 10 Septembre 1971.

Chaque demandeur recevra un formulaire qu'il doit remplir après l'avoir lu attentivement et le retourner à la « Commission Educative », 11 Square Alboni, Paris (16). Après avoir examiné les demandes ainsi que les pièces justificatives jointes, cette Commission accepte ou refuse la demande et fixe le montant de la bourse.

Selon le désir du bienfaiteur, cette bourse est octroyée sous forme de prêt moral que le bénéficiaire s'engage à rembourser graduellement à la Fondation, au moment où il commence à gagner sa vie.

Il est souhaitable aussi qu'une fois leurs études terminées, les boursiers Margossian s'inscrivent à l'U. G. A. B. en tant que membres.

Cette bourse est octroyée pour une seule année scolaire, mais au cas où l'étudiant présenterait sa demande munie d'un certificat attestant sa réussite aux examens, elle pourrait être renouvelée pour une deuxième et, si nécessaire, une troisième année scolaire.

Les demandes de bourse pour l'année scolaire 1971-1972 doivent être présentées dès maintenant. Les demandes reçues après le 10 Septembre ne seront pas prises en considération.

LE COMITE REGIONAL
DE FRANCE DE L'U.G.A.B.

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ
Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Օգոստոս 15ին, ամբողջ օրը
ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ, ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ
COLONIE ST. ANDRE, Route de Bessan, Béziers (34)
Հեռ. 28–81–76

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Անոնք որոնք կը փափաքին արձանագրել իրենց աղջիկները պէտք է դիմեն վարժարան, ամէն օր, առաւօտեան ժամը 9–12:

Հեռաձայնի թիւ 927–01–72 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մշակոյթի Տան գրական երեկոն, Հոկտեմբեր 9ին, նուիրուած Զարենցի եւ Վարուժանի ֆրանսերէն թարգմանութեան գործերուն:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբի տարեկան ճաշը Հոկտ. 30ին:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը՝ Հոկտեմբեր 10ին :

ԳԱՐՆԱՆ ՀԵՏ,
ԳԱՐՆԱՆ ՇՈՒՆՉ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

BNP

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր.	
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12 ՕԳՈՍՏՈՍ

JEUDI 12 AOUT 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 12187

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.187

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

—o—

Պելֆասթի և Լոնտոնտէրրիի Թաղերը աւերակներու պատկեր մը կը պարզեն եւ կռիւներն ալ չեն դադրիր : Բողոքական-ները իսկական խուճապի մատնուած են եւ տուն-տեղ ձգած կը մեկնին : Պելֆասթի բողոքական թերթերը կը գրեն թէ Իրան է (իրլանտական յեղափոխական բանակ) որ իրենց հրահանգած է մեկնիլ եթէ չեն ուզեր ջարդուիլ, մինչ կաթողիկէ թերթերը կը ճչեն թէ ծայրայեղ բողոքականներն են որ զիրենք մղած են մեկնելու :

Իրլանտական յեղափոխական բանակը (Իրա) ամէնէն հինն է յեղափոխական բանակներու : Սկզբնատառերը — Ի. Ր. Ա. — բառկութիւն կը նշանակեն լատիներէն : Աւելի քան կէս դարէ, այդ բանակը կենսական դեր խաղացած է Իրլանտայի պատմութեան մէջ : Ներկայիս ալ, մանաւանդ վերջին երկու տարիները, վերադարձած է պայքարի իր նախկին նշանաբանը՝ (1916) Անգլիացիները դուրս քշել : Եօթը հոգի էին, 1916ին, որ Տըպլինի մէջ իրլանտական Հանրապետութիւն հռչակեցին, կռիւներ սկսելով փողոցէ փողոց : Կռիւներ որ պիտի տարածուէին ամբողջ հողամասին վրայ :

Այս եօթը հոգիէն է որ ծնած է Իրան : Կեռվրլայի գործունէութեան ձեռնարկած ըլլալով յետագային, Իրան, 1921ին երկիրը մղեց բաժանումի եւ Հարաւային Իրլանտայի (Էյր) Հանրապետութեան հռչակման : Երբ հիւսիսային Իրլանտայի մէջ քաղաքացիական իրաւունքներու պահանջները սկսան 1968ին, արդէն իրլանտական այս այլեւս գաղտնի դարձած բանակին եւ կաթողիկէներու յարաբերութիւնները պաղ էին : Իրայի պետը՝ Քաթըլ Կուլտենք համոզուած մարքսիստ, պապայ միացեալ Իրլանտային համար, կ'երեւակայէր միայն ու միայն ընկերվարական վարչակարգ մը, ինչ որ փափաքը չէր կաթողիկէներու մեծամասնութեան : Ուրեմն սկզբնական շրջանին քաղաքային շրջանակին եւ զինուորական շրջանակին կապերը լաւ չէին, երբ 1969 Օգոստոսին ապստամբութիւնը արիւնալի բնոյթ կը ստանար, Լոնտոնտէրրիի մէջ գլխաւորաբար, քաղաքացիական իրաւունքներու Շարժումը պաշտօնապէս կը խզէր Իրայի հետ : Այդ շրջանին է որ սկսաւ երեւան ելլել Փրովօներու շարժումը, որ Իրայի հերձուած մըն էր եւ որ առանց գաղափարական որեւէ նկատողութեան, մէկ նպատակ կը հետապնդէր՝ պայքարիլ գրաւման (բրիտանական) ուժերուն դէմ :

Փրովօները ոչ մէկ տարբերութիւն կը դնեն կաթողիկէներու եւ բողոքականներու միջեւ, մարքսիստներու կամ ոչ-մարքսիստներու : Իրենց առաջին նպատակն է ստիպել անգլիական կառավարութիւնը որ տէր կանգնի հիւսիսային Իրլանտայի, ինչ որ նոր կացութիւն մը կը ստեղծէ ուղղակի դէմ առ դէմ դնելով իրլանտացի եւ բրիտանացի, ինչպէս յայտարարած է իրենց պետերէն մէկը, աւելցնելով.— «Մենք ալ, ինչպէս աւանդապաշտ Իրան, ընկերային բաղձանքներ ունինք : Բայց համոզուած ենք որ անկաբելի կ'ըլլայ, այդ մարզին մէջ, յառաջդիմել ցորչափ Իրլանտացիք չեն վերստացած իրենց ազգային ազատութիւնը» :

×

Վերջին օրերու արիւնալի կռիւներուն հաշուեկշիռը շատ ծանր է : Մեռեալներու թիւը հասած է 17ի եւ վիրաւորներունն ալ քանի մը տասնեակներէ աւելի է : 500 հոգի արդէն սահմանը անցած են Հարաւային Իրլանտա ապաստանելու համար, ու կռիւները կը շարունակուին :

Տըպլին ալ անշուշտ մտահոգ է եւ Արտաքին նախարարը անմիջապէս Լոնտոն մեկնած է : Կը կարծուի որ Հարաւային Իրլանտայի Արտաքին նախարարը կը փափաքի ժողով մը գումարել մասնակցութեամբ բոլոր շահակից կողմերուն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը՝ Ռոճըրս մէկ միլիոն տոլարի չէք մը յանձնած է Միացեալ Ազգերու ընդհ. քարտուղար՝ Ու Թանի, Փաքիստանցի գաղթականներուն համար :

ՓԱՔԻՍՏԱՆ մերժած է ընդունիլ ծերակուտական Քենըտին, որ պիտի երթար տեղւոյն վրայ ուսումնասիրելու համար գաղթականներու վիճակը : Ամերիկացիք վերջին պահուն լուր ունեցած են այս կարգադրութենէն :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ եւ Խորհ. Միութեան բարեկամական դաշինքի ստորագրութիւնը բաւական ըսի-ըսաւի տեղի կու տայ : Տիկին Ինտիրա Կանտի յայտարարած է թէ այս դաշինքը չի նշանակեր որ Հնդկաստան կը հրաժարի չէզոքութեան իր քաղաքականութենէն, բայց ամէն ոք համոզուած չէ եւ Նոր Տէլհիի մամուլն ալ զանազան մեկնաբանութիւններ կ'ընէ : Հինտուստան Թայմզ խմբագրականով մը հարց կու տայ.— «Անհրաժե՞շտ էր» :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Պրաւդան կը գրէ թէ Խորհրդային Միութիւնը դէմ չէ Ամերիկայի եւ Չինաստանի մերձեցման եթէ ան հակախորհրդային դրդապատճառներ չունի :

ԼԷՈՆԻԴ ԲՐԵԺՆԵՒ Պելկրատ պիտի երթայ Սեպտեմբերի երկրորդ կիսուն :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Արտաքին նախարարը Ապա Էպան իր երկրին պատուիրակութիւնը պիտի գլխաւորէ Ազգաժողովի յաջորդ նստաշրջանին :

ՏՈԼԱՐԸ միշտ «տկար» է, գլխաւորաբար Ֆրանքֆուրթ : Առջի օր, Լոնտոնի սակարանին մէջ ոսկին թեթեւ անկում մը արձանագրած է :

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ յաջորդ օրը՝ Երկուշաբթի Ֆրանսայի դրամատուներն ու սակարանը փակ պիտի մնան : Այսպէս կ'ըլլայ ամէն անգամ որ տօն մը կիրա'կի հանդիպի :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Թագաւորը յայտարարած է Մոնտի աշխատակցին թէ ներկայ պայմաններուն մէջ, որեւէ հաշտութիւն Իսրայէլի հետ, պիտի համապատասխանէր անձնատուութեան մը :

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ տեսակցութիւն մը շնորհած է Նիւ Եորք Թայմզի ուր երեք նախապայման կը դնէ Նիքսընը ընդունելէ առաջ.— Ա) Պարպում Թայվանի չինական «զաւառ»ին : Բ) Պարպում Վիէթնամի «գրաւման» ուժերուն : Գ) Դադրեցում Հնդկաչինի դէմ որեւէ յարձակողական արարքի :

ՀԵԼՍԻՆՔԻԻ մէջ սկսան մարմնամարզութեան Եւրոպայի ախոյենական մրցումները : Ջուէ մրցումներէն ետք, ֆինլանտի համար ընտրուածներու մէջն է Տէր-Յովհաննիսեան (երկարութեան ոստում) որ 7 մեթր 77 ցատկեց առջի օր :

ՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ՇՈՒՐՋ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

—o—

Հայ Կրթական Հիմնարկութեան կազմակերպած խորհրդակցական ժողովը՝ Ամերիկահայ Կրթական Շարժման շուրջ, տեղի ունեցաւ Շաբաթ, Յուլիս 10, 1971, առաւօտեան ժամը 10էն կէսօրէն ետք ժամը 4, Լոս Անճելըսի էմպէսէտոր պանդոկին մէջ :

Մասնակցեցան հետեւեալ ներկայացուցիչները.— Փրոֆ. Աւետիս Սանճեան եւ Պր. Զարեհ Մելքոնեան (Հայկ. Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւն), Պատ. Փօլ Այվազեան (Հայ Աւետարանչական Ընկերակցութիւն), Տիկին Մաքօ Մկըրտիչեան (Հայ Օգնութեան Միութիւն), Պր. Ճէք Առաքելեան եւ Բիւզանդ Կռանեան (Հայ Կրթական Հիմնարկութիւն) : Դպրոցներու կողմէ՝ Պր. Ժիրայր Յովնանեան (Հայ Քոյրերու Վարժարան), Տօքթ. Սուրէն Սարոյեան եւ Պր. Գարբիէլ Ինճէճիկեան (Ֆերահեան Երկրորդական վարժարան), Պր. Թորգոմ Փոստաճեան (Մեսրոպեան վարժարան), Տիկին Սեդա Մանուկեան (Հալիվուտի Հայկական վարժարան) եւ Պր. Զարեհ Մելքոնեան (Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միութեան վարժարաններ) : Մամուլի ներկայացուցիչներ՝ Պր. Ժիրայր Լիպարիտեան (Ասպարէզ), Օշին Քէշիշեան (Տի Արմինըն Օպզըրվըր) եւ Տիգրան Գարակէօզեան (Արմինըն Կարտիըն) :

Հիւրերը ներկայացուեցան Հայ Կրթական Հիմնարկութեան վարիչ-քարտուղար Բիւզանդ Կռանեանի կողմէ : Բարի գալուստի եւ շնորհակալութեան խօսք ըրաւ Հիմնարկութեան նախագահ Պր. Ճէք Առաքելեան : Բիւզանդ Կռանեան բացման իր ուղերձէն ետք, վարեց ժողովը : Նախ, զեկոյցներ ներկայացուեցան Ամերիկահայ ամէնօրեայ բոլոր վարժարաններու կողմէ : Տնօրէնները ըրին իրենց դպրոցներու պատմականը, նշեցին աշակերտութեան թիւը, մակարդակը, իրենց նուաճումներն ու դժուարութիւնները : Դժուարութիւնները առ հասարակ նիւթական էին — շէնքի անյարմարութիւն, պիւտճէի բաց, եւայլն : Տեղեկագրերէն երեւան եկաւ, որ այսօր Հիւս. Ամերիկայի մէջ ունինք ութ ամէնօրեայ վարժարաններ, աշակերտութեան թիւ՝ 738, տարեկան պիւտճէ՝ 605.000 տոլար, դասաւորուած հետեւեալ կարգով.

Մեսրոպեան Վարժարան (Փիքօ Րիվերա, Քալիֆորնիա) 320 աշակերտ, 160 հազար տոլար պիւտճէ :

Հայ Քոյրերու երկու վարժարաններ (Ֆիլատելֆիա, Բէն.) 106 աշակերտ, 90 հազար տոլար պիւտճէ :

Ֆերահեան երկրորդական վարժարան (Էնսինօ, Քալիֆորնիա) 100 աշակերտ, 80 հազար տոլար պիւտճէ :

Հալիվուտի Հայկական Վարժարան (Հալիվուտ, Քալիֆորնիա) 85 աշակերտ, 40.000 տոլար պիւտճէ :

Հայ Բարեգործական Միութեան վարժարաններ, Տիթրոյթի՝ 60 աշակերտ, 150 հազար տոլար պիւտճէ, Մոնթրէալի՝ 45 աշակերտ, 50.000 տոլար պիւտճէ, Ուոթըրթաունի՝ 22 աշակերտ, 35.000 տոլար պիւտճէ :

Երկրորդ հարցը օրակարգի վրայ՝ հայերէնի ուսուցման խնդիրն էր : Կարգ մը դպրոցներ օրական մէկ ու կէս պահ կը յատկացնեն հայերէնի առարկաներու, ուրիշներ՝ երկուական պահ : Կը դասաւանդուին հայերէն լեզու, պատմութիւն, եկեղեցւոյ պատմութիւն, հայկական պար, հայկական երաժշտութիւն, եւն. : Գլխաւոր դժուարութիւնը կը կայանայ այն իրողութեան մէջ, որ աշակերտները, անկախ իրենց տարիքէն, հայերէն լեզուի չափազանց անհաւասար ծանօթութիւն մը ունին : Այս իսկ պատճառով, հարկ կ'ըլլայ հայերէնի դասաւանդութեան ընթացքին աշակերտները դասաւորել ըստ իրենց հայերէնի կարողութեան : Շեշտուեցաւ, որ մանաւանդ վերին կարգերու համար անհրաժեշտ է հրաւիրել ընտրեալ եւ որակաւոր դասախօսներ, որովհետեւ, ի վերջոյ, այս վարժարաններէն է որ պիտի հասնին ղեկավարներ ամերիկահայ գաղութին համար :

Յաջորդ նիւթը՝ հին, չափազանց կարեւոր, բայց դեռ չլուծուած, հայերէնի դասագիրքերու հարցն էր : Ըստ զեկոյցներու, մեր դպրոցներու մէջ կը գործածուէին բազմազան հեղինակներու դասագիրքերը : Ոչ մէկ նախապատուութիւն՝ որեւէ դասագրքի համար : Մեծ մասով ժամանակավրէպ են անոնք, կամ անյարմար ամերիկահայ պայմաններուն : Ժամանակը հասած է, որ ամերիկահայ դպրոցներուն համար դասագրքերու նոր շարք մը պատրաստուի, խումբ մը մասնագէտներու կողմէ : Բիւզանդ Կռանեան յայտնեց, որ կրթանուէր ազգային մը նիւթական լրիւ աջակցութիւն խոստացած էր այս կարեւոր ձեռնարկին համար :

Խորհրդակցական ժողովը ապա անդրադարձաւ, որ Ամերիկայի մէջ հետզհետէ ծաւալող մեր դպրոցներուն համար անհրաժեշտ է ուսուցիչներ եւ տնօրէններ պատրաստել : Թելադրուեցաւ, որ երկրորդական վարժարաններու շրջանաւարտներէն ոմանք ուղարկուին Լոս Անճելըսի Քալիֆորնիոյ համալսարանի հայագիտական ամբիոնի բաժինը եւ մասնագիտանալով վերադառնան, պաշտօնավարելու համար մեր դպրոցներուն մէջ :

Նախ քան ժողովի փակումը, ատենապետ Բիւզանդ Կռանեան հարցուց ներկաներուն, թէ կը փափաքի՞ն որ խորհրդակցական այս ժողովները կրկնուին գոնէ տարին մէկ անգամ : Պատասխանը դրական էր, միաձայնութեամբ :

Խորհրդակցական ժողովը ջանաց իրականացնել աւելին՝ քան ինչ որ կոչուած էր կատարելու : Նպատակը հաղորդակցութիւն հաստատել էր, ամերիկահայ կրթական կազմակերպութիւններու միջեւ, որպէսզի համագործակցական մթնոլորտի մը մէջ հնարաւոր ըլլայ նկատի ունենալ մեր գաղութի կրթական խնդիրները, ջանալ միասնական ճիգերով լուծել զանոնք եւ օգտուիլ իրարու ձեռք բերած փորձառութիւններէն : Ուրախ ենք յայտնելու, որ մեր այս համեստ նպատակին մէջ լիովին յաջողեցանք : Մասնակցող կազմակերպութիւններու, տնօրէններու եւ մամուլի վերաբերումը աւելի քան ջերմ էր եւ անկեղծ : Այս առթիւ, կ'ուզենք հրապարակով մեր խորին շնորհակալութիւնը յայտնել բոլոր կազմակերպական մարմիններուն եւ իրենց ներկայացուցիչներուն, ինչպէս նաեւ հայ մամուլին :

Քայլեր պիտի առնուին, որպէսզի յաջորդ խորհրդակցական ժողովը աւելի կանուխ ծրագրուի, օրակարգը ուղարկուի մասնակցողներուն եւ կարելի ըլլայ մասնագիտական աշխատանք կատարել :

ԲԻՒԶԱՆԴ ԿՌԱՆԵԱՆ

Վարիչ-Քարտուղար
Հայ Կրթական Հիմնարկութեան

Լոս Անճելըս

ՎԱՐՊԵՏ ՄՍԱԳՈՐԾԸ ԵՒ ԽՈՐԱՄԱՆԿ ՍԱՓՐԻՉԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Յաջորդ օրը, իրիկուան ժամը երեքին, Խուլիօ տէ Փէնթարայօ կը մտնէր սափրիչ Քապարի խանութը: Ճակատագիրը հոս ալ կ՚ընէր պզտիկ միջամտութիւն մը: Փողոցին միւս կողմը կար փականագործ Կոմիրին կրպակը, խարխլած, անկարգ: Խեղճ մարդը սնանկացած էր Սէնի ողողումներուն պատճառով, ձգած էր իր տունը եւ խանութը ու եկած հաստատուած էր հոս: Եւ ինչպէս գիտենք, ճակատագիրը մէկ հարուածով չի գոհանար: Կոմիր կորսնցուցած էր իր կինը եւ ուսերուն վրայ կը կրէր անչափահաս չորս երախաներու հոգը, որոնց երկուքը մահացուօրէն հիւանդ էին: Անգործութիւնը մէկ կողմէ, եւ պարտատէրերը միւս կողմէ դժոխքի վերածած էին խեղճ մարդուն կեանքը: Կոմիր կը գտնուէր հոգեբանական այնպիսի վիճակի մը մէջ, երբ ոճրագործութիւնը կը թուի ըլլալ միակ փրկութեան լաստը:

Երբ տեսաւ Խուլիօն, անոր հագուստ կապուստէն հասկցաւ, որ մեծահարուստ երիտասարդ մըն էր սափրիչին խանութը մտնողը, ու կանգնած կրպակին դրան առջեւ սպասեց: Բնազդաբար գրպանին մէջ սահեցուցած էր սրածայր թուր մը: Ի՞նչ կը յուսար արդեօք թշուառականը: Երբ երիտասարդը դուրս ելլէր սափրիչին խանութէն, պիտի մօտենար անոր եւ ողորմութիւն պիտի խնդրէր իր ողբալի վիճակը պարզելէ ետք, հակառակ պարագային, պիտի սպառնար ու թերեւս սպաննէր երիտասարդը:

Կոմիր սպասեց, երկար սպասեց: Մութը կոխած էր արդէն եւ երիտասարդը չէր յայտնուեր տակաւին, եւ գիտէր որ սափրիչը ուրիշ դուռ չունէր:

Յաջորդ առտու, Անդրէաս սկսած էր բանալ սնտուկները մէկիկ-մէկիկ: Անոնցմէ երկուքը սակայն անկարելի եղաւ բանալ: Կղպանքները աւրուած էին: Միայն վարպետ փականագործ մը կրնար զանոնք բանալ: Դիմեց պանդոկատիրոջ, որ ղրկեց իր սպասեակը եւ տեւեն մը ետք յայտնուեցաւ արհեստաւոր մը, իր գործիքներով: Այդ մարդը մեզի ծանօթ Կոմիր փականագործն էր: Կոմիր սկսաւ աշխատիլ: Այդ միջոցին Անդրէաս կանչեց իր կառապանը ու ըսաւ.

— Չեմ գիտեր ո՞ւր մնաց եղբայրս: Երէկ կէսօրին ելաւ պանդոկէն սափրիչի երթալու համար եւ դեռ չվերադարձաւ:

Կոմիր ցնցուեցաւ ու մուրճը ինկաւ ձեռքէն: Խիղճը հանգիստ չէր:

— Կրնա՞ք նկարագրել ձեր եղբայրը, հասակը, հագուստ-կապուստը:

Անդրէաս պէտք եղած տեղեկութիւնները տուաւ: Կոմիր պատմեց, թէ եղբայրը մտած էր սափրիչ Քապարին խանութը, բայց դուրս չէր եկած:

Անդրէաս վազեց ոստիկանատուն եւ պատմեց եղելութիւնը: Հարիւրապետ մը քսան զինուորներուն գլուխը անցած, ընդհանուր դատախազին ընկերակցութեամբ հետեւեցան երիտասարդին, ու պաշարեցին ամբողջ թաղը: Դատախազը երկու զինուորներով մտաւ սափրիչին խանութը: Քապար, դատախազը տեսնելով, դեղնեցաւ: Փնտռտուքները ոչ մէկ արդիւնք տուին: Ոչ Խուլիօ կար եւ ոչ սատանայ: Յանկարծ զինուորներէն մէկը կապանք մը նշմարեց տախտակամածին վրայ:

— Ո՞ւր կը տանի այս դռնակը, — հարցուց դատախազը:

— Դէպի մառան, — պատասխանեց Քապար, — հոն կը պահեմ գինիի շիշեր եւ օծանելիքի սրուակներ:

Զինուորը վերցուց կապանքը: Այդ վայրկեանին Քապար ոստում մը ըրաւ դէպի խանութին ելքը: Բայց Կոմիր կը գտնուէր հոն: Ոտքը երկարեց ու Քապար փռուեցաւ գետին: Զինուորները զայն ձերբակալեցին ու կապեցին:

Դատախազը, Անդրէաս եւ երկու ոստիկանները իջան աստիճաններէն:

— Աստուա՛ծ իմ, այս ի՞նչ ահաւոր բան, — բացագանչեց դատախազը:

Ինը թարմ դիակներ կախուած էին գերանի մը վրայ ամրացած կեռերուն:

— Խուլիօ՛, եղբա՛յրս — պոռաց Անդրէաս, գրկելով արիւնլուայ իններորդ դիակը:

Ինը դիակներն ալ մերկ էին եւ երիտասարդ: Եւ բոլորին ալ վիզը ճեղքուած էր նոյն ձեւով: Առաջիններէն վերցուած էին միսի չերտեր: Դիակներուն ճիշդ ետեւը կար տախտակէ դուռ մը, կղպուած: Ոստիկանները կոտրեցին այդ դուռը ու բարձրացան տախտակէ խարխուլ աստիճաններ: Կը գտնուէին մսագործին խանութին ետեւի սենեակին մէջ: Միքըլոն, անակնկալի եկած, փուռի մը մէջ կը նետէր մարդկային միսի այն չերտերը, զորս կը սկսէր մանրել իր հռչակաւոր պէօրէկները պատրաստելու համար:

Այսպէս լուսաբանուեցաւ պէօրէկներուն գաղտնիքը: Հարցաքննութենէն երեւան եկաւ, որ տիկին Միքըլոն թէեւ տեղեակ էր պատահածին, բայց չէր մասնակցած գործողութեան: Ստացաւ բանտարկութեան արդար բաժին մը: Անէթ չէր գիտեր, թէ կը ծառայէր իբրեւ խայծ այս ահռելի սպանդին, որովհետեւ սիրաբանելէ ետք, աղջիկը կ՚անհետանար, որպէսզի հայրը տեսնէ հաշիւը: Անմիջապէս քաշուեցաւ վանք, ուր մնաց երկար տարիներ, քաւելով իր մեղքերը, աղօթելով ու բարեգործութիւն ընելով:

Բախտին անիւը հրջուած էր: Կոմիր, իբրեւ վարձատրութիւն, Անդրէասի ձեռքէն ստացաւ հազար ոսկի տիւքա կոկիկ գումար մը, փոխեց իր խանութը, դարձաւ կալուածատէր ու հարստացաւ: Տարօրինակ դիպուած: Եթէ Քապար սպաննած չըլլար երիտասարդ Խուլիօն, ան պիտի իյնար Կոմիրի հարուածին տակ, եւ փականագործը պիտի դատապարտուէր մահուան, մինչ երկու ոճրագործները պիտի շարունակէին իրենց պժգալի գործը եւ պիտի ապրէին հարուստ ու անհոգ: Եւ դեռ կան մարդիկ, որ չեն հաւատար Աստուծոյ արդարութեան: Պէտք է ըսել, սակայն, որ այդ արդարութիւնը շատ քիչ անգամ կը հասնի իր ժամանակին:

1415 Դեկտեմբեր 24ին շատ ցուրտ կ՚ընէր, բայց հակառակ ատոր, հազարաւոր Փարիզցիներ խռնուած էին Կրեւի հրապարակին վրայ կառուցուած լաստակին շուրջ, որուն վրայ ցցուած էր հորիզոնական անիւը: Զինուորներ ու ոստիկաններ հրջապատած էին մահուան գործիքը: Փողոցէ մը յայտնուեցաւ մահուան սայլը, որուն վրայ կանգնած էին դարուն մեծագոյն ոճրագործները, Միքըլոն եւ Քապար: Անոնց զոհերուն թիւը կը հասնէր 153ի: Նախ Միքըլոն կապուեցաւ հորիզոնական անիւին վրայ եւ դահիճը երկաթէ ծանր ձողով մը սկսաւ հարուածել անոր մարմինը, մինչ անիւը կը դառնար դանդաղօրէն: Յետոյ կարգը եկաւ Քապարին: Երբ անոնց ոսկորները փշրուեցան եւ մարմինները վերածուեցան մսակոյտերու, զանոնք տարին ու կախեցին փողոցին անկիւնը: Եւ դիակները հոն մնացին, մինչեւ որ գիշատիչ թռչուններ մաքրեցին անոնց միսերը: Յետոյ անոնց պիղծ ոսկորները նետուեցան խարոյկի մը մէջ, ու մոխիրները թափուեցան Սէնի ջուրերուն մէջ, որպէսզի անոնց գոյութեան հետքը չմնայ մարդոց յիշողութեան մէջ:

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՍԻՄՈՆ ՃԳՆԱՒՈՐ

Իտալացի կենսագիրներու համաձայն՝ Սիմոն Ճգնաւորը կը սերէր հայ իշխանազարմ տոհմէ: Այսուհանդերձ, ան հրաժարելով փառքէ, կ՚ապրի ճգնաւորի կեանք, ուխտի կ՚երթայ Երուսաղէմ, ուրկէ Արսէն պատրիարքի տուած յանձնարարականով կը մեկնի Հռոմ, ապա՝ զանազան քաղաքներ: Այնուհետեւ Իտալիայէն ան կ՚անցնի Ֆրանսա, Սպանիա, ուր տեսակցութիւն մը կ՚ունենայ Սպանիոյ թագաւորին հետ: Յետագային վերստին կը վերադառնայ Իտալիա եւ 1013ին կը հաստատուի Մանթովա՝ Բենեդիկտեան մենաստանը: Սիմոն իր կեանքին վերջին տասներեք տարիները կ՚անցընէ հոն: Կը մեռնի 1026ին: Ճգնաւոր Սիմոն, ըստ նոյն կենսագիրներուն, կատարած է բազմաթիւ հրաշքներ, յատկապէս Մանթովացիներուն համար: Մանթովացիք սրբացուցած են զայն եւ որակած պաշտպան սուրբ իրենց քաղաքին: Մինչեւ այսօր, համաձայն ականատեսներու, Բենեդիկտեան մենաստանին մէջ ի պահ կը մնան ճգնաւորին հայերէն Աւետարանը, Սաղմոսագիրքը, ինչպէս նաեւ պատրիարք Արսէնի Յանձնարարագիրը:

Իր մահէն չորսուկէս դար ետք Սիմոն մուտք գործած է իտալական գրականութեան մէջ: Արդարեւ, ԺԵ. դարուն Բենեդիկտեան կրօնաւորներէն Ռաֆայէլ Յուստինէոս ինը հազար տողերէ բաղկացած լատիներէն չափածոյ մը յօրինած է՝ «Արմենիատոս» խորագրով: Գործը լոյս տեսած է 1477ին:

Ահա հատուած մը այդ չափածոյէն, Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի գրաբար թարգմանութեամբ.

Զամենազան դատաստանս՝ մինչ տընկէր
սէրն յարեւելս
Անունմնածիգ դալարեաց բաժակեալ
ջուրս հեշտընտելս,
Աղբիւր բըխեալ վիժանուտ յարեւելիցն
ազարագ
Ի քառաչ բաժանէր անդուստ գետոյ
ի վտակ.
Յորոց միջի զուարճանայր դալարացեալ
անդաստան
Զոր կոչեցին հինէն՝ եւ ցարդ նորէն
անուանեն Հայաստան:
Բազումք ըզնա վիպասանք գովեցին յերգս
իրեանք:
Ըզնա հանուրց գերունակ քարոզեցին եւ
սուրբ տառք.
Անդ դադարեաց ապաստանն երբեմն
յուսոյ մարդկան լաստ
Մինչ համասփիւռ յալեաց խորս՝ տէր
զանօրէնս արկ տապաստ.
Եւ անց բարձրեալըն վըկայ զգօտին
պարզեաց ծիածան
Յիշել ազգաց առյապայ զկըտակ ուխտին
հեշտական:

Այս գործը յատկանշական է անով, որ Հայն ու Հայաստանը նիւթ հանդիսացած են կիւտէնպերկէն անմիջապէս ետք հրատարակուած առաջին գործերու շարքին:

Ա. ԲԱԲԱՅԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա. ՄԱՍ

ԱՅԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

Երիտասարդը, մօրեղբօրը այս խօսքերէն անակնկալի եկած, տեղէն վեր ցատկեց, պատրաստ ինքզինքը պաշտպանելու, թերեւս եւ յարձակելու: Բայց չհասաւ:

Սենեակին մէջ հրաղէնի պայթիւն մը լսուեցաւ եւ արիւնթաթաւ մարմին մը տախտակամածին վրայ տապալեցաւ: Մօրեղբայրը փշրած էր իր մատնիչ քեռորդւոյն գանկը:

Այդ նոյն գիշերը Ալի Քէմալ փաշա երկու տեղեկագիրներ կը ներկայացնէր: Մին ուղղուած մեծ եպարքոսին, որուն մէջ կ՚ըսէր թէ քեռորդին Երիտասարդ Թուրքերու ընկերութեան անդամ էր եւ ուզած էր զինքն ալ այդ անխոհեմ մարդոց ողորմելի գաղափարներուն մասնակից ընել: Այս տեղեկագրին կցուած էր նաեւ քեռորդւոյն ձեռագիրը: Միւսը ուղղուած էր Երիտասարդ Թուրքերու ընկերութեան բարձրագոյն պետին, ատոր մէջ փաշան պատահած բուն իրականութիւնը կը պատմէր:

Հանճարիմաց փաշային այս արինոտ խաղը, երկու կողմերուն ալ զայն սիրելի դարձուց: Երիտասարդ Թուրքերու պարագլուխները զայն կը պաշտէին: Սուլթանականները իբրեւ միապետական գաղափարներու նուիրուած հերոս զայն աստուածացուցին:

Ահա ինչու, Տիգրան, ազդեցիկ փաշային գաղափարները տարաձայնութիւններէն իմացած ըլլալով, դիմակը հանելէն ետք զինքը ճանչնալով ապշած մնաց:

Քէմալ երիտասարդին զարմանքը տեսնելով ժպտեցաւ եւ ձեռքովը նշան ըրաւ որ տեղը նստի:

— Վսեմափայլ տէր... կակազեց երիտասարդը:

— Կ՚աղաչեմ, նստէ եղբայր, թելադրեց փաշան, ձայնին գորովագին եւ խրախուսիչ շեշտ մը տալով

Տիգրան աւելի ինկաւ քան թէ նստաւ աթոռին վրայ եւ շարունակեց քարացած փաշան դիտել:

— Իրաւունք ունիս զարմանալու, ըսաւ Քէմալ խրախուսիչ կերպով ժպտելով, ինչպէս որ իրաւունք պիտի ունենան ամէն ոք զարմանալու, երբ լսեն թէ Երիտասարդ Թուրքերու ընկերութեան անդամ ըլլալուն համար քեռորդիս սպաննեցի: Անշուշտ, լսած ես այս պատմութիւնը, չէ՞:

— Այո, լսած եմ, մրմնջեց երիտասարդը:

— Արդ, քանի որ ընկերութեան անդամ եղար եւ մանաւանդ թանկագին մէկ անդամը, պարտիմ այս վայրկեանէս քեռորդիիս սպանութեան շուրջ քեզ ճշմարտութիւնը յայտնել: Որովհետեւ եթէ շարունակես արդարութեանս եւ բարեացակամութեանս վրայ ամենափոքր տարակոյսը ունենալ, ինծմէ լսած խօսքերդ շատ արդարացիօրէն իբրեւ խաբեբայի եւ կեղծաւորի մը խօսքեր խղճիդ վրայ ծանրանան:

Եւ որպէս թէ Քէմալ փաշա ծանր բեռէ մը ազատած ըլլար, հառաչ մը արձակեց եւ երկար շունչ մը առնելով, ծանր եւ հեղինակաւոր շեշտով մը աւելցուց, մինչ դէմքը այդ վայրկեանին համանման արտայայտութիւն մը կ՚առնէր.

— Քեռորդիս Ալի Էֆէնտին մեռաւ, որովհետեւ ուզեց զիս իբրեւ Երիտասարդ Թուրքերու ընկերութեան մէկ պետը մատնել:

— Ո՛հ, գոչեց Տիգրան, վատ արարք մըն էր ըրածը:

— Այո վատ մարդ մըն էր եւ պէտք էր այս աշխարհէս երեսէն կորսուէր, որովհետեւ ի՞նչ իրաւունք պիտի ունենայի այն ատեն ես մարդկութիւնը անարգութենէ մաքրելու, երբ ատոնցմէ մին իմ ընտանիքիս մէջ պիտի գտնուէր:

— Իրաւունք ունիք փաշա, բացագանչեց երիտասարդը խանդավառուած:

— Այս գաղտնիքը աւելցուց Քէմալ, բարձրագոյն պետէն եւ ներկայ եղբայրներէն զատ ուրիշ ոչ ոք չի գիտեր, մնաց որ ընկերութեան անդամներէն շատերը իմ ընկերութեան պարագլուխներէն մին ըլլալս անգամ կ՚անգիտանան:

Տիգրան ակնածանօք խոնարհութիւն մը ըրաւ:

— Հիմա մտիկ ըրէ թէ ո՛րն է այն առաքելութիւնը որ քեզ պիտի յանձնուի եւ որուն յաջողութեանը համար եթէ հոգիդ ալ՝ դէմքիդ նման երաշխաւորէ, վեհ գաղափարի յաջողութիւնը փաշաներէ եւ պէյերէ ապահովուած պիտի չըլլայ, այլ քեզմէ, համեստ եւ խոնարհ աշխատաւորէն...:

Նախագահին այս խօսքերուն վրայ, Տիգրանի աչքերը արցունքով լեցուեցան եւ թափով մը ձեռքերը իրար միացուց եւ գոչեց.

— Փաշաս, գաղափարի զոհը պիտի ըլլամ:

— Լաւ, լաւ, ըսաւ գիշերային ժողովի նախագահը: Այժմ մտիկ ըրէ թէ ի՞նչ պէտք է ընես:

ՓՈԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՍՈՒՐԷՆ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

Զգուշ արձակագիր եւ վիպական խառնուածք, որ կը տպաւորուի մասնաւորաբար կեանքին եւ ժողովուրդին եղերական դրուագներէն եւ զանոնք կուտայ արտասովոր, յաճախ չափազանցուած փայլով մը, բառերու յորդագեղ հոսումով:

Սերնդակից Արփիարեանի, Թէքէեանի, Կամսարականի, Բաշալեանի, որոնցմէ կը զատորոշուի իր գեղապաշտ նկարագրով, մեր իրականութիւններն անգամ գաղափարական տարազներով տալու իր կիրքով, որ ծանր բոյր մը կը դնէ յաճախ իր վիպական կամ նկարագրական էջերուն մէջ, եւ բառերու փոթորիկը կ'անդամալուծէ պատմուածքին գործողութիւնը:

Սուրէն Պարթեւեան կսկիծի եւ չարչարանքի պատկերներ կուտայ մեզի իր այս պերճապաշտ ոճով, որուն նմոյշները կը տեսնենք «Բայքայում»ին կամ «Հայուհին»ին մէջ, մոխիրի մը չափ տաք, մխացող աւերակներու պէս ցաւագին եւ սարսափելի, ուր ամէն ինչ փլուզում է եւ հոգեկան թշուառութիւն, նահանջ եւ յաւիտենական անձկութիւն, եթէ ոչ անյուսութիւն եւ հոգեվարք:

Եղած է նաեւ հումկու հրապարակագիր մը եւ կրակոտ տրիբուն մը, շրջած է երկրէ երկիր եւ հանրութիւնը պահած իր գեղեցիկ խօսքին հմայքին տակ:

ԾԻԾԵՌՆԱԿ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ ՃԱՓՈՆԻ ՄԷՋ

ՃԷՄՊՈՐԻԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

ԹՈՔԻՕ (Յառաջ).— Օգոստոս մէկին 90 երկիրներու ներկայացուցիչ 20.000 սկաուտները Ճափոնի ամէն կողմերէն սկսան կեդրոնանալ Ֆուժի Եամայի ստորոտը, եւ այդ ընդարձակ լեռնադաշտը վերածուեցաւ գոյնզգոյն վրաններու քաղաքի մը:

Հայ Արիներու Ֆրանսայէն եկող խումբը միացաւ Արժանթինի շրջանի արիներուն որոնք հասան միասին, ղեկավարութեամբ շրջանային խմբապետ Յարութիւն Յովհաննէսեանի:

Մեր առաջին հանդիպումը շատ սիրալիր եղաւ, եւ 27 սկաուտներու հայկական խումբը հաստատուեցաւ իր բանակավայրը: Արժանթինի հայ արիները ֆրանսերէն չեն գիտեր, Ֆրանսացիք սպաներէն չեն գիտեր, այսպէսով բնականաբար հայերէնը դարձաւ միակ հասկնալի եւ պաշտօնական լեզուն...

Սկսան բանակավայրի աշխատանքները եւ շուտով հայ արիները հաստատուեցան իրենց փոքրիկ Հայաստանին մէջ:

Օգոստոս 2ին Ճէմպորիին պաշտօնական բացումն էր: Ճափոնի չորս կողմերէն հազարաւոր ժողովուրդ կը հաւաքուէր, յատկապէս շինուած «Արէնա»ն կը ժամանեն մասնակցող երկիրներու դեսպանները, Ճափոնի պաշտօնական անձնաւորութիւնները եւ Կրթական Նախարարը:

Հանդէսը սկսաւ տողանցքով, եւ բոլոր ազգերը իրենց կարգին սկսան շարժիլ:

Հայ արիները հայկական Եռագոյնով սկսան տողանցել, բոլորն ալ կայտառ եւ շատ ծափահարուեցան բոլորէն: Պաշտօնական ճառերէ վերջ բոլոր մասնակցող ազգերու դրօշակները բարձրացան կայմերուն վրայ, եւ անգամ մը եւս յուզումով դիտեցինք մեր Եռագոյնին բարձրացումը միւս ազգերու կողքին:

Շատ գունաւոր հանդէս մըն է, եւ իսկապէս շատ լաւ պայմաններու մէջ սկսաւ Ճեմպորին: Ի հարկէ ամենամեծ պատուիրակութիւնը հազարաւոր սկաուտներով կուգան Միացեալ Նահանգներէ, Ճափոնէն եւ ասիական երկիրներէ:

Ֆրանսա կը մասնակցի 100 սկաուտներով, Անգլիա 300 սկաուտներով, կան նաեւ Եւրոպայէն բացակայ երկիրներ:

Համեմատաբար, հայ արիներու պատուիրակութիւնը կարեւորներէն մին է: Թուրքիա 9 սկաուտ ղրկած է միայն... իսկ մենք Հայերս 27...:

Չորեքշաբթի օր Հայ Արիներու Միութեան ընդհանուր պետը, Տոքթ. Մեծատուրեան, հրաւիրած է բոլոր մասնակցող ազգերու պետերը, ինչպէս նաեւ միջազգային գրասենեակի տնօրէն Լասլօ Նաճին հայկական բանակավայրը: Մեր տղաքը պատրաստած են շատ գեղեցիկ ընդունելութիւն մը հայկական ուտելիքներով. պիտի հիւրասիրուին մեր բարեկամները, ինչպէս նաեւ հայկական պարերու եւ երգերու յայտագրով:

Ճեմպորիին սնունդը առատ է եւ լաւ, օդը միշտ պայծառ եւ տաք: Տղաքը ամէն յարմարութիւն ունին. սկսած են շրջանային Ճեմպորիին մէջ գտնել նոր բարեկամներ, եւ ամէն տեղ «հայկական» սկաուտութիւնը կը ստեղծէ զարմանք, հետաքրքրութիւն եւ համակրանք: 15 օրուան համար շատ գիտակից եւ արժանի դեսպաններ ունինք Ճափոնի մէջ...:

×

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՐԸ»

ԹՈՔԻՕ, Օգոստոս 7.— Ճեմպորին կը շարունակուի միեւնոյն մթնոլորտին մէջ, համաշխարհային հանդիպում մը, 12 օրուան եղբայրական կեանք մը, գունաւոր եւ տաք: Հայ Արիները Եւրոպայէն եկող կարեւոր պատուիրակութիւններէն մին է, եւ այս անգամ փափաքեցանք կազմակերպել հայկական օրը, մեր բանակավայրին մէջ հրաւիրելով բոլոր ազգերու ընդհանուր պետերը եւ ճափոնական անձնաւորութիւններ: Մեզի համար շատ կարեւոր էր այս հաւաքոյթը. ո՞վ ներկայ պիտի ըլլար, մինչեւ ո՛ւր կարելի էր մեր բարեկամներուն համակրութիւնը... Ընդհ. պետ Գուրգէն Մեծատուրեան եւ շրջանային պետեր Յարութիւն Յովհաննէսեան (Արժանթին), Ժիրայր Աւագեան, Վարուժան Գալֆայեան եւ Սուրէն Փանոսեան (Փարիզ) կազմակերպեցին այս միջազգային ընդունելութիւնը, որ տեղի ունեցաւ հայկական բանակավայրին մէջ:

Մեր տղաքը զարդարած եւ գեղեցկացուցած իրենց բանակավայրը կը սպասէին հիւրերուն, Օգոստոս 4, ժամը 5ին:

Ո՞վ պիտի գայ, ո՞վ բացակայ պիտի ըլլայ... Եւ ժամը 5ին սկսան հասնիլ հիւրերը: Ճափոնի սկաուտներու ընդհանուր պետ եւ Ճեմպորիի բանակումի պետ Սապուրօ Մաթսաքաթօ, իր երեք օգնականներով, հայ արիներու բանակավայրին շրջանային պետը, Սկաուտական Համաշխարհային Բիւրոյի ընդհ. քարտուղար Լասլօ Նաճի եւ իր տիկինը, Սկաուտական Եւրոպայի Կոմիտէին բոլոր անդամները, Միջազգային Կոմիտէի անդամները եւ մեր հրաւիրած բոլոր անձնաւորութիւնները՝ Ամերիկա, Պրազիլ, Փիլիպպեան կղզիներ, Անգլիա, Պելժիա, Փորթուգալ, Ասիա եւ Ափրիկէ: Ներկայ էր նաեւ անգլիական պատուիրակութեան պետ Ուայս–Էր–Մարշալ Սըր Պէրնարտ Շէքսին: Հայ Արիներու սկովտիացի բարեկամներ որոնք Պլէր Աթօլի Սկովտական Ճեմպորին կը կազմակերպեն ամէն երկու տարին անգամ մը, եւ ուրիշ բարեկամներ ամէն կողմէ:

Հայ արիներու նուագախումբը հայկական տարազներով, նուագեց հայկական եղանակներ, տղաքը պարեցին հայկական պարեր: Բոլորն ալ հիւրասիրուեցան հայկական ուտելիքներով, խմիչքներով: Կը սպասարկէին Տիկին Մեծատուրեան եւ խմբապետուհիներ Սիւզի Բանիկեան եւ Մարի Տօնիկեան: Շատ հաճելի մթնոլորտ մը եւ հայ արիները մեծ հպարտութեամբ ընդունեցան բոլորին ալ շնորհաւորութիւնները, թէ բանակավայրին եւ թէ տղոց կատարեալ սկաուտական ոգիին համար:

Բոլոր հիւրերն ալ ստացան Ճեմպորիէն յիշատակ մը, հայկական Եռագոյն մը, որուն վրայ գրուած էր երեք լեզուներով, Հայ սկաուտներ եւ Ճեմպորիին վայրը, ներկայացնող նկար մը, Հայ Արիներու Միութեան նշանակը: Իսկ տիկիններ ըստացան հայկական տարազով պուպրիկներ պատրաստուած եւ բերուած Փարիզէն մեր խմբապետուհիներու կողմէ:

Երգեր, պարեր, մտերիմ խօսակցութիւնները հրաշալի մթնոլորտ մը ստեղծեցին: Եկան նաեւ պետական հեռատեսիլի պաշտօնեաներ եւ նկարահաններ: Մեր տղոց խանդավառութիւնը աննկարագրելի էր, կը զարմանային թէ կարելի՞ է այսքան համակրութիւն եւ բարեկամութիւն հայկական սկաուտութեան հանդէպ, երբ առանց որեւէ պետական նպաստի, իրենց ուժերով դարձած են այսօր, ամենասիրելի եւ ազդեցիկ սկաուտական կազմակերպութիւններէն մին:

Ստացանք շատ մը շնորհաւորութիւններ հաւաքոյթէն վերջ եւ յաջորդ օրն ալ Ճափոնցիք գիտէին թէ ո՛վ են Հայերը, եւ հիմա մեր տղաքը մեծ ժողովրդականութիւն ունին:

Ճեմպորին կը շարունակուի, բայց այսօր անվերջանալի անձրեւ մը դանդաղեցուց բանակումի կեանքը: Տղաքը այս օդին ալ վարժուած են: Կը սպասենք արեւին վաղուան համար, կարեւոր օր մը քանի որ կայսերական գահաժառանգը պիտի այցելէ մեր բանակավայրը:

ՀԱՅ ԱՐԻ

ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ռոմանթիկական վէպի համբաւաւոր հեղինակ, «Մէկրէ»ի հայրը՝ Ժորժ Սիմընոն շատ պտըտած է իր վէպերուն գեղեցիկ շրջանակներ գտնելու համար բայց ոչ մէկ տեղ գտած է կատարեալ պանդոկը: Ըստ իրեն, հետեւեալ պատկերը կրնայ պարզել իտէալ պանդոկը.

— Անձնակազմը պէտք է ռուս ըլլայ, տնօրէնութիւնը՝ զուիցերացի, խոհարարապետը՝ ֆրանսացի, պարտէզպանը՝ անգլիացի եւ առողջապահական վայրերն ալ պէտք է շինուած ըլլան Ամերիկացիներուն կողմէ:

×

Սոկրատ կ'ըսէր.— Ամէն պարագայի մէջ, ամուսնացէք: Եթէ յաջող ամուսնութիւն է, երջանիկ կ'ըլլաք, եթէ դժբախտ է, փիլիսոփայ կ'ըլլաք:

×

Թենիսի մրցումէ մը ետք, Լիւսիլ կ'ըսէ իր հակառակորդին.— Շատ կը ցաւիմ, երբեք այսքան դէշ խաղացած չէի:

— Ի՞նչ, կ'ըսէ պաղ շեշտով իր խաղընկերը, ըսել է ուրիշ անգամ ալ խաղացա՞ծ էիք:

×

Սէն–Միշէլի պողոտայէն սլացող օթօպիւսի մը մէջ, վերջերս լսուած է.

— Է՛հ, չէ՞ք կրնար նայիլ թէ ո՞ւր կը դնէք ձեր ոտքերը: Չէ՞ք տեսներ որ մագերուս վրայ կը կոխէք:

×

Ֆրանսացի մը կը վերադառնայ Անգլիայէն ու կը պատմէ.

— Յաճախ հարց տուած էի ես ինծի թէ ինչո՞ւ Անգլիացիք այդքան կը սիրեն թէյը, մինչեւ այն օրը... երբ իրենց սուրճին համը նայեցայ:

ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՆ – ԺԱՄԵՐ –

Մօրը մեկնելէն ետքը, աներակայլին լըռութիւն մը պատեց տունը. հազիւ թէ երբեմն վերի յարկէն անձկութեան եւ սարսափի խառն զգացումով մը կը լսէի Արամին քայլերուն երկարաձգուող աղմուկը. երբեմն ալ իր ջղագրգռուած եւ անհամբեր մարդու ձայնը կը հասնէր մինչեւ ինծի, երբ սրտնեղած կը խօսէր սպասուհիին հետ:

Անիկա ոչ մէկ անգամ ինծի չէր հարցուցած եւ երբեք իմ անունս չէր արտասանած որեւէ առիթի մէջ. իր ոխին յարատեւութիւնը տեսակ մը անհանդստացող յարգանք կը ներշնչէր ինծի. կը զարմանայի թէ չէի խորհած որ այս այսպէս կրնայ ըլլալ եւ թէ անիկա կրնար ինծմէ կատարելապէս անջատուիլ որեւէ պատճառաւ:

Գիտէր սակայն որ տանը մէջ էի եւ իր անձին յատուկ խնամքները կը կարգադրէի առանց իրեն երեւալու. իմ ներկայութիւնս չէր կրնար անգիտանալ, հակառակ որ ամէն ջանք կ'ընէի շշուկ եւ ձայն չհանելու եւ իր վշտացած ուշադրութիւնը չգրաւելու իմ վրաս:

Ցանկարծ դառն ու խելայեղ անհամբերութենէ մը տարուեցայ. աննկարագրելի ջղագրգռութիւն մը դիս կը մտրակէր իմ սենեակիս մէջ, ուր կարծես բանտարկուած էի. երբեմն թակարդը ինկած վայրենի որսի մը պէս սենեակիս շրջանը կ'ընէի խոլ ընթացքով մը, մինչեւ որ գլխու պտոյտէ բռնուած եւ գրգռուած, մաղձիս լեղի համը շրթունքներուս՝ իյնայի բազմոցին վրայ:

Զայրոյթը եւ վիրաւորուած հպարտութիւնս կրկին որոտացին իմ հոգւոյս մէջ եւ ես տեսայ թէ իմ համակերպութեան եւ խոնարհութեան ձգտումներս, որոնք դեռ նոր փթթած էին մէջս, անորոշ ճակատագրականութեամբ մը բզիկ բզիկ եղան դարձեալ:

Երբեմն ալ կը ջանայի բացատրել այս տաժանելի դրութիւնը, կը մտաբերէի իմ բոլոր անգութ ցրտութիւնս իրեն հանդէպ, իմ վերջին օրուան դիրքս, իմ խօսքերս...:

Կը մտաբերէի իր դէմքը, իր ապշութիւնը այդ խօսքերը լսած ատեն, կը յիշէի իր ահաբեկած նայուածքը եւ կը խորհէի թէ արդեօք ի՞նչ կարգի երեւոյթ մը ունէի ես իր դէմ, ի՞նչ դիւական պատկերով ներկայացած էի իրեն... Այնքան, ա՛յնքան որ չէր կրնար մոռնալ, որուն յիշատակը կ'այրէր, կը սրբէր բոլոր անցեալը, իր ինծի համար ունեցած անսահման սէրը, իր յաւակնութիւնները, իրաւունքները եւ յոյսերը...

Ուզեցի որ յոյսը արմատախիլ ըլլայ իր վատուժ հոգիէն, որովհետեւ անոր յոյսը որ սեւեռած էր իմ վրաս, նախատինքի մը պէս վիրաւորիչ էր ինծի համար... բայց ահա չմտածեցի թէ ի՞նչ է առանց յոյսի կեանքը, չմտածեցի ու չուզեցի անդրադառնալ այդ բանին. այլ սակայն արդեօք մարդկօրէն կարելի՞ է ըմբռնել որեւէ կեանք, ինչքան ալ դժխեմ ու դառն ըլլայ, նոյնիսկ քանի մը րոպէի կեանքը անոր որ դէպի կախաղան կ'ընթանայ, առանց յոյսի... առանց դոյզն յոյսի:

Անիկա մահն է ֆիզիքական մահէն առաջ, անիկա հոգւոյն մահն է դիակնացումէն առաջ... անիկա կեանքն է մէկուն որ դիակ մը կը քաշէր իր ետեւէն, ամբողջ ապագայի դիակը... կեանք մը որ հորիզոն չունի, որ վաղը չունի...

Այդ կեանքը իմս էր արդէն եւ զինքն ալ հաղորդակից ըրի անոր...

Օրեր անցան, յետոյ շաբաթներ, աշնանային ցուրտ եւ խոնաւ օդեր զինքը ա՛լ աւելի փակեցին տան մէջ:

Երբ օդերը դեռ տաք էին, երբեմն կը տեսնէի իր վտիտ եւ կորաքամակ սիլուէթը պարտէզին ծառերուն մէջտեղէն. անիկա կը քալէր յամր եւ դեղեւուն քայլերով, եւ նոյնիսկ իր դժբախտութեան անծանօթ մարդոց համար յայտնի էր որ անիկա կեանքի բեռը կը քաշքշէր դատապարտութեան մը պէս: Կը նայէի անոր հիւծած եւ սպառած մարմինին գրեթէ անտարբերութեամբ եւ զարմացումով կը զգայի որ իրեն համար զգացած արգահատանքս, որ գոնէ քիչ մը երանգ կուտար կեանքիս, անհետացեր էր բոլորովին...

Այս վիճակին մէջ էինք, երբ գիշեր մը, անձրեւոտ եւ տխուր գիշեր, մտիկ կ'ընէի անոր քայլերուն աղմուկին որ վարի սենեակէն մինչեւ ինծի կը հասնէր. մըտիկ կ'ընէի ու սիրտս բռնաւորուած կը զգայի յիմարացուցիչ տուայտանքով մը. կը խորհէի մահուան վրայ իբր շատ ընտանի եւ մերձակայ բանի մը՝ որուն գաղափարին հետ հաշտուած ըլլայի երկար ատենէ ի վեր:

Իմ զօրեղ եւ առողջ կենսունակութիւնս միշտ սոսկումով անդրադարձած էր այդ անխուսափելի աղէտին, բայց այդ ժամուն անիկա ինծի կարելի եւ մերձաւոր կը թուէր, եւ իմ բնազդական խորշանքներս տեղի կուտային մէկիկ մէկիկ:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(15 – Շար.)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Տիւրիցա Մեծատուրեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց թոռան Ժերար Անկոյի ցաւալի մահուան առթիւ (կառքի արկածի զոհ, 21 տարեկանին):

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, տօն է Վերափոխման Ս. Աստուածածնի: Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն: Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8,30ին, պատարագ 10ին:

×

Երկուշաբթի, յիշատակ է Մեռելոց: Ժամը 10ին կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի Վերափոխում. ձայնաւոր պատարագ, անդաստան եւ խաղողօրհնէք ժամը 10,30ին:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Ս. ԳՐԻԳՈՐ-ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, Օգոստ. 15ին, ինչպէս ամէն տարի, խաղողօրհնէք կը կատարուի եւ պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի նահատակներու յիշատակին, առաւօտեան ժամը 10ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ – ԼԱՍԻՈԹԱ

Մարսէյլի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնին առիթով եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի մայր եկեղեցւոյ մէջ 15 Օգոստոսի Կիրակին:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Յակոբ Եպս. Վարդանեան:

Իսկ Լասիոթայի Ս. Կարապետ մատրան մէջ կը պատարագէ Հմայեակ խաչակիր Քահանայ Համբարձումեան:

Պատարագներու աւարտին կը կատարուի խաղողօրհնէքի արարողութիւն:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ 10ին, քարոզ 11,15ին, խաղողօրհնէք 11,45ին:

×

ՏԷՍԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ եկեղեցւոյս անուանակոչութեան, Աստուածածնի տօնը կը կատարուի աւանդական շուքով, Կիրակի առաւօտ: Մատաղ եւ խաղողօրհնէք:

Երգեցողութիւնք՝ տեղւոյն երգչախումբին կողմէ, կը մասնակցի Օրիորդ Անժէլ Կարապետեան:

×

ԱՐՆՈՒՎԻԼ — ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Այս Կիրակի Վերափոխում Ս. Աստուածածնի եւ աւանդական խաղող օրհնութիւն: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին, պատարագ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Մեսրոպ Քահանայ Ժամկոչեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Բարեպաշտ տիկին մը 50 Ֆր.:

Կիրակոս Կարապետեանի հոգեհանգստեան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Հ. Տօրումեան, Տիկին Հ. Միսքճեան 20ական, Գ. Սրապեան 10 Ֆր.:

Տիկին Մ. Ալոյեանի մահուան առթիւ. Հ. Մ. Ը. Մ.—Արծիւ 50, Կ. Ալոյեան 30, Ր. Նազարեան, Ն. Գասպարեան, Տէր եւ Տիկին Ե. Տէր-Մեսրոպեան, Պ. Բաֆոթա 20ական, Գասպարեան ընտանիք, Կ. Զամպաքճեան, Գ. Գալուստեան, Պօտոսեան 10ական:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս 15ին, ամբողջ օրը

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ, ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ

COLONIE ST. ANDRE, Route de Bessan, Béziers (34)

Հեռ. 28-81-76

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ ՏՕՆԸ ՊԷԼՖՈՆԹԷՆԻՄԷՋ

ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ, 14 Օգոստոս, Պէլֆոնթէնի Կապոյտ Խաչի կայանի մէջ տեղի կ'ունենայ, առաւօտեան ժամը 10ին, պատարագ եւ խաղողօրհնէք: Կը պատարագէ Տէսինի շրջանի հոգեւոր հովիւ՝ ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ:

Յետմիջօրէի՝ ճաշ: Կէսօրէ ետք տեղի կ'ունենայ աւանդական դաշտահանդէսը, մանուկներու կազմակերպած յայտագրով:

ՕՐԻԵՆԹՈՒՐՍ

ORIENTOURS

(TOURISME LIBANAIS)

30, Rue Monsieur-le-Prince
Paris (6e)

Tél. : 326-92-26 et 033-92-04

Դէպի

ԼԻԲԱՆԱՆ, ՍՈՒՐԻԱ, ՅՈՐԴԱՆԱՆ, ԵԳԻՊՏՈՍ եւ ԻՐԱՔ

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ

ORIENTOURS

Օդանաւով երթուդարձի գին
950 փրանքէն սկսեալ
Արագ սպասարկութիւն

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ

Varoujean

Choix de poèmes 10 F.

•

Tcharentz

Choix de poèmes 6 F.
Traduction de
LUC-ANDRE MARCEL
avec la collaboration de
G. Poladian

•

ՋՐՈՅՑ

(Դ. հատոր) Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ
Գին՝ 8 Ֆր.

•

ՎԵՐՋԻՆ ԿԱԹԻԼՆԵՐ

ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ՝ 5 Ֆ.

•

ՀԻՆ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ՝ 8 Ֆ.

դիմել՝
G. Poladian
53, Av. de St. Julien
13 - Marseille (12e)
FRANCE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՄԵՐ

ՀՌՈՄԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Ամէն Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, Հռոմի Ռատիօկայանէն 15 վայրկեան տեւող հայկական ձայնասփռում կը կատարուի, իտալական ժամով 17,45ին, որ կը համապատասխանէ Մերձաւոր Արեւելքի եւ Պալքանեան երկիրներու ժամը 18,45ին, իսկ Հայաստանի ժամը 20,45ին:

Վերոյիշեալ սփռումները կը կատարուին հետեւեալ ալիքներու վրայ.

Կարճ ալիք 41,38, 31,10, 25,55 մեթր:
Միջին ալիք 196 մեթր:

Սիրով կ'ընդունուին ոչ-քաղաքական բնոյթ ունեցող եւ հայ ժողովուրդը հետաքրքրող բոլոր լուրերը:

Հասցէ.

Sezione Armena' Radio Vaticana, ROMA

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն գրաւոր, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի ընթացիկ եւ նոր հասցէն:

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով:

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանք:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Անոնք որոնք կը փափաքին արձանագրել իրենց աղջիկները պէտք է դիմեն վարժարան, ամէն օր, առաւօտեան ժամը 9-12:

Հեռաձայնի թիւ 927-01-72:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները
1971-1972

Կ'ընդունուին բարեկիրթ եւ ուշիմ մանուկներ: Կ'աւանդուին պետական եւ ազգային ուսումներ եօթներորդ դասարանէն սկսեալ մինչեւ Աւարտական դասարան
Classe Terminale).

Անոնք որ կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները, այժմէն փութան ապահովել տեղերը:

Direction du Collège Arménien
26, Rue Troyon — 92 - SEVRES
Tél. : 027-18-28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մշակոյթի Տան գրական երեկոն, Հոկտեմբեր 9ին, նուիրուած Չարենցի եւ Վարուժանի ֆրանսերէն թարգմանութեան գործերուն:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Il reste quelques places de disponible au voyage organisé par

LE CLUB DES JEUNES DE L'UGAB en ARMENIE

du 6 au 25 Septembre 1971

avec visite de MOSCOU — 2 jours à l'aller —
et de LENINIGRAD — 3 jours au retour —

Séjours de 15 jours en ARMENIE avec visites organisées et excursions quotidiennes

Ce voyage est exclusivement réservé aux jeunes de 18 à 35 ans

Prix tout compris par avion : 2000 Frs.

Renseignements et réservation au siège de l'UGAB 11 Square Alboni, Paris 16e

TRO. 03-18

ԳԱՐՆԱՆ ՀԵՏ,
ԳԱՐՆԱՆ ՇՈՒՆՉ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU

Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ
13
ՕԳՈՍՏՈՍ
VENDREDI
13 AOUT
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12188 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 47e ANNÉE — N° 12.188

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

ՊԷԶԻԷ (Յառաջ) .— 1971ի բանակումը, որ 18րդն է իր տեսակին մէջ, այս տարի տեղի կ'ունենայ Պեզիէի մէջ, ճիշդ՝ Քոտեղի ընի Սէնթ'Անտրէի մէջ, որ կը պատկանի Պեզիէի Նոթր-Տամ Օգսիլիաթրիս քոլրճին:

Հոս եկած, առաջին անգամ 1968ին, Նոր Սերունդի բանակումը, հոս հաստատուեցաւ նաեւ 1969ին եւ կարճ ընդմէջ մը ետք՝ Սէն-Ռաֆայէլ, կը վերադառնայ այս հիանալի շրջանը, այս երկրին մէջ ուր գինին արքայ է եւ որու բնակիչները ջերմօրէն ընդունեցան մեզ: Հիւրասիրութիւն մը ցոյց տուին, որ մեզի յիշեցուց մեր նախնեաց բարքերը:

Բանակումը գործնապէս բացուած էր Օգոստոս մէկին, բայց պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ Օգոստոս 4ին, եւ ֆրանսական ու հայկական եռագոյներու բարձրացման կարճ արարողութենէ մը ետք, բանակումը, ուրախութեան, եռանդի եւ համակրութեան արտակարգ մթնոլորտի մը մէջ կ'ընթանայ, այն համոզումը տալով թէ ան պիտի հանդիսանայ, վերջին տարիներու լաւագոյն բանակումներէն մին:

Մօտ 200 երիտասարդ հայ տղաք ու աղջիկներ, արդէն իսկ համախմբուած են բանակավայր եւ հաւանական է որ Օգոստոս 15ին, այս թիւը անցնի, առանց հաշուելու բազմաթիւ ծնողքներ եւ բարեկամներ զորս բանակումը կը պատրաստուի ընդունիլ Կիրակի օրուան դաշտահանդէսին առթիւ:

Բացումէն առաջ իսկ, 15 Նոր Սերնդականներու խումբ մը եկած էր տեղւոյն վրայ ամէն ինչ կարգի դնելու համար.— շինել, մաքրել, մէկ խօսքով պատրաստել բանակումը եւ ամէն ինչ ընել որպէսզի ապագայ բանակողները (Մարսէյլէն, Փարիզէն, Լիոնէն, նոյնիսկ՝ Ամերիկայէն եւ Մարոքէն) կարենան տեղաւորուիլ հանգստութեամբ եւ օգտուիլ արեւէն, ծովէն եւ տիրող մթնոլորտէն:

Հիմա, պատմենք քանի մը բառով թէ ինչպէս կ'անցնի օրը: Կարելի է զայն բաժնել երեք մասի.— Առտուն բանակողները դուրս չեն երթար ալ կ'օգտուին, իրենց տրամադրութեան տակ դրուած կարգ մը զուարճութիւններէ՝ փինկ-փոնկ, պուլ, վոլէ-պոլ, զանազան մտային գրօսանքներ: Առտուն է նաեւ որ տնօրէնութիւնը դասախօսութիւններ կը կազմակերպէ պարտադիր կամ կամաւոր — ինչպէս նաեւ հայերէնի դասընթացքներ, որոնց այս տարի աւելի քան 20 բանակող կը հետեւին, կատարելագործելու համար իրենց գիտցածը կամ սորվելու:

Յարդ, բանակողները կրցան ունկնդրել երկու դասախօսութիւններու: Մէկը նըւիրուած Նոր Սերունդին.— անոր կառոյցը, կազմակերպութիւնը, նպատակները — միւսը՝ Հայ Յեղափոխական Շարժումին.— կուսակցութեանց ստեղծումը, Դաշնակցութիւնը իր սկզբնական շրջանին:

Յերեկուան ճաշէն ետք, ժողովրդական թէ յեղափոխական երգերը իրարու կը յաջորդեն: Բանակողները իրենց տրամադրութեան տակ ունին հանրակառք մը, որ զիրենք կ'առաջնորդէ Վալրասի ծովափը եւ ետ կը բերէ ժամը 7ին առեններ, այսինքն իրիկուան ճաշէն կէս ժամ առաջ: Այս ճաշն ալ ցերեկուան պէս, կ'անցնի ոգեւորիչ մթնոլորտի մը մէջ:

Երեկոները բազմատեսակ են: Երբեմն մշակութային, երբեմն գեղարուեստական կամ բանաստեղծական: Իրիկուն չըլլար, որ «գրօսանք»ի խումբը բան մը կազմակերպած չըլլայ: Անգամ մը զգեստաւորուած պարահանդէս մը, որ ամբողջ բանակումը դրաւ «Լնթէրվիլ»ի անմոռանալի մթնոլորտի մը մէջ, առանց մոռնալու անշուշտ այն երեկոյթները, ուր բանակողները եւրոպական պարեր պարեցին, թէեւ զգալի նախընտրութիւն մը կայ ազգային «Քոչարի»ին նկատմամբ, զոր հազարումէկ ձեւով կը պարեն բանակողները եւ մանաւանդ անոնք որոնց համար յայտնութիւն մը եղաւ:

Ընդհանուր գետնի վրայ, ըսենք որ շատ լաւ մթնոլորտ մը կայ: Ութ օրուան մէջ, արդէն վերջ գտան քանի մը մարզական մրցումներ եւ մարզական ղեկավար խումբը մէջտեղ դրաւ լողալու փորձերու կազմակերպութիւն մը: Այս փորձերը տեղի կ'ունենան Պեզիէի ողիմպիական աւազանին մէջ, շնորհիւ քաղաքի Թաղապետութեան բարեացակամութեան: Ծըշդենք նաեւ այս առթիւ, թէ Երեքշաբթի, Օգոստոս 10ին, ընդունելութիւն մը տեղի ունեցաւ քաղաքապետարանի հիւրասրահներուն մէջ, ի պատիւ մեր բանակումին եւ որուն ներկայ եղաւ ամբողջ Թաղապետական Խորհուրդը, իր գլուխն ունենալով Հերոյի ընդհ. խորհրդատու, քաղաքապետ – ծերակուտական՝ Պրուս:

Ինչպէս ամէն անգամ որ այս շրջանին մէջ կը գտնուինք, տեղական մամուլը պարտք կը համարի մեր ներկայութիւնը նշել նկարազարդ յօդուածներով եւ այս տարի, Միտի-Լիպր եւ Տէփէշ տիւ Միտի օրաթերթերը, երկար յօդուածներ տպեցին, պատկերը տալով բանակումի մթնոլորտին եւ յարակից հարցերուն ինչ որ կը փաստէ որ այս լրագրողները շատ լաւ կը ճանչնան մեզ եւ հաճոյքով կուգան բանակավայր, առնուազն ի նշան բարեկամութեան:

Աւելի քան տասը օր է, Եռագոյնը կը ծածանի եօթը մեթր բարձրութեամբ կայմի մը վրայ եւ հպարտութեամբ է որ բանակողները կ'ապրին անոր շուքին, բացառիկ շրջագօտիի մը մէջ, շրջապատուած այգիներով, սաճիներով, քաղաքին հարկ եղածին չափ մօտ եւ նաեւ հարկ եղածին չափ հեռու, որպէսզի չտուժենք անոր անպատեհութիւններէն:

Բանակումի տնօրէնութիւնը եւ բանակողները հաճոյքով կը պատրաստուին ընդունելու բոլոր Հայերը, ծնողք, բարեկամ, համակիր, մօտէն թէ հեռուէն, որոնք Կիրակի օր, դաշտահանդէսին առթիւ, կ'ուզեն ապրիլ զուտ հայկական օր մը, այնպէս ինչպէս գիտէ ստեղծել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը:

Ա. Գ.

ԵՐԿՈՒ ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Մինչ մամուլ ու հեռատեսիլ լործնաչուրթն փառաբանանքը կը հիւսեն Թուրքիոյ, հրաւէր կարդալով զբօսաշրջիկներուն, որ երթան վայելեն երկրին տեսարժան վայրերը, կը թուի թէ տեղւոյն վրայ «ա լա թուրքա» ընդունելութիւն մը վերապահուած է այցելուներուն, ինչպէս կը հաստատէ ֆրանսական մամուլի գործակալութեան մէկ հեռագիրը, որ հետեւեալ լուրը կուտայ.— Երկու ֆրանսացի զբօսաշրջիկներ Լիւք Տիւշանժ, 23 տարեկան եւ Օր. Անեէս Փէզան, 23 տարեկան, հրացանով սպաննուած են Օգոստոս 8էն 9ի գիշերը իրենց քունին մէջ, Միջերկրականեան ափի Անթալիայի մէջ: Երկու երիտասարդները կը ճամբորդէին Փարիզի արձանագրութեամբ կառքով մը: Ֆրանսայէն մեկնած էին Յուլիսի վերջը: Օր. Փէզան ծանօթ ընտանիքի մը չորրորդ զաւակն է: Հայրը՝ Սէն-է-Մառնի մէկ փոքրիկ գիւղի՝ Մոնթալիվէի քաղաքապետ է:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՈԼՍՈՅ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Առջի օր Պոլսոյ մէջ բացուեցաւ դատավարութիւն մը, որ քաղաքական մեծագոյն դատավարութիւնը կը նկատուի Թուրքիոյ վերջին տարիներու պատմութեան մէջ: Ամբաստանեալներու թիւը 83 է եւ ասոնց 69ը ծովային երիտասարդ սպաներ են: Ըստ ամբաստանագրին՝ ասոնք փորձած են «բռնի ուժով փոխել կամ խափանել Թրքական Սահմանադրութիւնը կամ արգելք հանդիսանալ որ ան գործադրուի»:

Դատախազը 111 էջնոց ամբաստանագրին իբրեւ եզրակացութիւն մահապատիժ պահանջեց 41 հոգիի համար, որոնց մէջն է Սոլմազէր, նախկին անդամ զինուորական Ազգ. Կոմիտէին: Ասոնք կ'ամբաստանուին նաեւ որ գաղտնի հաւաքոյթներ գումարած են մարքս-լենինեան կուսակցութիւն մը հիմնելու համար: Այս գաղտնի կազմակերպութեան նպատակն է, ըստ ամբաստանագրին, պրոլետարեան յեղափոխութիւնը իրագործել:

Ծանօթ է որ նոյն շրջանին գաղտնի այլ հաւաքոյթներ ալ տեղի կ'ունենային զինուորական աւելի բարձր մակարդակի վրայ եւ որոնք պիտի յանգէին 1971 Մարտ 11ին «զօրավարներու վերջնագրին», որ ուրիշ բան չէր եթէ ոչ «բարեկամական» պետական հարուած մը: Զինուորական ղեկավարները կը պահանջէին Տէմիրէլի դահլիճին հրաժարումը եւ զօրաւոր կառավարութեան մը կազմութիւնը: Նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ Նիհաթ Էրիմի, որուն առաջին պաշտօնն էր կարգն ու կանոնը վերահաստատել եւ խօսք հասկցնել աջ թէ ձախ ծայրայեղ տարրերուն: Մինչ այդ, ահաբեկչական արարքները միայն ուսանողներու կը վերագրուէին եւ Տէմիրէլ ալ կը մեղադրուէր որ իր մեթոտներով, չէր կրցած գլուխ ելլել այդ տարրերուն հետ:

Կարգ մը դէտերու կարծիքով սակայն, այսօր տարբեր տպաւորութիւն կը թողու «զօրավարներու վերջնագիրը» եւ կը կարծուի թէ զինուորական պետերու նպատակն եղած է ճզմել յեղափոխական շարժումը, որ սկսած էր գլուխ բարձրացնել: Ֆիկառօի աշխատակցին համար Նոր կառավարութեան վարանումները, նրբանցքներու մէջ տարած աշխատանքները «Նախկին» Խորհրդարանին օժանդակութիւնը չկորսնցնելու համար, զայն անմիջապէս կասկածելի դարձուցին յառաջդիմականներու եւ «երիտասարդ յեղափոխականներու» ծայրայեղ տարրերու աչքին: Ասոնք կ'ամբաստանեն նաեւ բանակի գաղտնի սպասարկութիւնը, ու ահաբեկչական մթնոլորտ մը կը ստեղծեն, տեւաբար վերանորոգելու համար պաշարական վիճակի դրութիւնը, որ հաստատուեցաւ Ապրիլին, երկու ամսուան համար, եւ կը նորոգուի ամէն անգամ որ պայմանաժամը լրանայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ քաղաքապետը Ճոն Լինտսէ, որոշեց դեմոկրատ դառնալ: Արդարեւ ցարդ Հանրապետական էր բայց հաւանական կը նկատուի որ այս որոշումը տուած է կարենալ մասնակցելու համար 1972ի նախագահական ընտրութեանց: Եթէ Հանրապետական մնար, վտանգաւոր մրցակից մը կրնար ունենալ յանձին Ռիչըրտ Նիքսընի:

ՏԱՍՆԱՄԵԱԿ ՄԸ

ԱՄՕԹԻ ՊԱՏԸ

Օգոստոս 13, 1961, պատ մը կը բարձրանար Պերլինի սրտին վրայ, որ երկուքի կը բաժնէր Գերմանիոյ նախկին մայրաքաղաքը: Եւ անոնք որ ազատ աշխարհը փրկելու համար հիթլերական պատուհասէն, փորձեցին Գերմանիան վերցնել աշխարհի երեսէն, ի վերջոյ ստեղծեցին ոչ միայն երկու Գերմանիա այլեւ՝ երկու Պերլին եւ երկու տեսակ Գերմանացի:

Ամօթի պատը այսօր ճեղքած է քաղաք մը, քաղաքակրթուած կոչուած Եւրոպայի սրտին վրայ եւ մարդիկ, որ հպարտ են մինչեւ լուսին հասնելով, ի վիճակի չեն շատ պարզ բաներ իրագործելու:

Այսօր, ճիշդ է, կարելի է լուսին երթալ, բայց Պերլինցին չի կրնար սա մայթէն միւսը անցնիլ, տեսնելու համար իր զաւակը, իր թոռը, վասնզի 10 տարի առաջ, ազատութեան քարոզիչները պատ մը բարձրացուցին, պարզապէս պատ մը, որ ամէնէն տխուր խորհրդանիշն է յետպատերազմեան պատմութեան: Բայց յաղթական Պետութեանց ամէնէն յատկանշական մասնագիտութիւնը կը թուի ըլլալ պառակտել եւ երկուքի բաժնել ինչ որ մէկ էր՝ Գերմանիայէն մինչեւ Քորէա ու Վիէթնամ եւ՝ Պերլին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

«Արարատ»ը, Օգոստոս 8ին հանդիպում մը պիտի ունենար հարաւային սլովաք «Ժելեզնիչարա»յի հետ: Այս խումբը իր երկրին ախոյենութեան դասաւորման արծաթէ մրցանակիրն է եւ իր կազմին մէջ կան հինգ խաղացողներ որոնք մաս կը կազմեն հարաւ Սլավիայի Ազգ. խումբին: Յիշենք որ այս խումբը Օգոստ 4ին, Մոսկուայի մէջ՝ 3-1ով, յաղթած է «Լոքոմոթիվ»ին:

×

Խորհ. Միութեան ողիմպիական հաւաքականը, Օգոստ. 9ին «Տոնեցքի» մէջ պիտի մրցէր Ռումանիոյ «Բակէու» քաղաքի խումբին հետ: Խորհ. Հաւաքականին մաս կազմելու կանչուած են «Արարատ»էն հինգ խաղացողներ՝ Հ. Զանազանեան, Ա. Անդրէասեան, Ս. Բոնդարենկօ, Հ. Իշտոյեան եւ Ն. Ղազարեան:

Օգոստոս 11ին այս կազմը լեհ ազգային խումբին դէմ պիտի ելլէ Լեհաստանի Գդանսկ քաղաքին մէջ: Խորհ. Միութեան այդ խումբին մաս կը կազմեն նաեւ Թիֆլիսի Տինամոյի երեք խաղացողներ: Եւ այն հանգամանքը որ «Արարատ»ի եւ Թիֆլիսի Տինամոյի խաղացողները կոչուած են Խորհ. հաւաքականին մաս կազմելու, այս երկու խումբերուն Օգոստ. 13ի ախոյենական հանդիպումը յետաձգուած է Սեպտեմբեր 14ին:

×

«Հայաստանի Բաժակ»ին տիրանալու համար, ամխոներ շարունակ, քաղաքներու, աւաններու եւ գիւղերու խումբերը հանդիպումներ ունեցած են:

Օգոստոս 4ին է, որ Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ եզրափակիչ ու վերջնական խաղը «Արաքս»ի եւ «Ֆ.Ի.Ս.Ա.»ի միջեւ: Միայն 86րդ վայրկեանին է որ տուգանքային դատավճիռով Ֆ.Ի.Ս.Ա.ն արձանագրեց մրցումին միակ կէտը եւ արժանացաւ գաւաթին տիտղոսին

ԱՅՆՏԵՂ ԴԵՌ ԼՈՅՍ ԵՆ ԱՂՈՒՄ

Եղելութիւն է, հին, շատ հին ժամանակների զրոյց:

Ամէն անգամ, երբ աշնանամուտին ջրաղացներ արեւածագից աղուն են աղացել, լեռներից իջել են չորս ծերունիներ՝ պապ, որդի, թոռ, ծոռ, եւ ծոռը բոլորից տարեց է թուացել, բոլրից ճերմակ ու մօրուքը քունել է գետնին:

Նրանք անցել են գիւղերի, քաղաքների միջով եւ, սրբապատկերների նման դէմքերը միշտ դէպի ժողովուրդը, ջրաղացից ջրաղաց են գնացել ու հարցրել.

— Եթէ աղուն չէք ունենում, ի՞նչ էք աղում, մարդի՛կ:

Ու ջրաղացպանները երկրի ընդունուած կարգով պատասխանել են.

— Լոյս:

Եւ ժպտացել են ծերերը, ուսապարկերը լոյսով լցրել ու գիւղերի, քաղաքների միջով, սրբապատկերների նման միշտ դէմքերը ժողովրդին, ելել են լեռները, մինչեւ միւս աշնանամուտը, մինչեւ ջրաղացները նորից աղմկեն, եւ աղուն ու լոյս աղան:

Գետի ափին, քարաժայռերի տակ, մեռած քաղաքի ջրաղացներն են: Հիմա նրանք լռել են, փլատակուել են, բայց ինձ թւում է, թէ նորից եկել են չորս ծերերը՝ պապը, որդին, թոռը, ծոռը, ու հարցնում են.

— Եթէ աղուն չունէք, ի՞նչ էք աղում, մարդի՛կ:

Ու մեռած ջրաղացպանների փոխարէն, մեռած ջրաղացները յանկարծ աղմկում են.

— Լոյս:

Սիրտս լցւում է հպարտութեամբ, ու սրբապատկերների նման դէմքով դէպի ինձ դարձած, բայց լեռները գնացող ծերունիների ետեւից ես ձեռքով եմ անում, ու նրանք, որ ջրաղացպաններից բացի ոչ մէկի հետ երբեք չեն խօսել, յանկարծ ժպտում եւ շշնջում են.

— Օրհնեալ է աշխարհը Հայոց, այնտեղ դեռ լոյս են աղում:

ՌԱՖԱՅԷԼ ԱՐԱՄԵԱՆ

(«Մեռած քաղաքի պարիսպների տակ» գրքի համանուն հատուածէն):

×

Մեռած քաղաքը Անին է, Բագրատունեաց մայրաքաղաքը, Ախուրեանի աջ ափին: Կրնար ըլլալ մէկ ուրիշը՝ Տուշպան, Տիգրանակերտը, Վաղարշապատը: Ախուրեանէն այն կողմ մեծ թիւ մը կայ հիմա մեռած քաղաքներու, պարիսպի ու վանքի փլած պատերու: Մեռած քաղաքը ամբողջ Արեւմտեան Հայաստանն է հիմա, ուր Ջրաղացները եթէ աղուն աղան այսօր, մեծ բան է: Ուր, սակայն, երբ աղուն չկայ, Ջրաղացպանները, որ կան, Լոյս աղալ չեն կրնար:

Անին քարուքանդ ընողներուն յաջորդները դարերով տիրեցին Հայաստանի բարձրաւանդակին, տէրն են նաեւ այսօր: Զայն չէնցնելու փոխարէն, շարունակեցին իրենց նախորդներուն աւերումի գործը: Տասնամեակէ տասնամեակ, դարէ դար, աւարումով ու աւերումով կրցան ապրեցնել իրենց զինուորական ու պետական մեքենան: Զէնքի ուժով մինչեւ Վ ի է ն ն ա հասած սահմանները հետզհետէ ետ քաշուեցան, կծկուեցան եւ երկրի վարիչները ուրիշ ճար չգտան առաջքը առնելու համար տնտեսական ու քաղաքական նահանջին, բայց եթէ երկրի հպատակները կրկին կողոպտելն ու կոտորելը:

Եւրոպական քաղաքակրթութեան եւ պետական սիսթեմներու արտաքին շպարը փոխադրեցին Պոլիս. ձեւերուն ետին խորքն ու պարունակութիւնը չկրցան դընել. ու հակառակ սահմանադրական կարգերուն, հակառակ օսմանեան ժողովուրդներու պատրաստակամութեան՝ օսմանեան հայրենիքը պաշտպանելու եւ շէնցնելու, թոյլ տուին, որ Ատանայի ջարդը կազմակերպուի:

Պալքանեան պատերազմին, երէկի հըպատակ ազգերէն իրենց կրած պարտութենէն ետք, փոխանակ ինքնամփոփուելու եւ լրջօրէն քննելու երկրի կացութիւնը, հիւանդագին վիճակին իրական պատճառները, փոխանակ ապագան կերտելու Պետութիւնը բաղկացնող զանազան ժողովուրդներուն եւ ազգութիւններուն փոխադարձ յարգանքին, առաջին իսկ առիթով, համաշխարհային առաջին պատերազմի ընթացքին դիմեցին ամբողջ ազգ մը տեղահանելու եւ կոտորելու դիւային ծրագրի գործադրութեան, Հայութենէն դատարկելով ա՛յն բարձրաւանդակը, որ դարերով եղած էր կենսական օղակ մը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ:

Յետո՞յ:

Յետոյ Յոյներու կոտորածն ու արտաքսումը երկրէն:

Յետո՞յ:

Արաբական աշխարհը, ազատագրուած թրքական լուծէն, եւրոպական գաղթատիրական պայմաններուն մէջ կ'ապրէր, սակայն վստահ քայլերով կը յառաջանար դէպի իր անկախութիւնը, տնտեսական եւ մշակութային բարգաւաճումը:

Յետո՞յ:

Քիւրտերը մնացին իբրեւ փոքրամասնութիւն: Այս անգամ ալ եղաւ Քիւրտերու դէմ հալածանք, Արարատի ապստամբութիւն, զսպում, կախաղաններ ու կոտորած:

Յետո՞յ:

Հայկական բարձրաւանդակը՝ դատարկուած իր բնիկ տէրերէն. քրտական շըրջաններու մէջ՝ Քրտութիւնը ճզմուած. Անատոլուի մէջ Յոյները աքսորուած, կոտորուած. բռնի ուժով կոտորող տարրը մնաց ու իր չորս կողմը եղաւ ամայութիւն, աւերակ, փլատակ, որոնց ի՞նչը պիտի կողոպտուէր այլեւս:

Յետո՞յ:

Պոլսոյ մէջ 1956ի ցոյցեր, յարձակումներ, խանութներու կողոպուտ: Ու «Վարլըք վերկիսի» անուան տակ բռնագրաւումներ ու «պաշտօնականացած» կողոպուտ:

Յետո՞յ: Հիմա՞...:

Կէս միլիոն թուրք աշխատաւորներ բռնիպուած են Գերմանիա արտագաղթել, օտար գործարաններու մէջ իբրեւ բանուոր աշխատելու, *կարենալ ընտանիք ապրեցնելու համար: Եւ երկիրը կանգնած է տնտեսական սնանկութեան առջեւ:*

Եւ նաեւ իրենց սեփական հայրենիքէն բռնի ուժով արտաքսուած Հայութեան զաւակները, 1915ի որբերը եւ որբերուն զաւակները, իրենց աշխատանքի սէրն ու կարողութիւնը ի սպաս դրած են զիրենք հիւրընկալած երկիրներուն, բարելաւած սեփական տնտեսական կացութիւնը եւ դարձած բարգաւաճման ազդակներ, ամէն կողմ: Եւ իրենց զաւակները հիմա իրենց թեւերուն հետ կը բանան նաեւ իրենց աչքերը դէպի Լոյսը, կ'ըմպեն աշխարհի բոլոր անկիւններէն ճառագայթող կամ հազիւ նշմարելի ու պլպլացող Լոյսը, զայն կը վերածեն կեանքի այնպէս, ինչպէս հնամենի կաղիններու տերեւները կ'ընեն:

Ու դեռ Ախուրեանի ձախ ափին կեանքի եկած ապրող քաղաքները Հայաստանի. ու աղուն աղացող Ջրաղացները բոլոր գործարաններուն, բոլոր գիւղերուն:

Ու մա՛նաւանդ անոնք, որոնք Արագածի բարձունքներէն, մինչեւ անգամ սահմանէն այն կողմ գտնուող Արարատի գագաթներէն [illegible] մէջ եւ Հայկական Լոյսը կ'աղան, որպէսզի պապ, որդի, թոռ ու ծոռ իրենց ուսապարկերը կարենան լեցնել Հայու հոգին բաւարարող կենսատու աւիշով ու կարենան դարերէն գալով դէպի դարերը քալել լեցուն պարկերով:

Այո՛, «Օրհնեալ է աշխարհը Հայոց, այնտեղ դեռ լոյս են աղում»:

Բ. Փ.

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՏԱՐՏՈՒՆԻ ԵՒ ԻՐ «ԵԹԵՐԱԿԱՆ»Ը

(Քերթուածներու հաւաքածոյ)

ԽՄԲ. — Նոր լոյս տեսաւ Տաճատ Պողոսեանի 1970ի *Րաֆֆի* տարեգիրքը, որու մասին կը խօսինք առանձին: Ստորեւ գրութիւն մը տարեգիրքէն, զոր ստորագրած է մեր աշխատակիցը՝ Ենովք Լաչինեան:

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻԾԵՐ

Արամայիս Տարտունի, իր բուն անունով՝ Արթին Մավխաքալեան, Ամերիկահայութեան լաւագոյն բանաստեղծներէն է:

Զատրին Արեւմտահայ, եւ ծագումով Մունճուսունցի — Կեսարիոյ շրջանի գիւղերէն — իր ծննդավայրին նախակրթարանը աւարտելէն ետք՝ տարի մը Էջմիածնի Ճեմարանի աշակերտ եղած է:

Առաջին աշխարհամարտին՝ երկու ամիս Երեւան եւ վեց ամիս Թիֆլիս ապրած է: Յետոյ մեկնած է Ամերիկա, ուր երկար տարիներէ ի վեր հաստատուած է Քալիֆորնիա: Այնուհետեւ՝ մինչեւ այսօր ան կը խօսի ու կը գրէ արեւմտահայերէն:

Իր ոճին հետեւելով՝ հետեւեալ գրախօսականով կը ջանանք ամփոփ կերպով ընթերցող հասարակութեան ներկայացնել Տարտունիի վերջին գլուխ գործոցը, «Եթերական» *կոչուած լայնածաւալ գիրքը:*

×

Իմ լաւ ընկեր եւ բանաստեղծ Արամայիս Տարտունին իր «Եթերական» *բանաստեղծութիւնների հատորից մի օրինակ նուէր է ուղարկել ինձ, որի համար յայտնում եմ իմ շնորհակալութիւնը հրապարակաւ: Հատորը նորերս լոյս է տեսել Պոլթոնում: Պարունակում է շուրջ 45–50 պոէմաներ, որոնք ամփոփուած են 794 էջերում: Գրքի չափսի վրայ ամենեւին բան չկայ, ինչ որ խորհրդաւոր ու տիպիկ է, եւ ինչ որ բոլորովին համապատասխանում է վերնագրին եւ նրա արտաքին ոգուն:*

Այս անձման պոէմաների մասին իմ անելիք կրիտիկը լինելու է անկեղծ եւ անկողմնակալ:

Քչերը պիտի հասկանան Տարտունու բանաստեղծութիւնների իմաստը: Սա ինքնին անհերքելի մի ապացոյց է թէ Տարտունին յաջողել է տալ հայ ընթերցողին գրական մի բարձր վայելք: Ես ի՛նքս էլ սկզբում չհասկացայ էս պոէմաները եւ ստիպուեցի դիմել հեղինակին, որ նա ինձ բացատրի: Ամենայն անկեղծութեամբ նա պատասխանեց, որ ինքն էլ դժուարութեամբ է յիշում թէ ինչ է ուզել ասել:

Այսպէս ասած՝ Տարտունին իր լիրիզմը հասցրել է մանուածապատ էնպիսի մի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա. ՄԱՍ

ԱՅԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

Է.

ՀՐԱՀԱՆԳԸ

Մասնաւորապէս եղած կարճ լռութենէ մը յետոյ որպէսզի երիտասարդը յուզումէն եւ զարմանքէն սթափի, փաշան շարունակեց.

— Աղէկ գիտեմ թէ եղբայր Տիգրան, Այիշէ հանըմ, Երիտասարդ Թուրքերու կատաղի թշնամիին, ոստիկանութեան տնօրէն Մուխթար փաշայի կողակիցը այն կիներէն է, որոնք կարող են իրենց մէկ քմահաճոյքին համար ամէն ինչ զոհել: Մի կարծեր թէ Այիշէ հանըմ անոնցմէ է, որոնք կը սիրահարին, ո՛չ: Անիկա այն կիներէն է, որոնք կ ըղձան եւ իրենց իղձը գոհացնելէ ետք կրնան պարզապէս ածելի մը առնել եւ իրենց սիրահարին կոկորդը կտրել, միմիայն անոր համար որ, կը վախնան թէ սիրահարնին հարէմէն ելած միջոցին ըրած շահատակութիւնները բարեկամներուն կը պատմէ եւ այսպէս, իրենց անպատուութիւնը մէջտեղ կ'ելլէ: Այիշէ հանըմին կենսագրութեանը մէջ արդէն այդպիսի դէպք մը կը յիշուի: Բայց ասիկա շատ մեծ գաղտնիք մըն է եւ դիւրին չէ զայն հաստատել: Քանզի պէտք է գիտնաս սիրելիս, թէ կնոջ մը փափուկ ափը այրի մը ափէն զարնելու շատ աւելի մեծ զօրութիւն մը ունի, երբ գաղտնիք մը պահելու կը վերաբերի: Ասիկա կ'ըսեմ, որպէսզի աղէկ միտքդ պահես, որովհետեւ տալիք հրահանգներուս հետ սերտ յարաբերութիւն ունի:

— Ականջս ձեզի է, էֆէնտիմ, ըսաւ երիտասարդը:

— Արդ, ասկէ յետոյ պէտք չէ Այիշէ հանըմէն խուսափիս: Առած տեղեկութիւններս կը յայտնեն թէ՝ շարունակեց փաշան, տեղեկագիրները պրպտելով, Այիշէ հանըմը երկու օրը անգամ մը գնումներ ընելու համար խանութնիդ կուգայ:

— Այո, կանոնաւորապէս երկու օրը անգամ մը կուգայ:

— Առանց որոշ նպատակի գնումներ կ'ընէ:

— Կը հաւատամ:

— Ասիկա ուրեմն կը նշանակէ թէ՝ մասնաւորապէս քեզի համար կուգայ:

— Այո, վսեմափայլ տէր, ես ալ կը հաւատամ:

— Եւ դրամները շռայլօրէն փաթրոնիդ դրպանը կը նետէ:

— Այո, բնաւ հաշիւ չըներ, ինչ որ պահանջեն, կուտայ:

— Գիները կը կրկնապատկէք եւ առանց դիտողութիւն ընելու կը վճարէ:

— Երբեք ակնարկութիւն ըրած չէ:

— Շատ լաւ, յարեց փաշան գոհունակութեամբ: Առած տեղեկութիւններս ըսել է թէ ամէնքն ալ ճիշդ են: Սովորաբար ե՞րբ կուգայ:

— Նախ սովորաբար իրիկունները կուգար, բայց այժմ տասնըմէկուկէսին կուգայ:

— Որովհետեւ իրիկունները շատ բազմութիւն կ'ըլլայ եւ չի կրնար հետդ ուզածին պէս խօսիլ, յարեց Հասան պէյ նախագահին:

— Այո, այդպէս է, վրայ բերաւ Տիգրան: Հիմա ընդհանրապէս բազմութիւն չեղած ժամերուն կուգայ: Շիտակ տնօրէնին մասնաւոր դրասենեակը կ'ուղղուի եւ ինձ լուր կ'ընէ:

— Վերջին անգամ ե՞րբ եկաւ, հարցուց փաշան:

— Երէկ առաւօտ:

— Դարձեա՞լ այդ նոյն յարատեւութիւնը ցոյց տուաւ:

— Ո՛հ, այո, վսեմափայլ տէր, ամէն մէկ այցելութեան աւելի եռանդոտ կը դառնայ:

— Երէկ ի՞նչ ըրաւ, կը յիշե՞ս:

Տիգրան երկչոտ ժպիտ մը ունեցաւ:

— Խօսէ՛, մի՛ ամչնար, վրայ բերաւ Քէմալ խրախուսիչ շեշտով մը: Հոս հանըմի մը գաղտնիքները իմանալու եկած չենք: Ասոնք այն ատեն միայն մեզ կը հետաքրքրեն, երբ ուղղակի մեր ծրագիրներուն հետ յարաբերութիւն ունենան:

— Երէկ, շարունակեց Տիգրան, միւս անգամներէն աւելի եռանդոտ էր: Հազիւ թէ իր ետեւէն սենեակ մտայ, որպէսզի հարցնեմ թէ ինչ կը փափաքի, ձեռքս բռնեց եւ գիս դէպի տիվանը քաշելով ստիպեց որ քովը նստիմ:

— Եւ փաթրոնդ, ընդմիջեց Շէվքէթ պէյ:

— Փաթրոնս երբեք մեր քովը չի գար, կը ջանայ ուրիշ գործերով զբաղիլ, որովհետեւ յաճախորդները կորսնցնելէ կը վախնայ: Ի՞նչ ընէ, այս տեսակ կիներէն է որ մեծ շահեր կ'ակնկալէ:

— Ուրե՞մն, հարցուց հետաքրքրուած Քէմալ:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ապրեցողի, որով ո՛չ ընթերցողը եւ ո՛չ էլ հեղինակը կարող են պարզօրէն հասկանալ իր ստանաւորների իմաստն ու էութիւնը: Խօսլիսի պայմաններում՝ քըննադատի դերը շատ աւելի է դժուարանում, որով ես սովորած էի առաջնորդուել մի մեծ գրագէտի ցուցմունքներով: Տեսնենք թէ նա ի՛նչ է ասում բանաստեղծութեան մասին, զանց առնելով գրականութեան միւս ճիւղերը:

Իսկ մեծ վարպետ քննադատը — Պրոֆեսոր Բողդան Մելիք Եուսուֆով — ընդունում է, որ իսկական պոէզիան պիտի լինի իր խորքով եւ էութեամբ՝ շատերի համար անհասկանալի: Իսկ ձեւով՝ պիտի լինի ռիթմային եւ երաժշտական: Եթէ պոէզիան չի գրուած էնպէս ինչպէս մենք վերեւում ասացինք, նա դառնում է, էնպէս ասած, մի անպէտք զաւզակութիւն:

Բայց եւ այնպէս, ի նկատի առնելով պոէզիայի էստետիկ դիալեկտիկան, ես կարծում եմ որ մեծ քննադատը մի քիչ ընկնում է ծայրայեղութեան մէջ իր այս հեղինակաւոր կարծիքով:

Միթէ կարելի՞ է զաւզակութիւն համարել մի սիրահարի պաթետիկ եւ մելանխոլիկ զգացումների արտայայտութիւնը հանդէպ իր սիրուհու: Ընդհակառա՛կն, սա մի հոյակապ մոմենտ է, երբ մայիսեան մի սքանչելի գիշերուայ լիալուսինը իր արծաթեայ շողերն է ցօղում աշխարհի վրայ, սիրահար երիտասարդը մի համբոյր է ուզում իր սիրուհուց եւ ստանում է կոպիտ մերժում: Մի՞թէ աննորմալ եւ տգեղ երեւոյթ չի, երբ զաւզակութիւն ենք որակում բանաստեղծի էսպիսի նուրբ տուայտանքներն ու բնական պահանջը, որոնք երեւան են բերում իր քնարի լարերի վիպրացիան:

Տարօնցու ստեղծագործութիւնների տաղաչափութիւնը մեր հայկական ռիթմին չի համապատասխանում: Իսկ գալով ոճին, պիտի արդար լինել ասելու, որ մեր արձակ գրականութեան ձեւերից բոլորովին տարբեր է դուրս գալիս:

Տարօնցու ոտանաւորներից մասնաւորապէս յաջող են նրանք, որոնք լիքն են թէ՛ ձեւով եւ թէ՛ ռիթմով: Տանք նրա լարերից մի նմոյշ.

Հովե՛ր…
Կովե՛ր…
Ծովե՛ր.
Կախ կոկոններ:
Քամին փչում էր
Քնաքեր:
Գնա՛նք անվեհեր՝
Դէպի վեր.
Դէպի վեր…
Դէպի վեր…

Պիտի ասել թէ Ամերիկահայութիւնը հասունացել է ըմբռնելու եւ գնահատելու գրական ամենաընտիր գործերի ներքին խորութիւնը: Այդ տեսակէտից շատ նշանակալից են նաեւ Տարօնցու բոմանտիկ մի չարք կտորները, որոնց մէջ անուանի բանաստեղծը տալիս է մեզ մի սքանչելի հաւաքածոյ չորքոտանիների կեանքից, որոնց հոգեբանական ապրումները յաճախ շատ աւելի յուզումնալից են եւ խոր՝ քան ընթերցողների մեծամասնութեանը:

Ցիրաւի, Արամայիս Տարօնցին իր «Եթերական»ով հանդիսանում է արդէն հայ գրականութեան երկնակամարի համաստեղութեան ամենաշողշողուն աստղերից մէկը:

ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ

ՁԵՌԱԳՐԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Հայկական ձեռագիրներն ալ իրենց պատմութիւնը ունին՝ յար եւ նման զիրենք ծնող ժողովուրդին: Անոնք եւս շրջջած, գերի բռնուած կամ գաղթի ենթարկուած են: Գրիչները երբեմն վայրի մը մէջ սկսած են ընդօրինակել ձեռագիրներ, շարունակել ուրիշ վայրի մը եւ վերջացնել այլ տեղ մը: Այս տեսակ ձեռագիր մըն է Մատենադարանի թիւ 2705 Աստուածաշունչը: Սքանչելի մանրանկարներով զարդարուած այս մատեանը Առաքել արեղայ ընդօրինակել սկսած է ԺԳ. դարու վերջը կամ ԺԴ. դարուն սկիզբը Պոլոնիայի մէջ, Իտալիա: Անաւարտ ձեռագիրը ղրկուած է Խրիմ, ուր 1368ին զայն աւարտած է Նատիրի որդի Ստեփանոս Կաղարիա քաղաքին մէջ:

Այս վերջինը իր յիշատակարանին մէջ կը յայտնէ, որ երբ անաւարտ ձեռագիրը բերուած է Խրիմ, Յովհ. Սեբաստացի «աթոռակալ Հիւսիսական աշխարհի… շատ եւ յոլով ծախինք» լրացնել եւ զարդարել տուած է զայն «խորհրդական նկարակերպութեամբ՝ ոսկեզարդ երանգաներկ գունովք»: Ստեփանոսի համաձայն ամբողջ Հին Կտակարանը եւ Յովհաննու Յայտնութիւնը ընդօրինակուած է Լեհաստան եւ միայն Նոր Կտակարանը՝ (Յայտնութենէն զատ) Կաղարիա:

Ծանօթ է, որ ԺԲ.–ԺԳ. դարերուն Իտալիոյ մէջ կազմուած էին հայկ. գաղութներ: Ասոնք առաւելաբար ստեղծուած էին Կիլիկիոյ եւ Իտալիոյ մեծ կեդրոններու միջեւ հաստատուած առեւտրական կապերուն շնորհիւ: Կնքուած պայմանագիրներու համաձայն իտալացի առեւտրականները իրաւունք ունէին հաստատուելու Կիլիկիա, իսկ հայ վաճառականները՝ Իտալիա, ուր անոնք կը հիմնէին, այսպէս կոչուած «Հայոց տըներ», կը շինէին եկեղեցիներ եւ վանքեր: Հ. Ղեւոնդ Ալիշան «Սիսուան»ի մէջ նըկատել կու տայ, թէ արդէն ԺԴ. դարասկզբին կանգուն էին Պոլոնիայի հայկական Ս. Աստուածածին, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եւ Ս. Հոգի եկեղեցիները: Մատենադարանի թիւ 2705 ձեռագիրը ստեղծուած է այդ եկեղեցիներէն մէկուն մէջ:

Ձեռագրին հնագոյն մասէն մնացած են միայն երեք մանրանկարներ: Մէկը կը պատկերացնէ դրուագներ Դաւիթ արքայի կեանքէն, իսկ երկուքը՝ Յովհաննու Յայտնութենէն:

Գոյներու նուրբ եւ հարուստ երանգը, մարդկային կերպարներ պատկերելու եւ հոգեկանը արտայայտելու ձգտումը, ծաւալի ըմբռնումը, տիպարները տարածութեան մէջ զետեղելու կարողութիւնը իրաւունք կու տայ մտածելու, թէ անծանօթ ծաղկողը իր շրջանի լաւագոյն վարպետներէն եղած է: Նկարիչին ծանօթ եղած են իտալական արուեստին գեղեցիկ հոսանքները:

Նոր Կտակարանը, որ գրուած է Կաղարիայի մէջ, Խրիմ, նոյնպէս նկարազարդուած է, ինչպէս Յայտնութիւնը: Ձեռագրին երկրորդ մասին նկարիչը աշխատած է պահպանել նախորդ ծաղկողին ոճը: Հմտութեամբ պատկերացուած աւետարանիչներն ու առաքեալները ունին անհատականութիւն, որով կը վկայեն անծանօթ ծաղկողին վարպետութեան մասին:

1660ին Նիկողայոս Մելանաւոր վերանորոգած եւ վերստին ընդօրինակած է Հին Կտակարանին կարեւոր մասը: Բարեբախտաբար ձեռագիրը վերանորոգուած է մասամբ, այլապէս մեզի հասած չէին ըլլար անոր հնագոյն, բարձրարժէք մանրանկարները:

Նիկողայոս ծաղկած է նաեւ ձեռագրին երրորդ մասը: Կաֆայի մէջ ան ծանօթ էր իբրեւ անուանի գրիչ եւ ծաղկող: Ժամանակակիցներ անոր շնորհած են «ծաղկարար» եւ «մելանաւոր» տիտղոսները:

Նիկողայոս նախընտրած է Կիլիկեան պատկերազարդ մատեանները: Լաւ ընդօրինակող մը ըլլալով, ան աշխատած է նոյնութեամբ վերարտադրել կիլիկեան մանրանկարներու ոչ միայն պատկերագրական ձեւերը, այլեւ ոճը: Շարունակելով հանդերձ կիլիկեան գեղանկարչութեան աւանդութիւնները, ան, այնուամենայնիւ, չէ կարողացած արտայայտել կիլիկեան արուեստին հմայքն ու ներքին ուժը:

ԺԸ. դարու վերջերը ձեռագիրը տեղափոխուած է Նոր Նախիջեւան, իսկ 1920ի առենները՝ հոնկէ Երեւան:

Է. ԿՈՐԽՄԱԶԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳՐԱԿԱՆ ԷՋԵՐ, գրեց Ա. Ամուրեան (Անտրէ Տէր–Օհանեան), տպարան Մոդերն, Թեհրան 1971:

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ԳՐԻԳՈՐ ՇԱՀԻՆԵԱՆ

Ամբողջովին մոռցուած անուն մը որ նուրբ եւ երանգաւոր գրիչ մըն է սակայն եւ թրթռացող սիրտ մը, օծուած հաւատքով, յոյսով եւ սիրով:

Նախկին Արմաշական, Դպրեվանքի փայլուն ընթացաւարտ, Գրիգոր Շահինեան ուսանողական տարիներէն իսկ երեւան բերաւ իր գրական բնատուր ձիրքերը, որոնք տպաւորուեցան նաեւ այդ խընկահոտ միջավայրէն, կրօնական յուզումներէն, կոչնակներու երգին ու խորաններու ծաղիկներուն հետ նոյնացած:

Հին «Մասիս»ներուն մէջ կը հանդիպինք Գրիգոր Շահինեանի նկարագեղ էջերուն, որոնք մերթ Ծրագալոյց մը կը պատկերացնեն, մերթ Զատկական կամ Արեւագալի խորհուրդը, եւ բնութիւնը կը վերածեն եկեղեցիի մը, ուր հողին, տարրերուն, թռչուններուն եւ ծաղիկներուն պատարագն է որ կը մատուցուի խորհրդալի ներդաշնակութեամբ մը:

Եղաւ արդիւնաւոր ուսուցիչ մը եւ եկեղեցական բանաստեղծ մը, բայց կանխահասօրէն փակեց իր աչքերը, 1903ին, հազիւ 27 տարու:

ԾԻԾԵՌՆԱԿ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Վերջերս Հայաստանի մէջ մեռած է արձակագիր Սերգէյ Պայազատը: Ծնած էր 1909ին՝ Ալեքսանդրապոլ: Յաճախած է նախապէս Ներսիսեան վարժարանը:

Իր պատմուածքներուն առաջին ժողովածուն լոյս կը տեսնէ 1926ին, երկրորդը՝ 1929ին: Ժամանակին, Հայաստանի մէջ, մեծ յաջողութիւն ունեցաւ իր «Հարսանիք» կատակերգութիւնը, որ շարժանկարի վերածուեցաւ 1940ին՝ «Քարտէսում չնշուած կէտը» անունով:

Ծանօթ էր որպէս հմուտ եւ բարձր ճաշակով թարգմանիչ՝ Մ. Կորքիի, Ջեխովի եւ Օստրովսքիի պատմուածքներուն:

Ս. Պայազատ գրած է նաեւ շատ մը յառաջաբաններ բազմաթիւ խորհրդահայ գրողներու գործերուն:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՆ – ԺԱՄԵՐ –

Ցանկարծ սանդուխին տախտակները կռնչեցին. ի՞նչ բան էր անիկա. սթափեցայ իմ չարագուշակ երազանքէս. ոտքի ելայ եւ ականջ դրի. ուրուականային ներկայութիւն մը զգացի ինծի մօտիկ, սանդուխներուն վրայ. անձկութեան պաղ քրտինքը զգացի ճակատիս եւ ծոծրակիս վրայ. կարծես սոսկումի սաստկութեան մը մէջ մարմինս կ՚անէանար եւ ցուրտ պղպջակներ կազմելով կ՚անօսրանար եւ կը ցրուէր հեռուները:

Իմ էութեանս գիտակցութիւնը կորսընցուցի եւ սթափեցայ վայրկենապէս. անշարժ էի, արձանացած աներեւակայելի զգացումով…:

Ո՛չ, երբե՛ք, երբե՛ք, սոսկումի եւ արհաւիրքի որեւէ բոպէի մէջ մարդիկ նման զգացումէ չեն զալարուած:

Ծանր եւ տաժանելի բոպէներ, անձկութեան եւ սարսափի բոպէներ անցան այսպէս. ոտնաձայնը թեթեւ, ուրուականային, կը մօտիկնար: Անիկա էր որ կուգար դէպի ինծի… անիկա՝ որուն հեւծած դէմքը չէի տեսեր շաբաթներէ ի վեր եւ որուն կորացած քամակին յիշատակը կը յամառէր իմ մոլորած բիբերուս առջեւ, ահռելի յայտնատեսութեան մը նման:

Բայց անիկա կը մօտիկնար եւ ինծի այնպէս թուեցաւ որ անիկա քանի մը բոպէներէ ի վեր չէ որ կը յառաջանար դէպի ինծի, այլ իմ էութեանս սկիզբներէն ի վեր, մի՛շտ, անդադա՛ր, եւ ուրուն սպասումին անձկութիւնը, չարչարանքը, կանխազգացումը սառեցուցած էր հոգիս:

Ես այդ բոպէին չվախցայ վրէժի արտայայտութենէ մը, ամենաբուռն բըրտութիւնը պիտի ընդունէի համակերպութեամբ եւ գրեթէ գոհունակութեամբ, եթէ գիտնայի որ անիկա ֆիզիքական հարուածով մը պիտի փոխարինէր իմ իրեն պատճառած ցաւս, պիտի օրհնէի իր բազուկը, որովհետեւ ֆիզիքական ցաւին բարերար ուժգնութեանը մէջ թերեւս քանի մը օր մոռնայի իմ ներքին եւ մահացու սարսուռներս… պիտի ցաւէի ու տանջուէի մարդու պէս, եւ որքան հարուածը սաստիկ ըլլար, այնքան աւելի հպարտութեամբ պիտի կրէի զայն ու իր դէմ կանգնած անայլայլ ճակատով եւ ցուրտ աչքերով պիտի ընդունէի մահը…

Բայց ես կը վախնայի իր դէմքէն, իր երեւոյթէն. կը վախնայի իր աչքերէն ու շրթներէն եւ զանոնք չտեսած, անոնց տեսքին գաղափարովը կը յիմարանայի:

Քայլերը մօտիկցան ու թեթեւ հպում մը զգացի դրանը վրայ. կատարուած էր ինչ որ կը սպասէի, հոս էր, քայլ մը անդին, ու հիմա անիկա ինծի կը ներկայանար աններող չար բախտի մը պէս որ եկած էր դուռս զարնելու:

Բայց անսպասելի պաղարիւնութիւն մը վայրկենապէս հանդարտեցուց զիս. լսեցի ձայնս որ կը հնչէր ինծի օտար ձայնի մը պէս.

— Մտէ՛ք…

Դուռը դարձաւ իր ծխնիներուն վրայ ու ես զինքը տեսայ հեւ ի հեւ, ցաւագին, վտիտ ու գունատ ուրուականի մը պէս, բայց այդչափ. բոլոր մնացած ժամանակը, որքան ատեն որ անիկա իր մօտս կեցաւ, այլեւս մշուշի մը ետեւ կը կորսուէր իր դէմքը… այլեւս որոշակի չկըրցայ տեսնել զայն եւ այսօր ալ անկարելի է որ վերյիշեմ իր չարաչուք, իր տառապած, իր տարտամ դիմագծութիւնը…

Ներս մտաւ, ու նստաւ դէմս. իր շընչատ հեւքը արգիլեց զինքը խօսելէ երկար ատեն. իրականութեան գիտակցութիւնը կը կորսնցնէի հետզհետէ. ու միշտ անօրինակ մշուշ մը աչքերուս առջեւ վէտվէտելով արգելք կ՚ըլլար որ զինքը տեսնէի:

Տեսակ մը արբեցութիւն վերացուցեր էր զիս եւ կարծես հիմա ծարաւը ունէի աւելի ուժգին զգայնութեան մը, հետզհետէ աւելի ուժգին:

Ու կը սպասէի իր խօսքերուն…

Անիկա վրէժ լուծելու համար չէր եկած եւ իր անուժ բազուկները անկարող էին որեւէ հարուածի. անիկա անդրգերեզմանային ցրտութիւն մը եւ հանդարտութիւն մը ունէր, անանցանելի եւ յաւիտենական բանի մը նման: Իր ձայնը՝ որուն կը սպասէի դառն եւ հիւանդագին անհամբերութեամբ մը, լսելի եղաւ վերջապէս.

— Կը կարծէի որ մահը պիտի ազատէր զիս այս տաժանելի կեանքէն, բայց ահաւասիկ այդպէս չեղաւ. կը հասկնաք անշուշտ որ անհաշտելի կերպով մը խզուած ենք իրարմէ. աշխարհի առջեւ կապուած ըլլալով իրարու, ստիպուած ենք բնակիլ մէկ յարկի տակ… կ՚ուզէի դարձնել ձեր բոլոր ազատութիւնը, բայց…

Խուլ եւ չփոթ աղմուկի մը մէջ խօսքը կորսուեցաւ. սկսաւ հազալ բեկբեկ հեւքով մը:

Ոտքի վրայ կեցած մտիկ կ՚ընէի զինքը եւ կ՚ուզէի կոչել.

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(16 – Շար.)

Տիկին Բերկրուհի Նիքոլօ եւ զաւակը՝ Անի, Տէր եւ Տիկին Խորէն Մինասեան եւ զաւակները՝ Պօղոս, Գրիգոր եւ Արմենուհի, այրի Տիկին Նազիկ Նալպանտեան, Տէր եւ Տիկին Մելքոն Խսկիճեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մանուկեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժան Մանուկեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Աղաւնի Սաեփանեան, ինչպէս նաեւ Կարապետեան, Տէմիրճեան ընտանիքները եւ բոլոր ազգականները կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, քրոջ աղջկան եւ ազգականին՝

ՄԱՐԻԱՄ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ
(ծնեալ Նահապետեան, Կիւրլեցի)

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ 67 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Օգոստոս 13ին, Ուրբաթ օր, ժամը 14ին Շավիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին: Թաղումը Շավիլի գերեզմանատունը:

Հաւաքուիլ Շավիլի եկեղեցին ժամը 13,45ին Ռիւ տէ Թրուա Շանթիէ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Պապիկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ԳԱՌՆԻԿ ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դաւռայի Հայրենակցական Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Արաքսի Տէր-Յակոբեանի մահուան առթիւ, Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Մարգար Ծառուկեանէ 50 ֆր.:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՄԵՐ
ՀՌՈՄԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Ամէն Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, Հռոմի Ռատիօկայանէն 15 վայրկեան տեւող հայկական ձայնասփռում կը կատարուի, իտալական ժամով 17,45ին, որ կը համապատասխանէ Միջին Արեւելքի եւ Պալքանեան երկիրներու ժամը 18,45ին, իսկ Հայաստանի ժամը 20,45ին:

Վերոյիշեալ սփռումները կը կատարուին հետեւեալ ալիքներու վրայ.

Կարճ ալիք 41,38, 31,10, 25,55 մեթր:

Միջին ալիք 196 մեթր:

Սիրով կ'ընդունուին ոչ-քաղաքական բնոյթ ունեցող եւ հայ ժողովուրդը հետաքրքրող բոլոր լուրերը:

Հասցէ.

Sezione Armena' Radio Vaticana, ROMA

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս կիրակի, տօն է վերափոխման Ս. Աստուածածնի: Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն: Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8,30ին, պատարագ 10ին:

×

Երկուշաբթի, յիշատակ է Մեռելոց: Ժամը 10ին կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՏԷՍԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ եկեղեցւոյս անուանակոչութեան, Աստուածածնի տօնը կը կատարուի աւանդական շուքով, Կիրակի առաւօտ: Մատաղ եւ խաղողօրհնէք:

Երգեցողութիւնք՝ տեղւոյն երգչախումբին կողմէ, կը մասնակցի Օրիորդ Անժէլ Կարապետեան:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի Վերափոխում. ձայնաւոր պատարագ, անդաստան եւ խաղողօրհնէք ժամը 10,30ին:

×

ՊՕՄՈՆ — Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի կը կատարուի խաղողօրհնէք: Ժամը 10,30ին, պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի նահատակներու յիշատակին՝ յետ պատարագի:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Ս. ԳՐԻԳՈՐ-ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, Օգոստ. 15ին, ինչպէս ամէն տարի, խաղողօրհնէք կը կատարուի եւ պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի նահատակներու յիշատակին, առաւօտեան ժամը 10ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ – ԼԱՍԻՈԹԱ

Մարսէյլի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնին առիթով եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի մայր եկեղեցւոյ մէջ 15 Օգոստոսի Կիրակին:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Յակոբ Եպս. Վարդանեան:

Իսկ Լասիոթայի Ս. Կարապետ մատրան մէջ կը պատարագէ Հմայեակ խաչակիր քահանայ Համբարձումեան:

Պատարագներու աւարտին կը կատարուի խաղողօրհնէքի արարողութիւն:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ 10ին, քարոզ 11,15ին, խաղողօրհնէք 11,45ին:

×

ԱՐՆՈՒՎԻԼ — ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Այս Կիրակի Վերափոխում Ս. Աստուածածնի եւ աւանդական խաղող օրհնութիւն: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին, պատարագ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Մեսրոպ Քահանայ Ժամկոչեան:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս 15ին, ամբողջ օրը

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ, ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ

COLONIE ST. ANDRE, Route de Bessan, Béziers (34)

Հեռ. 28-81-76

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մշակոյթի Տան գրական երեկոն, Հոկտեմբեր 9ին, նուիրուած Զարենցի եւ Վարուժանի ֆրանսերէն թարգմանութեան գործերուն:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբի տարեկան ճաշը Հոկտ. 30ին:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ ՏՕՆԸ ՊԷԼՖՕՆԹԷՆԻՄԷՋ
ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ, 14 Օգոստոս, Պէլֆոնթէնի Կապոյտ խաչի կայանի մէջ տեղի կ'ունենայ, առաւօտեան ժամը 10ին, պատարագ եւ խաղողօրհնէք: Կը պատարագէ Տէսինի շրջանի հոգեւոր հովիւ՝ ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ:

Յերեկին՝ ճաշ: Կէսօրէ ետք տեղի կ'ունենայ աւանդական դաշտահանդէսը, մանուկներու կազմակերպած յայտագրով:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները 1971–1972

Կ'ընդունուին բարեկիրթ եւ ուշիմ մանուկներ: Կ'աւանդուին պետական եւ ազգային ուսումներ եօթներորդ դասարանէն սկսեալ մինչեւ Աւարտական դասարան Classe Terminale).

Անոնք որ կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները, այժմէն փութան ապահովել տեղերը:

Direction du Collège Arménien
26, Rue Troyon — 92 - SEVRES
Tél. : 027-18-28

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱԻԱՎԻՃԱԿ, ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի այս եղանակին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան Գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ այս տարի՝ Օգոստ. 2էն 29:

ԴԻՒԱՆ ՎԱՐԻՉ ՄԱՐՄՆՈՅ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Նոնք որոնք կը փափաքին արձանագրել իրենց աղջիկները պէտք է դիմեն վարժարան, ամէն օր, առաւօտեան ժամը 9–12:

Հեռաձայնի թիւ 927–01–72 :

ԳԱՐՆԱՆ ՀԵՏ,
ԳԱՐՆԱՆ ՇՈՒՆՉ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU

Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

BNP

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 14 ՕԳՈՍՏՈՍ
SAMEDI 14 AOUT 1971
LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 12189
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.189

«ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ՄԻ ԱՆՅԱՅՏ ԳՐՈՂ»՝ ՂԵՒՈՆԴ ՄԵԼՈՅԵԱՆ

—o—

ԽՄԲ.— Երեւանի «Գրական Թերթ»ի Յուլիս 9ի թիւին մէջ, «հայրենի յայտնի գրող» Նշան Մուրադեան վերոյիշեալ խորագրով յօդուած մը ստորագրած է, Ղեւոնդ Մելոյեանի եւ անոր «Արմենոյշ»ին մասին, ուր կ'ըսէ ի մէջ այլոց.«...*Թէ ո՞վ է այդ հայազգի գրողը մեզ յայտնի չէ: «Արմենոյշ»ը հեղինակի միակ գո՞րծն է, ֆրանսերէն գրուած, թէ թարգմանուած է հայերէնից, գրե՞լ է նա այնուհետեւ այլ գործեր եւս, ընդհանրապէս մասնակցե՞լ է գրական-հասարակական կեանքին — հարցեր են որոնք սպասում են իրենց պատասխանին*»:

Եւ որպէսզի դեռ շատ չսպասեն, ստորեւ կուտանք ուզուած պատասխանը, վերհրատարակելով նախ Մելոյեանի համառօտ կենսագրականը (Ամէնուն Տարեգիրք 1967-1968), ապա մեր ողբացեալ աշխատակից Պետուշի մէկ տոմսը, գրուած «Արմենոյշ»ի առթիւ:

×

Ռուբէնի ինքնատիպ բացատրութեամբ, «Դաշնակցութեան մէջ դրամագլուխ դարձած» եւ առենօք յեղափոխական գործօն դէմք մը հանդիսացած Ղեւոնդ Մելոյեանը, որ ընկերական շրջանակի մէջ կը կոչուէր Մելօ փաղփաղիչ անունով, արդար համբաւի տէր էր նախ իբրեւ յեղափոխական եւ այնուհետեւ իբրեւ տաղանդաւոր գրող, — վիպագիր եւ թատերագիր: Իբրեւ յեղափոխական ղեկավար դէմք գործած է ան գլխաւորաբար Վասպուրականի մէջ: Եղած է անբաժան գործակիցը Համբարձում Արամի, Օսմանեան Սահմանադրութեան նախորդող շրջանին եւ Դաւոյի դաւաճանութեան հետեւանքով ձերբակալուած անոր հետ, երբ պահուըտած էին ջրհորին մէջ եւ սակայն, հակառակ կրած զարհուրելի խոշտանգումներուն, աներեր մնացած է յեղափոխականի իր հաւատքին մէջ: Սահմանադրութենէն ետք, սակայն, երբ յեղափոխական գործօն աշխատանքի ասպարէզ մնացած չէր, մէկ անգամէն չքացաւ ան նաեւ հանրային գործունէութեան ասպարէզէն, յայտնուելու համար այնուհետեւ իբրեւ գրական դէմք, բառ արժանւոյն:

Ղեւոնդ Մելոյեան ծնած էր Վասպուրական 1877ին, աւարտած էր Էջմիածնի ճեմարանը եւ իբրեւ ուսուցիչ պաշտօնավարած էր Վանի կեդր. Վարժարանին մէջ: Սահմանադրութենէն ետք անցած էր Պոլիս, ժամանակ մը գտնուած էր Սկատափարի կեդր. Վարժարանը: Այնուհետեւ խպառ հեռացած էր Պոլսէն, գացած էր նախ Զուիցերիա եւ ապա հաստատուած էր Ֆրանսա:

Այդ Թուականէն ասդին այլեւս երբեք չէ հետաքրքրուած յեղափոխական-հասարակական աշխատանքով եւ ապրած է մեկուսացած կեանք մը: Ռուբէն՝ իր յուշերուն մէջ անդրադառնալով այս իրողութեան, կը գրէ ի միջի այլոց.— «Երբ նկատի առնենք անոր 40 տարուան բացակայութիւնը հասարակական ասպարէզէն, երբ նկատի առնենք, որ եկան անցան 1915, 1917-1920 Թուականները, երբ իր մտերիմները, իր պաշտած սերունդը՝ կենաց եւ մահու կռիւ կը մղէին եւ ինքը բացակայ էր եւ դիտող, կարելի է ասել որ Մելօն կորսուեցաւ: Բայց երբ նկատի առնենք անոր նոյն հոգեբանութեան վրայ մնալը, անոր հաւատարմութիւնը միեւնոյն հասկացողութեանց, ինչպէս որ 1909ին, ապա պէտք եզրակացնել, որ կան դէմքեր, որոնք, թէկուզ իրենց տարիքն ալ առնեն, միշտ թարմ եւ երիտասարդ կը մնան» («Հայ Յեղափոխականի մը Յիշատակները», Բ. հատոր, էջ 361-366):

Քաշուած՝ յեղափոխական-հասարակական ասպարէզէն, Ղեւոնդ Մելոյեան յայտնուեցաւ այնուհետեւ հայ եւ ֆրանսական գրականութեան մէջ: Իր առաջին վէպը՝ «Մայրը», որ լոյս տեսաւ Պոլսոյ մէջ 1911ին եւ վերհրատարակուեցաւ Փարիզ, 1960ին, յարձակումներու թիրախ դարձուց զինք, իբրեւ «անբարոյական մէկը»: Ռուբէնն է որ կը գրէ դարձեալ այս մասին.— «Մելօն կը ճանչնայի հինգ մատներուս պէս, բայց որ նա ընդունակ է անբարոյականութիւնը քարոզել, այդ անհնարին, քանի որ ան մաքուր եւ բիւրեղացած է Վարագայ աղբիւրներու նման: Յետոյ հասկցայ որ Մելօն սուզած էր, Ֆրոյտի նման, ենթագիտակցական աշխարհին մէջ, ուր մտնելու ոչ թափը եւ ոչ ալ համարձակութիւնը ունէր անոր քննադատը»:

Ունի ան բազմաթիւ վիպային ու թատերական գործեր, որոնցմէ յիշենք «Անառակ որդին», «Երեք ընկերներ», «Մարդիկ արածում են», «Նկարներ», «Դաւաճանութիւն», «Սուտը», «Գետնին տակէն», «Ջրհորին առեղծուածը», «Երբ կ'ապրէինք», եւայլն: Իսկ ֆրանսերէնով գրած է «Արմենոյշ»ը, որ արժանացաւ մրցանակի Զուիցերիոյ մէջ, «Կանաչ մզկիթի տէրվիշ Սալահը», «Սփինքս» եւ «Այսպէս կ'ըսեն», բոլորն ալ թատերախաղեր: Իր վերջին գործը եղաւ «Սաղայելական» երեք արարով թատերախաղը, հայերէն (1965):

Վաստակաշատ Ղեւոնդ Մելոյեանն ալ հրաժեշտ տուաւ անցաւոր կեանքին 1967 Դեկտեմբեր 18ին, Փարիզի արուարձաններէն՝ Քրէթէյի իր բնակարանին մէջ:

«ԱՐՄԵՆՈՅՇ»

—o—

Սիրուն եւ սրտալի անուն:

Ծնած Ժընեւի մէջ: «Արմենոյշ»: Ղ. Մելոյեան:

Եօթանասուն օտարներու մէջէն, պսակուած Ա. գնահատանքով:

Բեմ ելած՝ պոռալու համար Հայուն անասելի եւ անչափելի ցաւը քաղաքակիրթ ժողովուրդներուն երեսին:

Անոնց կրանիթէ սրտերուն վրայ իբրեւ մուրճ խփելով-զարնելով:

Ղեւոնդ Մելոյեան: Հայ՝ ուղն ու ծուծով:

Եւրոպացի՝ դիմագծով եւ բնաւորութիւնով:

Համեստութիւն մը անարուեստ ու բնածին:

Անծանօ՞թ մը: Երբեք:

Մեր վերջին կիսադարեան հայ յեղափոխական եւ գրական անդաստանին մէջ իր ածուն շինած է ան:

Երբ կը խօսիս իրեն հետ՝ տարիքը ֆրանս-երեսուն տարի մը կը զեղչուի իր դէմքէն: Ոգեւորութիւն եւ հաւատք իր ցեղին վրայ:

Ստիպած են զինքը՝ բեմ հանել իր «Արմենոյշ»ը: Ցոյց տալ մեր նորերուն իրենց ցեղին ազնուական տառապանքը՝ իրենց որդեգրած լեզուով: Ֆրանսաբարբառ:

Բաց ֆրանսագէտ մը ինքն ալ: Իր մայրենի լեզուին՝ հայերէնին համահաւասար:

— Ա՛խ, եթէ «Արմենոյշ»ի փոխարէն «Ռաշէլ» կնքած ըլլայիր այդ գրութիւնդ՝ յաջողութիւնը ապահովուած էր Իսրայելացիներէն...

— Ես իմ ցեղիս տառապանքովը մտահոգ, ոչ իսկ մտքէ կ'անցընեմ այդ «չարչի»ութիւնը...

Այս Շաբաթ երեկոյ, Իէնայի բեմէն պիտի պոռթկայ Հայոց Եսթերը, «Արմենոյշ» իր ցեղին լուռ տուայտանքը՝ օտար եւ հայ դերակատարներով:

Հոն պիտի ըլլայ անպայման եւ պարտադրաբար մեր հայ նոր եւ հին սերունդը:

«Հայերէն չեմ հասկնար» պատճառաբանութեան ետին ապաստանելու պատրուակ չկայ:

Հայ երիտասարդը իր քրոջը, մօրը եւ իր ցեղին ցաւովը պիտի մկրտուի քանի մը ժամեր:

Բացակայութի՞ւնը: Օ՛, ոչ միայն ցեղային ուրացում, այլեւ վատօրէն իրենց քրոջ տուայտանքին կռնակ դարձնել պիտի նշանակէ:

Ասպետականութեան պակաս:

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

(«Յառաջ», 1948, Նոյեմբեր 18)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

—o—

ՊՈԼՍՈՅ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրած էինք, Օգոստոս 11ին սկսաւ 83 ամբաստանեալներու դատավարութիւնը Պոլսոյ զինուորական Ատեանին առջեւ: Պաշտպան փաստաբանները յայտնելէ ետք թէ ամբաստանեալները վստահութիւն ունին ատենակալներու անաչառութեան նկատմամբ, շեշտեցին թէ պատերազմական վիճակի Ատեանը անկախ դատարան մը չէ, քանի որ զինուորական դատաւորները նշանակուած են Ազգ. Պաշտպանութեան եւ Վարչապետին առաջարկին վրայ: Այդ պատճառով, անհրաժեշտ նկատեցին որ Ատեանը հրաժարի այս դատավարութիւնը վարելէ եւ զայն յանձնէ Սահմանադրական Ատեանին:

Ատեանը չընդունեցաւ այս տեսակէտը եւ մերժեց նաեւ պաշտպան կողմին այն առարկութիւնը թէ ամբաստանագիրը ոչ մէկ լուրջ փաստի վրայ հիմնուած է:

Վոսփորի արեւելեան ափին վրայ, Սելիմիէի պահականոցին մէջ է որ տեղի կ'ունենայ դատավարութիւնը: Ամբաստանագրի ընթերցումին առեն, դատախազը յայտնած է նաեւ թէ ամբաստանեալներէն մէկը՝ Էքրէմ Աճունէր, զկեանս ծերակուտական, որ մասնակցած էր 1960 Մայիս 27ին պետական հարուածին, Պոլիս եկած էր Փետրուար 7ին (Մարտ 11ի զօրավարներու միջամտութենէն ամիս մը առաջ) հրահանգներ տալու համար գաղտնի կազմակերպութեան. «Եթէ այսօր ձախի յեղափոխութիւն մը չիրագործենք, մեզ կը կանխէ աջի զինուորական պետական հարուած մը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻԱ, Ուրբաթ օր, դեռ ոչ մէկ լուծում գտած էր իրլանտական տագնապին: Օգոստ. 12ի օրը համեմատաբար հանդարտ անցած է, մինչ վախ կար որ բողոքականները ցոյցերով ոգեկոչեն իրենց յաղթանակին տարեդարձը: 7000 գաղթականներ, որոնք միայն կաթողիկէ չեն, արդէն իսկ Հարաւային Իրլանտա ապաստանած են:

ԺԱՆ-ՄԱՐՔ ԹԷՆՊԷՅԿ, դերասան եւ արտասանող (գլխաւորաբար հեռատեսիլէն) մեռաւ առջի օր օդանաւի արկածով մը: Ինք կը վարէր իր փոքրիկ օդանաւը Վօքլիւզի մէջ եւ հաւանաբար մահը մեքենայի խանգարման հետեւանք է: 47 տարեկան էր:

Օրը Օրին

ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐԻ ԳԱՅՄԱԳԱՄ

—o—

Սիվրիհիսար անունով գիւղ եղեր է կամ ոչ, որո՛ւն հոգը: Որո՛ւն հոգը մանաւանդ՝ թէ ո՞վ է եղեր այդ եղած կամ չեղած գիւղին նոյնիսկ գայմագամը:

Սփիւռք կայ կամ չկայ, որո՛ւն հոգը: Աւելին, որուն հոգը թէ ո՞վ է եղեր մի այսպէս կոչեցեալ Ղեւոնդ Մելոյեան: Հայաստանի մէջ իր մասի՞ն պիտի գրես. խորը երթալու պէտք չկայ. սիրտ պաղեցնելու պէս սահեցուր՝ «*Սփիւռքահայ մի անյայտ գրող*», — այսինքն՝ Սիվրիհիսարի գայմագամի պէս բան մը:

«*Սփիւռքահայ մի անյայտ գրող*»...

Այս վերնագիրն է ընտրած «Գրական Թերթ»ի Յուլիս 9ի թիւին մէջ, Ղեւոնդ Մելոյեանի «Արմենոյշ»ի մասին գրելով, Նշան Մուրադեան, որուն թէեւ անունը ցարդ չէինք լսած, բայց, ստիպուած ենք կարծես, Սիվրիհիսարցի ըլլալնուս, յարգանքով արտասանել իր անունը:

Ձէ՞ որ այսօր Կովկասի բոլոր *ինտելիկենտ*ները սփիւռքի մամուլին մէջ դարձած են տաղանդաւոր, վաստակաւոր, որակաւոր, համբաւաւոր, նշանաւոր եւ բոլոր *ւոր* յետադաս մասնիկներով ճոխացած հայրենի գրագէտներ:

Իսկ սփի՞ւռքը...

Սփիւռքի մէջ կարեւորը Սիվրիհիսարցի չըլլալն է. այն ատեն, դո՛ւն ալ կը դառնաս Խէրթեան, Վարժապետեան, Փանոսեան, Արարատ, Պ. Սիմոնեան կամ այլ խըւըր զըւըր սփիւռքի «հանրածանօթ գրագէտ», եւ կը հրաւիրուիս Հայաստան, Գրողներու Միութեան համագումարին:

ԶՈՒԼԱԼ

ՃԱՏՐԱԿ

Այս օրերս, Աթէնքի մէջ՝ տեղի կ'ունենան 1971ի ճատրակի աշխարհի ախոյեանութեան պատանեկան մրցումները:

Խորհ. Միութեան կողմէ նշանակուած միջազգային վարպետ՝ Երեւանցի Ռաֆայէլ Վահանեան արդէն երեք յաղթանակ տարած է Աւստրալիոյ, Շուէտի եւ Անգլիոյ ներկայացուցիչներուն վրայ: Այժմ կը գտնուի առաջին դիրքին վրայ:

Աշխարհի տարբեր երկիրներու չորս տասնեակէ աւելի լաւագոյն ճատրակ խաղացողները, բաժնուած վեց ենթախումբերու, պայքարի մէջ են դուրս ելլելու համար նախնական փուլէն:

Իւրաքանչիւր ենթախումբէն առաջին եւ երկրորդ տեղերը գրաւող մնացած 12 խաղացողները պիտի շարունակեն պայքարիլ հասնելու համար վերջնական եզրափակիչ մրցումին որուն յաղթականը պիտի արժանանայ գերագոյն տիտղոսին:

×

Օգոստոս 5ին, միշտ Աթէնքի մէջ, աշխարհի առաջնութեան եզրափակիչ մրցումներուն երկրորդ յաղթանակ մը տարաւ Ռաֆայէլ Վահանեան: Երրորդ շրջանին, ան 30րդ քայլին յաղթեց չեխոսլովաք Իվան Հաուզնէրին:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ տօնին առթիւ, «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ (Կիրակի թիւ): Մեր յաջորդ թիւը՝ Օգոստ. 17ին:

ՎԻԹԽԱՐԻ ՄՐՋՆՈՑԸ

Ա.

Մի տարի անուանի բանաստեղծ Մաքսիմ Ռիլսկին Ուկրաինայից որսորդութեան եկաւ Հայաստան եւ, բնականաբար, առաջին հերթին ինձ պիտի գըտնէր, որպէսզի իրեն մեր երկրի որսավայրերն առաջնորդեմ: Մեծ բաւականութիւն պատճառեց նրան լորի որսը Արարատեան դաշտում: Այգիներում բացօթեայ սեղան նստեց հայ հողագործների ու որսորդների հետ, տարուած դիտեց Արարատի վեհ կերպարանքը եւ մենք տեսանք, որ մրմնջում է ծեր պոէտն ինքն իրեն՝ յօրինում իր «Սոնետ Հայաստանին» յայտնի բանաստեղծութիւնը:

Ցանկացաւ տեսնել Աւետիք Իսահակեանին, որ այդ ժամանակ հանգստանում էր Դիլիջանում: Ստ. Զօրեանն ու ես ուղեկցեցինք նրան: Երբ մի ձորակից դուրս եկանք Ֆաղսիի դիմաց, մեքենան կանգնեցրեց, իջաւ եւ նայեց ձորում ցրիւ եկած քարաչէն խրճիթներին:

— Այդ ի՞նչ են դետի ափին, — հարցրեց տարակուսած:

— Գիւղ է, — ասացինք:

— Գի՞ւղ, — զարմացաւ մեր հիւրը, — ես միայն քարակոյտեր եմ տեսնում, այնտեղ գիւղ չկայ: Իսկ ո՞ւր են լուսամուտները, պատշգամբները:

Ծիծաղեցինք:

— Մարդիկ այդ քարէ կոյտերի ներսում են ապրում, խորքում, գետնի տակ, — բացատրեցինք մենք:

— Սպասեցէ՛ք, այսպիսի գետնափոր հիւղերի նկարագրութիւն ես որտե՞ղ եմ կարդացել: Քսենեֆոնի մօտ չէ՞, այո՞, ա՛յ քեզ բան, միթէ երկու հազար չորս հարիւր տարուայ մէջ հայկական բնակարանի ոճը չի՞ փոխուել...

— Փոխուել է, շա՛տ փոխուել, բայց ուրի՛շ գիւղերում: Իսկ այստեղ նոյնն է մնացել, որովհետեւ, տեսէ՛ք, գիւղը ձորից դուրս է գալիս ու շարք կազմում խճուղու երկու կողմերում:

Գլուխը օրօրեց, զարմանքը չէր անցնում: Մանաւանդ քարերի առատութիւնից:

— Սա գիւղ չէ, սա քարաստան է, — ինքն իրեն կրկնում էր Ռիլսկին: — Ցանկապատերն անգամ քարից են: Քարէ ցանկապա՞տ, ո՞վ է տեսել այդպիսի բան: Երեւի ամբողջ Ուկրաինայում այնքան քար չլինի, ինչքան այս գիւղում...

Կենդանի լինէիր, մի անգամ էլ այցի գայիր տեսածդ քարակոյտերին: Շատ չի անցել, ընդամէնը 15 տարի, եւ տեսած խրճիթների հետքն անգամ չկայ: Մի նոր ասֆալտուղի Արզականից գետն ի վեր ոլոր-մոլոր բարձրանում է դէպի Հրազդանի լիճը եւ ճամբորդը կանգ է առնում մի ոլորանում, ցած նայում զարմացած ու հարցնում.

— Ֆաղսին այստեղ չէ՞ր... Ո՞ւր է Ֆաղսին:

Չկայ, իմ փեսայ Բալոյի հին ջրաղացն էլ չկայ, քարակարկառ ցանկապատերն էլ չկան, Քսենեֆոնի տեսած խրճիթներն էլ, ուր միեւնոյն դռնից ել ու մուտ էին անում թէ՛ մարդիկ, թէ՛ անասունները, թէ՛ հաւերը... Ամէն գոյնի շողշողուն տանիքներով այնպիսի մենատներ են ցրուած նախկին Ֆաղսիի տեղ, Հրազդանի երկու ափերով, որ քաղաքում ապրող ուզած մտաւորականը շատ կ'ուզենար ապրել ու ստեղծագործել այդպիսի սիրուն ու յարմարաւէտ ամառանոցում:

Նոյն ասֆալտուղով վերադառնում ենք Լուսակերտ: Մեր ճանապարհին մի ձորակում կուչ էր եկած Քարաշամբ կոչուող խղճուկ գիւղակը: Տները նոյնն էին, ցանկապատերը նոյնը, ինչ տեսաւ Ռիլսկին Ֆաղսիում: Բայց այստեղ աւելին է կատարուել: Հինգ տարուայ մէջ գիւղի բոլոր բնակիչներն էլ նոր տներ են կառուցել: Կարծես հրաշքով հին Քարաշամբը տարել են նետել մի կորած ձոր եւ տեղը լուսաւոր մենատներով մի նոր աւան են դրել:

Աւելի արագ են կառուցում Գիմուշ հին ու տգեղ անուն ունեցող գիւղի բնակիչները: Իմ աշխատավայրը հեռու չէ այդ գիւղից եւ աչքիս առաջ, տառացի կերպով օրէց օր, ամսէ ամիս կերպարանափոխւում է հին Գիմուշը: Վերեւից Զարենցաւան քաղաքն է իր հզօրացող թեւերը ցած փռում ու հովանաւորում այս գիւղակին:

Երբեմնի ամայի բլուրներին վեր ելած վիթխարի շինարարութեան, վիթխարի գործարանների այդ նոր քաղաքը մի քանի տարում հզօր ձեռքով վեր քաշեց իր կեղտոտ, գզգզուած, աղքատիկ հարեւանին, մշակոյթ մտցրեց նրա մէջ, իսկ բնակիչներին՝ ձգտում ու ճաշակ՝ նոր կենցաղով ապրելու: Իսկ նոր հիմնուած պարտէզները, իսկ մատղաշ ծառերը, մայրացող հարսների նման...

Հիմա Գիմուշցիք իրենց անասուններն են կապում այն տներում, ուր ապրում էին ծնուա՛ծ օրից: Գիմուշից ինչ է մընացել, եւ հարկ է, որ դէն նետի իր Գիմուշ անունը եւ վերադառնի իր պատմական Կարենիս գեղեցիկ անունը, որ հպարտօրէն կրում էր հին դարերում՝ Պահլաւունի իշխանների տիրապետութեան ժամանակ:

Այդպէս կերպարանափոխւում են Զարենցաւանի հարեւան միւս գիւղերը եւս, ինչպէս եւ Հրազդանի ամբողջ շրջանը, որի նոր բնակիչներից մէկն եմ ես:

Իսկապէս, մըջիւնի բնաւորութիւն ունի մեր ժողովուրդը, անընդհատ գործում է, անընդհատ կառուցում: Ընդամէնը տասը տարի է, որ ես ամարանոց եմ կառուցել ու հաստատուել այս շրջանում եւ, չեմ չափազանցում, այդ չնչին միջոցում աւելի է կառուցուած, քան դրանից առաջ հարիւր, երկու հարիւր, երկու հազար տարիների ընթացքում: Չէ՞ք հաւատում, շրջեցէք Հրազդանի գիւղերը, դիտեցէք նախկին հիւղակների տեղ հպարտօրէն վեր ելնող նոր տները՝ թաղուած կանաչի ու ծառերի մէջ, — ամբողջը նոր, հաճելի, աչք շոյող, ո՛ւր մնացին «կուլի երկրի» աթարէ «ամբրոցները» ու հոտաւէտ «բասմաները»... Զմոռանաք նայել արդիւնաբերական այն հսկաներին եւս, որոնց յետամնաց հողագործութեան այդ շրջանը միանգամից հանեցին Հանրապետութեան շրջանների առաջին շարքը: Նրանցից մէկը՝ նոր կառուցուած ջերմելեկտրակայանը, աւելի ելեկտրականութիւն է արտադրում, քան Հայաստանի բոլոր ջրելեկտրակայանները միասին վերցրած...

Ու այդ ամէնը տեսնելիս չես կարող չյիշել, որ մեր ժողովրդի ոգու այդ հիմնական գիծը՝ ստեղծագործական տենդը՝ նկատել եւ խոստովանել են նոյնիսկ նրա ոխերիմ թշնամիք: Թուրք պատմաբան Ջելեբին չորս դար առաջ այսպիսի միտք է յայտնում թէ՝ «այս ի՛նչ զարմանալի ժողովուրդ են այս «էրմանիները», զօրքով գալիս ենք կոտորում, հրդեհում, քանդում շէնքերը, հողին հաւասարեցնում (այս խօսքերը սրտի հովուցքով է ասում), բայց մի երեք-չորս տարի անց նորից ենք գալիս ու տեսնում, որ աւելի լաւ շէնքեր ու քաղաքներ են կառուցել, աւելի են հարստացել: Ու նորից ենք քանդում, նորից հրդեհում, նորից հողին հաւասարեցնում...» (էֆէրիմ, ի՞նչ չըՆորք ունէք որ...):

Ահա ինչ պատմական պայմաններում է զարգացել մեր ժողովրդի կառուցողական ոգին, եկել են, հրդեհել, հողին հաւասարեցրել ու քշուել: Ապա սարերը փախած մեր նախնիք իջել են քարանձաւներից, հաւաքել աւերակների քարերը, գործի կպել, ամէն չէն, ամէն գիւղ մի մըրջնոց է դարձել: Եւ այսպէս, դարեր շարունակ: Այնքա՛ն անգամ են վերաշինել իրենց քանդուած ու կողոպտուած բները, որ կառուցելը բնազդ է դարձել հայ մարդու համար՝ իր յարատեւելու հիմնական բնազդը:

... Զարմանալի արագութեամբ են աճում հայ գիւղացու ճաշակը եւ մտաւոր պահանջները: Մի օրինակ բերեմ: Երբ ես եւ Հր. Քոչարը եկանք հաստատուեցինք այս աւանում (Լուսակերտում), մեր հարեւանները ապրում էին անյարմար տնակներում: Երկար զօրանոցի էին նման նրանց կացարանները, որ բաղկացած էին 15–20 նեղլիկ ու մանր բաժանմունքներից, ուր ժամանակաւորապէս տեղաւորուել էին Գիմուշցէսը կառուցող բանուորները:

Ջրելեկտրակայանը կառուցուեց, բայց տնակները չքանդեցին, եւ նրանցում շարունակում էին բնակուել կայանի նախկին կառուցողները, որոնք այժմ ամէն օր աշխատելու էին գնում Արզնի, Երեւան, Զարենցաւան:

Մի առիթով Հանրապետութեան ղեկավարները Լուսակերտ եկան, նրանց ցոյց տուինք տնակները եւ խնդրեցինք նոր շէնք կառուցել բանուորութեան համար: Խոստացան եւ շուտով էլ կատարեցին իրենց խոստումը, այժմ աստծու «զօրանոցները» չկան եւ չորս յարկանի մի շէնքի, յարմարաւոր սենեակներում տեղաւորուել է նախկին քարաքբնակներին՝ 44 ընտանիք: Շէնքն ունի կենտրոնական ջեռուցում, նկուղներ, պարենամթերքի խանութ, ընդարձակ բակ, կոյուղի, ջուր: Բնակարաններում՝ լողարաններ, ցնցուղներ, զուգարաններ, ընդարձակ պատըշգամբներ, — բաներ, որ իրենց կեանքում չէին տեսել լեռնային յետամնաց գիւղերից իջած այդ մարդիկ:

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Գ. ԶՕՀՐԱՊԻ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄԸ

Ա.

ԽՄԲ.— Գրիգոր Զօհրապ, որ, ինչպէս ծանօթ է, անդամ էր ոչ միայն Ազգային Երեսփոխանական ժողովին, այլեւ Օսմանեան խորհրդարանին, զեկուցում մը կատարած է Սկիւտարի «Րաֆֆի» Միութեան սրահին մէջ, 1910 Սեպտեմբեր 25ին: Զեկուցումը լոյս տեսած է առանձին գրքոյկով, 28 էջ, Պոլիս, նոյն տարին:

Ստորեւ հատուածներ այդ հաշուետուութենէն, որով պատկերացումը կը տրըուի միաժամանակ ժամանակաշրջանի հայ կեանքին:

Պոլսոյ մտաւորական երեք մեծ վառարաններէն՝ Հասգիւղէն, Օրթագիւղէն, Սկիւտարէն՝ ամէն մէկը մեր ցեղին գրական հանճարը մարմնացնող դէմքով մը կը պարծի: Հասգիւղ Եղիա Տէմիրճիպաշեանը ունի, Օրթագիւղ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանը, Պետրոս Դուրեանն ալ ձերինն է, Սկիւտարցիներ:

Երեքն ալ ժողովուրդի զաւակ են, բայց Եղիան քիչ մը մռայլ է, Պէշիկթաշլեանը քիչ մը տոհմիկ, Դուրեանն է ամէնէն պարզը ու իր պարզութեանը մէջ զըզացմանց ամէնէն վեհ բարձրութեան հասնողը, բուն ժողովրդային հանճարն է անըստ իս:

Ասոր համար, ինչպէս ուրիշ անգամներ, այսօր ոտք կոխելուս Սկիւտարի հողին վրայ, երկիւղածութեամբ, քիչ մըն ալ տրտմութիւնով կ'ողջունեմ իր անշուք գերեզմանը, որ հոս մօտիկնիս է: Թոյլ տուէք, որ այս մեծ անունով, այս մեծ յիշատակով բարեւեմ զձեզ:

Այս անունները յիշելուս համար մի՛ կարծէք, որ հոս եկայ գրական սեռերու վրայ բաղդատութիւն մը, ուսումնասիրութիւն մը ընելու համար: Այսօր գրա-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա. ՄԱՍ

ԱՑԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

— Զիս իր քովը նստեցուց, ապա ձեռնոցները հանեց եւ դէմքս դդուեց. «էլմասըմ» ըսաւ, ինչո՞ւ այդպէս կը շարունակես ինձ հանդէպ դէշ ըլլալ, ի՞նչպէս, ուրեմն կուրծքիդ տակ գտնուած սիրտը քուկդ չէ՞: «Ի՛նչպէս թէ իմս չէ, հանըմս», ըսի անոր ժպտելով: «Բայց եթէ քուկդ ըլլար, ան ալ դէմքիդ նման գեղեցիկ եւ փափկազգաց պիտի ըլլար: Գոնէ ձգէ որ ինչպէս միշտ, ասկէ վերջն ալ շարունակեմ գալ քեզ տեսնել, եւ կը յուսամ Աստուած կուրութիւնդ շուտով փարատէ զոր հիմա, երիտասարդական հըպարտութիւնդ այնքան թանձր քօղով մը ծածկած է եւ այն ատեն պիտի տեսնես թէ քեզ սիրող սիրտ մը որքան կը տառապեցնես»:

— Շատ լաւ, գոչեց խանդավառուած Քէմալ փաշա: Այս կինը պիտի կրնար ամենամեծ զոհողութիւններու ենթարկուիլ, եթէ իր իղձը իրականացնելու ամէնէն փոքր յոյսը ունենար:

— Ատիկա ակներեւ է, վսեմափայլ տէր, աւելցուց Հասան ժպտելով, կանանց սիրային յարաբերութիւններու մէջ ցոյց տուած յարատեւութիւնը, նոյնիսկ պաշտօնական սիրոյ պատմութեան մէջ բազմաթիւ քրոնիկներ ձգած է: Կը յուսամ որ Տիգրան վաղը դիշեր Ն. Վ. Մուխթար փաշային ապարանքին մէջ գտնուի:

Երիտասարդ – Թուրքին այս խօսքին վրայ, Տիգրանի վարդագոյն դէմքը մեռելային տժգունութեամբ մը համակուեցաւ եւ հակառակ ձեղունէն կախուած լապտերին աղօտ լոյսին ակնյայտնի եղաւ:

Երիտասարդին այդ տժգունութիւնը Քէմալի սուր ակնարկէն չվրիպեցաւ:

Բռունցքը սեղմեց եւ խօսքը միւններուն ուղղելով մենախօսելու նման ակռաներուն մէջէն մրմնջեց.

— Ագըլսըզ ատամ էօլիւմտէն գորքար (անխելք մարդը մեռնելէ կը վախնայ):

Տիգրան այս վիրաւորիչ խօսքէն շառագունեցաւ:

Ամօթէն արիւնը գլուխը խուժեց, մինչ աչքերը յանդգնութեան փայլակներ արձակեցին:

— Փաշաս, ըսաւ անդրդուելի շեշտով մը, ես տակաւին կենաց գրքին մէջ յառաջացած չեմ: Այսուհանդերձ գլուխս գաղափարներով լեցուն է: Կուրծքիս տակ ես ալ հուր կը զգամ, որ ինձ կարծել կուտայ թէ աւելի մեծ եմ անոնցմէ, որոնք թէպէտ շատ կարդացած են, բայց այդ կարդացածնին բանի մը ծառայած չէ:

— Այդ մասին իրաւունք ունիս, ընդմիջեց Հասան:

— Մի՛ ընդմիջեր տեսնենք ի՛նչ ըսել կ'ուզէ, վրայ բերաւ փաշան զարմացած, եւ տեսնենք երկչոտութիւնը ի՛նչպէս պիտի արդարացնէ: Ասկէ պիտի եզրակացնեմ թէ վեհ Գաղափարին ծառայելու կարող է կամ ոչ: Մի քաշուիր եղբայր, ազատ խօսէ:

Տիգրան ալ աւելի քաջալերուած շարունակեց.

— Ըսիք թէ վախցայ: Սակայն ձերդ վսեմափայլութիւնը պէտք չէ մոռնայ թէ հազիւ քսանեմէկ տարեկան երիտասարդ մըն եմ, որ անփորձ ցեղի մը կը պատկանիմ, որ դարերէ ի վեր հոգւոյն մէջ վախ մը կը պահէ եւ այդ վախը սերունդէ սերունդ իր շառաւիղներուն կը փոխանցէ: Առաջին տպաւորութիւնը զորս յիշողութեանս մէջ մնացած է կեանքիս այս կարճ միջոցին մէջ, ծնողքիս արիւնի տպաւորութիւնն է: Կը խոստովանիմ թէ դեփ-դեղին եղայ, երբ Մուխթար փաշային հարէմը պէտք է մտնեմ ըսիք: Ինձ այնպէս թուեցաւ թէ մարմնոյս մէջի ամբողջ արիւնս աչքերուս առջեւ կուտակուեցաւ եւ դարձեալ այն տեսարանը միտքըս եկաւ, որ տասներկու տարիէ ի վեր գիս կը հալածէ:

Տիգրանի խօսած միջոցին, Երիտասարդ Թուրքերը յուզումնալից ակնարկ մը փոխանակեցին, փաշան պահ մը գլուխը ծըռեց, վայրկեան մը մտածեց, ապա ձեռքը աշխուժիւ երիտասարդին երկարեց.

— Այո, իրաւունք ունիս զաւակս, գոչեց սիրալիր շեշտով մը: Արդարեւ գեղեցիկ գաղափարներ ունիս եւ կը յուսամ հոգիիդ ազնուութիւնը կեանքի փորձառութենէդ պակասը ամբողջացնէ: Սակայն ասիկա առաքելութեանդ նպատակին հետ ոչ մէկ յարաբերութիւն չունի: Ինքզինքդ քննէ եւ պատասխանէ: Պիտի կարողա՞ս ստացած հրահանգներդ գործադրել:

— Կ'երդնում ձեռքէս եկածը ընել, պատասխանեց Տիգրան ոգեւորուած:

Փաշան երիտասարդին նուրբ ձեռքը բռնեց եւ զայն ցուցնելով յարեց.

— Զգուշացիր սիրելի, այս գողտրիկ ձեռքը գաղափար մը կանգուն պահելու պիտի սահմանուի, որուն վրայ ամբողջ աշխարհը պիտի հիմնայ:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

կան վայելքները, անդորր ու պայծառ հորիզոնները թողած ենք: Քաղաքական ու ազգային անպակաս վէճերը ատելութիւններու վերածելով դրաղած ենք բոլորս, ճիշդ ինչպէս վայրենիները իրենց նեռերուն բացած վէրքը բաւական չսեպելով մահացու թոյնի մը մէջ կը թաթխեն զանոնք: Ամբողջ ժամանակնիս ատով գրաւուած է, ատեն չունինք գեղեցիկ մը, սիրուն ասացուածք մը ճաշակելու:

Խոստովանինք, որ մեր ազգին մէջ այսօր պարզուող տեսարանին առջեւ կ'արժէ, որ քիչ մը կանգ առնենք ու խորհրդածենք:

Ցեղակցութիւնն ու խաւարամտութիւնը մեր մէջ յարձակողականի սկսած են, հետեւելով պատերազմական արուեստի այն սկզբունքին, որ կ'ըսէ.— Լաւագոյն պաշտպանողականը յարձակողական շարժումով կ'ըլլայ: Ասոր մէջ յանդուգն բան մը կայ, զարմանալի՝ ոչինչ: Մեր ազգը այս տեսակ կռիւներու շատ անգամ ականատես եղած է: Խաւարը լոյսին առջեւ դիւրութեամբ չի հրաժարիր իր գահէն ու մութ տիրապետութենէն. քայլ առ քայլ կը նահանջէ անիկա:

Եթէ Պոլսոյ վերջին 70 տարուան պատմութիւննիս աչքէ անցընենք, նմանօրինակ երեք մեծ բախումներ կը տեսնենք խոյն:

Առաջինը՝ արհեստաւորներու համբաւոր ընդվզումն է ամիրաներուն դէմ. միմիայն ժողովրդական իրաւունքներու պայքար: Երկրորդը՝ Օտեաններու, Ռուսինեաններու, Ֆրանսայի մէջ ուսում առած մտաւորականներու, 48ի երիտասարդներու երեւումն է: Մտքի պայքար եւ լեզուի պայքար: Երրորդը՝ Միացեալ Ընկերութիւնները կազմող երիտասարդութեան ասպարէզ նետուիլն է Աբեթլեֆով, Հայրենիքով եւ Մասիսով: Դաստիարակութեան մեծ գործն է, որ Հայ Յեղափոխութեան դաշտը պատրաստեց մտաւորական եւ քաղաքական պայքար:

Ես, ալեւորած մարդ, այդ երրորդ ասպարէզին սերունդին կը վերաբերիմ: Ասպարէզութիւն ըսի, որովհետեւ ամէն ազատական շարժում ասպարէզութիւն մըն է: Ես այդ սերունդին կրտսերն եմ. իմ երէց ընկերներէս շատերը չկան մէջտեղ. ոմանք մեռան, ոմանք ազգային գործերու ասպարէզէն քաշուեցան: Իրաւունք ունիմ Ոսկանի մէկ գեղեցիկ տողը իմ անձիս պատշաճեցնելու.

«Իմ հարքս անկան եւ ես ահա ծերացայ»:

Չորրորդը, այն որ այժմէութիւն ունի, յեղափոխական երիտասարդութեան Պոլիս մուտքէն ի վեր սկսաւ: Մեր ազգին մէջ հին ամիրաները շատոնց պակսեր էին, բայց տեղերնին իսկոյն մենծ աղաներ եկեր էին: Մենծ աղաներն ալ հազիւ աներեւութացած՝ իրենց տեղը հիմակուան պզտիկ աղաները նստեցան: Ժառանգական ու բարեչրջական եղելութիւններ են ասոնք:

Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումին՝ այս պահպանողական տարրը խոհեմ ու լուռ էր, ասոր համար ազգին մէջ գեղեցիկ միաբանութիւն մը տեսնուեցաւ: Տարիէ մը ի վեր այս տարրը դիմակը վար նետեց, կռիւը սկսաւ: Բացիկ դոցի խնդիրը պիտի չքննեմ հոս, որովհետեւ ատիկա միմիայն պատրուակ մըն է, մեր ազգին կրօնասէր մասը երիտասարդութեան դէմ զինելու ձեռնտու զէնքն է ան, ոչ թէ կռուի ասպարէզը:

Կռուի ասպարէզը ուրիշ տեղ է, որոշ դասակարգի մը վերադարձն է ազգային գործերու ղեկը ձեռք առնելու նպատակով: Ժողովրդական ու յառաջդիմական շարժումներու տեղ՝ մենծ աղայական ու կղերամոլական հիմեր գնելու կամ չգնելու մէջն է կռիւը:

ԳՐ. ԶՕՀՐԱՊ

ՎԱՐԴԻՆ ՕՐՀԱՍԱԿԱՆԸ

Գեղեցիկ ծաղիկ մը, ծաղիկներուն գեղեցկագոյնը, վարդ մը սպիտակաթոյր՝ զոր գուրգուրոտ սիրով մը կը մշակէր վարդենիներու մասնագէտ ծերուկ պարտիզպանը:

Ամէն առաւօտ արեւածագին հետ, կը բանայ ջերմանոցին դռնակը, ու կը ցօղարկէ փոշիացնելով թափանցիկ ջուրը՝ կանաչ տերեւներուն ու աւելի վերը՝ թուփին գագաթը, սրսկելով թերթիկներուն վրայ՝ ադամանդային բիւրեղներ:

Վարդը կը մենախօսէր.— Ինչո՞ւ համար… որո՞ւ համար… խիկալէս գեղեցի՞կ եմ…: Սակայն եւ այնպէս զարհուրելի մտածում մը զինքը կը տանջէր, թէ մի գուցէ օր մը դժբախտութիւնը պիտի ունենար հեռանալու այդ խաղաղ պարտէզէն եւ այն թռչուններէն, որ այնքան գեղեցկօրէն կը դայլայլեն: Ցարաճուն հպարտութեամբ իր մէջ կ'աճէր ուրիշներու հաճոյք պատճառելու նախադգացումը:

Առաւօտ մը սակայն, ծերունի պարտիզպանը մկրատը ձեռքին, տխուր եւ դողդոջուն մտաւ պարտէզ: Տիրաբար խօսող եւ խստաբարոյ ուրիշ անձ մը կ'ընկերանար իրեն: Անոնք ուղղուեցան դէպի վարդը ու սկսան քննել.

— Արդարեւ հրաշալիք մըն է…

— Արդեօք կարելի՞ է անոր խնայել եւ գոնէ օր մը եւս պահել՝ միջնորդեց ծերուկը:

— Ո՛չ… կտրեցէք:

Պողպատէ երկու շեղբերուն միջեւ նուաղորոջ վարդը, սարսափելիօրէն ցընցուեցաւ եւ գլխատուելով իր դիւրաբեկ փշարունէն՝ ինկաւ ծերուկին ձեռքին մէջ… յետոյ ուրիշի մը, ու գնաց փափկօրէն երկարիլ տերեւներով յարդարուած կողովիկի մը մէջ, ուր արդէն բազմաթիւ ծաղիկներ տխրօրէն տարածուած էին:

Այն առտուն երբ այս դէպքը պատահեցաւ, մութն ու խաւարը պատեց վարդին համար ու եղաւ գերեզմանային գիշեր մը…: Ժամ մը յետոյ սակայն նոր օր մը բացուեցաւ, օր մը դղրդալին, գորշ եւ փոշեպատ, որ երբեք չէր նմաներ այն օրերուն՝ երբ գեռաբողբոջ վարդը ծնած էր խաղաղ եւ գունագեղ մեծ պարտէզին մէջ…:

Կողովիկը բացուեցաւ: Վարդը նշմարեց այն անձը, որ պարտէզին սեփականատէրն էր, անոր կ'ընկերանար կին մը, որ իսկոյն հիացումի աղաղակ մը արձակեց:

— Ամենագեղեցիկը, որ երբեք չէի տեսած, ըսաւ մեղմօրէն, միանգամայն սքանչելի հայեցողութեամբ՝ պահելով իր բազուկին վրայ սպիտակ վարդը:

Կինը զայն զարդարեց մութ գոյն եւ նուրբ մետաքսահիւս գոյգ մը լայն ժապաւէններով՝ որոնց մէջէն քնքոյշ վարդը կարծես կը թրթռար: Պճնեց հնութեան պատկանող ծաղկանօթի մը մէջ եւ զետեղեց թաւիշէ սփռոցին վրայ, լոյսերով ողողուն ցուցափեղկին ճիշդ կեդրոնը: Եւ տօղանցքը սկսաւ: Ի՜նչ բազմութիւններ տեսաւ այդ դեռափթիթ վարդը, առաւօտեան տասնէն՝ մինչեւ երեկոյեան հինգը…: Պարզապէս անդգայութեան մատնուեցաւ: Անցորդները իրենց նայուածքով կը գգուէին ծաղիկը, որոնց աչքերը կարծես կը փայլատակէր: Բազմաթիւ յաճախորդներ ներս կը մըտնէին, ինչպէս վայելուչ պարոններ… նորահարուստներ… սիգաճեմ կիներ՝ որոնք կ'ուզէին իրենց լանջազգեստներուն վրայ զետեղել վարդ մը՝ որ ըլլայ ամէնէն գեղեցկագոյնը:

Վարդին սրտիկը կը տրոփէր ամէն անոնց, որոնք թեկնածու կը ներկայանային զինքը գնելու համար: Արդեօք որո՞ւ պիտի պատկանէր…: Դիւրաթառամ այդ ծաղիկը, արդեօք ո՞ր ձեռքերուն մէջ պիտի իյնար…: Յաճախորդները կը հարցնէին գինը, կը թօթվէին իրենց գլուխը, կը վարանէին, եւ ի վերջոյ հասարակ ծաղիկ մը գնելով դուրս կ'ելլէին:

Ժամը հինգին մօտ, սեւազգեստ եւ վայելչօրէն հագուած սգաւոր կին մը ներս մտաւ, հանդարտ նայուածքով աչք մը պտըտցուց վաճառատան մէջ եւ ակնարկելով գեղեցիկ վարդին հարցուց.

— Այս ամէնէն լաւագո՞յնն է որ ունիք:

Մարդը ներկայացուց սպիտակափայլ վարդը, դեղձվեր կարմիրէն, հրադոյնէն եւ նոյնիսկ կապոյտ վարդերէն…:

— Ա՞յս է գեղեցկագոյնը, կրկնեց կինը:

— Այո՛…

Կինը վճարեց պայծառափայլ վարդին գինը: Ան, երջանիկ զգաց ինքզինքը…: Անիկա դտաւ իր բոյնը՝ այն երկու ձեռքերուն մէջ, հակառակ անոր որ սեւ ձեռնոցներով պատած էր: Մտերմիկ երջանկութիւն մը թափանցեց մինչեւ իր քացքաբոյր թերթիկներուն մէջ: Ցամբաբար յառաջացաւ կինը, գորշ եւ դաղտնապահ փողոցներուն մէջէն, զգուշաւոր եւ ջանադիր, որպէսզի չճմլուի անցորդներուն հպումէն: Փոքրիկ վարդը դարձեալ մեղմիւ նախօսիլ սկսաւ:

— Ո՞ւր կ'երթայ այս կինը, թերեւս իր յարկաբաժինը, յարկաբաժին մը շքեղ եւ տխուր միանգամայն…: Մի գուցէ հիւանդի մը սնարին մօտ, ուր կը սպասէ դալկահար մամիկ մը…: Ո՞վ գիտէ… կարելի է նաեւ որ այցելէ գերեզմանաքարի մը, որուն մէջ յաւիտենական քունով կը հանգչի անհետացող սիրելի մը… Այո՛, ո՞ւր կ'երթայ

Կինը մտաւ եկեղեցի մը: Այս եկեղեցին ալ սպիտակ վարդին պէս՝ բոլորովին ճերմակ էր, ողողուած լոյսով եւ բաղմութեամբ, սակայն այդ ուրիշ բազմութիւն մը, ուրիշ լոյս մըն էր: Կինը նշմարեց ծերուկ քահանայ մը, յառաջացաւ դէպի անոր եւ երկարեց վարդը: Քահանան մեղմօրէն ժպտեցաւ ծաղիկին եւ յետոյ կնոջը ըսաւ.

— Արժանավայել է Անոր…:

Այս Անոր բառը՝ իր մէջ կը մարմնացնէր խորհրդաւոր գաղտնիքի մը անհունութիւնը: Քահանան բարձրացաւ աւագ խորանին սանդուխներէն եւ Անոր ոտքերուն առջեւ գտնուող ոսկեճաճանչ սրբանօթին տակ զետեղեց ձիւնաթոյր վարդը՝ որ Անոր պէս սպիտակ էր:

Ամբողջ գիշերը եւ յաջորդ օրը մնաց հոն, լոյսը լոյսին մէջ…: Անոր առջեւէն կ'անցնէր ամբողջ հաւատացեալներու բազմութիւն մը…: Հարուստներ, աղքատներ… ծերունիներ եւ մանուկներ… ադնուական տիկիններ եւ սպասուհիներ… կը դիտէին զայն, բայց առ հասարակ կը նայէին Անոր եւ անկէ աւելի վեր:

Վարդը ինքզինքը երջանիկ զգաց, որ իր գեղեցկութիւնը՝ ունայնութիւն մը եղաւ Անոր քով: Երեկոյին քաղցրալուր երգերու մեծաշուք եւ հոգեթով արարողութիւն մը տեղի ունեցաւ:

Իր քաղցրաբոյր հոտէն բոլորովին տարբեր, խունկի եւ կնդրուկի հոգեզմայլ անուշահոտութիւնները՝ իրեն նեղութիւն պատճառեցին: Վարդը խելամուտ եղաւ, որ ինքը Տիրոջը սուրբ զոհն էր… այն ստեղծագործ Արարչին՝ որ ծաղիկները գեղեցկաթոյր նկարակերտեց, աստղերը լուսաւորեց եւ մանուանդ ստեղծեց վեհ հոգիներ՝ աւելի գեղեցկագոյն քան ծաղիկները եւ աստղերը, ու օժտեց զանոնք բարեպաշտութեամբ: Վարդը սկսաւ ծիծաղիլ ուրախութեան, մեծանձնութեան եւ սիրոյ հիւծումով: Անիկա թէեւ գեղեցկագոյն ծաղիկն էր, սակայն նուիրուեցաւ փսեմին եւ վեհագոյնին: Եթէ կարենար երեւակայել անիկա դարձաւ հաւատացեալներուն գերագանցապէս ըղձալին, որուն երազանքովը միայն կ'ապրէր…:

Այժմ, իր ամբողջ էութեամբ անձնատուր եղաւ…: Թերթատուեցաւ յամրաբար եւ իր նուաստախոհ հոգին փչեց Տիրոջը ոտքերուն տակ: Հոգեվարքի վայրկեաններուն, հաւատացեալները իրենց աղօթագիրքը բացած կը մօտենային եւ քահանայէն կը խնդրէին վարդի փոքրիկ թերթիկ մը՝ որ այլեւս սըրացած էր:

Մեծ երգէոնին վերջին ողբաձայն երգերը՝ վեհապանծ կամարը կը թնդացնէին «Երանի երկրաւոր անարատ հոգիներուն» մահերգով:

Արարիչը՝ զանոնք վերստին պիտի ծաղկեցնէ երկնային դրախտին մէջ…:

ՆՈՒՊԱՐ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՆ — ԺԱՄԵՐ —

— Ո՛չ, ես չեմ ուզեր այդ ազատութիւնը, հանուր մարդկութիւնը ինծի ատելի եւ խորշելի դարձած է. զզուանք կը պատճառեն ինծի գեղեցկագոյն համարուած կիրքերու գաղափարն իսկ. ես կը զզուիմ ու կը վախնամ եւ այս աշխարհիս վրայ ազատութեան պէտք չունիմ այլեւս…

— Բայց, ըսաւ դողդոջուն ձայնով մը, այդ ազատութիւնը շուտով եւ բնական կերպով մը կ'ունենաք, վստահ եմ…

Խօսեցաւ դեռ նոյն իմաստով բայց անկապակից բառերով, որոնք հետզհետէ անհասկնալի դարձան ինծի համար:

Մեկներ էր սենեակէս, զիս ձգելով անստուգութեան եւ անսահմանելի վհատութեան մը մէջ. ես այդ պահուն չանդրադարձայ իր խօսքերուն բուն նշանակութեանը եւ անոնք թուեցան ինծի՝ խառնակ, անորոշ եւ իմաստէ զուրկ:

Օրերը որ անցան այդ դէպքին վրայ, այնքան տաժանելի եղան որ ինծի անկարելի է նոյնիսկ արտայայտել. ըստ ինքեան աննշան պարագայ մը պատճառ եղաւ որ մեր անջատուած կեանքը փոփոխութիւն կրէ. մայրը եկաւ մեզի մնալու քանի մը օր. տղուն յամառող տկարութիւնը եւ սեւ տխրութիւնը մտահոգ ըրեր էին զայն. իրեն խնայելու համար մեր տաժանելի կեանքին գաղտնիքը լռին համաձայնութեամբ մը իրարու հանդուրժեցինք եւ երեկոները ընթրիքէն առաջ կը հաւաքուէինք ճաշասրահը:

Այդ միջոցին Արամ արդէն դուրս կ'ելլէր տունէն. եղանակը յառաջացած էր եւ հակառակ ցուրտին, երբեմն ալ ձիւնին, երկար ատեն կ'երթար կը թափառէր բարձունքին վրայ. յոգնած եւ շնչասպառ կը վերադառնար, շրթունքին վրայ կրելով դառնութեան արտայայտութիւն մը ու աչքերը մարած իր գունատ եւ վտիտ դէմքին վրայ:

Գիշերը երկար ատեն, երբեմն մինչեւ առաւօտ կը լսէի իր քայլերուն դեգերող ձայնը, որոնք հետզհետէ շատապ եւ ջղագրգիռ, ինծի կը պատճառէին ցնորական գերագրգռութիւն մը:

Երբ մայրը մեկնեցաւ կրկին, ո՛չ ես եւ ոչ ալ ան համարձակութիւն ունեցանք մեր նոր սովորութիւններէն բան մը փոխելու. առաւօտուն կանուխ կը մեկնէր տունէն եւ ժամերով կը բացակայէր. երեկոյեան, նոյն լամբարին լոյսին տակ, օր մը այնքան չարաբաստիկ տեսարան մը լուսաւորուած էր որ կը մնայինք երկար, անձկալի ժամեր, լուռ եւ խոհուն: Երբեմն կը ջանայինք կարդալ, բայց վըստահ եմ որ ինչպէս ես նոյնպէս ինքը անկարող էր ընթերցումին հետեւելու. որովհետեւ յանկարծ կը թողուր գիրքը եւ կը սկսէր պտուտքիլ սենեակին մէջ, առանց աչքերը վեր վերցնելու գետնէն. տաժանելի բան մը դարձած էր նաեւ մեկնումի պահը. երկուքս ալ կը ցանկայինք առանձնութեան բայց չէինք համարձակեր առաջին քայլը ընել՝ սենեակէն հեռանալու համար, ու այս տարտամ կացութիւնս այնպիսի սրտնեղութիւն կը պատճառէր որ յաճախ աղաղակելու փափաքը կը զգայի՝ ծայրայեղ ջղագրգռութեան մը հասած:

Այլ սակայն ժամանակի ընթացքին, մեր այս տագնապալի կացութիւնը խաղաղեցաւ, մեր շարժուձեւերը սկսան բնական եղանակ մը առնել, երբեմն այս ահաւոր լռութեան մէջ իր ձայնը կը լըսուէր որեւէ սովորական կամ աննշան բանի մը վերաբերմամբ:

Երբեմն նայուածքս կը դարձնէի իրեն. ինչքա՜ն փոխուեր, ինչքա՜ն ծերացեր էր. ներքին աւերող ցաւ մը կարծես կը քանդէր իր մկանունքը. ծերունիի կերպարանք ունէր անիկա. աչքերը մարած, շրթունքը անգոյն եւ թոյլ, պեխերը կախ, մազերը անխնամ որոնք կը ցրուէին իր խոնաւ ճակատին վրայ. չարունակական տագնապ մը կը մաշեցնէր զինքը. կարծես լափող կրակ մը վառած էր ներսը, ուրկէ տոչորէր, դժոխքի մէջ եղող հոգիի մը նման. մորթը թուխ եւ կանաչորակ տժգունութիւնով մը կը փակչէր այտակներուն եւ խոռոչներ կազմուած էին քունքերուն վրայ:

Հետզհետէ զգացի որ ոչ միայն չէի փափաքեր դարմանել այդ աւերումը, այլ եւ անկարող ալ եմ այդ բանին. վճռական եւ անդառնալի կերպով մը անիկա դըժբախտութիւնը կը կրէր իր ուսերուն վըրայ. եւ իր նկուն անձը պիտի չկրնար հակազդել եւ ազատիլ հոգեկան չարչարանքներու աղեցութենէն:

Բայց հակառակ այս ակնյայտնի երեւոյթներուն, անիկա մէկէն բարուքում մը կրեց. կնճռոտ ճակատը պարզուեցաւ. անսովոր անդորրութիւն մը խաղաղեց իր գալարուած դիմագիծերը, սկսաւ հետաքրքրուիլ առօրեայ կեանքով, խօսեցաւ ինծի հետ ինչպէս կը խօսին օտարներու հետ, առանց յուզումի եւ առանց վըրդովման:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(17 Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շաւիլի «Արղութեան» խումբի ընկերները, իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկեր Խորէն Մինասեանին եւ ընտանիքին, իրենց մօր՝ Մարիամ Մինասեանի յանկարծահաս մահուան առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները կ'ողբան մահը ընկերուհի

ՄԱՐԻԱՄ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ողբացեալին զաւակներուն, ընկերուհի Նազիկ Նալպանտեանի եւ Պայծառ Խսկիճեանի եւ իրենց ընտանեկան պարագաներուն եւ փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի կայանին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, տօն է Վերափոխման Ս. Աստուածածնի: Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի խաղողի օրհնութիւն: Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8,30ին, պատարագ 10ին:

×

Երկուշաբթի, յիշատակ է Մեռելոց: Ժամը 10ին կը մատուցուի պատարագ, եւ յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի Վերափոխում. ձայնաւոր պատարագ, անդաստան եւ խաղողօրհնէք ժամը 10,30ին:

×

ՊՕՄՈՆ — Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի կը կատարուի խաղողօրհնէք: Ժամը 10,30ին, պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի նահատակներու յիշատակին՝ յետ պատարագի:

×

ՎԱԼԱՆՍ — Ս. ԳՐԻԳՈՐ-ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Կիրակի, Օգոստ. 15ին, ինչպէս ամէն տարի, խաղողօրհնէք կը կատարուի եւ պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի նահատակներու յիշատակին, առաւօտեան ժամը 10ին:

×

ՏԷՍԻՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ եկեղեցւոյս անուանակոչութեան, Աստուածածնի տօնը կը կատարուի աւանդական շուքով, Կիրակի առաւօտ: Մատաղ եւ խաղողօրհնէք:

Երգեցողութիւնք՝ տեղւոյն երգչախումբին կողմէ, կը մասնակցի Օրիորդ Անժէլ Կարապետեան:

×

ԱՐՆՈՒՎԻԼ — ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Այս Կիրակի Վերափոխում Ս. Աստուածածնի եւ աւանդական խաղող օրհնութիւն: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին, պատարագ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Մեսրոպ Քահանայ Ժամկոչեան:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ ՏՕՆԸ ՊԷԼՖՕՆԹԷՆԻՄԷՋ

ԽԱՂՈՂՕՐՀՆԷՔ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ, 14 Օգոստոս, Պէլֆոնթէնի Կապոյտ խաչի կայանի մէջ տեղի կ'ունենայ, առաւօտեան ժամը 10ին, պատարագ եւ խաղողօրհնէք: Կը պատարագէ Տէսինի շրջանի հոգեւոր հովիւ՝ ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ. ԹՕՓԱԼԵԱՆ:

Ցերեկին՝ ճաշ: Կէսօրէ ետք տեղի կ'ունենայ աւանդական դաշտահանդէսը, մանուկներու կազմակերպած յայտագրով:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Աղասի Խանտանեան իրենց եղբօր՝ Հրայր Խանտանեանի յանկարծական մահուան ի յիշատակ (մեռած Պրագի) 50ական ֆրանք կը նուիրեն Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերու օգափոխութեան կայաններուն: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Նոնք որոնք կը փափաքին արձանագրել իրենց աղջիկները պէտք է դիմեն վարժարան, ամէն օր, առաւօտեան ժամը 9-12:

Հեռաձայնի թիւ 927-01-72:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒՆ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»
1971

Գին՝ 15 ֆր.

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

×

ՄԱՐՍԷՅԼ - ԼԱՍԻՈԹԱ

Մարսէյլի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնին առիթով եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի մայր եկեղեցւոյ մէջ 15 Օգոստոսի Կիրակին:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Յակոբ Եպս. Վարդանեան:

Իսկ Լասիոթայի Ս. Կարապետ մատրան մէջ կը պատարագէ Հմայեակ Խաչակիր Քահանայ Համբարձումեան:

Պատարագներու աւարտին կը կատարուի խաղողօրհնէքի արարողութիւն:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ 10ին, քարոզ 11,15ին, խաղողօրհնէք 11,45ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն գրաւոր, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի ընթացիկ եւ նոր հասցէն:

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով:

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանք:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպութեամբ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Օգոստոս 15ին, ամբողջ օրը

ԵՐԳ, ՊԱՐ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ, ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ

COLONIE ST. ANDRE, Route de Bessan, Béziers (34)

Հեռ. 28-81-76

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ
ԵՒ ՄԱՐԻ - ՆՈՒՊԱՐ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի գրասենեակը այս տարի բաց պիտի մնայ ամբողջ Օգոստոս ամիսը,

11, Square Alboni, Paris (16e)

×

Ինչպէս ամէն տարի, ամառուան եղանակին առթիւ Միութեանս «Նուպարեան» մատենադարանը փակ կը մնայ Օգոստոս ամսուան ընթացքին եւ կը վերաբացուի Հինգշաբթի, 2 Սեպտեմբեր:

ԱՆՆԱՐԱՏ ՑՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Առնուվիլի Աննարատ Ցղութեան հայ քոյրերը կ'ընդունին Յուլիս ամսուան մէջ փոքրիկ մանուկներ «կառոլըռ»ի համար:

Նոյնպէս յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանին 1971-1972 կ'ընդունին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ փոքրիկ մանուկներ:

Արձանագրութիւնները սկսած են: Դիմել՝ 73, Ավընիւ Անրի Պարպիւս Առնուվիլ:

ԲԱՐԻ ԳԱԼՈՒՍՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՒՂՂԱԿԻ ԹՌԻՉՔ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ

Pension complète Hôtel ANI, 1ère classe

Voyage spécial du 10-25 Septembre avec 2 jours à Moscou à l'aller, 3 jours à Léningrad au retour

Excursions quotidiennes — séjour Hôtel ANI, 1ère *classe*

ՅԱՏՈՒԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

16էն 35 տարեկան

Բնակութիւնը՝ քաղաքին կեդրոնը՝ ԵՐԵՒԱՆ պանդոկ

1980 ՖՐ.

Հոկտեմբեր 2էն 20

2450 ֆր.

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օգտաւոյ

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
Messieurs SARKISSIAN et SEDEFIAN
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

Il reste quelques places de disponible au voyage organisé par

LE CLUB DES JEUNES DE L'UGAB en ARMENIE

du 6 au 25 Septembre 1971

avec visite de MOSCOU — 2 jours à l'aller —
et de LENINIGRAD — 3 jours au retour —

Séjours de 15 jours en ARMENIE avec visites organisées et excursions quotidiennes

Ce voyage exceptionnel est exclusivement réservé aux jeunes de 18 à 35 ans

Prix tout compris par avion : 2000 Frs.

Renseignements et réservation au siège de l'UGAB 11 *Square Alboni, Paris* 16e

TRO. 03-18

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՕԳՈՍՏՈՍ
MARDI 17 AOUT 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12190
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.190

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԿԷՍ ՕՐ Է, ԴԵՌ ԿԸ ՔՆԱՆԱՆ

Ի՞նչ ըսել կ'ուզենք, պարբերաբար յիշեցնելով տարրական պարտականութիւն մը, — ապահովել Հայկական Արտասահմանի անկախութիւնը եւ ինքնապաշտպանութիւնը:

Եւ ինչո՞ւ խնդիրը կ'արծարծենք այնպիսի ձեւով մը որ կարծել կու տայ թէ կը գտնուինք իրական, վերահաս վտանգի մը առջեւ:

Անոնք որ կանոնաւորապէս կը հետեւին «Յառաջ»ի, չեն կրնար ժխտել թէ բազմիցս տուած ենք իւրաքանչիւր բառի, խօսքի բացատրութիւնը:

Ոչ մէկ նշանախօսք՝ առանց բովանդակութեան կամ պատճառաբանութեան: Մէջտեղն է հաւաքածոն, անձամբ ստուգելու համար այս պարզ իրողութիւնը:

Մենք սովորութիւն չունինք սնամէջ պատգամներ, վճիռներ արձակելու կամ բազմութիւնները թմրեցնելու շողշողուն անբովանդակ նշանախօսքերով:

Նոյնպէս մեր գործը չէ բառերը ծամծմել, երկդիմի խօսքեր արտասանել: Կ'ըսենք ու կը գրենք ինչ որ ըսել կ'ու-զենք:

Եթէ ունինք արտայայտութեան եղանակներ, բառեր եւ պատկերներ որոնք շատ ծանր կը կշռեն, անոնք պարզապէս վէրքին խորութիւնը կ'ապացուցանեն:

Մենք չենք «փուշմանել» այդ մեղքին համար: Ընդհակառակն, կը ցաւինք որ անհրաժեշտ կատարելութեամբ յարդարուած չէ պայքարը:

Արդարեւ, տակաւին կազմուած չէ ճակատը, յանուն ամբողջական, ազատ եւ հարազատ մշակոյթի պաշտպանութեան:

Տակաւին ունինք գրոց-բրոցներ որոնք մինչեւ կէս օր պառկած ըլլալով, քնաթաթախ աչքերով կը դիտեն իրականութիւնը:

Եւ ունինք ուրիշներ ալ որոնք սանձարձակ ասպարէզ կու տան իրենց ասիական կիրքերուն, դառն իրականութիւնը պարտկելու համար:

Մեր խօսքն ուղղելով ե՛ւ քնացողներուն ե՛ւ ուրացողներուն, կ'ազդարարենք միանգամ ընդմիշտ, —

Այո, «մենք տէրն ենք մեր վաստակին»: Թոյլ պիտի չտանք որ արհամարհեն, թերագնահատեն կամ խեղաթիւրեն զայն, դոյնզդոյն դպիրներու «գրականագէտ»-ներու գրչով:

Պիտի չհանդուրժենք որ իրենց սահմանափակ իմաստութիւնն ու թխածոյ օրէնքները, իրենց քառակուսի չափանիշն ու քարացած տեսակէտները պարտադրեն մեզի:

Պիտի ջանանք պահել մեր անկախութիւնը, բոլոր անոնց դէմ որ կը փորձեն կոլխոզի բանջարանոցի մը վերածել Հայկական Արտասահմանի գրական, մտաւորական անդաստանը, գիտութեամբ կամ չգիտութեամբ:

Որեւէ ձեռնպահութիւն, դասալքութիւն կամ նահանջ այս ճակատի վրայ՝ համազօր է մեղսակցութեան:

Մենք ամէն մեղք Երեւանի վզին չենք փաթթեր, նկատի առնելով պայմանները:

Գիտենք որ շատ մը դէմքեր, գրագէտ, բանաստեղծ, դասախօս թէ ակադեմական, նոյնքան կը տառապին, կորսնցուցած ըլլալով իրենց խորհելու, խօսելու եւ գործելու ազատութիւնը:

Ծիշդ ատոր համար ալ, աւելի յանցաւոր կը նկատենք անոնք որ անդարմանելի չարիքին ճամբան կը հարթեն ազատ Արտասահմանի մէջ, հաճոյակատարութեամբ, անտարբերութեամբ կամ կուսակցական մոլեռանդութեամբ:

Իրական է վտանգը — այլասերում լեզուի եւ յարակից գիտութեանց: Խաթարում ճաշակի եւ հմտութեան: Գերազանցութեան պայքար՝ ընդդէմ արտասահմանի ցիրուցան բազմութեանց մտաւոր վաստակին:

Ով որ մէկ հատիկ ցորեն ցանած է այդ վաստակին համար, չի կրնար խուսափիլ ինքնապաշտպանութեան պարտականութենէն:

Եւ իրաւունք չունի ճակատը խախտելու, ոլոր մոլոր ճամբաներով կամ ինքնադրուխ դիրք բռնելով:

Ոչ քաղաքական պայքար է այս, ոչ ալ կուսակցական: Սեւ հոգիներ միայն կրնան պղտորել միտքերը:

Եթէ մինչեւ կէս օր քնացողներ կան, արթուն պահակներ, արթնցողներ չեն պակսիր:

1948 Յուլիս 11 Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆ Կ'ՈՒԶԷ ՓՐԿԵԼ ՏՈԼԱՐԸ

Հակառակ Ֆրանսայի Ելմտական նախարար՝ Ժիսքար տ'Էսթէնի լաւատես յայտարարութեան, Շաբաթ օր (փայտ բռնեմ, բայց դրամական միջազգային տագնապ չեմ ակնկալեր, ըսած էր) բաւական ցնցող որոշումներ տուաւ նախագահ Նիքսըն, որ կ'ուզէ ամէն գնով փրկել տոլարը, առանց զայն արժեզրկելու:

Պէտք է ըսել սակայն թէ տրուած բոլոր որոշումները քողարկուած արժեզրկում մըն են իրականին մէջ: Արդարեւ, Միացեալ Նահանգներու նախագահը յայտարարեց Կիրակի գիշեր թէ տոլարի փոխանակելիութիւնը դադրած է: Այս կը նշանակէ պարզապէս թէ Միացեալ Նահանգները ոսկիով պիտի չփոխարինեն հրապարակին վրայ եւ մանաւանդ օտար պետութեանց մօտ եղած տոլարները: Պարզ է որ գործնական գետնի վրայ Ամերիկա սնանկացած է, քանի որ իր ոսկիի պահեստը չի համապատասխաներ հրապարակին վրայ եղած տոլարներուն, այլ խօսքով այսօր ունի տասը միլիառ տոլարի համապատասխան ոսկի, մինչ 50 միլիառ տոլար ունի զանազան Պետութեանց մօտ (ի մասնաւորի՝ Գերմանիա) եւ եթէ այդ յաւելեալ 40 միլիառին փոխարէն, ոսկի պահանջուէր Ամերիկայէն, սնանկութիւնը այլեւս չէր ծածկուեր: Ուրեմն Նիքսըն ուզեց առաջքն առնել աւելի ծանրակշիռ կացութեան մը, նախ ջնջելով տոլարին փոխանակելիութիւնը (ոսկի չի տար տոլարին դէմ), ապա «սառեցնելով» բոլոր աշխատավարձքերը եւ գիները երեք ամսուան ժամանակամիջոցի մը համար: Նիքսըն 10 առ հարիւրի տուրք մը նշանակեց նաեւ ներածումներուն համար: Նախագահը կ'ուզէ այս ձեւով «առողջացնել» ամերիկեան տնտեսութիւնը եւ կ'ուզէ նաեւ որ այդ երեք ամսուան շրջանին, դրամական միջազգային նոր կարգադրութիւններ ըլլան, այսինքն տոլարը դադրի միջազգային վճարման դրամ ըլլալէ եւ ի հարկին կրկին կիրարկուի նախապատերազմեան դրութիւնը, այսինքն համաշխարհային վճարման հիմը ոսկին ըլլայ: Պատերազմէն ետք Պրէթըն-վուտի որոշումով է որ ոսկին փոխարինուեցաւ տոլարով եւ այդ կարգադրութեան դէմ է որ կը պայքարէր Տը Կօլ, պահանջելով նախկին դրութեան վերադարձը: Ի վերջոյ ըսածն է որ կ'իրագործուի:

Նիքսընի այս որոշումը կ'ունենայ անշուշտ զանազան հետեւանքներ: Փարիզի դրամատուներն ու սակարանը փակ ըլլալով Երկուշաբթի, յայտնի չէր թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ բայց արդէն իսկ լումայափոխութեան կարգ մը գրասենեակներ կը մերժէին տոլար փոխել: Ի դէպ, պարզ է որ փոխողներն ալ այլեւս չեն գործածեր պաշտօնական սակը եւ տոլարն ալ — մաքին պէս — պիտի տատանի, բայց հակառակ ուղղութեամբ:

Ֆրանսայի համար, աշխատանքի գետնի վրայ հետեւանքները կրնան դէշ ըլլալ: Արդարեւ դէպի Ամերիկա արտածումները պիտի նուազին զգալապէս եւ այդ պատճառով անգործութեան վտանգ ալ կայ:

Ամէն պարագայի մէջ, Նիքսընի որոշումը պատմական բնոյթ ունի եւ բոլոր հետեւանքներն ալ կարելի չէ նախատեսել:

«ՄԱՐՄԱՐԱ»Յի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԵՏ

ԽՄԲ.— Օգոստոս 10ի մեր թիւով գրած էինք թէ կրակ բացուած է Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանին վրայ: Այս եւ այլ հարցերու մասին, *Մարմարայի* խմբագրութիւնը տեսակցութիւն մը ունեցած է Շնորհք պատրիարքի հետ: Կը հրատարակենք յաջորդաբար:

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Սաբազան Հայր, քանի մը օր առաջ թերթերը գրեցին թէ Պատրիարքարանի շէնքին վրայ անծանօթ մը երկու անգամ կրակ բացած էր: Այս լուրը բնականաբար յուզում արթնցուց մեր ժողովուրդին մօտ: Կը հաճի՞ք մեզի մանրամասնութիւն տալ այս մասին:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Օգոստոս 3, Երեքշաբթի առաւօտ, մեր աշխատասենեակին կից գրադարանին մէջ փոշի եւ ծեփի կտորներ նշմարեցինք: Անոնց ներկայութիւնը շատ տարօրինակ թուեցաւ մեզի, քանի որ թէ՛ ձեղունը եւ թէ պատերը տակաւին շատ նոր ներկուած էին: Ուրեմն հասկնալու համար թէ ուրկէ կուգային անոնք, սկսանք փնտռել: Այն ատեն պատին վրայ պզտիկ ծակ մը մեր ուշադրութիւնը գրաւեց: Քիչ վերջ ծակ մըն ալ ապակիներէն մէկուն վրայ տեսանք: Զկրցանք հասկնալ թէ ինչպէս կրնան գոյացած ըլլալ այդ ծակերը: Նախ կարծեցինք թէ այլուր փոխադրուած ելեկտրական թելերու հետեւանքով յառաջ եկած էր պատին ծակը, իսկ ապակիին ծակը հաւանաբար հինէն կուգար եւ վարագոյրի ներքեւ ցարդ աննշմարելի կը մնար: Բայց եւ այնպէս այդ պարագային քիչ անդին թափած ծեփերուն գոյութիւնը դարձեալ անհասկնալի կը մնար: Տրուած ըլլալով որ այդ առաւօտ կանուխ մենք կղզի պէտք է գայինք, չկրցանք աւելի զբաղիլ այս հարցով: Աւելի վերջ սակայն մեր փոխանորդը պատկան պաշտօնեաներու լուր տուաւ: Պաշտօնեաներ եկան եւ քննութիւններ կատարեցին, ստուգելով որ այդ երկու ծակերը, մէկը պատին, միւսը ապակիին վրայ, կապարի բացուածքներ են: Փնտռտուքներէ վերջ իրաւ ալ գտնուեցան երկու կապարները, որոնք սենեակին մէջ մնացած էին: Ասկէ առաջ այսպիսի դէպք մը բացարձակապէս պատահած չէր: Դիւրին չէ հասկնալ թէ ինչպէս պատահած է այս մէկը, ուստի որեւէ մեկնաբանութիւն չեմ կրնար ընել: Կարելի է ենթադրել որ գիշերը զինուոր մը այսպէս խոշոր չէնք մը տեսնելով երկու ձեռք կրակած ու անցած է:

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Որեւէ ազմուկ մը լսուած չէ՞ր Պատրիարքարանի պաշտօնեաներուն կողմէ:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Ոեւէ մէկը ազմուկ չէ լսած: Եթէ Պատրիարքարանը տակաւին նոր ներկուած չըլլար, թերեւս այդ թափած ծեփերուն ալ ուշադրութիւն պիտի չդարձնէինք եւ դէպքը երկար ատեն աննշմար պիտի մնար:

(Շար.)

ԸՆԿ. ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Ուրբաթ առաւօտ իր մահկանացուն կնքած է ընկ. Հայկ Սարգսեան, Անկէնի իր բնակարանին մէջ:

Ողբացեալը ծնած էր 1887 Հոկտ. 14ին Երեւանի Նոր Թաղը: Շրջանաւարտ Գէորգեան ճեմարանէն, իր ուսումը շարունակած էր Թիֆլիզի վարժարանը, ապա՝ Մոսկուայի մէջ կատարած է իր համալսարանական շրջանը: Շատ կանուխէն (1902) մտած է Հ. Յ. Դ. շարքերը ուր պատասխանատու եւ գործօն դեր պիտի ունենար թէ՛ Հանրապետութեան եւ թէ Փետրուարեան ապստամբութեան օրերուն: Լենինի իշխանութեան գլուխ գալէն առաջ եղած է նաեւ Թաղապետական Խորհրդատու Մոսկուայի մէջ: 1918 Մայիսեան կռիւներէն ետք, որոնց մասնակցած էր, եղած է Խորհրդարանի անդամ և նախագահ Ելմտական յանձնախումբին:

Ընկ. Հայկ Սարգսեան եղած է նաեւ փոխ-քաղաքապետ Երեւանի, ապա Փետրուարեան ապստամբութեան ատեն, անդամ եղած է Փրկութեան Կոմիտէի: Բազմիցս եղած է նաեւ Կեդր. Կոմիտէի անդամ: Մեծ աշխատանք տարած է նաեւ ուսանողական շարժումներու մօտ: Կանուխէն կ'աշխատակցէր դաշնակցական մամուլին: 1965ին կ'այցելէր Հայաստան եւ վերադարձին կարգ մը շահեկան յօդուածներ կը ստորագրէր «Յառաջ»ի մէջ:

Ընկ. Սարգսեանի մահով մէկն ալ կ'անհետանայ այն սերունդէն որ իր կեանքը ի սպաս դրաւ իր ժողովուրդին եւ գաղափարականին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՐԴԱՆԱՆ բոլորովին կղզիացած է այլեւս արաբական աշխարհին մէջ: Արդարեւ Սուրիա խզեց իր յարաբերութիւնները եւ պլօքիւս հաստատեց:

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ դիւանագիտական «կատակ» մը բաւական իրարանցում ստեղծած է: Արդարեւ քաղաքական ամբողջ դիւանագիտական մարմինը պաշտօնական հրաւէր մը ստացած է հետեւեալ բովանդակութեամբ.— «Զեխոսլովաքիոյ ազատագրման երրորդ տարեդարձին առթիւ, Խորհ. Միութեան դեսպանը կը խնդրէ որ պատիւն ընէք ներկայ ըլլալու այն ընդունելութեան, զոր կու տայ, Օգոստ. 20ին ժամը 18էն 20, դեսպանատան հիւրասրահներուն մէջ: Ընդունելութեան պիտի յաջորդէ վիճաբանութիւնը Լեհաստանի հաւանական ազատագրման շուրջ, որ-ուած ըլլալով որ անոր անկախութիւնն ալ ներկայիս վտանգի տակ է յետադիմական զանազան գործունէութեանց պատճառաւ, որոնք կը շեշտուին երկրին մէջ»: Խորհ. Դեսպանատունը յայտնեց թէ այդպէս հրաւէր չէ ղրկած եւ թէ անիկա «զրգռիչ» բնոյթ ունի:

ՎԻԹԽԱՐԻ ՄՐՋՆՈՑԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կարծես թէ սեղմուած են բոլոր պայմանները, որպէսզի գոհ լինեն իրենց կեանքից, այնպէս չէ՞։ Բայց արի տես, որ նրանք ոչ միայն արագութեամբ մոռացել են իրենց խղճուկ երէկը, այլեւ այնքան են աճել նրանց պահանջները, որ այս նոր չէնքն էլ՝ իր բոլոր յարմարութիւններով, այլեւս չի գոհացնում։

Մի օր դիմեցի այդ չէնքի բնակիչներից մէկին.

— Սուրէն, քանի՞ սենեակ ունէիր բարաքներում...

— Երկու... Ինչի՞ ես հարցնում։

— Կ'ասեմ։ Երկու փոքր սենեակ, բորբոսնած պատերով, այպէս չէ՞... Կարծեմ այն ժամանակ տասներկու չունչ էիր։

Ու ձայնս բարձրացնում եմ.

— Ա՛յ Սուրէն, տասներկու չնչով սուս ու փուս ապրում էիր երկու սենեակում, հիմի փառաւոր չէնքում հինգ սենեակ ես ստացել, է՞լ ինչ ես ուզում։

— Ինչ եմ ուզո՞ւմ։ Պետական սենեակները փոքր են, մեծ-մեծ սենեակներ եմ ուզում. ամէն մէկը երեսուն մետր։ Բա՞։ Ճժերը չատացել են, մեր հարսը, փառք Աստծոյ, տարին, երկու տարին մէկը բերում է, բա մի լէն ու բոլ չ'ապրե՞նք... Յետոյ, էդ ճժերին միրդ պէտք չի՞, բանջարեղէն պէտք չի՞...

Այսպիսով, իր անպաճոյճ խօսքով, իմ հարեւան Սուրէնը երկու երեք արմատական հարցեր դրեց, այն հարցերը, որ չատերն են դնում։

Առաջին հարցը. «Ճժերը չատացել են»։ Այս ի՛նչ պտղաբեր ժողովուրդ է. առաջ բարաքները մեղուափեթակների էին նըման՝ լիքը երեխաներով։ Հիմա էլ լցրել են նոր չէնքի բոլոր յարկերը, բոլոր սենեակները՝ չեն տեղաւորւում։ Ամէն ընտանիք հինգ-վեց երեխայ ունի, ոմանք՝ 8։ Այս ինչքա՛ն երեխայ կայ այս նոր չէնքում, — երեւի երկու հարիւրից ոչ պակաս։ Այ ուրախալի երեւոյթ։ Բոլո՛րն են աչխատում այս աւանում եւ որպէս չինարարական բանուորներ լաւ են վաստակում, ոչ պակաս, քան քաղաքի մտաւորականները։ Եւ կարողանում են թէ՛ պտղաբերել, թէ՛ պահպանել-աճեցնել իրենց պտուղները՝ հսկայական քանակութեամբ երեխաներ։ Հիանալի է, չէ՞։ Դէ որ հիանալի է, այդ դէպքում բարի եղիր նոր փեթակներ դնել, հներն արդէն լցուել են... Եւ ահա այս չէնքից արդէն տասը ընտանիք դիմել են աւանային սովետին՝ հող են խնդրում, որ լրացուցիչ տներ կառուցեն՝ իրենց արագ բազմացող ընտանիքների համար։

Յետոյ։ Աւելի՛ գեղեցիկ, աւելի՛ ընդարձակ սենեակներ են ուզում. տեսել են իմ դահլիճը եւ բոլո՛րն էլ ուզում են այդպիսի դահլիճներ ունենալ։ Կարծում էք ձրի՞ են ուզում։ Ո՛չ, իրենց ձեռքերով են կառուցում. այստեղ բոլորն էլ բազմափեթակ են եւ մարդ չկայ, որ իր ձեռքով չկարողանայ տուն կառուցել։ Ահա այս նոր յարմարաւէտ չէնքը իրենց պահանջներին յարմար չհամարելով, նոր չէնքեր են կառուցում ասածս Սուրէնը՝ իր հոյակապ, լայներես, երկրին ութ որդի տուած Թառուն անունով կնոջ հետ միասին։ Այլեւ իմ հարեւան Ռազմիկը, նրա հարեւան Նուրիջանը, Աղասը, մեղուաբոյծ Գարեգինը։ Իսկ միւսները, կառուցելու տենչով բռնուած՝ հողամաս են խնդրում։ Մօտիկից տեսնո՞ւմ էք, զգո՞ւմ էք կառուցելու տենչն այս ժողովրդի մէջ. պետական չէնքում յարմարաւէտ բնակարան է ստացել, բայց «չի սթրւում», պրպտում է, կառուցողի դարաւոր բնազդը հանգիստ չի տալիս իրեն, — դէ մեղուին տեղափոխիր յարմարաւէտ բոյն, ապահովիր մեղրահացերի պաչարով ու նայիր, տես հանգստութեամբ կը վայելի՞։ Ոչ, ինչքան էլ ունենայ, անդադար գործելու եւ կառուցելու է, դա նրա բնազդների մէջ թերեւս ամէնից հզօրն է։

Իմ հարեւան Սուրէնի բերանով լուսակերտցիք մի կարեւոր հարց էլ են դընում. «Բա իմ ճժերը պտուղ չուտե՞ն...»։ Այդ հարցը դնում են բազմաթիւ այլ գիւղերում։

Եւ իրաւացի են։ Ահա մեր Լուսակերտը, ահա իմ աչքի առաջ քարքարոտ լանջեր, աւանի մէջ նրա ծայրամասերում հողի կտորներ, կարկատաններ, ծուէններ, որոնք եթէ տրամադրուեն այս մեղուաջան մարդկանց, մի քանի տարում կը վերածուեն պտղատու պարտէզների։

Առաջ այս գիւղում, որ Արքել հին անունն ունէր, ոչ մի պարտէզ չկար, միայն ուռենիներ կային Զանգուի ափին։ Պտղատու ծառեր չկային եւ սրանից վեր՝ Արայի լանջերին, Թխկունքին, Ապարանի բարձունքներում ցրիւ եկած գիւղերում։ Լուսակերտցիք այդ վայրերից են ժողովուել այստեղ, ուստի ծառ տնկելն ու աճեցնելը հեռու բան է եղել նրանց սովորութիւններից։

Մօտիկից նայենք այդպիսի մի մարդու եւ հետեւենք նրա հոգում տեղի ունեցող փոփոխութեանը։ Դա իմ հարեւան Աղաբեկն է՝ Ապարանի Աստուածընկալ գիւղացի։ Ընդարձակ, բերրի հողամաս ունի, որի վրայ ոչ մի չիւ չկար այն տարին, երբ մենատուն էի կառուցում իր դիմաց։ Մչակում եմ այգիս, նոր տնկիներ եմ տնկում, պատուաստներ եմ անում աչքի առաջ, — ու աչքի պոչով հետեւում եմ հարեւանիս, տեսնեմ կարո՞ղ եմ մէջը սէր առաջ բերել ծառի նկատմամբ։

— Է՛հ, գլուխ չունեմ, — ձեռքը թափ է տալիս Աղաբեկը։ — Իմ պապեր, որ ծառեր չունէին, պակա՞ս կ'ապրէին։

Ասում է, բայց նկատում եմ, որ խանդով է նայում իմ աճեցրած գոյնզգոյն պըտուղներին։

— Աղաբեկ, տնկիներ տանք, այգի գցիր, — հերթով յորդորում ենք ես ու Քոչարը։

Համոզեցինք, օգնեցինք. այգի գցեց Աղաբեկը, նրա հետ էլ հարեւանները՝ Հարապետը, Ստեփանը, Սուրէնը, Նուրիջանը, Ռազմիկը։ Հիմա էլ նախկին տանկիստ Մամիկոնը՝ հրէ՛ն, վերին քարքարուտներում քրտինք է թափում, լընգում, ահագին քարեր է տանում ընդերքից, ուղղակի չեղած տեղից հող է ըստեղծում, հող է կրում, ծածկում սպառածները եւ քարի մէջ թոնիրներ ծակելով՝ տնկիներ է դնում։ Այսպէս է սկըսուել բեկումը իրենց կեանքում ծառի հետ գործ չունեցած մարդկանց մէջ։ Բայց մենք առաջ անցանք, լաւ է դառնանք իմ հարեւան Աղաբեկի «այգեգործութեանը»։ Իսկական Գարօ բիձու չերմապահութիւնը... Տնկիներ եմ տալիս, սովորեցնում եմ, թէ ինչպէս դնի, մի տասը օր չանցած գնամ տեսնեմ՝ տնկիներն իրենց բներից հանել դէն է նետել։

— Էս ի՞նչ ես արել, ա՛յ Աղաբեկ, — վրդովւում եմ ես։

— Էդ միրաթները չեն կպչում, սաղ՝ խանեմ-թալեմ, տեղը բոստան անեմ։

— Ախր, Աղաբեկ, համբերութիւն ունեցիր, ծառը հօ մի չաբթո՞ւմ չի տարեւ տալիս։ Ժամանակ տուր՝ կը կպչի։

— Ջահլա չունեմ, ընկեր Անանիկեան ջան (ազգանունս դեռ չի կարողանում ճիշդ արտասանել)։

Կամ՝ գնում եմ տեսնում՝ էտել է մատղաշ տնկիները։ Էտել է կեանքում ծառ չտեսած Ապարանցու նման. այսինքն կտրատել դէն է նետել պէտքական ճիւղերը, իսկ վատին, աւելորդին, «բիճ»ին ձեռք չի տուել։ Գլուխս օրօրում եմ, ցոյց եմ տալիս էտի եղանակը, բան դուրս չի գալիս, «արեան մէջ չկայ»։ Մի օր էլ գնամ տեսնեմ՝ երկարահասակ տնկիները կարճացրել է... Ուղղակի ջահէլ ծառերը կիսից կտրել, դէն է նետել։

— Էս ի՞նչ ես արել, Աղաբեկ, բա չասացի՞ առանց ինձ հարցնելու դանակ չչարժես։

— Ընկեր Վախտանգեան Անանիկ ջան, էդ բոյովները ինձ հէչ դուր չեն գայ... Երկա՛ր, ոնց որ լագլագի վիզ... Վզները կտրեցի՝ սիրունացան...

Ինչ ասեմ, ստիպուած ծիծաղում եմ։

Այսպէս սկսեց իր այգեգործութիւնը իմ հարեւան Աղաբեկը։

Իսկ հիմա՞. թէ որ Լուսակերտ գալու լինես, ընթերցող, խնդրում եմ մտնես Գրողների փողոցի թիւ 9 տան բակը եւ նայես Ապարանցի Աղաբեկի պարտէզին։ Հաւատացնում եմ, քէֆդ կը բացուի։ Ջահէլ ծառերը չարք առ չարք ձգւում են բարձր պարիսպների միջեւ եւ նրանց փարթամ ճիւղերը խոնարհուել են իրենց առաջի բերքի ծանրութեան տակ։

— Հարեւան ջան, մուրազ ունեմ՝ էս նոր տարիդ իմ այգու մրգերով չնորհաւորեմ, — օրերս ասաց ինձ Աղաբեկը։

— Դա ամենաթանկ նուէրը կը լինի ինձ համար, հարեւան ջան, — սրտալի ասացի ես։ — Որովհետեւ ես գիտեմ ուրախանալ հարեւանիս յաջողութիւնով։ Այգի մչակելը սովորեցիր, բայց դեռ անուն ազգանունս չես սովորել, — խօսքս փոխեցի ես։

— Հայ-հա՛յ, քո անունն է՞լ չիմանամ, ընկեր Անանին Վախտանգեանը չե՞ս...

Բա՞, այդքան սուր է իմ հարեւան Աղաբեկը։ Բայց արի տես, թէ ինչ սէր է գցել ծառ ու պտղի վրայ ու ինչ արագութեամբ է իւրացնում այգեգործութեան նոր մեթոդները։ Օրերս ասում է.

— Հարեւան ջան, ռադիօն ասաց, որ Տէդէդէ վնաս է։ Տէդէդէ կոչուած էն դեղը, որ մինչեւ հիմա սրսկում էինք ծառերին, էլ գործ չածենք, գնում թունաւորում է ովկիանոսը... Քաղաքից տխափոդ է, ինչ է, նրանց բերել եմ, տանն էլ մի չիչ նիկոտին ունեմ, սրսկող ապարատ էլ, գիտես, որ երկուսն ունեմ, բայց չեմ սրսկելու։

— Ինչո՞ւ, սրսկիր, ժամանակն է։

— Ձեռքի սրսկիչը էֆեկտ չի տալիս (Աղաբեկն ու «էֆեկտ». ականջներիս չեմ հաւատում)։ Հեռախօսով ասա, թող էլեկտրական ուժեղ ապարատներ բերեն, որ թոյնը ամպ կապի ծառերի վրայ։

— Ա՞մպը որն է... Ինչո՞ւ պիտի ամպ կապի որ, — խօսեցնում եմ ես։

— Որ թոյնի կաթիլները չփոչիացնի ու էդ փոչով ամպ չկապի, թոյնը երեսից լղոզելով կը թափուի ծառից, իսկ մնացատուն կը մնայ տերեւի ներսում... Իմացա՞ր։ — Խրատեց ինձ Աղաբեկը։

Իմացայ, խօսել եմ, գիւղտեխնիկայի կայանից էգուց մարդիկ կը գան. քո այգին էլ են սրսկելու, իմն էլ, Քոչարինն էլ, դպրոցինն էլ...

Մի տեսնէիք ինչ ուրախութիւն պատճառեց իմ հարեւան Աղաբեկին այդ լուրը։ Նրան, որ մի քանի տարի առաջ գաղափար չունէր ո՛չ ծառի, ո՛չ նրա վնասատուների, ո՛չ դեղորայքի մասին։

Այդպէս փոխւում են իմ աչքի առաջ իմ լաւ հարեւանները՝ ծառազուրկ վայրերի նախկին բնակիչները։

Ու այդ մարդիկ, որ առաջ անտարբեր էին նայում իրենց բերրի հողակտորներին, հիմա աչքները տնկել են նոյնիսկ խոպանին, քարքարուտներին, ամուլ ըլուներին։ Սէր են արել ծառի նկատմամբ ու նոր հայեացքով նայում են մինչեւ հիմա անպէտք համարուող մեռեալ տարածութիւններին, որովհետեւ գիտեն, այդ քարերը կարելի է ծառաստանների վերածել։ Ու դարերով խոպանուած այդ վայրերի մասին տեսէք թէ ինչ են ասում.

— Ոսկի է, հօ հող չէ։ Ա՛խ, մեզ տան՝ այգիներ գցենք, տեսակ-տեսակ պտուղներ աճեցնենք քեզ նման։

Եւ վերջերս Հրազդանի չրջանային գործադիր կոմիտէն որոչում է ընդունում՝ Լուսակերտի խոպան հողերը բաժանել նրանց, ովքեր այգիներ տնկելու ցանկութիւն ունեն։

Այժմ մեր Լուսակերտը մեղուի փեթակի է նման։ Խրամատներ են փորում քա-

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա. ՄԱՍ

ԱՅԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

— Եթէ այս ձեռքէն կախեալ է, գիտցած եղէք որ զայն գլուխ հանելէ առաջ պիտի չկտրի։

Եւ այս խօսքերուն վրայ Տիգրանի գեղեցիկ աչքերը կամքի եւ ոգեւորութեան փայլով մը փայլեցան։

Ներկաները այս անգամ ապչած զիրար դիտեցին։ Երիտասարդին աղջնակի մը նման մատղաչ այդ կերպարանքը իրենց հոգւոյն մէջ անգամ ուժ եւ քաջութիւն ներչնչեց։

Խանդավառ երիտասարդի մը ակնարկին առջեւ, տարիքի եւ իմաստութեան փորձառութիւնը ոչինչ է։ Մարդկային ակնարկը տարիք չունի։

— Ապրի՛ս, գոչեց Ալի Քէմալ փաչա խանդավառութեան գագաթնակէտին հասած։ Եղբայր Տիգրան ճիշդ մեր ընկերութեան փնտռած մարդն ես։ Արիւնթաթաւ ցեղդ քեզմով իր Մեսիան պիտի գտնէ, զոր այնքան տարիներէ ի վեր կը սպասէ որպէսզի զինքը ազատագրէ։

Աս ըսելով նախագահը ներկաներուն նչան ըրաւ։ Այդ նչանին վրայ անոնք ոտքի կանգնեցան եւ աննչմուկ ձախ կողմի դռնէն դուրս ելան։

Փաչան երիտասարդ Հայուն հետ առանձին մնալով անոր ականջին ի վար ծռեցաւ եւ գաղտնի հրահանգներ տուաւ։

— Տիգրան, տուած հրահանգներս պիտի կրնա՞ս գլուխ հանել, հարցուց Քէմալ։

— Կ'երդնում ամէն ջանք թափել, գոչեց երիտասարդը խանդավառուած։

— Շատ լաւ, ըսաւ փաչան եւ դէմքը ուրախութենէ չողաց։

Ապա ձեռքերը իրարու զարկաւ։

Ընկերները վերստին ներս մտան։

— Տիգրանը, ըսաւ փաչան ընկերներուն, տուած հրահանգներս պիտի գործադրէ եւ վստահ եմ որ պիտի յաջողի։

Ու ոտքի ելլելով խանդավառուած երիտասարդը գրկեց եւ այտէն համբուրեց։ Նոյնը ըրին նաեւ միւսները։ Քանի մը վայրկեան յետոյ ութ ընկերները զանազան դռներէ դուրս կ'ելլէին եւ դէպի իրենց տուները կ'ուղղուէին, մինչ գիչերապահը փողոցին մայթին վրայ միօրինակ տէկուսը զարնելով կը չարունակէր անփութօրէն չրջագայիլ։

—o—

Ը.

ԱՅԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

Գարնան եղանակին, Բերայի մեծ փողոցը, երեկոյեան ժամը հինգէն սկսեալ արտակարգ եռուզեռ մը կը ներկայացնէ։ Այս եռուզեռը հետզհետէ կ'աւելնայ եւ գիչերուան մօտ ամբոխի կը վերածուի։ Պոլսոյ մէջ այդ փողոցը միակ փողոցն է որ մասնաւորապէս ընտրեալ բազմութիւն մը կը համախմբէ։ Եանիի եւ Նիքոլիի երկու մեծ զարեջրատուները իրարու դէմ կանգնած երկու հակառակորդ կեդրոններ կը կազմեն, որոնցմէ առաջինը ընտրեալ հասարակութեան նախապատուութիւնը կը գրաւէ։ Բազմութեան մէկ մասը առկէ դուրս կ'ելլէ, միւս փողոցին մայթերուն վրայ կը համախմբուի, իսկ երրորդը վաճառատուները կը չրջի եւ ուր որ բաց դուռ մը գտնէ դուրս կը խուժէ։

Այսուհանդերձ վաճառատուները չըրջող այս բազմութեան մեծ մասը գնող չէ։ Ասոնք մեղուներու փեթակին իչամեղուներն են, այն տարբերութեամբ սակայն որ, Բերայի փողոցի վաճառականական փեթակներու իչամեղուները աւելի չատ են, մինչդեռ որոշ նպատակով չարժողները աւելի քիչ։

Այս եռուզեռէն բացառութիւն չեն կազմեր նաեւ Թրքուհիները։ Երեք չորս հոգի միասին, դէմքերնին յատկանչական փէրաճէով ծածկած, խումբ խումբ ծանր քայլերով կը յառաջանան։ Ասոնց մարմիններուն չարժումները թոյլ եւ դանդաղ են, սակայն փէրաճէին մէջէն փայլող ակնարկնին մարմիններուն այդ թուլութիւնը կը հերքէ։ Սպիտակ քօղին ներքեւ պահուըտած այդ ակնարկները սուր իմացողականութիւն մը եւ կեանքի զօրաւոր արտայայտութիւն մը ունին։ Սպիտակ խիտ ամպերու բացուածքէ մը արձակուած արեւի տաքուկ ճառագայթներու կը նմանին։

Այդ ժամուն բազմամարդ այդ փողոցէն անցնող անցորդին ակնարկը հակառակ խուռներամ բազմութենէն գրաւուած ըլլալուն, պիտի չկրնար դէթ վայրկեանի մը համար, զայն՝ առկէ անցնող բացառիկ չուքով զարդարուած Թրքուհիի մը վրայ չյառել։

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

Գ. ԶՕՀՐԱՊԻ ԶԵԿՈՒՅՈՒՄԸ

Բ.

Ո՞վ է մենծ կամ պզտիկ աղան մեր մէջ, հարկաւ հետաքրքիր էք տեսնելու իր պատկերը:

Մենծ աղան հարուստ դրամատէր մը չէ, բայց դրամի մարդն է: Մենծ աղային համար աղջեւ դրամը մեծ ծանրակշիռ է մարդկային առաքինութիւն — ներուն: Ո՛չ Րաֆֆին եւ ոչ Դուրեանը, ո՛չ Պարոնեանը եւ ո՛չ ալ Նալբանդեանը արժէք ունին իր աչքին առջեւ: Ո՞րքան է անոնց դիզած դրամը, տարեկան ի՞նչ կը շահին. ոչի՞նչ, ուրեմն բան մը չեն արժեր: Ահա անոնց ամբողջ հոգեբանութիւնը: Չեմ մեղադրեր, յանցաւոր չեմ գտներ զիրենք այսպէս խորհելնուն համար: Իրաւունք ունի՞մ կոյր մը, կաղ մը մեղադրելու. դժբախտութիւն մըն է սակայն եւ ոչ ուրիշ բան:

Մենծ աղան բարձր կը խօսի, զգալ տալու համար, որ ամէնքը պարտաւոր են իրեն ունկնդրել: Ճամբան կը քալէ եւ կը պահանջէ, որ ուրիշներ իր ետեւէն գան, կամ բազմութեան մէջ կը հրմշտկէ քովինները, իր տեղը ամբոխին մէջ հըլըլըլը, այս գռեհիկ շփումին չհանդուրժելը հասկցնելու եւ այդ նուաստ դիրքէն վայրկեան մը առաջ դուրս ելլելու համար:

Մենծ աղան անպատճառ ազէտ եւ անուս չի նշանակեր, ուսեալ մենծ աղաներ ալ կը գտնուին, կէս ուսեալներ, որոնք բացարձակ ազէտներէն շատ աւելի զարհուրելի են: Ֆրանսերէն երեք բառ կը խօսին, հայերէն երկու բառ կը գրեն: Ոչինչ կը հետաքրքրէ զիրենք՝ իրենց մեծ «ես»էն դուրս, եւ այդ փոքրիկ խորանին առջեւ կը զոհեն ամէն բան, մի՛շտ իրենց խղճմտանքը, երբեմն իրենց դրամը:

Մենծ աղան եկեղեցի կ՚երթայ ամէն անգամ որ հարկը պահանջէ — Զատկին, Ծնունդին, ուրիշ մենծ աղայի մը յուղարկաւորութեան, կամ եթէ ակնկալութիւն մը ունի կամ նիւթական շահ մը, որուն անպատճառ իրականացումը կը պահանջէ Աստուծմէ, տասը փարայի մոմ մը վառելով:

Տարիքի տեսակէտով մենծ աղայութիւնը քառասունէն անդին կը սկսի, բայց մենծ աղայի ձագուկներ կան, դեռաբուսիկ պեխով երիտասարդներ, որ հայրենի աւանդութիւններուն կը հետեւին: Մենծ աղան անցեալին մարդն է, Պօլսոյ պատ—

rիարքի օրերուն կարօտը կը քաշէ եւ Տէրոյենցէն փաստեր կը քաղէ: Կաթողիկոս, պատրիարք, առաջնորդ ղեկավարելու գացող մարմիններուն մէջ իր յատուկ տեղը ունի, ինչ որ իր անձեռնմխելի իրաւունքն է:

Մենծ աղան, սովորաբար, գրեթէ ի ծնէ Թաղական է:

Սխալ կարծիք մըն է ենթադրելը, որ վաճառական դասէն կը ծնի մենծ աղան, երբեք, ամէն ասպարէզէ կուգայ ան, էֆէնտիութենէ՝ ինչպէս օրագրութենէ: Չար մարդ մը չէ. կը բաւէ իր անձնասիրութիւնները շոյել, օգտուելու համար իրմէ. կղերը ի վաղուց անտի շահագործած է զինք, ինք ալ՝ կղերը:

Ահա այս դասն է, որ այսօր ազգին երիտասարդ ուժերուն դէմ սկսած է պայքարիլ. իր սովորական զինակիցները իր շուրջն են: Կղերին մէկ մասը, ոչ բոլորովին մաքուրը: Մամուլին մէկ մասը, ոչ ամէնէն ազնիւը: Մինչեւ հոս ոչինչ կայ զարմանալի. կսկծալին հոն է, որ ժողովուրդին համեստ դասակարգերէն մարդիկ, մաս մը աշխատաւորներ, խաբուած՝ ազատական մարդոց դէմ տարածուած սուտերէններէն, խեղաթիւրումներէն, անոնց միացած են: Եւ ինչ որ լրումն է՝ ասոնց քովիկը երիտասարդութեան մէկ ծանօթ մասը, եւ ճիշդ այն պահուն, երբ ինքզինք ժողովրդական իրաւունքներու ընդլայնման կուսակից կը յորջորջէ:

Այս ընդհարումին մէջ հայ մտաւորականութիւնը կարծեմ իրաւունք ունի գոնէ այս վերջին վաշտին դառնալով գոչելու.

— Դո՞ւ ալ, ով իմ Բրուտոս:

Ես զանազան կուսակցութիւններու ի հարկին որոշեալ ժամանակի մը կամ նոյնիսկ վայրկեանի մը համար իրարու հետ միանալը կը հասկնամ, պայմանաւ սակայն որ սկզբունքով գոնէ անոնք համաձայն ըլլան: Չեմ կրնար հասկնալ, որ յառաջդիմական կազմակերպութիւն մը յետադիմական շարժումի մը հետ գործակցի, ինչու որ երկու բան անհաշտ են աշխարհիս վրայ, երկու բան — Յետադիմութիւնը եւ Յառաջդիմութիւնը:

Ազատական մարմնի մը մենծ — աղայական ու կղերամտական կազմակերպութեան մը հետ դաշնակցիլը այն հրէշային ամուսնութիւններու կարգէն է, որ գոնէ ազատ սիրոյ պայքար մղողներու համար ներելի չէ:

Ես համոզուած եմ, որ մեր ժողովուրդը, նոյնիսկ անոր պահպանողական մասը, եւ մեր երիտասարդութիւնը, որ միշտ ազատական է եւ պիտի մնայ — եւ իր պատիւն է ասիկա — բաւական ողջմտութիւն ունին այս հակասական ընթացքը դատելու եւ անոր հեղինակներուն որ ատելեան վստահելի ըլլալը որոշելու համար:

ԳՐ. ԶՕՀՐԱՊ

Յաջորդով՝ Գր. Զօհրապի քննադատութեան (բնորոշումը) ընկերվարութեան մասին:

բերի մէջ, եւ մեր երկրի այդ մասնիկը եւս շուտով կը հագնի իր կանաչ պատմուճանը:

Իսկ Գիմուշը վերագտաւ իր նախկին՝ միջնադարեան անունը, այժմ կոչւում է Կարենիս:

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ԶԱՐԵՀ ԲԼԱՏԵԱՆ

—o—

Ջերմեռանդ ծաղկեմշակ եւ սիրահար վարդերու, որոնց կեանքը եւ վէպը տըւաւ գիտական խղճմտութեամբ եւ անհաւասար ճեռնհասութիւնով, տարինեբով մեր մամուլին մէջ ստորագրեց անհամար ուսումնասիրութիւններ, պրպըտումներ, որոնք իր գեղագէտ հոգիին հայելին կը կազմեն այսօր:

Ընտիր եւ ազնուազարմ անձնաւորութիւն, զարգուն եւ բարեկիրթ, յամառ ընթերցասէր, բայց դասական ճաշակ:

Անմոռանալի պիտի մնայ Պաղրդուղի իր բնակարանին հրաշալի պարտէզը, ուր մշակած էր վարդերու բոլոր տեսակները, ամէնէն մութ գոյներէն մինչեւ ամէնէն վառ երանգները, չքնաղ հարստութիւն մը բոյրերու եւ թոյրերու, որոնք զմայլանք կը պատճառէին այցելուներուն:

Զարեհ Բլատեան խնամով կը կտրէր անոնց ցօղունները եւ փունջեր կը նուիրէր բարեկամներուն, յաջորդ օր նոր յօդուած մը ստորագրելու համար վարդերու եւ ծաղիկներու մասին:

Մեռաւ անշշուկ, խոր ծերութեան մէջ, Սկիւտարի մէկ տնակին անկիւնը, լքուած եւ անտէր:

ՄԻԾԵՌՆԱԿ

ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— Մայրի՛կ, մայրիկ, կը պոռայ Ֆըրանսուազ, աղբարիկս Թերթը կ՚ուտէ:

— Վնաս չունի, կը պատասխանէ մայրը, երէկուան թիւն է:

×

Պերնըրտ Շօյին կը հարցնեն.

— Կի՞նը կը նախընտրէք թէ կառքը:

— Չեմ կրնար ըսել, կը պատասխանէ Շօ, կառք վարել չեմ գիտեր:

×

Ամերիկացի մը որ առաջին անգամ ըլլալով Եւրոպա պիտի այցելէ, կը հարցնէ իր մէկ բարեկամին որ շատ ճամբորդած է.

— Ո՞րն է այն ամէնէն հաճելի բանը, զոր կարելի է ընել երբ Լոնտոն ես:

Միւսը կը պատասխանէ առանց վարանումի.

— Ուիք-էնտը Փարիզ անցընել:

×

Երիտասարդ եւ գեղեցիկ Փարիզուհի մը որ արձակուրդի պիտի մեկնի կ՚ըսէ իր բարեկամուհիին.

— Խորքին մէջ, երիտասարդ աղջիկ մը երկու լուծում ունի իր արձակուրդներուն համար.— կամ լեռ երթալ եւ դիտել տեսարժան վայրերը, կամ ծով երթալ եւ տեսարժան վայրը ըլլալ:

ՃԱՓՈՆԻ ՃԷՄՊՈՐԻՆ

ՓԱԹՈՐԻԿ ԵՒ ԱՐԵՒ

—O—

ԹՈՔԻՕ (Յառաջ).— Ճէմպորին կը շարունակէ իր եռանդուն գործունէութիւնը: Հարիւր հազարաւոր ժողովուրդ կ՚այցելէ ամէն կողմէ:

Հայկական պատուիրակութիւնը կը մասնակցի ամէն հաւաքոյթներուն եւ հանդէսներուն: Միացեալ Նահանգներու սկաուտական խումբերուն մէջ կան շատ մը Հայեր: Երէկ այցելութիւնը ընդունեցանք Տիթրոյթէն վիրաբոյժ Պ. Շէքերճեանի, որ մաս կը կազմէ ամերիկեան պատուիրակութեան:

Ճափոնէն 500 քիլոմեթր հեռու թիւ 19 «Թայֆուն»ը մեծ փոթորիկներ ստեղծեց: Ճէմպորիին բանակավայրը ամբողջովին ողողուեցաւ Օգոստոս 4ին եւ 20.000 սկաուտները պատսպարուեցան շրջանի քաղաքներուն մէջ: Ամէն բան կանոնաւոր անցաւ և երկու օր վերջ բոլորը դարձեալ վերադարձան բանակավայրը:

Արեւը դարձեալ մէջտեղ ելաւ. քանդուած վրանները դարձեալ լարուեցան եւ Ճէմպորին գտաւ իր առաջուան վիճակը:

Կիրակի օր դարձեալ տեղի ունեցաւ տողանցք մը, այս անգամ հայ արիներուն բոլորն ալ մասնակցեցան հայկական տարազներով:

Եռագոյնը կը ծածանի ամէն տեղ. մեր տղաքը գտած են շատ մը բարեկամներ, կը ստանան նաեւ շատ մը նուէրներ:

Երկու օրէն կը վերջանայ Ճէմպորին. տղաքը պիտի մեկնին Թոքիօ եւ պետերն ալ պիտի մասնակցին սկաուտական համաշխարհային ժողովին որ կը սկսի Թոքիոյի մէջ Օգոստոս 12ին: Հակառակ լեզուի դժուարութեան, ամէն բան լաւ կը քալէ: Բոլորս լաւ ենք եւ ուրախ, որ կը մասնակցինք այսքան յաջող Ճէմպորիի մը, մեր Եռագոյնով եւ 27 հայ արիներով Ֆրանսայէն եւ Արժանթինէն, շատ կարեւոր պատուիրակութիւն մը իր թիւով եւ որակով:

Հ. Ա.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՍ ԻՆԾԻ ՀԵՏ (քերթուածներ, պատմուածքներ, արուեստի ճամբուն վրայ, Ամերիկայի ուսուցչական օրերէս, Բալիֆորնիա), գրեց՝ Արաքսի Պալիկեան (Անտեքեան), Փարիզ 1969:

ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՆ — ԺԱՄԵՐ —

Գորշ եւ միօրինակ կեանքի մը հեռապատկերը կ՚ուրուագծուէր իմ դէմս եւ այլեւս այնքան յոգնած եւ այնքան սպառած էի որ ըղձօրէն մտածեցի վերջ մը դնել այս բոլորին. իմ մէջս ալ յառաջ եկած էր տեսակ մը ցուրտ համակերպութիւն. գաղափարներս եւ մտածումներս կորսնցուցած էին իրենց սրաթռիչ արագութիւնը, ընդհակառակն կը մնային, կը ճմլային մտքիս մէջ եւ երկար ժամեր անդադար ուշադրութիւնս կը սեւեռէր մէկ մտածումի մը վրայ, ու այսօր ինծի ցնորական սարսափ մը կը պատճառէ երբ կը խորհիմ թէ այն երկար ժամերուն եւ երկար օրերուն երբ իրարու հետ չէինք խօսեր, երբ որեւէ հաղորդակցութիւն դադրած էր մեր մէջ, մեր մտքերը ընդհակառակն իրարու հետ սերտ յարաբերութեան մէջ էին, իրարու հետ կը բանակցէին, կը վիճէին, եւ հուսկ ուրեմն իրարու հետ կը համաձայնէին:

Ցնո՛րք, ցնո՛րք. այլեւս ինծի անկարելի է հետեւիլ այդ մղձաւանջային ժամերու յաջորդութեան. կցկտուր պատկերներ կը ներկայանան մտքիս, ոմանք արագընթաց եւ տարտամ, խուճապի բըռնուած թափօրի մը պէս, երբեմն ալ դըրուագներ, յստակ եւ պայծառ, որոնք կը տեսնեմ իրենց բոլոր մանրամասնութիւններով ինչպէս եթէ այսօր, ինչպէս եթէ հիմա տեղի ունեցած ըլլային... կը յիշեմ բոպէներ, որոնք կ՚ընդլայնուէին ինչպէս եթէ քանի մը ժամեր ապրած ըլլայի անոնց արհաւիրքը եւ կը յիշեմ նաեւ ամբողջ օրերու շարքեր որոնք մէկ անգամէն կ՚անցնէին կ՚երթան մուխի պէս...

Կը յիշեմ. գիշերին մէջ արթնցայ, մէկը ինծի կը դըդէր, ուսիս վրայ զգացի ցուրտ ձեռքի մը հպումը, ընդոստ նըստեցայ անկողնիս մէջ. մարդ չկար. ձայն չկար. գիշերը ու մութը զիս կը շրջապատէին, բայց իմ մտածումս կարծես անջատուելով ուղեղէս, կը կենար իմ դէմս ու մութին մէջ մտիկ կ՚ընէի անոր ձայնին:

— Պէտք է վերջացնել:

Երկաթէ եւ անաղորոյն կամք մըն էր ասիկա քան թէ թելադրութիւն մը, խորհուրդ մը. ու ես ինքզինքս շղթայուած կը զգայի այդ սարսափելի խօսքերուն իմաստին մէջ... մտածումս կը կրկնէր արձագանգի պէս, աւելի թեթեւ, աւելի բարակ, հիւանդագին ձայնով:

— Պէտք է վերջացնել:

Եւ այդ ձայնին մէջ կը ճանչնայի Արամին հիւանդոտ մարդու ջղագրգիռ ձայնը...

Ականջներս գոցեցի ու պառկեցայ, վերմակս քաշեցի գլխուս վրայ որպէսզի չլսեմ, որպէսզի չզգամ, բայց մինչեւ առաւօտ մարմինս պաղած, անքուն մընացի:

Առաւօտեան լոյսը ստուեր մը փարատեց կանխահոգութիւններս. բայց չեմ գիտեր ինչո՛ւ անդիմադրելի պէտք մը զգացի Արամը տեսնելու: Սպասուհիէն իմացայ որ անիկա արդէն մեկնած էր տունէն երկու ժամէ ի վեր. կը փափաքէի զինքը տեսնել բայց երբ իմացայ որ այլեւս հոն չէր՝ մեծ թեթեւութիւն մը զգացի. ժամանակս անցուցի պտուտքելով տանը մէջ որ ինծի պարապ եւ ամայի կը թուէր. մտայ բոլոր սենեակները, մտայ նոյնիսկ Արամին ննջասենեակը. աչքերս յառած էի պատէն ի վար կախուած անոր հագուստներուն, եւ անոնց թոյլ եւ անհոգի տեսքը սրտի սեղմում կը պատճառէր. սեղանին վրայ շարուած էին անոր գիրքերը եւ պզտիկ տուփի մը մէջ հաղուագիւտ նամականիշներու հաւաքածոյ մը կար. յանկարծ ինծի պարզուեցաւ մարդկային թշուառութիւնը իր անսահման ընդարձակութեամբ:

Եւ անիկա որ մէկիկ մէկիկ հաւաքեր էր այդ գունաւոր թուղթի կտորները, անիկա որ այդ ամէն մէկ հատին վրայ ուշադրութիւն սեւեռեր, հաւանութիւն յայտներ, գիտաւորութիւններ ունեցեր էր, անիկա... Աստուած իմ... Աստուած իմ...

Դուռը կը զարնեն շտապ հարուածներով, կը թնդեն դայն... սպասուհին աճարեկած թռչունի պէս կը վազվռտէ պատերուն զարնուելով, բայց այդ թնդիւնը, այդ հարուածը երկար ատենէ ի վեր թնդացած է իմ էութեանս մէջ ու գիտե՛մ, գիտե՛մ ահռելիօրէն գիտեմ...

Խումբ մը մարդիկ, պատերն ի վար կախուած հագուստներուն պէս անկենդան եւ անշունչ մարմին մը կը յառաջցնեն սանդուխներէն վեր... Անիկա է ... սպաննուած ճամբուն վրայ...: Աղաղակ, վայնասուն, բազմութիւն... ոստիկաններ... տանը դուռը բաց է եւ ամէն ոք կը մտնէ ու կ՚ելլէ առանց անհանգիստ ըլլալու, ինչպէս եթէ փողոցին մէջ ըլլային...

Դրեր են հոն բազմոցին վրայ, գլուխը քիչ մը հակած ու կիսախուփ արտեւանունքին մէջտեղէն անլոյս ու մեռած բիբը կ՚իյնայ ու կարծես կը նայի ինծի...

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(18 — Շար.)

Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Հ. Սարգսեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Սարգսեան եւ զաւակները՝ Աննիկ եւ Ֆիլիփ խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ուրբաթ առաւօտ, Օգոստոս 13ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր՝ Երեքշաբթի, Օգոստոս 17 ժամը 15,15ին, իր բնակարանը՝ 55 Ռիւ Ֆելիքս Ֆոռ, Անկէն։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Սարգսեանի եւ Տէր եւ Տիկին Ա. Սարգսեանի։

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Օպօղեան եւ աղջիկը՝ Ժընըվիէվ, Պ. Փիլիպպոս Օպօղեան, Օր. Լուսիա Օպօղեան, այրի Տիկին Նարդուհի Օպօղեան զաւակներն ու թոռները, Տիկին Սարա Օպօղեան զաւակներն ու թոռները (Սէն-Շամոն), այրի Տիկին Արաքսի Գրպըյըքեան եւ զաւակը (Սէն-Շամոն), այրի Տիկին Մարկրիթ Անայեան եւ զաւակներն ու թոռները (Ֆիլատելֆիա), այրի Տիկին Էլիզա Գոստիկեան, զաւակներն ու թոռները (Ֆիլատելֆիա), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Անսուրեան եւ զաւակները (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Վարդեր Նաճարեան եւ զաւակները (Պոսթոն), այրի Տիկին Վերգին Նաճարեան եւ զաւակները (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Ժօզէֆ Նաճարեան եւ զաւակները (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Ղապայեան եւ զաւակները (Լա Սէյն Ս/Մէռ) խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօրաքրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՕՐ. ԱՆՆԱ ՕՊՕՋԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 12ին, 85 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Շաբաթ, Օգոստոս 14, ժամը 15ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը փոխադրուեցաւ Քիւսէի նոր գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իրենց ընտանեկան դամբարանը։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Բժ. Քամիր Անդրանիկի Միրիջանեան կը փնտռէ իր հայրը՝ Բժ. Անդրանիկ Մկրտիչի Միրիջանեան, Կարսի գաւառ Կաղզուանի շրջան Խար գիւղէն։ Պատերազմի երթալէն յետոյ լուր չկայ իրմէ։

Լուր ունեցողներէն գրել՝

KH. MIRIDJANIAN
28865 Streamwood Lane
Southfield (Mich. 48075)
U. S. A.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Անոնք որոնք կը փափաքին արձանագրել իրենց աղջիկները պէտք է դիմեն վարժարան, ամէն օր, առաւօտեան ժամը 9–12։

Հեռաձայնի թիւ 927-01-72 ։

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Օրմանճեան իրենց թոռնիկին Լիլիան Աբրահամեանի երկու զաւակներուն՝ Մարալի եւ Վիգէնի մկրտութեան առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.—

Տէսինի Ապրիլեան յուշարձանին 70, Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին 30, 30 Ֆր. «Հայաստան»ի (առանց «Յառաջ»էն) եւ 30 Ֆր. «Յառաջ»ին։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Պօղոս Գորգիկեան 50 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի այրի Տիկին Աղաւնի Ամիրայեանի մահուան տխուր առթիւ եւ 50 Ֆր. ալ Տիկին Մարիամ Մինասեանի մահուան տխուր առթիւ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ՝

Միջին տարիքի հայ առանձին կին մը, իբրեւ սպասուհի տնական գործերով զբաղելու եւ ծերունի մը խնամելու համար։ Ապրուստ եւ բնակարան ապահովուած։

Դիմել՝

DONIGUIAN
Mas du château
38 - Chasse s/Rhône

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Առնուվիլի Անարատ Յղութեան հայ քոյրերը կ'ընդունին Յուլիս ամսուան մէջ փոքրիկ մանուկներ «կառոլի»ի համար։

Նոյնպէս յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանին 1971–1972 կ'ընդունին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ փոքրիկ մանուկներ։

Արձանագրութիւնները սկսած են։ Դիմել՝ 73, Ավընիւ Անրի Պարպիւս

Առնուվիլ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները 1971–1972

Կ'ընդունուին բարեկիրթ եւ ուշիմ մանուկներ։ Կ'աւանդուին պետական եւ ազգային ուսումներ եօթներորդ դասարանէն սկսեալ մինչեւ Աւարտական դասարան
Classe Terminale).

Անոնք որ կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները, այժմէն փութան ապահովել տեղերը։

Direction du Collège Arménien
26, Rue Troyon — 92 - SEVRES
Tél. : 027-18-28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մշակոյթի Տան գրական երեկոն, Հոկտեմբեր 9ին, նուիրուած Զարենցի եւ Վարուժանի ֆրանսերէն թարգմանութեան գործերուն։

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբի տարեկան ճաշը Հոկտ. 30ին։

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը՝ Հոկտեմբեր 10ին ։

ԳԱՐՆԱՆ ՀԵՏ,
ԳԱՐՆԱՆ ՇՈՒՆՉ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

BNP

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

U. G. A. B.

OCTROI DE BOURSES
AUX ETUDIANTS ARMENIENS
DE FRANCE
FONDATION MARGOSSIAN

Le Comité Régional de France de l'U. G. A. B. porte à la connaissance du public que les demandes en vue de bénéficier des bourses de la Fondation Raphaël MARGOSSIAN peuvent être présentées dès maintenant.

Conformément aux règlements, peuvent bénéficier des bourses Margossian seuls les jeunes Arméniens résident en France, ayant 15 ans au moins, titulaires d'un certificat d'études primaires, qui sont inscrits dans une école technique ou professionnelle et qui présentent leur demande avant le 10 Septembre 1971.

Chaque demandeur recevra un formulaire qu'il doit remplir après l'avoir lu attentivement et le retourner à la « Commission Educative », 11 Square Alboni, Paris (16). Après avoir examiné les demandes ainsi que les pièces justificatives jointes, cette Commission accepte ou refuse la demande et fixe le montant de la bourse.

Selon le désir du bienfaiteur, cette bourse est octroyée sous forme de prêt moral que le bénéficiaire s'engage à rembourser graduellement à la Fondation, au moment où il commence à gagner sa vie.

Il est souhaitable aussi qu'une fois leurs études terminées, les boursiers Margossian s'inscrivent à l'U. G. A. B. en tant que membres.

Cette bourse est octroyée pour une seule année scolaire, mais au cas où l'étudiant présenterait sa demande munie d'un certificat attestant sa réussite aux examens, elle pourrait être renouvelée pour une deuxième et, si nécessaire, une troisième année scolaire.

Les demandes de bourse pour l'année scolaire 1971-1972 doivent être présentées dès maintenant. Les demandes reçues après le 10 Septembre ne seront pas prises en considération.

LE COMITE REGIONAL
DE FRANCE DE L'U.G.A.B.

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն* ։

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով ։

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանք ։

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ

Varoujean
Choix de poèmes 10 F.

●

Tcharentz
Choix de poèmes 6 F.
Traduction de
LUC-ANDRE MARCEL
avec la collaboration de
G. Poladian

●

ԶՐՈՅՑ
(Դ. հատոր) Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ
Գին՝ 8 Ֆր.

●

ՎԵՐՋԻՆ ԿԱԹԻԼՆԵՐ
ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ՝ 5 Ֆ.

●

ՀԻՆ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ
ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ՝ 8 Ֆ.

դիմել՝
G. Poladian
53, Av. de St. Julien
13 - Marseille (12e)
FRANCE

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ	50 ֆր.
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՕԳՈՍՏՈՍ
MERCREDI 18 AOUT 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12191 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 47e ANNÉE — N° 12.191

«ՄԱՐՄԱՐԱ»ՅԻ ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԵՏ

Բ.

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Պատրիարքարանի ո՞ր մասերը ներկուեցան:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Ամբողջ Պատրիարքա-րանը ներքնապէս ներկած ենք: Երեք յար-կերն ալ: Բայց մասնաւոր ուշադրութիւն ընծայած ենք Դահլիճին: Ինչպէս գիտէք դահլիճի մէջ ատաղձագործական հրա-շալի աշխատանք կայ: Ձեղունի փայտէ քանդակները աղտոտած էին եւ մէկ գոյ-նով ներկուած ըլլալուն բնաւ ուշագրաւ չէին: Իւրաքանչիւր քանդակ տարբեր գոյնով մը ներկուեցաւ եւ շինութեան ամբողջ գեղեցկութիւնը յանկարծ մէջտեղ ելաւ: Պատրիարքարանը բնականաբար պէտք ունի նաեւ արտաքնապէս ներկուե-լու, բայց առ այժմ մեր նիւթականը բա-ւարար չէր ձեռնարկելու այդ գործին:

Հ.— Տրուած ըլլալով որ վերամուտը կը մօտենայ եւ հակառակ ատոր՝ Գալ-ֆայեան որբանոցի խնդիրը կը մնայ ան-լոյծ, մենք պիտի ուզէինք գիտնալ թէ ի՞նչ նորութիւններ կան Անգարայի մեր յարգելի պետական մարդոց տրուած Ձեր վերջին այցելութենէն ասդին:

Պ.— Ինչպէս առենին գրուած էր, Ան-գարայի մէջ պատկան անձնաւորութիւն-ները շատ բարեացակամօրէն դիմաւորած էին այս հարցը: Մենք կը յուսայինք եւ կ'ակնկալէինք ուրեմն որ մինչեւ հիմա կարգադրուած կ'ըլլար արդէն ան: Դժ-բախտաբար սակայն ցարդ որեւէ գործնա-կան կարգադրութիւն չէ եղած, հակառակ անոր որ Գալֆայեանի Խնամակալու-թեան անդամներէն ոմանք իրենց կարգին մէկ երկու անգամ Անգարա գացած եւ այս խնդրով զբաղած ալ են: Այս մասին աւելի մանրամասն տեղեկութիւն կրնաք առնել Գալֆայեանի խնամակալներէն Պր. Կարպիս Ուզունլեանէն:

Հ.— Ի՞նչ բանի մէջ կը կայանայ սա-կայն գլխաւոր արգելքը, կամ ըսենք՝ դժուարութիւնը: Սկիւտարի մէջ նոր շէնք մը կառուցանելու արտօնագրի՞ն մէջ, թէ Գալֆայեան հաստատութեան գոյութիւնը որեւէ տեղ շարունակելու խնդրին մէջ:

Պ.— Ճիշդ է որ Որբանոցը իր գոյու-թիւնը պիտի շարունակէ: Հոն կամ ուրիշ տեղ: Այդ մասին պետական որոշում կայ: Այսուհանդերձ մեր բուն դժուարութիւնը Սկիւտարի ամարանոցին մէջ հիմնուած Որբանոցին ծաւալովը նոր շէնք մը շի-նելու շատ պարզ խնդիրն էր: Այս հար-ցին մէջ է որ դժուարութեան կը բախինք: Կառավարութիւնը մինչեւ իսկ արտօնած է որ ամարանոցի այդ փոքրիկ շէնքը մենք նորոգենք: Բայց այդ շէնքը դժբախտա-բար այնքան փոքր է որ հազիւ տասը ուսանող կրնայ պարունակել: Ոչ գիշերօ-թիկ վարժարան մը ըլլալու ոչ ալ բաղ-մաթիւ դասարաններ ունենալու տեսա-կէտէ որեւէ դիւրութիւն չընծայեր:

Հ.— Ի՞նչպէս է կացութիւնը Խասգիւղի Ներսէսեան վարժարանի մօտ: Նո՞յնն է, թէ տարբեր է պարագան:

Պ.— Ներսէսեան վարժարանի պարա-գան ընդհակառակն աւելի բարդ հարցի մը վերածուած է: Այս վարժարանը ա-ռանձին Վագըֆ մը չէ, այլ Թաղի եկեղե-ցիին կապուած հաստատութիւն մըն է: Վագըֆլարի Տնօրէնութիւնը բացայայտ կերպով որոշած է որ երբ եկեղեցին փլի, ամբողջ վագըֆին հետ վարժարանն ալ մէջտեղէն վերնայ եւ վագըֆին կալուած-ները եւ գոյքերը կառավարութեան փո-խանցուին: Բայց եւ այնպէս մենք կը խորհինք թէ Վագըֆլարի Տնօրէնութեան վերոյիշեալ որոշումը ոչ Լօզանի դաշին-քին եւ ոչ ալ մեր պետական Սահմանադ-րութեան կը համապատասխանէ, ինչպէս չի համապատասխաներ նաեւ մեր քաղա-քացիական սովորական իրաւունքներուն: Նոյն շրջանին մէջ հասարակ քաղաքացի-ներուն երբ տուները կ'ապասեփականաց-ուին, անոնց ոչ միայն տուներու փոխար-ժէքը կը վճարուի, այլ նաեւ անոնց ար-տօնութիւն կը տրուի իրենց ուզած տե-ղերը երթալու եւ իրենց տուները շինե-լու, նոյն իրաւունքը ուրեմն մեզի ալ պէտք է տրուէր, իբրեւ Թուրք քաղաքա-ցիներ, մենք ալ երթայինք եւ մեր ուզած տեղը նոր եկեղեցի մը, նոր վարժարան մը շինէինք: Եւ այս կերպով Վագըֆը, որ յաւիտենական բան մըն է, պէտք էր իր գոյութիւնը շարունակէր: Ներկայիս Խասգիւղի Թաղական Խորհուրդը դատ բացած է Վագըֆլարի Տնօրէնութեան ո-րոշումին դէմ: Այդ դատին արդիւնքը տա-կաւին վերջնապէս յայտնի չէ: Հետեւա-բար մինչեւ դատական նոր որոշումի մը տրուիլը երկու կողմերն ալ որեւէ գործ-նական քայլ չեն կրնար առնել: Այսինքն ոչ կրնան շէնքը գրաւել, ոչ ալ մերին-ները կրնան նոր ձեռնարկ մը ընել եկե-ղեցի մը շինելու: Եթէ տայ Աստուած եւ դրական արդիւնք մը առնուի դատէն, այդ պարագային Թաղական Խորհուրդը պի-տի վերյիշեցնէ իր արդէն իսկ կատարած դիմումը եւ արտօնութիւն պիտի ուզէ որպէսզի իր Վագըֆը ուրիշ տեղ շարու-նակէ իր գոյութիւնը:

Հ.— Անգարայի Ձեր այցելութեան ա-ռիթով գրուած էր թէ միայն Գալֆայեա-նի մասին չէր որ խօսուած էր, այլ մէջ-տեղ դրուած էին մեր համայնական ինչ ինչ անլուծելի մնացած հարցերը: Այդ-պէ՞ս է:

Պ.— Շիտակ է: Տրուած ըլլալով որ պետական նախարար եւ փոխ-վարչապետ յարգելի Սատի Գոչաշ չափազանց զբա-ղած էր այդ օրերուն, գրեթէ անկարելի էր մի առ մի մեր բոլոր խնդիրներու մա-սին իրեն հետ տեսակցիլ, հետեւաբար խօսակցութիւնը գլխաւորաբար դարձաւ անյետաձգելի Գալֆայեանի շուրջ: Սա-կայն մեկնելէ առաջ ճշդեցինք թէ մենք ունէինք տակաւին համայնական շատ մը խնդիրներ եւ որպէսզի յարգելի նախա-րարին թանկագին ժամերը աւելի չգրա-ւենք, այդ խնդիրները յուշագրի մը ձեւով ներկայացուցինք իր ուշադրութեան:

Հ.— Ի՞նչեր կային այդ յուշագրին մէջ:

Պ.— Կարծեմ ութ յօդուածներ, ո-րոնցմով պետական դէմքերու ուշադրու-թեան յանձներ էինք այն դժուարութիւն-ները որոնց կը բախէինք օրինակի հա-մար եկեղեցապատկան շէնքերու եւ եկե-ղեցիներու նորոգութեան, պարապ հողե-րու վրայ շէնքեր կառուցանելու անկա-րելիութեան, վարժարաններու նորոգու-թեան, կարգ մը վարժարանները գիշե-րօթիկ վարժարանի վերածելու անկա-րելիութեան եւ Թափուլի վերաբերեալ զանազան բարդութիւններու մէջ:

Հ.— Այս խնդիրներէն որեւէ մէկուն որեւէ պատասխան մը չստացուեցա՞ւ տակաւին:

Պ.— Ոչ մէկ պատասխան, դժբախտա-բար:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏՈԼԱՐԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՇՈՒԿԱՆ ՓԱԿ ԿԸ ՄՆԱՅ

ԽՈՒՃԱՊ ԹՈՔԻՈՅԻ ՄԷՋ

Նիքսընի որոշումը բաւական իրարան-ցում ստեղծեց աշխարհի չորս կողմը, մանաւանդ Միացեալ Նահանգներու բա-րեկամ կամ զինակից Պետութեանց մօտ: Արդարեւ Նիքսըն իր ծանրակշիռ որոշու-մը տուած էր, առանց տեղեակ պահելու ոեւէ մէկը, ինչ որ կը բացատրէ ստեղ-ծուած խուճապը: Ինչպէս գրած էինք, Երկուշաբթի օր Փարիզի սակարանը եւ ոսկիի շուկան փակ էին, բայց կառավա-րութիւնը որոշեց փակ պահել նաեւ յա-ջորդ օրերը, առնուազն մինչեւ Չորեք-շաբթիի Նախարարաց արտակարգ Խոր-հուրդ, ուր Ֆրանսա պիտի որոշէ իր դիրքը: Նախագահ Փոմփիտու մէկ օր-ուան համար Փարիզ կը վերադառնայ նա-խագահելու համար ժողովին:

Մինչ այդ տոլարը կ'իյնայ զանազան շուկաներու վրայ, որոնք չեն ուզած փակ մնալ, ինչպէս՝ Թոքիոյի շուկան, ուր Երեքշաբթի առտու խուճապը մեծ էր, տրուած ըլլալով որ Ճափոն չէր ու-զած վերարժեւորել եէնը (որ մարքին հետ, աշխարհի զօրաւորագոյն դրամներէն է): Արդէն Երկուշաբթի օր, Ճափոնի Դրա-մատունը 700 միլիոն տոլար գնած էր ինչ որ մրցանիշ մըն էր եւ չէր կրնար ի վերջոյ անբնական կացութիւն մը չստեղ-ծել: Ճափոն կը փորձէր ամէն գնով պահ-պանել տոլարին սակը:

Միացեալ Նահանգները ընդհանրապէս գոհ են եւ Նիքսընի ձեռք առած միջոց-ները նպաստաւոր ընդունելութիւն գտած են: Ամերիկա կ'ակնկալէ հիմա իր ընկեր-ներէն, որ համախոհութիւն ցոյց տան: Ամերիկա ըսել ուզեց այս ձեւով թէ այլ-եւս առանձին չուզեր ստանձնել պատաս-խանատուութիւնը եւ պէտք է որ բոլոր անոնք, որոնք Մարշալի Ծրագրին շնոր-հիւ այլեւս իրենք զիրենք գտած են, իրենց կարգին օգնեն Ամերիկայի:

ՈՒԶԵՐ ԵՆ ԱՂՋԻԿ ՓԱԽՑՆԵԼ...

Երեք Թուրքերը որոնք ձերբակալուած էին Անթալիայի ոճիրին իբրեւ հեղինակ, խոստովանած են ամէն ինչ: Ըստ իրենց, մօտեցած են վրանին, ուր երկու Ֆրան-սացի երիտասարդները կը քնանային եւ փորձած են աղջիկը փախցնել բայց տղան ընդդիմացած ըլլալով, կրակ բացած են ու տեղն ու տեղը սպաննած երկու Ֆրան-սացիները:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԵԼՍԻՆՔԻԻ մէջ Արեւելեան Գերմա-նացիներն են որ ձեռք կը ձգեն լաւագոյն յաջողութիւններ առաւելագոյն ոսկի մե-տալները ապահովելով: Ֆրանսացիներուն վիճակը գէշ է:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ քաղաքական դատ մը սկը-սաւ Երկուշաբթի օր, Պաշարման Վիճա-կի Գ. դատարանին առջեւ: 27 ամբաս-տանեալները անդամ են «ազատագրման Թուրք ժողովրդական Ճակատ»ին, որ պատասխանատուութիւնը պահանջած էր Իսրայէլի ընդհ. հիւպատոսի սպանու-թեան: Դատախազը մահապատիժ պա-հանջեց 13 ամբաստանեալներու դէմ: Ճա-կատը կը մեղադրուի նաեւ շարք մը հոլտ-ըփներու եւ առեւանգումներու համար: Ամբաստանագրին մէջ կարգ մը նոր ման-րամասնութիւններ ալ կան Իսրայէլի հիւ-պատոսին սպանութեան պարագաներուն մասին: Կ'ըսուի թէ Ճակատը նախ մտադ-րած էր Միացեալ Նահանգներու Պոլսոյ հիւպատոսը առեւանգել, ապա միտքը փոխած էր: Ուրիշ ամբաստանեալ մը՝ Հաչա Զեթին, նախկին սպայ, յայտարա-րած էր Շաբաթ օր թէ իր «խոստովանու-թիւնները» առնուած են չարչարանքի մե-թոտներով եւ իբրեւ փաստ պահարանի մը մէջ մորթի կտորներ ներկայացուցած էր:

ՀԻՒՍ. ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ մէջ կացութիւնը միշտ լարուած է եւ ընդդիմադիր երես-փոխանները կը յանձնարարեն որ տուր-քերու եւ վարձքերու վճարման «գործա-դուլ» ըլլայ: Անգլիոյ վարչապետը՝ Հիթ մերժեց Ուիլսընի առաջարկը, որ կ'ուզէր Խորհրդարանը նիստի հրաւիրել:

ՖՐԱՆՍԱ յաջողութեամբ արձակեց «Եւ-ւոլոս» արբանեակը, որ սահմանուած է օ-դին, հովերուն եւ եղանակներու մասին տեղեկութիւններ հաղորդելու:

ՅՈՐԴԱՆԱՆ եւ Սուրիա միշտ լարուած վիճակ մը կ'ապրին թէեւ ոչ մէկ միջա-դէպ պատահած է սահմանին վրայ: Եր-կու երկիրներն ալ զօրք կը համախմբեն իրենց սահմանը: Յորդանան կղզիացած վիճակ մը ունի այլեւս արաբական աշ-խարհէն ներս:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ 18 քիլօ զուտ հեռոյին գրաւուած է երեք Քանատացիներու ձեր-բակալութենէն ետք:

ՔԱՓԻ մէջ մեռաւ Տոքթ. Պարնարտի վերջին հիւանդը, որու ոչ միայն սիրտը այլեւ երկու թոքերն ալ փոխարինած էին «նորերով»:

ԿՕԼԻՍՏ երեսփոխան՝ Ռիվ-Անրիս եր-կու նոր ամբաստանութիւններու տակ է եւ այդ պատճառով հրաւիրուած էր ներ-կայանալու տեղեկատու դատաւորին: Ռիվ-Անրիս կրկին արձակուրդի մեկնե-ցաւ բայց ոչ մէկ յայտարարութիւն ու-զեց ընել մամուլի թղթակիցներուն:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ օրը արկածները բա-ւական շատ եղած են՝ կառքի, ծովու եւ հրդեհներու: Արդէն իսկ 81 մեռեալ կայ եւ 1069 վիրաւոր որոնց 454ը՝ ծանրօրէն: Փարիզի մէջ իսկ 46 թիւ երկու հանրա-կառքերը բախում ունեցած են եւ տասը վիրաւոր կայ:

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն խոր ցաւով կ'ողբայ իր վեթե-րան ընկերոջ, Հայաստանի Հանրապետու-թեան Խորհրդարանի նախկին անդամ եւ Երեւանի փոխ-քաղաքապետ՝

ԸՆԿ. ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստոս 13ին:

ՏԽՐՈՒԻՆԻ ՏԻԿԻՆ Հ. ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Կիրակի օր յետ երկարատեւ հիւանդութեան, իր մահկա-նացուն կնքած է Տիկին Հայկանոյշ Բաղ-դասարեան:

Ողբացեալը այրին էր Գնդ. Տիգրան Բաղդասարեանի (ծածկանունով՝ Տիգ-րիս), զոր դժբախտութիւնն ունեցած էր կորսնցնելու 1955ին: Անկէ ի վեր քաշ-ուած կեանք մը կ'ապրէր եւ վերջերս ալ անկողին գամուած էր բարձօսկրի կոտ-րուածքի հետեւանքով:

ՔԱՐՈՒԶՕ

Ցիսուն տարիներ առաջ, 1921 Օգոստոս 2ին, Նափոլիի մէջ կը մեռնէր երգի անգերազանցելի կախարդը՝ Էնրիքօ Քարուզօ: — Գուցէ աշխարհի միակ արուեստագէտը, որուն սալերուն սպառումը երբեք չէ նուազած, 1901էն մինչեւ օրս: Քարուզօ, իր կենդանութեան 1·225·000 տոլար զուտ շահաբաժին ստացած է. մահէն ետք, Վիքթոր ընկերութիւնը աւելի քան երկու միլիոն տոլար վճարեց իր ժառանգորդներուն, իսկ միֆրոսիյոնի շրջանէն ի վեր Քարուզոյի սալերուն թիւը կը մօտենայ երրորդ միլիարին:

1918ին, դաշնակից զօրքերուն ի նպաստ բարենպատակ վաճառքի մը ընթացքին, ձայնագրուած իր առաջին երգի առաջին սալը, հասաւ հարիւր միլիոն հին ֆրանքի աներեւակայելի մրցանիշին:

Մեթրոփոլիթըն Օփերայի մէջ իր 607 համերգները միայն (1903 Նոյեմբեր 23էն 1920 Դեկտեմբեր 24) մէկ միլիառ ապահովեցին իրեն, նոյնքան «կոկիկ» գումար մը շահեցաւ նաեւ Միացեալ Նահանգներու իր շրջապտոյտներէն:

Թիւերուն հետ վերջացնելու համար նշենք, թէ Քարուզօ 50·000 նոր ֆրանք կը պահանջէր պարզ համերգի մը համար՝ բաւարարուելով օփերայի չորս եղանակներով, եւ իբրեւ «պիս» երգելով Նափոլիթէն մեղեդի մը, եթէ երբեք յաջորդ իր համերգին համար չոգեկառքի ժամանակացոյցը թօյլատրէր: — Մեքսիքոյի մէջ 135·000 նոր ֆրանք ստացաւ երեկոյթի մը համար, երբ երգեց, բացօթեայ, 25 հազար հանդիսականներու առջեւ, առանց միքրոյի:

Իրապէս անհաւատալի բան մըն է գինեմոլ գործաւորի մը այս զաւակին կեանքը, ծնած Նափոլի, 1873 Փետրուար 25ին: Էնրիքօն 18րդ տղան էր եւ Մարչէլլինոյի ու Աննա Քարուզոյի 21 զաւակներուն առաջին վերապրողը: Մայրը, զոր կը պաշտէր, մեռաւ՝ երբ եկեղեցիին մէջ ինք կ'երգէր. միակ համերգը, զոր Քարուզօ, լալով, չկրցաւ վերջացնել, եւ Նափոլիի մէջ Քօնթրալթօ լաւագոյն ձայնը ունենալով հանդերձ, երբ մանուկը յուսահատ, որոշեց այլեւս չերգել:

Արբունքի շրջանի ձայնափոխութենէն ետք, փորձեց երգի դասեր առնել կրկին, բայց ուսուցչուհին, Վիրճինէ, յուսահատեցուց զինք ըսելով. «ձայնդ աւելի անախորժ է քան պատուհաններէն փչող հովին բզզոցը»:

Բարեբախտաբար, զինուորական իր ծառայութեան շրջանին, սպայ մը կը լսէ իր երգը. խանդավառուած, կը թելադրէ Քարուզոյին թողուլ զինուորութիւնը՝ կատարելագործելու համար իր ձայնը:

Հինգ օրուան մէջ, Քարուզօ գոց կ'ընէ օփերա մը, որ նոր կը յօրինուէր Հռոմի մէջ, «Քաւալլերիա Ռուստիքանա»: Տարի մը ետք, քսաներկու տարեկանին, Քազերթէի թատրոնին մէջ կ'երգէր արդէն... բայց իրաքանչիւր երեկոյթին համար ստանալով միայն տասը լիրէթ:

Առաջին քայլերը դժուար եղան, եւ Քարուզօ, որ բարձր ձայնանիշերը հարազատօրէն երգել կը դժուարանար, դէշ ընդունելութիւն մը գտաւ, մանաւանդ իր ծննդավայրին մէջ, 1901ին, ուրկէ ետք երդում ըրաւ վերադառնալ Նափոլի միմիայն «սփակեթթի ուտելու համար»: Եւ խօսքը պահեց:

Եւ սակայն նոյն տարին, երբ Միլանոյի Սքալային մէջ մուտք գործեց Թոսքանինիի ղեկավարութեան տակ, այս վերջինը հիացած բացագանչեց. «Եթէ այս Նափոլիցին շարունակէ այսպէս երգել, ամբողջ աշխարհի մէջ իր մասին պիտի խօսեցնէ»:

Ատեն մը եւս ձախողութիւնները պիտի յաջորդեն մեծ յաղթանակներու: 1903ին, Քարուզօ կ'երգէ Նիւ Եորքի Մեթրոփոլիթէնին մէջ օրական մէկ միլիոն հին ֆրանքով, բայց հանդիսականներուն վերաբերումը, առաջին օրերուն, այնքան ալ խանդավառ չէ:

Բմահաճ կեանք մը վարած է Քարուզօ, եւ իր մասին պատմուած մանրավէպերով կարելի է գիրքեր լեցնել: — Քարուզօ անկասկած աշխարհի մէջ միակ երգիչն է եղած, որ օրական երկու տուփ սիկարէթ ծխած է՝ առանց մտահոգուելու ձայնի մասին: Միջնարարներու ընթացքին իսկ կը ծխէր: Երբեք բեմ չէ ելած, առանց մէկ մատ ջրախառն ուիսքիով «կոկորդը լուացած»:

Զարմանալի կոկիկ — ահագին գումարներ կը մսխէր Լոնտոն կարուած իր հագուստներուն համար — օրական քանի մը լոգանք կ'առնէր: Կը գանէր աղտոտ մարդերէն, եւ եթէ երբեք երգչուհի մը քրտինք հոտէր, կը սպառնար երգը չշարունակել՝ եթէ երբեք նոյն ժամուն լոգանք չառնէր:

Արուեստագէտներուն հետ վէհանձն եւ լաւ բարեկամ: Երեկոյթի մը, կռնակը դարձուցած հանդիսականներուն, երգեց «Պոհէմի» պասին բաժինը, օգնելու համար յանկարծ ձայնը մարած խաղընկերոջ մը: Ընդհակառակն, շատ կը սիրէր խաղեր խաղալ անոնց գլխուն, ինչպէս օրինակ՝ բեմական անոնց հագուստներուն գրպանները կարել, կամ պարիթոնին ձեռքին մէջ, սրտաշարժ վայրկեանի մը, սահեցնել հասունցած լոլիկ մը կամ լըլկած տանձ մը:

Աշխարհի գրեթէ բոլոր երկիրները, ուր երգեց, շքանշաններով պատուեցին զայն: Բայց այդ բոլոր տիտղոսներէն կը նախընտրէր Նիւ Եորքի նահանգի ոստիկանութեան վկայան մը՝ որ իրաւունք կուտար իրեն չարագործները ձերբակալելու: «Ի՜նչ բախտաւորութիւն, — կը գոչէ հպարտութեամբ երբ վկայականը կ'ընդունի — վերջապէս պիտի կարենամ ձերբակալել Մեթրոփոլիթէն Օփերայի տնօրէնը»:

Քարուզոյի տարօրինակ ասպարէզը պըսակուած է նաեւ սիրային յաջողութիւններով: «Պոհէմի» ներկայացումի մը ընթացքին, սիրահարեցաւ իր Միմիին՝ Այտա Ճիաքէթթի: Հակառակ որ Այտա ամուսնացած էր արդէն — եւ Իտալիոյ մէջ ամուսնալուծումը միշտ արգիլուած է եղած — տուաւ իրեն խելացնոր սիրոյ տասը տարիներ եւ չորս մանչ, օր մըն ալ զաւակները առած կորսուեցաւ՝ հացէի փոխան տող մը ձգելով.— «Ամէն ինչ վերջացած է: Զիս երբեք պիտի չկարենաս գտնել»:

Թատրոններուն եւ սրահներուն մէջ բազմաթիւ յաղթանակներ արձանագրելէ ետք, մեռնելէն երեք տարի առաջ, 45 տարեկանին, Քարուզօ ամուսնացաւ ամերիկացի մեծահարուստ ժառանգորդուհիի մը հետ, 25ամեայ Տորոթիին, որ սիրահարած էր իրեն՝ լսելով զինք Տոն Ժօզէի դերին մէջ: Տորոթի Քարուզոյին տուաւ Կլորիա անունով աղջնակ մը, իր վերջին ուրախութիւնը: Տորոթին էր որ անհուն նուիրումով պիտի խնամէր Քարուզօն երկար հիւանդութեան ընթացքին, որ պիտի զգետնէր զինք, 1921ին:

1920 Դեկտ. 24ին, իր փառքի գագաթնակէտին, Քարուզօ Նիւ Եորքի Մեթրոփոլիթէնին մէջ կ'երգէ «Լա Ժուիվը»՝ հակառակ կողերու սաստիկ ցաւին, երբ տակաւին քանի մը օր առաջ, վերջին համերգին, արիւն թքած էր՝ յաջորդաբար չորս թաշկինակ թրջելով՝ ապշահար հանդիսականներուն աչքին առջեւ: Եւ սակայն, Ծնունդի այդ գիշերը, Քարուզօ կ'ուզէ երգել տակաւին: Կեանքին մէջ որեւէ յայտագիր չէ ջնջած: Եւ ասիկա պիտի ըլլայ վերջինը: Գիշերը, ցաւի իր զառացները այնքան զօրաւոր են՝ որ տասնեւութ յարկ աւելի վար իր պանդոկի բնակիչները պիտի արթնցնեն:

Կը տառապէր թոքատապէ, եւ եօթն անգամ գործողութեան ենթարկուելէ ետք, Քարուզօ կը մեկնի Իտալիա՝ հանգստանալու: Ցունիսին, ցաւերը կը վերսկսին: Իտալացի բժիշկները սխալ սխալի վրայ կը գործեն: Քարուզօ Ցունիս 30ին կը սկսի ցաւի սաստկութեան տակ գառանցել, եւ կը մեռնի Օգոստոս 2ին, իր ծննդավայրին՝ Նափոլիի մէջ:

Ազգային սուգ մըն էր Իտալիոյ համար: Ապակիէ կափարիչով դագաղի մը մէջ ամփոփուած իր մարմնին առջեւ թափօր կազմեց հսկայ բազմութիւն մը: Ընկերակցութեամբ երկու շարք զինուորականներու, մարմինը առաջնորդուեցաւ, մեծ շուքով, Իտալիոյ արքայական եկեղեցին, զոր թագաւորը, բացառաբար, Քարուզոյի համար բանալ տուաւ:

Միայն իր այրին, Տորոթի, այս բացառիկ պատիւին հանդէպ կը մնայ անտարբեր ըսելով.

«Թագաւորները շատ են, բայց ընդմիշտ մէ'կ Քարուզօ միայն պիտի մնայ»:

Ն. Օ.

Գ. ԶՕՀՐԱՊԻ ԶԵԿՈՅՑՈՒՄԸ

Գ.

Գր. Զօհրապ անդրադարձած է նաեւ ընկերվարական գործունէութեան անհրաժեշտութեան մասին, Թուրքիոյ մէջ, բնորոշումը կատարելով միաժամանակ ընկերվարութեան.

«Ընկերվարակա՞ն, Հայո՞ւն է ինկեր ընկերվարական ըլլալ. նախ՝ այս երկրին մէջ ընկերվարական հարց գոյութիւն չունի: Ցետոյ՝ Հայերու ընկերվարական ըլլալը օտար դրամատէրերուն, օտար ձեռնարկուներուն հայ գործաւորներ գործածելուն արգելք կ'ըլլայ: Հայերը կը տուժեն միայն քաղաքական այս դաւանանքէն:

Մի առ մի քննելէ առաջ այս առարկութիւնները, թոյլ տուէք, որ ըսեմ ձեզի, ինչպէս յայտարարեցի Օսմանեան Խորհրդարանին բեմէն, թէ ես ընկերվարական մըն եմ, համոզուած ընկերվարական մը:

Ընկերվարակա՞ն, հասկնանք զիրար. ոմանք կը կարծեն, որ ընկերվարականը գրպանը «պոմպա» մը պահող անիշխանական մըն է կամ թէ մէջի դրամը գողնալու նպատակով դրամարկղները բանալիք գործիքներ ունի քովը: Ծիծաղելին եւ ծաղրելին մրցումի ելած են այս ենթադրութիւններուն մէջ:

Ընկերվարութիւնը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ արտադրութեան միջոցներու եւ հարստութիւններուն արդար բաշխումը ընկերութեան մէջ: Կ'աղաչեմ, ո՞վ է որ աւսոր հակառակը պիտի ուզէ, դուք որ ինծի ունկնդրելու պատիւը կ'ընէք, միթէ չէ՞ք պատահած, որ ձեր արդար վաստակին մէկ մասէն զրկուիք: Ձեր գործառնութեանց մէջ միշտ ձեր աշխատութեան փոխարէնը ստացա՞ծ էք. եթէ ըստացած էք, կը շնորհաւորեմ ձեզ, վասնզի առանձնաշնորհեալներ էք, բախտաւորներ էք, բայց կ'ապահովցնեմ ձեզ, որ հազուադէպ բան մըն է ասիկա:

Ամէն գործառնութեան մէջ երկու կողմը հաւասար ուժի եւ ազդեցութեան տէր չըլլար, սովորաբար մէկը զօրաւոր եւ միւսը տկար կը գտնուի, եւ այդ պարագային՝ զօրաւորը տկարին, առհասարակ իրմէ նուազ զօրաւորին վաստակին մէկ մասը — քիչ կամ շատ — չհատուցանել կ'աշխատի միշտ եւ միշտ ալ կը յաջողի: Կեանքի պայքարն է աս. կարգ մը տնտեսագէտներ մատուցումի եւ պահանջումի օրէնք կ'ըսեն ասոր. եթէ անիրաւուած կողմը դուք ըլլայիք, պիտի չջանայի՞ք ձեր վաստակին ամբողջութիւնը ձեռք բերել. մե՞ղք գործած կ'ըլլայիք միթէ այսպէս վարուելով. ոչ, ընկերվարութիւնը այդ «ջանք»ն է ոչ թէ անհատի մը, այլ առհասարակ ընկերութիւնը կազմող բոլոր անհատներուն համար: Այսքան պարզ

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա. ՄԱՍ

ԱՅԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

Այդ Թրքուհին իր միւս ցեղակիցներուն նման մեծ հարէմի մը մաս չէր կազմեր: Գլուխը վեր բռնած, հաստատ եւ ծանր քայլերով առանձին կը քալէր: Հասակը բարձր եւ վայելուչ էր, մարմնին մասերը սովորաբար Թրքուհիներուն վրայ նըշմարուած անհեթեթութիւններով յատկանշուած չէին: Դէմքին սպիտակ քօղը իր ցեղակիցներուն քօղերէն աւելի թափանցիկ էր: Այդ թափանցիկ քօղին ներքեւ զոյգ մը աղեղաձեւ նուրբ յօնքեր կը նշմարուէին, որոնք երկու խոշոր նշաձեւ աչքեր կը զարդարէին:

Ով որ լսած է Չերքէզուհիներու առասպելական գեղեցկութիւնը, զոր Թուրքերու կողմէ հարէմներու պատուական ծաղիկները կը համարուէին, այդ կինը ետեւէն տեսնելով պիտի ըսէր. «Չերքէզուհի է»: Բայց ով որ զայն լրբօրէն բացուած քօղին մէջէն դիտէր, խղճի կատարեալ հանդարտութեամբ պիտի աւելցնէր. «Աս նոյնինքն Հերան է»:

Գեղանի հանըմը կը շարունակէր ժողովուրդին մէջէն յառաջանալ առանց իր վրայ հիացող անցորդներուն ուշադրութիւն դարձնելու: Ան իր կատարեալ գեղեցկութենէն հպարտութիւն մը կը զգար:

Կնոջ գեղեցկութիւնը ճապէս իրարմէ տարբերող երկու շրջան ունի: Առաջին շրջանին ան իր վրայ հիացողները կ'արհամարհէ, իսկ երկրորդ շրջանին զինքը արհամարհողներուն վրայ կը հիանայ: Արդ, այդ կնոջ հպարտ կեցուածքէն մարդ պիտի կրնար հակառակ զայն ծածկող քօղին, ապահովապէս կռահել թէ՝ այդ կինը առաջին շրջանին մէջ կը գտնուէր:

Նորաձեւութեանց մեծ վաճառատան մը առջեւ հասնելով ան քայլերը դանդաղեցուց եւ դռնէն քանի մը քայլ ասդին կանգ առաւ: Այսպէս յանկարծ կանգ առնելը կը վկայէր թէ՝ այդ կինը ճամբան շարունակելու կամ վաճառատունը մտնելու գաղափարին հետ կը պայքարէր: Այդ պայքարը անտարբեր անցորդ մը անգամ պիտի կռահէր: Ան ակնարկը գետին յառած էր մինչդեռ աղեղաձեւ սեւ յօնքերը հապճեպ որոշում մը տալու հարկադրանքին մէջ գտնուող, խորին մտածում մը մատնանշող, պոստում մը ունեցած էին:

Քովէն անցնող երկու անցորդներ, զայն դիտելով գաղիերէն փսփսացին.

— Տե՛ս, ինչ գեղեցիկ կին է:

— Ո՛հ, այո, կ'երեւի թէ բան մը մոռցած է:

Եւ ճամբանին շարունակելով գլուխնին ետեւ կը դարձնէին, բարձր հասակով եւ նշաձեւ խոշոր աչքերով Թրքուհին դիտելու համար:

Հանըմը, գաղիերէն գիտնալով, այդ օտարականներուն խօսակցութիւնը հասկցաւ եւ անմիջապէս վաճառատան ցուցափեղկին կողմը դարձաւ: Այդ ցուցափեղկը այնքան ճոխ կերպով զարդարուած էր որ, անտարբեր կնոջ մը հետաքրքրութիւնն անգամ արդարացնելու կարող էր: Քանի մը վայրկեան այսպէս ցուցափեղկը դիտեց, բայց եթէ ուէէ մէկը անոր ակնարկին ուղղութեանը հետեւէր, պիտի նշմարէր թէ այդ խորհրդաւոր Թրքուհին յաջողած էր ցուցափեղկին մէջ ցուցադրուած առարկաներուն մէջէն պարապութիւն մը գտնել եւ անկէ խանութին ներքին մասը զննել:

Ցանկարծ սարսռաց ան եւ ձեռքը իրար սեղմեց: Բան մը նշմարեց որուն տեսքը ամբողջ մարմինը մեծապէս ցնցեց:

— Ան է, մրմնջեց:

Եւ յետին որոշումը տալով, հաստատ քայլերով վաճառատունէն ներս մտաւ:

Հանըմին խանութ մտնելը տեսնելով, վաճառատան տնօրէնը, որ այդ պահուն քանի մը Թրքուհիներու մետաքսեղէններ ցուցնելու զբաղած էր, տեղը ձգեց եւ շնորհալի ժպիտով մը անոր կողմը ուղղուեցաւ:

Վաճառականին ժպիտը մարդկային շրթներուն ամենասուտ ժպիտն է: Ամենապահանջկոտ պոռնիկին ժպիտը անգամ անկարելի չէ անոր դրամական արժէքին բարձրութեանը հասնիլ: Պոռնիկը թերեւս գութէ կամ համակրանքէ շարժեալ իր կողոպտած դրամապանակին թափթփուքներուն վրայ ժպտի. վաճառականը սակայն երբեք: Ան վստահ ըլլալու պէս որ յաճախորդին դրամապանակը պարպուած է, երեսը կը դարձնէ եւ այլեւս չի ժպտիր:

Բերա փողոցի վաճառականին այդ ժպիտէն ուրեմն մարդ պիտի կրնար դիւրութեամբ կռահել թէ՝ գեղանի հանըմին քսակը իր դէմքին նման փայլուն էր:

Վաճառականը հանըմին մօտենալով երկու անգամ իրարու ետեւէ խոնարհութիւն ըրաւ:

— Հանըմ էֆէնտի, ծառայ եմ հրամաննուդ, ըսաւ փայփայիչ շեշտով մը:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՀԻՆ ՅՈՒՇԵՐ

ՈՒՐՄԻՈՅ ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Ուրմիոյ ժողովուրդը լաւ զինուեցաւ եւ փոքր ընկերութիւնը կ'կերպով կը դիմադրէր, սակայն մարդու պակաս կար եւ ղեկավար մարմին մը ստեղծելու անհրաժեշտութիւնը զգալի էր։

ու պայծառ գաղափար մը ոչ խեղաթիւրումի, ոչ սուտերու ձեռնտու է։

Եւ ո՞վ ըսաւ, որ ընկերվարութիւնը այս վերջին տարիներուն ստեղծած մէկ գաւանանքն է. անիկա կայ այն օրէն ի վեր, ուր ընկերութիւն կազմուած է ուժի վրայ հիմնուելով եւ երբ իրաւունքը պայքարի ելած է ուժին դէմ։ Ի՞նչ հարկ հեռուն երթալու. քրիստոնէութիւնը ընկերվարութիւն է. ընկերվարութիւն է նաեւ իսլամական կրօնքը։ Պելժ ականաւոր տնտեսագէտ մը՝ Լաւլէ կ'ըսէ, թէ ամէն ոք ընկերվարական է ուրիշի մը հանդէպ։ Ո՞րքան ճշմարիտ է այս խօսքը։ Նոյնիսկ Պիսմարք, երկաթէ Նախարարապետը, ընկերվարական էր։ Դիտեցէք, կա՞յ երկիր մը, որ ընկերվարական չըլլայ աւելի կամ նուազ չափով։ Մե՞նք, սահմանադրական Թուրքիա՞ն միայն պէտք է մերժէինք ամէնէն արդար պահանջները աշխատաւորներուն, ժողովուրդին, որոնք վերջապէս երկրին ամէնէն մեծ ուժերն են։ Եւ Հայերուն չէ՞ր իյնար միթէ, իրբեւ ամէնէն զարգացեալը, յառաջընթացը սախական ազգերուն, այդ դատին պաշտպան կանգնիլ։

Հայ գործաւորները պիտի տուժե՞ն, երբեք, վասնզի այն գործատէրերը, որոնք պիտի համարձակին միմիայն ընկերվարական համոզումներ ունենալնուն համար ճամբու դնել հայ գործաւորները, այս կերպ խղճի բռնաբարումներու համարձակողները մեզ պիտի գտնեն իրենց դէմ եւ ի հարկին Օսմ. կառավարութիւնը պիտի հանենք իրենց դէմ։ Անոնք մեզմէ շատ աւելի պիտի տուժեն եւ չուտով պիտի խրատուին։

Անտեղեակները միայն կրնան ըսել, թէ գործաւորական հարց չկայ Թուրքիոյ մէջ։ Թէեւ մեծ ճարտարարուեստ գոյութիւն չունի այս երկրին մէջ, բայց այսուհանդերձ գործաւոր դասակարգ մը կայ եւ երկու միլիոն կը հաշուեն զայն, հոդային գործաւորները միասին առնելով։ Երկու միլիոն գործաւորը արհամարհելի դասակա՞րգ մըն է միթէ։

Ընկերվարութեան անունով մեր պահանջները աշխատաւոր դասակարգին համար բոլոր քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ օրէնքներով հաստատուած, տարիներէ ի վեր ի գործ դրուած կանոններ են եւ ոչ ուրիշ բան։

Գ. Զ.

Քաղաքի կոմիտէն եւ շրջանի գիւղերու ներկայացուցիչները ժողով մը գումարելով որոշեցին խումբ մը կազմել։ Այս մասին գրուեցաւ Սալմաստ։ Վռամեանը, Սամսոնը եւ Վարդանեանը Ուրմիա գալ ուզեցին, տեղւոյն վրայ իմանալու մանրամասն տեղեկութիւններ եւ յարմարութիւններ նախ քան որոշում մը տալը այդ մասին։

Ես, Միսաքը եւ Խորէնը գացինք Սալմաստ, յիշեալները առաջնորդելու։ Անտեղէն մեզի միացան Մշեցի Սմբատը, Արրօն (Մշեցի Ոսկին) որ Սանամերիկ գիւղի մէջ ոտքէն վիրաւորուած էր եւ ոսկորը ջարդուած, ան ալ առինք պատգարակով մեզի հետ։ Անոնք կառք նստած էին, հինգ հոգի ալ ձի հեծած, մեզի հետ կը տանէինք Ոսկիի պատգարակը (յիշեալը որոշած էր Ամերիկեան Հիւանդանոցը բժշկուիլ)։

Ղուշչիին անցանք եւ իջանք ճէպէլ գիւղի ուղղութեամբ։ Այստեղ, Բէար-Տաղ ըսուած տեղը, Քիւրտերը սկսան կրակել մեր վրայ իրենց ամրացած դիրքերէն. սա ալ ըսեմ որ առիթէն օգտուելով մեզի խառնուած էր մեծ կարաւան մը չաքարի եւ կերպասի բեռներով։

Ձիաւորներս յառաջ նետուեցանք ու սկսաւ կռիւը, մեր մոսիններու ձայնը սար ու ձոր կը թնդացնէր։ Քիւրտերը սկըսան փախչիլ։ Մենք բարձրացանք դէպի լեռ եւ լաւ դիրքեր գրաւելով ազատ անցուցինք թէ՛ մեր կառքը եւ թէ կարաւանը։

Ձիերը թողուցինք սարի ստորոտը. Խորէնի ձին սկսաւ փախչիլ դէպի թշնամին, Խորէնն ալ ետեւէն. շատ ստիպեցինք որ ետ դառնայ բայց ան ամօթ սեպեց ու վերջապէս յաջողեցաւ բռնել ձին, տեղատարափ գնդակներու տակէն հազիւ օձիքը ազատելով, կարծես հրաշքով մը։

Վռամեանը նշմարելով քանի մը Քիւրտեր սարի գագաթին, խնդրեց որ մեր հրացաններէն մէկը իրեն տանք որ կրակէ։ Տուինք եւ խեղճը սկսաւ կրակել այնպէս՝ ինչպէս եթէ երախայի մը ձեռքը հրացան տուած ըլլայինք. Սմբատ կը կրկնէր. «Պր. Վռամեան, սա գրիչ չէ հըրացան է»։ Վռամեան. «Իսկապէս տղաք, ապրի՛ք դուք, որ այս տեսակ կռիւներու կը կարողանաք դիմադրել»։ Կը լսէինք կռիւներու մասին յաճախ, բայց չէինք գիտեր թէ որքան գոհողութիւն եւ անձնուիրութիւն կը պահանջէ այդ»։

Մօտակայ հայ գիւղացիները լսելով հրացանի ձայները եկան մեզի օգնութեան իրենց նոր ստացած հրացաններով։ Արդէն կռիւը վերջացած էր։ Ողեւորուած մեծ խումբով մը մտանք քաղաք։ Պարսիկները պատկառանքով մեզ կը դիտէին, որ իսկապէս հայ յեղափոխականները օգտակար են երկրի ժողովուրդին, մանաւանդ երբ կարաւանի առաջնորդը պատմեց եղածը, ա՛լ աւելի ուրախացան եւ «եաշասըն»ներով հասանք մինչեւ մեր սենեակը եւ տեղաւորուեցանք։ Մեզ մօտ եկան այցելեցին հայ վաճառականներ, քանի մը Ասորիներ, բժիշկ, եւայլն։ Զմոռնամ ըսելու որ նախ քան մեր քաղաք հասնիլը Կեարտապատի Աղիլի պարտէզին մէջ, գիւղացիներ լաւ հացկերոյթ մը տուին մեզի։

Քանի մը օրէն շրջանէն կանչուեցան ներկայացուցիչներ։ Որոշուեցաւ կազմել թռուցիկ խումբ մը, Սմբատի ղեկավարութեամբ։ Թեթեւ պիտաճէ մը նշանակուեցաւ, սկսանք ձիեր գնել։ Սմբատ ըննաց Սալմաստ, այնտեղէն բերաւ Հասրաթը, Վահանը, Արօն, Արամը, Ասորի Իսակը եւ Յակոբը, Խոսրովեցի Սամսոնը (տաճկական զինուոր Վանէն փախած)։

Ընդհանուր շրջանը, հայ, ասորի եւ պարսիկ, շատ ուրախ էին։

Երբ Սալմաստ գացած էինք Վռամեանը Ուրմիա բերելու, Ղարասալի առուակին եզերքը կը պտըտէինք, հաւաքուած էինք լաւ կռուողներու խումբով մը, այստեղ էր նաեւ Մօրուք Կոփեցի Խեչօն, յանկարծ սրարշաւ սպիտակ ձիաւոր մը եկաւ մեզ մօտ իջաւ ձիէն ու սկսաւ պաղատիլ թէ «գիւղի տաւարը Քիրտերը տարին, ի սէր Աստուծոյ օգնութիւն, ձեզ մատաղ, այդ ձեր կանանչ արեւին ղուրպան»։ Սամսոնը աղաղակեց. «շուտ տղաք, քանի անգամ ձեզի պատուիրած եմ որ զէնք առէք, կամ երկու յեղափոխական պահէք ձեզ մօտ. դուք, ո՛չ այս ո՛չ ալ այն չէք ըներ, հոգինիդ դուրս գայ, ահա, հիմա քաշեցէք ձեր յիմարութեան հետեւանքը»։

Այդ պահուն պարսիկ ձիապան մը եկած էր ձիուն վարձքը առնելու Սամսոնէն, եւ ներկայ էր այդ տեսարանին, Սեպուհ Պարսիկին հարցուց թէ ի՞նչ կ'ուզէ, նա պատասխանեց թէ եկած է դրամը առնելու։

Սեպուհ, առանց պատասխանելու, այնպիսի ապտակ մը զարկաւ Պարսիկին որ մարդը կարծես չանթահար սկսաւ գետին թաւալիլ. այս ազդարարութիւն էր։

Սեպուհ կատղած էր. ինչ ընելը չէր գիտեր, առանց Սամսոնի հրամանին չարժիլը ըմբոստութիւն էր։ Սամսոն լռեց, ոչ մէկ խօսք։

Սեպուհ հրամայեց «տղե՛րք, հեծէ՛ք ձիերը», հինգ վայրկեան յետոյ արդէն խումբը պատրաստ էր, իսկ հաւար բերող գիւղացիին ուրախութիւնը անսահման էր, ան ալ ձին հեծաւ եւ սկսաւ ըմբռնչաւ մեզ առաջնորդել

Սամսոն արհամարհական ձեւով ըսաւ. «Խելօքներ, Քիւրտերը արդէն տարին տաւարը, զուր է ձեր երթալը. մեղք է ձիերուն»։

Հասանք Մաhլամ, տարուած էր Տրիկլի եւ Քէլէշանի նախիրը, տեսանք որ Քիւրտերը անասունները կ'առաջնորդէին դէպի սարը, սկսաւ կռիւը, Քիւրտերը փախան, անասունները ամբողջութեամբ ետ առինք։ Մարտիրոս վարժապետի գըլխարկին գնդակ մը դպած էր առանց վնասի, բայց վերջէն իմացանք որ Քիւրտերէն չորս հոգի վիրաւորուած են, երկուքը ծանր։

Երդելով սկսանք գալ Ղալասար։ Սամսոն լսած էր յաղթանակը եւ Վռամեանի հետ եկած էին փայթոնով, դիմաւորելու խումբը, գրկելով համբուրեց Սեպուհի վիզը, բայց որքա՛ն վեհ ու գաղափարական էր այդ համբոյրը, կարծես թէ թանկագին գործ մը տեսած էր, չէր գիտեր ինչ ըսէ. Սեպուհ ներողութիւն խնդրեց որ առանց իրեն խորհուրդին ըրած էր այդ կռիւը, բայց արդէն եղածը այն տեսակ քայլ մըն էր որ անհետացուցին այս թերութիւնը։

Վերադառնանք կրկին դէպի ետ։ Վռամեանին, Սամսոնին եւ ընկ. Վարդանեանին տարինք մինչեւ Ճէպէլ գիւղը, հոն արդէն ապահով էր, վտանգաւոր տեղերը անցած էինք, լաւ ճաշ մը ըրինք աղբիւրի մը մօտ։

Վռամեան արդէն մեր ծախսած զէնքերու հաշիւները քննած եւ շատ գոհ էր։ Երեք հոգի ծախսած էինք ութ ամսուան ընթացքին 12 ղրուշի ջնջին գումար մը մեր սեփական ծախքերու համար։ Ինձմէ շատ գոհ էր. շրջանի տղաքը եւ քաղաքի ընկերները իմ մասին լաւ էին խօսած։ Նա արդէն լսած էր իմ Թիֆլիսի մէջ ըրած խաղս, այդ իսկ պատճառաւ երբ նոր սկսանք տեսնուիլ, ինձ հանդէպ խորթ վերաբերում ունեցաւ, բայց Ուրմիայի մէջ ցոյց տուած լաւ գործունէութիւնս գոցած էր այդ պակասը։

Առանձնացանք իրեն հետ, քանի մը խըրատական խօսքեր ըսելէ յետոյ կուշտ մը համբուրուեցանք։

Մինչեւ մահս չեմ կարող մոռնալ այդ սրտառուչ տեսակցութիւնը, կարդ մը գոհողութիւններ որ ըրած եմ կեանքիս մէջ ի նպաստ ըլլա՛յ կուսակցութեան, ըլլա՛յ ազգիս, այդ առանձին տեսակցութեան արդիւնքին եւ տպաւորութեան կը պարտիմ։

Միսաքին հետերնին տարին Սալմաստ, ժողովուրդի եւ քաղաքի ընկերներուն բողոքներուն վրայ, եւ վերջն ալ չարքերէն հեռացնելով ղրկած էին դայն Կովկաս։

ՕՆՆԻԿ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՄԻՀՐԱՆ ՈՒԶՈՒՐԼԵԱՆ

—o—

Հին թերթերու, պարբերականներու մէջ յաճախ կը հանդիպինք այս անանուն քերթողին, համեստ՝ իր երգած մանիշակներուն չափ, զուսպ ներշնչումով եւ զորովագութ էութեամբ։

Իր տաղերը կը յիշեցնեն Անտրէ Թէօրիէն, որ մեղմօրէն հալիլ կ'ուզէ բոլոր իրերուն եւ բնութեան գեղօրներուն, կը ցանկայ բանալ իր թեւերը ու սլանալ արեւոտ միջոցին մէջ, լուռ պաշտամունքով մը, որուն խորը մարդկայնական յուզում մը, իղձ մը պահուած է ամէն վայրկեան։

Այս տեսակէտով, Միհրան Ուզուրլեան պառնասեան մըն է մեր քերթողութեան մէջ, որով կը խուսափի հոգեկան մեծ ժայթքումներէն, կամ անզօր կը մնայ անոնց աղաղակը տալու, բայց մտերմութիւնով եւ անկեղծութեամբ կը մրմնջէ իր ներքին խոստովանութիւնները, որոնք վիպերգի մը տպաւորութիւնը կը թողուն մեր վրայ։

Իր լեզուն նուրբ է եւ ներդաշնակ, եւ իր քնքոյշ բառերը կը նպաստեն ոտանաւորին դասական հանգոյցին։

Այդ ցանուցիր էջերուն մէջ կը խտանայ նաեւ բարոյական վերացում մը, որ գիւրաբեկ մարդը կը դնէ տիեզերքի մեծ օրէնքներուն դէմ։

ԾԻԾԵՌՆԱԿ

ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՆ – ԺԱՄԵՐ –

—o—

Այդ ճակատը, այդ կապտորակ շրթունքը որուն վրայ արիւնի փրփուր մը կը վարանի, այդ ձեռքերը, այդ մարմինը խլեակի մը պէս... կը ճանչնա՛մ, կը ճանչնա՛մ երկար ատենէ ի վեր, կը ճանչնամ ու անոր սարսափելի գիտակցութիւնը սկիզբէն ի վեր տեղաւորուած էր իմ մէջս...

Ի՞նչպէս եղաւ, ի՞նչպէս տարին, ի՞նչ վճռեցին իր մասին, չեմ գիտեր ու չեմ ուզեր հետաքրքրուիլ, որովհետեւ ճշմարտութիւնը տարբեր կարգի ճշմարտութիւնով մը իմ մէջս է, իմ գիտակցութիւններուս, իմ ցնորած գլխէս անցած գաղափարներուն մէջ։

Մարդոց համար յայտնի չեղաւ թէ անձնասպանութեա՞ն թէ ոճիրի արդիւնք էր այդ մահը, բայց ես գիտեմ թէ ո՞վ է բարոյական եւ նոյնիսկ դրական հեղինակը այդ սպանութեան. ես գիտեմ... կը ճանչնամ այդ ճամբան, կը ճանչնամ ձիւները ծածկող արիւնի գաղջ կաթիլները... կը ճանչնամ հրապէնը եւ անոր թընդիւնը ընտանի է իմ լսողութեանս... գիտե՛մ, գիտե՛մ... բայց լռութիւն, լռութի՛ւն...

Եւ հիմակ որ գիտեմ, ի՛նչպէս մոռնամ այդ ամէնը, անկարելի, անկարելի բան է. այդ անձկութեան եւ տառապանքի ժամերը անվերջանալի կերպով մը կը կրկնուին, կը շարունակուին իմ մէջս... իրականութեան եւ մղձաւանջի սահմանները չփոթուած են ինծի համար. ես չունիմ երէկ, այսօր ու վաղը... իմ ժամանակս չի յեղաշրջիր, դադրած է տեւողութիւն ըլլալէ ու միակ մէկ դէպք, միակ մէկ ժամանակամիջոց իր մէջ կը բանտարկէ իմ բանականութիւնս... կը տեսնեմ զայն այն գիշերին մէջ, դըրուած ինծի պէս քունին մէջէն... կը լսեմ այն ձայնը, հրամայական, անողոք, անդառնալի...

— Պէ՛տք է վերջացնել...

Իմ անձկութեանս եւ արհաւիրքիս մէջէն կը զգամ իր անգիտակցութեան սարսափը, պաղած մարմինը անկողինին մէջ ու մահուան ցանկութիւնը շրթներուն վըրայ... կը տեսնեմ զէնքը, կօյրի պէս խարխափելով, երթալ առնելու հրապէնը, այնպէս ինչպէս ես պիտի առնէի անշուշտ. գիտեմ այն ճամբան ուրկէ ե՛ս պիտի երթայի, ամայի դաշտերը եւ ձիւնը ամենուրեք, մեր կեանքին պէս միօրինակ, ցուրտ, անհամբոյր եւ ահա հրապէնի պայթիւնը, ահա մահը ու արիւնի կաթիլներ որ կ'իյնան, ու ահա վիրաւորեալը որ իր ցաւէն կը խուսափի կարմիր եւ տաք հետքը ձգելով ճերմակ ճամբուն վրայ, մինչեւ որ իյնայ աչքերը մթնցած, գլուխը պարապ եւ շունչը սպառած... ու կը տեսնեմ դիակը, կարկամած եւ խեթ, առարկայական կարծրութեամբ, ձիւնին ճերմակ դէզերուն եւ իր լճացած արիւնին մէջ, որոնք յամրօրէն, պահ մը չողխանալէ ետքը կրկին կը սառին իր դիակին վրայ...

Ու այլեւս չեմ գիտեր, որ ե՛ս եմ թէ ան որ անցած է այդ ճամբաներէն, այլեւս չեմ գիտեր թէ ե՛ս թէ ան մեռած ենք այս աշխարհիս համար... արդեօք իմ սեփական դիակիս պատկերը չէ՞ որ կը տեսնէի անոր մահուան պատկերին վրայէն...

Ցնո՛րք, ցնո՛րք...

Եթէ կարենայի լալ, եթէ կարենայի տառապիլ ու ցաւիլ, իրականութեան լրիւ գիտակցութիւնը զգալ... բայց ո՞րն է իրականութիւնը, ո՞րն է տառապանքը. երբեմն ինծի կը թուի թէ այն ինչ որ գիտեմ, ոչ թէ եղած է այլ ըլլալու է, եւ ես եմ անոր սահմանուած դերակատարը. ոչ մէկ ստուգութիւն, ոչ մէկ հաստատում կրնայ կէտի մը վրայ սեւեռել իմ կարծիքս ու գիս ազատագրել մահուան զողերէն. որովհետեւ երբեմն դեռ իմ սենեակիս մէջ փակուած, ինչպէս եթէ զգուշանայի իրեն հանդիպելու՝ ամայացած տանը լռութեան մէջ կը լսեմ իր քայլերուն աղմուկը, երկա՜ր, երկա՛ր ժամերու մէջ...

Եւ անձկութեամբ կը խորհիմ որ մահուընէ ետքն ալ անխզելի կապերով կապուած ըլլալով իրարու, անոնք կը դեգերին ու կը սպասեն եւ այդ քայլերուն աղմուկը պիտի չդադրի լսելի ըլլալէ մինչեւ որ ուրիշ քայլերու ձայներ, իմիններս երթան միանան անոնց, միասին քալելու համար դէպի դառանցական ուղիները դժոխային ցնորքներու։

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(19 եւ վերջ)

Տէր եւ Տիկին Վահագն Բաղդասարեան եւ զաւակը՝ Ֆլորանս, այրի Տիկին Սա-թենիկ Զաքարեան, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Պէզազեան, Տէր եւ Տիկին Վահագն Պէզազեան, Պ. Վաղարշակ Տէր-Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Զաքարեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Զաքարեան եւ աղջիկը (Լօզան), եւ Սաաթճեան ընտանիքը (Լօզան) եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, տալոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ, ազգականին եւ խնամիին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ
ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Կիրակի, Օգոստոս 15ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Օգոստ. 19, ժամը 14ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մոնթրէօյի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Վահագն Բաղդասարեանի, Պէզազեան եւ Տէր-Վարդանեան ընտանիքներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը ողբ. Յարութիւն Թուլումպաճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Արշակ Տէօվլէթեան, Վարդան Մասուկեան, Յարութիւն Նէվշէհիրլեան եւ Յակոբ Քայսերլեան 20ական ֆր., Նշան Կիրիթլեան, Կարապետ Զամլըեան, Նազար Անտոնեան, Զարեհ Տապանեան, Տիգրան Մուշեղեան, Ովաննէս Նէվշէհիրլեան, Պետրոս Թուլումպաճեան, Սահակ Աւետեան եւ Աբրահամ Մանկասարեան 10ական ֆր, ինչպէս նաեւ ողբ. Յարութիւն Խաչատուրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի.— Վարդուկեան, Մինասեան եւ Մէճիթեան 100-ական, Զաթալեան Յակոբ, Սիմոնեան ընտանիք, Վարդանեան եւ Աքեան 20ական, Սանտալեան Աւետիս եւ Պօղոս Գարամեան 10ական ֆր., Ալթունեան 5 ֆր.:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Բժ. Քամիր Անդրանիկի Միրիջանեան կը փնտռէ իր հայրը՝ Բժ. Անդրանիկ Մկրտիչի Միրիջանեան, Կարսի գաւառ Կաղզուանի շրջան Խար գիւղէն: Պատերազմի երթալէն յետոյ լուր չկայ իրմէ:

Լուր ունեցողներէն դրել՝
KH. MIRIDJANIAN
28865 Streamwood Lane
Southfield (Mich. 48075)
U. S. A.

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն գրաւոր, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի ընթացիկ եւ նոր հասցէն:

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով:

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանք:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները
1971–1972

Կ'ընդունուին բարեկիրթ եւ ուշիմ մանուկներ: Կ'աւանդուին պետական եւ ազգային ուսումներ եօթներորդ դասարանէն սկսեալ մինչեւ Աւարտական դասարան
Classe Terminale).
Անոնք որ կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները, այժմէն փութան ապահովել տեղերը:

Direction du Collège Arménien
26, Rue Troyon — 92 - SEVRES
Tél. : 027-18-28

Il reste quelques places de disponible au voyage organisé par

LE CLUB DES JEUNES DE L'UGAB
en ARMENIE

du 6 au 25 Septembre 1971

avec visite de MOSCOU — 2 jours à l'aller —
et de LENINIGRAD — 3 jours au retour —

Séjours de 15 jours en ARMENIE avec visites organisées et excursions quotidiennes

Ce voyage exceptionnel est exclusivement réservé aux jeunes de 18 à 35 ans
Prix tout compris par avion : 2000 Frs.

Renseignements et réservation au siège de l'UGAB 11 *Square Alboni, Paris* 16e
TRO. 03-18

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ. Մանուկ Տռոյեանի, Տիկին Ժընըվիէվ Փապուճեանի եւ իրենց բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝ այրի Տիկին Սոֆիա Տռոյեանի ցաւալի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Ընկեր Լեւոն Առաքելեան նուիրած է 20 ֆրանք Վալանսի Քրիստափոր Կոմիտէի, Խանասորի դաշտահանդէսին առթիւ, 20 ֆր. Կապոյտ Խաչի եւ 20 ֆր. Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի դաշտահանդէսներուն:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՅԱՏԿԱՑՈՒՄ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութիւնը ներկայով կը յայտարարէ հասարակութեան թէ այժմէն կ'ընդունուին Ռափայէլ Մարկոսեան Հիմնադրամի յատկացումի դիմումնագիրները:

Ըստ Հիմնադրին հաստատած կանոնագրութեան Մարկոսեան Հիմնադրամէն կրնան օգտուիլ ֆրանսաբնակ այն երիտասարդները որ նուազագոյն 15 տարեկան են, աւարտած են Նախակրթարանի մը դասընթացքը, արձանագրուած են Արհեստագիտական վարժարան մը եւ իրենց դիմումը կը կատարեն ընթացիկ տարւոյ Սեպտեմբեր 10էն առաջ:

Դիմում կատարողները կը ստանան հարցարան մը, զայն ուշի ուշով կարդալէ եւ լեցնելէ վերջ, պարտին վերադարձնել Հ. Բ. Ը. Միութեան «Կրթական Յանձնախումբին» 11, Սքուար Ալպոնի, 75 – Փարիզ (16րդ): Այս Յանձնախումբը դիմումնագիրը եւ անոր կից փաստաթուղթերը քննելէ վերջ, կ'ընդունի կամ կը մերժէ դիմումը եւ կ'որոշէ սահմանուելիք յատկացման սակը:

Ըստ բարերարին փափաքին, այս օժանդակութիւնը կը կատարուի պատուոյ փոխառութեան ձեւով եւ զայն ստացողը յանձնառու պէտք է ըլլայ, մաս առ մաս վերադարձնելու Հիմնարկութեան, երբ ան կը սկսի շահիլ իր կեանքը:

Բաղձալի է նաեւ որ իրենց ուսումը աւարտելէ վերջ Մարկոսեան սաները անդամ արձանագրուին Հ. Բ. Ը. Միութեան:

Այս օժանդակութիւնը կը յատկացուի մէկ դպրոցական տարեշրջանի համար, սակայն եթէ աշակերտը իր յաջողութիւնը փաստող գրութեամբ մը ներկայացնէ նոր դիմում մը, կրնայ նորոգուիլ երկրորդ եւ ի հարկին երրորդ տարեշրջաններու համար եւս:

Յառաջիկայ 1971 – 1972 դպրոցական տարեշրջանին համար դիմումները պէտք է կատարուին այժմէն: Սեպտեմբեր 10էն ետք ըլլալիք դիմումները նկատի պիտի չառնուին:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՄԵՐ

ՀՌՈՄԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Ամէն Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, Հռոմի Ռատիօկայանէն 15 վայրկեան տեւող հայկական ձայնասփռում կը կատարուի, իտալական ժամով 17,45ին, որ կը համապատասխանէ Միջին Արեւելքի եւ Պալքանեան երկիրներու ժամը 18,45ին, իսկ Հայաստանի ժամը 20,45ին:

Վերոյիշեալ սփռումները կը կատարուին հետեւեալ ալիքներու վրայ.

Կարճ ալիք 41,38, 31,10, 25,55 մեթր:
Միջին ալիք 196 մեթր:

Սիրով կ'ընդունուին ոչ-քաղաքական բնոյթ ունեցող եւ հայ ժողովուրդը հետաքրքրող բոլոր լուրերը:

Հասցէ.
Sezione Armena' Radio Vaticana, ROMA

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Անոնք որոնք կը փափաքին արձանագրել իրենց աղջիկները պէտք է դիմեն վարժարան, ամէն օր, առաւօտեան ժամը 9–12:
Հեռաձայնի թիւ 927–01–72 :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆ
ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

(Քերթուածներ)

Մատենաշար «Ահեկան»
Պէյրութ 1971

Դիմել՝ «Յառաջ»ի
ԳԻՆ 5 ՖՐ.

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ

Varoujean
Choix de poèmes 10 F.

•

Tcharentz
Choix de poèmes 6 F.
Traduction de
LUC-ANDRE MARCEL
avec la collaboration de
G. Poladian

•

ՁՐՈՅՑ
(Դ. հատոր) Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ
Գին՝ 8 Ֆր.

•

ՎԵՐՋԻՆ ԿԱԹԻԼՆԵՐ
ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ՝ 5 Ֆ.

•

ՀԻՆ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ
ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ՝ 8 Ֆ.

դիմել՝
G. Poladian
53, Av. de St. Julien
13 - Marseille (12e)
FRANCE

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Վայելեցէ՛ք Հայաստանի ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆԸ

Մեկնում Սեպտ. 10ին Պուրժէի օդակայանէն ժամը 12,30ին, վերադարձ 28 Սեպտ. կէսօրէ վերջ, խորհրդային արագաթռիչ օդանաւերով

ԼՐԻՒ 16 ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ

« Արմենիա » կամ « Անի » պանդոկը

Պտոյտներ առաւօտուն՝ Գեղարդ, Գառնի, Էջմիածին, Էրեբունի, Սարդարապատ, Սեւան, Ջերմուկ եւ այլ տեսարժան վայրերը:
Կէսօրէ վերջ՝ Երեւանի եւ շրջակայքի թանգարանները, պատկերասրահները գործատուները եւ հանրային վայրերը:

Արձանագրութեան եւ պայմաններուն համար դիմել՝

ՀԱՅԿ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆԻ ամէն առաւօտ ժամը 10–12
35, Rue de Trévise 770-07-25

Գրել եւ հեռաձայնել
8, Rue Alfred Bruneau, Tél. 527-19-93

Բացակայութեան պարագային դիմել՝
TRANSTOURS, 22 Rue du 4 Septembre, 3ème étage

Խումբը կը բաղկանայ 17 հոգիէ, որով փութացէ՛ք իսկոյն արձանագրուիլ

ԳԻՆ 2600 Ֆր.

Պայմանները՝ ի զօրու անցագիր եւ 4 նկար

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մշակոյթի Տան գրական երեկոն, Հոկտեմբեր 9ին, նուիրուած Չարենցի եւ Վարուժանի ֆրանսերէն թարգմանութեան գործերուն:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբի տարեկան ճաշը Հոկտ. 30ին:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը՝ Հոկտեմբեր 10ին :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI 19 AOUT 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 12192 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 47e ANNÉE — N° 12.192

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՆՔ ՄԵՐ ԹԵՒԵՐՈՎ

—o—

Հեռաւոր լոյսերէն շլացած աչքեր, անչափութենէ բթացած միտքեր կան որոնք չեն տեսներ, չեն ըմբռներ կարգ մը տարրական ճշմարտութիւններ։

Ահա թէ ինչու անհրաժեշտ է լայն եւ կուռ ճակատ մը կազմել։ Դիրք ճշդել։ Ամէն բանէ առաջ՝ պաշտպանելու համար Հայկական Արտասահմանի մտաւոր վաստակը։ Ինչպէս եւ տեսակէտներն ու տենչերը։

«Արտասահմանեան Հայաստա՞ն»։ Կամ հակադրութի՞ւն Երեւանի։ Մրցո՞ւմ։ Աղդեցութեան պայքա՞ր։

Զարմիկներ եւ ծածկամիտներ կրնան իրենց ուզած մեկնութիւնը տալ, միտք եւ արիւն պղտորելու համար։ Ինչպէս որ կ'ընեն արդէն։

Կարճ է մեր պատասխանը եւ հատու, — ինքնապաշտպանութիւն։ Եթէ կ'ուզէք՝ ճակատ՝ արժեցնելու համար մեր հիմնական իրաւունքները եւ արդար յաւակնութիւնները։ Պարկեշտօրէն։ Արիաբար։ Տիրաբար։

Մանաւանդ որ, «սովետական» կառապաշտութիւնը ճակատ յարդարած է արդէն, իր խչխանաստ կարգուսարքով եւ հուռ-հպատակ ակադեմիաներով, կաճառներով ու «ֆակուլտատ»ներով.

«Հարկս հարկաւորաց եւ պատիւս արժանաւորաց»։

Մեր միջէն չանցնիր Թերադնահատել այնտեղ կատարուած աշխատանքը, կամ խանգարել անոր ընթացքը։

Շիլ, ամեղուկ մարդանքներուն փառքն ու պարծանքը, անձեռնմխելի մենաշնորհը կը թողունք իրենց։

Մենք աքնիլ, արտադրել, ստեղծագործել կ'ուզենք մեր սեփական Թեւերով։ Եւ նոյն Թեւերով ալ պաշտպանել այն բազմակողմանի, Թանկագին ժառանգութիւնը զոր ստացած ենք մեր հայրերէն։

Մենք այդ պարտականութիւնը պիտի կատարենք հակառակ ներսէն եւ դուրսէն լարուած դաւերու։ Հակառակ դասս մը իմաստակներու ճամարտակութեանց, եւ ուրիշներու անփառունակ դասալքութեան։

Գիտնալով հանդերձ, որ մեր գլուխները քարերու պիտի զարնուին եւ մեր ոտքերը պիտի մրկին աւազէն, ցիրուցան փռուած ըլլալով եօթն անգամ եօթանասուն ցամաքներու վրայ։

Եթէ մեր համրանքը, մեղի պէս մտածողներու բազմութիւնը այնքան պակաս որ վանական Միաբանութեան մը վերածուինք, դարձեալ ոչ մէկ նահանջ կամ դասալքութիւն։

Պիտի մնանք վերջին պահնորդները դարաւոր, ինքնուրոյն, անփոխարինելի արժէքներու ամրոցներուն։ Աւելի քան առուր կանգնած՝ պատնէշին վրայ։ Ծառ կատարաց։

Ոչ թէ հատուածական մոլեռանդութենէ մղուած, այլ մեր լուսաղբիւրին վճիտ, անմահական ջուրն ալ հոսեցնելու համար հայրենի ստեղծագործութեանց աւազանին մէջ։

Այս առաջադրութեամբ ալ, կը հրաւիրենք մեր գաղափարակիցները, ուղեկիցները եւ տարագիր մշակոյթին հաւատաւորները՝ համախմբուիլ Միութեան մը շուրջ։

Այդ կազմակերպութիւնը պիտի ունենայ մէկ դաւանանք.—

Թոյլ չտալ որ քաղաքական - կուսակցական խեղկատակութիւններ անտիրութեան մատնեն Հայկ. Արտասահմանի ինքնուրոյն մշակոյթը։

Գայքարիլ, որպէսզի զանազան դպիրներ, նորընծաներ եւ հովիտներ չհամարձակին մոլորեցնել անոր ստեղծագործութեան բնական ուղին։ Կամ անոր երկունքը խաթարել կեղծ պիտակներով եւ պատուաստներով։

Անկարելին փորձել, իրապէս մտաւոր — ոչ թէ դաւանափոխական — յարաբերութիւններ հաստատելու համար Երեւանի հետ։

Մեղքը իրենց ճիտը, եթէ կը նախընտրեն նոր փշաթելեր հաստատել, ականջ դնելով բոշայական զառանցանքներու։

Հայրենիքին օդն ու ջուրը իրաւունք չեն տար Ռէս Մնոյի խաղեր սարքելու տարագիր բազմութեանց գլխուն։

30 Յունուար 1949 Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

—o—

Նախարարապետ Շապան - Տելմաս տեսակցութիւն մը շնորհած է Սիւտ-Ուէսթ օրաթերթին, ուր կը պարզէ իր գլխաւոր մտահոգութիւնները վերամուտի նախօրեակին։ Պէտք է ըսել որ Շապան - Տելմաս ընդհանրապէս լաւատես է եւ այս անգամ ալ չի վարանիր յայտարարելու թէ Ֆրանսայի ընդհանուր կացութիւնը լաւ է։ Զինքը կը մտահոգէ միայն գիներու տեւական յաւելումը։ Կառավարութիւնը պիտի ջանայ կասեցնել այդ յաւելումը բոլորին գործակցութեամբ, առանց սակայն խնդրոյ առարկայ ընելու բարգաւաճման կարելիութիւնները։

Շապան - Տելմաս անդրադարձած է նաեւ կալուածային գայթակղութեանց եւ շեշտած թէ «երբ գայթակղութիւն մը երեւան կը հանուի կառավարութեան կողմէ, ատիկա նշան է երկրին ժողովրդապետութեան առողջ վիճակին»։

× Ուրբաթ օրուընէ հրապարակ պիտի ելլեն շաբաթական քարթերը (մեթրոպիւս, երկաթուղի - մեթրօ), զորս կարելի պիտի ըլլայ օգտագործել Օգոստոս 23էն սկսեալ։ Ուրբաթ օր նաեւ կը գործադրուին հանրային փոխադրութեանց սակերու յաւելումը։ Այս առթիւ բողոքները կը շարունակուին եւ սենտիքաները ցոյցի կոչ ըրած են Օգոստոս 26ի համար։

ՏՈԼԱՐԻ ԾԱԳՈՒՄԸ

—o—

Տոլարը իր անունը առած է արծաթէ զանազան դրամներէ, որոնք կը շրջէին Եւրոպա մինչեւ 18րդ դար։ Բառը աղաւաղուած ձեւն է գերմանական թալէր բառին։ Հիւսիսային Ամերիկայի անգլիախօս գաղթատէրերը տոլար կը կոչէին սպանական մէկ փէսօնոցը, որ կը գործածուէր ոչ միայն Լատին Ամերիկա եւ սպանական Անթիյներուն մէջ այլեւ երկրին այն մասին, որ յետագային պիտի ըլլար Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները։

Այդ պատճառով է որ 1792 Ապրիլ 2ին, Միացեալ Նահանգներու Քոնկրէսը որոշեց տոլար կոչել երկրին դրամը։ Այն ատեն անոր տուաւ 24,75 կռամ ոսկիի արժէք կամ 371,25 կռամ արծաթի։ Այս ձեւը շարունակուեցաւ մինչեւ 1873, երբ Ամերիկա ոսկի-հիմը ընտրեց վերջնապէս։

«ՄԱՐՄԱՐԱ»ՅԻ ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԵՏ

(Գ. եւ վերջին մաս)

ՀԱՐՑՈՒՄ.— Ձէ՞ք խորհիր որ եթէ երկրորդ այցելութիւն մըն ալ տրուի, օգտակար կ'ըլլայ։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Եթէ խնդիրը ուշանայ, յատկապէս Գալֆայեանի եւ Ներսէսեանի մասին, որոնք վարժարաններ են, եւ որոնք պէտք է իրենց գոյութիւնը շարունակեն, կ'ենթադրեմ որ մենք պարտաւոր ենք անգամ մը եւս զարնել մեր կառավարութեան դուռը, մեր պետական մարդոցմէ խնդրելու համար որ նկատի առնեն մեր հոգերը եւ շնորհեն մեր քաղաքացիական իրաւունքները։ Ամէն պարագային երկու վարժարաններն ալ այս տարի եւս իրենց այժմու շէնքերուն մէջ կը վերաբացուին։

Հ.— Մենք լսեցինք որ վերջին օրերուն նոր շրջաբերական մըն ալ հասած է Թաղական խորհուրդներուն եւ այդ շրջաբերականով Թաղական խորհուրդները հրաւիրուած են գիտցնելու իրենց գոյքերու ցանկերը։ Ճի՞շդ է։

Պ.— Ճիշդ է, այո։ Մեզի ալ քիչ մը տարօրինակ Թուեցաւ այս շրջաբերականը, որովհետեւ սկիզբէն ի վեր, փոքրամասնութեան Վագըֆները տեղական համայնքներու հակակշռին տակ մնացած են միշտ։ Լօզանի ժողովն ալ հաստատած է ասիկա։

Միւս կողմէ պէտք է նկատի ունենանք որ, ամէն ինչ որ եկեղեցիի մը մէջ կը գործածուի, այդ եկեղեցիին, այդ Վագըֆին սեփականութիւնը չէ։ Օրինակի համար բոլոր նուիրական անօթները, որոնք Պատրիարքարանի կողմէ կ'օծուին, կ'օրհնուին եւ կը յանձնուին եկեղեցիներուն, գործածուելու համար եկեղեցական նպատակներով, անոնք կը նկատուին Պատրիարքարանի սեփականութիւն։ Առանց Պատրիարքարանի արտօնութեան, օրհնութեան եւ օծումին, այդ առարկաները չեն կրնար եկեղեցւոյ մէջ գործածուիլ։ Անոնք ոչ նստարաններ, ոչ աթոռ, ոչ ալ գորգ են, այլ պատարագի ատեն գործածուելիք Սուրբ Սկիհներ են, եկեղեցական զգեստներ, մատեաններ են, սուրբերու մասունքներ են եւայլն, եւայլն։ Հետեւաբար չեմ կարծեր որ զանոնք հասարակ, սովորական գոյք պէտք է նկատել եւ անցընել գոյից մատեանի մէջ։

Հ.— Աւելի առաջ ալ ուրիշ շրջաբերականով մը Թաղական խորհուրդի անդամներու իմաց տրուած էր որ մինչեւ մօտալուտ նոր օրէնքի հրատարակութիւնը անոնք նոր ընտրութեան մը չէին կրնար ձեռնարկել եւ առժամեայ կերպով կը մընային իրենց պաշտօններուն գլուխը։ Ի՞նչ նորութիւն կայ այս հարցին մէջ։

Պ.— Ոչ մէկ նորութիւն։ Այս հրահանգն ալ մեզի տարօրինակ Թուեցաւ, որովհետեւ Թաղական Խորհուրդներու անդամները ժողովուրդին օրինաւոր կերպով ընտրուած, կառավարութեան կողմէ օրինաւոր կերպով հաստատուած պաշտօնեաներ են եւ առ հասարակ, պաշտօնեայ մը, որքան ատեն որ հաւատարիմ է իր պաշտօնին մէջ, կը մնայ իր պաշտօնին վրայ մինչեւ որ իր շրջանը լրացնէ։ Իսկ եթէ նոյնիսկ կառավարութեան կողմէ նոր հրահանգ մը, կամ նոր օրէնք մը պիտի հրատարակուի, այնպէս կ'ենթադրէինք որ օրէնքը կ'ելլէր եւ անկէ վերջ է որ խնդրոյ առարկայ պաշտօնեաներուն կը հաղորդուէր թէ նոր ընտրութիւնը պիտի ընեն նոր օրէնքին տրամադրութիւններուն համաձայն։ Տակաւին այդպիսի օրէնք մը չհրատարակուած, այդ մարդոց պաշտօնները խախտելը մեզի համար հասկնալի երեւոյթ մը չէ։

Հ.— Նաեւ իմացանք որ Վագըֆլարի Տնօրէնութենէն հրահանգ մը եկած է մեր բոլոր Թաղական խորհուրդներուն եւ հահայնական մարմիններուն, որ իրենց եկամուտին 5 առ հարիւրը պիտի վճարեն Վագըֆլարի Տնօրէնութեան, ճի՞շդ է արդեօք։

Պ.— Այո, ստոյգ է նաեւ այս հրահանգը։ Եկեղեցիները եւ համայնական բարենպատակ հաստատութիւնները արդէն իրենց բոլոր կալուածներուն եկամուտներուն վրայէն օրինական տուրքը կը վճարեն միւս քաղաքացիներուն պէս, առանց սակայն անոնց պէս ազատ ըլլալու իրենց կալուածներուն վրայ նոր եկամտաբեր շէնքեր շինելու, եւ եղած շէնքերն ալ օրինական արտօնութեամբ նորոգելու եւ աւելի եկամտաբեր դարձընելու։ Այս կերպով թէ՛ կառավարութեան աւելի տուրք կրնային վճարել, եւ թէ շրջանակն ալ հինցած ու մաշած շէնքերու տգեղութենէն ազատել։

Մեր եկեղեցիներէն եւ համայնական բարենպատակ հաստատութիւններէն հազիւ մէկ կամ երկուքը ինքնաբաւ են։ Մնացեալները իրենց պիւտճէն կը հաւասարակշռեն ժողովրդային նուիրատուութեամբ եւ յատուկ նուիրահաւաքութեամբ։ Որբանոց մը, կամ հիւանդանոց մը, կամ կրօնական հաստատութիւն մը պահելու համար եւ ահագին աշխատանքներով ձեռք ձգուած այս նուիրատուութեան վրայէն ալ յատուկ տուրք զանձելը մեզի համար անհասկնալի մնացած է, մանաւանդ ներկայ ժամանակներու մէջ։ Երբ ապրուստը անսովոր կերպով աճած է կեանքի բոլոր մարզերուն մէջ, երբ ուսուցիչներու եւ պաշտօնեաներու ամսականներն ալ համապատասխան բարձրացում կրած են։ Ասիկա նոր նիւթական ծանրութիւն մը պէտք է ըլլայ մեր բոլոր համայնական հաստատութեանց եւ հայ համայնքին վրայ։

ՖՐ· ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Աստուածածնի դաշտահանդէսին առթիւ, Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայանը, անգամ մը եւս, բացառիկ յաջողութիւն արձանագրած է եւ ինքնաբուխ կերպով 8000 Ֆրանքի նուէր եղած է։

Մանրամասնութիւնները՝ առանձին։

ԵԴԵՄ ՄԸ ՈՒՐ ԲՌՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԴԵԳԵՐԻ

Այս խորագրին տակ ժուռնալ տիւ Տիմանշի մէջ, Քաթրին Տէլափրէ կը խօսի Թուրքիոյ մասին...։

Թարգմանաբար կուտանք մեր վաղուան թիւով։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ ՔԵՆԸՏԻ Տէլհիէն Հոնոլուլու անցած է։ Հնդկաստան եղած ատեն, կրցած է նկատել թէ Փաքիստան խակական ցեղասպանութեան մը ձեռնարկած է արեւելեան Պենկալի մէջ։

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ առթիւ կառքի արկածներու հաշուեկշիռը կարծուածէն շատ աւելի ծանր եղած է, հակառակ անոր որ երթեւեկութիւնը շատ աւելի թեթեւ էր։ Մեռեալներու թիւը 142 է, անցեալ տարուընէ 21 առ հարիւր աւելի։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ճանչցած է Համայնավար Զինաստանը բայց Ազգաժողովին մէջ Ֆորմոզի դէմ պիտի չքուէարկէ։

ՓՈԽԱՆ ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆԻ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ «ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒՆ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ»

(Մատենաշար «Յառաջ» 1971)

———o———

Գրասեղանիս վրայ է ան։ Ան՝ իմ վաղեմի եւ հաւատարիմ մտերիմս — սէ՛րս՝ պիտի ըսէի։ Ան՝ որ երբեք չէ դաւաճանած, չէ խաբած, յուսախաբ չէ ըրած գիս հակառակ տարիներու հոլովոյթին կրած ճաշակի, արուեստի ըմբռնումի, դատողութեանս կրած յեղաշրջումին։ Ցաւի ընկերս եղած է ան ինչպէս նաեւ Հայ ընթերցողի զոհունակութեանս, հաճոյքի աղբիւրը, ինչպէս կեանքի միակ «անարատ բանը՝ բարեկամութիւնը»։ Ան՝ Շահան Շահնուրը եւ իր «Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը»։

Կրկին դէմ դիմաց ենք, իրարու բացուած, իրարու հաղորդակից, ու չեմ գիտեր այս քանիերորդ անգամն է՝ տարիներու երկայնքին։ Երկուքս ալ այնքա՛ն տարեց ենք — Հայ ժողովուրդին տարիքը — բայց եւ որքա՛ն երիտասարդ։ Մեր կեանքի չորս եղանակները համանուագող այս գիրքը կը կրէ գարնանային տարիք մը։ Ան միշտ 20–25 տարեկան երիտասարդն է աւիւնով, աւիշով, խանդով, թարմաղեղ գրաւչութեամբ եւ իր տրոփուն ուժովը անդիմադրելի։ Մինչդեռ հոն տողանցող անձերը «միջազգային տիպար»ներու քանդակներ չեն, այլ պարզ եւ համեստ անձեր, այդ՝ ինծի ծանօթ անունները — Անժէլ, Եպրաքսէ, Արթաքի, Աւօ, Բենիկ։ Չեմ ուզեր խօսիլ Համ... Համբարձումին մասին. ան այլ բան է. իմ ու ձեր, մեր բոլորին ողբերգութիւնը։ ... Պարզ անձեր, որոնք փրթուած մըն են Պոլսահայէն եւ կտոր մը՝ Փարիզահայէն, ըսել կ'ուզեմ անոնք Պոլսին են եւ Փարիզը։

Այս տողերը «գրագատական» ոչ մէկ ձգտում ունին. Թող որ ոչինչ կարելի է աւելցնել, այս սիւնակներուն մէջ, Շահնուրի արուեստին մասին ցարդ լոյս տեսած բազմերես արժէքաւոր դատումներու վրան (*)։ Խօսիլ իր ճարտարապետական վարպետութեան, ոճին դերազանցապէս առանձնայատկութեան եւ խտութեան, լեզուի դիւթանքին, քնարական վեղումին և անխառն բանաստեղծականութեան (Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը գրութիւնը), ու դեռ իր նորարար, ստեղծագործ այլ յատկանիշներու մասին, որոնք այդ պատմուածքները կը վերածեն աննախընթաց գրական գոհարներու՝ հիմա ինծի պիտի թուէր չոր եւ անտեղի, որքան ալ անոր արդիւնքը այլապէս մեծարանքի արտայայտութիւն դառնար իրեն՝ հեղինակին։ Հա՛, կայ հաւանաբար անկիւն մը՝ որուն խուզարկման պիտի ուզէի անձնապէս ձեռնարկել անպայման ու ան ալ Շահնուրի սրամտութիւնն է։ Պէտք է անպայման գրել առանձին մենագրութիւն մը ցոյց տալու համար թէ երգիծական կոչուած մեր գրականութեան մէջ որքա՛ն ուրոյն տեղ մը կը գրաւէ նաեւ Շահնուրեան սրամտութիւնը (էափրի է հիւմուռ), «չարաճճիութիւնը», ու ինձ ձեւեր, միջոցներ, խորք և տարողութիւն ունի ան։ Շահնուրեան զուարթախոհութիւնը — «լաւ թէ խնդաս» — եւ սրամտութեան սլաքները իր ամբողջական գործերուն մէջէն անջատելով, որոշակի թանկագին տեղ մը կը գրաւեն մեր երգիծանքին մէջ։

Ոչ, պիտի «չգրախօսեմ» 267 էջնոց դեղատիպ եւ բծախնդիր այս վերհրատարակութիւնը, որուն Ա. տպագրութիւնը անգտանելի էր այլեւս։ Սակայն անդիմադրելի է փորձութիւնը, որպէս դերագոյն քննադատական, մէջբերումը պարզագոյն խօսքի մը, զոր անցեալները ինծի կ'ընէր գրոց-բրոց մը, միշտ յայտնելէ ետք իր դառնութիւնը Շահնուրի «լռութեանը» մասին.— «Զարմանալի՛ Շահնուր, երկուքս ալ — ես ու ինք — կրնանք գրել նոյն նախադասութիւնը, նոյն պարզ բառերով, սակայն արմատապէս տարբեր արդիւնքով մը։ Եթէ ես գրեմ, օրինակ, «մսագործին գացի 200 կրամ միս գնելու» ոչինչ կը պատահի, իսկ եթէ նոյնը գրէ Շահնուր՝ միսը կը սկսի... խայտալ»։

Յարալէզները «դաւաճանեն»՝ թէ «հաւատւոյն» մեր դարաւոր վէրքերը լիզելով՝ նո՛յնն է։ Անկախ իր ազգային բովանդակութենէն ուր մարդկայինը եւ մարդկայնականը միշտ առկայ են, ընթերցողը խորապէս, անխզելիօրէն կը սուզուի ընթերցանութեան մէջ մոլի հեշտանքով մը ըմբոշխնելով մեր լեզուն, Շահնուրի՛նը, արեւմտահայերէնը, որուն հանդէպ Շահնուրի նախանձախնդիր, խստապահանջ հոգածութիւնը կ'արժեւորէ մեր լեզուն, կը սիրցնէ զայն, կը կապէ մեզ հայ գրականութեան ու անկէ անդին՝ կը կամրջէ միջազգային գեղարուեստին։ Հայ նոր սերունդը խանդավառել հայ գրականութեամբ որպէս արդիական գեղարուեստական երկ քառասուն տարեկան ստեղծագործութիւններով՝ մաս կը կազմէ Շահնուրեան հրաշագան երեւոյթին։

Ցաւիտենակա՛ն Շահնուր Շահնուր։

ԳՐ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Պէյրութ, 11 Օգոստ. 1971

(*) Երբ կ'անդրադառնանք Շահնուրի գործին նուիրուած ուսումնասիրութիւններուն, այդ չի նշանակեր երբեք թէ անհրաժեշտը կատարուած է։ Ընդհակառակն դեռ կը սպասուի Շահնուրին նուիրուած սպառիչ ուսումնասիրական հատորին, ուր տեղ պիտի գրուէին հեղինակին կեանքը, գործը, գրական եւ արուեստի հայ թէ միջազգային երեւոյթները եւ շարժումները՝ 1917–1933 թուականներուն, այդ շրջանին քաղաքական խմորումներովը։ Ու դեռ այդ հատորին անբաժանելի մաս պիտի կազմէին *Արմէն Լիւպէնի* ստեղծագործութիւնները, որոնք հարազատ Շահան Շահնուրի փրանսերէն «ծածկանուն»ը կը կրեն։ Այլ յատկանշական երեւոյթ — հեղինակին անհրաժեշտ դատած վերամշակումները՝ իր կարգ մը գործերուն, երբ հասած էր երկու անգամ երեսուն տարեկանին։ Պէտք է բաղդատականով մը վեր առնել քիչ մը խորքի եւ ընդհանրապէս ձեւի տեսակէտէն արուեստագէտին «հպումները» «Թերթիս կիրակնօրեայ թիւը»ն կազմող կարգ մը գրութիւններուն, *Ազատ Կոմիտասին, Լիւքսէմպուրկի պա*հապանին։ Ահա՛ երկարաշունչ եւ հմտութիւն պահանջող երկասիրութիւնը։ Ու դեռ «միամիտ» ակնկալութիւն մը. այդ չի նշանակեր թէ Շահնուրի ստեղծագործական կեանքը վերջ գտած է...։

Գ. Ք.

ԲՆՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԱՄԵՆԱՄԵԾ ԲՈՒԺԻՉԸ

ԳԻՏՑԷՔ ՕԳՏՈՒԻԼ ԱՆՁՐԵՒԷՆ

———O———

Մրսած էք անտառային կամ գիւղական պտոյտ մը, ու կը սրտնեղիք, կը ջղայնանաք երբ անձրեւի կաթիլները կը սկսին իջնել մթամած երկնակամարէն։

Եւ սակայն, հակառակ սա տխրամած եւ յաճախադէպ տեղատարափներուն եւ փոթորիկներուն, ուրիշ տարիներէ աւելի նուազ յոգնած կը զգաք դուք ձեզ։ Այս զարմանալի կենսունակութիւնը կը պարտիք մեծ մասամբ այն անձրեւին զոր դուք այնքան կ'ատէք։

Նորագոյն գիւտութիւն մը Պիմեթէեւբոլոժի (որ կ'ուսումնասիրէ օդին ազդեցութիւնը առողջութեան վրայ) կը փաստէ այս ըսածս։ Այդ «Ջուրը որ կ'իջնէ երկինքէն» սքանչելի ազդեցութիւն մը կը գործէ ձեր ջիղերուն վրայ զորս կը խաղաղեցնէ, ձեր մորթին, զոր կը մաքրէ, ձեր եղունգներուն եւ մազերուն զորս կը զօրացնէ։

Օգտուելու համար անձրեւի բարիքներէն, պէտք է հաւաքել զայն փայտէ կոնի մը մէջ, որովհետեւ փայտը կ'օգնէ պահպանելու այն ելեկտրակոյտերը զորս անձրեւի կաթիլները կը ստանան մթնոլորտէն անցնելու ժամանակ։ Այս ելեկտրակոյտերը կը պարունակեն գլխաւորաբար գերգործօն թթուածինի որոշ քանակ մը, որուն հանդարտեցուցիչ եւ զօրացնող յատկութիւնները հրաշալի ազդեցութիւն մը կը գործեն ջիղերուն վրայ։

ՋԻՂԵՐԸ.— Եթէ տառապող մըն էք յոգնած, պիտի նկատէք թէ որքան որ ձեր ցաւերը կը կրկնապատկուին մօտալուտ փոթորիկի մը կամ տեղատարափի մը պարագային, այնքան ալ ձեր գլխացաւերը կամ մարմնական միւս ցաւերը պիտի հանդարտին անձրեւի այդ ջուրով։ Ձեր զգացած տառապանքը չսատկ պիտի ամոքուի, երբ ցաւած տեղին վրայ դնէք անձրեւի ջուրով թրջուած կակուղ եւ թանձր լաթի կտոր մը։ Պահեցէք զայն տասը վայրկեանի մը չափ եւ յետոյ հանեցէք եւ առանց չորցնելու մկմկան մասներու թեթեւ հպումով մը շփեցէք այդ տեղը։ Պիտի նկատէք թէ ինչ հաճելի հանդստութիւն մը պիտի տարածուի ճիշդ այդ ցաւած տեղին վրայ։

Միջակողային ջլացաւի կամ սիաթիքի ցաւերու առեն, միեւնոյն ձեւով դարմանում մը, նոյնիսկ եթէ ամբողջովին չանցընէ ձեր ցաւերը, գէթ ժամանակաւոր հանգստութիւն մը պիտի պարգեւէ ձեզի, մինչեւ որ բժիշկը գայ։

ՄՈՐԹԸ.— Անձրեւի ջուրը երիտասարդացման դարմանում մըն է մորթին համար, այդ ջուրին մէջ խառնուած ռատիոաքթիվիթէն կ'ապահովէ մորթին մէջ հաւաքուած ամէն տեսակ աղտոտութիւններու արտաքսումը, մասնաւորաբար գեղձերէ արտածորուող իւղերը եւ միւս աղտակները որոնք պատճառ կը դառնան մորթին չափազանցեալ չորութեան։ Անձրեւի ջուրը հարուածելով մորթը տաշի ազդեցութիւն կը գործէ անոր վրայ, կ'ընդլայնէ ծակտիկները, կը մաքրէ անոնց աւելորդ իւղը ու մորթը կը փրկէ այն ըջիջներէն որոնք կը մնան անոր մէջ եւ արգելք կ'ըլլան անոր ազատօրէն շնչելու։

Երբ կ'ուզէք թարմացնել ձեր մորթը, պէտք չէ օգտագործել դեռ նոր տեղացած անձրեւը. շատ պաղ ըլլալուն, կրնայ չափէն աւելի պրկել ձեր մազերակները, մազի թելի մը չափ նուրբ այն երակները որոնք տարածուած են ձեր վերնամաշկին վրայ։ Օգտագործելէ առաջ քառորդ ժամ մը ձգեցէք որ ջուրը տաքնայ։

ՄԱԶԵՐԸ.— Ոչինչ այնքան լաւ է մազերուն համար, որքան անձրեւի ջուրով շամփուան մը, որ կուտայ անոնց այն փայլն ու ցոլքը զորս քաղաքի ջուրը կը խլէ անոնցմէ, եւ ի վերջոյ կը դարձնէ զանոնք անփայլ եւ կոտրելու հակամէտ։

Բայց մի չափազանցէք, շաբաթը միայն մէկ շամփուան, ոչ աւելի, անձրեւի ռատիոաքթիվիթէն այնքան զօրաւոր է որ կ'ելեկտրականացնէ ձեր մազերը այն աստիճան որ, անկարելի կ'ըլլայ այլեւս պատշաճօրէն յարդարել զանոնք։

Գալով ձեր եղունգներուն, եթէ կակուղ են անոնք, կը ճեղքուին ու կը կոտրին դիւրաւ, շաբաթը մէկ անգամ գոնէ հինգ վայրկեանի մը չափ դրէք զանոնք անձրեւ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա. ՄԱՍ

ԱՅԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

———=———

Եւ գլուխը դարձնելով ակնարկը մասնաւոր գրասենեակին կողմը ուղղեց, որուն դուռը այդ վայրկեանին գոց էր։

Հանըմը վաճառականին նպատակը կըռահեց եւ հարցուց.

— Ներսը մարդ կա՞յ։

— Ո՛չ, հանըմ էֆէնտի, հոն ամէն ոք չի կրնար մտնել։

— Շատ աղէկ, զունաւոր ճիւղերով մետաքսեղէններուն ծրարները ղրկէ, հագուստցու մը պիտի կարեմ։

Վաճառականը խոնարհութիւն մը ըրաւ եւ խցիկին դրան կողմը ուղղուեցաւ, զայն բացաւ եւ վերստին խոնարհութիւն մը ընելով հանըմին սպասեց։

Հանըմը ծանր քայլերով ներս մտաւ եւ խցիկին դուռը գոցեց, մինչդեռ վաճառականը կը փութար ստացած հրամանները գործադրել։

Հանըմին մտած խցիկը փոքր էր, բայց արեւելեան բացառիկ շուքով մը զարդարուած էր։ Տամասկինեան կարմիր մետաքսով ծածկուած ցած եւ լայն տիվան մը, տառր առջեւ դրուած, երեւակայական դրոշմներով քանդակուած սեղան մը, այդ նոյն կարմիր մետաքսէն շինուած վարագոյրներ, որոնք խցիկին պատուհանը վերէն վար կը ծածկէին եւ անոր նեղ հրեղոնը կարմրորակ լոյսով մը կը պատէին, որ վարդագոյն դէմք մը անգամ գգուելու կարող էր։

Վերջապէս տիվանին դիմացը զետեղուած բիւրեղեայ մեծ հայելի մը, խցիկին այդ ծանր զարդարանքը կը լրացնէր։ Այդ հայելին այնպէս մը դրուած էր որ տիվանին վրայ նստողը կարենար իր ամբողջ մարմինը տեսնել։

Այդ խցիկը սատանայականօրէն հղաբանուած էր մասնաւորապէս կերպասներուն գինները բարձրացնելու համար։ Վարդ մըն էր որուն փուշերը վաճառականին ձեռքերուն մէջ կը զանուէին։

———O———

Թ.

ՍԻՐԱՀԱՐԱԾ ՀԱՆԸՄԻ ԱՆՁԿՈՒԹԻՒՆ

Հանըմը խցիկին մէջ առանձին մնալով տիվանին վրայ նետուեցաւ եւ սփոփանքի խորունկ հառաչ մը արձակեց։

Շուրջը մտացիր ակնարկ մը նետեց, որ դիմացի հայելիին ալ հանդիպելով հոն կանգ առաւ եւ տառր մէջ գծագրուած իր նուրբ հասակը դիտեց։ Մարդ պիտի կըրնար հաստատել թէ Թրքուհին լոկ իր հասակը չէր դիտեր, այլ փէրաճէին բաց ուածքէն իր գեղեցիկ դէմքին դիմագիծերը կը լափէր։ Ան ակնարկը բիւրեղեայ հայելիին մէջ ցոլացող իր աչքերուն վրայ ուղղած էր այնպէս որ կարծես թէ պատկերը մարմինին միացնել կ'ուզէր եւ այսպէս անոր ալ աւելի մեծ հմայք մը եւ ալ աւելի զօրաւոր հրապոյր մը տալ։

Սակայն սակայն քանի մը վայրկեան յետոյ անբաւական նկատեց, իր տեսածէն ինքն իսկ յոգնած էր։ Ոտքի ելաւ եւ արագ քայլերով հայելիին մօտեցաւ։

Այդ կինը իր իսկ գեղեցկութենէն հարբած էր։ Առանց ըրածին վրայ գիտակից ըլլալու, ձեռքը մեքենաբար ետին տարաւ, փէրաճէն բռնող ոսկեզօծ գնդասեղը հանեց եւ քօղը վար քաշելով գլուխը բոլորովին ազատ ձգեց։

Թրքուհին հայելիին մէջ իր բաց դէմքը տեսնելով հառաչեց։ Այդպիսի դէմքի մը առջեւ երբեմն զայն կրողը անգամ հառաչելու իրաւունք ունի։

Սէրը յատկութիւն մը ունի։ Մարդուս վրայ մինչեւ այդ օրը չնշմարուած նոր բան մը գտնել կուտայ։

Փէրաճէին այդ անկումին հանըմը նոր գեղեցկութիւն մը կը պարտէր, որ թերեւս մինչեւ այդ օրը նշմարած չէր։

Փոքրիկ նուրբ քիթով ձիւնի պէս սպիտակ նուրբ դէմք մը, թեթեւ վարդագոյնով մը համակուած կանոնաւոր այտեր, որոնց վրայ խցիկին այդ կարմրորակ աղօտ լոյսը անպատում խորհրդաւորութիւն մը կ'աւելցնէր։ Վերջապէս աննման ժպիտ մը արտայայտող թեթեւակի ցցուած շրթներով պզտիկ բերան մը եւ արձանային կզակ մը՝ արեւելեան դրախտին այդ սքանչելի հուրին կ'ամբողջացնէին։

Հանըմը անյագ ակնարկով մը իր դէմքը պատեց, մինչ շրթները գոհունակութեան ժպիտ մը արտայայտեցին։ Այդ ժպիտին վրայ հայելիին մէջ իր վարդագոյն պատկերը փոքրիկ սպիտակ ակռաներու շարք մը երեւան հանեց, որոնք այդ արեւելեան գեղեցկութեան ուրուագծութիւնը առաւել եւս աւելցուցին։

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՃԷՄՊՈՐԻՆ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԸ

ԹՈՔԻՕ (Յառաջ).— Օգոստոս 10ին ճէմպորիին վերջին օրն էր: Թայֆունի կատարած աւերները երեք օր է վերջացած էին: Արեւը չորցուց բանակավայրը եւ 19.000 սկաուտները որոնք երկու օր պատսպարուած էին շրջանին շէնքերուն մէջ, բանակավայր վերադարձան, եւ կեանքը դարձեալ վերսկսաւ:

Ճէմպորիին փակման հանդէսը շատ մեծ շուքով կատարուեցաւ սկաուտական հրաշալի հաւաքոյթով մը, հարիւր հազար հոգիի մասնակցութեամբ: Բոլոր ազգերը անգամ մը եւս իրենց պատուիրակութիւնով տողանցք մը կատարեցին, եւ հրաժեշտի քայլերգէն վերջ վար իջան մասնակցող ազգերու դրօշակները: Մեծ հրախաղութիւն մը յաջորդեց եւ բոլոր մասնակցողները երգեցին հրաժեշտի երգը: Խանդավառ երգեր, հաւաքոյթներ եւ ահա անգամ մը եւս վերջ կը գտնէր Ճափոնի ճէմպորին:

Հայ արիները նոյն գիշերը բանակումի վերջին կրակ մը ունեցան միասին եւ մըտերիմ այս հաւաքոյթին, Ֆրանսայի եւ Արժանթինի մեր Հայ Արիները, շատ եղբայրական հաւաքոյթով մը հրաժեշտ առին:

Բացառիկ բարեկամութիւն մը եղաւ այս երկու երկիրներու միեւնոյն միութեան պատկանող Հայ Արիներու կեանքը: Երէկ՝ անծանօթ իրարու, այսօր կատարեալ եղբայրներ ցաւով կը բաժնուէին իրարմէ:

Հայ Արիները Թոքիօ մեկնեցան, ուր շաբաթ մը պիտի մնան: Իսկ համաժողովի մասնակցողները իրր Թատուիրակ Թոքիօ փրէնս-Օթէլ ուր պիտի հաւաքուին 103 երկիրներու ներկայացուցիչներով:

Հայ Արիներու պատուիրակութիւնը կը բաղկանայ՝ Տոքթ. Գուրգէն Մեծատուրեան, ընդհ. պետ, Յարութիւն Յովհաննէսեան, Պուէնոս Այրէսի շրջանային պետ, Վարուժան Գալֆայեան, Սուրէն Փանոսեան, Ժիրայր Աւագեան, շրջանային պետեր Փարիզէն, Սեւլի Բանիկեան եւ Մարի Տօնիկեան խմբապետուհիները:

Շատ մը երկիրներու հետ բաղդատելով, Հայ Արիները առաջին 20 երկիրներու մէջ, ամբողջական պատուիրակութիւն մը ունին (վեց հոգի):

Համաժողովը սկսաւ Օգոստ. 12ին. բացառիկ պատիւ մըն էր որ Ճափոնի կայսրը ներկայ պիտի ըլլար բացման հանդէսին:

Կայսրը՝ համաժողովի սրահը ժամանեց, ընկերակցութեամբ Ճափոնի վարչապետին, շատ մը նախարարներու եւ բարձրաստիճան անձնաւորութեանց, դեսպաններու եւայլն:

Կայսրը խօսք առաւ, շնորհաւորեց բոլոր երկիրներու ներկայացուցիչները, խօսեցաւ նաեւ վարչապետը, Համաշխարհային Կոմիտէի նախագահը:

Սրահին մէջ կը ծածանին բոլոր մասնակցող երկիրներու դրօշակները, որոնց մէջ է ի հարկէ հայկական եռագոյնը: Համաժողովը պիտի տեւէ վեց օր, շատ կարեւոր օրակարգով մը: Այդ մասին՝ պիտի խօսինք առանձին: Մեր բոլոր պատուիրակները պիտի մասնակցին բոլոր յանձնախումբերուն:

Մեծ համակրութիւն կայ անգամ մը եւս բոլոր հայ պատուիրակներուն հանդէպ: Մեր տղաքը շատ մեծ գիտակցութեամբ կը կատարեն իրենց «դեսպանութիւնը»:

Ճափոնի ճէմպորին եւ համաժողովը մեծ կարեւորութիւն ունէին մեզ Հայերուս համար: Հպարտ ենք որ մեծ պատուիրակութիւնով մը, ամէնքն ալ ցոյց տուին որ «մեծ ազգ մըն ենք»:

Այս էր մեր փափաքը, ուրախ ենք որ յաջողեցանք հազար դոհողութիւններով, բայց յաջողութիւնը մեզ վարձատրեց մեծապէս:

ՀԱՅ ԱՐԻ

ւի ցաղջ ջուրի մէջ, ու պիտի տեսնէք որ անոնք հետզհետէ կը ստանան իրենց անհրաժեշտ կարծրութիւնը:

Հիմա որ սորվեցաք օգտուիլ սա անձրեւէն որ կը խանգարէ ձեր շատ մը ծըրագիրները, այլեւս մի անիծէք զայն: Ձեր երեւակայածէն շատ աւելի օգտակար է ան ձեր առողջութեան:

Հաւաքեց՝ Ա. Թ.

ՆՈՐԷՆ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, ՄԻՇՏ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ԽՄԲ.— Հաւանաբար օր մը մէկը պիտի յոգնի: Բայց ո՞վ: Երուսաղէմի պատրիա՞րքը, Իսրայէլի հայ համայնքի վարչութի՞ւնը, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը թէ ոչ մե՛նք, այսինքն հայ մամուլը: Գուցէ ամէն մէկը կը յուսայ որ առաջին յոգնողը միւսը պիտի ըլլայ բայց եւ այնպէս ճշդենք թէ մենք պիտի չյոգնինք եւ շարունակենք գրաղիլ Ս. Յակոբայ վանքի ցաւոտ հարցով, որքան ալ տհաճելի ըլլայ ատիկա եւ դրական հետեւանքի ալ ոչ մէկ յոյս երեւայ հորիզոնին վրայ: Ուրեմն ստորեւ կը հրատարակենք նոր նամակ մը Իսրայէլի Հայ Համայնքի վարչութենէն: Ամէն պարագայի մէջ հոն կան ծանրակշիռ ամբաստանութիւններ, որոնք կամ պէտք է պաշտօնապէս հերքուին, կամ լուրջ քննութեան առարկայ դառնան: Անգամ մը եւս կը կրկնենք, ի՞նչ կը մտածէ էջմիածին:

Ահա այն ահազանգը, զոր տարիէ մը ի վեր կը հնչեցնենք հայ հասարակութեան մէջ՝ բոլոր կուսակցութիւններուն, բոլոր հարուստ եւ աղքատ միութիւններուն, ժողովրդային դասերուն՝ եկեղեցական թէ աշխարհական, հաւատացեալներուն ու թերահաւատներուն:

Բոլորին ի լուր կը կրկնենք.— Երուսաղէմի Ս. Յակոբայ վանքը նիւթապէս սնանկութեան ճամբու վրայ է:

Կալուածները մի առ մի կը ծախուին: Գոյացած գումարներու ճակատագիրը անյայտ է: Տեսանելի օգտագործում չկայ, սակայն դժբախտաբար անտեսանելի մսխում եւ անձնական շահագործում կայ:

Բազմիցս տուինք վաճառումներու փաստերը: Ազգին պատասխանատուներուն յանձնեցինք ծախուած կալուածներու մասին Հողային գրասենեակի (թափու) արձանագրութիւններուն լուսանկարները: Ըլլան ազգին պատասխանատուները, ըլլայ հայ զանգուածը՝ անտարբեր մնացին: Ի՞նչպէս բացատրել համայն Հայութիւնը չահագրգռող հարցի մը մէջ այսքան անտարբերութիւն: Թերեւս հետեւանք ըլլայ ձեռագիրներու գողութեան եղրափակումին, — քանի որ գերագոյն ատեանները անկարող եղան դիմակազերծ ընելու յայտնի գողերը եւ նախընտրեցին թանձր վարագոյրով մը ծածկել: Թերեւս մտածեն անոնք, թէ ի՞նչ հարկ երկրորդ հարց մը յարուցանելու, երբ բարձրագոյն իշխանութիւններ իսկ անկարող եղան վճիռ մը արձակելու նախորդին մասին:

Այս հոգեբանական վիճակէն կ'օգտուին վանքին կալուածները վաճառողները, ձեռքէ հանելով Համայն Հայութեան դարաւոր հարստութիւնները:

Վանքին իշխանութիւնը իրականութիւնները հերքելու կը ճգնի: Բոլոր մերկացումները կը մերժէ՝ «սո՛ւտ են» պատրուակելով: Սուտ կը յայտարարէ հողային գրասենեակի արտագրութիւնները: Սուտ կը յայտարարէ արդէն իսկ յանձնուած, վաճառուած կալուածներու պարագան ալ: Անշուշտ սուտ պիտի որակէ նոյնիսկ Ս. Յարութեան Տաճարի նորոգութեան համար ծախսուած գումարներու ստացագիրներու զեղծարարութիւնը եւս: Այդ ստացագիրներու գումարներուն թիւերը աւելցուած են շատ ճարպիկ կերպով: Բաղդատութիւնը անմիջապէս երեւան հանեց զեղծումը՝ որ մեծ գումարներու կը հասնի: Ի՞նչպէս կարելի է մերժել այս բացայայտ գողութիւնը, երբ Ս. Յարութեան հասարակաց գրասենեակին մէջ կը գտնուի այդ գողութիւնը մերկացնող մայր տոմար մը:

Նորութիւն մը եւս: Այս ամսուան (Յունիս) 7ին, Շահէ Եպ. Աճէմեան տիրացաւ Երուսաղէմէն 15 քիլոմեթր հեռու, Ռամալլայի կից Հիլթըն Օթէլին, որուն տիրանալու համար վճարեց 65.000 տինար, որ կը հաւասարի 182.000 տոլարի: Օթէլը արձանագրեց իր անունին: Տեղական օրաթերթերուն մէջ յայտարարուեցաւ, թէ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանը գնեց այս կալուածը, մինչդեռ Ռամալլայի հողային գրասենեակին մէջ արձանագրուած է «Շահէ Արմէն Օհաննէս Աճէմեան» անունով, առանց Պատրիարքարանի անունի յիշատակութեան եւ առանց իր եկեղեցականի հանգամանքի յիշատակութեան: Այս կը նշանակէ, թէ Շահէ եպիսկոպոս այս կալուածը գնած է իր անձին համար: Կ'ուզենք գիտնալ, թէ ուրկէ՛ գոյացուցած է այս գումարը, երբ ինք որպէս եպիսկոպոս ամսական միայն 20 տինար կ'առնէ Պատրիարքարանէն: Այս հարցը կը ձգենք հայ ժողովուրդի քննութեան եւ դատողութեան:

Վանքի մատակարարման մեքենան անդունդին եզերքն է, վայրէջքի վրայ: Անոնք որ կարող են կեցնել այս գլորումը՝ կը մերժեն գործել, արգելակ մը դնել: Աւելի հեշտ է ա՛չք գոցել, մեծերուն հետ լաւ մարդ ըլլալ, խոնարհները արհամարհել, հոգ չէ թէ պատմութեան առջեւ դժուար ըլլայ արդարանալ: Երբ թերթերու արդխականութեանց սիւնակներէն կ'անհետանան զեղծումներու հետքերը, կը մխիթարուին թէ հարցերը փակուեցան առանց դատավարութեան եւ միջոցառումի:

Մինչ այդ, նոր հանգամանութիւններ եւ նուիրատուութիւններ կը շարունակուին: Ձենք ուզեր ասկէ եզրակացնել՝ թէ նուիրատուութիւնները դադրելու են: Ո՛չ, երբեք: Ազգը թող հետաքրքրուի Երուսաղէմի վանքին նման դարաւոր եւ արժէքաւոր հաստատութեամբ մը, բայց թող տեսնէ նաեւ թէ վանքի իշխանութիւնը ի՛նչպէս կը վերաբերուի նախորդ նուիրատուներու ձգած ժառանգութեան հետ, եւ ապահովութիւն մը ձեռք բերէ՝ որ նոյն անբարեխիղճ վերաբերումը ցոյց չտրուի իրենց ալ նուիրատուութեան հանդէպ: Հարկ է որ նուիրատուները հսկեն եղած ծախքերուն վրայ եւ ապահովեն իրենց նուիրած գումարներուն ճիշդ նպատակին գործածութիւնը:

Այս տխուր պատկերէն չենք ուզեր եզրակացնել, թէ Հայութեան մէջ հանրային եւ ազգային գիտակցութիւնը սնանկացած է: Ասիկա պիտի նշանակէր ընդունիլ Սփիւռքի Հայութեան բարոյական մահը: Ամենայն Հայոց Հայրապետին կ'երթան մեր յոյսերը. անկէ կը սպասենք մեր փրկութիւնը: Տարիէն աւելի է որ բարձրաղաղակ կը յայտարարենք թէ Սփիւռքի մէջ Հայութեան միակ թաղն ու գանձը — քրիստոնէութեան միջազգային այս կեդրոնին մէջ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ պատուաւոր տեղ մը ապահովող միակ հաստատութիւնը — վտանգի մէջ է: Թերեւս ԻԱ. դարուն Երուսաղէմ այցելող հայ ուխտաւորները Հայութեան իբր յիշատակ քանի մը տապանաքարե՛ր միայն գտնեն թանգարաններու կամ պանդոկներու մուտքին, իբր զարդ դրուած: Ատենը եկած չէ՞, որ Հայրապետը քննէ, եւ եթէ զրպարտողներ ենք՝ զմեզ դատապարտէ եւ պատժէ. իսկ եթէ ճշմարիտին վկաներն ենք՝ կարգի հրաւիրէ նախ միաբաններու զանգուածը, թօթափէ անոնց անճարակութիւնը, վախկոտութիւնը, կըրաւորականութիւնը, եւ Միաբանութիւնը զարմանելով՝ անոր վարչութիւնն ալ Աստուծոյ, Եկեղեցւոյ եւ Ազգին ծառայութեան լծէ:

Հարցը միայն Իսրայէլի Հայութեան հարց չէ. կոչ կ'ուղղենք սփիւռքի Հայութեան, որ խլրացնէ մեր ցաւն ու մտահոգութիւնը:

Ի դիմաց Իսրայէլահայ Միութեան Վարչութեան

Ատենապետ Կ. ԼՈՒՍԱՐԱՐԵԱՆ
Ատենադպիր ՀՐԱՉ ԳԷՈՐԳԵԱՆ
(կնիք)

28 Յունիս 1971, Եաֆա

ԾՈՎԻ ՎՐԱՅ

Ա.

Դէպի Աղթամար էինք գնում աշնանային մի զով գիշեր: Գիւղից եկած ծովափի աւազների մէջ կանգ էի առել եւ սպասում էի քահանային, որի հետ խօսք էինք արել միասին ճանապարհորդելու:

Վերջալոյսն էի դիտում Վանայ ծովի վրայ: Ջուրը լերթ կանաչ էր կտրել, կոհակները միմեանց հրելով հեռանում էին դէպի խորքերը եւ փրփուրի գծեր կաղմում. հեռւում երեւում էին եղերքների գիւղերը, ծառաստանները. մի այլ կողմ Աղթամար կղզու կէսն էր. հորիզոնի մի կողմի վրայ Կտուց անապատը, իսկ միւս՝ Առտէր կղզին, որ մի մեծ սեւ թռչունի նման երբեմն կարծես ընկղմում էր ջրի մէջ եւ երբեմն դուրս ցցում իր լերկ գագաթը:

Մայր մտնող արեգակն այդ միջոցին աղօտ ճառագայթներով խաղում էր ջրերի հետ, ու լայն, լուսաւոր ուղի գծում մինչեւ ափը. նրա դէմքը նման էր հրաշէկ գնդակի, որ հետզհետէ ընկղմում էր փրփրալից սեւ ջրի մէջ եւ լուսաւորում գլխի վրայի ամպերը, նրանց եզերքներին վարդագոյն աննման ժապաւէններ կազմում եւ դիմացի մի այլ ամպի էլ բոցավառ ու անշարժ խարոյկի տեսք տալիս:

Նաւավար Թորոսն այդ միջոցին նաւակի քիթը ցցել էր աւազի մէջ եւ մի քանի գիւղացիների օգնութեամբ նաւակն էր մտցնում ոչխարները:

Մինչ այդ արեգակը հետզհետէ ընկղմում էր. ամպերը մեղմացնում էին իրենց բոցը, լոյսի շառաւիղն աղօտանում, ծովը թանաքի գոյն էր ստանում, կոհակները մեծանում էին, ֆոսֆորային կայծեր արձակում ու միմեանց մղելով գալիս շառաչիւնով փշում էին ոտերիս տակ: Եւ Առտէրը թաքնւում էր խաւարի մէջ, Կտուցը անորոշ կերպարանք ստանում, եզերային ծառերն ու գիւղերը նըմանում էին մռայլ ստուերների:

Մի ձայն սթափեցրեց ինձ: Քահանան էր. ձեռին բռնել էր մեծ կապոց եւ գինու հողէ սափոր:

— Գնանք, որդի՛, — ասաց նա, — նաւ մտնենք:

Ու մտանք: Պատրաստ էր: Քահանան քղանցքը ծալելով՝ ոլորեց, մէջքի վրայ ցցեց, կապեց ու գինին ցած դրաւ ոտերի մօտ. յետոյ, երբ ես կռթնած կայմին նայում էի սեւ ջրերին, դարձաւ դէպի արեւելք եւ կարդաց.

— Տէ՛ր, ուղղեա՛յ մեզ գնացս մեր...

Եւ այդ խուլ աղօթքը, խառնուելով կոհակների շառաչիւնին, նաւակի ծփման ու Թորոսի՝ պարբերաբար նաւակից չըրեփով ջուր դուրս թափելուն, մի խորհրդաւորութիւն էր սփռում չուրջը...:

Բարձրում, գիւղի մէջ, տեղ-տեղ պըլպլում էին ճրագներ. հեռուն — անտառի ծայրերում՝ երեւում էին նախրորդների եւ ածխագործների կրակներ, իսկ անտառի ստորոտները ընկղմել էին խաւարի մէջ:

Վերջապէս չարժուեցինք: Թորոսը դադարեց ջուր թափելուց, հրամայեց առագաստ պարզել եւ թռաւ ափի վրայ, որպէսզի նաւակը ջուրը մղէ:

Ծովի տարածութեան հորիզոնից սկըսում էր երեւալ լուսնի կէսը՝ արծաթագօծ կողերով հայելու նման ,եւ աղօտ լոյսի մէջ ողողել զողղոջուն ջուրը:

— Սիրուն է, չէ՞, մեր ծովը, — ասաց քահանան, — մարդ նայելուց չի կշտանում: Բայց շատ էլ կատաղի է անիծածը: Աստուած չանի, որ փոթորիկ բարձրանայ:

Յետոյ դարձաւ նաւավարին եւ գոչեց.

— Թորո՛ս, փոթորիկ կ'ունենա՞նք:

— Չէ՛, Տէր-հայր:

Մէջքը դէմ էր տուել նաւակին: Ասաց ու տուաւ, սահեցրեց դէպի ջուրը, ապա ցատկեց նրա մէջ եւ դարձաւ նաւաստիներին:

ՎՐԹԱՆԷՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(1 – Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Տիկին Ասորեան, Պր. Ժորժ Հաչէքճեան, Տէր եւ Տիկին Սվաղլեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն՝

ՏԻԿԻՆ ՇՈՒՇԱՆ ՕՀԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Օգոստ. 13ին, 71 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Օգոստոս 16ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Օպօզեան եւ աղջիկը, Պ. Փիլիպպոս Օպօզեան, Օր. Լուսիա Օպօզեան, այրի Տիկին Նարդուհի Օպօզեան, զաւակներն ու թոռները, Տիկին Սարա Օպօզեան, զաւակներն ու թոռները, այրի Տիկին Արաքսի Գրպըյըքեան եւ զաւակը եւ բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին՝

ՕՐ. ԱՆՆԱ ՕՊՕԶԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբացեալ Տիկին Մարիամ Մինասեանի մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն.—

Ընկ. Մովսէս Տէմիրճեան 50ական ֆր. Կապ. Խաչի կայանին եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, Վիլժիւիֆէն Պ. Առաքել Կարապետեան 50 ֆր. Կապ. Խաչի կայանին, Տէր եւ Տիկին Ֆիլիպ Յովհաննէսեան 50ական Կապ. Խաչի կայանին եւ Շաւիլի մասնաճիւղին (ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՄԵՐ

ՀՌՈՄԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Ամէն Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, Հռոմի Ռատիօկայանէն 15 վայրկեան տեւող հայկական ձայնասփռում կը կատարուի, իտալական ժամով 17,45ին, որ կը համապատասխանէ Միջին Արեւելքի եւ Պալքանեան երկիրներու ժամը 18,45ին, իսկ Հայաստանի ժամը 20,45ին։

Վերոյիշեալ սփռումները կը կատարուին հետեւեալ ալիքներու վրայ. ..

Կարճ ալիք 41,38, 31,10, 25,55 մեթր։

Միջին ալիք 196 մեթր։

Սիրով կ՚ընդունուին ոչ-քաղաքական բնոյթ ունեցող եւ հայ ժողովուրդը հետաքրքրող բոլոր լուրերը։

Հասցէ.

Sezione Armena' Radio Vaticana, ROMA

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն գրաւոր, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի ընթացիկ եւ նոր հասցէն ։

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ՚ընդունուի հեռաձայնով ։

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանք ։

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. ողբ. Տիկին Մաննիկ Տօլպաշեանի հոգեհանգստեան առթիւ Տիկին Տիրուհի Սէքէնկիւլեան 100 ֆր., Պր. Յակոբ Տօլպաշեան 50։

Այրի Տիկին Սիրանոյշ Կարապետեան իր սիրեցեալ ամուսնոյն հոգեհանգստեան առթիւ 20։ Ողբ. Ճաուշեանի հոգեհանգստեան առթիւ Տիկին Ճաուշեան 5 ֆր., ողբ. Լեւիկ Սապունճեանի հոգեհանգըստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Նուպար Սապունճեանէ 50 դպրոցին, այրի Տիկ. Էլլէն Սապունճեան 50 դպրոցին, Սարաճեան ընտանիք 10։ Ողբ. Եսթեր Տօլապճեանի հոգեհանգստեան առթիւ Պօղոսեան Մանուշ 20 ֆր.։ Բարեպաշտ մայրիկ մը իր հարազատին ապաքինման առթիւ 50 ֆր, Օժանդակ Տիկնանց Միութիւն 50 ֆր.։

garage bédot

BARONIAN

MECANIQUE — TOLERIE — PEINTURE — TOUTES MARQUES

Spécialiste mise au point électronique Souriau

DEPANNAGE RAPIDE

6, Impasse des Prêtres (37, Av. d'Eylau) Paris (16e) — Tél. 727-95-16

Կ'ՈՒԶՈՒԻ՝

Միջին տարիքի հայ առանձին կին մը, իբրեւ սպասուհի տնական գործերով զբաղելու եւ ծերունի մը խնամելու համար։ Ապրուստ եւ բնակարան ապահովուած։

Դիմել՝

DONIGUIAN
Mas du château
38 - Chasse s/Rhône

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները
1971–1972

Կ՚ընդունուին բարեկիրթ եւ ուշիմ մանուկներ։ Կ՚աւանդուին պետական եւ ազգային ուսումներ եօթներորդ դասարանէն սկսեալ մինչեւ Աւարտական դասարան

Classe Terminale).

Անոնք որ կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները, այժմէն փութան ապահովել տեղերը։

Direction du Collège Arménien
26, Rue Troyon — 92 - SEVRES
Tél. : 027-18-28

BNP

*A votre service
tous les services de la*

**banque
nationale
de Paris**

présente dans le monde entier

U. G. A. B.

OCTROI DE BOURSES
AUX ETUDIANTS ARMENIENS
DE FRANCE
FONDATION MARGOSSIAN

Le Comité Régional de France de l'U. G. A. B. porte à la connaissance du public que les demandes en vue de bénéficier des bourses de la Fondation Raphaël MARGOSSIAN peuvent être présentées dès maintenant.

Conformément aux règlements, peuvent bénéficier des bourses Margossian seuls les jeunes Arméniens résident en France, ayant 15 ans au moins, titulaires d'un certificat d'études primaires, qui sont inscrits dans une école technique ou professionnelle et qui présentent leur demande avant le 10 Septembre 1971.

Chaque demandeur recevra un formulaire qu'il doit remplir après l'avoir lu attentivement et le retourner à la « Commission Educative », 11 Square Alboni, Paris (16). Après avoir examiné les demandes ainsi que les pièces justificatives jointes, cette Commission accepte ou refuse la demande et fixe le montant de la bourse.

Selon le désir du bienfaiteur, cette bourse est octroyée sous forme de prêt moral que le bénéficiaire s'engage à rembourser graduellement à la Fondation, au moment où il commence à gagner sa vie.

Il est souhaitable aussi qu'une fois leurs études terminées, les boursiers Margossian s'inscrivent à l'U. G. A. B. en tant que membres.

Cette bourse est octroyée pour une seule année scolaire, mais au cas où l'étudiant présenterait sa demande munie d'un certificat attestant sa réussite aux examens, elle pourrait être renouvelée pour une deuxième et, si nécessaire, une troisième année scolaire.

Les demandes de bourse pour l'année scolaire 1971-1972 doivent être présentées dès maintenant. Les demandes reçues après le 10 Septembre ne seront pas prises en considération.

LE COMITE REGIONAL
DE FRANCE DE L'U.G.A.B.

ԳԱՐՆԱՆ ՀԵՏ,
ԳԱՐՆԱՆ ՇՈՒՆՉ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

**Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique**

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU

Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Անոնք որոնք կը փափաքին արձանագրել իրենց աղջիկները պէտք է դիմեն վարժարան, ամէն օր, առաւօտեան ժամը 9–12։

Հեռաձայնի թիւ 927–01–72 ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մշակոյթի Տան գրական երեկոն, Հոկտեմբեր 9ին, նուիրուած Զարենցի եւ Վարուժանի ֆրանսերէն թարգմանութեան գործերուն։

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբի տարեկան ճաշը Հոկտ. 30ին։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale

Directrice : Arpik Missakian

Rédaction - Administration : 32, rue de Trévise - Paris (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.

Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 20 ՕԳՈՍՏՈՍ

VENDREDI 20 AOUT 1971

Le Numéro 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12193 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 47e ANNÉE — N° 12.193

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԷԿԸ ՄԻՒՍԸ ՊԻՏԻ ԼՐԱՑՆԷ

Ճարտասանական մարզանքներ չէ որ կը փորձենք, պարբերաբար յիշեցնելով հետեւեալ բանաձեւերը.—

«Մենք մեր Թեւերով». — «Մենք տէրն ենք մեր վաստակին». — «Մենք մեր մշակոյթով»:

Երեքն ալ եւ դեռ ուրիշ յայտարարու-թիւններ միեւնոյն ազդանշանը կը կազմեն, քնացողները արթնցնելու, դասալիքները, կեղծարարներն ու սոփեստները պատասխանատուութեան հրաւիրելու համար:

Նշանախօսքը արձակած ատեն, գիտենք թէ, բուն «գինուորեալներէն» դուրս, շատեր կան որ տարբեր տեսակէտ չունին, բայց չեն համարձակիր հրապարակաւ արտայայտուիլ:

Ինչպէս հանրային – քաղաքական կեանքի մէջ, մշակոյթի ճակատին վրայ եւս կան «բոլորտիքեաններ», այլ մանաւանդ վեհերոտներ:

Ասոնք վախ մը ունին, — կը կարծեն թէ ջուրերը կը պղտորին, եթէ դիրք բռնեն ճակատաբաց: Ուստի կը նախընտրեն կծկուիլ իրենց պատեանին մէջ: Կամ դիրք բռնել պատին տակ, պահապանին ետեւ:

Մենք յաւակնութիւն չունինք բոլորն ալ գիտակցութեան կամ պարտաճանաչու-թեան հրաւիրելու:

Բայց, մեր ճիտի պարտքը պիտի ըլլայ մնալ միշտ պատնէշին վրայ:

Մշակոյթի փրկութեան, զարգացման, ամբողջական տեսակէտով, չունինք աւելի մեծ հոգ մը՝ քան Հայկական Արտասահմանի մտաւոր վաստակին պահպանումը եւ տարածումը: Ժառանգութիւն մը հասուն, հասուն եւ անփոխարինելի:

Այդ հոգը շատ աւելի ծանր կը կշռէ այսօր, շարք մը պատճառներով:

Երեւան տմարդի դիրք բռնած է Հայկական Արտասահմանի մտաւորականու-թեան հանդէպ, թերեւս հակառակ իր կամքին:

Ան ոչ թէ իրական արժէքներ է որ կը փնտռէ, այլ հլու-հնազանդ ուղեկիցներ, եթէ ոչ «լաքէ»ներ եւ դիմակաւոր դպիրներ:

Երկդիմի է անոր վերաբերումը՝ արեւմտահայ գրականութեան եւ առ հասարակ տարագիր մշակոյթին հանդէպ:

Մեծ բան չապացուցաներ կարգ մը արեւմտահայ գրագէտներու գործերուն հատընտիր հրատարակութիւնը, ուր նոյնպէս իրենց քաղաքական – ընկերային դիտելիքներն ու ձգտումներն են որ կը տիրապետեն:

Երեւանի գրող – բրոյները մինչեւ այսօր ալ նոյն կանխակալ կարծիքները եւ ազանդամոլ քննախնդրութիւնը կը մատնեն, նոյնիսկ Արտասահմանի գրական նոր սերունդին հանդէպ: Չեն ուզեր կամ չեն կրնար զանազանել յարդն ու ցորենը:

Վկայ՝ իրենց տեսական, քննադատական վերլուծումները, որոնց ամէնէն վաւերական հաւաքածոն կը կազմէ քարոզչական ամսագիր մը, «Սովետական Հայաստան»:

Ու վերջապէս, Երեւան յատկապէս կը ճիգէ, միեւնոյն կաղապարին մէջ ձուլելու համար ոչ միայն հայրենադարձ դպրոցական սերունդը, այլ եւ գրող-բրոյները:

Գացողները արդէն մարզանքներ կը կատարեն պարտադրուած բարբառով: Ար-ձակ թէ ոտանաւոր:

Եւ սակին, արտասահմանի մէջ ալ կան կամկար տիրացուներ, որոնք նոյն մարզանքները կը փորձեն դպրոցներու կամ թերթերու մէջ, ուղիղօրէն կամ ծառայաբար:

Անոնք որ ժառանգորդներն ու պահակներն են տարագիր բազմութեանց ինքնուրոյն եւ հարուստ վաստակին, չեն կրնար կողմնակի կամ հարեւանցի նայիլ այս անողոք իրականութեան վրայ:

Թեւ թեւի, փրկելու եւ արժեցնելու համար այդ ժառանգութիւնը:

Մենք դաւաճանած պիտի ըլլայինք մեր կոչումին, եթէ թոյլ տայինք որ շլացնեն, մոլորեցնեն մեզ, արհեստակցական, խաբուսիկ լոյսերով:

Գերադասութեան, հրամանատարու-թեան խաղերը չեն որ պիտի ապահովեն ընդհանուր մշակոյթի զարգացումը:

20 Փետր. 1949 Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ
ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ Կ'ՈՒԶԷ

ՖՐԱՆՔԸ ՊԻՏԻ ՉՏԱՏԱՆԻ

Ֆրանսա առաջինը եղաւ, պաշտօնական կարծիք յայտնելու տոլարի շուրջ Նիքսընի տուած որոշումներէն ետք: Նախագահ Փոմփիտու քանի մը ժամուան համար Փարիզ վերադարձած էր, նախագահելու համար Նախարարաց սահմանափակ նիստի մը, որմէ ետք հրապարակուեցաւ զեկոյց մը: Այդ ժողովին կը մասնակցէին միայն Նախարարապետը՝ Շապան – Տելմաս, Արտաքին նախարար՝ Շուման, Ելմտական՝ Ժիսքար տ'Էսթէն, Պաշտպանութեան՝ Տըպրէ, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի Դրամատան կառավարիչը՝ Վորմսէր եւ կարգ մը ելմտական այլ մասնագէտներ:

Ֆրանսայի դիրքը չէ փոխուած եւ հրատարակուած զեկոյցը ցոյց կուտայ, որ Ֆրանսա չուզեր ընդառաջ երթալ Նիքսընի առաջարկներուն, այլ կը նախընտրէ եւրոպական Պետութեանց խորհրդակցական ժողով մը կարգ մը որոշումներ տալու համար: Նման բան մը իրագործելու համար, կենսական է նախ՝ Գերմանիոյ համաձայնութիւնը: Զեկոյցին մէջ, Ֆրանսա կը շեշտէ.—

«Ֆրանսական կառավարութիւնը Նիքսընի որոշումներուն մէջ կը տեսնէ փաստը, որ ամերիկեան իշխանութիւնները գիտակից են այլեւս այն ծանրակշիռ կացութեան, որ արդիւնք է Միացեալ Նահանգներու վճարումներու հաշուեկշիռին բացին: Նկատի առնելով հանդերձ վերականգնումի կամքը զոր ցոյց կուտան Միացեալ Նահանգները, Ֆրանսական կառավարութիւնը կը տեսնէ որ արտաքին գետնի վրայ տրուած որոշումները համապատասխան չեն այն կանոններու, որոնք կը վարեն Միջազգային Դրամական Հիմնադրամը եւ սակերու ու առեւտուրի ընդհանուր համաձայնութիւնը»:

Ֆրանսան ուրեմն կուտայ հետեւեալ որոշումը.— Պահել տարադրամներու անշարժ սակեր առեւտրական փոխանակումներու համար եւ կրկնակ շուկայ ելմտական գործառնութեանց: Այս կէտին շուրջ է որ հաւանականութիւն չկայ Գերմանիոյ հետ համակցուելու եւ այդ իսկ պատճառով Պրիւքսէլի վեցերու ժողովը, որ կը գումարուէր Հինգշաբթի, լաւատեսութիւն չէր պատճառեր: Գերմանիա, վերոյիշեալ պարագային, կը պարտաւորուի անգամ մը եւս վերարժեւորել մարքը (6էն 8 առ հարիւր) եւ այն ատեն եւրոպական միւս դրամներուն հետ իր տարբերութիւնը շատ մեծ պիտի ըլլայ եւ ատիկա անտանելի կը թուի իրենց: Ներկայիս միայն Ճափոնն է որ ի գին մեծ զոհողութիւններու, կը փորձէ պահել տոլարին սակը, ինչ որ ըսել կուտայ Օռոռի աշխատակցին թէ Ամերիկա նոր Փըրլ Հարպըր մը պայթեցուց Ճափոնի գլխուն: Ամէն պարագայի մէջ, Հինգշաբթի այլեւս անխուսափելի կը թուէր Եէնի վերարժեւորումը:

Փոմփիտու կ'ուզէ նաեւ որ դրամական վեհաժողով մը գումարուի Եւրոպայի երկիրներուն միջեւ, մէջն ըլլալով Անգլիա, որպէսզի հաւաքական դիրքաւորում մը ստեղծուի եւ այլեւս Եւրոպա հաւասարէ հաւասար խօսի Ամերիկայի հետ, քանի որ Նիքսընի տուած որոշումները կը նշանակէին՝ այլեւս ձեր գլխուն ճարը տեսէք:

ԵԴԵՄ ՄԸ, ՈՒՐ ԲՌՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՍԼՔՏԱՅ

ԽՄԲ.— Այս պատկերալից բացատրութիւնը գործածած է Քաթըրին Տէլափրէ, Ժուռնալ տիւ Տիմանշի Օգոստ. 15ի թիւին մէջ, ներկայացնելու համար արդիական Թուրքիան: Կենդանական բնազդը չէ մեռած հոն, ինչպէս դիտած է լրագրուհին, որ չէ հմայուած Ոսկեղջիւրի վերջալոյսէն այլ կը տեսնէ բուն Թուրքը, որ դեռ կը լողայ Հայերու եւ Յոյներու արեան ծովուն մէջ:

Զբօսաշրջիկներու Թռուցիկներուն վրայ, Թուրքիա նոր Եդեմն է: Բայց կը պատահի երբեմն, նոյնիսկ շատ յաճախ, որ մահ գտնես այդ պարտէզին մէջ, կամ անհետանաս, կարծես խոր վիրապ մը ինկած:

Այսպէս այս երկու Փարիզցի բանակողները սպաննուած անցեալ շաբթու երեք գիւղացիներու կողմէ, կամ 22 տարու սա Ֆրանսացի գծագրիչը, անհետացած Պոլիս 1969ին, կամ այս երկու Գերման նշանածները սպաննուած հովիւներու կողմէ 1963ին: Հոն, Եւրոպայի ծայրը, բռնաբարումը կամ գողութիւնը սպանու-թեամբ կը վերջանան: Նոյնիսկ երկրին հարաւի բանակումները պահպանուած ու պաշտպանուած են փշաթելերով:

Վանդի վայրագութիւնը, որ բնածին է մեր բոլորիս մէջ, բայց խեղդուած դարերու քրիստոնեայ քաղաքակրթու-թեամբ, դեռ չէ վերցած Թուրքիոյ մէջ: Անօսկանութիւնը, հոն, կ'արտայայտուի զէնք կրելուն, դանակ կամ հրացան գործածելուն մէջ: Ասիկա, արդէն, գիւղացիութեան յատուկ չէ: Ուսանող մը չկայ աջ թէ ձախ, որ զինուած համալսարան չգայ: Անցեալ տարի նոյնիսկ, Անգարայի համալսարանը որոշում մը տրուեցաւ՝ դանակը վէսթիէռը ձգել:

Տարօրինակ երկիր մը որ քաշքշուած կը մնայ Աթաթիւրքի արդիականացման փորձին մէջ: Աթաթիւրք, որ ուզեց մէկ սերունդէն միջնադարեան, մզկիթներու եւ քօղարկուած կիներու Թուրքիան 20րդ դար բերել: Բայց աւատապետութիւնը արմատացած է հաւաքական անգիտակցութեան ամէնէն խորը, ողողուած արեանը մէջ ջարդերուն, Հայերու եւ Յոյներու, դարուս քսան առաջին տարիներու ընթացքին: Աթաթիւրք փորձած էր հաշտեցնել անբանութիւնը եւ բանականութիւնը: Ի զուր: Այս հակասութիւնը, որ կը թարգմանուի, կրնանք ըսել կը պարպուի արեան, հեշտանքի եւ մահուան մէջ, ամէնէն բացայայտ կերպով կ'արտայայտուի այն ցնցումներուն մէջ, որոնք կը թօթվեն Թուրքիան ամիսներէ ի վեր:

Կացութեան արագ արմատականացում մը դէմ դիմաց հանեց ձախապաշտները — որոնք հաւատարիմ սարսափի ազդ. անդութեան կ'օգտագործեն սպանու-թիւն, առեւանգում եւ դրամատուներու յարձակում իրենք զիրենք պարտադրելու համար — եւ խլամի կարօտաբաղձները, նոյնքան բիրտ եւ «կարգ-կանոնի ուժե-րը» որոնք մարմնաւորուած են բանակին մէջ, քէմալական ժառանգը ձեռքերնին:

Երբ քննենք վերջին ամիսներու դէպ-քերը, մասնանշուած աւանդական քաղաքական ուժերու գրեթէ հաւաքական հրաժարումով, կարելի է հարց տալ թէ արդեօ՞ք մութ ուժեր չահ չունին որ կացութիւնը վատթարանայ: Մութ ուժեր, որոնք միայն ծայրայեղ ձախը չեն գտնուիր: Պոլսոյ մեծ քաղաքական դատավարութիւնը, ուր 83 ամբաստանեալներ, որոնց 41ին մահապատիժ կը սպառնայ, կրնայ մտածել տալ, որ բանակը թերեւս ներշնչեց կամ թողուց որ կիրքերը հրահրուին, որպէսզի կարենայ ճըզմել ընկերակցական եւ մտաւորական ընդդիմութիւնը: Այս ձեւով կրնայ մաքրագործել իր իսկ շարքերը որոնք ականջ կուտան յեղափոխական քարոզչութեան մը, որ կ'ուզէ արմատական ընկերվարականացում մը պարտադրել:

Դարերու խորէն եկած մոլուցքին ալիքը որ երբեմն հովիւները կը մղէ զբօսաշրջիկներ սպաննելու, կրնայ նաեւ, եթէ առաջքը չառնուի, ընկղմել Քէմալի աշխարհական եւ արդիապաշտ Թուրքիան:

Ք. Տ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ Պոլիս դատավարութիւնները իրարու կը յաջորդեն: Մայրաքաղաքին մէջ, Զորեքշաբթի օր սկսաւ Բանուորական կուսակցութեան վարիչներու դատավարութիւնը, որոնք ամբաստանուած են «համայնավարական գործունէութեան» համար: Բանուորական կուսակցութիւնը հիմնուած էր 1961 Փետր. 13ին Տոքթ. Մեհմէտ Ալի Այպարի կողմէ, որ արտաքսուեցաւ անկէ դատապարտած ըլլալով Չեխոսլովաքիոյ դէպքերը 1968ին: Զգտումը մարքսիստ է: 1965ի ընտրութեանց կուսակցութիւնը 15 երեսփոխան ունեցած էր բայց միայն երկու՝ 1969ին: Ակէ զատ սկսած է նաեւ Հաչէթեփէի համալսարանին 70 ուսանողներուն դատը:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետը՝ Տիկին Ինտիրա Կանտի պաշտօնական այցելու-թեամբ Փարիզ պիտի գայ Հոկտեմբերի վերջ:

ՓԵՐՈՒ կը սպառնայ խզել իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Ֆրանսայի հետ եթէ այս վերջինը շարունակէ իր հիւլէական փորձերը Հարաւային Խաղաղականի մէջ:

ԸՆԿ. ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ

ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երեքշաբթի կէսօրէ ետք, ընտանեկան, բարեկամական եւ ընկերական մտերիմ շրջանի մը մէջ կատարուեցաւ ընկ. Հայկ Սարգսեանի յուղարկաւորութիւնը:

Կրօնական արարողութենէն ետք, զոր կատարեց Գիւտ Ծ. Վ. Նագդաշեան, մարմինը փոխադրուեցաւ գերեզմանատուն, ուր յանուն Հ. Յ. Դաշնակցու-թեան, ողբացեալին կեանքն ու գործը ոգեկոչեց ընկ. Խաչիկ Մկրտիչեան:

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Հեռախօսով մեզ գուժեցին 84ամեայ Հայկի մահը: Հայկը զաւակն էր Երեւանի հին ընտանիքներից մէկի, անուանի իրենց Դալմայի խաղողի երազային այգիներով:

Նախնական ուսումն ստացած էր Երեւանի Թեմական դպրոցում, յետոյ՝ Էջմիածնայ Գէորգեան ճեմարանում, ուր տեղ դասընկեր էր Գուրգէն Հայկանուն եւ Աւքանազ Մռավեանին: Դպրոցական ման աւարտելուց յետոյ մտնում է Մոսկուայի Համալսարանի տնտեսագիտական բաժինը եւ աւարտելով ինժեներ տիտղոսով, տեղն ու տեղը կարգւում է տեղական դրամատներից մէկի մէջ բարձր պաշտօնով, հասնելով մինչեւ տնօրէնի աթոռին:

1917 թուի ռուսական յեղափոխութեանը գործօն մասնակից է եղած զէնքը ձեռքին, լիազօրուած է բարձր պատասխանատու պաշտօններով թէ՛ Մոսկուա քաղաքի եւ թէ շրջակայքում, իբրեւ ղեկավար անդամ Ընկերվարական կուսակցութեան հայկական մասի:

Յետոյ մեկնում է Հայաստան, մասնակցում Սարդարապատի կռիւներին եւ Հայաստանի անկախութիւնն հռչակուելուց յետոյ եռանդով մասնակցում է նորածին, սակայն անբախտ Հայաստանի կազմակերպման:

Խորհրդարանի անդամ, յաճախ նա գործուղղւում է Կարս, Ալեքսանդրապոլ (Լենինական) եւ բազում ուրիշ տեղեր իբրեւ քննիչ, լիազօր մասնագէտ տնտեսական (խե՛ղճ տնտեսութիւն, սանձ՝ քաղցածութիւն...), դարձաւ նոյնիսկ նախարար: Խորհրդարանի մէջ աչքի ընկաւ իր խոհուն եւ գործնական ելոյթներով:

Հանգուցեալը յայտնի էր իւր կիրթ եւ ազնիւ էութեամբ, գործերի մէջ՝ հմուտ, խստապահանջ, մոլեռանդ, կարգապահ, սակայն միշտ խոնարհ իր համեստութեամբ:

Հրաշալի հայ մարդ էր, բնաւորութեամբ տիպար Երեւանցի, դիւրագրգիռ, սակայն միշտ մարդամօտ, սիրող եւ ժըպտուն:

Շատ լաւ բարեկամ եւ ընկեր էր, հիւրընկալ եւ հետաքրքիր խօսակից եւ երեւոյթներն ու անցուդարձը ճիշդ վերլուծող, ի հարկէ միակ նիւթն էր իր խօսքի՝ Հայաստան մեր երկիրը:

Գրեց շատ յօդուածներ մեր երկրի մասին, այցի գնաց իր ընտանիքով երկու անգամ Հայաստան եւ իր շատ հետաքրքիր եւ անաչառ տպաւորութիւններն հրապարակեց «Յառաջ» թերթում: պատրաստւում էինք մեկնել միասին, բոլոր սփիւռքահայ ճեմարանականներս, մեր մայր դպրոց Ճեմարանի հարիւրամեակի հանդէսներին ներկայ գտնուելու երկրի մէջ ողջ մնացած մեր հին ընկերների հետ:

Անհամբեր սպասում էր մեկնելուն... եւ մեր սրտերը ցաւացնելով մեկնեց կեանքից, իր յետեւը թողնելով իր ընտանիքի սիրելի անդամներին սրտաբեկ եւ անմխիթար:

Իր թոռներին այս ամառ ուղարկեց Երեւան այցի եւ պատուիրեց, որ գնան իր ծնողքների գերեզմաններն համբուրեն: Յառաջացած իր տարիքին անմեղ մանուկի նման պաշտում էր իր ծնողքներին: Վերջերս, մէկ ամիս առաջ, ինձ նկարագրեց իր նամակի մէջ իրենց արեւաշատ խաղողների տեսակները, գծագրեց կարօտով իրենց այգու ոլորապտոյտ թումբերը եւ վազերի տեղադրութիւնը մանրամասնօրէն, ոռոգման յարմարանքը եւ վազերի թաղումը ցրտից պաշտպանելու բոյսերը: Մէկ ձեռքն անդամալոյծ եւ անշարժ, իմ սիրելի ու քաջ բարեկամը ինձ ուրախացնելու համար գծեց ու գրեց, նախազգալով իր կեանքի վերջալոյսը:

Մ. ՄԱՌԱՆՋԵԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ԱԲԲԱՅ ՓՐԵՎՕ՝ ՄԱՆՈՆ ԼԵՍՔՕ

(1731)

Ա.

Սիրային վէպին գոհարներէն մէկը անկասկած, որ, ինչպէս կ՚ըսէ Կիւսթավ Ֆլօպէր «սրտէն ժայթքող աղաղակ մըն է»: Անկէ ներշնչուած են աշխարհի մեծագոյն գրագէտները եւ կրնանք ըսել, որ առանց այս վէպին ո՛չ «Մատամ Պովարի»ն, ո՛չ «Աննա Քարենինա» եւ ոչ ալ «Ռեպեքա»ն պիտի ըլլային ա՛յն, ինչ որ են:

Այս հրաշալի վէպին հեղինակը եկեղեցական մըն է, Աբբայ Փրեվօ: եկեղեցական մը, որ կեանքին մեծ մասը անցուցած է վանքերէ հեռու, աշխարհի թոհուբոհին մէջ:

Անթուան Ֆրանսուա Փրեվօ ծնած է հիւսիսային Ֆրանսայի Հեստէն քաղաքը, 1697ին: 1711ին, կը մտնէ դպրեվանք: 1716ին, խոյս կուտայ վանքէն ու կը զինուորագրուի: Սիրային յուսախաբութիւն մը կը ստիպէ զինք, որ վերադառնայ դէպի կրօնական կեանք եւ, 1726ին, կը ձեռնադրուի քահանայ: Խնդիրներ կ՚ունենայ իր վանքի մեծաւորներուն հետ ու կ՚անցնի Անգլիա: Հոն կը զբաղի գրականութեամբ, կը թարգմանէ անգլերէն վէպեր: 1731ին, կը հրատարակէ «Աշխարհէն քաշուած ազնուականի մը յուշերը», որուն եօթներորդ հատորը կը կոչուի «Ասպետ տէ Կրիէոյի եւ Մանոն Լեսքոյի պատմութիւնը»: Անկէ ետք, Աբբայ Փրեվօ կը թափառի երկրէ երկիր, կը հրատարակէ գործեր, եւ երգիծական թերթ մը, եւ ի վերջոյ կը վերադառնայ Ֆրանսա ու կը հաստատուի Փարիզի հիւսիսակողմը: 25 Նոյեմբեր 1763ին, ան կ՚իյնայ կաթուածահար, ծառի մը տակ, Շանթիյիի անտառին մէջ:

ՎԷՊԻՆ ՆԻՒԹԸ

Հերոսը՝ երիտասարդ տէ Կրիէօ, որ զաւակն է ազնուական եւ յարգուած ընտանիքի մը, հիւսիսային Ֆրանսայի Ամիէն քաղաքի քոլէճին մէջ ուսանող եղած ատեն, կը ծանօթանայ գեղանի Մանոն Լեսքոյի: Աղջիկը արդէն ունեցած էր սիրային արկածախնդրութիւններ եւ գըլխէ հանած մէկէ աւելի երիտասարդներ: Տէ Կրիէօ կը լքէ դպրոցը եւ Մանոնի հետ կը մեկնի Փարիզ:

Մանոն կը սիրէ հաճոյք եւ հարուստի զեղխ կեանք: Տէ Կրիէօ կը գտնուի նիւթական դժուարութիւններու մէջ: Մանոն լուր կուտայ տղուն հօրը, որ կը ղրկէ կառք մը եւ սպասաւորներ: Սպասաւորները տէ Կրիէօն կը դնեն կառքին մէջ ու կը տանին հօրենական տունը: Անկէ ձերբազատուած՝ Մանոն կը կենակցի հարուստ ու տարիքոտ անձի մը հետ:

Յուսալքուած տէ Կրիէօն ընդառաջելով իր ընկերոջ Թիպերժի թելադրանքներուն՝ կը մտնէ Փարիզի Սէն Սիւլփիս դպրեվանքը: Տարի մը ետք, երիտասարդը թէզը կը ներկայացնէ Սորպոնի մէջ: Մանոն կը գտնուի հոն, ունկնդիրներուն մէջ: Յաջորդ օրը, տեսակցութիւն մը կ՚ունենայ դպրեվանքի դահլիճին մէջ, ներողութիւն կը խնդրէ, կը խոստովանի, որ վայրկեան մը իսկ չէ դադրած զինք սիրելէ եւ կ՚ուզէ աւելի պարկեշտ կեանք մը ապրիլ: Տէ Կրիէօ կը լքէ դպրեվանքը ու կրկին կը միանայ Մանոնի:

Ատեն մը կ՚ապրին Շայօ գիւղը, Փարիզէն ոչ շատ հեռու: Սակայն Մանոն կը ձանձրանայ հոն: Կը վերադառնան Փարիզ, ուր կը հանդիպին Մանոնի եղբօրը: Բարի պտուղ մը չէ Շարլ Լեսքօ: Անպաշտօն թիկնապահ՝ ան միշտ ապրած է քրոջը սիրահարներուն հաշւոյն: Հրդեհի մը զոհ կ՚երթայ տէ Կրիէոյի բնակած տունը եւ հրոյ ճարակ կ՚ըլլայ անոր ամբողջ հարստութիւնը: Զրկուած դիւրին ու ճոխ կեանքէ՝ Մանոն կը գանգատի: Տէ Կրիէօ դրամ փոխ կ՚առնէ իր բարեկամ Թիպերժէն, բայց ասիկա ժամանակաւոր դարման մըն է միայն: Շարլ Լեսքօ անոր կը սորվեցնէ դրամ շահելու դիւրին կերպերը՝ գողութիւն, դրամաշորթութիւն, դըրամախաղ, եւայլն: Ոսկիներ կը դիզուին արկղին մէջ: Օր մը, սակայն, սպասաւորները կը գողնան դրամը ու կ՚անհետանան: Դժգոհ կացութենէն, Շարլ Լեսքօ քոյրը կը ներկայացնէ ծեր եւ հարուստ ազնուականի մը, որպէսզի անոր դրամը շորթէ: Տէ Կրիէօ չի հակառակիր այս կարգադրութեան: Ռոտիկանութիւնը կ՚իմանայ սադրանքը ու կը ձերբակալէ տէ Կրիէօն եւ Մանոն Լեսքօն: Շարլ կը յաջողի օձիքը ազատել: Իբրեւ նախկին աստուածաբանական ուսանող՝ տէ Կրիէօ կ՚արգելափակուի Սէն Լազար վանքը, իսկ Մանոն կը յանձնուի Ընդհանուր Հիւանդանոց կոչուած հաստատութեան, ուր կը կրթուին անբարոյ կիները: Շատ չանցած, տէ Կրիէօ կեղծաւորութեամբ կը շահի վանքին մեծաւորին վստահութիւնը ու կը փախչի: Իսկ Մանոն, ծըպտուելով խոյս կուտայ Ընդհանուր Հիւանդանոցէն:

Երկու սիրահարները վերստին կը գտնեն Շայոյի իրենց բնակարանը ու ատեն մը կ՚ապրին շնորհիւ Թիպերժի նիւթական օժանդակութիւններուն: Այս անգամ հարուստ ազնուականին տղան կը տեսնէ Մանոնը, կը սիրահարի անոր ու կը տանի իր պալատը: Վշտահար՝ տէ Կրիէօ կ՚ուզէ ընդմիշտ հեռանալ այս տարօրինակ աղջիկէն, բայց սէրը այնքան զօրաւոր է, որ կ՚ընդունի դայն բաժնել հարուստ երիտասարդին հետ: Մանոնի սիրտը միշտ կը բաբախէ տէ Կրիէոյի համար. միւս երիտասարդը փետտուելիք թռչուն մըն է միայն: Այս կացութենէն փրկուելու համար, Մանոն եւ տէ Կրիէօ կ՚որոշեն մէկ անգամէն կողոպտել հարուստ երիտասարդը: Գիշեր մը, դայն կ՚առեւանգեն ու հօրմէն կը պահանջեն խոշոր գումար մը: Հայրը կը հաւանի ու կը խոստանայ վճարել պահանջուած գումարը: Երբ հանդիպումը տեղի կ՚ունենայ, կը ճանչնայ երկու խաբեբաները ու կը յաջողի զանոնք ձերբակալել տալ: Այդ շրջանին՝ խաբեբայութեան եւ դրամաշորթութեան պատիժը թիապարտութիւն էր: Հայր տէ Կրիէօ կ՚իմանայ իր զաւկին պատահած դժբախտութիւնը, տեսակցութիւն մը կ՚ունենայ հարուստ ծերունիին հետ, կը վճարէ անոր վնասները ու իր զաւակը կ՚ազատէ բանտէն ու դատավարութենէն: Գալով անտէր ու դժբախտ Մանոնի, ան պիտի աքսորուի Լուիզիան, Հիւսիսային Ամերիկա, անբարոյական կիներու կարաւանի մը հետ:

Տէ Կրիէօ կը դայրանայ հօրը դէմ, զինք բաժնած ըլլալու համար իր սիրուհիէն: Ուստի՝ կը վարձէ մարդիկ, որպէսզի ճամբու ընթացքին յարձակին պահակախումբին վրայ ու ազատեն Մանոնը նաւահանգիստ հասնելէ առաջ: Բայց այդ վարձկան «քաջերը», անմիջապէս որ կը տեսնեն զինուորները, կ՚անհետանան վախկոտ ճնճղուկներու պէս:

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀՈՒՐ, ամսագիր, Ա. տարի, թիւ 1, Յուլիս 1971, արտօնատէր՝ Տոքթ. Գագիկ Յովակիմեան, Թեհրան (Պարսկաստան):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա. ՄԱՍ

ԱՅԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

Հանըմը տակաւին կը շարունակէր հայելիին մէջ ցոլացող իր այդ անըրջային պատկերը դիտել, որուն դէմքը իր բորբոքած երեւակայութեամբը իրեն մինչեւ այդ օրը անծանօթ՝ խորհրդաւոր սիրով գեղուն պատկերներու կը խառնուէր ու իր խարուսիկ երազներուն հեշտանքի ովկիանին վրայ կը ծփար, որուն մէկ ալիքը միւսէն աւելի բարձր ու ամեհի գալով զինքը վաւաշոտ ցնկասիրութեան մը ցնորաբեր բարձունքները կը քշէր:

Յանկարծ դուրսէն դուռը զարնուեցաւ:

Հանըմը մարմնոյն վրայ տարածուող սարսուռ մը զգաց եւ փութաց ինկած քօղը վեր առնել:

Բայց ձեռքերը չշարժեցան:

Մարմինէն խորհրդաւոր զօրութեան մը դուրս խուժելը կը զգար, որ անդամները շարժելու կարողութիւնը իրմէ կը խլէր:

Դրան վրայ առաջինէն աւելի երկչոտ ու աւելի տկար երկրորդ հարուած մը լսուեցաւ:

Թրքուհին այսպէս երեսը բաց մէկու մը առջեւ չէր կրնար ելլել:

Երկրորդ անգամ ըլլալով փորձեց քօղը վեր առնել, սակայն ձեռքերը վերստին ընդդիմացան եւ վար ինկան:

Աթոռ վրայ կարելի եղածին չափ շուտ դարձաւ եւ սեղանին կռթնելով տիվանին մօտեցաւ ու սիրտէն խորունկ հառաչ մը հանելով անոր վրայ ինկաւ:

Այս անգամ աւելի ուժով երրորդ հարուած մը լսուեցաւ:

Այլեւս այլեւս լռել չէր կրնար: Ամբողջ ուժերը հաւաքեց եւ ձեռքին վրայ կռթնելով փոքր ինչ վեր ելաւ ու ցած ձայնով մը, որուն յուզումէն յառաջ եկած ցընցումը երաժշտական ներդաշնակութիւն մը տուած էր, գոչեց.

— Մտէ՛ք:

Դուռը խիկոյն բացուեցաւ եւ թեւին տակ մետաքսեղէնի ծրարներ բռնած գեղանի երիտասարդ մը երեւցաւ:

Այս երիտասարդը մեզի ծանօթ Տիգրանն էր:

Տիգրան երեսը բաց Թրքուհին նշմարելով դրան սեմին վրայ կանգ առաւ:

Խցիկին կարմրորակ լոյսերուն մէջ թաթխուած անըրջային այդ դէմքը, որ առաջին անգամ կը տեսնէր, զինքը իր տեղը գամած էր:

Տիգրանին ակնարկը անոր վրայ յառած էր, ինչպէս թռչունը օձին:

Վերջապէս մտածեց ընկրկիլ, որպէսզի Հանըմին՝ քօղը ծածկելու ժամանակ տայ:

Սակայն հանըմը անոր այդ մտածումը կռահեց եւ ձեռքի ծանր շարժումով մը նշան ըրաւ որ դուռը գոցէ և ներս մտնէ:

Երիտասարդը մագնիսական քունով քընացող մէկու մը նման հնազանդեցաւ, դուռը ետեւէն գոցեց եւ ներս մտաւ:

— Հո՛դ դիր ատոնք, ըսաւ Թրքուհին, յուզումէն հազիւ լսելի ձայնով մը:

Տիգրան սեղանին մօտեցաւ եւ ծրարները անոր վրայ դրաւ:

— Եկուր սիրելիս, ըսաւ Հանըմը, ձիւնի պէս սպիտակ գեղեցիկ ձեռքը անոր երկարելով:

Տիգրան ինքն ալ ձեռքը երկարեց՝ երկու ձեռքերը իրար միացան: Հանըմը հետզհետէ երիտասարդը դէպի տիվանը քաշեց եւ իր քովը նստեցուց, ապա ստոհճանաբար գլուխը դարձուց եւ Տիգրանի աչքերուն մէջ իր կէս բացուած ստուերացեալ սեւ թարթիչներէն որպէս թէ դժուարաւ դուրս ցայտող, նուաղկոտ ակնարկ մը յառելով, յուզումէն թրթռացող ձայնով մը աւելցուց.

— Տիգրա՛ն, գթա՛ վրաս, պիտի մեռնիմ:

—Այիշէ հանըմ, թոթովեց երիտասարդը ինքնիրմէն ելած, ես ի՞նչ կրնամ ընել ձեզ:

Այդ վայրկեանին այլեւս Տիգրան ինքզինքը չէր ճանչնար: Ոչ ալ կրնար իր վեհ գաղափարին պատկանիլը զգալ: Ան այդ պահուն սահմանուած էր սիրահարած հանըմի մը սէրը ի նպաստ իր ցեղին վրէժխնդրութեան օգտագործելու, կամ ինքն ալ իբրեւ իր ընտանիքին վերջին զոհը նախանձոտ փաշայի մը բարկութեան տակ իյնալու:

Եթէ այդ վայրկեանին Տիգրան Երիտասարդ Թուրքերու պատերէն հարցաքըննուէր, թերեւս ինքն ալ պատասխանի մը երկսայրաբանութենէն ազատելու համար Լեէնտին նման լեզուն խածնէր: Որովհետեւ իր դէմը գտնուող սէրէն մոլորեալ այդ կինը Այիշէ հանըմն էր. ոստիկանութեան տնօրէն Մուխթար փաշայի կինը: Եւ ան երդում ըրած էր վրէժը այդ կնոջ միջոցաւ լուծել:

Ասիկա մէկ կողմն էր:

Սակայն, արդէն երկրորդ կողմ մըն ալ կար, որ այն վայրկեանին ուր Տիգրան ձեռքը Թուրք փաշային բռնած սեւ խաչին կ՚երկարէր՝ երեւակայած չէր:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈ

(Շար.)

ՅՈԳՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՆԳԻՍՏԸ

Ճիշդ սահմանում մը կարելի չէ տալ յոգնութեան, որովհետեւ ան երեւան կու գայ գործունէութեան բոլոր մարզերուն մէջ եւ բազմազան ձեւերով, առանց ճըշգրիտ ազդանշանի մը։

Յոգնութեան առաջ գալուն կը նպաստ — են շատ մը ազդակներ, որոնցմէ նշենք հետեւեալները, այն աշխատանքները, որոնք կը պահանջեն բացառիկ ուշադրութիւն եւ ճարտարութիւն, մտային աշխատանքը, այն գործունէութիւնները, ուր երկարատեւ ֆիզիքական ճիգեր կը թափին, միօրինակ եւ միակերպ աշխատանքները, ֆիզիքական աշխատանքէն յան — կարծական անցումը մտաւորական աշ — խատանքի, տաք եւ խոնաւ շուրջի միջավայրը, աղմուկը, անբաւարար լոյսը, հոգեկան վէճերը եւ մեծ պատասխանատուութիւնները, տկար սննդառութիւնը։ 20րդ դարու կեանքը յոգնութեան վիճակներ են քան ֆիզիքական աշխատանքը։

Յոգնութեան եւ գերյոգնութեան միջեւ գոյութիւն ունին զանազան աստիճաններ, անկախ թէ ան՝ ֆիզիքական է կամ մտային։ Գերյոգնութիւնը ծայրայեղ յոգնութիւն մըն է, որ առաջ կու գայ ամէնօրեայ ֆիզիքական կամ մտային ճիգերու հետեւանքով, առանց հնարաւորութիւն տալու մարմնին որ հանգչի։

Ըլլայ ֆիզիքական կամ մտաւոր աշխատանքի պատճառով, յոգնութիւնը համախառն երեւոյթ մըն է, անդրադարձում — ներ ունենալով մարդկային մարմնի բոլոր գործողութիւններուն վրայ։ Յոգնութիւնը առաջ կը բերէ մարմնին կողմէ պաշտպանուելու հակազդում մը, պատ — շաճելու շարժում մը, ուր ամենակարեւոր դերը ունին ներծոր գեղձերը, հի — փոֆիզը եւ մակա—երիկամային գեղձերը, բայց որոնք սերտ կապակցութիւն ունին ջղային կեդրոնական դրութեան եւ ուղեղի կեղեւին հետ։ Յոգնութիւնը կը նուազեցնէ մտքի կեդրոնացումը, կը տկարանան ուշադրութիւնը, զգայարանքներու պաշտօնավարութիւնը, շարժումները եւայլն։ Կը տկարանան նոյնիսկ վիտակցութեան շրջանակը եւ այն ատեն անհրա — ժեշտ կ'ըլլայ ընդհատել գործունէու — թիւնը։ Ընդհատումի այս ազդանշանը պէտք է յարգել կանխարգիլելու համար աւելի ծանր հետեւանքները։

Կանխելու եւ դարմանելու համար յոգնութիւնը, ըլլայ ֆիզիքական կամ մտաւոր, լաւագոյն դեղը հանգիստն է։ Ֆիզիքական յոգնութիւնը հեռացնելով, հանգիստը կը պահպանէ աշխատելու կարո — ղութիւնը եւ կը վերականգնէ ջղային դրութիւնը, վերստին հաւասարակշռու — թիւն կու տայ մարմնին, որ կը վերստանայ ծախսուած կորովը։ Հանգիստի մեծ մասը պէտք է յատկացուի քունին (մարդոց կեանքին մէկ երրորդը քնանալով կ'անցնի) առանց որու կեանք չկայ։ Նըման թիկնաթոռի մը վրայ նստելուն կամ բազմոցի մը վրայ պառկելուն, քունը կը ներկայացնէ անգործ հանգիստի ձեւ մը, որ յանձնարարելի է ծանր աշխատանքէ մը ետք, բայց պէտք է ունենայ սահմանուած տեւողութիւն մը։

Անգործ հանգիստին առընթեր աշխա — տանքի ուժը վերականգնելու եւ յոգնու — թիւնը հեռացնելու համար, կարեւոր դեր մը պէտք է խաղայ գործօն հանգիստն ալ, բանաւոր եղանակ մը պէտք է բաղկանայ թէ՛ անգործ եւ թէ գործօն հանգիստէ։ Ժան—Ժաք Ռուսօ, հասկցած ըլլալով որ շարժումը անհրաժեշտ տարր մըն է առողջութեան համար, ըսած է. «Շարժման մէջ կայ բան մը որ կ'ազդէ եւ կ'ոգեւորէ մտածողութիւնը։ Գործօն հանգիստը մեծ դեր կը խաղայ յոգնութիւնը վերացնելու մէջ, աշխատանքի ուժը վերականգնելու համար։ Միքէլ Անճելօ, իտալացի մեծ քանդակագործը պարապը կը ձգէր ձեռքէն եւ ոտանաւոր կը գրէր, իսկ Տանթէ փոխն ի փոխ կը գրէր եւ կը նկարէր։

Մտաւոր աշխատողներու կը յանձնա — րարուի մասնաւորապէս աշխատանքէ ետք բացօթեայ շարժում։ Հանգիստն ու աշ — խատանքի կարողութեան վերականգնու — թիւնը կ'իրագործուի աւելի դիւրին եւ աւելի արագ՝ բնութեան բուժիչ ուժե — րուն շնորհիւ — արեւ, մաքուր օդ, պաղ եւ վճիտ ջուր։

Գործօն հանգիստի մէկ ուրիշ ձեւն է նաեւ ֆիզիքական մարզանքը, անհատական մարմնամարզի ձեւով բաց օդի մէջ, նոյնպէս պտոյտները, զբօսաշրջութիւնը։ Բոլոր ասոնք կը հանդստացնեն ջղային դրութիւնը, կը դիւրացնեն մարմնին նիւթափոխանակութիւնը, կ'արագացնեն արեան շրջանը, նմանապէս շնչառական շարժումները։ Պէտք է խուսափիլ դեղերէ (վիթամիններ, կլիւքոզ եւայլն), հանգիստը լաւագոյն միջոցն ըլլալով մարմնի վերականգնումին համար։

«Ն. Կ.»

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՀԵՐԱՆՈՅՇ ԱՐՇԱԿԵԱՆ

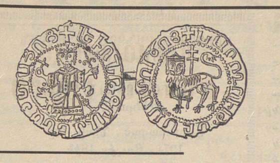
Յիշենք նաեւ այս տարարախտ եւ գերզգայուն աղջնակը որ խամրեցաւ 1905ին, հազիւ 18 տարու, «անողոք հիւանդութենէն» հալումաշ։

Հրանդ Նազարեանց, որ սրտի կապեր ունէր այդ բանաստեղծ պատանուհիին հետ, յետ—մահու գրքոյկով մը ներկայացուց Հերանոյշ Արշակեանը եւ ողեկոչեց անոր վաղաթառշամ դիմագիծը եւ զգայնութեան լարը, որ մեղմօրէն կը թրթռայ հիմա մեր հոգիներուն մէջ, սիրատանջ եւ վշտակոծ հնչիւններով։

Սրտակեղէք բան մը կայ այդ գրքին ամբողջ էջերուն վրայ, ուր կսկծալի նամակներէն զատ հանդիսաւոր հոգեվարք մը կը բոցավառի ափ մը քերթուածներու մէջ, կը մարի ու մոխիր կ'ըլլայ, բայց պահ մը վերջ կայծեր կը ցայտեն ու կ'այրեն մեր էութիւնը։

Եթէ իր գերեզմանը մոռցուած է այսօր այդ խռովիչ գրքոյկը կ'ապրի ու կը պատմէ կեանք մը, որուն արշալոյսը եւ մայրամուտը այնքան մօտիկ են իրարու։

ԾԻԾԵՌՆԱԿ

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ
ԵՒ ԻՐ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՍԻՔԱՎՆԵՐԸ (Գ. եւ վերջին մաս)

EPARGNE - CROISSANCE

ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ – ԱՃՈՒՄ

Ձեռնդումի ընկերութիւն մըն է, փոփոխական դրամագլուխով, ուղղուած դէպի փիւ–վալիւները դրամագլուխի մէջ։

էփարնեը – քրուասանս դրամագլուխ կը դնէ յառաջապահ շրջանակներու եւ ամէնէն եռանդուն հաստատութեանց մէջ, արդարեւ յաճախ ամէնէն կենդանի բար — գաւաճումն ունեցող ճարտարարուեստներու մէջ ուր կը գտնուին արդիւնաբերութեան լաւագոյն հեռանկարները։

էփարնեը – քրուասանը Սիքավներու բոլոր առաւելութիւնները կ'ընծայէ։

Մատակարարման ապահովութեան շըրջանիւ.—

Օրինական երաշխաւորութեանց (1945 Նոյեմբեր 2ի հրամանագիր, 28-12-1957 եւ 20-9-1963 հրովարտակներու),

— Ձեռնդումներու զանազանութեանց զանազան երկիրներու եւ տնտեսական գօտիներու։

— Դրամատան եւ անոր տեղեկատուութեան ցանցին մասնագէտներու որակին։

Տուրքի նախանձաշնորհեալ դրութիւն.

— Փլիւ–վալիւները զերծ են տուրքէ։

— Տուրքի առաւելութիւններ շարժուն արժէքներու կապուած։

— Փլան տ'էփարնեըի պարագային, տուրքէ բոլորովին զերծ է։

Լիքիտիթէ եւ պարզութիւն.

Արձանագրուելէ ետք, այլեւս հոգ չկայ, արժէթուղթերու պահը եւ կտրոններու գանձումը ապահովուած են առանց ծախքի։

— Ամէն օր էփարնեը – քրուասանի արժէթուղթին արժէքը յայտարարուած է մամուլին մէջ։

— Եւ վերջապէս կը բաւէ դրամատան մը դիմել որպէսզի անոր վերադնումը ձեռք ձգուի։

ՆՇԱՆ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆ
Directeur
BANQUE NATIONALE DE PARIS
66, Rue du Président Wilson
92 - LEVALLOIS-PERRET
Téléphone : 737-76-55
Métro : ANATOLE FRANCE

ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ճաշի մը ընթացքին, կին մը կը սկսի երկար տեսութիւն մը պարզել, ըստ որուն նկարչական տաղանդը եւ խելքը հակուադէպօրէն իրարու կը հանդիպին նկարիչին մօտ։ Այդ պահուն իր սեղանակիցը կ'ըսէ իրեն ժպտելով.—

«Սիրելի տիկին, ես ալ նկարիչ եմ»։

— Օ՜հ, կ'ըսէ կինը, կարմրելով, բայց ես մեծ նկարիչներու մասին կը խօսէի...

×

էլզա Մաքսուէլ, ամերիկացի նշանաւոր լրագրողուհի, որ համբաւ շահած է իր թամբրասանքներով, բարեկամ մը հրաւիրած էր, որ իր օթեակին մէջ, լսէ Քարմէնը, որ կը ներկայացուէր Նիւ Եորքի Մեթրոփոլիթըն օփերան։ Ամբողջ ներկայացման ընթացքին սակայն, էլզա անդադար խօսած է, այնքան որ բարեկամը ոչ երաժշտութիւնը լսած է, ոչ ալ խաղը կրցած է դիտել։ Երբ վարագոյրը կ'իջնէ, Քոմէոը կ'ըսէ.— «Եթէ հաւնեցաք, գալ Ուրբաթ ալ եկէք, Թոսքան պիտի տան։

— Այո, սիրելիս, կ'ըսէ բարեկամը, Թոսքայի մէջ, ձեզ տակաւին չեմ լսած...

×

Յաճախորդ մը կը վարանի։ Փիկալի մէկ գիշերարոյնին առջեւ, դռնապանը կը փորձէ համոզել այս վարանող զբօսաշրջիկը, ըսելով.— «Ներս մտէք, չէք զղջար, Մոնմարթրի ամէնէն գեղեցիկ կիները հոս են»։

— «Կը զգուշանամ կիներէն։ Երբեք յաջողութիւն չեմ ունեցած։ Առաջինը կը ծեծէր, երկրորդը վարսայարդարին հետ փախաւ եւ դժբախտաբար երրորդն ալ միշտ հոս է։

ԾՈՎԻ ՎՐԱՅ

— Առաջա՛ստը... — աղաղակեց նա։

Ու նաւակը շրջան գործեց, պատռեց ջուրը, առագաստ արագութեամբ բարձրացրած՝ ուսաւ, մենք ծռուեցինք մի կողմի վրայ եւ առաջ սլացանք։

— Եա՛ Նարեկայ սուրբ ճգնարան, — ասաց Թորոսը, քօլոզը հանեց, խաչակնքեց, յետոյ նորից դրեց եւ, որպէս թէ խօսքը կիսատ էր թողել, ասաց քահանային.

— Չէ՛, Տէր–Հայր, Աստծու ողորմութիւնով փոթորիկ չենք ունենալ. իսկ ալեկոծութիւն՝ խօսք չունիմ քիչ–միչ...

Նաւակը սլանում էր եւ հետքերի վրայ պայծառ գիծ թողնում. երբեմն կողը այնքան ծռում էր, որ ձեռքս կոխում էի ջրի մէջ եւ թոյլ տալիս, որ մատներիս ծայրերից կաթկթեն շողշողուն շիթեր։

Կղզիներն անհետացել էին, խաւար խորքի մէջ ափն էր, Նեբրովթ ու Գրգուռ լեռների կոյտը. եւ հեռւում՝ Սիփանն իր ձիւնափայլ կատարով։ Փչում էր ծովային զով, գրեթէ ցուրտ քամի։

Քահանան ցրտից սկսել էր դողալ։ Մէկմէկու վրայ գինու բաժակ էր դատարկում ու մրմռում.

— Կարծես ցուրտ է, հը՞... Չե՞ս ուզում, վարժապե՛տ։

Ու ինքն էր խմում։ Ես էլ խմեցի։ Մի բաժակ էլ Թորոսը կոնծեց, յետոյ բարձրացաւ դէպի մեզ իջնող ցանցաձեւ հովանոցը եւ ծածկեց նրան մի կտաւով։

— Խմեցէ՛ք... — բացագանչում էր քահանան տաքացած, — կե՛ր, ա՛րբ եւ ուրախ լեր... առ, ա՛ռ էս փոխինդից... մի տաղ էլ ասա՝ լսենք. կարդացուոր մարդ ես, ազգային տաղեր շատ կը գիտենաս...

Եւ ես նայելով հայրենի ծովակին, յիշեցի հայ բանաստեղծի խօսքերը.

— Զա՛յն տուր, ո՛վ ծովակ...

Ու երգեցի։ Ձայնս տարածւում էր ջրերի վրայ դէպի հեռուները եւ կարծես դողդողում էր թարմ օդի բարձրերում։

Ծովի ալիքները մեծանում էին, նաւակը սկսում էր մեծապէս շարժուել։ Քիչ յետոյ քահանան պառկեց, իսկ ես մի տեսակ անշարժութեան մէջ, աչքս լուսնի շողքերի տակ սրբրթացող կապոյտ ջրերին՝ խորասուզուեցի երազների մէջ...

Թորոսի ձայնը սթափեցրեց ինձ։

— Կը մրսես, վարժապե՛տ, — ասում էր նա, — քնի՛ր, հիմա մեծ ալեկոծութիւն կը սկսի։

— Քունս չի տանում եւ ալեկոծութիւնը սիրում եմ։

— Ուրեմն այստեղ ինձ մօտ արի, որ ալեկոծութիւն տեսնես։ Նստելու տեղ կայ։ Ծածկոցդ վերցրո՛ւ, որ մէջքը փաթթուես։

Վերցրի ծածկոցս ու Թորոսի կողքին տեղաւորուեցի։

Բ.

— Կատաղի ծով ունինք, — խօսեց Թորոսը, — անցեալ տարի հէնց այս կողմերումն էր, որ մի նաւակ ընկղմեց եւ մօտ քառասուն հոգի խեղդեց։

— Քառասո՛ւն...

— Մէջն էլ մի քահանայ կար ու երկու կին։ Աղթամար ուխտի էին գնում խեղճերը... Տե՛ս, վարժապե՛տ, քիչ աջ նայիր. այդ ալիքները տեսնո՞ւմ ես. մեծանալու մեծանալու են եւ ծովն օրօրեն... Ըհը՛, եկան... Զգուշացէք...

Հեռուից, իջնելով ու ելնելով, թանձր կանաչագոյն մի քանի խոշոր կոհակներ, հաւաքուելով ուրիշ շատերի հետ՝ մեծացած ու յուզուած, սրացան դէպի նաւը։ Մի ընդհանուր շարժումով՝ ջրերը նաւակի չորս կողմից ետ քաշուելով փոսացան, ապա նորից դիզացան եկող կոհակների հետ եւ երբ նաւակը չիւղի պէս նրանց կատարի վրայ էր թռնում — պայթիւնով ճայթեցին նրա կողին ու ջրի լեղի անձրեւ տեղացին մեզ վրայ։

— Այս առաջինն է... — ասաց Թորոսը եւ ղեկը դարձրեց։

— Դեռ սա ի՞նչ է որ, — շարունակեց նա, — այնպէ՜ս սոսկալի սարեր են կազմում, այնպէ՜ս կատաղաբար, երկու աժդահաների նման միմեանց վրայ դահավիժում ու թաւալում, որ Աստուած մի արասցէ, եթէ նաւակը մէջն ընկնի, փշուր փշո՜ւր կը լինի... Բայց փոթորիկ չենք ունենալ... Հրամանքդ առաջին անգա՞մն ես մեր ծովի վրայ...

— Առաջին անգամն է։

— Շնորհքը կը տեսնես մի քիչ... Անցեալ օրն էր, որ տակովն առաւ հինգ նաւակ, բոլորն էլ ցորեն եւ աչխար բարձած։ Մի ամբողջ գիւղ թշուառացրեց. ունեցած չունեցածը ջուրը թափեց...

— Ծախելո՞ւ էին տանում։

— Այո՛, Վան էին գնում... Նաւավարներից երկուսն ազատուել են, միւսները խեղդուել։

— Ձե՞ր գիւղերից էր։

— Ոչ, Ալջաւաղից էր։ Լուրն երէկ բերին մեզ... Բայց, վարժապետ, չէ՞ որ Ալջաւաղցոց ցաւերն էլ մերինների նման են. մեր սի՛րտն էլ են դաղում նրանց դժբախտութիւնները... Անցիր ձախ կողմս, որ էլի չթրջուես։

Անցայ ձախ կողմը։ Նորից մի ալիք պայթեց նաւակի կողի վրայ եւ լուաց նրա քիթը։

ՎՐԹԱՆԷՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(2 – Տար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Գր. Ամիրայեանի, Տէր եւ Տիկին Փաշուկ Ամիրայեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց մօր՝ այրի Տիկին Աղաւնի Ամիրայեանի մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր. կը նուիրէ Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչին:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Կոլոմպի մասնաճիւղի բոլոր ընկերուհիները իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն իրենց սիրեցեալ ընկերուհիին՝ Տիկ. Շուշան Օհանեանի կսկծալի մահուան առթիւ (Լանսէ): Այս առթիւ մասնակից կ'ըլլան իր քրոջ (Փարիզ) եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներու խոր վշտին:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Վիլ տ'Ավրէյէն Տէր եւ Տիկին Նասիպ Զաքարեան 50 Ֆր. կը նուիրեն Տէսինի Ապրիլեան յուշարձանին:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Անոնք որոնք կը փափաքին արձանագրել իրենց աղջիկները պէտք է դիմեն վարժարան, ամէն օր, առաւօտեան ժամը 9–12:
Հեռաձայնի թիւ 927–01–72 :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները
1971–1972

Կ'ընդունուին բարեկիրթ եւ ուշիմ մանուկներ: Կ'աւանդուին պետական եւ ազգային ուսումներ եօթներորդ դասարանէն սկսեալ մինչեւ Աւարտական դասարան
Classe Terminale).
Անոնք որ կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները, այժմէն փութան ապահովել տեղերը:

Direction du Collège Arménien
26, Rue Troyon — 92 - SEVRES
Tél. : 027-18-28

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ
1921
Պէյրութ 1970
Հրատարակութիւն «Համազգային» տպարանի
Տեղւոյն վրայ՝ դիմել «Յառաջ»ի
Գին 10 փր

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՕՐԻՈՐԴ ՍԻՐԱՆՈՅՇ ՊՈՐԱՆԵԱՆ
(Միլանոյէն)
եւ
Պ. ՍԱՐՕ ԽՈՏԱՎԵՐԴԵԱՆ
(Թեհրանէն)

Ամուսնացած, Նիսի մէջ
1971, Յուլիս 18ին

Կնքահայրութեամբ
Պ. Արսէն Կէտիկեանի
(Սթոքհոլմէն)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՄԵՐ
ՀՌՈՄԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Ամէն Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, Հռոմի Ռատիօկայանէն 15 վայրկեան տեւող հայկական ձայնասփռում կը կատարուի, իտալական ժամով 17,45ին, որ կը համապատասխանէ Մերձաւոր Արեւելքի եւ Պալքանեան երկիրներու ժամը 18,45ին, իսկ Հայաստանի ժամը 20,45ին:

Վերոյիշեալ սփռումները կը կատարուին հետեւեալ ալիքներու վրայ. ..
Կարճ ալիք 41,38, 31,10, 25,55 մեթր:
Միջին ալիք 196 մեթր:
Սիրով կ'ընդունուին ոչ-քաղաքական բնոյթ ունեցող եւ հայ ժողովուրդը հետաքրքրող բոլոր լուրերը:
Հասցէ.
Sezione Armena' Radio Vaticana, ROMA

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն* :
Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով :
Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանք :

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԿՈՒԶՈՒԻ՝

Միջին տարիքի հայ առանձին կին մը, իբրեւ սպասուհի տնական գործերով զբաղելու եւ ծերունի մը խնամելու համար:
Ապրուստ եւ բնակարան ապահովուած:
Դիմել՝
DONIGUIAN
Mas du château
38 - Chasse s/Rhône

ORIENTOURS
(TOURISME LIBANAIS)
30, Rue Monsieur-le-Prince
Paris (6e)
Tél. : 326-92-26 et 033-92-04

Դէպի
ԼԻԲԱՆԱՆ, ՍՈՒՐԻԱ, ՅՈՐԴԱՆԱՆ,
ԵԳԻՊՏՈՍ եւ ԻՐԱՔ

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆՑ
ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ
ORIENTOURS
Օդանաւով երթուդարձի գին
950 փրանքէն սկսեալ
Արագ սպասարկութիւն

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՓԱՐԻԶԻ «ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ» ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ

Փարիզի Համալսարանական Ոստանի «Մարի Նուպար» հայկական տունը կ'ընդունուին այն հայ ուսանողները, որոնք Ֆրանսայի գաւառներէն կամ արտասահմանէն կը դիմեն եւ կը ներկայացնեն հետեւեալ պայմանները.—

1) Թեկնածուն պէտք է ունենայ միջնակարգ լրիւ ուսման (պաքալորէայի) կամ համապատասխան վկայականը:

2) Արձանագրուած պէտք է ըլլայ Փարիզի Համալսարանի ճիւղերէն մէկուն կամ բարձրագոյն ուսման դպրոցի մը մէջ: Լիսէները կամ երկրորդական վարժարանները բարձրագոյն դպրոց չեն նկատուիր:

3) Հայկական տունը ունի երկու հոգինոց եւ քիչ թիւով մէկ հոգինոց սենեակներ: Այս վերջինները կը տրուին տան մէջ բնակողներուն հնութեան կարգով: Երկու հոգինոց սենեակի ծախքերու մասնակցութիւնը պէտք է հաշուել անձ գլուխ առ առաւելն 130 Ֆր. ամիսը, իսկ մէկ հոգինոց մէկ պատուհանով սենեակին համար առ առաւելն 150 Ֆր. անձ գլուխ ամիսը:

4) Հայկական տան մէջ բնակողները կ'օգտուին ոստանին ուսանողական ճաշէն, աժան գնով: Հայ ուսանողական տունը ունի իր մատենադարան-ընթերցասրահը, իր հաւաքոյթի սրահը: Նախաճաշի սպասարկութիւնը եւ բնակութեան բոլոր արդիական պայմանները:

5) Դիմումները պէտք է կատարուին մինչեւ 1971 Սեպտեմբեր 10: Դիմողներուն կը ղրկուի ոստանի վարչութեան կողմէ տրուած հարցարանները, որոնք պէտք է լեցուին, կցելով պահանջուած թուղթերը, եւ վերադարձուին մեզի, ամէնէն ուշը մինչեւ 20 Սեպտեմբեր: Այս թուականը անցնելէ յետոյ որեւէ դիմումի ընթացք չի կրնար տրուիլ:

Այս թուղթերն են գլխաւորաբար.—

Ա) Խնդրագիր (2 օրինակ) ոստանի տնօրէնութեան:
Բ) Ծննդեան վկայագիր եւ կամ անցագրին լուսատիպ պատճէնը:
Գ) Երեք լուսանկար:
Դ) Բժշկական վկայագիր:
Ե) Ուսանողին նախապէս յաճախած վարժարանին վկայագիրը:
Զ) Իր յաճախելիք համալսարանի կամ բարձրագոյն վարժարանի արձանագրութեան վկայագիրը:
Է) Ուսանողին հետեւած վերջին տարուան ուսուցչին կողմէ յանձնարարագիր մը:
Ը) Ուսանողին ծնողքին կամ պաշտպանին — պայմանաւ որ ֆրանսաբնակ ըլլան — յանձնառութիւնը ոստանին ծախքը վճարելու:
Այն պարագային որ օտար ուսանողը անկարելիութեան մէջ կը գտնուի պահանջուած յանձնառութիւնը տալու, պարտի երեք ամսուան աւանդ ձգել կանխաւ:
Թ) Յանձնառութեան թուղթ մը, որով ուսանողը կը յայտնէ թէ պիտի յարգէ ոստանին կանոնները:
Ժ) Երկու բաց պահարան, դրոշմաթուղթով:

Դիմումները պէտք է ուղղուին Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան:

Թեկնածուներու թղթածրարներու քննութիւնը կը կատարուի Միջազգային Ոստանի Վարչութեան մէկ ներկայացուցիչին եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան երկու ներկայացուցիչներէն կազմուած յանձնախումբի մը կողմէ:

Արտասահմանէն եկող ուսանողներուն մասնաւորապէս կը յանձնարարենք որ Փարիզ գալէն առաջ հմտութիւն ձեռք բերեն Ֆրանսերէն լեզուի մէջ, որպէսզի դժուարութիւն չկրեն իրենց ուսման հետեւելու համար:

ԴԻՒԱՆ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ԳԱՐՆԱՆ ՀԵՏ,
ԳԱՐՆԱՆ ՇՈՒՆՉ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ
ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
POUR TOUS VOS PROBLEMES
Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique
Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez
THOMLAC
est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :
SUPER - THOMLAC
Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ
ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
ՆՈՐ ՍԱԼԵՐ
Ազգապահպանման լաւագոյն միջոցներէն մէկն է կարդալ եւ ծանօթացնել հայ երգն ու երաժշտութիւնը, օտարներուն եւ մեր մատաղ սերունդին: Հասցէ՝
43, Rue Richer, Paris (9e) — Métro Cadet — Tél. 770-25-46

Նոր լոյս տեսան, Պէյրութաբնակ երգիչներու՝ Արա Կիրակոսեանի երկու սալերը.— 1) Ազգային եւ յեղափոխական երգեր, ՎՈՍ 10008, 2) Ազգային եւ ժողովրդական երգեր, ՎՈՍ 10006 Ա. Թիւերը:

Ունինք նոյնպէս՝ Հայաստանեան սալեր եւ օփերաներ: «Էրեբունի» հրատարակչականի «Լէժանտ Արմէնիէնը», Ա. Հարմանդեանի, Լ. Գաթրճեանի, Լիս Սարեանի, Թաթիտ Գարեգինի, Ա. Կիրակի (Ամերիկա պատրաստուած), Ափրիկեանի, Պարթեւեանի ամբողջական գործերը եւ հայկ. պատարագը:

Գրատունը ճոխ է բազմատեսակ գրքերով եւ պատրաստ՝ ապսպրանքներ ընդունելու ամէն վայրերէ:

Առաքման ծախքը գնողին վրայ է:
Գրատունը բաց է ամէն օր ժամը 10էն սկսեալ մինչեւ երեկոյեան 7ը:

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ, ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի այս եղանակին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան Գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ այս տարի՝ Օգոստ. 2էն 29:

ԴԻՒԱՆ ՎԱՐԻՉ ՄԱՐՄՆՈՅ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մշակոյթի Տան գրական երեկոն, Հոկտեմբեր 9ին, նուիրուած Զարենցի եւ Վարուժանի ֆրանսերէն թարգմանութեան գործերուն:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբի տարեկան ճաշը Հոկտ. 30ին:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը՝ Հոկտեմբեր 10ին :

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 21 ՕԳՈՍՏՈՍ
SAMEDI 21 AOUT 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12194 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 47e ANNÉE — N° 12.194

ՊԱՀԱՆՋԸ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ Է

(«ՏՈԿԱԼ»ՈՒ ԿԱՐԳԱԽՕՍՔԸ ԵՒ ՄԵՆՔ)

Մեր այսօրուան թիւի երկրորդ էջին վրայ պիտի կարդաք «Յառաջ»ի հին ու նոր օրերու «ուխտը». (*)

— «ՏՈԿԱԼ»։

փարիզի մեր պաշտօնակիցը 1925էն ի վեր տուած է արդէն ապացոյցը հաւատքի մը՝ առանց որուն իմաստ ունենալէ պիտի դադրէր մաքառումի ճիգը Հայ Մամուլին։

Նոր չէ որ «ազգային մեր անհատականութիւնը» անվթար պահելու եւ տարածելու Հայութեան «մայրենի դաստիարակութիւնը» ամրացնելու իր կոչումին կը կառչի Հայ Թերթը՝ հիւրընկալ համայնքներու ափերու վրայ։ Զրկանքի եւ դժուարութիւններու գնով. Հայ Մամուլին վերապահուած անձկութիւններուն կուրծք տալու կամքով եւ ծառայութեան անխախտ դաւանանքով։

Ֆրանսահայութեան 1920–1970 թուականներու կեանքին մէջ, մեր պաշտօնակիցը կը յատկանշէ ազգային գոյատեւումի պայքարը Հայութեան։

Ինչպէս կ'ընդգծէ «Յառաջ»ի անմոռանալի խմբագիրը՝ Շ. Միսաքեան — հայ լրագրութեան եւ հրապարակագրութեան կոչումին անզիջող յառաջապահներէն մէկը, —

— «Ամէն բանէ առաջ, մեր գործը պիտի ըլլայ պաշտպանել այն բոլոր սրբութիւնները՝ որոնք շունչ կուտան ժողովուրդներուն եւ վառ կը պահեն անոնց հաւատքը, լաւագոյն օրերու համար։

«Հիւրընկալ այլ համայնակուլ ափերու վրայ, մեր հայրենակիցները պիտի ջանան զարգացնել իրենց ազգային գիտակցութիւնը. պահել լեզուն՝ որ թանկագին միակ աւանդն է. ուժ տալ մայրենի դաստիարակութեան, գրականութեան եւ արուեստին, մոռնալ շատ մը անիական ունակութիւններ եւ նորոգուիլ կեանքի բարիքներով»։

Քառասունըլեց տարի առաջ բանաձեւած իր այս հանգանակին մէջ, Շ. Միսաքեան ուզէր թերեւս երանգի փոփոխութիւններ կատարել այսօր՝ որովհետեւ գրեթէ կէս դարու փորձառութիւնը կրնար զինք մղել նուազ ապահովութիւն գտնելու «լեզուի, մայրենի գրականութեան եւ արուեստի» մարզերուն մէջ արգիլնաւոր «ջանք»երու։ Սակայն անխախտ եւ անփոփոխ մնացած պիտի ըլլար, վստահօրէն, մաքառումի կարգախօսքը։

Իբրեւ հանրային ղեկավարի եւ մշակոյթի յառաջապահ գործիչի՝ ողբացեալ մեր ընկերը իր յաջորդներու «տոկալու» եւ անյուսահատ պայքարելու առաջադրանքին մէջ պիտի գտնէր կոչումը Հայ Թերթին ու հայ մտաւորականին, դիտակցելով հանդերձ որ — ինչպէս ամէն գաղութ — նաեւ Ֆրանսահայութիւնը կ'ապրի անհամեմատօրէն աննպաստ պայմաններու մէջ, հայապահպանումի տեւականով։

Պէտք չէ մոռնալ, թէ 1920էն 1970 առնուազն երկու սերունդ հասաւ. ո՛չ միայն նօսրացաւ հինը, այլեւ չմնաց երէկուան թթխմորը։ — Երէցները ի՛նչ որ ալ փոխանցած ըլլան կրտսերներուն եւ ի՛նչ ալ ևս կիրքով ալ պաշտպանած ըլլան սրբութիւնները, սերունդներու յաջորդականութեան մէջ խորապէս տժգունած են կեանքի, գոյութեան եւ ապագայի իմացումները։

Բնական օրէնքին, միջավայրին ու կեանքի ընդհանուր փոփոխութեանց դէմ յաճախ անզօր են մեր մաքառումները՝ երբ մանաւանդ տասնամեակները կը թաւալին ի վնաս մեր ներքին – կազմակերպական ճիգերուն։

Ինչպէս ըսինք, հակառակ իրատեսական այս հաստատումին՝ չի կրնար « ազգային գիտակցութեան » եւ « մայրենի դաստիարակութեան » իր հին կարգախօսքին մէջ ընկրկում ճանչնալ հայ հանրային մարդն ու Հայ Թերթը. ահա նաեւ թէ ինչո՛ւ, մեր պաշտօնակցին «տոկալու» ուխտը նոյնքան ու աւելի խոովիչ կը նկատենք այսօր՝ քան ինչ որ էր երէկ։

Ֆրանսահայ կեանքի կիսադարեան անցեալին մէջ՝ ազգային կենսունակութեան, մտաւոր ու հոգեկան առողջութեան շրջաններու վկայ է եղած Հայկական Արտասահմանը։

Պատմական այս փաստին մէջ եթէ բաժին ունեցած են յատկապէս հանրային եւ կուսակցական ղեկավարութիւններն ու հայ մտաւորականութիւնը, երէց սերունդներն ու անոնց շունչին տակ հաւաքական հերկի լծուած երիտասարդութիւնը, փրկարար աւիշը փոխանցուած է սակայն «Յառաջ»ով՝ որ տեղական լրատու մը չեղաւ երբեք, այլ եղաւ ու մնաց համահայկական առումով ողի եւ շունչ տարածող Հայաթերթ մը։

Փարիզի մեր պաշտօնակցին հայանցիկ խորհրդածութիւններն ու հաստատումները անգամ մը եւս մեզ կը մղեն անդրադառնալու Հայ Մամուլի երգերուն ու վէրքերուն, — սեւին ու ճերմակին, հրճուանքին ու դառնութիւններուն։

Աւելի քան եօթանասուն տարիներու վարուցան մը ունի նաեւ մեր թերթը, մաքառումի նո՛յն դաւանանքով եւ անցեալի թէ ներկայի նոյն փորձառութիւններով։ Ու կը կարծենք, թէ առէն է կարգ մը մտահոգութիւններ հրապարակաւ արծարծելու՝ առնուազն հաղորդ պահելու համար հանրութիւնը մերօրեայ ծանր դժուարութիւններու, — պայմաններու՝ որոնք աւելի քան երբեք կը ճնշեն Մամուլոյ հերկին նուիրուած հաստատութիւններու եւ աշխատաւորներու վրայ։

Հաւատացած ենք միշտ, սակայն այսօր աւելի քան երբեք ստիպողական կը նկատենք՝ որ թերթին ու հայ մարդուն հոգեկան կապը խորանայ. ամրանայ եւ մնայ տեւական։ Քիչեր անդրադարձած են առօրեայ իրենց հեւքին մէջ, թէ Մամուլ – Հանրութիւն աղերսը ազգային հրատապ պահանջ է մեր օրերուն, եթէ կ'ուզենք ազգային գոյապայքարի ճակատներուն վրայ հաւաքական ուժ ստեղծել, զօտեպնդուիլ իրարմով՝ մեր պատասխանատուութիւններու պարտադրած փոխադարձ յանձնառութիւններով։

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

(*) «Հայրենիք» Օգոստ. 15 («Յառաջ» Օգոստոս 1)։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՐԻՒՍԷԼ՝ ՋԱԽՈՂԵՑԱՆ

ԱՄԷՆ ՄԷԿԸ ԻՐ ԳԼԽՈՒՆ ՃԱՐԸ ՊԻՏԻ ՏԵՍՆԷ

Կը սպասուէր արդէն եւ անխուսափելին պատահեցաւ։ Նիքսընի որոշումը իբրեւ առաջին արդիւնք յառաջ բերաւ Վեցերու Եւրոպայի պառակտումը։

Վիճաբանութիւնները շատ երկար տեւեցին եւ պահ մը վախ կար նաեւ որ զեկոյց մը անգամ կարելի չըլլայ շարադրել բայց ի վերջոյ չորս ժամ միայն զեկոյցին սոորակէտերը եւ կէտերը խնդրոյ առարկայ ընելէ ետք, Վեցերը զեկոյց մը հրապարակեցին ըսելու համար թէ՝ համաձայն են որ՝ համաձայն չեն։

Անկարելի կը թուի որ Միացեալ Նահանգները իրենց որոշումով ուզած են ուժեղ հարուած մը տալ թէ՛ Եւրոպայի եւ թէ մանաւանդ Ճափոնի։ Այլեւս Եէնի վերարժեւորումը անխուսափելի կը թուի ինչ որ իբրեւ առաջին հետեւանք կ'ունենայ ճափոնական ապրանքներու գիներու յաւելումը եւ թոյլ կուտայ Ամերիկայի որ կարենայ հաւասարէ հաւասար մըրցակցիլ Ճափոնի հետ։

Արդարեւ, Ամերիկայէն սկսեալ ամբողջ աշխարհ ողողուած է ճափոնական ապրանքներով։ Գալով Եւրոպայի, սկիզբէն իսկ յայտնի էր որ Գերմանիա եւ Ֆրանսա բախում պիտի ունենան եւ ոչ մէկը տեղի պիտի տայ։ Նիստին սկիզբը Գերմանիոյ Ելմտական Նախարարը դժգոհութիւն յայտնած է որ Ֆրանսա կարգ մը որոշումներ տուած ու հրապարակած է Պրիւսէլի հանդիպումէն առաջ։ Ժիսքար տ'Էսթէն անմիջապէս բողոքած է։

Նիստէն առաջ, մասնակցող Ելմտական Նախարարները շատ չեն ուզած պատասխանել լրագրողներու հարցումներուն, բացի Ֆրանսայի Ելմտական Նախարարէն, որ պարզած է Ֆրանսայի դիրքը. — Կրկնակ շուկայ լումայափոխութեան համար, ինչ որ կը պաշտպանէ առեւտրական փոխանակութիւնները զանազան շահագործումներէ եւ ազատ շուկան կը վերապահէ ելմտական փոխանակութեանց։

Ժիսքար տ'Էսթէն ժողովին ներկայացուցած է Ֆրանսայի տեսակէտը. — «Պէտք է գիտնալ թէ ո՞րն է միջազգային դրամական դրութեան ըմբռնումը զոր կ'ուզենք սահմանել։ Յարմար չէ, որ Հասարակապետութիւնը (աշխարհի առաջին առեւտրական ամբողջութիւնը) որ նաեւ առաջին ելմտական ամբողջութիւն մըն է իր պահեստներու շնորհիւ, իրեն հարազատ ըմբռնում մը չունենայ միջազգային դրամական կացութեան գործելակերպին մասին»։ Ուրեմն ըստ Ֆրանսայի, պէտք է նկատի առնել երեք կէտեր. —

Ա) Մնայուն սակերու պահպանումը միակ միջոցն է ապահովելու համար Հասարակաց Շուկայի գործունէութիւնը եւ պաշտպանելու համար Հասարակապետութեան առեւտրական շահերը։

Բ) Շահագործումներու դէմ պայքարելու համար, կարճ պայմանաժամի դրամագլուխները պէտք է անջատուին ելմտական շուկայէն եւ յատուկ շուկայի վրայ գործառնութեան դրուին։

Գ) Կեդրոնական դրամատուներու միջամտութիւնները այդ շուկաներուն վրայ պէտք է կատարուին խորհրդակցաբար Շուկային երկիրներուն միջեւ եւ դառնան եւրոպական դրամական անձնաւորութեան մը խարիսխը։

Գերմանիոյ Ելմտական Նախարարը կ'ուզէ ընդհանուր խորհրդակցութիւն մը դրամական դրութեան շուրջ, մօտ ապագային, եւ կը շեշտէ որ տոլարի վերջին յեղաշրջումէն ի վեր, դրամներու ներկայ սակերը այլեւս իրատես չեն։ Գերմանիա նոյնիսկ կը թուի զիջում մը ընել։ Այսպէս Շիլէր, Ելմտական Նախարարը, կ'առաջարկէ որ մարքը 8 առ հարիւր վերարժեւորուի, պայմանաւ որ ֆրանքն ալ 4 առ հարիւր վերարժեւորուի։ Իտալիոյ Նախարարը առիթէն վրայ կ'իյնայ անմիջապէս։ Արդարեւ գիտէ որ Ֆրանսա պիտի չընդունի, ուրեմն կը յայտարարէ՝ այդ պարագային Իտալիան ալ լիրը կը վերարժեւորէ 2 առ հարիւրով։ Պարզ է որ Ֆրանսա չի համաձայնիր։

Պրիւսէլի այս ժողովին մասնակցող իւրաքանչիւր նախարարի գլխաւոր մտահոգութիւնը եղած է այնպէս մը ընել որ ձախողութեան յանցանքը միւսին վրայ բարդուի։ Այլ խօսքով՝ ոչ ոք կ'ուզէ պատասխանատուութիւնն ստանձնել այն մեծագոյն ձախողանքին, զոր Վեցերու Եւրոպան արձանագրեց Հինգշաբթի գիշեր։

Յաջորդ նիստը որոշուած է Սեպտեմբեր 13ի համար, շարունակելու համար խօսակցութիւնները։ Մինչեւ այդ, Երկուշաբթի օր շուկաները կը բացուին եւ ամէն մարդ ազատ է իր ուզածն ընելու, կամ իր գլխուն ճարը տեսնելու։

Մասնագէտներու կարծիքով Ֆրանսայի հաստատած կրկնակ շուկան բաւական բարդութիւններ պիտի ստեղծէ եւ հակիչիչի կարելիութիւններն ալ կը սահմանափակուին։

Ամէն պարագայի մէջ, Նիքսընի առաջին յաջողութիւնն է Եւրոպայի պառակտումը, ինչ որ հաւանաբար իր գլխաւոր նպատակներէն էր եւ անխուսափելի կը թուի նաեւ որ Երկուշաբթի օր խուճապ ստեղծուի եւրոպական երկիրներու շուկաներուն վրայ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼ կարծրացուցած է իր դիրքը։ Այդ տպաւորութիւնը կը թողու ամէն պարագայի մէջ Պաշտպանութեան Նախարար՝ Մոշէ Տայեանի վերջին յայտարարութիւնը, ուր շեշտած է. — « Պէտք է մենք մեզ նկատենք իբրեւ վերջնական կառավարութիւնը գրաւեալ հողերուն։ Իսրայէլ պէտք է պատրաստ ըլլայ խաղալու Արաբներու խաղը, թէ երբ անոնք պատերազմ կը պարտադրեն իրեն եւ թէ երբ խաղաղութեան մերժում կը պարտադրեն։ Իսրայէլ, կը շարունակէ Տայեան, պէտք չէ կրաւորական մնայ ի տես ներկայ կացութեան, որ կէս–պատերազմի, կէս–խաղաղութեան վիճակ մըն է, պէտք է կատարուած իրողութեան միակողմանի քաղաքականութիւն մը կիրարկէ»։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ, Ուրբաթ օր, գումարուեցաւ արաբական փոքրիկ վեհաժողով մը, որու ընթացքին Սատաթ (Եգիպտոս), Գատաֆի (Լիբիա) եւ Ասատ (Սուրիա) կը ստորագրէին Արաբական Դաշնակցութեան Սահմանադրութիւնը։

ԻՐԱՔԻ հիւսիսային կողմը երկու ոստիկան սպաննուած են։

ՓՈԹՈՐԻԿ եւ կարկուտ հսկայ վնասներ հասցուցած են Ֆրանսայի զանազան շրջանները, գլխաւորաբար Լանտերու եւ Կեդրոնական Ֆրանսայի մէջ։ Բորէզի նահանգին մէջ կարկուտի մէկ քիլոնոց հատիկներ ինկած են՝ հսկայ վնասներ պատճառելով, նոյնիսկ մէկ մեռեալ եւ վեց վիրաւոր կայ։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՓԱՔԻՍՏԱՆԷՆ գաղթած աւելի քան 115 հազար երախաներ կը տառապին հիւանդութիւններէ, որոնք հետեւանք են դէշ սնունդի եւ մանաւանդ անօթութեան։ Ասոնց 110 հազարը մահուան վտանգի տակ են եթէ անմիջապէս չխնամուին։ Դեռ 600 հազար ուրիշ երախաներ ալ սնունդի պէտք ունին։

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ մէջ կացութիւնը չի շըտկուիր։ Հալածանքը սկսած է իրլանտական յեղափոխական գաղտնի բանակի անդամներուն դէմ, մինչեւ կոյուղիներուն խորերը։ Միւս կողմէ Անգլիոյ եւ Հարաւային Իրլանտայի (Տըպլին) յարաբերութիւնները լաւ չեն, տրուած ըլլալով որ Հարաւային Իրլանտայի վարչապետը՝ Լինչ զօրավիգ կը կենայ ծայրայեղ կաթողիկէներուն։

ՇԱՊԱՆ – ՏԵԼՄԱՍ գոհ չէ Փոմփիտուի յայտարարութիւններէն ինչ կը վերաբերի Կեդրոնի որոշ ընդդիմութեան Մեծամասնութեան ծոցին մէջ իսկ, ու կը շեշտէ թէ « մեծամասնութիւնը կրնայ բաց ըլլալ բայց չի կրնար տատանիլ»։

ԵՐԲ ՓԱՐԻԶ ԿԸ ՊԱՐՊՈՒԻ...

Վճարովի արձակուրդ։ Ամենաթանկագին պարգեւը, զոր երեսունեւհինգ տարիներ առաջ, անձնուէր խանդաղատանքով երկրիս համայն աշխատաւորութեան կ'ընծայէր, մարդասէր, ասպետական անձնաւորութիւնը՝ Լէոն Պլում։

Ան չնմանեցաւ երբեք քաղաքական ուրիշ բազմաթիւ դէմքերու, որոնք իրենց սնամէջ ու անիրականալի շռայլ խոստումներով, չեն կատարեր ուրիշ բան, եթէ ոչ ժողովուրդը խաբել, բառին բուն իմաստով, պարզապէս օրօր կարդալով որպէս մանուկներու...։

1936ին արձանագրուած աշխատաւորական գնահատելի նուաճումներու շարքին, վճարովի արձակուրդներու հաստատումը, ամենամեծ յաղթանակը կը հանդիսանայ անտարակոյս։ Նախապէս մէկ շաբաթ, ահա քանի մը տարիներէ ի վեր, ան արդէն չորս շաբաթներու շօշափելի երկար շրջանով, երջանկաբեր բարօրութիւն մը շնորհեց բոլոր տեսակի աշխատաւոր զանգուածին։

Արդարեւ, է՛ր երբեմն, որքա՜ն ողբալի, նոյնքան ընդվզեցուցիչ էր տեսնել, երբ բանուորը, տարին տասներկու ամիս առանց դադարի, գերին էր դարձած գործարանային մաշեցուցիչ աշխատանքին, երբ պաշտօնեան, բանտարկուած գրասենեակի չորս պատերուն մէջ, մտաչարչար զբաղումներով, չունէր յոյսի նշոյլ մը բաց օդի մէջ իր ուղեղը հանգչեցնելու, երբ անդին, արհեստաւորը օրն ի բուն իր աչքերուն լոյսը կը սպառէր, առանց իսկ պահիկ մը «լոյս» աշխարհը տեսնելու...։

Իրերու այդ կացութեան մէջ, բացարձակապէս անմատչելի կը մնային երկրին այնքան առատ գեղածիծաղ վայրերը, լեռներու հոգեպարար անդորրութեան, կամ ծովերու խանդավառ ափերուն սփոփարար ժամանցներով, մարմնով ու մտքով յոգնաբեկ աշխատաւորութեան եւ որոնք կը մնային միայն ու միայն սեփականութիւնը բախտաւոր առանձնաշնորհեալներու։ Վճարովի արձակուրդի ստեղծումը քանդեց, փշրեց աշխատաւորին այդ տարրական վարձատրութեան արդելքը հանդիսացող անդութ բերդը։ Այսպէս, միլիոնաւոր բազմութիւններ, տարւոյն երեք ամիսներու ընթացքին, եւ որոնց մրցանիշը անբաղդատելիօրէն կը բեկանէ Օգոստոսը, ցնծութեամբ լի սրտերով, խոյս կուտան ինչպէս իրենց առօրեայ աշխատանքին, նոյնպէս մտատանջ հոգերու, թողելով իրենց ապրած քաղաքները, աւելի կամ նուազ հեռաւոր հորիզոններու տակ, տարբեր կեանքի մը հաճոյքներու սփոփումով մոռնալու պահիկ մը միօրինակ իրենց ներկան։ Ու Փարիզը, իր արուարձաններով, իր բնակիչներու հոծ թուին համեմատութեամբ, անվիճելիօրէն ամէնէն շատ արձակուրդի մեկնողները կը հաշուէ ընդհանուրին բաղդատմամբ։

Սխալ չհասկցուինք. չենք ըսեր թէ Փարիզէն արձակուրդի գացողներու թիւը աւելի շատ է քան բոլոր մնացեալ վայրերէն գացողները. անտրամաբանական պիտի ըլլար այդ, յիսուն միլիոնի հասնող բնակչութեան մէջ. ո՛չ, այլ կ'ուզենք յայտնել թէ ամէնէն շատ բազմաթիւը Փարիզէն է որ կը մեկնի, առ հարիւրի համեմատութեամբ. Փարիզցին ա՛լ աւելի կը ձգտի խոյս տալ մայրաքաղաքէն, որուն ժխորը, աշխատանքի պայմանները եւ հեւ ի հեւ կեանքի մը առաւել սպառողականութիւնը, Փարիզցիին ա՛լ աւելի տենդագին կերպով փախուստ տալ կը հարկադրեն իր ապրած քաղաքէն։ Ու Փարիզ կը պարպուի, Փարիզ կը լքուի, ինչպէս սիրուհի մը... որ սակայն կը մխիթարուի քչիկ մը, զբօսաշրջիկներու կամ գաւառացիներու ժամանումով, եւ որոնց թիւը սակայն, վատ կերպով միայն կը լեցնէ մեկնողներուն «ահաւոր» պարապը։ Այլ խօսքով, մայրաքաղաքին այն բոլոր գլխաւոր հրապարակներն ու պողոտաները, ուր, մանաւանդ սովորական ամիսներուն, օրուան որոշ ժամերուն, լոկ մարզանքի փորձ մըն է քալել անցնիլը, Օգոստոսի այս օրերուն, անոնք գրեթէ անապատային ամայութիւն մը կը ցուցադրեն պարզապէս։ Ու ամէնէն աւելի երջանիկներն են սա խե՜ղճ սալայատակները, որոնք չո՜ւնչ կը քաշեն, գերծ մնալով բազմահարիւր հազարաւոր կառքերու կոխկռտուքներէն։

Անսովոր պարապութիւն մը կը տիրէ բնականաբար, ինչպէս ստորերկրեայ նոյնպէս եւ մակերեսի հանրակառքերու մէջ, ու հազուագիւտ երեւոյթ տարուան մէջ, այս վերջինները, ձերբազատուած կառքերու անդամալուծիչ խճողումէն, կը սուրան այնքան արագ՝ որքան փափուգին...։ Ու մինչ Փարիզցին, ամբողջ տարին ձանձրացած իր մայթերէն, անհամբեր կը սպասէ արձակուրդի երանելի առիթին, հեռանալու համար անոնցմէ, անդին, ահա՛, տարբեր քաղաքներէ կամ երկիրներէ խուժած սա զբօսաշրջիկներու խումբերը, որոնք խայտաբղէտ կը շրջին մայրաքաղաքին փողոցներուն մէջ, իրենց դէմքերուն՝ Փարիզը գտած ըլլալու երջանկութեան ցոլքերով։ Հակապատկեր մը եւս այս կեանքի երեւոյթին, եւ սակայն, հասկնալի ի վերջոյ, քանի որ ճշմարտութիւն մըն է սա թէ հեռուինը քաղցր կ'երեւի միշտ։ Ինչպէս, երբ տարի մը, Ատլանտեանի ափերուն արձակուրդիս լրանալուն, ծովէն բաժնուելու հարկադրանքիս համար, դառնութիւնս կը յայտնէի տանտիրուհիիս, ան կ'ըմբռնէր զիս բայց կ'ըսէր.— Անշուշտ դուք ամբողջ տարին չէք տեսներ ծովը, մենք զայն ամէն ժամ կը տեսնենք ու գոհունակ ատոր համար, սակայն ան, քիչ մը մեզի համար է այն՝ ինչ որ է ձեզի՝ Փարիզցիներուդ համար... Սէնը։

Որքա՜ն տրամաբանական էր այդ խօսքը։

Իսկ ի՞նչ կը «բանին» մեր յարգարժան հայրենակիցները արձակուրդի այս շրջանին. անոնք եւս բարեբախտօրէն, ընդհանուրի ալիքին մէջ կ'ըմբոշխնեն անոր բարիքները, եւ Հայերը, ընդհանրապէս, ինչպէս բնակութեան վայրերու մէջ նախընտրած են համախմբումը, այդպէս ալ արձակուրդներու տեւողութեան նախապատուութիւն կուտան հայաշատ կեդրոններու, որոնց ամէնէն յաճախուածներէն մէկն է տարիներէ ի վեր Սավուայի գոհարներէն Էքս լէ- Պէն գեղակերտ քաղաքը, որ տեսակ մը բանակավայր է դարձած, մանաւանդ որոշ տարիքի երկսեռ ազգակիցներու, որոնք նոյն ատեն կ'օգտուին յօդացաւի մասնայատուկ առաւելութիւններով օժտուած այդ լեռնային կեդրոնէն։ Հայ «արձակուրդողները» մեծ բազմութեամբ, ինչպէս անցեալին, կը փութան նաեւ դէպի Միջերկրականեան ափերը, մասնաւորաբար Լասիոթա, Նիս, Քան, եւ անշուշտ մօտաւոր արտասահման, կան եւս որոնք անհուն երջանկութիւնը կ'ունենան արձակուրդներուն ամէնէն թանկագինը վայելելու, երթալ շնչելով մեր հեռաւոր հայրենիքին մէջ։

Մեր սրտագին մաղթանքն է որ յետագային, մանաւանդ ճանապարհածախքի ալ աւելի դիւրութիւն ստեղծուի, որպէսզի հոն երթալու հնարաւորութիւնը աւելի տարածուի հասարակութեան մէջ։ Ու մենք շատ ցանցառ Հայերս, որ այս տարի կը պատկանինք իրենց արձակուրդը Փարիզի մէջ անցընող «առանձնաշնորհեալներու», կ'երթանք օրերը իրիկուն ընելու Հայութեան Փարիզի կեդրոններէն՝ Փլաս տէ Ֆէթ, հաւաքուելով նստարանի մը վրայ, տեղւոյն Հայութեան ծերունազարդ «Նահապետ»ին, պատուական մեր հայրենակցին՝ Պ. Բաղոսեանին շունչին տակ...։

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ԱԲԲԱՅ ՓՐԵՎՕ՝ ՄԱՆՈՆ ԼԵՍՔՕ

(1731)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մանոն կը փոխադրուի Նոր-Օրլէան՝ պերճազիճներու եւ թափառաշրջիկ կիներու խումբի մը հետ։ Տէ Կրիէօ կ'առնէ յաջորդ առագաստանաւը, կը կտրէ ամբողջ Ատլանտեան ովկիանոսը ու կը միանայ իր սիրուհիին, անտեսելով անոր թերութիւնները եւ դաւաճանութիւնները։ Սակայն, իրենց դժբախտութիւնները վերջ չեն գտած։ Նոր – Օրլէանի կառավարիչին զարմիկը՝ Սինըլէ, տեսնելով Մանոնը, կը սիրահարի ու կ'ուզէ զայն առնել կնութեան։ Տէ Կրիէօ կը հակառակի եւ մենամարտի կը հրաւիրէ Սինըլէն.— «Այնքան ատեն որ ողջ եմ, ինձմէ զատ ոչ ոքի կինը կրնայ ըլլալ Մանոն»։

Մենամարտի ընթացքին, տէ Կրիէօ կը կռուի այնքան յուսահատօրէն, որ ի վերջոյ սուրի հարուածով մը կը գետնէ Սինըլէն։ Այս կացութենէն ազատելու համար՝ կը մնայ միայն մէկ միջոց՝ փախչիլ։ Տէ Կրիէօ եւ Մանոն կը մտադրեն կտրել անապատը ու անցնիլ Հնդիկներու երկիրը, կամ անգլիական գօտի։ Օրերով կը քալեն անապատին մէջ։ Մանոն յոգնած եւ սպառած՝ յաճախ կ'իյնայ ծունկերուն վրայ։ Տէ Կրիէօ զայն կը տանի իր թեւերուն մէջ։ Բայց կուգայ ատեն մը, երբ ինք եւս ուժաթափ կը փռուի գետին։ Երկու սիրահարներուն կացութիւնը ողբերգական է։ Հոս խօսքը կուտանք հեղինակին.—

«Գիշերը իջած էր արդէն։ Նստանք ընդարձակ դաշտին մէջ։ Չկրցանք վայելել նոյնիսկ վայրի ծառի մը հովանին։ Մանոնի առաջին գործը եղաւ փոխել վէրքիս կապը։ Երբ վերջացաւ, հագուստներս հանեցի ու փռեցի գետին, որպէսզի պառկի անոնց վրայ։ Յետոյ համբոյրներովս տաքցուցի անոր ձեռքերը։ Երբ աչքերը գոցեց, ես արթուն մնացի ու աղօթեցի, որ Աստուած անոր տայ քաղցր ու խաղաղ քուն մը։ Այսպէս անցաւ գիշերուան մէկ մասը։ Երբ այգը բացուեցաւ, ձեռքերը առի ձեռքերուս մէջ ու նկատեցի, որ անոնք ցուրտ էին ու դողդոջուն։ Հասկցայ որ վերջին ժամը հնչած էր...

«Հոգիս չկրցաւ հետեւիլ անոր հոգիին։ Աստուած դեռ բաւական չէր համարած պատիժներս։ Մնացի քսանըչորս ժամ, շրթունքներս պտըտցնելով անոր դէմքին ու ձեռքերուն վրայ։ Նպատակս մեռնիլ էր իր մարմնին քով։ Բայց վախցայ, որ վայրի գազաններ գան ու յօշոտեն անոր սիրուն մարմինը։ Պէտք էր զայն թաղել ու մեռնէի հողակոյտին վրայ...։ Փորեցի խորունկ փոս մը եւ հոն իջեցուցի սրտիս հատորը... այնքան ուժասպառ էի, որ պահ մը նստեցայ հողին վրայ ու դիտեցի անոր գեղեցիկ դէմքը։ Փոսը լեցուցի հողով ու երկնցայ անոր վրայ, Աստուծմէ խնդրելով, որ փութացնէ մահս»։

Մանոնի մահը ունի խորհրդանշական իմաստ, որովհետեւ ան թիւրիմացութեան հետեւանք է։ Այսպէս կամ այնպէս, Մանոն պէտք է մեռնէր ու սրբանար այն պահուն, երբ այլեւս իր սիրածէն դուրս

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա. ՄԱՍ

ԱՅԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

Ասիկա այն յատկանշական յատկութիւններով կարմրորակ կողմն էր որ, կարող էր կմախքի մը կուրծքին տակ յաւիտեանս մարած իղձ մը արծարծել, ինչպէս որ կարող էր նաեւ քսանմեայ երիտասարդի մը կուրծքին ներքեւ իրեն մինչեւ այդ օրը անծանօթ իղձեր արթնցնել։

Տիգրան երբեք պիտի չյանդգնէր երեւակայել թէ կարելի էր սպիտակ քօղի մը ներքեւ այդպիսի դէմք մը պահուիլ։ Այնքան ատենէ ի վեր գերիի մը նման իր ոտքերուն առջեւ քաշկռտուող այդ գեղեցկութիւնը շլացուցած էր իր երիտասարդական ակնարկը, մինչ անոր դիմագիծերուն պերճախօսութիւնը տենչանքէ ջըլատած էր զինքը։

Այիշէ, տիվանին սնարակալին կռթնած եւ սիրազեղ՝ գլուխը երիտասարդին դարձուցած կը շարունակէր փայփայիչ ակնարկով մը Տիգրանը դիտել։

Այդ երկու էակները իրարու դէմ կանգնած երկու գեղեցկութիւններ էին, որոնցմէ մին միւսին մէջ կը ցոլար։ Կարծես թէ այդ ցոլացումով անոնք իրարու յաւելուածական դեղ մը կ'ընծայէին ինչպէս կարմիր վարագոյրներուն ցոլացումը կ'ընծայէր իրենց դէմքին վրայ յաւելուածական կարմրութիւն մը։

Այիշէ հանըմ մինչեւ այդ օրը վարժուած էր երիտասարդ Հայուն պաղ վերաբերմուն։ Հետեւաբար այդ անողոք քօղին անկումէն յառաջ եկած տպաւորութիւնը տեսնելով այլեւս անկարելի էր որ սխալէր։

Սէրը իր անձնական ջրաչափին դրութիւնը ունի, կը զգայ, կը գուշակէ, կը զննէ եւ երբեք չի սխալիր։

Չերքէզուհիին հայեացքը երիտասարդին մինչեւ հոգւոյն խորը թափանցած էր։ Պէտք չէր անոր ժամանակ տալ որ ինքզինքը գտնէ, պէտք էր իր հրապոյրներուն գլխիչ թոյնին մինչեւ վերջին կաթիլը այդ գրգռուած հոգւոյն մէջ թափէր։

Եւ այդ տեսակ կիներու համար վերջին կաթիլ գոյութիւն չունի։ Ասոնք իրենց մէջ ահագին ովկիաններ կը պարունակեն, որոնց ալիքները փոխն ի փոխ աստուածային լեռներու եւ սանդարամետեան անդունդներու կը փոխուին, ինչպէս Ողիմպոսը եւ Տարտարոսը։

Օձը ասոնց չափ չի ճկիր։

Պօան ասոնցմէ աւելի ամուր չի փարիր։

Ագուէսը թռչունին վրայ աւելի մեծ հրապոյր ի գործ չի դներ։

Քնացողի մը քով դրուած ծաղիկ մը զայն աւելի խոր քունի մը մէջ չի խորասուզեր։

Ծովային սիւքը ալ աւելի հեշտալից չի փայփայեր։

Սառուցեալ փոթորիկէ մը յետոյ արեւի ճառագայթ մը աւելի տաքուկ համբոյր մը չի թողուր։

Ասոնք իրենց վրայ բան մը ունին որ կը պակսեցնէ եւ կ'աւելցնէ, բան մը որ քու գոյութենէդ կը ծծէ եւ իր գոյութեամբը կը լեցնէ։

Այիշէ, գլուխը քիչ մը եւս Տիգրանի կողմը ծռեց, որպէսզի կարենար ակնարկին առաջուընէ տարբեր արտայայտութիւն մը տալ։ Ան մինչեւ այդ վայրկեանը զայն կիսախուփ թարթիչներով դիտած էր, բայց այժմ գլուխը աւելի ծռեց, որպէսզի զայն աւելի մօտէն դիտէ։ Մինչ կիսաբաց շրթներէն թեթեւակի սահող հեշտալից ձայնով մը կ'ըսէր.

— Ո՜հ, Տիգրան, չես կրնար երեւակայել թէ որքան կը սիրեմ քեզ։ Եթէ քու պաշտած Աստուածդ կարենայ մինչեւ հոգւոյս խորը թափանցել, Այիշէի ըսածներուն պաղութեամբ պատասխանելու համար բերանդ բացած միջոցիդ, լեզուիդ ամբողջ ուժը պիտի խլէր։

Եւ առանց երիտասարդին պատասխանելու ժամանակ տալու, ձեռքը փէրաճէին տարաւ եւ այնպիսի ձեւով մը վար առաւ, որ ամբողջ սպիտակ մարմնեղ վիզը մէջտեղ ելաւ։

— Քեզի այնպիսի գոհութիւն մը կ'ընեմ, շարունակէ ան ա՛լ աւելի ոգեւորուած ձայնով մը, որ երբեք ամուսինէս զատ ուրիշ ոեւէ մէկու մը պիտի չընէի։ Աստուած բարի եղած է ինձ համար, ինչպէս որ բարի եղած է քեզ համար, քեզ ալ ինձ նման գեղեցիկ ստեղծած է, որպէսզի զիրար դիտելով իրարու վրայ հիանանք։ Տե՛ս անգամ մը թէ ես ալ որքան գեղեցիկ եմ։

Եւ դէմքին անդիմադրելի հրապոյր մը տալով շարունակեց.

— Այլեւս այն հպարտ կինը չեմ, զոր ճամբան չի զիջանիր մէկու մը երեսը նայիլ։ Եթէ գիտնայիր թէ քանի քանինե՛ր քովէս անցած եւ հառաչած են... Եթէ գիտնայիր թէ քանի քանինե՛ր պիտի ուզէին այս աշխարհիս երեսէն անհետանալ, եթէ գիտնային որ այս շրթները զոր դուն այժմ կ'արհամարհես, պիտի զիջանէին դէթ վայրկեանի մը համար իրենց շրթներուն հպիլ...

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ոչ մէկ բան նկատի կ՚առնէր եւ զգացումը կը դասէր աւելի վեր, քան հարստութիւնը, հաճոյքը եւ պատիւը:

Մինըէ վիրաւորուած է միայն: Երբ կը տարուի հիւանդանոց, իր մօրեղբօրը կը պատմէ եղելութիւնը, եւ խումբ մը զինուորներ կուգան փրկելու տէ Կրիէօն ու կը բերեն Նոր – Օրլէան: Ատեն մը ետք, հաւատարիմ Թիպերժի կը յայտնուի եւ իր վշտահար բարեկամը առնելով՝ զայն կը վերադարձնէ հայրենիք:

Վէպին յաջողութիւնը եղաւ աստիճանական, որովհետեւ միտքերը տակաւին չէին պատրաստուած այսպիսի անկեղծ ու սրտաբուխ խոստովանութեան մը: 1820 թուականներուն է, որ վիպապաշտ գրողները հոն գտան իրենց փնտռածը, այսինքն՝ այն թեմաները, որ պիտի զարգացնէին իրենց վէպերուն եւ բանաստեղծութիւններուն մէջ. սիրոյ բացարձակ գերակայութիւնը, — անհատի պայքարը ընկերութեան դէմ, կնոջական սրտին խորհուրդը և գժբախտութեան մթնոլորտին վեհութիւնը: Յետագային, իրապաշտ գրողները եւս հոն գտան կարեւոր տարրեր, այսինքն՝ կեանքէն վերցուած պատկերներ:

Վէպը դարձաւ աշխարհահռչակ: Թարգմանուեցաւ աշխարհի բոլոր լեզուներուն, նիւթ ծառայեց Մասընէի եւ Օպէրի նոյնանուն օփերաներուն, վերածուեցաւ թատերգութիւններու եւ սինեմայի ժապաւէններու:

Անկասկած է, որ դէպքերուն մեծ մասը վերցուած է Աբբայ Փրեվոյի կեանքէն, բայց հեղինակը, որ մեծ վիպասան է, գիտցած է զանոնք գործածել առանց խանգարելու գործին ներդաշնակութիւնը: Նախ՝ գիտէ այդ դէպքերու յաջորդականութիւնը ճշմարտանման դարձնել և ւ աւելի ու աւելի լարել ընթերցողին հետաքրքրութիւնը: Որովհետեւ, այդ դէպքերը հեղինակին քմահաճոյքէն չեն ծնիր, այլ՝ կը բխին գործող անձերու զգացումներէն եւ կիրքերէն:

Յետոյ, Փրեվոյի հերոսները մեքենաներ չեն, այլ՝ միսով ու ոսկորով էակներ, որոնք կը սիրեն, կը տառապին, կ՚ատեն, կը գործեն: Տէ Կրիէօ, որ արտասովոր անձ մը չէ, կը հերոսանայ իր սրտին առջեւ ցցուող խոչընդոտներուն առջեւ: Մանոն, որ դրամասէր ու հաճոյքը սիրող աղջիկ մըն էր, կ՚ազնուանայ, կը մաքրուի իր սիրահարին տառապանքներուն ու զոհողութիւններուն ի տես եւ կը փափաքի քաշուիլ խաղաղ անկիւն մը ու ապրիլ երջանիկ կեանք մը իր տէ Կրիէօյին հետ: Միւս դերակատարները չունին հարկաւ այս երկու հերոսներուն անհատականութիւնն ու դրաւչութիւնը:

Առաջին անգամ ըլլալով՝ գրական գործի մը մէջ դրամը կը ստանայ մեծ կարեւորութիւն: Անիկա կը դառնայ կեանքին առանցքը, այն, որ մարդուն կրնայ տալ իր ուզածը՝ հաճոյք, համբաւ եւ սէր:

Փրեվօ կրցած է մեր առջեւ պարզել իր հերոսներուն բարդ ներաշխարհը, անոնց հակազդեցութիւնը ճակատագրի հարուածներուն առջեւ, անոնց խղճին անխորտակելիութիւնը: Ան գիտցած է նաեւ ստեղծել յարմար մթնոլորտ:

Մեծ քննադատ Լըժէն Լասէր կը գրէ. «Առաջին անգամ ըլլալով, Ֆրանսայի մէջ, լոյս կը տեսնէր վէպ մը, որուն անցուդարձերը հետաքրքրական էին՝ արկածախնդրական վէպի մը պէս, կը յուզէր՝ ողբերգութեան մը չափ, կ՚ուսումնասիրէր նկարագիրները՝ վերլուծական վէպի մը չափ: Իրապաշտ վէպ մը, որ կ՚ուսումնասիրէր բարոյականին պայքարը սիրոյ հաճոյքին դէմ»:

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳ. ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

ՄՆԱՔ ԲԱՐՈՎ ՃԱՓՈՆ

ԹՈՔԻՕ (Յառաջ) — Սկաուտական համաժողովը կը շարունակուի Թոքիօ եւ երկու օրէն պատուիրակները պիտի վերադառնան իրենց երկիրները:

Ճափոնի կայսեր ներկայութիւնը, վարչապետին ուղերձը եւ ընդունելութիւնը, Թոքիօ քաղաքին կազմակերպած ընդունելութիւնները մեծ փայլ մը տուին համաժողովին:

Համաժողովի սրահին քով կազմակերպուած է նաեւ սկաուտական ցուցադրութիւն մը: Ամէն ազգ իր գործունէութեան պատկերները կը ներկայացնէ հոն, ինչպէս նաեւ սկաուտական զանազան ձեռական շինութիւններ:

Հայկական ցուցադրութիւնը շատ ճոխ է. 43 տարուան գործունէութեան մանրաման նկարն է: Ստացանք շատ մը շնորհաւորութիւններ:

Գալով հայկական պատուիրակութեան իր ամբողջական թիւով կը գերազանցէ շատ մը եւրոպական երկիրներ որոնք հոծ անդամներով եկած են միշտ:

Հայկական պատուիրակութիւնը երէկ հրաւիրուեցաւ Ինեսքոյի նախկին տնօրէնին կողմէ, որ չեշտեց թէ գաղութահայութեան մէջ միայն հայկական սկաուտական կազմակերպութիւնն է որ իբր Հայ կը ներկայանայ միւս ազգերու կողքին:

Հայ պատուիրակները մաս կազմեցին բոլոր յանձնաժողովներուն եւ ամէն տեղ ներկայ ըլլալով շատ մը նոր բարեկամներ ճանչցան:

Հայկական մասնակցութիւնը կարելի է շատ յաջող նկատել:

Երկու օրէն Ճէմպորիին մասնակցող սկաուտները եւ համաժողովին պատուիրակութիւնը դարձեալ կը միանան եւ վերադարձ դէպի Ֆրանսա եւ Արժանթին:

Հակառակ Թայֆունին, բոլոր Հայերը լաւ պայմաններու մէջ ապրեցան: Բոլոր տղաքն ալ լաւ են, առողջ եւ գոհ:

Շատ բան սորվեցանք եւ շատ բան սորվեցուցինք: Ըլլայ Ճափոնցի բարեկամներու տուները, ըլլայ Ճէմպորիին, ըլլայ համաժողովին ճանչցան մեզ եւ սիրեցին մեզ:

10րդ Ճէմպորին է որու կը մասնակցին Հայերը՝ 1929էն ի վեր եւ 21րդ համաժողովը:

Ճափոնցիներուն նուիրեցինք ինչպէս նաեւ բոլոր պատուիրակներուն հայկական տարազներով պուպրիկներ. անգլերէն, ֆրանսերէն եւ սպաներէն գիրքեր հայկական պատմութեան եւ ճարտարապետութեան մասին: Ըրինք ինչ որ կրցանք, որպէսզի Հայութեան մասին լաւ գաղափար մը ունենան բոլորն ալ:

Գոհ սրտով կը թողունք Ճափոնը, երախտապարտ եւ քիչ մը տխուր:

Մնաք բարով Ճափոն...:

Հ. Ա.

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ԻՍՐԱՅԷԼ ՏԻՐՈՒՆԻ

Հին պարբերականներու մէջ կը հանդիպինք այս անունին, քերթող եւ արձակագիր, երազուն եւ իր անտրտունջ տառապանքին մէջ ամփոփուած:

Իր տողերէն կը ծորի լքուած սրտի մը աղերսակը, զոր բանաստեղծը կենսաւորել կ՚ուզէ թարմ յոյսերով եւ գարունի մը խոստումով:

Երիտասարդութեան մէջ աշնանահար հոգի մըն է կարծես, որ կը վերադառնայ կեանքի մեծ փլուզէ մը եւ այս անձկութեամբ կը նայի հորիզոնին, ամպերուն, ծառերուն, եւ կը փախնայ անոնց տերեւաթափէն:

Իր թախիծը կը տպաւորէ խորաթափանց ընթերցողը, հակառակ իր ոտանաւորին անկատար կառոյցին, եւ դուք կը հաւատաք թէ այդ մենաւոր էութեան մէջ անպատմելի խռովք մը կայ, յաւիտենական տարակոյս մը, անաւարտ իղձ մը, որ կը խեղդուի բառերու հանգոյցին մէջ:

Իսրայէլ Տիրունի անցորդներէն մէկն է արեւմտահայ քերթողութեան քառուղիին, ուր շատերու քայլերուն հետքը սրբուած է այսօր:

ԾԻԾԵՌՆԱԿ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՔԻՐՏԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Թրքական թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան վերջին անցուդարձերու մասին:

Ստացուած տեղեկութեան համաձայն, հինգ Թուրքեր, որոնք կը փնտռուէին Տիյարպաքըրի եւ Սիիրթի Պաշտման Վիճակի հրամանատարութեան կողմէ, իբր քրտական շարժումի մասնակից, Իրաք փախած բայց հոն գնդակահարուած են Պարզանիի ուժերուն կողմէ:

Յիշեալ անձերն են՝ համարակալ Սայիտ Էլչի, Տիյարպաքըրի «Տօղու Տէվրիմ Օճաղ»ներու նախագահ Խօմէր Չէթին, Սիլվանի մասնաճիւղին նախագահ Մահմուտ Օզութուճու, նոյն կազմակերպութեան անդամներէն Մուհթերէմ Պիչիմլի եւ Ապտուլսաէլամ Ճէյհան, որոնց դէմ օրինական հետապնդումի ձեռնարկուած էր Պաշտման Վիճակի հրամանատարութեան կողմէ եւ ի բացակայութեան ձերբակալման հրամանագիր ելած էր: Իրաք փախչելէ վերջ, վէճ ունեցած են Պարզանիի ուժերուն հետ, որոնք զանոնք մահուամբ պատժած եւ գնդակահարած են:

Երէկ լուրը հրապարակուած է եւ ստուգուած է որ Պաշտման Վիճակի հրամանատարութեան կողմէ հետապնդումի առարկայ փախստականները գնդակահարուած են: Մահապատիժի հրամանը տրուած է Պարզանիի վարչութեան անդամներէն Տոքթ. Սայիտ Գըրլթօփրաքի կողմէ:

ԵՕԹԸ ՆՈՒՐՃԻՆԵՐ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՔՍՈՐԻ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ

Անգարա.— Անգարայի Պաշտման Վիճակի Ատեանին առջեւ վերջացաւ դատավարութիւնը վեց ամբաստանեալներու, որոնք Նուրճիական արարողութիւն կատարած եւ երկրին աշխարհական (լայիք) վարչաձեւին դէմ գործած էին, յետադիմական Միութիւն կազմելով: Զինուորական Ատեանը վեց հոգիի դէմ աքսորի եւ բանտարկութեան որոշում տուաւ, երեք ամբաստանեալներ ալ անպարտ արձակեց:

Դատավարութիւնը սկսաւ առտուան 9ին, ամբաստանեալները եւ փաստաբանները պաշտպանողականները ըրին: Այնուհետեւ դատաւորը յայտնեց իր վճիռը ամբաստանեալներէն Մուսթաֆա Ճահիտ Թիւրքմէնօղլու եւ Խօզթիւրք Թունճայ դատապարտուեցան եօթնական տարի բանտարկութեան, Րէճէպ Եանար, Էրօլ Զնար, Րէճէպ Քէօք, Սիւլէյման Օսման երեքական տարուան:

Դատարանը այն համոզումին յանգած է թէ մոլեռանդական եւ յետադիմական շարժում ուզած են ստեղծել, կրօնքը գործիք ըրած են քաղաքականութեան, եւ բանտարկութենէն զատ երեքուկէս տարի աքսորի դատապարտած է զանոնք, զկեանս զրկելով նաեւ հանրային իրաւունքներէ:

ԾՈՎԻ ՎՐԱՅ

— Այո, — շարունակեց Թորոսը, — ծո՛վն անգամ զուլում է անում մեզ: Սրանից տասն օր առաջ հարկահանի ցորենաբարձ նաւակները ճանապարհ ընկան: Մի զարմանալի բան էր: Առաջի օրը ծովը փոթորկից տրաքում էր, բայց յանկարծ հանդարտեց, եւ անիրաւութեամբ հաւաքած ցորենը տեղ հասաւ անվնաս... այդ դէմքը–ծուռ անպիտանին տեսնո՞ւմ ես...

— Ո՞վ:

— Լուսինը... այնպէս լուսաւորել սկըսեց, որ կարծես ծաղրում էր մեզ: Իմ նաւակը բերնէ–բերան լցրել էին: Ոստան իշխանք. մի հատիկ իսկ չկորսուեց. հարկահանի ոտքն ուրախութիւնից գետին չէր դիպչում...

— Դիպուա՛ծ... — ասացի ես:

— Դիպուա՞ծ... — գոչեց Թորոսը բարկութեամբ եւ աջ ձեռքի թիակը դէմ տուաւ, — դիպուա՞ծ... ինչո՞ւ այդ դիպուածը քոռանում է, երբ մե՛ր արդար քրտինքն է մէջտեղ գալիս, երբ մե՛ր ցորենն է գնում, մե՛ր ոչխարները... Չէ՛, վարժապետ, մենք անիծուած ազգ ենք...

— Այդպէս մի՛ խօսիլ, Թորո՛ս, մենք ի՞նչ ենք արել, որ անիծուած լինենք:

— Չգիտեմ, հաւատա՛, որ չգիտեմ... Ապա ինչո՞ւ է, որ ամբողջ տարին ամբարում ենք, սիրտ ենք մաշում, դողում ենք, երբ երկնքի վրայ ամպ չկայ, ուրախութիւնից պժւում՝ երբ անձրեւ է գալիս, ահագին կռիւներ ենք սարքում միմեանց մէջ մի հասկ ցորենի համար, մեր բերնից կտրում ենք, մեր երեխայոց մերկ թողնում, արեւի տակ ճենճերւում... Քամում ենք, հաւաքում, աշխատում ենք մի խիլ անգամ չկորցնել եւ յետո՞յ... Յետոյ գալիս են մի խումբ գայլեր, խըփում մեր գլխին եւ մեծ մասը տանում, իսկ միւս մասն էլ երբ ուզում ենք գործածել — ծովն է կուլ տալիս... է՛հ...

Եւ յուզմամբ դարձրեց ղեկի բռնատեղին ու նայեց լուսնին:

— Ձեզ ո՞վ է ասում տուէք՝ ինչ որ ուզեն, — ասացի ես, — եթէ մեծ մասը չտաք, այս փոքր մասի ջրի մէջ կորսուիլը, որ պատահմամբ է լինում եւ ոչ միշտ, ձեզ շատ չի վշտացնիլ:

— Չտա՛լ, չտա՛լ... Մի քանի տարի է, որ քեզ նմաններն այդպէս են զռռում... Չտա՛լ... Ինձնից աւելի համարձակ, ինձնից աւելի ընդդիմադրող չկայ գիւղում ... Եւ ինձնից աւելի վնասուողն էլ չկայ: Գիւղացիք անգամ ինձ անվարուեցող են կոչում, նախատում են... անունս «ծուռ» (*) են դրել. հարկահաւաքին էլ թոսում են — «բանի տեղ մի՛ դնիլ, Թոռոսը կատակ է անում...»: Եւ հարկահանն էլ «կատակով» ինձ աւելի է նեղացնում, ինձնից աւելի վերցնում, յետոյ նոյն տեսակ «կատակով» նաւակս լեցնում է եւ հրամայում, որ ձրի փոխադրեմ: Աստուած է վկայ, քանի՛–քանի անգամ ուզեցի նաւակն ընկղմել, ցորենն էլ ու հարկահանին ջուրը թափել, ինձ էլ հետը... Բայց, այս անիծած կրծքի տակ սիրտ կայ, խիղճ կայ...

Եւ երկու ուժգին հարուած տուեց կըրծքին, որից դուրս թռաւ մի խոր հառաչ:

— Իմ ձեռքը չէ՞... — շարունակեց նա, — ա՛յ, որ ղեկն այսպէս դարձնեմ ալիքները դէմ կը գան ու կը փշրեն ամէն ինչ: Ո՞վ կ՚իմանար եղածը... Ես էլ լողալով կ՚ազատուէի, կամ ոչ... Շատ էլ ազատուելու պէտք չունէի: Կը մեռնէի. այդ աւելի լաւ կը լինէր... Բայց վերեւ Աստուած կայ, որ դատում է մեզ, այստեղ խի՛ղճ կայ: Ո՞ր մէկին ջրով անես, ո՛ր մէկի հաւաքածը ջուրը թափես. ինչո՞ւ. դրանով կ՚ազատուե՞նք այդ անիրաւներից: Այս ալիքները տեսնո՞ւմ ես, հաւատացած եմ, որ եթէ նաւակիս մէջի ոչխարները վաշխառուինը չլինէին եւ ինձ կամ մի գիւղացու պատկանէին — իսկոյն նաւակը շուռ կը տար, կը փըշրուէր... Բայց անիրաւ ապրանք է, եւ պիտի տեսնես, ողջ–ողջ տեղ է հասնելու: Մի պապիրոս չունի՞ս, վարժապետ:

Շինեցի ու տուի: Վառեց, բուռն շընչով մի քանի անգամ ծխեց եւ դէմքը խոժոռ, վշտերով ակօսուած, լուսնի տըխուր փայլի տակ դէպի հորիզոնն ուղղուած՝ մնաց լուռ եւ մտախոհ...

Ու նաւակը սահում էր, ճեղքում սեւ ջրերը եւ ծփում մեծ ալիքների վրայ...

ՎՐԹԱՆԷՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(*) Խենթ:

(3 եւ վերջ)

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Խոշորակազմ պարոն մը, բժիշկի մը կ՚երթայ եւ կ՚ըսէ.

— Տարօրինակ է, տոքթէօր: Գրեթէ բան մը չեմ ուտեր եւ սակայն կը գիրնամ:

Բժիշկը զայն կը քննէ եւ կ՚ըսէ.

— Բարեկամ, ձեր մարմինը ջուրով լեցուած է:

— Անկարելի է, տոքթէօր: Ես ջուր չեմ խմեր:

— Բայց, քննութիւնը այդպէս ցոյց կուտայ:

Պարոնը՝ պահ մը մտածելէ յետոյ կ՚ըսէ.

— Հիմա հասկցայ, տոքթէօր: Հաւաքուած ջուրը ուիսկիիս մէջ դրած սառերէն ըլլալու է:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

Տիկին Ասորեան, Պր. Ճորճ Բէչէք- ճեան, Տէր եւ Տիկին Սըվազլեան եւ զաւակները (Տէսին), Տիկին Վարդ Երեւեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տիկին Երեւեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Ֆիքրի եւ զաւակները (Պոլիս), Տիկին Անահիտ Շնորքեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մալկարալեան (Քոլմար), Տիկին Ճիզմէրճեան եւ զաւակները, Տիկին Գէորգեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն

ՏԻԿԻՆ ՇՈՒՇԱՆ ՕՀԱՆԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Կէլիպօլեան, Ռոտոսթոցի)

մահը որ պատահեցաւ Օգոստոս 13ին:

Թաղումը կատարուեցաւ Օգոստոս 16ին Լանսէի գերեզմանատունը:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկին Հ. Սարգսեանի եւ զաւկին, ընկեր Հայկ Սարգսեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Խորէն Մինասեան, Տիկին Բերկրուհի Նիքոլա եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին անձամբ, նամակով եւ բարենպաստ նուիրատուութիւններով, իրենց մօր՝ Մարիամ Մինասեանի ցաւալի մահուան առթիւ:

×

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Ճաւուշեանի հոգեհանգստեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Ժան Ճաւուշեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Ճաւուշեան 25ական ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժաք Գասապալեան 50, Տիկին Փայլակեան, Տիկին Պէրպէրեան եւ Տէր եւ Տիկին Ստեփանեան 10ական:

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Արամ Աւետիսեան իրենց եղբօր Նշան Մարգոյեանի մահուան առթիւ 100 ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին եւ 20 ֆր. «Յառաջ»ի:

ԽԱՉՎԵՐԱՑ
ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի 11 Սեպտ. Խաչվերացի տօնին առթիւ, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի ձեռամբ Գեղամ Վրդ. Պաղտասարեանի: Այս առթիւ տեղի պիտի ունենայ մատաղօրհնութիւն: Անոնք որոնք ուխտ ունին եւ կը փափաքին մասնակցիլ մատաղօրհնութեան՝ հաճին արձանագրուիլ Թաղականութեան մօտ:

Ոչխարի զենումը պիտի կատարուի Ուրբաթ 9 Սեպտ. ժամը 3ին, եկեղեցւոյ փակը:

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Մեծ Եղեռնի զոհերու Յուշարձանի յանձնախումբը, Տէսին, հաւաքական եղանակով հետեւեալ գումարները ստացած է.—

Պր. Կարպիս Պղտիկեանի մահուան առթիւ, խումբ մը բարեկամներ, փոխան ծաղկեպսակի, Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեանի ձեռամբ, Լիոն, 420 ֆր.: Օրիորդ Աննա Օպօզեանի մահուան առթիւ իր հարազատները կը նուիրեն, Պր. Վահրամ Թիրեաքեանի ձեռամբ, 350 ֆր. Հարաւ. Ֆրանսա Տռակինեանէն 1290 ֆ., Քան-լա-Պոքքա եւ Մոնթոռուէն 150 ֆր., Վառնահանգի Փիւժէի փոքրիկ հայ գաղութէն 1150 ֆր., վերջին երեք գումարները ըստացած ենք Մոնթոռու բնակող Պր. Վարդան Քասիկեանի ձեռամբ:

Նուիրատուներուն անունները կը հրատարակուին իրենց կարգին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Օժանդակ Տիկնանց Միութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները ժողովի 30 Օգոստոս, ժամը 3ին Պօմոնի Խորհրդարանին մէջ:

ԲԱՐԻ ԳԱԼՈՒՍՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՈՒՂՂԱԿԻ ԹՌԻՉՔ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ

Pension complète Hôtel ANI, 1ère classe

Voyage spécial du 10-25 Septembre avec 2 jours à Moscou à l'aller, 3 jours à Léningrad au retour

Excursions quotidiennes — séjour Hôtel ANI, 1ère *classe*

ՅԱՏՈՒԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

16էն 35 տարեկան

Բնակութիւնը՝ քաղաքին կեդրոնը՝ ԵՐԵՒԱՆ պանդոկ

1980 ՖՐ.

Հոկտեմբեր 2էն 20
2450 ֆր.

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
Messieurs SARKISSIAN et SEDEFIAN
agence de voyages **SEVAN**
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՄԵՐ
ՀՌՈՄԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Ամէն Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, Հռոմի Ռատիօկայանէն 15 վայրկեան տեւող հայկական ձայնասփռում կը կատարուի, իտալական ժամով 17,45ին, որ կը համապատասխանէ Մերձաւոր Արեւելքի եւ Պալքանեան երկիրներու ժամը 18,45ին, իսկ Հայաստանի ժամը 20,45ին:

Վերոյիշեալ սփռումները կը կատարուին հետեւեալ ալիքներու վրայ.

Կարճ ալիք 41,38, 31,10, 25,55 մեթր:

Միջին ալիք 196 մեթր:

Սիրով կ'ընդունուին ոչ-քաղաքական բնոյթ ունեցող եւ հայ ժողովուրդը հետաքրքրող բոլոր լուրերը:

Հասցէ.

Sezione Armena' Radio Vaticana, ROMA

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ձերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն գրաւոր, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի ընթացիկ եւ նոր հասցէն:

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով:

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանք:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մշակոյթի Տան գրական երեկոն, Հոկտեմբեր 9ին, նուիրուած Չարենցի եւ Վարուժանի ֆրանսերէն թարգմանութեան գործերուն:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբի տարեկան ճաշը Հոկտ. 30ին:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Նոնք որոնք կը փափաքին արձանագրել իրենց աղջիկները պէտք է դիմեն վարժարան, ամէն օր, առաւօտեան ժամը 9–12:

Հեռաձայնի թիւ 927-01-72:

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ

Varoujean

Choix de poèmes 10 F.

•

Tcharentz

Choix de poèmes 6 F.
Traduction de
LUC-ANDRE MARCEL
avec la collaboration de
G. Poladian

•

ՋՐՈՅՑ

(Դ. հատոր) Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ
Գին՝ 8 Ֆր.

•

ՎԵՐՋԻՆ ԿԱԹԻԼՆԵՐ

ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ՝ 5 Ֆ.

•

ՀԻՆ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ՝ 8 Ֆ.

դիմել՝
G. Poladian
53, Av. de St. Julien
13 - Marseille (12e)
FRANCE

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 22 ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE 22 AOUT 1971

Le Numéro 0,50 F.

46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12195

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.195

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ
ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ Գ. ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ

—o—

«ԻՂՔ ՊԱՀԱՐԻՆ ԷՐ»

—o—

— Ինչո՞ւ մեր գրողները, գրադէտ թէ խմբագիր, երբ նեղը մնան, Թուրքերէն բառեր կը գործածեն իրենց մշակած նիւթերուն մէջ: Մեր լեզուն այդքա՞ն աղքատ է որ չի կրնար զիրենք գոհացնել:

Նեղը մնալու կամ նեղը չմնալու հարց չկայ: Այո՛, մեր լեզուն աշխարհի ամէնէն ճոխ ու հարուստ լեզուներէն մէկն է, եւ ամէն դիւրութիւն կ'ընծայէ, որպէսզի ճաշակի տէր գրողը նոր բառեր ու նոր պատկերներ ստեղծէ: Պայմանաւ որ մը-տերմացած ըլլայ անոր նրբութեանց ու հիմնական կանոններուն հետ ու քչիկ մըն ալ առած ըլլայ գրաբարին համը:

Բայց, պէտք չէ մոռնալ որ աշխարհի մէջ, բացարձակօրէն ինքնաբաւ լեզու չկայ: Անգլերէնը հարուստ լեզու մըն է, բայց երբեմն կ'անճրկի ու չի կրնար տալ գերմաներէն բառի մը բուն իմաստը: Ֆրանսերէնն ալ հարուստ է, բայց կէս ճամբան կը մնայ, երբ պէտք կը զգայ թարգմանելու անգլերէն բացատրութիւն մը:

Զուարթ նիւթերու մէջ, երբեմն, Թուրքերէն բառերու գործածութիւնը անհրաժեշտ կը նկատենք՝ Թուրքին գոյնը, դիմագիծը հարազատօրէն տալու համար: «Եաւաշ-եաւաշ»ն ու «գապուլ»ը մեր դիմացը կը բերեն Պապը Ալին — Թուրքը՝ իր աւխական դանդաղութեամբ եւ անհոգութեամբ: Դարձեալ, զուարթ նիւթերու մէջ, երբեմն, կը գործածենք կարգ մը անթարգմանելիներ — «զէվզէկ», «իչկիւզար», «աֆէրիմ»: Թարգմանութեան պարագային, այս բառերը կը կորսնցնեն իրենց համը:

Զորս, հինգ հարիւր տարի Թուրքին հարեւան ըլլալով, մեր ռամկերէնէն ներս բերած ենք շատ մը Թուրքերէն բառեր, որոնց թարգմանութեան պարագային ալ «գործող անձինք» կը կորսնցնեն իրենց հարազատ գոյնը:

— Խնդրե՛մ, հայացուցէք Ալփիալանի «Օգօէնին Նամակը».

— Իղք պահարին էր, սօխախին վարէն, էս կեգի, օր մը, տեսայ փէնճիրէն: Կըլօխըդ կապած կէճէլիկ եազմա, կըռնակըդ տալը շապիկ մը պասմա: Սուռաթըդ փարլախ թիւլպէնտի կըտոր, հէմէն կիտես ֆի մարէի պիտոր...

Այո՛, հայացուցէք ու Սամաթիացի Օգսէնը, սիրահար «պալըխճի»ն, կը մեռնի..

Հայերէնի վերածեցէք Երուխանի կամ Բաշալեանի պատմուածքները համեմող Թուրքերէնները ու դերակատարները կ'ըլլան դպրատունէն ելած վարժապետներ:

Կամ, Վարուժանի հայերէնը դրէք Զարհըմ Արթին աղային բերանը.

— Կինէմի՞ Փաւճալ... Հիմա ա՛լ օրիհալ բերանս պիտի բանամ... Պէ պապամ, ճեզի հազար անգամ ըսինք ճի իմ անունս Արթին է... Փաւճալ փայլաչոյին կ'ըսեն ... Ատ ալափռանկան ինատ ընողին ալ, Պոլիս մտցնողին ալ... Ո՞րտեղէն ալ կըճաց, էկաւ փէհլիվան եախըսիի պէս մեզի փակաւ... Պէ պապամ, ես ենի խափուցի իմ, դպրատուն կացած մարդ չեմ... Դպրոց օլարախ մեր գեղին խումլուխը տեսած եմ... Տասը տարեկան էի չարշըեայ...

Արթին աղան Պոլսոյ անգրագէտ չարշըըն է: Չէք կրնար անոր բերնէն դուրս քաշել խալխանը, էնկինառը, խաշլաման, պատըէն, չորպան ու խախուէն եւ անոնց տեղ կոկորդէն վար հրել վահանաձուկը, կանկառը, արգանակը, կոխածոն, ապուրը կամ սուրճը:

×

Բացառիկ պարագաներու տակ — եւ խնայողութեամբ — Թուրքերէն քանի մը բառերէ օգտուելու փորձութեան դէմ չենք կրնար ըլլալ, երբ մեր նիւթը զըւարթ է, թեթեւ է կամ կը մօտենայ այն նիւթերուն, զորս մշակած են Երուխանն ու Բաշալեանը ու մեր նպատակն է ներկայացնել որոշ տիպարներ: Լուրջ նիւթերէն դուրս քշեցէք Թուրքերէնը: Մանաւանդ սա Թրքաբանութիւնները, որոնք այնքա՛ն ի պատուոյ են Պոլսահայ խմբագրատուներէն ներս:

Կը բաւէ որ ունենանք չափի գիտակցութիւնը, մնացած «բացառութեանց» համար ահազանգ հնչեցնելու պէտք չկայ:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՀԱՄԱՐ ՆՈՐ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—o—

Կը թուի թէ Երկուշաբթի օր կարելի պիտի ըլլայ ստորագրել Պերլինի շուրջ համաձայնութիւն մը, որ արդիւնքն է 18 ամսուան բանակցութիւններու Չորսերու միջեւ: Արդարեւ 1970 Մարտ 26էն ի վեր է որ կը տեւեն ժողով եւ վիճաբանութիւն, նախ մասնագէտներու մասնակցութեամբ, ապա դեսպանական աստիճանի վրայ: Ծեծուած հարցերու գլխաւորներն էին.— Արեւմտեան Պերլինցիները պիտի կարենա՞ն նոյն անցագիրը (փասփոր) ունենալ Արեւմտեան Գերմանացիներուն հետ, ու նաեւ խորհրդային հիւպատոսութեան մը հաստատումը Արեւմտեան Պերլինի մէջ: Այս երկու հարցերն են, որոնք երկարաձգած են ժողովը: Գոյացած համաձայնութիւնը կարգ մը գործնական դիւրութիւններ կը ստեղծէ:

Այսպէս, նաեւ ազատ երթեւեկութիւն կը հաստատուի Արեւմտեան Գերմանիոյ եւ Արեւմտեան Պերլինի միջեւ: Անշուշտ ապրանքներու կառախումբերը կապարով կնքուած պիտի ըլլան եւ պարզ քննութենէ մը ետք, սահմանը անցնին: Յատուկ հանրակառքեր պիտի ապահովեն փոխադրութիւնը եւ ճամբորդները պիտի կարենան անցնիլ միայն անձնագիր մը ներկայացնելով: Անհատական կառքերը այլեւս խուզարկութեան պիտի չենթարկուին: Ջնջուած է նաեւ 5 մառքի տուրքը որ կը գանձուէր իւրաքանչիւր կառքի տիրոջմէ երբ կ'անցնէր Արեւմտեան Պերլինը Արեւմտեան Գերմանիոյ կապող կառուղիին Արեւելեան Գերմանիոյ մաս կազմող 150 քիլոմեթրի մասէն: Անոր տեղ Դաշնակցային Հանրապետութիւնը տարեկան միանուագ գումար մը պիտի վճարէ Ժողովրդական Հանրապետութեան: Եթէ Արեւելեան Գերմանիա անսպասելի բարդութիւններ ստեղծէ, ստորագրեալ Չորսերէն մէկը իրաւունք ունի անմիջապէս ժողովի հրաւէր մը ընելու:

Արեւմտեան Պերլինի բնակիչներն ալ աւելի դիւրութեամբ պիտի կարենան Արեւելեան Պերլին երթալ (ցարդ յատուկ արտօնագրի պէտք ունէին, որոնք կը տրուէին բացառիկ պարագաներու՝ հիւանդութիւն, մահ եւայլն):

Այս կարգադրութեանց գլխաւոր նորութիւնն այն է թէ յետ այսօրիկ Արեւմտեան Գերմանացի եւ Արեւմտեան Պերլինցի նոյն իրաւունքները պիտի վայելեն: Կը մնար նաեւ Արեւմտեան Գերմանիոյ ներկայութեան հարցը Արեւմտեան Պերլինի մէջ, ինչ որ Ռուսերը երբեք չեն ուզած ընդունիլ: Արեւմտեան Պետութիւնները գիտել տուած են սակայն թէ Արեւելեան Պերլին հետզհետէ Արեւելեան Գերմանիոյ մայրաքաղաքը դարձած է առանց այդ իրաւունքն ունենալու: Ու նաեւ զինուոր կը պահեն, ինչ որ բոլորովին ապօրինի է: Ուրեմն Արեւմտեանները յայտնած են թէ կ'ընդունին այս կատարուած իրողութիւնը, որու փոխարէն Ռուսերն ալ պէտք է թողուն որ Արեւմտեան Պերլին մնան Դաշնակցային կարգ մը կազմակերպութիւններ, որոնք հոն հաստատուած են: Պոնի իշխանութիւնները, սակայն, իրաւունք պիտի չունենան սահմանադրական գործունէութիւն ունենալու Արեւմտեան Պերլինի մէջ: Այսինքն հոն կատարել Հանրապետութեան նախագահի ընտրութիւն կամ հրովարտակներ հռչակել: Խորհրդարանը չի կրնար նիստ գումարել, ոչ ալ խորհրդարանական խմբակցութիւնները կամ յանձնախումբերը: Բայց անկարելի չէ որ Ռուսերը երբեմն աչք գոցեն:

Գալով ուրեմն Արեւմտեան Պերլինցիներու անցագրի հարցին, հետեւեալ կարգադրութիւնը եղած է:

Արեւմտեան Պերլինցիները, որոնք արտասահման կ'ուզեն երթալ, անցագիր մը պիտի ստանան, որ պիտի տրուի ոստիկանութեան կողմէ, բայց հրապարակուած Ներքին Նախարարութեան կողմէ եւ որ վրան պիտի կրէ կնիք մը, որ կը յայտնէ թէ այդ անցագիրը պատրաստուած է արեւմտեան երեք հրամանատարութեանց հրահանգով:

Արեւմտեան Պերլինի մէջ խորհրդային հիւպատոսարան մը պիտի բացուի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՈՒՔԻ ամէնէն ծանր արկածը պատահած է Ուրբաթ իրիկուն ժամը 7ին ատեններ, Ա.-6 կառուղիին վրայ, Ժուանեիի մօտ: Բաւած է որ թաց սալայատակին վրայ կառք մը սահի, երբ կ'ուզէր կառքը դանդաղեցնել, որպէսզի 63 կառքեր, որ 100 քիլմ. արագութեամբ իրարու կը հետեւէին, իրարու զարնուին: Երեք մեռեալ, 43 ծանր վիրաւոր, այս եղած է արդիւնքը մարդկային գետնի վրայ, իսկ կառքերէն ոչ մէկ բան մնացած է:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ազգ. Ժողովը մահապատիժ որոշած է քաղաքական առեւանգումներու հեղինակներուն համար, քուէարկելով կառավարութեան օրինագիծը, պատրաստուած Իսրայէլացի հիւպատոսին առեւանգումին վաղորդայնին: Օրէնքը նաեւ 20 տարի բանտարկութիւն կը նախատեսէ օգնականներու չեզումներուն համար եւ հինգ տարի վարչական կամ կրթական հաստատութեանց գրաւման:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ Սատաթ, Խատաֆի եւ Ասատ ստորագրած են Արաբական Դաշնակցութեան Սահմանադրութիւնը, որ Սեպտեմբեր մէկին երեք երկիրներու մէջ հանրաքուէի պիտի դրուի: Սահմանադրութեան ստորագրութենէն զատ, Եգիպտոսի, Լիբիոյ եւ Սուրիոյ պետերը միացեալ յայտարարութիւն մըն ալ ըրած են, ուր կը շեշտեն «ոչ մէկ բանակցութիւն Սիոնական էութեան հետ, ոչ մէկ սակարկութիւն պաղեստինեան հարցին շուրջ»:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ կառավարութիւնը «վըտանգաւոր» որակեց Իսրայէլի Պաշտպանութեան Նախարար Մոշէ Տայեանի յայտարարութիւնը, գրաւեալ հողերու առընչութեամբ: Արտաքին Նախարարութեան բանբերը աւելցուց թէ Ուաշինկթըն պիտի խօսի այդ մասին Երուսաղէմի կառավարութեան հետ:

Զ Ո Ւ Ա Ր Թ Ն Ո Յ

—o—

Հայրենի եկեղեցիիս գաւիթին մէջ,
ձեռքերը ծնօտին, ներամփոփ,
այս ժամուն վերջալոյսն է նստած:

Ամայացած երկրիս մէջ
Բնութիւնը մարդացաւ
մեր տառապած Աստուածամօր
աչքերուն անուշութեամբ,
եւ մարդերու մխացուցած Աստուածին
Սեղանին վրայ սուրբ
Արեւը կը պատարագէ:

Արեւուն զօրութեամբ
Ովսաննա՛ ի բարձունս
Հայոց լեռնաշխարհին
ու սրտիս:

Սրտիս մէջ
Աւերակ իմ երկրին
լոյսն անոյշ է այնքան
որ աւելի գեղեցիկ բանաստեղծութիւն
չեմ ճանչցած:

×

Ես յոգնած եմ, ինչպէս իրիկունը ամրան,
ձանձրացած, անտարբեր այս արեւուն
պէս
որ որեւէ հեռաւոր արուարձանի
ծխնիներու մուխերուն հետ
իբրեւ թէ գեղեցիկ վերջալոյս մը գծեց
հորիզոնին վրայ:

Կարեւոր չէ:

Ով որ կ'ուզէ, ինչ որ կ'ուզէ, ինչպէս
կ'ուզէ տեսնէ:
Ես միայն հասարակ անուններ ունիմ.—
որեւէ երկիր, որեւէ քաղաք, որեւէ գետ,
եւ դուն
իրիկուան անդորրին մէջ լուծուած ոեւէ
աղջիկ
զոր այլեւս չեմ տեսներ:

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՃԱՏՐԱԿ

—o—

Աթէնքի մէջ վերջ գտաւ ճատրակի երիտասարդ վարպետներու աշխարհի ախոյենութեան մրցումը, որուն եզրափակիչ խաղերուն մասնակցեցան ճատրակի 12 լաւագոյն երիտասարդ խաղացողները:

Զուիցերացի Վեռնէր Հիւկ՝ 8,5 միաւորով տիրացաւ աշխարհի ախոյենութեան:

Երկրորդ տեղը գրաւեց Հունգարացի՝ Զոլտան Ռիբլին 8 միաւորով, իսկ երրորդ տեղը ամերիկացի Քեննեթ Ռոգոֆ:

Խորհ. Միութեան ներկայացուցիչը Երեւանցի Ռաֆայէլ Վահանեան կը բաժնէ 4րդ տեղերը Ֆիլիփինցի Խուգենիօ Տոռէի եւ Արեւմտեան Գերմանացի Ռընէ Բօռընգասէրի հետ, հաւասարապէս, նոյն միաւորներով:

ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԼՈՅՍ

Մանկութեան օրերուս, նայուածքս կ'երթար միշտ խաւարին մէջ փայլող լոյսերուն: Կ'երթար կրակէն եկող լոյսին՝ որ կը փայլատակէր մութին մէջ: Տպաւորած են գիս՝ լոյսերը մութ ծովուն վրայէն սահող նաւերուն: Տպաւորած՝ խորաններուն մոմերը: Տպաւորած է լոյսը մոմին որով մառանէն վար կ'իջնէինք հօրս հետ: Խորութիւն մը կը լուսաւորուէր, մինչ ստուերներ վեր կուգային մեծ տակառներու ետեւէն, կը փայլէին ցցուած քարերու ճակատներ: Այդ խաւար խորութեան մէջ կը հասուննար գինին: Փրփրելով, խօսելով կը հոսէր ան՝ լայն աման մը մէջ՝ ուր կը ծփար լուսեղէն պսակի մը պէս, ճերմակ աղամանդային տերեւներով: Կարմիր գինին ոգին՝ խաղողներուն՝ կը հոսէր ծորակէն անուշի նման: Պատերուն վրայ կային ծարաւ նայուածքներ:

Այդ խորութեան մէջ, զոր կը սիրէի, քառակուսի խորշ մը կար պատերէն մէկուն վրայ: Հոն էր որ հայրս լոյսին կը բերէր իր քաշած լուսանկարները: Անծանօթ հեղուկներով լեցուն ճերմակ ու դեղին սրուակներ կը տեսնէի: Սեւ ապակիներ կը լողային երկար ամաններու մէջ: Հայրս կը շարժէր յամրօրէն այդ ամաններէն մէկը, եւ դէմքեր, տեսարաններ կը յայտնուէին քիչ քիչ ապակիին վրայ, մակընթացող ու տեղաւորուող ջուրին մէջ, կարմիր լոյսի մը տակ: Ճերմակը սեւի եւ սեւը ճերմակի վերածուած իրականութիւն մը կը տեսնէի ապակիին վրայ, երբ հայրս կը բռնէր զայն լապտերին առջեւ ու կը նայէր անոր մեծ ուշադրութեամբ, բծախնդիր արուեստագէտի հոգածութեամբ: Կը սպասէի նաեւ ես, խոր լռութեան մէջ, (կաթիլներ կը լսուէին միայն) մինչեւ որ հայրս իր գոհունակութիւնը յայտնէր: Տպաւորած են գիս այդ խորհրդաւոր արարողութիւնն ու կարմիր լոյսը, մառանը ուր պէտք էր իջնել, գիշերները, տեսանելի դարձնելու համար անտեսանելի դարձած իրականութիւնը:

Ամրան գիշերները, մեծ վայելք մը, երազանք մըն էր ինծի համար՝ նստիլ բաց պատուհանին առջեւ ու նայիլ փողոցին լոյսին եւ քաղաքին հեռաւոր լոյսերուն:

Այդ լոյսերը կը դիտէի մեր տան առաջին յարկին միակ սենեակէն՝ ուր ոչ ոք կը բնակէր: Պէտք էր վեր ըալ սանդուխէ մը որ մութին մէջ էր միշտ: Պէտք էր անցնիլ դրան մը առջեւէն՝ որուն ետին ձեղնայարկն էր ուրկէ ձայներ կուգային երբեմն: Օրուան մէջ, հաճոյքով էր որ կը բանայի այդ դուռը, երթալ թափառելու համար գերաններուն տակ, սարդոստայններով ղիզուած հին իրերուն մէջ: Բայց չղջիկներ, ոտնաձայներ, ոգիներ կուգային գիշերները այդ դրան ետեւէն: Աչքեր կը փայլէին:

Բայց եւ այնպէս, վեր կուգայի այդ սանդուխէն:

Հաւաքելէ վերջ պատշգամին վրայ չորցող միրգերը, մայրս երեկոյեան իր աղօթքը կ'ընէր այդ սենեակին մէջ՝ որ կը ծառայէր իբրեւ չտեմարան. եւ որ հիմա, տարիներ վերջ, կ'երեւայ բարութեան, երջանկութեան չտեմարանի մը պէս: Երկինքին մօտ կ'երեւար: Այդպէս նաեւ այսօր:

Մայրս, ընելէ վերջ իր աղօթքը, կուգար, կը նստէր կողքիս: Ճերմակ լաչակ մը գլխուն, սեւ շալ մը՝ ուսերուն վրայ, կը նստէր անշարժ, աչքերը հեռուն սեւեռած: Լուռ, միշտ լուռ, կը նայէր իր ձեռքերով ծաղկած պարտէզին: Բայց շատ աւելի հեռուն էր իր նայուածքը: Մոռցած՝ տնական աշխատանքն ու յոգնութիւնը, խորացած իր մէջ, հեռացած կ'երեւար:

Զեմ գիտեր թէ ինչ էին իր մտածումները այդ պահուն: Բայց ժպիտ կար միշտ դէմքին վրայ: Խաղաղութիւն կը բխէր իրմէ: Աղօթքէն վերջ, որմէ բան չէի հասկնար, մայրս ուրախութեան մը կը հասնէր:

Կը խօսէինք թերեւս, չեմ յիշեր: Տղեկ մը միշտ սորվելու, գիտնալու կ'ուզէ: Մայրս, հաւանաբար կը խօսէր աշխարհի մասին, հայրենիքին մասին որմէ հեռու կ'ապրէինք: Բայց տարիները տարած են այն ինչ որ կը խօսէինք: Լռութիւն է: Եւ ինծի կը թուի թէ կը մնայինք լուռ: Եւ քաղցր էր այդ լռութիւնը: Անոր մէջ կար գորովը՝ զոր մայրս սովորութիւն չունէր արտայայտելու բառերով: Անոր մէջ՝ իմ բարի յուզումներս՝ զորս չէի կրնար արտայայտել: Բարութիւն եւ խաղաղութիւն կար այդ լռութեան մէջ:

Շատ աւելի մօտ կը զգայի գիս մօրս՝ այդ պահերուն եւ իր ներկայութիւնը ապահովութիւն մը կուտար ինծի, մութին մէջ, երբ գիշերային ոգիներ կը թափառէին: Իրմէ եկող զօրութիւն մը կը թափանցէր ինէ ներս, կը փոխէր զիս, ուրախութիւն մը կուտար ինծի: Ապահովութիւն կուտար:

Մայրս, կը խորհիմ, այսօր, վերացած, հասած էր վերին լոյսին զոր կը գտնեն իրենց մէջ բոլոր անոնք որ կ'անջատուին աշխարհէն ու աշխարհիկէն:

Ուրախութիւն մը կուտային նաեւ լոյսերը որոնց կը նայէի:

Կը նայէի: Կը դրաւէր զիս՝ ելեկտրական լոյսը՝ որ երկաթէ ձողի մը կատարէն, կը յորդէր ամայի փողոցին մէջ, կը լուսաւորէր մեր պարտէզն ու թզենին, եւ, անցնելով մեր վրայէն, մութ սենեակէն ներս, կը կենար պատին վրայ՝ ճերմակ տեսիլք մը պէս: Կը նայէի մինչ խշրտուք մը կուգար շարժող ծաղիկներէն ու տերեւներէն:

Ծուռ եւ նեղ ճամբայ մըն էր առաջ՝ մեր փողոցը: Կ'անցնէր թրքական թըշուառ եւ անպատուհան տուներու խառնարանի մը մէջէն: Լայնցաւ ան, երբ վար առնուեցան հետզհետէ այդ տուներն ու նորեր շինուեցան: Լայնցաւ, դարձաւ շիտակ փողոց մը, գեղեցկացաւ մեր եւ դրացի պարտէզներով: Լուսավառութիւն էր:

Քաղաքին մէջ, որ նոր ազատագրուած էր օսմանեան տիրապետութենէն, նորութիւն մըն էր ելեկտրական այդ լոյսը: Նոր քաղաքակրթութիւն:

Քանդուած մզկիթներուն եւ աղբիւրներուն հետ, անհետացած էր հինը: Անհետացած էին ֆէսերն ու փաթթոցները, շալվարներն ու մուճակները: Անհետացած՝ արշաւանքներ եւ վայրագութիւններ յիշեցնող դաժան կերպարանքները: Նոր քաղաքակրթութիւն, նոր մարդեր: Մաքրութիւն: Եւ լոյս, առատ լոյս՝ հոն՝ ուր քարիւղէ լապտեր մը կը մխար առաջ:

Այս բոլորը, քանդումներն ու կերտումները ուրախութիւն մը կուտային: Ուրախութիւն՝ քաղաքին աճումը:

Երբ պզտիկ ենք, կը վառինք մեծնալու տենդով: Մենէ խոյս տալու եւ մեր ինքնութեան հասնելու այս զգացումը կը սկսի մեր մանկութեան օրերէն: Կը խորհինք թէ կեանքը լեցուն է բարիքներով եւ կ'աճապարենք հասնիլ անոնց: Գալիք այդ բարիքներն էին երազս, երբ կը նայէի լոյսերուն:

Այդ երազանքիս մէջ կար հեռաւորին կախարդանքը: Կար մեկնումներու կարօտը: Քաղաքը, ուրախութիւն տալով հանդերձ, օտար էր, խորթ կ'երեւար: Հեռաւոր քաղաքները աւելի չքեղ կ'երեւային: Խորապէս զգալի էր խորթ ըլլալու այս զգացումը, այդ օտար քաղաքին մէջ: Կը զգացնէին զայն՝ տեղացի տղաքը: Կը զգացնէին զայն՝ մեր տունը եկող պանդուխտներն ու ազգային գործիչները: Մանկութենէս՝ զգալի էր թէ մենք մեր հայրենիքը կը փնտռենք: Կը փնտռենք մեր իրական կեանքը:

Առատութիւն էր մեր տան մէջ, երջանկութիւն, բարութիւն: Բայց նայուածքս այսպէս, կ'երթար յաճախ հեռուն:

Ոչ մէկ գաղափար տակաւին վերացման մասին: Բայց վերացում էր արդէն՝ կարծեմ: Եւ վեհութիւն, խաղաղութիւն, քաղցրութիւն կար կարծեմ հեռաւոր այդ լոյսերուն եւ ամայի փողոցին մէջ: Եւ նայելով անոնց, կը մոռնայի զիս:

Նայուածքս կ'երթար մերթ լուսինին: Լուսեղէն գունտ մը, խուլիչ՝ բայց կախարդական: Կ'անցնէր տանիքներուն վրայէն, կը բարձրանար, կը քալէր դէպի ծովը՝ որուն ոստումները կը լսուէին լռութեան մէջ: Խուլիչ, կախարդական՝ ամբողջ երկինքը՝ իր անհամար աստղերով: Եւ լռութիւնը կը խօսէր կարծեմ: Եւ բարի էր այն ինչ որ կ'ըսէր:

Մեծնալով, մարդերն ու տիեզերքը տեսնելով է որ կը հասնինք ովկիանին: Նիւթական աճումէն վերջ է կարծեմ ովկիանը: Եւ սակայն այդ ովկիանն էր կարծեմ՝ արդէն, երբ անգիտակցութիւն էր տակաւին, ոչ մէկ գաղափար՝ նիւթին, մարդոց եւ տիեզերքին եւ ովկիանին մասին: Եւ բարի էր այդ ովկիանը, մինչ ծովը կ'որոտար եւ գիշատիչ թռչունի մը ճիչը կը լսուէր մերթ ընդ մերթ բակին ծառին կատարէն, անձկալեր էր այդ ծառն անգամ դեւի պէս մութին մէջ, այն որ կանաչ առագաստ կ'ըլլար՝ արեւին տակ: Բայց այդ անձկութիւնն իսկ անհրաժեշտ էր տեսնելու համար գիշերային հանդարտ, լուսաւոր գեղեցկութիւնը: Գիտէի արդէն թէ բարին կը ծնի չարիքէն եւ չարը կը կարօտի բարութեան:

Լոյսեր՝ հեռուն ծովահայեաց բարձր թերակղզիին վրայ, գիւղին մէջ, ուր կ'ապրէր բացառիկ մէկը՝ որ խոր տպաւորութիւն մը կը ձգէր վրաս, երբ կը նստեցնէր զիս իր քով եւ կը նայէր ծովէն ելլող ձիերուն, առանց խօսելու ինծի հետ: Կը մնայի լուռ, գոհ՝ բայց յուզուած, անկարող խօսելու: Մէկն էր որուն առջեւ պատկառանքով կը խոնարհէին մեծ մարդիկ, պանդուխտներ: Ծերունիներ գլխաբաց ու փառաբանութեան խօսքերով կը մօտենային իրեն: Խստադէմ էր ան, ազդեցիկ եւ տխուր: Կը զգայի իր արտակարգ մեծութիւնը՝ թէեւ խելքս չէր հասներ տակաւին անոր: Գիտէի միայն թէ ան էր՝ որուն հերոսական արարքները կ'երգէին: Արդ, վաթսուն տարիներ վերջ, երբ կը տեսնեմ մեզ ստուերներու պէս, քով քովի, ծովուն առջեւ, գիտեմ թէ Անդրանիկն էր ան եւ յիշողութեանս մութին մէջ, իր ստուերը աւելի արտակարգ մեծութիւն մը կ'առնէ, կ'ունենամ երախտագիտական յուզում մը, կը նայիմ անտառին, Վէնսէնի անտառին, որուն ետին է իր շիրիմը՝ Փէր–Լաշէզի մէջ, մօտս՝ մահուան լռութեամբ: Ան եւ մեր բոլոր հերոսները, քաջերը, հերոսութիւնը՝ որ առաքինութիւններէն ամէնէն մեծն է կարծեմ, մանաւանդ երբ օժտուած է իմացականութեամբ:

Նայուածքս կուգար ապին, փողոց մը անդին՝ իր լոյսերը յորդեցնող թատրոնին ուր ներկայ կ'ըլլայի մերթ՝ մեր ազգային ներկայացումներուն, մեր ողբերգութեան եւ յեղափոխութեան պատմութիւններուն:

Նայուածքս կ'երթար աջ ու ձախ:

Կը նայէի: Երազանք մըն էր: Արբեցում մըն էր:

Տարիներ պէտք են որպէսզի տեսնենք իրապէս:

Տարիներ պէտք են որպէսզի տեսնենք թէ որքան թշուառութիւն կայ քաղաքներուն այդ լոյսերուն տակ: Տարիներ՝ հասկնալու համար թէ վայրագութիւն է այդ լոյսերուն տակ եւ լոյսը, ինքնին վայրագ է: Տարիներ՝ որպէսզի ըմբռնենք թէ հոգիները մինակ են այդ լոյսերուն տակ, երբեք չեն կրնար տանիլ իրար, եւ մինակ ու դժբախտ, բայց կ'ապրին լոյս մը առնելով իրարմէ: Տարիներ, որպէսզի իրապէս տեսնենք աշխարհը, այն որ կայ պատրանքներէն անդին, այնքան նըման անոր՝ զոր կը տեսնենք մեր մանկութեան օրերուն, երբ գաղափար չունինք այդ պատրանքներուն եւ առօրեայ թըշուառութիւններուն մասին: Տարիներ որպէսզի ըմբռնենք մարդկային մեծութիւնը՝ իր մեծ թշուառութեան ետին, ցաւերու ովկիանոսին վրայ: Տարիներ՝ որպէսզի ըմբռնենք թէ դժբախտութիւն է վերացումը եւ թշուառ է ամէն վերացող: Ցաւոտ են բոլոր կատարները:

Տարիներ պէտք են որպէսզի տեսնենք թէ հատորներ պարպելէ, մարդիկ լսելէ վերջ, բան չենք տեսներ տակաւին: Եւ գուր է լոյսերուն նայիլը: Եւ մեծ ցաւ է երբ այս բոլորը կը զգանք: Եւ պատրանք է դարձեալ:

Բայց եւ այնպէս, խաղաղութիւն, մեծ խաղաղութիւն է կրկին՝ երբ տարիներ վերջ, կէս դիշերէն վերջ, կը նստիմ պատուհանին առջեւ: Լռութիւն, վեհութիւն՝ լոյսերուն մէջ որ կը վառին: Տեսիլք պէս կը փայլին խաւարին մէջ: Եւ խաւարին մէջ, ցաւոտ կատարներուն վրայ՝ սրբազան լոյսը միշտ:

Այս բոլորը տարբեր անշուշտ մանկութեան օրերէս՝ երբ մօրս կողքին նստած կը նայէի: Բայց շատ նման՝ նաեւ: Երազանք դարձեալ: Հեռաւորին կարօտը՝ նորէն: Եւ ինծի կը թուի թէ աճում մը կայ երբ կը նայիմ լոյսերուն. Լոյսի աճում մը՝ որ կ'իրագործուի ցաւեր տալով: Նոր քաղաքակրթութիւն՝ աւերուած քաղաքակրթութիւններէն վերջ: Հրմուղ աշտարակներ դէպի լուսինը: Սրբազան հուրը: Գալիք բարութիւններ եւ ուրախութիւններ: Աճում մը կայ: Կայ բնութեան մէջ՝ որ կ'իրագործուի մարդոց եւ էակներուն մէջէն, անընդհատ կեանքեր տալով եւ առնելով: Եւ բարի է կարծեմ այն որ կ'իրագործուի, արարչութիւն, լոյս:

Եւ բարի, անտեսանելի ներկայութիւն մը դարձեալ՝ երբ նստած կը նայիմ: Լուռ դարձեալ: Եւ այս բոլորը տարբեր՝ անշուշտ մանկութեան օրէս, եւ նման: Ցաւիտենական, մնայուն բան մը կայ կարծեմ: Նոյն լուսինը: Նոյն նայողը:

Ու կը յիշեմ, կ'ըմբռնեմ այդ մանկութիւնը, որուն նայուածքը կ'երթար խաւարին մէջ փայլող լոյսերուն: Խաւարը եւ լոյսը: Մեծ վայելք մըն էր:

Գիշերները, սենեակին մէջ, մոմի մը լոյսը բաւական էր որ չար ոգիները, սրբութենէ մը զարնուած կարծեք, քաշուէին ետ, կծկուէին խաւարին մէջ: Եւ տղան չունէր կ'առնէր, ինքզինք կը զգար ազատ եւ ապահով:

Այդ լոյսը կը բերէր բարութիւն եւ խաղաղութիւն:

Տղան ունէր արդէն՝ հաւանաբար՝ նախնական չափով, այն պահանջն ու սեւեռեալ նայուածքը անոնց՝ որ խաւար վիհէն վար, կամ հոգեկան, կամ մարմնական գիշերին մէջ կը խորանային գտնելու եւ իրականութեան բերելու համար լոյսը: Իր վայելքը կ'առնէր կեանքին եւ քերթողանքին խորհուրդներէն, անգիտակցօրէն՝ տակաւին բայց կարծեմ գիտակցօրէն նաեւ:

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԷՍՔԻԶՆԵՐ

(Հատուածներ երկրորդ գրքից)

Դէմքը գունատ էր, մազերը թափուած ճակատին, ուսերին: Եթէ համեմատութիւններ սիրէի, կ'ասէի, որ նման էր Պետրոս Ադամեանին. միայն գլուխը, ոռոճնեաւ բարձրահասակ էր... Եւ քանի որ այդ հանդիպումից մէկ շաբաթ առաջ, Սան Ֆրանսիսկոյում ես մի քանի ժամ անցկացրել էի հիպիների «հանրապետութիւնում», պատանին թուաց նրանցից մէկը, թէպէտ հայեացքն ուրիշ էր, գունատութիւնը՝ ազնուական...

Մի քանի վայրկեան նա կանգնած էր ամբիոնի առաջ ու պիտի խօսէր:

Խօսեց:

Բառերը հայերէն էին, արտասանութիւնն անգլիական, անուն – ազգանունը՝ Հայկարամ Մարլեան, Լոնդոնից:

Խօսեց: Բառերը եկան, կաթկթեցին դահլիճի չոր գետնին...

«Հազար ինը հարիւր քառասունեւեցին մենք Բէյրութում կ'ապրէինք, հայրս առաջին անգամն ըլլալով Հայաստան պիտի երթար»: «Հայկարամ, — ըսաւ ինծի, — ի՞նչ բերեմ քեզի Հայաստանէն»: «Հայաստանի բանալին բեր», — ըսի ես, որ հազիւ չորս տարեկան էի: Երբ հայրս ետ եկաւ, իսկոյն հարցրի՝ «բերի՞ր»: «Բերի», — ըսաւ հայրս ու ինծի մեկնեց մեր ընտանեկան լուսանկարը՝ ուր ես էի, հայրս, մայրս: — «Միւս կողմը նայէ», ըսաւ: Նայեցի, բան մը չհասկցայ, պըզտիկ էի: Հայրս նկարն առաւ ձեռքէս, կանգնեց սեղանի քով, տեսակ մը հանդիսաւոր կեցուածքով. «Սիրելի Հայկարամ, — կարդաց, — Հայաստանի բանալին Հայոց լեզուն է, սորվիր եւ Հայաստանի բոլոր դռները կը բացես», — հայրս ըրաւ, հիմա լաւ կը յիշեմ, կուլ տուաւ արցունքները ու հատ–հատ տառերով կարդաց այդ խօսքը գրողի անունը՝ Աւետիք Իսահակեան...

Ես չորս տարեկան էի առոր համար ըսի՝ «Բանալին ո՞ւր է»:

Ես չորս տարեկան էի ու յետոյ, տարիներ յետոյ իմացայ, թէ ով եղած է Աւետիք Իսահակեանը, իմացայ, որ Երեւանում հայրիկս անոր յայտնած էր իմ ցանկութիւնը, եւ ան ալ իր ձեռքովը գրած էր նկարին տակ այդ երկու տողը:

... Եւ ահա եկած եմ...»:

Ինչ ասաց յետոյ Հայկարամը, չեմ

յլում, թէկուզ գրածս էլ նրա բառերը չէին, բայց պատմութիւնն արձանագրում եմ ժողովի քարտուղարի բարեխղճու – թեամբ. Վենետիկի մայրի խօսքերով՝ ոչ աւելացրել եմ, ոչ պակասեցնել...

Յիշում եմ, որ երեւանեան դահլիճը Հայկարամին ծափահարեց տաք ու յուզումնալից, որ իմ կողքի մինի–ժիւպ հագած աղջիկը լաց էր լինում, իսկ Հայկարամը կանգնած էր գունատ ու աղնուական, չցիտես յուզուած, չփոթուած, զարմացած, թէ՞ բոլորը միասին...

Հայաստանի բանալին Հայոց լեզուն է:

Քսանեւհինգ տարի առաջ Վարպետի գրած տողը ես արտագրում եմ այն հազար–հազարաւոր հայ տղաների ու աղջիկների համար, որ հիմա մեծանում են օտարութեան մէջ:

×

Մարէ՛ն...

Ես գրել եմ իմ տատի մասին, եւ նա էլ իմ մայրն է կամ տատը, թէպէտ ընկերոջս մայրն է: Ձեռքերը կոշտացած են, չէշտ քարի նման, ուրեմն, ամենանուրբ բանն աշխարհում չէշտ քարն է: Բացկապոյտ աչքեր ունի Մարէն, նրա առաջ պիտի լուռ մնաս, որովհետեւ բոլոր հնարաւոր բառերը, որ կարող են իրար միանալ նախադասութեան մէջ, յոգնած են: Մարէն էլ յոգնած է: Մարէն հեռու երկրում է թողել Սասունը, հիմա ապրում է Թալինի շրջանի մի գիւղում ու իր երկար կեանքի մէջ երեք–չորս անգամ է պատահել, որ աւտոբուսով եկել է Երեւան...

Եթէ յանկարծ նստես Թալ կանաչին եւ զգաս, որ մէկը քո տակ փափուկ բարձ է յարմարեցնում, մի ստուգիր՝ Մարէն է...

Եթէ նրանց տանը ծարաւես ու մէկը քեզ սառը ջուր մեկնի, մի ստուգիր, Մարէն է...

Եթէ պատահի գիշերով մնաս նրանց տանը եւ քնած–քնած զգաս, որ մէկը ծածկում է բացուած մէջքդ, մի ստուգիր՝ Մարէն է: (Յիշում եմ, մի անգամ Մարէն ասաց. «Աշխարհում ամէն բան կ'անցնի, լաօ, սիրտդ տխո՞ւր է, կ'ուրախանաս, գործդ լաւ չէ՞, լաւ կը լինի: Մենակ թէ չմրսես, լաօ...»):

Եթէ նա քո կողքին է, անպայման մի թեւով կը փաթաթուի քեզ, մանաւանդ, եթէ առաջին անգամ ես նրանց տանը: Եթէ պատահի էլի գաս եւ հետդ լինի մէկը, որ առաջին անգամ է եկել, նրա՛ն կը փաթաթուի Մարէն:

Նրա բարութիւնը բաւական է, որ խաղաղուեն իրար դէմ կանգնած թշնամական բանակները, եթէ հնար լինի այդ բարութիւնը մաս–մաս բաժանել բանակների մէջ:

Մարէ՛ն...

Մի անգամ նրան հիւր էի գնացել ընկերոջս հետ, որ եկել էր Մոսկուայից: Մարէն, ի հարկէ, ռուսերէն չգիտի, բայց ի հարկէ, հիմնականում խօսում էր նրա՝ Վադիմի հետ: Ես նայում էի եւ հազիւ զսպում ծիծաղս: Բայց նրանք ի՞նչ լաւ էին խօսում: Մարէն երկու տղայ ունի, հինգ աղջիկ: Ու եօթի աչքերն էլ բաց–կապոյտ են: Ես նայեցի Վադիմին (նրա աչքերն էլ, պարզ է, սեւ չէին) եւ ուզեցի փոքր–ինչ խաղալ Մարէի հոգու հետ.

— Մարէ, ախր էս ինչի՞ էք բոլորդ կապոյտ: Քո աչքերը, տղերքիդ աչքերը, աղջիկներինդ...

— Ինչի՞ կը զարմանաս, լաօ...

— Դէ, դուք Սասունցի, աչքներդ՝ կապոյտ... Կարո՞ղ է Սասունցի Դաւթի աչքերն էլ...

Մարէն նայեց, նայեց ինձ, յետոյ հանգիստ ասաց.

— Կը պատահի, լաօ, ինչի չէ: Աշխարհքի երեք բաժինն է կապոյտ:

— Երե՞ք...

— Երեք, լաօ, երկինք, ծով... ռուս: Ես Վադիմի համար թարգմանեցի Մարէի ասածը, Վադիմը զարմացաւ, կլորացած աչքերով նայեց, նայեց Մարէին, յետոյ կռացաւ–համբուրեց նրա ձեռքը, որ չէշտ քարի է նման:

— Ի՞նչ կ'անէ, լաօ, — ինձ դարձաւ Մարէն, — ի՞նչ կ'անես, լաօ, — դարձաւ Վադիմին, յետոյ պարզապէս գրկեց նրա չէկ գլուխը՝ ինչպէս ինձ, ինչպէս շատերին, որ եղել են այս տանը:

— Վադիմը Ռուս է, — ասացի, — ընկերս՝ Վադիմը, Ռուս է, Մոսկուայում է ապրում: Մուշեղին էլ ճանաչում է:

— Մուշեղի՞ն, — Մարէն համբուրեց Վադիմի կապոյտ աչքերը, — ես Մուշեղի աչքերին մեռնիմ...

Մարէ՛ն...

Մարէն, որ իմ տատը չէ, մայրը չէ, Մուշեղի մայրն է:

Յետոյ նա արագ, մանրիկ քայլերով դուրս եկաւ.

— Հում կաթը լաւ է, լաօ, հիմի կը թեմ–բերեմ...

Մարէն չի կարդում մեր գրած գրքերը, Մարէն չի լսում մեր տաք ճառերը, Մարէն իր մանկութիւնը թողել է Սասնայ բարձրիկ լեռներում եւ միայն երեք անգամ է գնացել Երեւան՝ մի անգամ, երբ Մուշեղը համալսարան ընդունուեց, մի անգամ երբ Մուշեղը հիւանդացել էր ու մի անգամ էլ, երբ Մուշեղը Մոսկուա պիտի թռչէր:

Եւ գուցէ Սասունի լեռներից է բերել Մարէն կապոյտ գոյնի այդ հանճարեղ բաժանումը... Գուցէ. դեռ երբուանի՞ց, այո՛, մեր ժողովրդի համար աշխարհի երեք բաժինը կապոյտ է՝ երկինքը, ծովը, Ռուսը...

Մարէ՛ն...:

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՆԱԽԱՊԱՇԱՐՈՒՄՆԵՐԸ ԵՒ ՄԱՐԴԻԿ

Ուզենք թէ չուզենք, նախապաշարումները մարդկային բնութեան հետ շաղախուած բան մըն են:

Զարմանալին այն է, որ հազարաւոր տարիներէ ի վեր նախապաշարումները այնքան ալ փոխուած չեն:

Օրինակի համար, ամէնքս ալ գիտենք, կամ լսած ենք, թէ նալատատակի ոտքը բախտաբեր է: Այս նախապաշարումը եկած է Յուլիոս Կեսարէն:

Այսօր դէշ նշան մը կը նկատենք եւ կատուի մը հանդիպիլը:

Այս նախապաշարումը, իր զանազան տարբերակներով մեզի եկած է ուղղակի հնադարեան Եգիպտոսէն: Հոն՝ սեւ կատուները չաստուածներու մարմնաւորումը կը նկատէին: Եւ անոնցմէ կը վախնային ու կը պաշտէին զանոնք:

Ուինսթըն Զըրչիլ, ընդհակառակն, կը հաւատար թէ սեւ կատուները բախտ կը բերեն իրեն: Եւ երբ սեւ կատուի մը հանդիպէր, կը ծափէր ու գայն կը շոյէր:

×

Փարաւոններու Եգիպտոսէն եկած է այն նախապաշարումն ալ, թէ ձիուն պայտը բախտ կը բերէ: Եգիպտոսի կրօնաւորները ձիու պայտին վրայ երդում կ'ընէին, որովհետեւ կը յիշեցնէ կիսալուսինը (մահիկը), որ այն ատեն պաշտամունքի առարկայ էր:

Անգլիացիներու ազգային հերոսը ծովակալ Նելսըն, որ Թրաֆալկարի մէջ յաղթեց ֆրանսեւսպանական նաւախումբին, իր դրօշակիր նաւուն մէջ ձիու պայտ մը ունէր միշտ:

Կ'ըսեն թէ՝ Մեծն Աղեքսանդր այնքան ազդուած էր կախարդներու (մոգերու) այն նախատեսութիւններէն, թէ շատ սուղ պիտի վճարէ Բաբելոն մուտքին համար, որ խմիչքի գերին դարձաւ: Արդիւնքը այն եղաւ, որ 33 տարեկան հասակին մէջ մեռաւ:

×

Հին Հելլէններն ալ ունէին բազմաթիւ ու բազմատեսակ նախապաշարումներ:

Սակայն, այս մարզին մէջ անմրցելի էին Հռոմայեցիները: Այն աստիճանի հասած էին, որ չէին համարձակեր իրենց մազերը կտրել: Կը կարծէին որ, եթէ մազերը կտրէին՝ փոթորիկ պիտի պայթէր եւ կայծակներ պիտի իյնային:

Այլապէս, հնադարեան կամ նոր որեւէ քաղաք՝ Հռոմի չափ չէր եղած դրախտը ամէն տեսակ կախարդներու, գուշակներու եւ վհուկներու:

Հռոմէացի անվեհեր Լեգէոնականները, որ այն ատենուան ծանօթ ամբողջ աշխարհը գրաւած էին, զանազան նախապաշարումներու գերին էին: Որեւէ բանի չէին ձեռնարկեր, եթէ նախանշանները նպաստաւոր չըլլային:

Քրիստափոր Գոլոմպոս ալ շատ կը հաւատար նախապաշարումներու: Աղէտներն ու իր ձախորդութեան յապաղումները կը վերագրէր Հնդիկներու կախարդանքին...

×

Անգլիոյ Հենրի 8րդ Թագաւորը, որ վեց կիներու հետ ամուսնացաւ, նախապաշարումներու շատ կը հաւատար: Կը կարծէր թէ զինք կախարդած էին եւ ատոր համար սիրահարած էր Աննա Պոլէյնին:

Իր աղջիկը՝ Էլիզապէթ, որ ամբողջ աշխարհի ամէնէն հռչակաւոր կիներէն մէկն էր եւ Անգլիան ծովերու տիրակալ դարձուց, աներեւակայելիօրէն կը հաւատար կախարդներուն, քան թէ անոնց դէմ իր հաստատած օրէնքներուն: Իր բարեկամն ու սերտ գործակիցը Տոքթոր Տի կոչուող կախարդն էր:

Այսօր, Բրիտանական Թանգարանին մէջ կը գտնուի մոգական այն քարը, որուն մէջ Էլիզապէթ Թագուհին կրնար տեսնել ապագան:

Երգահան Մոցարթ ալ աներեւակայելիօրէն սնապաշտ էր եւ նախապաշարումներու հաւատացող: Անխախտօրէն կը հաւատար նախանշաններու: Եւ օր մը երբ իրեն յանձնարարեցին հոգեհանգստեան եղանակ մը (մահերգ–ռեքուէմ) յօրինել, նախատեսեց թէ գրելիքը իր յուղարկաւորութեան ատեն պիտի նուագուէր: Եւ չսխալեցաւ:

Մեծն Նափոլէոն ալ նախապաշարումներու հաւատացող էր: Ամէն բախտագուշակի եւ կախարդի կը դիմէր՝ անոր կարծիքը իմանալու համար:

ԷՐԻՔ ՄԷՅՖԸԼ

Ամփոփեց՝ Վ.Է.Ն

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՏՈՔԹ. ՄԷՋՊՈՒՐԵԱՆ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԿԱՄ ԱՆՏԵՍՈՒԱԾ ԳՐՈՂՆԵՐ ԵՒ ԴԷՄՔԵՐ

Ուսուցիչներու տողանցքէն ետք, կը ձեռնարկեմ նոյնքան «սրտայոյզ» աշխատանքի մը, տալու համար այս սիւնակին մէջ անտեսուած, մերժուած կամ մոռցուած գրողներու եւ դէմքերու շարք մը, անոնց որոնք մասնիկ մը բերեր են իրենց սրտէն ու մտքէն, եւ սակայն ոչ ոք այսօր կը ճանչնայ ու կը յիշատակէ զիրենք:

Անոնք ալ սպասարկեր են մեր մշակոյթին եւ դպրութեան, իրենց խոնարհ եւ ազնիւ տուրքը մատուցած են, առանց արժանանալու սակայն հանրային շահագրգռութեան:

Անոնց տուրքը երբեմն աւելի սրտագրաւ է, աւելի քաղցր ու պարկեշտ, եւ հարկ է դուրգուրանքով խոնարհիլ անոր վրայ:

Կը բանամ այս նոր շարքը Տոքթ. Ն. Մէզպուրեանով:

Ուսուցիչ եւ բժիշկ, վկայեալ Փարիզի համալսարանէն, ապրած դար մը առաջ եւ անմահացած իր երկնած միակ ու մեծագոյն քերթուածով, որուն անունն է «Ո՛վ մեծասքանչ դու լեզու»:

Պարզ, անզարդ ու անարուեստ տաղիկ մը, զոր ամբողջ ժողովուրդ մը կ'արտասանէ ու կ'երգէ սակայն դարէ մը ի վեր, իբր մշակոյթին օրհներգն ու քայլերգը:

Եղած է լուսամիտ եւ տոհմային առաքինութիւններով օժտուած անձնաւորութիւն մը, նախ հայերէնի ուսուցիչ եւ յետագային գիտութեան աշխատաւոր: Ժամանակակից Գրիգոր Օտեաններու եւ Նահապետ Ռուսինեաններու:

Մեռած է 1880ին, երիտասարդ տարիքի մէջ, հազիւ 38 տարու, եւ հայրն է ողբացեալ բժիշկ եւ բանաստեղծ Տոքթ. Արթօ Մէզպուրեանի:

Կրնայ անխռով քնանալ իր գերեզմանին մէջ, քանի որ հայ հոգիները կը կրկնեն ամէն օր իր տաղն ու երգը.

— Իմ մայրենի քաղցր լեզու, կեաց ծաղկալից ծաղկաւէտ:

ԾԻԾԵՌՆԱԿ

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա. ՄԱՍ

ԱՅԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

Ձէրքէզուհին օձի մը նման հետզհետէ երիտասարդին մօտեցաւ եւ ձեռքերը իր ձեռքերուն մէջ առնելով տենդոտ ձայնով մը շարունակեց.

— Հոգեակս, այն օրէն ի վեր որ դիմացս ելար, ինքզինքս կորսնցուցած եմ: Վերադարձուր ինձ իմ հոգւոյս մէջէն խլածդ եւ այլեւս բան մը չեմ պահանջեր քեզմէ... Վերադարձուր ինձ Այիշէն զոր սառուցեալ բանտի մը մէջ բանտարկած ես, ինչպէս է կուրծքիդ տակ գտնուած սիրտդ եւ խօսք կուտամ մէյ մըն ալ դիմացդ չելլել... Ո՛հ, այո՛, վերադարձուր ինձ իմ Այիշէս... Թող տուր որ շրթներուս այդ գեղեցիկ աչքերէդ եւ առնեմ գայն, թող տուր որ շրթներուս այդ շրթներէդ եւ խլեմ ինձմէ խլած Այիշէդ, քեզմէ ուրիշ բան չեմ խնդրեր... իմ եսս կը պահանջեմ որ ինձմէ գողցար, որ ինձմէ խլեցիր, որ հիմա քու մէջդ կը տեսնեմ ու չեմ կրնար ետ առնել... Ի՞նչ պիտի ընես զուն գայն, քանի որ չես սիրեր: Կ'ուզես գայն կուրծքիդ մէջ ուրեմն բանտարկուա՞ծ պահել: Բայց սակայն ոչ քու Աստուածդ եւ ոչ իմս պիտի ներէ... որովհետեւ ասոնք եթէ տասը եթէ հարիւր ալ ըլլային, երբեք պիտի չձգէին կին մը որուն մարմինը մինչեւ հիմա հարէմի մը մէջ բանտարկուած է, հոգին ալ քու սիրտիդ նման պաղ սիրտի մը մէջ բանտարկուի: Ո՛հ, սպաննէ զիս, գոչեց Այիշէ հանըմ ծայր աստիճան յուզուած:

Եւ ձեռքովը Տիգրանի գլուխը բռնելով, գայն կուրծքին վրայ սեղմեց, մինչ միւս ձեռքովը երիտասարդին փէշը հանելով, մազերը համբոյրներով կը ծածկէր:

Տիգրան այլեւս ոչ ընդդիմանալու կարող էր, եւ ոչ ալ բառ մը արտասանելու: Այիշէ իր լեզուին եւ ակնարկին հրապոյրովը ջլատած էր անոր կամքը:

Եւ անգամ մը յաջողած ըլլալով չէր հասկնար թէ ինչո՞ւ գայն իր գրկին մէջ չգրկէր, ինչո՞ւ մարմնին բոլոր ծակտիկներէն իր հրապոյրներուն թոյնը անոր չներարկէր:

Քանի մը վայրկեան յետոյ, Տիգրան հրապուրուած թռչունէ մը բնաւ չէր տարբերեր:

Աստիճանաբար անոր կիզիչ շունչէն յարբեցաւ, Տիգրան գլուխը դարձուց եւ մարած ձայնով մը պատասխանեց.

— Այո՛, այո՛, ես ալ կը սիրեմ քեզ...

Եւ մինչ Տիգրան իր դէմքը Այիշէի դէմքին կը դարձնէր, շրթներնին իրար հանդիպեցան եւ երկար տաք համբոյրով մը իրար միացան...

— Այս գիշեր ուրեմն պիտի գա՞ս, հարցուց Ձէրքէզուհին խելայեղ:

Տիգրան չպատասխանեց:

Այիշէ շարունակեց.

— Եկուր սիրելիս, բանէ մը մի վախնար, Աստուած վկայ գլխէդ մազ մը իսկ պիտի չպակսի: Եկո՛ւր մի՛ վախնար. եկու՛ր:

Յանկարծ Տիգրանի աչքերը տարօրինակ կերպով փայլեցան, մինչդեռ վարդագոյն դէմքին վրայ յանկարծական տժգունութիւն մը տարածուեցաւ:

Երդուեալ մարդուն պարտականութիւնը եւ երիտասարդական հուրը իրար միացած գայն վերջին վճիռը տալու կը թելադրէին:

Ուստի Այիշէի ձեռքը սեղմեց եւ հաստատ ձայնով մը պատասխանեց.

— Այո, պիտի գամ եւ Աստուած ողորմած է:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Տար.)

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 7ԻՆ

Յետագային մանրամասնութիւններ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Նուարդ Մարգոյեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Գարիպեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Աւետիսեան եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք հեռագրով, նամակով եւ անձամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՆՇԱՆ ՄԱՐԳՈՅԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ, որ պատահեցաւ 1971 Հինգշաբթի Օգոստոս 5ին։

ԽԱՉՎԵՐԱՑ
ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի 11 Սեպտ. Խաչվերացի տօնին առթիւ, Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի ձեռամբ Գեղամ Վրդ. Պաղտասարեանի։ Այս առթիւ տեղի պիտի ունենայ մատաղօրհնութիւն։ Անոնք որոնք ուխտ ունին եւ կը փափաքին մասնակցիլ մատաղօրհնութեան՝ հաճին արձանագրուիլ Թաղականութեան մօտ։

Ոչխարի զենումը պիտի կատարուի Ուրբաթ 9 Սեպտ. ժամը 3ին, եկեղեցւոյ փակը։

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Խմբագրատուն իրենց այցելութեան առթիւ, Միլանոյէն Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Պորանեան 10 հազար լիռ կը նուիրեն «Յառաջ»ի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Յակոբ Թրթռեանի *մահուան առթիւ.— Տիկին Միքայէլեան 50, Սարաֆեան ընտանիք 30, Ծերեկեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Տէր-Խաչատուրեան, Շ. Թահմազեան 20ական, Պատոյեան 10։*

Լեւիկ Սապունճեանի *հոգեհանգստին առթիւ.— Տէր եւ Տիկին Յովհ. Հացագործեան 50, Տէր եւ Տիկին Միհրան Անդրէասեան 20, Տիկին Ն. Մանասեան, Պ. Յակոբեան 10ական։*

Շահան Շահնուր

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒՆ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»
1971

Գին՝ 15 փր.

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Օժանդակ Տիկնանց Միութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները ժողովի 30 Օգոստոս, ժամը 3ին Պոմոնի Խորհրդարանին մէջ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ ԺԱՄԸ 16էՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V
Avenue George V, Paris

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները
1971–1972

Կ'ընդունուին բարեկիրթ եւ ուշիմ մանուկներ։ Կ'աւանդուին պետական եւ ազգային ուսումներ եօթներորդ դասարանէն սկսեալ մինչեւ Աւարտական դասարան
Classe Terminale).

Անոնք որ կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները, այժմէն փութան ապահովել տեղերը։

Direction du Collège Arménien
26, Rue Troyon — 92 - SEVRES
Tél. : 027-18-28

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

(Քերթուածներ)

Մատենաշար «Ահեկան»
Պէյրութ 1971

Դիմել՝ «Յառաջ»ի
ԳԻՆ 5 ՖՐ.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մշակոյթի Տան գրական երեկոն, Հոկտեմբեր 9ին, նուիրուած Զարենցի եւ Վարուժանի ֆրանսերէն թարգմանութեան գործերուն։

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբի տարեկան ճաշը Հոկտ. 30ին։

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը՝ Հոկտեմբեր 10ին ։

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 13ին Շաբաթ գիշեր, Շարպոնիէռի շքեղ սրահներուն մէջ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՄԵՐ
ՀՌՈՄԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Ամէն Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, Հռոմի Ռատիօկայանէն 15 վայրկեան տեւող հայկական ձայնասփռում կը կատարուի, իտալական ժամով 17,45ին, որ կը համապատասխանէ Մերձաւոր Արեւելքի եւ Պալքանեան երկիրներու ժամը 18,45ին, իսկ Հայաստանի ժամը 20,45ին։

Վերոյիշեալ սփռումները կը կատարուին հետեւեալ ալիքներու վրայ. ..

Կարճ ալիք 41,38, 31,10, 25,55 մեթր։

Միջին ալիք 196 մեթր։

Սիրով կ'ընդունուին ոչ-քաղաքական բնոյթ ունեցող եւ հայ ժողովուրդը հետաքրքրող բոլոր լուրերը։

Հասցէ.
Sezione Armena' Radio Vaticana, ROMA

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն* ։

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով ։

Ծախսերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանք ։

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»Ի

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆԴ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

ՓԱԿ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ԳԱՐՆԱՆ ՀԵՏ,
ԳԱՐՆԱՆ ՇՈՒՆՉ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

MELIK AMIRAYAN

PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphon er au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Անոնք որոնք կը փափաքին արձանագրել իրենց աղջիկները պէտք է դիմեն վարժարան, ամէն օր, առաւօտեան ժամը 9–12։

Հեռաձայնի թիւ 927–01–72 ։

U. G. A. B.

OCTROI DE BOURSES AUX ETUDIANTS ARMENIENS DE FRANCE

FONDATION MARGOSSIAN

Le Comité Régional de France de l'U. G. A. B. porte à la connaissance du public que les demandes en vue de bénéficier des bourses de la Fondation Raphaël MARGOSSIAN peuvent être présentées dès maintenant.

Conformément aux règlements, peuvent bénéficier des bourses Margossian seuls les jeunes Arméniens résident en France, ayant 15 ans au moins, titulaires d'un certificat d'études primaires, qui sont inscrits dans une école technique ou professionnelle et qui présentent leur demande avant le 10 Septembre 1971.

Chaque demandeur recevra un formulaire qu'il doit remplir après l'avoir lu attentivement et le retourner à la « Commission Educative », 11 Square Alboni, Paris (16). Après avoir examiné les demandes ainsi que les pièces justificatives jointes, cette Commission accepte ou refuse la demande et fixe le montant de la bourse.

Selon le désir du bienfaiteur, cette bourse est octroyée sous forme de prêt moral que le bénéficiaire s'engage à rembourser graduellement à la Fondation, au moment où il commence à gagner sa vie.

Il est souhaitable aussi qu'une fois leurs études terminées, les boursiers Margossian s'inscrivent à l'U. G. A. B. en tant que membres.

Cette bourse est octroyée pour une seule année scolaire, mais au cas où l'étudiant présenterait sa demande munie d'un certificat attestant sa réussite aux examens, elle pourrait être renouvelée pour une deuxième et, si nécessaire, une troisième année scolaire.

Les demandes de bourse pour l'année scolaire 1971-1972 doivent être présentées dès maintenant. Les demandes reçues après le 10 Septembre ne seront pas prises en considération.

LE COMITE REGIONAL
DE FRANCE DE L'U.G.A.B.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
24
ՕԳՈՍՏՈՍ
MARDI
24 AOUT
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12196

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.196

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՀԱՐՈՒԱԾ ՊՈԼԻՎԻՈՅ ՄԷՋ

Նախագահ Թորէս, որ պետական հարուածով անցած էր Պոլիվիոյ իշխանութեան գլուխը քշուեցաւ նոյն ձեւով: 1825էն ի վեր, երբ երկիրը անկախ կը դառնար, 183րդ պետական հարուածն է: Բայց պէտք է այս անգամ նկատի առնել որ իշխանութենէն հեռացուած վարչա — կարգը ամէնէն ձախն էր, զոր ոչ միայն երկիրը այլ բովանդակ Լատին Ամերիկան ճանչցած էր: Արդէն Թորէս ալ մեծ դեր չէր խաղար վերջերս եւ իշխանութիւնը կը վարէր առաւելաբար Ժողովրդական Ժողովը, որ ինք ալ հաստատուած էր ձախ կուսակցութեանց կամքով: Այս Ժողովին նպատակն էր «բանուորական իշխանութիւն» հաստատել եւ այս ձգտումին մէջ անկերեւ էր Տրոցկիստներու ազդեցութիւնը:

Պետական հարուածը կազմակերպած են՝ Ցեղափոխական Ազգ. Շարժումի պետ՝ Խոթէնսորօ եւ ծայրայեղ աջ Փաղանգաւորներու Շարժումը: Դէտերու աչքին քիչ մը տարօրինակ կը թուի նման գինակցութիւն մը, տրուած ըլլալով որ երբ Խոթէնսորօ Պոլիվիոյ նախագահն էր, իր ամէնէն մեծ ընդդիմադիրն էր՝ Փաղանգաւորներու Շարժումը, որ դէմ էր թէ՛ իր գիւղատնտեսական բարեփոխման եւ թէ հանքերու ազգայնացման: Բայց կը թուի թէ գլուխ հանելու համար պետական հարուածը, այլ ելք չկար:

Ամէն բան սկսած էր Հինգշաբթի օր Սանթա Քրուզ գաւառին մէջ եւ քիչ-քիչ արդէն կռիւները կը տարածուէին: Արիւնալի բախումներ տեղի կ'ունենային գըլխաւորաբար Լա Փազ Թորէսի զինեալ ուժերուն եւ բանակի ուժերուն միջեւ: Բանակը անմիջապէս ըմբոստական չար — ժումին միացած էր, բացի մէկ զօրա — գունդէ, որ արդէն նախագահական պա — հակազօրքն է: Ուրբաթ օր կացութիւնը միշտ հաւասարակշռուած պատկեր մը կը պարզէր, նոյնիսկ տեղ—տեղ նպաստաւոր ընոյթ ունէր Թորէսի համար եւ ապըս — տամբ ուժերը Սանթա Քրուզը կը հռչակէին՝ առժամեայ մայրաքաղաք եւ երբեմն զինուորական ղեկավարութիւն մը կը նշանակէին: Հետզհետէ արդէն այն զինեալ ուժերը որոնք չէին միացած ըմբոստական շարժումին, կը միանային եւ ի վերջոյ օդային ուժն ալ կը յայտնէր թէ Սանթա Քրուզի կառավարութեան կողքին է, որպէսզի «արիւն չհոսի»:

Նախագահ Թորէս տեղի չէր տար սակայն եւ մինչեւ ծայրը կը յուսար որ կացութիւնը իրեն ի նպաստ կը դառնայ, բայց արդէն ապայակոյտի ժողովէ մը ետք, ընդհ. զօրավար՝ Թերան, երկու պահակներով, բոլորն ալ զինուած, նախագահական պալատ կը ներկայանային պահանջելով Թորէսէ որ հրաժարի: Նախագահը կը մերժէր վերջնագիրը եւ կը հրահանգէր Բանուորական պարագլուխներուն որ հարկ եղածը ընեն որպէսզի միլիսները կռիւի անցնին: Ու արիւնալի բախումները կը սկսէին եւ կը տեւէին եօթը ժամ եւ ըմբոստական շարժումը ձեռք կ'առնէր իշխանութիւնը: Պետութեան ղեկավար կը հռչակուէր Գնդ. Հուկօ Պանցէր, որ կոչ մը կ'ուղղէր ժողովուրդին, շեշտելով թէ «Ազգայնական Ժողովրդական Շարժումը Պոլիվիան դուրս հանած էր անիշխանութենէն եւ տնտեսական քաոսէն ուր գինքը մխրճած էր Զօր. Խուան Խոսէ Թորէսի վարչակարգը»: Գնդապետը կը խոստանայ նաեւ, իր կեանքին գնով, պաշտպանել յեղափոխական շարժումը:

Ներկայիս Զօր. Թորէս քաղաքական ապաստան գտած է Փերուի դեսպանատունը, բայց ձախերը կը յայտարարեն թէ իրենք զիրենք պարտուած չեն նկատեր եւ թէ վերջին խօսքը չէ ըսուած:

ՇԱՊԱՆ — ՄԻԹԵՐԱՆ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ծանօթ է որ ընդդիմադիր երեսփոխան Ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար՝ Ֆ. Միթերան նամակ մը գրած էր Նախարարապետին, անցեալ Օգոստոս 11ին, բողոքելու համար հանրային փոխադրութեանց սակերու յաւելման դէմ:

Շապան-Տելմաս շատ քաղաքավար նամակով մը պատասխանած է Միթերանի, ուր կը յայտնէ թէ համաձայն է որ նման կարեւոր հարց մը ծեծուի Ազգ. Ժողովի նիստին մէջ, որպէսզի ինք ալ հարկ եղած լուսաբանութիւնները տայ: Առ այժմ կը շեշտէ արդէն թէ Փոխադրութեանց նախարարը Մայիսին արդէն յայտարարած էր թէ սակերը պիտի բարձրանան, ուրեմն սխալ է ըսել թէ օգտագործուած է արձակուրդի շրջանը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան Սահմանադրութեան բարեփոխման աշխատանքներու մասին, որոնք վերջացած են առջի օր.—

Միջկուսակցական յանձնաժողովը լրացուց իր աշխատանքները Սահմանադրութեան փոփոխութեան մասին, որ ստացաւ իր վերջնական տարազը եւ հաւանաբար յառաջիկայ շաբթու դրուի Ազգային Ժողովին եւ Խորհրդարանական վիճաբանութեան: Մինչ այդ, կուսակցութեանց խմբակներն ալ պիտի վերաքննեն նախագիծը եւ պիտի յայտնեն իրենց դիտողութիւններն ու առարկութիւնները: Ու — շագրաւ է որ Հալքի ընդհ. Նախագահ Իսմէթ Ինիէօնիւ վերջին անգամ իր գոհունակութիւնը յայտնեց Սահմանադրութեան փոփոխութեան մասին, միայն վերապահ գտնուեցաւ 11րդ յօդուածին շուրջ, բայց յոյս յայտնեց որ այս մասին ալ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութեան մը յանգիլ: Ինիէօնիւ շեշտեց թէ այս — պիսի փոփոխութիւն մը պատշաճ է օրուան կացութեան եւ գոյացած արդիւնքը լաւագոյն տպաւորութիւն մը թողած է իր վրայ: Կը յուսայ որ կուսակցութիւններն ալ համերաշխութեամբ պիտի գործակցին իրարու, փոփոխել Սահմանադրութիւնը անխափան կիրարկելու համար: Ըսաւ նաեւ թէ դեռ բաց դռներ կան կուսակցութեանց առջեւ, վերջին տարակարծութիւնները քննելու եւ հարթելու համար, թէ՛ Խորհրդարանին եւ թէ Ծերակոյտի ժողովներու առջեւ:

Միջկուսակցական յանձնաժողովը իր նախընթաց նիստին, սկզբունքի համաձայնութեան յանգեցաւ նաեւ համալսարաններու խնդրին շուրջ: Վերջին փոփոխութիւնով, համալսարանները պիտի պահեն իրենց մշակութային եւ վարչական ինքնավարութիւնը, բայց երբ անիշխանական դէպքեր ծագին եւ համալսարանի վարչութիւնը չկարենայ սանձահարել զանոնք, կառավարութիւնը իրաւասու պիտի ըլլայ արտակարգ վիճակ հռչակել համալսարաններու մէջ, ճիշդ ու ճիշդ պաշարման վիճակի նման, եւ այս որոշումը պիտի անցնի Ազգ. Ժողովին բովէն: Արտակարգ վիճակի ընթացքին, համալսարանի վարչութիւնը կառավարութեան պիտի փոխանցուի:

ԸՍՈՂԸ՝ ԹՈՒՐՔ Է

ՄԱՀԱՑՈՒ ՀԱՐՈՒԱԾ ԹՈՒՐՔ ԶՔՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԵԱՆ

ԽՄԲ.— Ֆրանսացի լրագրողուհի՝ Քաթրին Տէլափրէէ եւս, այս անգամ թուրք մըն է՝ Իպրահիմ Մինճէթօղլու որ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ թրքական *Թերճիւման* թերթին մէջ, այն «ընդունելութեան» մասին, որ վերապահուած է զբօսաշրջիկներուն, Թուրքիոյ մէջ: Խորհրդածութեան չեն կարօտիր այս տողերը, մանաւանդ Հայերուն համար, որոնք Սուլթան Համիտէն ի վեր, լաւ կը ճանչնան Ատլանտեան Ուխտի անդամ՝ Թուրքիան:

«Գիտնայիք թէ ինչպիսի կսկիծ մը կը զգամ այս պահուն, երբ մէկը որ իմ երկրէս գայ, քիչ մըն ալ օտար երկիրները պտըտած ու խորհած է եւ երկրասիրութիւնը տեսակ մը տարփանք եղած է իրեն համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱԹՔԻ ԱՐԿԱԾՆԵՐՈՒ թիւը չի նուազիր հակառակ զգուշութեան բոլոր հրաւէրներուն: Այս շաբաթավերջին ալ 72 մեռեալ կար արդէն Ֆրանսայի ճամբու արկածներէն եւ թիւը, դժբախտաբար, վերջնական չէր:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Պաշտպանութեան նախարարը՝ Զօր. Մոշէ Տայեան նոր մանրամասնութիւններ տուած է իսրայէլեան դիրքին մասին: Ինչ կը վերաբերի Յորդանանի, վերջնական կարգադրութիւն մը այս երկրին հետ պէտք է նախատեսէ իսրայէլեան ուժերու ներկայութիւնը Յորդանան գետի ափերուն վրայ եւ իրաւունք տայ Իսրայէլի որ հաստատուի ուր որ կ'ուզէ Այսրյորդանանի մէջ, պայմանաւ որ այդ հողամասին ժողովուրդը չտուժէ «սոսկ մտքեր են միայն, կ'ըսէ Տայեան, որոնք կը վերաբերին Արաբներու հետ կարգադրութեան մը կարելիութեանց, բայց մինչեւ որ նման կարգադրութիւն մը ըլլայ, Իսրայէլ պէտք է շարունակէ գործել գրաւեալ հողամասերուն մէջ, բայց ասիկա չի նշանակեր անոնց վերջնական կցումը»: Ինչպէս կը տեսնուի Տայեան ուզած է ձեւով մը «սրբագրել» իր նախկին յայտարարութիւնները, ուր կը խօսէր հողերու վերջնական գրաւման մասին եւ ինչ որ բաւական իրարանցում ստեղծած էր, ամէն կողմ:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ կառավարութիւնը քննութեան մասնաւոր յանձնախումբ մը կազմած է, ուսումնասիրելու համար կարգ մը ամբաստանութիւններ, որոնք կը վերաբերին չարչարանքի ամբաստանութիւններու: Արդարեւ կ'ըսուի թէ բրիտանացի զինուորները չարչարած են իրլանտական յեղափոխական բանակի կասկածեալները, զորս ձերբակալած էին երկու շաբաթ առաջ:

ՉԱՈՒՉԵՍԿՈՒ ճառ մը արտասանած է Ռումանիոյ ազատագրման 27րդ տարեդարձին առթիւ եւ յայտարարած թէ՝ «անհրաժեշտ է որ համայնավար իւրաքանչիւր կուսակցութիւն ամբողջական անկախութեամբ գործէ»:

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ առաւելաբար լռութեամբ եւ համակերպութեամբ յիշատակուած է խորհրդային բանակի մուտքին երրորդ տարեդարձը: Մինչ ոստիկանները կը շրջէին փողոցներու մէջ, ժողովուրդը լեռնակուտակ թարմ ծաղիկներով ծածկած է երիտասարդ Եան Պալաքի հողակոյտը: Ծանօթ է որ երիտասարդ ուսանողը ինքզինքը այրելով անձնասպան եղաւ իր երկրին ազատութեան համար:

Ահաւասիկ դէպք մը, որ ցաւ կը պատճառէ մեզի: — Հայ այր ու կին մը, 79 եւ 70 տարու, 46 տարի ետք չեն տոկացեր հայրենիքի կարօտին եւ եկեր են Թուրքիան վերատեսնելու, այցելելու: Ճամբան մտերմացեր են Թուրքի մը հետ, որ իր կնոջ համար գնած զգեստեղէնը այդ հայ տիկնոջ պայուսակին մէջ դրեր է, մաքսային պաշտօնեայ մըն ալ լուր առեր եւ հագուստները հաներ են այդ կնոջ պայուսակէն: 714 ոսկի արժէք դրեր են, այր ու կին դատարանի յանձնուեր են եւ բանտ նետուեր: Ահաւասիկ ձեզի խակական ողբերգութիւն մը:

Երկու ծերուկներ, որոնք տարիներով դատեր ու տքներ են օտար երկիրներու մէջ, երկու անմեղ էակ, որ այլեւս տղայ կը համարուին, եօթանասունին տեղ եօթը տարեկան, ծերունազարդ երկու մանուկ, որոնք կ'անգիտանան օրէնքները, մոռցած են խորամանկութիւնը եւ նենգամտութիւնը և մօր մը գիրկը նետուելու պէս Թուրքիա փութացեր են իրենց 46 տարուան կարօտը առնելու համար: Եւ սակայն այս վայելքին փոխարէն բանտը նետուած, եղեր են յանցապարտ, անպատիւ, իրենց ծերութեան մէջ ճանչնալու համար այն քաւարանը, որ մինչեւ այսօր անծանօթ էր իրենց...

Արդեօք այս Պետութիւնը այդ 714 ոսկի՞ն պէտք ունէր եւ այդ գումարը տնտեսական բարօրութեա՞ն պիտի տանէր մեզ: Անո՞վ պիտի փրկուէինք յետադիմութենէն: Չէ՞ինք կրնար խնդալ անցնիլ: Տարեց այր եւ կնոջ ողջերթ մաղթելէ վերջ, չէ՞ինք կրնար մեր հաշիւը տեսնել այդ գոյքերուն բռ'ւն տիրոջ, Թուրքին հետ:

Ընդունեցէք որ շա՛տ կսկծալի մահուչափ տխուր դէպք մըն է որ պատահած է:

Հապա՞ Ալանեայի մէջ խժդժօրէն սպաննուած երկու Ֆրանսացի զբօսաշրջիկները: Նոյնքան ցաւալի, նոյնքան սրտակեղէք: Երեք վատահամբաւներ, լաւ մը ճնկելէ վերջ, մարդ սպաննելու համար ինքնաշարժ մը նստեր են եւ զոհ փնտռեր են: Հասեր են իրենց նպատակին, մահացնելով երկու Ֆրանսացի երիտասարդներ, որոնք հաւատք ունէին Թուրքիոյ ապահովութեան վրայ: Անթալիոյ կուսակալը ըսեր է թէ Թուրքիոյ մէջ դատաւորներ կան յանցապարտները իրենց պատիժը պիտի կրեն: Անշուշտ դատաւորներ կան, յանցապարտները պիտի չկրնան պրծիլ պատիժէն: Բայց ի՞նչ ըսել որ ոճրագործները վարժուած վատահամբաւներ են արդէն, ի՞նչ գործ ունէին զբօսաշրջութեան գօտիներուն մէջ, ինչո՞ւ թողեր են որ մինչեւ այդ տեղերը թափանցեն, մարդասպանութեան արհեստը կիրարկելու համար: Յարգելի դատաւորները ի՞նչ կրնան ընել, երբ մեր ազգային վարկը նսեմացեր, մեր զբօսաշրջութիւնը անարգուեր է արտաքին աշխարհին առջեւ:

Կարեւորը այդ յանցանքը արգիլելն է, եւ նոր սերունդներուն այդ ոգին փոխանցել, արժեցնել մեր աւանդական հիւրասիրութիւնը: Իր գեղեցկութեամբ եզական հայրենիք մը ունինք, իսկ զբօսաշրջութիւնը դեռ նո՛ր կը ծնի մեր հողերուն վրայ: Ինչո՞ւ թողունք որ դեռ չբուսած չորնայ ան:

Թախանձագին կը խնդրենք Ներքին եւ Զբօսաշրջային Նախարարութիւններէն, որպէսզի հրահանգներ տան մինչեւ գիւղերու մուխթարները, ամէն միջոցի դիմեն ժողովուրդը, երիտասարդները զգուշացնելու, զբօսաշրջութեան դատը փրկելու, անխոցելի դարձնելու, տեղացի թէ օտար հիւրերուն ապահովութիւն եւ գիւրութիւն ընծայելու համար: Այդ պարագային միայն երես կ'ունենանք, իբր Թուրք հպարտանալու համար»:

ՃԱՓՈՆԸ
ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ ՏԵՍԱՆՔ

Խորացնելու համար մեր առաջին տպաւորութիւնները պէտք եղած առիթները ունեցանք աւելի մօտենալու երկրին եւ ժողովուրդին: Երկիր մը որ բաց է ամէնուն առջեւ կեդրոնացուցած է իր ճիգերը, միջազգային վաճառականութեան եւ արտադրելու պայքարին մէջ: Ժողովուրդ մը որ շաբաթը վեց օր կ'աշխատի եւ յաճախ տարեկան արձակուրդ ալ չունի: Հարիւր միլիոն բնակիչ սեղմուած քանի մը կղզիներու մէջ: Ծնունդներու թիւը միշտ կը բարձրանայ, եւ 1941–1945ի կորսուած պատերազմէն վերջ, բոլորը համոզուած են հիմա որ տարածուելու ոչ յոյս կայ եւ ոչ ալ միջոց, եւ միակ ապրելու ձեւը՝ աշխատանք եւ արտադրութիւն:

Բաց երկիր մը ամէնուն առջեւ, բայց շատ վերապահ ժողովուրդ մը օտարին հանդէպ: Լեզուին դժուարութիւնը, բարքերու տարբերութիւնը մեծ պատճառներն են այս վիճակին:

Բայց կարելի է Ճափոնցիին սիրտը եւ վստահութիւնը շահիլ: Կը բաւէ մօտենալ իրենց, ցոյց տալ որոշ համակրութիւն, կամ հետաքրքրութիւն եւ ամէն բան կը փոխուի:

Հիւրասէր ժողովուրդ մը որ կը սիրէ նուիրել, օգնել:

Նոր սերունդը, 1941ի պատերազմներու թոռն է արդէն: Դասը չէ մոռցուած եւ երիտասարդութիւնը շատ աւելի համեստ խաչալ մը ունի:

Կայ կարգապահ դասակարգը, որ կը ստանայ կառավարութեան հովանաւորութիւնը եւ օժանդակութիւնը: Երիտասարդութիւնը բացօթեայ կեդրոններու մէջ, միշտ լի յարդանքով կայսեր հանդէպ, ճափոնական դրօշակին հովանիին տակ, կը մարզուի, կը ստեղծէ ընկերային եւ քաղաքական հաւաքոյթներ, վիճաբանական դասախօսութիւններ, կը յառաջացնէ սփոռը եւ լաւագոյնները կը ղրկուին ըլլայ գործարաններու մէջ, ըլլայ երիտասարդական կեդրոններ իբր առաջնորդներ, կամ «քարոզիչներ»: Ազատամիտ, խաղաղասէր, հեռատես, բայց կարգապահ:

Տեսանք նաեւ միւս դասակարգը, երիտասարդ ուսանողներ եւ գործաւորներ, Հիրոշիմայի (6 Օգոստոս) հիւլէի ռումբին տարեդարձին տօնակատարութիւնը: Վարչապետին նախագահութեան տակ տեղի ունեցած յիշատակի հանդէսին, պիւսերով եկան, սկսան ցոյցը խանգարելով հանդէսը. «Ալ կը բաւէ, երբեք երկրորդ Հիրոշիմա մը...»: Կատաղի կռիւ մը ոստիկաններու հետ, ինչպէս կրնանք երեւակայել վերջաւորութիւնը: Անոնք ալ անկեղծ էին, եւ կը փնտռէին իրենց ճամբան, իրենց ապագան:

Երկուքն ալ ամբողջովին նուիրուած են իրենց խաչալին, լրջօրէն, ինչպէս ճափոնցին: Ամէն օր տեղ մը ցոյց կայ, կառավարութիւնը կը հսկէ եւ միշտ կը միջամտէ ուժգնօրէն:

×

Ապրուստը սուղ է, վարձքերը ցած. ժողովուրդը կ'ապրի համեստօրէն, եւ շատ քիչերը կ'օգտուին իրենց Կիրակիէն, դուրս երթալու քաղաքներէն: Ճամբաները խռնուած են կառքերով, շոգեկառքերը՝ լեցուն:

Կիրակին գնումներու օրն է, եւ շատ մը խանութներ բաց են:

Սփոռը մեծ դեր ունի Ճափոնցիին կեանքին մէջ, մանաւանդ ամերիկեան խաղերը:

Ի հարկէ մեծ է Միացեալ Նահանգներու ազդեցութիւնը թէ' երիտասարդներուն եւ թէ վարիչ շրջանակներու վրայ, հակառակ անոր որ վերջերս, ըլլայ Նիքսընի Զինաստան ճամբորդութեան ծրագիրը, ըլլայ տոլարին տագնապը պատճառ եղան որ յարաբերութիւնները քիչ մը պաղին:

Ծայրայեղ արտայայտութեան պայքարն ալ շատ փայլուն ապագայ մը չի կրնար ունենալ: Ի՞նչ պիտի ըլլայ երկրին վիճակը երբ օր մը տնտեսական տագնապը մէջտեղ ելլէ...

Բայց ինչ որ ալ ըլլայ, Ճափոն ազատ երկիր մըն է, եւ ներկայիս շատ աւելի հասուն մտայնութեամբ: Զինուորական ազդեցութիւն չկայ, եւ ժողովուրդը չի համակիր իր պզտիկ բանակին:

×

Գեղեցիկ է Ճափոնի բնութիւնը: Լիճեր, կանանչ սարեր, անտառներ, եւ նշանաւոր Ֆուճի Եաման:

Ամէն տեղ կան շատ մը լայն օթոռութներ, նոյնիսկ Թոքիոյի մէջ, ըլլայ օդային, ըլլայ ստորերկրեայ:

Մայրաքաղաքը շատ խճողուած է. գեղեցիկ չէ, ընդարձակ, ամէն տեղ կը փլցնեն եւ կը շինեն: Թոքիոյի ժողովուրդը կանուխէն կը պառկի, գիշերը տասնէ վերջ դժուար է բաց սրճարան մը գտնել: Լուսաւոր փայլուն պողոտաներ որոնք ամայի են գիշերը:

Մեթրօն եւ օթօպիւսները միշտ լեցուն են, մանաւանդ գործի երթալու ժամանակ, խռնուած են ամէն տեղ, հեղձուցիչ տաքին մէջ, ոչ մէկը կը բողոքէ, որոշ քաղաքավարութիւն մը կայ:

750.000 օտարական կայ Ճափոնի մէջ: Դժուար է վերջնական արտօնութիւն ըստանալ բնակելու: Ճարտարարուեստի հաստատութիւններն են որ կը ղրկեն իրենց մասնագէտները, նաեւ ելեւմտական եւ վաճառականական հաստատութիւններ ը:

Ի հարկէ շատ թիւով Ամերիկացիներ կան, եւ անոնք որ օտար լեզու մը գիտեն քիչ մը այդ ալ անգլերէնն է:

×

Մելամաղձոտ ժողովուրդ մը, որուն երգերը տխուր են. հին սովորութիւններ չեն մոռցուած, ըլլայ ընտանեկան, ըլլայ կրօնական, բայց շատ համակրութեամբ կը նային կաթոլիկ միսիոնէրներու վրայ, որոնք հաստատուած տարիներէ ի վեր, շատ մեծ ընկերային դեր մը կը կատարեն 600.000 քրիստոնեայ կայ Ճափոնցիներուն մէջ:

Բոլորին փափաքն է Ճափոնը դարձնել Ծայրագոյն Արեւելքի ճարտարագիտական եւ մշակութային երկիրը, ճանչցուելու մասնաւոր փափաք մը ունին, եւ ամէն բանէ առաջ կ'ուզեն որ նորագոյն ժողովուրդ մը նկատուին:

Քանի մը օրուան մէջ շատ դժուար է խոր տպաւորութիւն մը ունենալ այսքան վերապահ ժողովուրդէ մը, սակայն կարելի է ըսել թէ այսօրուան Ճափոնցին ամէն բանէ առաջ կ'ուզէ ազատ, խաղաղասէր եւ մարդամօտ ժողովուրդի մը տպաւորութիւնը ձգել:

Կ'ուզէ իշխել տնտեսական մարզին մէջ, եւ ամէն ճիգ կ'ընէ ատոր համար: Այս է պատճառը որ հաճոյակատար է, ընկերական եւ ժպտուն:

Երկիրը խիկապէս հմայիչ է, հին յիշատակարանները ապացոյցն են իր մեծ անցեալին, աւանդութիւնները միշտ կը յարգուին եւ հակառակ ամէն բան նորագոյն վիճակի հասցնելու բուռն փափաքին, Ճափոնցին կ'ուզէ պահել նաեւ իր հին դրոշմը:

Մեզի համար շատ դժուար է հասկնալ ինչպէս որ պէտք է, Ճափոնցին եւ իր երկիրը, բայց կարելի է ըսել թէ ասիական այս գեղեցիկ երկիրը նոր ճամբայ մըն է ընտրած, ամէն տեղ ներկայ ըլլալ, ճանչնալ եւ ճանչցուիլ, տիրել շատ մը տնտեսական շուկաներու, աշխարհի ամէն կողմը:

Ճարպիկ եւ աշխատասէր, հայրենասէր բայց մեծապէս խաղաղասէր, այսօրուան Ճափոնը կախարդային հմայք մը ունի, հակառակ իր ժխորին, իր լոյսերուն եւ իր անսահման բնակչութեան:

Հին եւ աւանդապահ ժողովուրդ մը, որ չէ մոռցած 1945ի փլուզումը, եւ որ կ'ուզէ ներկայ աշխարհին մէջ դարձեալ բարձր դիրք մը գրաւել, խաղաղութեան եւ ազատութեան շնորհիւ:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ
ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ՄԷՋ

Օգոստոս 14... գեղեցիկ է օդը եւ պայծառ այս առաւօտ, Պելֆոնթէնի կապուտակ երկնքի տակ, եւ արեւը շատոնց ծագած է ու կը սփռէ իր կենսատու ճառագայթները, Ժիւռայի լեռներուն ու բարձունքներուն վրայ:

Մասնաւոր եռուզեռ մը կայ նաեւ Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանին մէջ եւ պատրաստութիւններ կը տեսնուին Աստուածածնի տօնակատարութեան եւ աւանդական խաղողօրհնութեան համար, եւ այս առթիւ կազմակերպուած դաշտահանդէսին մասին:

Բացօթեայ պատարագին համար սեղան – խորանի պատրաստութիւն, ձայնասփիւռի զետեղում, նստարաններու տեղաւորում, եւ վերջապէս նախապատրաստութիւններ ծնողքներն ու հիւրերը պատշաճօրէն ընդունելու համար:

Մաքուր, կոկիկ հագուած են մեր փոքրիկները, եւ անհամբեր կը սպասեն իրենց ծնողքներու ժամանումին, որոնք կառքերով կուգան հետզհետէ Փարիզէն, Լիոնէն, Մարսէյլէն եւ զանազան վայրերէ:

Ժամը 9 է, բոլոր պզտիկները շարք - շարք կեցած, բարեւի, կ'երգեն «Յառաջ Նահատակ» քայլերգը, եւ երեք դրօշներ՝ հայկական եւ Ֆրանսական եռագոյները եւ Կր. Կապ. Խաչինը, յամրաբար վեր կը բարձրանան ու կը ծածանին: Յուզիչ է պահը եւ վեհապանծ:

Ժամը 10,30ին կը հասնի նաեւ Տէսինի հոգեւոր հովիւ Վահան Վրդ. Թօփալեան, որ մասնաւոր հրաւէրով կուգար պատարագելու: Պատարագի երգեցողութիւնը եղաւ կայանի առաջնորդ – առաջնորդուհիներու կողմէ եւ երկիւղած մասնակցութեամբ փոքրիկներուն եւ ծնողքներուն, հաղորդուեցան մեծ ու պզտիկ եւ հայկական հոգեզմայլ մեղեդիներն ու խնկանուէր մաղթանքները, անգամ մը եւս արձագանգեցին Ժիւռայի բարձրաբերձ լեռներուն ու սարերուն վրայ:

Կէս օր է, փոքրիկները խումբ–խումբ կը մտնեն ճաշարան, եւ իրենց խմբապետներու առաջնորդութեամբ կը գրաւեն իրենց տեղերը, կ'աղօթեն ու կը ճաշակեն «վարպետ»ին պատրաստած համեղ կերակուրները, մինչ այդ՝ մեծերը, դուրսը մտերմիկ զրոյցներ կ'ունենան իրարու հետ, եւ կ'առնեն իրենց «ախորժաբեր» - ները. այսօրուան համար մասնաւորապէս պատրաստուած «պիֆէ»ն, լի զանազան աղանդերներով եւ խմիչքներով:

Բայց... ներսէն կը լսուի փոքրիկներուն «զլխութիւն սեղանոյս»ի թոթովումը, եւ քիչ վերջ արդէն, ծնողքներն են որ կը հրաւիրուին ճաշելու, որոնք կ'ուտեն նոյնքան ախորժակով, կայանի տնօ-

ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՍԱՏԻՐԱԿԱՆ

ԻՆՔՆԱՍՏՈՒԳՈՒՄ

1.

Հազար ինը հարիւր արբանեակների թուականներին, փոքր մեծութեան եւ միջին համբաւի տէր մի արձակագիր, անյայտացաւ մեծ քաղաքի ոլորտներում:

Նրա զբաղեցրած հիւրանոցի համար հեռախօսը հնչեց մի քանի անգամ, իսկ ընկալուչը տեղից չշարժուեց եւ կարծես աւելի յարմար կերպով ծանրացաւ լծակների վրայ: Հեռախօսը գնգաց օրուայ տարբեր ժամերին, գնգաց երկրորդ, երրորդ օրը, ոչ մի պատասխան: Զանգահարում էին նրա հետ նոյն քաղաքը ժամանած ընկերները, երկու բանաստեղծ եւ մի քննադատ, եկել էին գործով, գործուղումով, իսկ բոլոր գործերի բանալին գտնւում էր նրա ձեռքին, որովհետեւ նա միջին համբաւի տէր եւ աւելի միջին մեծութեան արձակագիր լինելուց աւելի համբաւաւոր էր, որպէս քաղաքի գրական կազմակերպութեան առաջին, երկրորդ, երրորդ նախագահ...

Հիւրանոցի 15րդ յարկի հերթապահուհին մտահոգ ընկերներին յայտնեց, որ 158րդ սենեակի բնակիչը բանալին չի յանձնել եւ որ նա ընդհանրապէս հիւրանոցում չի գիշերում:

— Հապա ուրե՞ղ է գիշերում, վրդովուեց չուտ բռնկող բանաստեղծը, չգիտես ինչու ձայնը եւ ուսերը բարձրացնելով:

— Ցամենայն դէպս ոչ ինձ մօտ, — խորին անտարբերութեամբ պատասխանեց 15րդ յարկի երիտասարդ ու չիկահեր հերթապահուհին:

Տիրեց լռութիւն:

— Իսկ դուք երկրորդ բանալի չունէ՞ք, հարցրեց բարձրահասակ քննադատը, ըսպիտակ թաշկինակով ակնոցները մաքրելով:

— Ունենք:

— Վատ չէր լինի, եթէ...

— Գնանք, — ասում է հերթապահուհին, վերցնում է մի բանալի, եւ երեք ընկերները հետեւում են նրան: Աղջիկը բաց է անում համարներից մէկի դուռը, եւ նրանք ներս են մտնում: Արտասովոր ոչինչ: Աթոռի վրայ անյայտ կորածի ճամբորդական պայուսակը, սեղանի վրայ նրա վերջին գրքից մի քանի օրինակ, որ չգիտես ինչու, նա վերցրել է հետը «Շիպկա» սիկարէթի չբացուած մի տուփ...

— Սենեակը հաւաքուած է, ի հարկէ, — ասում է հերթապահուհին:

Զանձրացած եւ դժգոհ դէմքով, երկրորդ բանաստեղծը, մի բան արած լինելու համար, բացում է պահարանի դուռը:

— Դժուար թէ նա այդտեղ մտած լինի, — դատում է աղջիկը, — որքան գիտեմ նա լուրջ մարդ էր:

Նրանք դուրս եկան. հրաժեշտ տալու ժամանակ երեքից մէկը — երեւի քննադատը, մի բան ասած լինելու համար հարցրեց.

— Իսկ նրա անձագի՞րը...

— Վերադարձուած է իրեն. գրանցուած է:

«Ե՞րբ հասցրին», — մտքում քննեց եւ դատեց քննադատը, եւ նրանք հիւրանոցից դուրս եկան:

«Ե՞րբ հարցրին», — մտքում քննեց եւ դատեց քննադատը, երբ 3 ընկերները ներս մտան երկրորդական հիւրանոցի երեք մահճակալով կահաւորուած ընդարձակ համարը:

— Ի՞նչը, — հարցրեց բանաստեղծներից մէկը:

— Գրանցել եւ անձնագիրը վերադարձնել:

— Այդ ի՞նչ կապ ունի գործի հետ:

— Կապ ունի, — պնդեց քննադատը, — այդ սրիկան... — Նա լռեց եւ մտածեց, որ անյայտ կորածը դեռ կարող է յայտնուել, — աղետեալը պարզապէս գտնւում է չիկահեր հերթապահուհու տանը եւ մեզ վրայ ծիծաղում է:

— Իսկ ինչո՞ւ համար, — հարցրեց ձանձրացող բանաստեղծը բազկաթոռի վրայ յարմար տեղաւորուելով:

— Ստեղծագործական նոր լիցք ստանալու համար, — ծիծաղեց բռնկուողը, — ես տեսնում եմ, որ դուք գնում էք Զեխովի Շուշտական լուցկու հետքերով...

— Նրանից ամէն ինչ կարելի է սպասել, — փնթփնթաց քննադատը, նորից մտածելով, որ իրենց գրական կազմակերպութեան կորած նախագահը դեռ կարող է գտնուել:

Ճաշից յետոյ հնչեց հեռախօսի զանգը: Լսափող վերցրեց քննադատը:

— Այո՛, այո՛, տանն ենք... խնդրեմ... խնդրե՛մ, — լսափողը զգուշութեամբ դըրեց լծակին: — Վեստիպիւլի՛ց, — յայտարարեց նա, — ինչ–որ մէկը մեզ մօտ է բարձրանում:

Դուռը ծեծեցին եւ ներս մտաւ միլիցիայի մի լէյտենանտ եւ գլխի շարժումով բարեւեց:

— Մենք զանգահարեցինք Գրողների Միութիւն եւ այնտեղից ստացանք ձեր հասցէն: Ուրե՞ղ է ձեր չորրորդ ընկերը:

— Նա... անյայտացե՛լ է, — պատասխանեց քննադատը:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(1 – Շար.)

…րէնութեան եւ անձնակազմի կողմէ մատուցուած, սիրոյ այդ ճաշը:

Ժամը 16ն է արդէն, եւ շուտով պէտք է նստարանները դուրս հանել գեղարուեստական հանդէսին համար: «Շէֆ» Կարօն հանդէսը բացուած կը յայտարարէ եւ յաջորդաբար կը հրաւիրէ մեր սիրասուն փոքրիկները, որոնք կարդալ, իրենց խմբապետներու առաջնորդութեամբ ցոյց կուտան իրենց շնորհները, արտասանութիւններով, երգերով ու պարերով եւ կը հրաւիրէ Պր. Յ. Հարէլեանը, երկու խօսք ընելու այս օրուան հանդիսութեան առթիւ, որ հակիրճ ակնարկ մը նետելէ յետոյ Կապ. Խաչի բարենպատակ գործունէութեան եւ ազգօգուտ ձեռնարկներուն վրայ, մասնաւորաբար ծանրացաւ հայապահպանման համար իր տարած աշխատանքներուն վրայ, պահելով չարաթօրեայ դպրոցներ եւ հայ մանուկներուն սորվեցնելու Մեսրոպեան սուրբ տառերը՝ Ա. Բ. Գ.ը եւ անոնց մանկական հոգիին մէջ վառ պահելու ազգային գիտակցումը, ու ըսաւ. «մեր մանուկները... ամէն ազգ, մասնաւոր գուրգուրանք եւ հոգածութիւն ցոյց կուտայ իր մանուկներուն եւ երիտասարդութեան հանդէպ, որովհետեւ գիտեն թէ ազգի մը կենսունակութեան եւ յարատեւութեան աւիշն են անոնք, իսկ մենք, աւելի քան երբեք պէտք ունինք անոնց հայեցի դաստիարակութեան, աշխարհի չորս ծագերուն ցրուած, անդաստական մեր կեանքին մէջ: Ֆր. Կապ. Խաչն ալ անտարբեր չէր կրնար մնալ համազգային այդ ճիգերուն եւ շարժումին մէջ, եւ որպէս գինուորեալներ այդ նուիրական նպատակին, հիմը դրին, ի գին ամէն զոհողութեան այս կայանին, ուր մեր սիրելի փոքրիկները կը վայելեն ամէն գուրգուրանք եւ հոգածութիւն, եւ անոնց մանուկ հոգիներուն մէջ կ'արծարծուի հայկական ոգին եւ ազգային գիտակցումները:

«Մենք որ, այս օրերուս, առիթը ունեցանք յաճախ այցելելու կայան եւ մօտէն ծանօթանալու կայանի ներքին կեանքին, կը գնահատենք իւրաքանչիւր առաջնորդ – առաջնորդուհիի տարած աշխատանքները, սիրալիր վարմունքը իրենց վստահուած փոքրիկներուն հանդէպ, իմաստուն տնօրէնութեամբ Տիկին Գազազեանի: Թող ներուի մեզի, որ պահիկ մը մոռնալով իր ներկայութիւնը եւ առանց երբեք ուզելու վիրաւորել իր համեստութիւնը ըսեմ թէ, անխոնջ եւ եռանդուն նուիրեալ մըն է, որ որպէս մայր կը գուրգուրայ փոքրիկներուն վրայ. չէ՞ որ անոնց մայրիկները հեռու կը գտնուին եւ «Տիկինը» կը փոխարինէ զանոնք, հետեւաբար իրենք ալ պէտք է բարի ըլլան, հնազանդ, ջանան չնեղացնել «Տիկինը», եւ սիրելի ըլլալ անոր: Յիշենք նաեւ «վարպետը», որուն պատրաստած համեղ կերակուրները հաճոյքով եւ ախորժակով կ'ուտեն մեր փոքրիկները:

«Հաճոյքով եւ գոհունակութեամբ չդիտեցի՞ք միթէ, անոնց նազելի պարերն ու արտասանութիւններն ու երգերը, եւ անոնց վառվռուն աչուկներն ու կլորիկ այտերը, կենսուրախ ժպիտը: Այս բոլորը կայանն է որ կուտայ անոնց, իր անձնակազմով, զուլալ օդով եւ մտերմիկ միջավայրով:

«Սակայն, աւա՜ղ, քանիներ զրկուեցան այս տարի, տեղի անբաւարարութեան պատճառով եւ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղերը ստիպուած եղան մերժել չա՜տ դիմումներ, դժգոհութիւն եւ ցաւ պատճառելով ծնողքներուն:

«Այս կացութեան պէտք էր դարման մը գտնել, եւ Կապոյտ Խաչի շրջնային վարչութիւնը յանդուգն որոշում մը տուած է այլեւս, չինել երկրորդ շէնք մը, վստահ ըլլալով հայ ժողովուրդի զոհարերութեան, եւ Կապոյտ Խաչի ունեցած լայն ժողովրդականութեան վրայ: Կը ցաւինք որ անձնական կարեւոր պատճառներով, շրջանային վարչութեան ժրաջան նախագահուհի Օր. Ա. Առաքելեան մեր մէջ չի գտնուիր, լայն տեղեկութիւններ տալու համար այդ ուղղութեամբ եղած աշխատանքներու մասին, որոնց իր օգտակար թելադրութիւնները եւ գործօն աջակցութիւնը կը բերէ նաեւ Պր. Ն. Նիկողոսեան: Յոյս ունինք, որ գալ տարի կ'իրականանայ այդ ծրագիրը եւ կը գոհացնեն բոլոր դիմումները:

«Ջանանք ուրեմն վառ պահել Հայկականութեան այս կեդրոնը, կայանը, որ «բոյնն է հայ մանուկին», եւ աշխատինք որ տարուէ տարի ան աւելի չէննայ, բարգաւաճի եւ ծառայէ իր նպատակին՝ ազգապահպանում եւ պատուար այլասերումի:

«Կեցցէ՛ ուրեմն Ֆրանսահայ գաղութը, որ միշտ նեցուկ կանգնած է Կապոյտ Խաչի բոլոր բարենպատակ ձեռնարկներուն, կեցցէ՛ Կապոյտ Խաչը եւ մանուկներու այնքան սիրելի օդափոխութեան կայանը, իր բոլոր նուիրեալ անձնակազմով: Եթէ նորահաս սերունդի մէջ ունինք գիտակից սաներ Մուրատեան վարժարանի եւ սանուհիներ Դպրոցասէրի, վստահաբար ունինք նաեւ Կապոյտ Խաչի կայանի սաներ: Կեցցե՛ն բոլորը»:

Խօսեցաւ նոյնպէս Տիկին Գազազեան, շնորհակալութիւն յայտնելով բոլոր ներկաներուն, եւ վստահեցնելով զանոնք թէ իրենց զաւակները յանձնուած են գորովալի ձեռքերու եւ կը վայելեն ամէն խնամք: Տուաւ ներքին կեանքի մանրամասնութիւնները եւ համերաշխ գործակցութիւնը տնօրէնութեան եւ անձնակազմի միջեւ, ըսելով թէ «կայանը պարզ քոլոնի մը չէ, կայանը հայ տուն մըն է, նահապետական, իր ոգիներով եւ թոռներով» ու կարդաց ցանկը վերջերս եղած նուիրատուութիւններու, ներկաներն ալ ինքնաբուխ մասնակցեցան այդ նուիրատուութեան եւ քիչ ժամանակուան մէջ գոյացաւ ութ հազար ֆրանք:

Հանդէսի փակման խօսքը ըրաւ հայր սուրբը, ըսելով թէ «իւրաքանչիւրս պէտք է սիրենք այս կայանը, որովհետեւ Հայութեան կը պատկանի ան, եւ գուրգուրանք անոր վրայ որպէս իւրաքանչիւրիս անձնական սեփականութիւնը, եւ աշխատինք որ տարուէ տարի աւելի բարգաւաճի, քանի որ մեր իսկ փոքրիկներու տունն է, ուր կը վայելեն ամէն գուրգուրանք եւ հոգածութիւն եւ հայեցի դաստիարակութիւն»: Տուաւ իր օրհնութիւնները եւ Տէրունական աղօթքով վերջացաւ մանկական ու գեղարուեստական այս բացօթեայ հանդէսը:

Ուրախ են բոլոր փոքրիկները որ առիթը տրուեցաւ ցոյց տալու իրենց շնորհները, եւ ուրախ են նաեւ ծնողքներն ու բոլոր այցելուները, տեսնելով իրենց սիրասուն զաւակները կազդուրուած եւ քաջառողջ վիճակի մէջ:

«ՊԱՐՏԻԶԱՅԹԻ»

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

Քոլէճական ներհուն դասախօս, Հայունեաց վարժարանի ուսուցչական չքախումբէն, քաջ հայկաբան եւ հատընտիր ու նկարագեղ էջերու բարձրաթռիչ հեղինակ:

Ունեցաւ լուսաւոր կեանք մը եւ իրեն առաջնորդ ընտրեց բարոյական փիլիսոփայութեան անշէջ աստղերը, դասախօսեց անոնց ցոլքերը պահելով իր աչքերուն մէջ, եւ ստորագրեց գրական արժէք ունեցող տպաւորիչ եւ գեղահիւս էջեր, թերթերու եւ հանդէսներու մէջ:

Իր անձէն եւ իր գաղափարական աշխատանքէն կը մնայ այսօր խնկաւէտ յիշատակ մը, մաքուր իր թողած հոգեկան մթնոլորտին չափ, որ իր երկը կը գեղեցկացնէ եւ մարդկայնական շեշտը մը կը դնէ անոր մէջ:

Յովհաննէս Ալիքսանեան անհատին եւ ընկերութեան վերելքն է որ սպաշտպանեց համայնական փլուզումի ճամբուն վրայ, եւ ցոյց տուաւ յեղաշրջումի ճանապարհը, գեղեցկութեան եւ իմաստութեան լոյսին տակ:

Միշտ հետեւորդը մնաց այն սարձրագոյն հոգիներուն եւ մտածողներուն, որ կոչուեցան Սփենսըր, Էմըրսըն կամ Քարլայլ:

ԾԻԾԵՌՆԱԿ

ՄՏՔԵՐ

Եթէ կինը իր սիրածներուն հետ վարուէր ինչպէս կը վարուի իր չսիրածներուն հետ, այն ատեն անոնք զինքը կը սիրէին:

×

Երիտասարդները չեն գիտեր թէ ի՛նչ է երիտասարդութիւնը, ծերանալով է որ կը հասկցուի:

Ռ. ՏԸ ՖԼԷՐՍ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ԳԱՆՁԱՐԱՆ

Երեւանի գրադարանը, որ ունի վեց միլիոնէ աւելի գիրք, ունի նաեւ գիւան մը, որ կը նկատուի «անձեռնմխելի», քանի որ հոն ի պահ կը մնան հազուագիւտ գիրքերու օրինակներ:

Ամէնէն հին առաջին գիրքը, տպագրութեան իմաստով, «Պարզատումար»ն է, որ լոյս տեսած է 1512ին, Վենետիկ, Յակոբ Մեղապարտի ձեռքով: Դիւանին մէջ կը գտնուին նաեւ 1513ին անոր կողմէ հրատարակուած «Ուրբաթագիրք»ն ու «Տաղարան»ը, որոնք տպագրութեան տեսակէտէն պատմական մեծ արժէք կը ներկայացնեն:

Գրադարանը տարիներու ընթացքին հաւաքած է ԺԷ.–ԺԸ. դարերու հայերէն արժէքաւոր հրատարակութիւններ, որոնք լոյս են տեսած Վենետիկ, Ամսթերտամ, Լիվոռն, Մարսէյլ, Պոլիս, Թրիէսթ եւ այլ քաղաքներ:

Բաւական հարուստ է գրադարանի հայերէն հազուագիւտ գրական գործերու հաւաքածոն: Այդ գիրքերէն «Հարանց վարքը»՝ տպագրուած 1641ին, Նոր Ջուղայի տպարանը, Շնորհալիի «Յիսուս որդի» բանաստեղծութեան առաջին հրատարակութիւնը (1643, Վենետիկ), հայերէն առաջին քարտէսը՝ «Աշխարհացոյցը» (1695, Ամսթերտամ) եւ, վերջապէս, տպագիր առաջին պարբերականը՝ «Ազդարար» (Մատրաս, 1794), Մատրասի եւ Կալկաթայի միւս հրատարակութիւնները՝ «Նոր տետրակ, որ կոչի Յորդորակ», «Որոգայթ փառաց» եւայլն: Հոն կը գտնուի նաեւ հայրենիքի մէջ լոյս տեսած առաջին գիրքը՝ Սիմոն Երեւանցիի «Զբօսարան հոգեւոր» աղօթագիրքը, որ հրատարակուած է 1772ին, Էջմիածին: Հնատիպ գիրքերու մէջ առանձին տեղ կը գրաւեն մեր պատմագիրներուն՝ Խորենացիի, Եղիշէի, Բիւզանդի, Կորյունի եւ միւսներու գործերուն առաջին հրատարակութիւնները:

×

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ մեռած է Ալեքսանդր Խարազեան, հայրը Փարիզի խորհրդային դեսպանատան նախկին Ա. քարտուղար՝ Մարատ Խարազեանի:

×

Իր մահկանացուն կնքած է նաեւ Սուրէն Բարայեան, որ անդամ էր Հայկական Հեռագրական գործակալութեան եւ թղթակից «Սովետ. Հայաստան» օրաթերթին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա. ՄԱՍ

ԱՅԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

Ժ.

ԳԻՇԵՐ ՄԸ ՀԱՐԷՄԻ ՄԷՋ

Ոսկեղջիւրի խորշին վրայ բացուած ապարանքի մը պատուհանը, գիշերուան ժամերուն հանդիսատեսին աչքին կրնայ գեղանկար տեսարան մը պարզել երբ վերէն սահող լուսինը ատոր ջուրերուն վրայ ցոլայ:

Ոսկեղջիւրի խորշին ջուրերը շատ անգամ գոյներու տարօրինակ փոփոխում մը կը ներկայացնեն:

Անոնց գիշերային քունը մութ կապոյտ է, առաւօտեան զարթնումը սպիտակ, բարկութիւնին՝ երբ փոքրիկ չոգենաւներու տորմիղ մը հանդարտութիւննին կը խանգարուի կանանչ, իսկ դեղին է երեկոյեան քունի տրամադրութիւննին:

Ոսկեղջիւրի խորշը ջրային գետնաուիծն է:

Այն պատուհանը ուր ընթերցողը պիտի առաջնորդենք, գիշերուան ժամերուն հանդիսատեսին աչքին գեղանկար տեսարան մը կը պատկերացնէ:

Այդ տեսարանը խառնաշփոթ նկարի մը կը նմանի որուն խոշոր գիծերը սակայն գեղեցիկ համախմբում մը կը կազմեն:

Իրենց մութ կապոյտ քունին մէջ խորասուզուած խորշին ջուրերը վերէն սահող լուսնին ցոլացումը կը հիւրասիրեն:

Հանդիպակաց կողմը, կամուրջէն աջ թեւին վրայ դէպի Սերասքէրաթ, Այա-Սոֆիայի, Նուրի Օսմանիէի, Սուլթան-Պայազիտի մզկիթներուն մինարէներէն եւ Սերասքէրաթի աշտարակէն կցկտուր գիծերով ընդհատուած կը բարձրանայ Պոլսոյ զանգուածը:

Գիշերը այդ մինարէները հեռուէն երկիր գահավիժած եւ սակայն դեռ երկինքը սպառնացող տիտանի մը ձեռքերուն կը նմանին:

Այդ գիշեր, Ոսկեղջիւրի խորշին վրայ բարձրացող ապարանքին բաց պատուհանին առջեւ պարզուող տեսարանը կարող էր ամենադժուարահաճ ակնարկի մը անգամ մասնաւոր հիացումը գրաւել:

Բնութեան այն վայրկեաններէն մին էր ուր գոգցես նա կը վերածնի եւ նոր ձեւի մը տակ կը ներկայանայ:

Գիշերուան այդ ժամուն, ապարանքին աւելի պատշգամի նմանող մէկ պատուհանին առջեւ նստած կին մը, կռնակը սենեակին ներքնակողմը դարձուցած անձկագին կը սպասէր:

Սեղանի մը վրայ դրուած փոքրիկ կանթեղ մը, կարմիր լուսամփոփի մը մէջէն աղօտ լոյս մը կը սփռէր եւ սենեակին խորհրդաւորութիւնը առաւել եւս կ'աւելցնէր:

Այդ սենեակը ննջասենեակ մըն էր:

Սեղանին քովը բարակ վարագոյրով ծածկուած անկողին մը դրուած էր:

Այդ անկողինը այնպիսի ձեւով մը յարդարուած էր որ, հանդիսատես մը պիտի կրնար դիւրութեամբ կռահել թէ՝ ատիկա այր մը թուելու սահմանուած պերճութիւնէ մը անկողինն էր:

Պչրասիրութեան մէջ խորհրդաւոր, մասնաւոր արտայայտութիւն մը կայ որ գիշերանոցի մը կուրծքին վրայի բացուածքէն կը սկսի եւ անկողնի մը վարագոյրներու բացուածքով կը վերջանայ: Մէկ կէտէն մինչեւ միւսը բազմաթիւ մանրամասնութիւններ կը միջամտեն, որոնք որքան աւելի շատ բացատրութիւններ տան այնքան աւելի խորհրդաւորութիւնը եւ շփոթութիւնը կ'աւելցնեն:

Եթէ մարդ կարենար պատուհանին առջեւ նստող կնոջ այդ սենեակը ակնախտիղ լոյսով մը լուսաւորել, այդ լոյսով ան սենեակին խորհրդաւորութիւնը ա՛լ աւելի պիտի աւելցնէր:

Որովհետեւ, միեւնոյն ատեն պատուհանին քով աթոռակի մը վրայ նստած անխմանալի Սփինքս մը պիտի տեսնէր:

Եւ այդ տեսակ Սփինքսի մը համար լոյսը ազդեցութիւն չունի, որքան աւելի լուսաւորես զայն, այնքան աւելի կը զարմանաս իր խորհրդաւորութենէն:

Այդ Սփինքսը իր ամբողջ մարմինը ծածկող երկայն հագուստ մը հագած էր, որուն սպիտակութիւնը լուսնոյ լոյսին տակ, համարձակօրէն բացուած կուրծքին եւ մարմնեղ վզին սպիտակութեանը հետ ուրուացնոր շարունակութիւն մը կը կազմէր:

Եթէ այդ կուրծքը մերթ ընդ մերթ ելած հառաչանքի ելեւէջներէն չցնցուէր եւ եթէ իր վրայ ծփացող լուսնի լոյսը, արտին յաջորդական տրոփիւնները բատուերացեալ գիծերով չգծագրէր, մարդ պիտի կրնար ըսել թէ այդտեղ հեշտանքէ զրկուած ծերուկ փաշա մը, իբրեւ անցեալ կեանքի մը յիշատակ, երեւակայական հուրիի մը արձանը զետեղած էր:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան կեդր. Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Արմենակ եւ Հմայեակ Հիւսեան եղբայրներուն եւ բոլոր ընտանեկան այլ պարագաներուն, իրենց մօր եւ ազգականին՝ Տիկին Հիւսեանի *մահուան առթիւ:*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԽՄԻ.— Տէր եւ Տիկին Լեւոն Դանիէլեան, Օր. Քրիսթին Դանիէլեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ներկիզ, Օր. Մարթին Դանիէլեան, Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Դանիէլեան եւ համայն ընտանեկան պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց խոր վշտին, իրենց զաւկին, եղբօր, թոռան եւ քրոջ զաւկին՝

ԱՒԵՏԻՍ–ԱԼԷՆ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆԻ

արկածալի մահուան առթիւ, որ պատահեցաւ Յուլիս 22ին, 21 տարեկանին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԷՆ

ՓԱՐԻԶ

Խումբը կը հասնի, Կիրակի, Օգոս. 29, կէսօրէ ետք ժամը 5ին առեններ, Սքուար Մոնթոլոն:

ԼԻՈՆ

Խումբը կը հասնի Լիոնի Հայոց եկեղեցին Ռիւ Պուալօ, կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Խումբը կը հասնի Սէն–Շառլ կայարանը կէսօրէ ետք ժամը 5,15ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V

Avenue George V, Paris

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԿԱՅԱՆԻՆԻՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՄՕՆԻ ԱՌԹԻՒ

Տիկին Վ. Բամպակեան (Միլանօ) 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Աթթարեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Սողոմոնեանց (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Թումասեան (Փարիզ), Տիկիններ Ալփ.Մալվօ–Կարապետեան (Վիէն) 500ական, Տէր եւ Տիկին Պ. Մավեան (Փարիզ), Տիկին Հ. եւ Օր. Ա. Գազազեան (Փարիզ) 300ական, Պ. Նուպար Նիկողոսեան (Փարիզ) 250, Տէր եւ Տիկին Պատուական (Ալֆորվիլ), Օր. Օր. Պաչօղլանեան (Վալանս), Տէր եւ Տիկին Արարատ Մարգարեան (Պանեէօ) 200ական, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Պօրանեան (Միլանօ), Տէր եւ Տիկին Յ. Հարէլեան (Լիոն), Ժան Տօրումեան (Մարսէյլ) 150ական, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Ժան Յակոբեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Ականեան (Փարիզ) 100ական:

(Շար.)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Օժանդակ Տիկնանց Միութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները ժողովի 30 Օգոստոս, ժամը 3ին Պօմոնի Խորհրդարանին մէջ:

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի 11 Սեպտ. Խաչվերացի տօնին առթիւ, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի ձեռամբ Գեղամ Վրդ. Պաղտասարեանի: Այս առթիւ տեղի պիտի ունենայ մատաղօրհնութիւն: Անոնք որոնք ուխտ ունին եւ կը փափաքին մասնակցիլ մատաղօրհնութեան՝ հաճին արձանագրուիլ Թաղականութեան մօտ:

Ոչխարի զենումը պիտի կատարուի Ուրբաթ 9 Սեպտ. ժամը 3ին, եկեղեցւոյ փակը:

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

18րդ ցանկ

Պր. Պր. Հրանդ եւ Վաղգէն Բամպակեան եղբայրներ (Միլանօ, Իտալիա) 1496,03, Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան Տէսինի մասնաճիւղ 500, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մինասեան (Մարսիլիա) 250, Պր. Ժան Արապեան, Տէր եւ Տիկին Վարդեվառ Ղազարեան 150ական, Պր. Պր. Կարօ եւ Յակոբ Երանեան եղբայրներ (Սարսէլ), Պետրոս Տաղէսեան (Կոռլէ), Ռուբէն Մարկոսեան (Էփինէ), Տիկին Քնար Կէօէն (Արքէօյ), Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Զաքարեան, այրի Տիկին Շուշանիկ Օհանեան (Լանսէյ), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Արզումանեան, Կէրկէրեան ընտանիք, Պր. Կարօ Ծատուրեան, այրի Տիկին Արշալոյս (Լանսէյ), Պր. Գէորգ Մարգարեան (Լանսէյ), Պր. Մաթէոս Մաթոսեան (Տրանսի), Տոքթ. Արթիւր Հալվաճեան (Քազապլանքա) 100ական ֆրանք:

Նախկին գումար 85447,50

18րդ ցանկի գումար 3846,03

Ընդհ. գումար 89293,53 *ֆրանք:*

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 7ԻՆ

Յետագային մանրամասնութիւններ

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՑԱՏԿԱՅՈՒՄ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութիւնը ներկայիս կը յայտարարէ հասարակութեան թէ այժմէն կ'ընդունուին Ռափայէլ Մարկոսեան Հիմնադրամի յատկացումի դիմումնագիրները:

Ըստ հիմնադրին հաստատած կանոնագրութեան Մարկոսեան Հիմնադրամէն կրնան օգտուիլ ֆրանսաբնակ այն երիտասարդները որ նուազագոյն 15 տարեկան են, աւարտած են նախակրթարանի մը դասընթացքը, արձանագրուած են Արհեստագիտական վարժարան մը եւ իրենց դիմումը կը կատարեն ընթացիկ տարւոյ Սեպտեմբեր 10էն առաջ:

Դիմում կատարողները կը ստանան հարցարան մը, զայն ուշի ուշով կարդալէ եւ լեցնելէ վերջ, պարտին վերադարձնել Հ. Բ. Ը. Միութեան «Կրթական Յանձնախումբին» 11, Սքուար Ալպոնի, 75 – Փարիզ (16րդ): Այս Յանձնախումբը դիմումնագիրը եւ անոր կից փաստաթուղթերը քննելէ վերջ, կ'ընդունի կամ կը մերժէ դիմումը եւ կ'որոշէ սահմանուելիք յատկացման սակը:

Ըստ բարերարին փափաքին, այս օժանդակութիւնը կը կատարուի պատւոյ փոխառութեան ձեւով եւ զայն ստացողը յանձնառու պէտք է ըլլայ, մաս առ մաս վերադարձնելու Հիմնարկութեան, երբ ան կը սկսի շահիլ իր կեանքը:

Բաղձալի է նաեւ որ իրենց ուսումը աւարտելէ վերջ Մարկոսեան սաները անդամ արձանագրուին Հ. Բ. Ը. Միութեան:

Այս օժանդակութիւնը կը յատկացուի մէկ դպրոցական տարեշրջանի համար, սակայն եթէ աշակերտը իր յաջողութիւնը փաստող գրութեամբ մը ներկայացնէ նոր դիմում մը, կրնայ նորոգուիլ երկրորդ եւ ի հարկին երրորդ տարեշրջաններու համար եւս:

Յառաջիկայ 1971 – 1972 դպրոցական տարեշրջանին համար դիմումները պէտք է կատարուին այժմէն: Սեպտեմբեր 10էն ետք ըլլալիք դիմումները նկատի պիտի չառնուին:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները

1971–1972

Կ'ընդունուին բարեկիրթ եւ ուշիմ մանուկներ: Կ'աւանդուին պետական եւ ազգային ուսումներ եօթներորդ դասարանէն սկսեալ մինչեւ Աւարտական դասարան Classe Terminale).

Անոնք որ կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները, այժմէն փութան ապահովել տեղերը:

Direction du Collège Arménien
26, Rue Troyon — 92 - SEVRES
Tél. : 027-18-28

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԳԱՐՆԱՆ ՀԵՏ,
ԳԱՐՆԱՆ ՇՈՒՆՉ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU

Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Անոնք որոնք կը փափաքին արձանագրել իրենց աղջիկները պէտք է դիմեն վարժարան, ամէն օր, առաւօտեան ժամը 9–12:

Հեռաձայնի թիւ 927–01–72 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մշակոյթի Տան գրական երեկոն, Հոկտեմբեր 9ին, նուիրուած Զարենցի եւ Վարուժանի ֆրանսերէն թարգմանութեան գործերուն:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբի տարեկան ճաշը Հոկտ. 30ին:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը՝ Հոկտեմբեր 10ին :

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 13ին Շաբաթ գիշեր, Շարպոնիէռի շքեղ սրահներուն մէջ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 փր. Վեցամսեայ 50 փր.

Արտասահման Տար. 115 փր. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՕԳՈՍՏՈՍ

MERCREDI 25 AOUT 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12197

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.197

ԵՐԲ ԵՏ ԿԸ ՆԱՅԻՆՔ...

Ծննդեան եւ մահուան թուականներու հետ՝ ապրողներու միտքը ետ կ'երթայ յաճախ, դէպի անցեալի փառքեր ու տխրութիւններ, որոնք մեռնողներուն ու պատմութիւն դարձած իրողութիւններու ճամբով դաս մը կը բերեն ներկային. կը վկայեն արժէքներու, արժանիքներու, ընկրկումներու կամ նուաճումներու մասին՝ զորս պէտք է ենթարկել վերագնահատութեան, անոնցմէ ոգի մը կամ կեանքի ու գործի հանգանակ մը փոխանցելու համար ապրողներուն, — ինչո՞ւ չէ, մանաւանդ յետնորդ սերունդներուն:

Ոգեկոչելի այդ բացառիկ դէմքերէն մէկն է Յարութիւն ամիրա Պէզճեան (1771-1834), որ ծանօթ է «Գաղէզ Արթին» կոչումով, իբրեւ փողերապետ, ելեմտագէտ, պետական խորհրդական ու անձնական մտերիմ բարեկամ Սուլթան Մահմուտի: Ուսումով աղքատ այլ բնատուր ուշիմութեամբ հարուստ բացառիկ անձնաւորութիւն մը՝ որուն մեծութիւնը նուիրագործուած է Թրքահայութեան ժամանակակից պատմութեան մէջ, իբրեւ շինարար եւ բարերար անզոյգ Հայու. իբրեւ պայծառատես ամիրայի մը՝ որ դպրոցներու, եկեղեցիներու եւ հիւանդանոցներու կառուցման մէջ փնտռեց իր ժողովուրդի ընկերային վերելքի գլխաւոր կռուանները, Թրքահայութեան վերապահուած ազգային-հաւաքական կեանքի պայմաններուն մէջ:

Շա՛տ բան գրուած է իր մասին, վերջին հարիւր յիսուն տարիներու մեր տարեգրութեանց ու մամուլին մէջ, — յատկապէս Թէոդիկի ու պոլսահայ տարեգիրքերուն, Օրմանեանի «Ազգապատում»ին եւ պոլսական թէ արտասահմանեան թերթերու՝ որոնք ցայտուն դարձուցած են մեռնողին անմահութեան իրաւունքը, — ներկայ թէ գալոց սերունդներուն համար «բարերար»ի կոչումին իբրեւ լրիւ արժանի դէմք մը նկատուելու արդար համբաւն ու վարկը:

Այսօր ալ, իր ծննդեան երկհարիւրամեակին առթիւ, զինք ու իր գործը ոգեկոչողներու հիմնական նպատակն է շեշտել՝ թէ մեծութեան ճշմարիտ ըմբռնումը պէտք է գտնել ո՛չ թէ անձին սեփական զարգացման, անհատական փառքին ու հարստութեան, շողշողուն վկայականներուն կամ համաշխարհային դիրքին մէջ, այլ բացառապէս այն նպատակին՝ զոր ընծայած է ան իր հաւաքականութեան ու մարդկային իրականութեան:

Յարութիւն ամիրա Պէզճեանի յիսնամեայ հանրային գործունէութեան մէջ (1784-1834)՝ քննական որեւէ միտք առաւելապէս կը մղուի եզրակացնելու, թէ յատկապէս օսմանեան ու թրքական իշխանութեանց հետ յարաբերական մեր կեանքին մէջ, ընկերային եւ գաղափարական սկզբունքներէ աւելի՝ անհատական յարաբերութիւններն ու մարդիկ ճանչնալու յատկատեսութիւնը բարենպաստ եղած են համայնական մեր կեանքին:

Սուլթանական կայսրութեան մէջ տիրող մտայնութիւններուն եւ ընկերային-քաղաքական ըմբռնումներուն ծանօթ դաս մը մարդիկ (որոնց շարքին յատկապէս Յարութիւն ամիրայի բարոյական տիպարով առեւտրականներ և Օտեանի նման մտաւորականներ) կը ծառայէին այն համոզումին որ Թրքահայութեան վերապահուած պայմաններու մէջ, անհատական կապերն ու արքունիքի հետ ճկուն յարաբերութիւնները շատ աւելի անմիջական եւ դրական արդիւնք կրնան տալ՝ քան պաշտօնական բարդ ու փափուկ կապերով ապահովելի իրաւունքներ:

«Գաղէզ» Արթինի կեանքին ու գործունէութեան առարկայական վերծանումն ալ կուգայ փաստելու՝ թէ նախազարթօնքեան պոլսահայ եռուզեռին մէջ սուլթան Մահմուտ - Յարութիւն ամիրա մտերմութիւնը պսակուած է մեր ընդհանրական շահերուն տեսակէտով փայլուն հետեւութիւններով:

Երկու դարեր անցած են 1771էն ասդին. եւ եթէ այսօր Պոլսահայութիւնը առոյգ եւ աշխոյժ կը մնայ կրթական, հանրային եւ եկեղեցական իր ամէնէն կենսական կռուաններուն վրայ, մխիթարական այս իրողութեան մէջ պէտք է փնտռել Յարութիւն ամիրայի եւ «բարերար»ութեան անխաթար ըմբռնումին ծառայող ուրիշներու ալ պատմական նպաստը: Դարերու անցեալէն ներկային փոխանցուած են ո՛չ միայն նիւթեղէն շէնքեր (յիսունէ աւելի եկեղեցիներ, դպրոցներ, հիւանդանոցներ), այլեւ ու մանաւանդ եկեղեցասիրութեան, կրթասիրութեան, — ընկերային առողջ գիտակցութեան ոգի՛ն:

Արտասահմանեան ոչ մէկ գաղութի մէջ այնքան հարուստ աւանդութիւն մը ունին բարերարութեան զգացումն ու գրի ու մշակոյթի պաշտամունքը՝ որքան Թրքահայութեան, որ համազգային մեր ճակատագրական տարագրումէն ետք ալ իրեն հետ դէպի հայկական նոր գաղութներ տարաւ այդ սէրերն ու գիտակցութիւնները: Պահեց նուիրական աւանդութիւնը ոչ միայն Պոլսոյ կամ Թուրքիոյ մէջ. այլ եւ փոխադրեց դէպի իր նոր հանգրուանները:

Յարութիւն ամիրա Պէզճեանի երկհարիւրամեակը մեզ ետ կը տանի, դէպի փնտռտուքը այս ոգիին, — հանրային ծառայութեան անանձնական ըմբռնումին, որ, աւա՜ղ, տժգունած է, եթէ չէ իսկ չքացած: Մեր օրերուն, երբ բարերարութեան կոչումին հասնելու նիւթական միջոցները աւելի զարգացած են ու այդ վերադիրին թեկնածու դառնալու համար մարդոց թիւը անհամեմատօրէն աւելի է քան էր երբեմն, դժբախտաբար շա՛տ քիչերուն մօտ անայլայլ մնացած է սակայն ոգին եւ նուիրումի իսկական տրամադրութիւնը:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՐԼԻՆ
ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Երկուշաբթի օր, պատմական անկիւնադարձ մըն էր Պերլինի համար, ուր Չորսերը ստորագրեցին այն համաձայնագիրը, որու մանրամասնութիւնները տուած էինք Կիրակի օրուան մեր թիւով: «Հարցը կարգադրուած է» կը յայտարարէր խորհրդային դեսպանը: Հարկ եղած էր սակայն 33 նիստեր, որոնք աւելի քան 150 ժամ տեւած էին, որպէսզի կարելի ըլլայ արդիւնքի մը հասնիլ:

Ամէն բան սկսած էր ասկէ 27 տարի առաջ: Արդարեւ 1945 Մայիս 2ին էր որ խորհրդային զօրքը Պերլին կը մտնէր եւ Յուլիս մէկին՝ Անգլիացիները, Ֆրանսացիները եւ Ամերիկացիները:

Յուլիս 30ին կը սկսէր գործել միջդաշնակցային Քոմանտանթուրը (հրամանատարութիւնը): Յուլիս 17էն Օգոստոս 2 Փոցտամի ժողովը կը վաւերացնէր 1944-1945ի Լոնտոնի համաձայնագրերը: 1947 Յունիս 24ին, Քոմանտանթուրի խորհրդային ներկայացուցիչը կը մերժէ վաւերացնել Էրնսթ Ռոյթըրի ընտրութիւնը իբրեւ քաղաքապետ Պերլինի:

1948 Յունիսին կը կատարուի դրամական բարեփոխումը եւ նոյն ամսու վերջաւորութեան կը սկսի պլօքիւսը: Դաշնակիցները կը պատասխանեն օդային կամուրջ մը հաստատելով գրաւման իրենց շրջաններուն հետ եւ Յուլիս մէկին, վերջ կը գտնէ Չորսերու հաւաքական վարչութիւնը: Նոյեմբեր 30ին խորհրդային Ռուսիա առանձին Թաղապետութիւն մը կը հաստատէ իր շրջանին մէջ եւ Դեկտ. 5ին Ռոյթըր Արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետ կ'ընտրուի:

1949ին պլօքիւսը կը վերնայ: 170 միլիոն տոլար արժած էր դաշնակից երեք Պետութեանց եւ Յունիս 21ին Փարիզի մէջ կը ստորագրուի Իէսուփ-Մալիք համաձայնագիրը, որ ազատ մուտք կ'երաշխաւորէ Արեւմտեան Պերլին: Սեպտեմբեր 21ին կը ծնի գերման Դաշնակցային Հանրապետութիւնը, Ատընաուր վարչապետ է: Հոկտեմբերին Արեւմտեանները հաւաքական սահմանադրութիւն մը կը հաստատեն Պերլինի իրենց գրաւեալ երեք գօտիներուն համար: Հոկտեմբեր 7ին ծնունդ կ'առնէ Ժողովրդավար Գերմանիոյ Հանրապետութիւնը, որու մայրաքաղաքը կը դառնայ՝ Արեւելեան Պերլին:

1952 Մայիս 26ին, վերջ կը գտնէ Արեւմտեան Դաշնակիցներու գրաւման կանոնագիրը Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, բայց միաժամանակ Երեք Մեծերը յանձնառու կ'ըլլան Պերլին մնալ ցորչափ «իրենց պատասխանատուութիւնները պահանջեն»: 1953ին խորհրդային զօրքը կը միջամտէ երբ բանուորական ապստամբութիւն մը կը ծագէր Արեւելեան Պերլին: 267 մեռեալ եւ 1071 վիրաւոր կայ:

1958 Նոյեմբեր 25ին, Խրուշչեւ վերջնագիր կուտայ՝ բոլոր զօրքերը պէտք է քաշուին եւ մինչեւ վեց ամիս «ազատ քաղաք» մը պիտի ստեղծուի, որու բոլոր մուտքերն ու ելքերը պիտի անցնին Ժողովրդավար Գերմանիոյ ձեռքը: Դաշնակիցները կը մերժեն: 1959ին Ամերիկայի Արտաքին նախարարը հաշտութեան ծրագիր մը կը ներկայացնէ, Խորհ. Միութիւնը իր կարգին հակառաջարկներ կը բերէ:

1961 «պատին» տարին է: Նախ Յունիս 4ին, Խրուշչեւ Քենըտիի հետ կը տեսնուի Վիէննայի մէջ, Յունիսին Խրուշչեւ կրկին կը բերէ իր առաջարկը Պերլինի մասին, զայն ապազինուած ազատ քաղաքի վերածել: Կրկին մերժում դաշնակիցներուն կողմէ: Օգոստոս 13ին գօտիներու միջեւ սահմանները կը փակուին Արեւելեան Գերմանիոյ կողմէ եւ պատ մը կը շինուի որ երկուքի կը բաժնէ Պերլինը: Օգոստոս 20ին 15 հազար ամերիկացի զինուոր Պերլին կը հասնին եւ դաշնակիցները բողոքագիր մը կը ներկայացնեն Ռուսերուն: Մթնոլորտը լարուած է եւ Նոյեմբեր 27ին ամերիկեան եւ խորհրդային զրահապատները դիրք կը բռնեն: 1963ին (Յունիս) Քենըտի Պերլին կ'այցելէ եւ խանդավառ ճառի մը ընթացքին կ'ըսէ. «բոլորս ալ Պերլինցի ենք»: 1965 Ապրիլ 7ին Արեւմտեան Պերլին կը գումարուի Պունտըսթակի (Արեւմտեան Գերմանիոյ Խորհրդարան) նիստը եւ Արեւելեան Պերլին միջոցներ ձեռք կ'առնէ արգելք հանդիսանալու համար երթեւեկութեան: 1969 Մարտ 5ին, Հայնըման Դաշնակցային Գերմանիոյ նախագահ կ'ընտրուի Արեւմըտեան Պերլինի մէջ, անգամ մը եւս արգելքներ Արեւելեան Գերմանիոյ կողմէ:

1970 Մարտ 26ին է որ կը սկսէին Չորսերու ժողովները, իբրեւ հետեւանք դաշնակիցներու մէկ յուշագրին (Փետր. 27) զոր Ռուսերը կ'ընդունէին (Մարտ 20):

Պերլին, Գերմանիոյ նախկին մայրաքաղաքը, երեք միլիոն 300 հազար բնակիչ ունի 884 քառակուսի մեթր տարածութեան վրայ եւ կը գտնուի Գերմանիոյ արեւելեան մասին կեդրոնը:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅԵՐԸ ԿԸ ՅԱՂԹԵՆ

Կիրակի, Օգոստոս 22, Վանսի մարզադաշտին վրայ ոտնագնդակի բարեկամական երկու հանդիպումներ տեղի ունեցան Հայկական Մարզական Միութեան եւ տեղւոյն մարզական ակումբին միջեւ:

Խաղի 35րդ վայրկեանին Վանսի մարզիկներէն մէկը կը յաջողի արձանագրել առաջին կոլը, որ վերջինը պիտի ըլլար նաեւ իր խումբին համար: 50րդ վայրկեանին հայկական խումբը կը հաւասարեցնէր արդիւնքը, իսկ քիչ ետք յաջորդական երկու կոլերով արդիւնքը կը հարցնէր 3-1ի:

Երկու խումբերու պահեստներն ալ մրցում մը ունեցան, հաւասար արդիւնքով 2-2:

Վանս՝ Նիսէն եւ Անթիպէն 10 քիլոմեթր հեռու կը գտնուի: Հաճելի հանգստավայր մըն է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼԻՎԻՈՅ մէջ դեռ բացարձակ հանդարտութիւն չի տիրեր եւ Լա Փազի համալսարանը ծանր ռմբակոծութեան ենթարկուած է առջի օր, տրուած ըլլալով որ Թորէսի կողմնակից ուսանողներ կային: Ձախերը վճռած են պայքարը շարունակել:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, Երկուշաբթի օր սկսաւ բանիլ կրկնակ շուկան: Տոլարը հազիւ 2 առ հարիւրի կորուստ մը արձանագրեց:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ վարչապետը յայտարարեց թէ այլեւս դժուարութիւններ պիտի չունենան պաղեստինեան դիմադրութեան հետ: Լիբանանցիներու եւ ֆետայիներու յարաբերութիւնները վերջնապէս կարգադրուած են: Լիբանան զօրավիգ կը կենայ Պաղեստինցիներուն:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ կաթողիկէ երեսփոխանը՝ Պերնատէթ Տեվլին աղջիկ մը ունեցաւ առջի օր, նախատեսուածէն ամիս մը առաջ: Կ'ըսուի թէ վերջին դէպքերու ատեն, ունեցած գործունէութիւնն է որ պատճառ եղած է այս կանխահաս ծնունդին: Պերնատէթ Տեվլին ամուսնացած չէ եւ քանի մը ամիս առաջ մերժած էր յայտնել երախային հօրը անունը: Աւելորդ է ըսել թէ կաթողիկէները շատ խանդավառ չեն այլեւս իրենց երեսփոխանին նկատմամբ:

ՃԱՄԲՈՒ արկածները աւելի էին քան ինչ որ կը նախատեսուէր եւ վերջին շաբաթավերջին 100 հոգի մեռած է եւ 955 վիրաւոր կայ: Նարպոնի մէջ սթոփ մը յարգած չըլլալուն համար 204 մը ծանրօրէն բախում մը ունեցած է առաջնութիւն ունեցող կառքի մը հետ, 7 հոգի տեղն ու տեղը մեռած են:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ զինուորական Բեկանիչ Ատեանը ջնջեց երկու լրագրողներ՝ Սելճուքի եւ Քիւրտալըքի դատապարտութիւնները: Ատեանը դիտել տուած է թէ Ճիւմհիւրիէթի խմբագրոյ առարկայ յօդուածը տպուած է Ապրիլ 26ի իրիկունը, մինչ պաշարման վիճակը միայն կէս գիշերին ի զօրու կը դառնար: Այս իսկ պատճառով Պաշարման Վիճակի Ատեանը, որ դատապարտած էր երկու լրագրողներ, իրաւասու չէր այդ դատը տեսնելու:

ՃԷՄՊՈՐԻԷՆ ԵՒ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԷՆ ԵՏՔ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Սկաուտական Համաժողովին վերջին օ-րը յուզիչ էր եւ գրաւիչ: Բանաձեւերու վերջնական քուէարկութենէն յետոյ, 500 պատուիրակները բոլորն ալ միաձայն եւ իրենց մայրենի լեզուով սկաուտական երդումը ըրին:

Վերջացաւ Համաժողովը վեց օրուան չատ արդիւնաւէտ աշխատանքէ մը յետոյ:

Յառաջիկայ միջազգային Համաժողովը տեղի պիտի ունենայ 1973ին Նայրոպի (Քէնիա, Արեւմտեան Ափրիկէ), ուր կը հանգչի մեր հիմնադրին՝ Պէյտըն Փաուըլի մարմինը, 1941էն ի վեր: Իսկ յառաջիկայ Ճէմպորին տեղի կ'ունենայ 1975ին Նորվեկիա:

Համաժողովին վերջին իրիկունը տեղի ունեցաւ ճափոնական սկաուտներու ճաշը ի պատիւ բոլոր պատուիրակներուն:

Վերջին իրիկունն էր, զուարթ մթնո-լորտ մը, բայց մելամաղձոտ բաժանումը յաջորդ առաւօտ էր: Անգամ մը եւս բաժ-նուեցանք իրարմէ, մխիթարական «ցտե-սութիւն»ներով:

Ստացանք վերջին գովասանքները, Հայ Արիներու եւ Հայ Արիներու պատուիրա-կութեան համար թէ՛ Միջազգային Կո-միտէին անդամներէն եւ թէ Միջազգային Գրասենեակի ընդհանուր քարտուղար Լասլօ Նաճիէ:

×

Թոքիոյէն կը թռչինք դէպի Մոսկուա: Տասը ժամուան թռիչքէ մը ետք, անցնե-լով Սիպերիայի վրայէն կը հասնինք Մոս-կուա: Միջազգային օդակայանը ամայի կը թուի մեզի, հազիւ քանի մը վայր-կեան կը շրջինք սպասման սրահին մէջ, եւ պէտք է վերադառնանք մեր կառքին մէջ, սպասելով որ օդանաւը պատրաստ ըլլայ:

Հիմա Եւրոպայի վրայ ենք եւ երեք ժա-մէն կը հասնինք Լոնտոն, կորսուած լոյ-սերու մէջ. կը ցատկենք օդանաւէ, եւ վերջապէս Փարիզ ենք Պուրժէի օդակա-յանը, եւ կէս ժամ վերջ՝ Փարիզ: Ժա-մադրավայրը կը սպասեն սկաուտներու ծնողքները, բոլորն ալ մեր հասնելուն լու-րը ստացած են հակառակ օրուան եւ ժա-մուն փոփոխութեան:

Եւ գիշերուան ընթացքին կը վերջա-նայ Ճափոնի պատմութիւնն ալ...

×

Սակայն կարելի չէ առանց քանի մը խորհրդածութեանց վերջաբան դնել:

Հայ Արիներու Միութիւնը 1929էն ի վեր մասնակցած է տասը Ճէմպորիներու (ա-մէն չորս տարին անգամ մը) եւ քսան հա-մաժողովներու (ամէն երկու տարին ան-գամ մը՝ Եւրոպա, Ամերիկա, Ասիա). մասնակցած է 12 ուրիշ միջազգային բա-նակումներու եւ եւրոպական տասը հա-մաժողովներու եւ 42 տարուան ընթաց-քին, աւելի քան 600 սկաուտներ եւ պե-տեր Հայութիւնը ներկայացուցած են աշխարհիս չորս կողմը:

Եւ ինչպէս մեզի կ'ըսէր Պ. Մոլքոլմ Ատխէչիաք, որ 35 տարի «Ինէսքօ»ի ընդհանուր փոխ-տնօրէն եղած է (ծագու-մով հնդիկ, կը բնակի Մատրաս), եւ որ միշտ չփման մէջ եղած է շատ մը հայ անձնաւորութեանց, քաղաքական, մշա-կութային եւ գիտական, Խորհրդային Հա-յաստանէն, կը սիրէ Հայութիւնը, մեզի չեչտեց թէ Հայ Արիներու Միութիւնը միակ բացառութիւնն է, որ միջազգային սկաուտական շրջանակներու մէջ գաղու-թահայութիւնը կը ներկայացնէ իբր ազգ:

Ասիկա հրաշք մը չէ, այլ բացառութիւն մը իբր գնահատանք Հայ Սկաուտութեան հանդէպ որ 1929էն ի վեր շնորհիւ իր պա-տասխանատուներու աշխատանքին եւ յա-րատեւութեան պահած է այս դիրքը: Ե-րախտագիտական պարտականութիւն մը ունինք մեր բոլոր պետերուն եւ սկաուտ-ներուն յաջորդող սերունդներուն, որոնք ունեցան այս գիտակցութիւնը, եւ բոլորն ալ, իրենց գործունէութեան տարիներուն ծառայեցին Հայ Սկաուտութեան:

×

Ճեչտենք անգամ մը եւս որ Ճափոնի Ճէմպորիին մասնակցութիւնը 27 սկա-ուտներով, եւ Համաժողովին 7 պատուի-րակներով, մեզ դասեց ամենամեծ սկա-ուտական կազմակերպութեանց կարգին:

Ասիկա նկատուեցաւ բոլորէն, եւ գնա-հատուեցաւ թէ՛ քանակը եւ թէ որակը:

Ապացոյց մը եւս որ Հայ Արիներու Մի-ութիւնը գաղութահայութեան կեանքին մէջ, ոչ միայն կը պաշտպանէ, իր գիտ-ցած ձեւով, Հայ Դատը, այլեւ ամէն կողմ համակրութիւն կը շահի իր կենսու-նակութեան համար:

×

Եւ հիմա, վերադարձած Փարիզ, անգամ մը եւս յիշենք մեր ողխական ճամբոր-դութիւնը, մեր պզտիկներուն զարմանքը եւ հիացումը այս նոր աշխարհին առջեւ, իրենց բացառիկ քաջութիւնը եւ պետե-րուն պաղարիւն նուիրումը Թայֆունի ըն-թացքին:

Մեր տղոց զուարթ բանակումը, Ար-ժանթինի Հայ Արիներուն հետ մեր սի-րալիր եւ եղբայրական կեանքը, Ճէմպո-րիին միջազգային կեանքը եւ տղոց ստեղ-ծած շատ մը բարեկամութիւնները: Յի-շենք անգամ մը եւս Ճափոնցի սկաուտ-ները եւ իրենց հսկայական աշխատանքը կազմակերպելու համար այս Ճէմպորին:

Յիշենք լոյսերը, գոյները, երգերը եւ նուագները, եւ յիշենք անգամ մը եւս

ԽԱՒԱՐԻ ԱՍՊԵՏՆԵՐԸ

ՊՈՏԿԱՆ ՍԹԱՇԻՆՍԿԻ ՄԱՀ ՍՓՌՈՂ ԳՈՐԾԱԿԱԼԸ

Ա.

Յաճախ ճեյմսպոնտեան կամ լրտեսա-կան ժապաւէն մը տեսնելէ ետք, իրարու երես կը նայինք ու կը սկսինք քննադատել գործակալներուն անհաւատալի ճարպի-կութիւնները եւ հնարքները, անոնց գոր-ծածած զէնքերուն անհեթեթութիւնը...

Եւ սակայն իրականութիւնը միշտ ալ գերազանցած է վիպասաններուն սուր ե-րեւակայութիւնը: Միակ տարբերութիւ-նը այն է, որ ժապաւէնին մէջ դէպքերը խտացուած են եւ յարմարցուած իրա-րու, մինչ իրականութեան մէջ անոնց տեւողութիւնը եւ զուգադիպութիւնը եր-կար ժամանակի կը կարօտին: Պէտք է ըսել սակայն, որ վիպասանները աւելի շուտ կ'երեւակայեն, քան գիտունները կը գործադրեն եւ, այդպէս, իրականութիւնը կը յառաջանայ յենուելով երեւակայու-թեան եւ երեւակայութիւնը թափ կ'առնէ ներշնչուելով իրականութենէն:

Պոտկան Սթաշինսկիի համբաւը չի հաս-նիր հարկաւ գնդապետ Ապէլի մը կամ Ռիխարտ Սորկէի համբաւին: Անոնք կը պատկանին տարբեր մակարդակի եւ ու-նին տարբեր գործելակերպ:

Պոտկան ծնած է 1932ին, Ուքրանիոյ Պորշչիվիթսկի գիւղը: Ուկրանիան, իր 60 միլիոն բնակիչներով, իր արգասաբեր հո-ղերով, հանքերով, գործարաններով եւ գետերով, կը հանդիսանայ Խորհրդային Միութեան ամէնէն հարուստ շրջանը: Ան եղած է ցարական Ռուսիոյ քաղաքակըր-թութեան օրրանը, բայց ինկած է Ռու-սերու տիրապետութեան տակ, ուրկէ՝ սուր հակամարտութիւն մը երկու ազգե-րու միջեւ: Ուքրայնացիները կանգուն առիթներով փորձած են թօթափել Մոս-կուայի լուծը: Հոկտեմբերեան յեղափո-խութեան օրերուն, անոնք, անկախու-թիւն հռչակելով, պայքար մղած են բոլ-շեւիկեան ուժերու դէմ: Թէեւ չհասան իրենց նպատակին, բայց անկախութեան գաղափարը միշտ վառ մնաց Ուքրայնա-ցիներուն հոգւոյն մէջ: Սթաշինսկիները

հաւատարիմ կը մնային այդ գաղափարին եւ անհամբերութեամբ կը կրէին իրենց հարեւաններուն լուծը:

Պոտկան նախ կը յաճախէ գիւղին դըպ-րոցը, յետոյ կ'անցնի մօտակայ քաղաքին երկրորդական վարժարանը: Կը ճամբոր-դէ հոգեկառքով: Օր մը հոգեկառք կը բարձրանայ առանց տոմսակի: Քննիչը զինք կը բռնէ յանցանքի վրայ ու կը յանձնէ ոստիկանութեան: Երբ տղան կու-տայ իր անունը, ոստիկանապետը զայն կը փոխանցէ քաղաքական ոստիկանու-թեան, որովհետեւ Սթաշինսկիները կը գտնուէին սեւ ցանկի վրայ:

Պոտկան կ'ենթարկուի խիստ հարցա-քննութեան եւ ծեծի: Իր մօրթը փրկելու համար, երիտասարդը կը յայտնէ իր ըն-տանիքին դերը ուքրայնական ազգային գաղտնի կազմակերպութիւններէն ներս: Մաքիաւելականութիւնը անծանօթ չէր խորհրդային քաղաքական շրջանակ-ներուն, մանաւանդ որ Պոտկան ի յայտ բերած էր լրտեսելու իր ձիրքերը: Իրեն կ'առաջարկուի երկու ելք. կամ համտեսել Սիպերիոյ սառնամանիքները կամ մաս կազմել լրտեսական ցանցերուն եւ աւելի լայն տեղեկութիւններ քաղել Ուքրանիոյ ազգայնական շարժումներուն մասին: Պոտկան, խրապաշտ ու կենսասէր էր, ըն-տրեց երկրորդ ելքը:

Անմիջապէս ղրկուեցաւ Քիեւի լրտե-սական վարժարանը, ուր սորվեցաւ գեր-մաներէն, լեհերէն եւ իր գործին վերա-բերեալ բոլոր գաղտնիքները: Քսան տա-րեկանին, արդէն աւարտած էր իր փորձի շրջանը:

Անմիջապէս մեծաւորները զինք հանե-ցին ասպարէզ: Անոր տուին նոր ինքնու-թիւն մը: Ան դարձաւ Ժօզէֆ Լեհման, արեւելեան Գերմանիոյ քաղաքացի եւ շաքարի գործարանի մը ներկայացուցիչ: Հոկտեմբեր 1954ին, անցաւ գերմանական սահմանը: Երբեմն կ'անցնէր Արեւմտեան Գերմանիա ու շփման մէջ կը մտնէր հոն գտնուող գաղտնի գործակալներուն հետ: Այդ շրջանին է, որ, երբ կը հեռանար քաղնոյի ռուլէթի սեղանէն, հանդիպե-ցաւ 21ամեայ խարտեաշ ու լուրջ աղջը-կան մը, որ կը կոչուէր Ինկէ Փոհլ: Պոտ-կանի սիրտը սկսաւ արագ տրոփել: Խօ-սեցան, ուրիշ հանդիպումներ ալ ունե-ցան, իրարու համակրեցան ու սիրահա-րեցան: Ինչպէս կը տեսնէք, կատարեալ ոստիկանական վէպ մը, ուր չի պակսիր ո՛չ արկած, ո՛չ վտանգ, ո՛չ սէր:

Ինկէ, այս համեստ մաղայարդարը, մեծ ազդեցութիւն պիտի ունենար լրտես Պոտկանի ճակատագրին վրայ: Երիտա-սարդը, որ մեթոտի եւ տխփխլնի մարդ էր, անմիջապէս եղելութիւնը տեղեկա-ցուց իր մեծաւորներուն: Ինկէի ինքնու-թիւնը, անցեալն ու ներկան ենթարկուե-ցան խիստ խուզարկութեան: Երեւան ե-կաւ, որ ան ոչ մէկ կապ ունէր արեւմըտ-եան գաղտնի սպասարկութիւններուն հետ, թէեւ անոր հայրը նախկին նացի մը ըլլալով, աղջկան գաղափարները կը հա-

անոնց վերջին բարեկամական ցոյցերը հրաժեշտի պահուն, «ցտեսութիւն Հա-յաստան» «Սորայանա Արմենիա»:

Հայեր, զորս երէկ չէին ճանչնար, եւ այսօր արցունքով ճամբայ կը դնէին, հե-ռաւոր Ասիոյ մեր երիտասարդ կամ տա-րիքոտ բարեկամները, «Պանծա՛ Արմե-նիա», «Սորայանա Արմենիա»:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՍԱՏԻՐԱԿԱՆ

ԻՆՔՆԱՍՏՈՒԳՈՒՄ

— Այդպէս էլ մեզ պատասխանեցին մեծ հիւրանոցից, — ժպտաց լեյտենանտը, — մարդը աւեզ չէ, որ կորչի. մենք նրան կը յայտնաբերենք, եթէ ոչ նրան, գոնէ նրա մնացորդները: Ասացէք խնդրեմ, նա սիրո՞ւմ էր խմել:

— Խմում էր:

— Կանանց հե՞տ:

— Սանձարձակ ամուրի:

— Փող ունէ՞ր հետը:

— Ունէր:

— Պարզ է, — եզրափակեց լէյտենանտը եւ ձեռքը տարաւ դէպի գրպանը, — այս-օր մենք փոստով ստացանք նրա անձնա-գիրը... Սա չտեսնուած յանդգնութիւն է: Կորցնել մարդուն եւ անձնագիրն ու-ղարկել միլիցիային, թէ՝ տղամարդ էք՝ գտէք...

Լէյտենանտը խաղաթղթի նման անձնա-գիրը նետեց սեղանին:

— Մենք, ի հարկէ, ոտի վրայ հանել ենք բոլոր բաժանմունքները, այս մասին հաղորդել ենք ձեր լիազօր ներկայացուց-չին բազմացրել լուսանկարը եւ ուղարկել ում որ հարկն է. պատահածի մասին հա-ղորդուած է ձեր միլիցիայի գլխաւոր վարչութեանը, Գրողների Միութեանը...

Լէյտենանտի գնալուց յետոյ ընկերները որոշեցին յաջորդ օրն եւ եթ տուն վերա-դառնալ:

×

2.

Փոքր մեծութեան եւ միջին համբաւի տէր արձակագիրը նստել է համեստ կա-հաւորուած սենեակում, խմում է, ու-տում եւ ինքն իր աչքին աճում է, մեծա-նում: Լինում է մի րոպէ, երբ նա այն-քան է կարօտում ինքն իրեն, որ վեր է կե-նում, մօտենում հայելուն եւ նայում իր դէմքին: Զափաւոր ճաղատը և ճաղատի շուրջ երկարած մազերը նրա դէմքին տա-լիս են ինչ որ վեհ արտայայտութիւն.

— Ինչո՞վ կլասիկ չեմ, — անցաւ նրա մտքով եւ նա ժպտաց ինքն իրեն հայե-լում. յետոյ խիստ դէմք ընդունեց, մատով սպառնաց ինքն իրեն, նորից ժըպ-տաց եւ բարձրաձայն սասեց.

— Կլասիկ, քեզ կարգին պահիր...

Նա մի բաժակ օղի եւս ուղարկեց կո-կորդով վար եւ մի կտոր թթու վարունգ ծամեց:

Նա արդէն չի յիշում երէ՞կ էր, միւս օ՞րը, թէ մի շաբաթ առաջ էր, որ հիւրա-նոցի համարից դուրս եկաւ եւ հերթա-պահուհուն, չիկահեր հերթապահուհուն, հանդիպեց այն ժամանակ, երբ նա յանձնում էր պօստը եւ պատրաստւում էր տուն գնալու:

— Եթէ ես լինէի քո ամուսի՞նը, թոյլ չէի տայ, որ այստեղ աշխատես, — ա-սաց նա աղջկան:

— Ես ամուսին չունեմ:

— Հայրի՞կ, մայրի՞կ...

— Մենակ եմ ապրում:

— Գուցէ ուղեկցե՞մ:

— Հեռու եմ ապրում:

— Երջանկութիւնը միշտ հեռու է լի-նում:

Նա թաքսի վարձեց, կէս ճանապարհին վար իջաւ, պարենային խանութից գնեց ուտելիք, խմիչքեղէն եւ ընկաւ այստեղ: Լաւ է այստեղ. Նրանք ուտում են, խը-մում, չատախօսում, յետոյ քնում: Առա-ւօտեան երբ զարթնում է, աղջիկն արդէն աշխատանքի գնացած է լինում: Նա վեր է կենում, ուզում է հիւրանոց գնալ, բայց յետոյ միտքը փոխում է. դուրս է գալիս, գնումներ է անում, նստում է նախաճաշելու, խմում է, հարբում ու հար-բած գլխով ճիշդ գտնում.— Այս վիճա-կում ոչ մի տեղ երեւալ չի կարելի: Պէտք է լըջանալ...»: — Ու ոչ մի կերպ չի լըր-ջանում, որովհետեւ խմում է, քնում, զարթնում, նորից խմում, երեկոյեան գա-լիս է աղջիկը, միասին են խմում...

— Կլասիկ, քեզ կարգին պահիր, — կրկնեց նա եւ մտածեց, — եթէ մեռնի, ի՞նչպէս կը թաղեն իրեն: Յօդուածներ, ճառեր, պսակներ: Համաժողովրդական սուգ: Յետոյ մտածեց, որ գուցէ... չէ՞ որ նրան շատերը անտաղանդ են անուա-նում: Անտաղա՛նդ: Իսկ ինչո՞ւ են տը-պում, եթէ անտաղանդ է. նա յիշեց իրեն հասած շշուկները. խօսում են, որ նա մեծ կազմակերպիչ է, որ չարունակ պաշ-տօններ է վարել, — տեղակալ, դիրեկ-տոր, խմբագիր, նախագահ եւ իր պաշ-տօնների անուների վրայ քշում է առաջ իր գրական գործերը... Ինչ լա՛ւ կը լի-նէր մեռնել, յետոյ յարութիւն առնել, ստուգել մարդկանց, ստուգել իրեն...

Խմեց, մտածեց, բռունցքը խփեց սե-ղանին, յետոյ վեր կացաւ տեղից, փողոց դուրս եկաւ, հասաւ մօտիկ փոստարկղին, գրպանից հանեց անձնագիրը, նետեց փոստարկղ եւ օրօրուելով տուն վերա-դարձաւ: Մեծ տաղանդներ մահից յետոյ են գնահատւում, ինքնաստուգումը յաջ-տարարում եմ սկսուած ընկերնե՛ր...

Աղջիկը տուն եկաւ — երե՞ք, երկու օր առա՞ջ, թէ շաբաթներ առաջ եւ նրա հարբած ուղեղին կարողացաւ հասցնել, որ իրեն որոնում են, միլիցիայից եկան եւ վերցրին նրա իրերը, որ...

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(2 – Շար.)

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

Գ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

—o—

Գրական եւ գեղարուեստական դաստիարակութեամբ օժտուած լուրջ մտաւորական մը, հաւասարակշռուած միտք մը, որ դէպքերուն ու դէմքերուն կը թափանցէ եւ կը յաջողի զանոնք տալ իրենց խորքին եւ անծանօթ գիծերուն մէջ:

Եղած է ուսուցիչ եւ գրչի բեղուն աշխատաւոր մը, յառաջապահ գրող մը, որ խուսափած է սակայն ծայրայեղ խիզախութիւններէ, նորութեան անունով չէ փորձած հինը քանդել եւ արժէքին խնկարկած է միայն:

Իր ստորագրած բոլոր կտորներուն մէջ, — գրադատութիւն, ուսումնասիրութիւն թէ ոգեկոչման էջեր, — Գուրգէն Մխիթարեան փնտռած է միշտ իր ժողովուրդին ստեղծագործ երակը, որ կը տրոփէ իր երգերուն, փառքերուն եւ վէրքերուն մէջ:

Սփիւռքի մէջ հրատարակած է գրական պարբերականներ, ծանօթ անուններու գործակցութեամբ, քրքրած է մեր մտաւորական տաղնապին չարժառիթները ոգեւոր եւ ներդաշնակ լեզուով մը, եւ արձակով մը, որ կը պատասխանէ մեր ներքին վայելքներուն:

Ստորագրած է անցեալին մէջ թատերական կուռ քննադատութիւններ, որոնք իր լրջախոհ անհատականութեան գրաւականը կը կազմեն:

ԾԻԾԵՌՆԱԿ

կէին դէպի աջ: Պոտկան արտօնութիւն ստացաւ յարաբերելու աղջկան հետ:

1957ի գարնան, Պոտկան ստացաւ առաքելութիւն մը, որուն երբեք չէր պատրաստուած: Իրեն պաշտօն տրուեցաւ գտնել ու սպաննել ուքրայնական աջակողմեան կազմակերպութիւններուն երկու պարագլուխները, Լեւ Ռեպեթը եւ Ստեփան Պանտերան:

Այդ շրջանին, Կրեմլին մեծ դժուարութիւններ ունէր գրաւեալ երկիրներու մէջ, ուր կը գործէին հակահամայնավար կազմակերպութիւններ: Խռովութիւններ ծագած էին Արեւելեան Գերմանիոյ, Լեհաստանի եւ մանաւանդ Հունգարիոյ մէջ: Այս շարժումներուն ղեկավարները կը գործէին ընդհանրապէս Արեւմտեան Գերմանիոյ Միւնիխ քաղաքէն:

Ռեպեթ և Պանտերա՝ զարգացած և դիւանագէտ մարդիկ էին և տեղեակ էին իրենց թշնամիներուն գործելակերպին եւ մէկէ աւելի անգամներ յաջողած էին ազատիլ իրենց դէմ լարուած թակարդներէն:

ՆՈՒՊԱՐ ՋԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍԻՐԱՆՈ ՏԸ ՊԵՐԺԸՐԱՔ

—o—

Այս անունը ծանօթ է բոլորին, շնորհիւ Էտմոն Ռոստանի թատերախաղին: Զուարճասէր ասպետ եւ բանաստեղծ: Այսուհանդերձ, քիչեր միայն ծանօթ են Սիրանոյի գործերուն:

Էտմոն Ռոստանի հերոսը ծնած եւ ապրած է 17րդ դարուն, երբ մարդոց կենցաղը, անոնց պատկերացումները աշխարհի մասին տարբեր էին այսօրուան պատկերացումներէն: Պերժըրաքի մահէն միայն 32 տարի ետք է, որ Նիւթըն հրատարակեց իր «Սկիզբները» աշխատութիւնը, ուր ներկայացուած էր ձգողութեան տեսութիւնը, ինչպէս նաեւ դասական մեքենականութեան հիմնական սկզբունքները:

Շոգեմեքենան երեւան եկաւ ԺԸ. դարուն: Պերժըրաքի օրով մարդիկ կ'օգտագործէին միայն ջուրի, քամիի եւ բազուկներու ուժը:

Սակայն տակաւին 1654ին Սիրանօ լոյս կ'ընծայէ «Ուրիշ աշխարհ կամ Լուսնի պետութիւններն ու կայսրութիւնները» գիրքը, ուր «կը պատմէ» իր ճամբորդութիւնը դէպի Լուսին, օգտագործելով սա ձեւի նախադասութիւններ, «Հրթիռները շարուած էին վեց շարքով, իւրաքանչիւր շարքին՝ վեց հրթիռ, որոնք ամրացուած էին կեռիկներով: Բոցը տարածուելով մէկ շարքէն միւսը՝ կլանեց բոլորն ալ: Ի վերջոյ վառելանիւթը սպառեցաւ եւ, երբ ես մտածեցի, թէ ինչպէս գլուխս դնեմ լերան մը գագաթին, զգացի, որ թէեւ ես չեմ շարժիր, բայց կը շարունակեմ դէպի վեր խոյանալ, իսկ մեքենան բաժնուելով ինձմէ, կ'իյնայ գետին»:

Այլ խօսքով՝ հրթիռները եղած են վեց աստիճան, եւ երբ բոլոր շարժիչները դադրած են աշխատելէ, «այերանաւը» իր ստացած «ուժով» շարունակած է իր թռիչքը, իսկ հրթիռը ինկած է երկրի վրայ:

Այնուհետեւ Սիրանօ կը նկատէ, որ Երկրէն հեռու Լուսնին ձգողութիւնն է, որ գերակշիռ դեր մը գրաւած է եւ երբ, իր հաշուով, անցած էր Երկիրը Լուսինէն բաժնող տարածութեան երեք քառորդը, «զգացի, որ ոտքերս վեր վիճակի մէջ իյնալու վրայ եմ, թէեւ երբեք չկորսնցուցի ինքզինքս», այսինքն՝ այերանաւը ինկած է Լուսնի մակերեսին վրայ:

Սիրանօ իր գործին մէջ կը նկարագրէ ոչ միայն թռիչքը դէպի Լուսին, այլեւ տեղեկութիւններ կու տայ եւ խորհրդածութիւններ կը կատարէ ջերմութեան, մարմիններու ազատ անկումին, շարժումին դիմադրականութեան, ձգողականութեան, տիեզերական մարմիններու միագանգուածութեան մասին, բնակչութիւն ունեցող բազմաթիւ «աշխարհ»ներու մասին: Պէտք է ճշդել այնուամենայնիւ, իր գիտական վերլուծումներն ու նկարագրութիւնները կատարուած են կատակախառն ոճով. ինքը՝ հեղինակը, իր աշխատութիւնը կը համարի երգիծական:

Երեք հարիւր տարի ետք ոչ ոք կրնայ ըսել, թէ Սիրանօ ի՞նչպէս յաջողած է այսքան զարմանալի կռահումներ կատարել: Ան ի՞նչպէս յաջողած է նախատեսել ԺԷ. դարուն, Ի. դարու գիտական մեծ նուաճումը:

Առեղծուած մըն ալ այս:

ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

—o—

Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ալեք Մանուկեան Մշակութային Հիմնադրամը հաստատած է «Գրական Մրցանակ» մը՝ Սփիւռքի համար:

Ա· սեռերն են

1·— Պատմուածքի (կամ նորավէպերու) հաւաքածոյ մը, կամ՝ վէպ մը՝ 200 էջ եւ աւելի:
2·— Բանաստեղծութեան հաւաքածոյ մը՝ 125 էջ եւ աւելի:
3·— Թատերախաղ մը (կամ՝ թատերախաղերու հաւաքածոյ մը), 80 էջ եւ աւելի:
4·— Ուսումնասիրութիւն մը՝ 200 էջ եւ աւելի:

Բ·— Մրցանակին պարգեւները

Ա·— Դրամական պարգեւներ

1·— Պատմուածք կամ վէպ 1500 տոլար
2·— Բանաստեղծութիւն 1500 տոլար
3·— Թատերախաղ 750 տոլար
4·— Ուսումնասիրութիւն 1000 տոլար

Բ·— Երկին հրատարակումը՝

Անկախ դրամական պարգեւներէն՝ մրցանակի արժանացած երկերը կը հրատարակուին Ալեք Մանուկեան Հիմնադրամին ծախքերով եւ անոր կողմէ: 100 օրինակ գիրք կը տրամադրուի հեղինակին, որուն կը պատկանի նաեւ վերահրատարակութեան ամէն իրաւունք:

Գ·— ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

1·— Լեզուն է հայերէնը:
2·— Երկերուն նիւթը փափաքելի է որ կապ ունենայ մեր Մշակոյթին հետ՝ յատկապէս ուսումնասիրութեան պարագային:
3·— Մրցումին մասնակցող գործերը կը պարտին ըլլալ անտիպ: Կ'ընդունուին նաեւ երկեր, որոնցմէ մասեր լոյս տեսած են, բայց որոնք տպուած հատորով մը հանրութեան ներկայացուած չեն:
4·— Ձեռագիրները կը պարտին ըլլալ մեքենագրուած, ընթեռնլի եւ երեք օրինակ: Անոնք պէտք է մեր գրասենեակը հասած ըլլան ամէնէն ուշը մինչեւ Ապրիլ 30, 1972:
5·— Մասնակցողները կը պարտին՝
Ա·— Ձեռագիրներուն համար գործածել մասնաւոր ծածկանուն մը:
Բ·— Միայն այդ ծածկանունը դնել ծրարին վրայ՝ որպէս առաքողի անուն:
Գ·— Անջատ եւ գոց պահարանով մը ղրկել՝
Երկին անունը, մէկ էջնոց ծանօթութիւն մը երկին մասին, այս առիթով գործածուած ծածկանունը, իրենց բուն անունը՝ ըստ ինքնութեան թուղթի, մնայուն գրչանունը եթէ ունին, եւ իրենց հասցէն:
6·— Մրցումին արդիւնքները պիտի ծանուցուին 1972ի ընթացքին:
7·— Մրցանակ պիտի ստանան առաջնութիւն շահողները միայն:
8·— Վարձատրութեան արժանի երկ չգտնելու պարագային՝ դատական կազմը կրնայ տուեալ բաժինի մը մէջ մրցանակ չտալ:
9·— Կը ծանուցուին մրցանակ շահողներուն անունները միայն:
10·— Դատական կազմին անունները կը հրապարակուին մրցանակաւորներու անուններուն ծանուցման օրը:

Դ·— Առաքումները կատարել հետեւեալ հասցէին.

A. Manoogian Cultural Fund
(Literary Prize)
Southfield, Mich 48075 — U.S.A.

Ե·— Ցետ այսօրիկ՝ Հիմնադրամս հրատարակութեան համար նկատի պիտի ունենայ միայն այն գիրքերը, որոնք մասնակցած են մրցանքին եւ արժանացած առաջնութեան:

ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՄԱՐՄԻՆ
ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ

ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայրը տղուն·— Քեզի չի վերաբերիր թէ ինչպէս ճանչցայ մայրդ: Միակ բանը զոր կրնամ ըսել սա է՝ սուլելու սովորութիւնս կորսնցուցի անկէ ետք:

×

Լոս Անճելըսէն կին մը կ'երթայ իր փաստաբանին.
— Ամուսինս զուրս ելաւ, վեց տարի առաջ, տուփ մը սլոռ առնելու: Դեռ չէ վերադարձած, ի՞նչ ընեմ:
— Տուփ մը լուբիա բացէք:

×

Քոփընհակընի յիշատակներու առարկաներու խանութի մը վրայ գրուած է.— «Անգլերէն կը խօսինք, ամերիկերէն կը հասկնանք»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա· ՄԱՍ

ԱՑԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

Այդ կինը մերթ ընդ մերթ սարսուռ մը կը զգար եւ ամբողջ մարմինը սենեակին դրան կողմը կը դարձնէր:

Սակայն սպասած անձը չէր երեւեր:

Եւ ջղագրգիռ վերստին գլուխը ետին կը յառէր եւ աթոռակին յենարանին կը կռթնէր:

Այս շարժումին քանի անգամ կրկնուիլը, ոչ իսկ ինքը կարող էր ըսել:

Վերջապէս նրբանցքին մէջ արագ քայլերու թեթեւ շշուկ մը լսուեցաւ:

Կինը սարսռաց, ոտքի ելաւ եւ ականջ դրաւ:

Քայլերը հետզհետէ մօտեցան եւ վերջապէս դրան առջեւ կանգ առին:

— Դո՞ւն ես, Ֆաթմէ, հարցուց ան:

Դուռը տակաւ առ տակաւ բացուեցաւ եւ կնոջ դէմք մը երեւցաւ:

— Վերջապէս եկար, յարեց սենեակին մէջ գտնուող կինը:

Ֆաթմէ մատը խորհրդաւոր կերպով բերանը տարաւ եւ հազիւ լսելի ձայնով մը ըսաւ.

— Աստուծոյ սիրոյն Այիշէ հանըմ, բարձրաձայն մի խօսիր:

Այիշէ Ֆաթմէի մօտեցաւ եւ ցած ձայնով մը հարցուց.

— Պատրա՞ստ է:

— Այո, պատրաստ է:

– – Փաշան ո՞ւր է:

— Մինչեւ ժամը տասը գրասենեակին մէջ աշխատեցաւ ապա պառկելու գնաց:

Այիշէ սփոփանքի խորունկ շունչ մը առնելով մրմնջեց.

— Փա՛ռք քեզ Աստուած:

Ֆաթմէ ստիպողաբար սենեակ մտաւ, Այիշէի ձեռքը առաւ եւ կուրծքին վրայ սեղմեց:

— Այիշէ հանըմ, ըսաւ դողդոջ ձայնով մը, գիտես թէ որքան քեզ սիրած եմ եւ դեռ որքան կը սիրեմ… Այս խորշոմած ձեռքերուն մէջ մեծցար… Զգուշացիր… այդ մարդուն համար տուած սէրդ քեզ յիմար դարձուցած է…

— Այո՛, Ֆաթմէ, գիտեմ, յարեց Այիշէ, տենդագին սենեկապանուհիին ձեռքը սեղմելով: Գիտեմ թէ այդ երիտասարդը խելքս գլուխէս առաւ… Հիմա երկու ամիս է քուն չունիմ… Գիշերները ինծի կը թուի թէ՝ ձայն հոս, հոս, կուրծքիս վրայ կը սեղմեմ եւ դէմքը համբոյրներով … համբոյրներով կը ծածկեմ:

— Սիրելի հանըմս, ըսաւ Ֆաթմէ գորովագին, ասիկա մեծ հիւանդութիւն մըն է եւ Աստուծմով վաղուընէ…

— Ինծի նայէ, Ֆաթմէ, ընդմիջեց Այիշէ տենդագին, այս գիշերուան համար վտանգ կա՞յ:

— Ո՛չ, վստահ եղիր, ես ամբողջ գիշերը յարակից սենեակին մէջ պիտի հըսկեմ:

— Լաւ, բարի Ֆաթմէս, դուն այս գիշերուան ժամադրութիւնը ապահովէ եւ վաղուան համար հոգ մի ըներ, ամէն ինչ ես պիտի ստանձնեմ:

Եւ յուզումէն ստիպողաբար խեղդուող ձայնով մը աւելցուց.

— Ֆաթմէ… սիրելի Ֆաթմէ… գնա՛, գնա՛, շուտ զայն հոս բեր… այլեւս չեմ կարող տոկալ… հաւատա պիտի խենթենամ…

Ֆաթմէ թեւերը երկարելով Այիշէն գրկեց եւ քաղցր ձայնով մը ըսաւ.

— Կեանքս քեզի կը պատկանի, ուզած ատենդ զայն կրնաս առնել:

Եւ մուճակները ձեռքը առնելով թեթեւ քայլերով ննջասենեակէն դուրս ելաւ:

Այիշէ առանձին մնաց:

Ետին դարձաւ եւ իր այդ ննջասենեակը առաջին անգամ տեսածի պէս, ջղագրգիռ ակնարկով մը շուրջը դիտեց:

Ակնարկը պատուհանէն անցնելով, ուրկէ լուսնի լոյսը ներս կը թափանցէր՝ դըրան դիմացը գտնուած տիվանին գնաց եւ անկէ ալ անկողնին հանդիպեցաւ…

Այիշէ սարսուռ մը զգաց:

Գլուխը դէպի ետ ցնցեց: Այդ ցնցումէն մազերը քակուեցան եւ կանթեղին լոյսին տակ, սեւ փայլուն ալիքներու նըման՝ մերկ ուսերուն վրայ թափեցան:

Կարծես թէ բնութիւնը սպիտակին դէպի սեւը ըրած հակադրութեամբը պիտի չկրնար իմաստութեանը եւ իր բանաստեղծութեանը համար աւելի բանաստեղծանման, աւելի չքնաղ եւ աւելի գոհացուցիչ բան մը յաջողցնել:

Այիշէ այդ հակադրութիւնը զգացած էր: Իր սեւ մազերուն մէկ ալիքը ուսէն վար սահած եւ լրբօրէն հագուստին բացուածքէն ներս սպրդած էր, որուն մէջէն սպիտակ վիզը եւ հարուստ կուրծքը կ'երեւային:

Ան ծանր քայլերով դրան մօտեցաւ եւ ականջ դրաւ:

Տակաւին որեւէ ձայն չէր լսուեր:

Այիշէ ի նպաստ իրեն հիացում մը ապահովելու համար դեռ իր տրամադրութեանը տակ քանի մը վայրկեան ունէր:

ՓՕՂ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար·)

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 7ԻՆ

Յետագային մանրամասնութիւններ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԷՆ

ՓԱՐԻԶ
Խումբը կը հասնի, Կիրակի, Օգոս. 29, կէսօրէ ետք ժամը 5ին ատեններ, Սքուար Մոնթոլոն:

ԼԻՈՆ
Խումբը կը հասնի Լիոնի Հայոց եկեղեցին Ռիւ Պուալօ, կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ
Խումբը կը հասնի Սէն-Շառլ կայարանը կէսօրէ ետք ժամը 5,15ին:

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ

Varoujean
Choix de poèmes 10 F.

●

Tcharentz
Choix de poèmes 6 F.
Traduction de
LUC-ANDRE MARCEL
avec la collaboration de
G. Poladian

●

ԶՐՈՅՑ
(Դ. հատոր) Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ
Գին՝ 8 Ֆր.

●

ՎԵՐՋԻՆ ԿԱԹԻԼՆԵՐ
ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ՝ 5 Ֆ.

●

ՀԻՆ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ
ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ՝ 8 Ֆ.

դիմել՝
G. Poladian
53, Av. de St. Julien
13 - Marseille (12e)
FRANCE

ԽԱՉՎԵՐԱՑ
ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի 11 Սեպտ. Խաչվերացի տօնին առթիւ, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի ձեռամբ Գեղամ Վրդ. Պաղտասարեանի: Այս առթիւ տեղի պիտի ունենայ մատաղօրհնութիւն: Անոնք որոնք ուխտ ունին եւ կը փափաքին մասնակցիլ մատաղօրհնութեան՝ հաճին արձանագրուիլ Թաղականութեան մօտ:

Ոչխարի զենումը պիտի կատարուի Ուրբաթ 9 Սեպտ. ժամը 3ին, եկեղեցւոյ փակը:

U. G. A. B.

OCTROI DE BOURSES
AUX ETUDIANTS ARMENIENS
DE FRANCE
FONDATION MARGOSSIAN

Le Comité Régional de France de l'U. G. A. B. porte à la connaissance du public que les demandes en vue de bénéficier des bourses de la Fondation Raphaël MARGOSSIAN peuvent être présentées dès maintenant.

Conformément aux règlements, peuvent bénéficier des bourses Margossian seuls les jeunes Arméniens résident en France, ayant 15 ans au moins, titulaires d'un certificat d'études primaires, qui sont inscrits dans une école technique ou professionnelle et qui présentent leur demande avant le 10 Septembre 1971.

Chaque demandeur recevra un formulaire qu'il doit remplir après l'avoir lu attentivement et le retourner à la « Commission Educative », 11 Square Alboni, Paris (16). Après avoir examiné les demandes ainsi que les pièces justificatives jointes, cette Commission accepte ou refuse la demande et fixe le montant de la bourse.

Selon le désir du bienfaiteur, cette bourse est octroyée sous forme de prêt moral que le bénéficiaire s'engage à rembourser graduellement à la Fondation, au moment où il commence à gagner sa vie.

Il est souhaitable aussi qu'une fois leurs études terminées, les boursiers Margossian s'inscrivent à l'U. G. A. B. en tant que membres.

Cette bourse est octroyée pour une seule année scolaire, mais au cas où l'étudiant présenterait sa demande munie d'un certificat attestant sa réussite aux examens, elle pourrait être renouvelée pour une deuxième et, si nécessaire, une troisième année scolaire.

Les demandes de bourse pour l'année scolaire 1971-1972 doivent être présentées dès maintenant. Les demandes reçues après le 10 Septembre ne seront pas prises en considération.

LE COMITE REGIONAL
DE FRANCE DE L'U.G.A.B.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆ
ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ
(Քերթուածներ)

Մատենաշար «Ահեկան»
Պէյրութ 1971

Դիմել՝ «Յառաջ»ի
ԳԻՆ 5 ՖՐ.

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Առնուվիլի Անարատ Յղութեան հայ քոյրերը կ'ընդունին Յուլիս ամսուան մէջ փոքրիկ մանուկներ «կառտըռի»ի համար:

Նոյնպէս յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանին 1971–1972 կ'ընդունին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ փոքրիկ մանուկներ:

Արձանագրութիւնները սկսած են: Դիմել՝ 73, Ավընիւ Անրի Պարպիւս
Առնուվիլ:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԿԱՅԱՆԻՆ
ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ ԱՌԹԻՒ

Բ.

Տիկին Խօրտէքեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Սահակեան, Տէր եւ Տիկին Չօքարեան, Տիկին Պազըրճեան, Տիկին Գրըգճեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Տէր-Ղազարոսեան (Ալֆորվիլ), Տէր եւ Տիկին Թիւթիւնճեան, Տէր եւ Տիկին Կօրիզեան, Տէր եւ Տիկին Տիւյմէճեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Պասմաճեան (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Կարապետեան (Թուլոն) 100ական, Տիկին Քովալըքա, Տիկին Մուրատեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Ծունկուտայեան (Ալֆորվիլ), Տէր եւ Տիկին Թիւֆէնքճեան (Կրընոպլը), Տէր եւ Տիկին Զաքըրեան (Ռոման), Տէր եւ Տիկին Կիւլճեան (Լիոն) Տէր եւ Տիկին Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Ֆրանկիւլեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Սարկաւագեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Տէլոյեան (Սէն-Մօրիս), Տէր եւ Տիկին Գույումճեան (Վալանս), Օր. Քլեմանս Թիւթէլեան (Մարսէյլ) 50ական, Տէր եւ Տիկին Գումրուեանց (Լիոն) 20, խումբ մը ծնողքներ՝ 1100 ֆրանք:

× *Տիկին Գըլխեան 30 քիլօ անոյշ:*

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Վայելեցէ՛ք Հայաստանի ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆԸ

Մեկնում Սեպտ. 10ին Պուրժէի օդակայանէն ժամը 12,30ին, վերադարձ 28 Սեպտ. կէսօրէ վերջ, խորհրդային արագաթռիչ օդանաւերով

ԼՐԻՒ 16 ՕՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ

« Արմենիա » կամ « Անի » պանդոկը

Պտոյտներ առաւօտուն՝ Գեղարդ, Գառնի, Էջմիածին, Էրեբունի, Սարդարապատ, Սեւան, Ջերմուկ եւ այլ տեսարժան վայրերը:
Կէսօրէ վերջ՝ Երեւանի եւ շրջակայքի թանգարանները, պատկերասրահները գործատուները եւ հանրային վայրերը:

Արձանագրութեան եւ պայմաններուն համար դիմել՝

ՀԱՅԿ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆԻ ամէն առաւօտ ժամը 10–12
35, Rue de Trévise 770-07-25

Գրել եւ հեռաձայնել
8, Rue Alfred Bruneau, Tél. 527-19-93

Բացակայութեան պարագային դիմել՝
TRANSTOURS, 22 Rue du 4 Septembre, 3ème étage

Խումբը կը բաղկանայ 17 հոգիէ, որով փութացէք խնդրեմ արձանագրուիլ

ԳԻՆ 2600 Ֆր.

Պայմանները՝ ի զօրու անցագիր եւ 4 նկար

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V
Avenue George V, Paris
Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Օժանդակ Տիկնանց Միութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները ժողովի 30 Օգոստոս, ժամը 3ին Պօմոնի Խորհրդարանին մէջ:

ԳԱՐՆԱՆ ՀԵՏ,
ԳԱՐՆԱՆ ՇՈՒՆՉ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Անոնք որոնք կը փափաքին արձանագրել իրենց աղջիկները պէտք է դիմեն վարժարան, ամէն օր, առաւօտեան ժամը 9–12:
Հեռաձայնի թիւ 927-01-72 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մշակոյթի Տան գրական երեկոն, Հոկտեմբեր 9ին, նուիրուած Չարենցի եւ Վարուժանի ֆրանսերէն թարգմանութեան գործերուն:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբի տարեկան ճաշը Հոկտ. 30ին:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը՝ Հոկտեմբեր 10ին :

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
Բացուած են արձանագրութիւնները
1971–1972

Կ'ընդունուին բարեկիրթ եւ ուշիմ մանուկներ: Կ'աւանդուին պետական եւ ազգային ուսումներ եօթներորդ դասարանէն սկսեալ մինչեւ Աւարտական դասարան
Classe Terminale).
Անոնք որ կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները, այժմէն փութան ապահովել տեղերը:

Direction du Collège Arménien
26, Rue Troyon — 92 - SEVRES
Tél. : 027-18-28

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուի *ընթացիկ եւ նոր հասցէն* :

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով :

Ծախսերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանք :

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI 26 AOUT 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12198
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.198

ԱՆՈՆՔ ԵՒ ՄԵՆՔ

Պոլսոյ թերթերէն կը տեղեկանանք, թէ երկու թրքական օրաթերթեր որոշած են վերջ տալ իրենց հրատարակութեան՝ որովհետեւ թուղթի տարապայման սղութիւնը անկարելի դարձուցած է շարունակութիւնը իրենց գործին:

Էրիմեան կառավարութիւնը սպառնական արտայայտութեանց դէմ առ դէմ կը գտնուի նաեւ «Թուրք Թերթերու Ընկերակցութեան» կողմէ: Հրատարակիչները պաշտօնական յայտարարութեամբ մը ըսած են արդէն՝ թէ թուղթի գիներու աննախընթաց յաւելումը շնչահեղձ կը դարձնէ զիրենք. եւ եթէ ճարը չգտնուի, պիտի հարկադրուին մտածել պարտն ու պատշաճը տնօրինելու մասին:

Տարբեր խօսքով, պիտի փակեն դուռները եւ... մնա՜ք բարով Մամուլ եւ հրապարակագրութիւն:

Պոլսոյ «Ճումհուրիէթ»ը Յուլիսի իր թիւերուն մէջ գիտել կուտայ, թէ իրերու ներկայ ընթացքով տուժողը պիտի ըլլայ հանրութիւնը եւ հանրային դաստիարակութեան գործը:

Նո՛յն վճռականութեամբ բողոք եւ աղաղակութիւն կ'ուղղեն մեծն ու պզտիկը, օրաթերթն ու պարբերաթերթը, աժէմն ու չաժէմը:

Մինչ գրի կ'առնենք այս տողերը, կասկած չունինք որ փակուած երկու թերթերուն հետեւած են նաեւ ուրիշներ...

Մամլոյ տագնապը յատուկ չէ միայն Թուրքիոյ: Եւ պատճառը թուղթի գիներու արտասովոր յաւելումը չէ անպայման:

Քանի մը օր առաջ, «Նիւ Եորք Թայմզ»ի 28 Յուլիսի թիւին մէջ կը կարդայինք՝ թէ աշխարհածանօթ այդ օրաթերթի ըսպառումը 851.947ի իջած է 1971ի առաջին վեց ամիսներուն՝ անցեալ տարուան 933 հազար 533ին տեղ, — ինչ որ կը նշանակէ 82.000ի նուազում:

Առօրեայ մեր ընթերցումներէն տեղեակ ենք վերջապէս, որ վերջին տասը տարիներու ընթացքին 110 օտար օրաթերթեր, շաբաթաթերթեր եւ պարբերականներ դադրած են հրատարակութենէ Միացեալ Նահանգներու մէջ, որովհետեւ չեն կըրցած տոկալ իրենց ծախքերուն:

Ամերիկեան լրջագոյն եւ առաջնակարգ պարբերականներէն «Նիւ Լիտըր» շաբաթաթերթը, իր ընթերցողներուն ուղղեալ շրջաբերական – նամակով մը կը տեղեկացնէր՝ ամիս մը առաջ՝ որ ծանր դժուարութիւններու մատնուած է. եւ եթէ բարեկամներ ու համակիրներ չմտածեն օգնութեան մասին, շաբաթաթերթին ճակատագիրը կրնայ «սեւ»նալ:

Մեր խորհրդածութիւնները շարունակելէ առաջ, կանգ առնենք պահ մը այստեղ, ու հարց տանք:

Թրքական, ամերիկեան կամ օտար թերթերու կողմէ հանրութեան, Պետութեան կամ անմիջական բարեկամներու ուղղուած աղաչանքներու չարժաւիթը ի՛նչ բնոյթ ու տարողութիւն ունի իրողութեան մէջ:

Անոնք քննենք սա անկիւնէն.— Այդ թերթերը, նախ քան իրենց դժուարութեանց ու անկարելիութիւններու հրապարակումը, դիմա՞ծ են կարելի բոլոր խնայողութեանց ու ներելի բոլոր սահմանափակումներուն՝ իրենց ծախքերուն մէջ: Օրինակի համար, իրենց հազար կամ հարիւր թղթակիցներուն տեղ՝ փորձա՞ծ են գոհանալ հինգ հարիւրով կամ յիսունով: Ճիգը ըրա՞ծ են իրենց պաշտօնէութեան գործը չափով մը աւելցնելու՝ առանց աշխատավարձի յաւելման, որպէսզի կարելի ըլլայ պիւտճէական հաւասարակշռութիւն ստեղծել: Եւ կամ դիմա՞ծ են արտակարգ միջոցներու եւ բացառիկ լուծումներու՝ թերթը չփակելու ու տոկալու մասնաւոր փորձով:

Բաւական մօտէն ծանօթ՝ օտար հրատարակութեանց, մամլոյ աշխատաւորներու եւ առհասարակ լրագրական հաստատութեանց ներքին կեանքին, մտայնութեանց ու բարքերուն, կրնանք վճռաբար եզրակացնել թէ բացի «Նիւ Լիտըր»ի նման պարբերականներէ (որոնք նոյնիսկ աշխատակիցներուն վճարում ընելու սկզբունքը չունին), իրենց կացութենէն դժգոհ ու իրենց գործի ճամբուն վրայ ձեռնթափ այդ թերթերը առհասարակ չեն համակերպած «ամէն զոհողութեան գնով տոկալու» մտածումին: Հաստատուած ըլլալով առաւելապէս արհեստագիտական ու առեւտրական հիմերու վրայ, զիրենք վարող սկզբունքը եղած է մուտքերու եւ ելքերու հաւասարակշռութեան հետամտութիւնը:

Կրցա՞ն այնքան մը յայտարարութիւն ու սպառում ապահովել՝ որպէսզի «թայը չպակսի» եւ լիառատ վարձատրեն իրենց պաշտօնէութիւնը: — Լա՛ւ: Կը մնան պատնէշին վրայ:

Նօսրացա՞ն սպառողներն ու յայտարարութիւն տուողները: Տարեկան շահը դադրեցա՞ւ հրապուրիչ ըլլալէ: — Ի՞նչ իմաստ յամառելու, տոկալու եւ տքնելու մէջ: Կը փակենք խանութը ու լրացա՜ւ...

Զենք շրջիր այլ երկիրներ, այլ թերթեր ու հաստատութիւններ՝ ցոյց տալու համար հիմնական այն տարբերութիւնները, որոնք կան օտարներու եւ մեր միջեւ: Հարկն իսկ չենք զգար ծաւալումի կամ խորացման, որովհետեւ մեր նպատակն է պարզապէս ցայտուն դարձնել դաւանանքի ու հանդանակի այն գլխովին տարբեր գիծը՝ որ կայ Հայ Թերթին մօտ:

— «Պիտի տոկամ», կ'ըսէր Փարիզի մեր պաշտօնակիցը՝ «Յառաջ», իր քառասունեւվեցերորդ տարեշրջանի սեմին:

«Պիտի տոկամ», կ'ըսէ «Հայրենիք», եօթանասունեւերկու տարիներու իր աւելույթին մէջ:

— Պիտի տոկանք, պէ՛տք է տոկանք է կարգախօսքը ամէն տեղ, փոյթ չէ թէ մեքենական, խմբագրական, նիւթական թէ բարոյական սեղմումները վնասեն յաճախ ո՛չ միայն մեր հրատարակութեանց որակին, այլեւ զանոնք պատնէշին վրայ պահելու ուխտաւոր մարդոց առօրեայ տքնութեան...

Կ'արժէ մտածել պարզուող պատկերի մասին:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՈԼԻՎԻՈՅ ԿՌԻՒՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

120 ՄԵՌԵԱԼ, 500է ԱՒԵԼԻ ՎԻՐԱՒՈՐ

Քաղաքացիական չորս օրուան կռիւներու արդիւնքն է՝ 120 մեռեալ եւ աւելի քան 500 վիրաւոր, ըստ Պոլիվիոյ Կարմիր Խաչի տեղեկութեանց: Կարմիր Խաչը կոչ ըրած է նաեւ որ «դադարի» շրջան մը հաստատուի խնայելու համար մարդկային նոր կորուստներու: Հանգանակութիւն ալ սկսած է դուռնէ դուռ օգնութեան փութալու համար զոհերու ընտանիքներուն: Կը թուի թէ նոր վարչակարգին խիստ մաքրագործումները առաջին օրէն իսկ, դէչ տպաւորութիւն թողուցած է բայց երբ նախկին նախագահ՝ Խոթէնսօրո եօթը տարուան աքսորական կեանք մը վարելէ ետք, Լիմայէն վերադարձած ու յայտնած է թէ կը մնայ նոր վարչաձեւին, մթնոլորտը բարելաւուած է: Արդարեւ Խոթէնսօրո, որ պարագլուխն է Յեղափոխական Ազգ. Շարժումին անձնական մեծ վարկ եւ ժողովրդականութիւն կը վայելէ: Շարժումին կարգ մը անդամները սակայն դէմ են որ կուսակցութիւնը մաս կազմէ կառավարութեան: Ամէն պարագայի մէջ, Գնդ. Պանցէր ըստիպուած է լեզու գտնել ոչ միայն քաղաքական կուսակցութեանց, այլեւ, ու մանաւանդ բանակին հետ:

Նոր իշխանութիւնը կարեւոր դժուարութիւններ ունի իր առջեւ եւ առաւելաբար տնտեսական բնոյթ ունի տնտեսական կացութեան վերականգնումը: Այս առընչութեամբ Ելմտական նախարարը մամուլի ասուլիս մը տուած է եւ յայտարարած է թէ անհատական դրամագլուխներու ընտեղումը սիրով կ'ընդունուի կրկին: Նախապէս բազմաթիւ օտար ընկերութիւններ, ի շարս որոնց ամերիկեան հանքային ընկերութիւնները ազգայնացուած էին նախկին վարչակարգին կողմէ: Նախարարը չեշտած է.— «Ամէն երաշխաւորութիւն պիտի տանք անհատական նախաձեռնութեանց»:

Գալով Թորէսի, այլեւս ստոյգ է որ Փերուի դեսպանատունը ապաստանած է մօտ քսան ընկերներու հետ եւ Փերուի կառավարութիւնն ալ արտօնագիր մը խնդրած է նոր կառավարութենէն որպէսզի նախկին նախագահը կարենայ երկրէն դուրս ելլել: Ընտանիքն ալ Արժանթինի դեսպանատունը կը գտնուի:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ՎԻՃԱԿԸ ԼԱՒ Է Կ'ԸՍԷ ՀԻՒՍԷՅՆ

Յորդանանի թագաւորը տեսակցութիւն մը շնորհած է Լիբանանեան Ալ Նահար թերթին եւ շեշտած թէ իր երկրին վիճակը շատ լաւ է եւ աւելի քան երբեք ամուր: «Գալով եղած ճնշումներուն, կ'ըսէ Հիւսէյն, անոնք կ'ամրապնդեն մեր ազգային համերաշխութիւնը եւ մեր հաւատքը այն առաքելութեան հանդէպ, զոր ունինք մեր դատը յառաջ տանելու համար: Այս ճնշումները, նոյնքան զօրաւոր որքան անոնք որոնց Յորդանան կը բախի ճակատի երկայնքին մեր թըշնամիին հետ, կը ձգտին ստիպել Յորդանանի որ անձնատուր ըլլայ եւ առաջին քայլն առնէ պաղեստինեան դատը մէջտեղէն վերցնելու համար, վասնզի կը թուի թէ Արաբները կ'ուզեն ազատիլ այդ դատէն: Արաբ ղեկավարները պատասխանատու են անցեալ դէպքերուն, ներկայ կացութեան եւ ապագային պատահելիքին»:

X Գահիրէի մէջ բացուեցաւ նախագահ Սատաթի դէմ փորձուած դաւին հեղինակներու դատավարութիւնը:

ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Բաւական շփոթութիւն կը տիրէ դրամական շուկային վրայ: Արդարեւ երեւան հանուած է Դրամական Միջազգային Հիմնադրամի մէկ գաղտնի ծրագիրը, որ սկզբունքով պէտք է գաղտնի մնար: Ըստ այս ծրագրին, Միջազգային Հիմնադրամը անհրաժեշտ կը գտնէր որ կարգ մը դրամներ վերարժեւորուին կարենալ պահպանելու համար տոլարին սակը: Այդ վերարժեւորումները պէտք է ըլլային հետեւեալ համեմատութիւններով՝ Եէն (Ճափոն) 15 %, գերմանական մարք 13,4 %, քանատական տոլար՝ 12 %, Ֆըրանսական ֆրանք եւ անգլիական ոսկի 7,3 %: Կը նախատեսուէր նաեւ կարգ մը այլ վերարժեւորումներ, 5,5 % համեմատութեամբ Հասարակաց Շուկայի կարգ մը այլ դրամներու համար: Այս ծրագին հրապարակումը բաւական դժգոհութիւն ստեղծած է եւ Միջազգ. Հիմնադրամը յայտնած է թէ կարելի չէ հիմնուիլ նման տեղեկութիւններու վրայ ցորչափ անոնք պաշտօնական ոչ մէկ բնոյթ ունին: Ճափոն արդէն որոշած է որեւէ գնով չվերարժեւորել իր դրամը:

Վերջին երկու օրերուն տոլարը աւելի «տկար» էր շուկաներուն վրայ:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ ԿԸ ՀԵՏԵՒԻ ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

«Օպզէրվըր» կը գրէ.— Եուկոսլաւիա սկսաւ կիրարկել ազատական ընկերվարութիւն մը, մասնաւորաբար տնտեսական գետնի վրայ, եւ ժողովուրդին յանձնեց արդիւնաբերութիւնը, արտադրութեանց եւ բերքերու բաշխումը, առեւտրական եւ ճարտարարուեստական հաստատութիւնները եւ այլազան հիմնարկները: Ի հեճուկս Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն եւ Խորհ. Միութեան, Եուկոսլաւիոյ մէջ տնտեսական եւ ընկերային կեանքը Պետութեան հակակշռին տակ չեն ներկայիս, այլ հանրութիւնն է որ կը վարէ ամէն բան, ինչ որ գործնապէս կը հաստատէ թէ «յառաջադէմ ընկերվարութիւն» մը յաջողապէս կը կիրարկուի այդ երկրին մէջ:

Տարիներ առաջ, Արեւմուտքէն Եուկոսլաւիա այցելող զբօսաշրջիկ մը չնչին բանի մը փոխարէն մեծ պարգեւներ կը ստանար Եուկոսլաւներէն, որոնք վերջ տուած են այսօր այդ վիճակին եւ իրենք ի վիճակի են արտադրելու ամէն ինչ որ կը շինուի արեւմտեան երկիրներու մէջ: Իբր օրինակ կրնանք յիշել հեռատեսիլը, որ ամբողջովին անհատներու նախաձեռնութեան յանձնուած է եւ կը գերազանցէ արեւմտեան երկիրներու հեռատեսիլը: Եուկոսլաւիոյ մէջ առատութիւն կը տիրէ, նաեւ ժողովրդային աշխատանքին եւ ինքնաբեր ձեռնարկներուն հետեւանքը: Մայր պողոտաներու վրայ կը տեսնէք շատ ճաշարաններ, զբօսարաններ, գինետուներ եւ պերճաշուք վաճառատուներ, եւ օրուան ամէն ժամուն, անհամար բազմութիւններ կը մտնեն ու կ'ելլեն այդ տեղերէն: Ժողովուրդը կը խուժէ դէպի մեծ վաճառատուները եւ նորութիւններ կը փնտռէ, որ թարգմանի Եուկոսլաւները թէ՛ շահիլ եւ թէ ծախսել գիտեն, յարգելով նոյն ատեն խնայողութեան պայմանները:

Մանաւանդ երբ այր ու կին կ'աշխատին, բարօրութիւնը կատարեալ է այդ ընտանիքին համար, որ ապրուստի ոչ մէկ նեղութիւն կը կրէ: Կայ սակայն անգործութեան խնդիրը ինչպէս աշխարհի ամէն կողմը, որ մեծ համեմատութիւն չունի թէեւ, բայց եւ այնպէս մասնակի դժուարութիւն մըն է եուկոսլաւ աշխատաւոր զանգուածին համար: Անգործներուն մեծագոյն մասը օտար երկիր կ'երթայ, մասնաւորաբար Արեւմտեան Գերմանիա, քանի մը տարի կը մնան եւ դրամ հաւաքելէ ետք կը վերադառնան նորէն Եուկոսլաւիա եւ զանազան գործերու մէջ կը նետուին:

Այցելեցէք Տալմացիա, որուն ծովեզերեայ զբօսարանները, մեծ ու փոքր սրճարանները ձեր ուշադրութիւնը կը գրաւեն: Անոնցմէ շատերը բացուած են այն Եուկոսլաւներուն կողմէ, որոնք Արեւմտեան Գերմանիան եւ այլ երկիրներ գացած եւ աշխատած են, եւ դրամ խնայելէ վերջ նորէն եկած եւ այդ տեղերը հիմնած են: Կը տեսնէք զբօսաշրջիկներու բազմութիւններ, որոնք կը խուժեն մեծ կամ փոքր այդ զբօսարանները, բոլորն ալ սիրուն, եւ որոնց վրայ գերմանական դրոշմ մը կը տեսնէք յաճախ:

Կարելի է եզրակացնել թէ իր այս ազատական ընկերվարութեամբ, Եուկոսլաւիա սկսած է դառնալ Արեւելեան Եւրոպայի մէկ տիպար երկիրը:

Քաղեց՝ Ս. ՎԱՐԴԵԱՆ

900 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

ՄԱՆԱԶԿԵՐՏԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

Ա.

Անիի անկումէն (1045) եւ Հայաստանի վրայ բիւզանդական տիրապետութեան հաստատումէն հազիւ երկու տարի անց, 1047ին, կեդր. Ասիայէն յառաջացող թրքական Սելճուք ցեղը արշաւեց Հայաստան: Այնուհետեւ, եւ ամբողջ քառորդ դար, Սելճուքները պարբերական արշաւանքներով ներխուժեցին Հայաստան ջարդի ու կոտորածի ենթարկելով անոր բնակչութիւնը եւ աւերելով անոր շէն աւանները ու մեծափարթամ քաղաքները:

Ժամանակակից եւ յետագայ պատմագիրներու էջերը լեցուն են թուրք բարբարոսներու գործած նախճիրներով, ինչպէս նաեւ Հայերու կողմէ ցոյց տրուած դիմադրական անօրինակ սխրագործութիւններով: Աւա՛ղ սակայն, հայ իշխանութիւններու դիւցազներգական շունչը շատ կարճ կուգայ եւ շուտով, ի տես հայրենի քաղաքներուն եւ գիւղերուն քարուքանդ դառնալուն, տեղի կուտայ խռովիչ եւ անվերջանալի ողբասացութիւններու:

Դառն ու դժնդակ այդ օրերուն, հայ ազնուականութեան եւ զինուորականութեան մնացորդացը, նախ քան ռազմի դաշտերուն վրայ իր նախատակութիւնը եւ կամ տարաշխարհի մէջ աստանդական դառնալը, իր հայրերէն ժառանգութիւն ստացած քաջութեամբ ու կորովով, ջանաց թումբ կանգնիլ արիւնարբու ներխուժողներու յառաջխաղացքին դէմ: Թշնամիին յարձակումները բեւեռուեցան կարգ մը յայտնի քաղաքներու վրայ, որոնցմէ ՄԱՆԱԶԿԵՐՏը մէկէ աւելի անգամներ ի դերեւ հանեց Սելճուքներու փորձերը՝ քաղաքը առնելու: Ի վերջոյ, 1071 թուականի Օգոստոս 19ին, մեզմէ ճիշդ 900 տարի առաջ, Բիւզանդացիներու պիկաբութեամբ, ինկաւ Մանազկերտը ու անոր հետ կորսուեցաւ Թուրքերը Արեւելքէն ետ մղելու ամէն յոյս:

Մանազկերտի ճակատամարտով կը վճռուէր ոչ միայն Հայաստանի, այլ եւ ամբողջ Մերձաւոր Արեւելքի ճակատագիրը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՒԵՐՈՒՄԸ

Հայաստան աշխարհի մէջ սելճուք Թուրքերու գործած նախճիրներու եւ աւերածութեանց պատմութիւնը սկսելով, Արիստակէս Լաստիվերցի կը գրէ.

«Այս տարիներուն (1047*էն սկսեալ*), երկնքի բարկութեան դուռը բացուեցաւ մեր երկրին վրայ եւ մեր դէմ շարժեցաւ Թուրքաստանէն բազում զօրք, որոնց ձիերը արագընթաց էին արծիւներու նման, իսկ սմբակները հաստատուն՝ պղնձի նման: ... Գալով Վասպուրական գաւառը, նման սոված գայլերու որ ուտելով չեն կշտանար, անոնք յարձակեցան քրիստոնեաներու վրայ»:

Արդարեւ, Թուրքերը, որոնք Ա. դարու առաջին տասնամեակներուն, տիրացած էին հիւսիսային Պարսկաստանի, իրենց սելճուք ցեղապետի թոռան՝ ՏՈՒՂՐԻԼ ԲԷԿԻ առաջնորդութեամբ Վասպուրականի վրայով մտան Հայաստան, մահ ու սարսափ տարածելով իրենց չուրջ, քաջալերուած իրենց յաջողութիւններէն, չհանդիպած դիմադրութենէն, վերցուած հարուստ աւարէն ու գերիներէն, անոնք վերադարձան յաջորդ տարի ու յառաջացան մինչեւ Հայաստանի արեւմտեան ծայրամասը, քանդելով ու գերեվարելով 24 գաւառներ: Բիւզանդական զօրքերը դուրս չելան իրենց ամրոցներէն. քաղաքներու բնակչութիւնը պատսպարուեցաւ պարիսպներու ետին ու ամէն մարդ, սարսափի մատնուած ու անճըրկած, դիտեց ոտնակոխումը անդաստաններուն ու այգիներուն, հրոյ ճարակ դառնալը պապենական օճախներուն, կոտորածը՝ ազգակիցներուն: Անպաշտպան գիւղերու եւ աւաններու բնակչութիւնը, լքած ամէն ինչ, փախուստ կուտար դէպի լեռներու անմատչելի բարձունքները, ուր սակայն Սելճուքները գիշատիչներու նման կը հասնէին ու անասելի վայրագութեամբ կը խողխողէին երիտասարդ ու տարեց, կին ու երախայ: Մանանաղի գաւառին մէջ, ուր ժողովրդական հսկայ բազմութիւն մը քաղաքի ամրութեան ապաւինելով՝ խռնուած էր Սմբատաբերդ, անօրինակ մարտնչումէ մը ետք, գրեթէ ամբողջութեամբ սրախողխող եղաւ: Միեւնոյն ճակատագրին ենթարկուեցաւ, անմիջապէս ետք, Կարնոյ մօտիկ ուրիշ քաղաք մը, բազմամարդ ու վաճառաշահ Արծնը: Անպարիսպ այս քաղաքի բնակիչները, մեծ մասամբ արհեստաւոր եւ առեւտրական, վեց ժամ կատաղի ճակատամարտ մղելէ ետք սելճուք զօրքերուն դէմ, հրդեհի տրուած իրենց քաղաքին հետ հրոյ ճարակ դարձան: Հայ պատմիչները քարտէսէն ընդմիշտ սրբուած Արծն քաղաքի մէջ սպաննուածները եւ այրուածները կը հաշուեն 150.000 հոգի, իսկ յոյն պատմիչ Կեդրենոսը՝ 140.000 հոգի:

Վրանաբնակ ու վայրագ, Թափառաշրջիկ ու Թալանող Սելճուքներու ասպատակութիւնները Հայաստանի մէջ հարուածած էին Վասպուրականն ու Բասենը, Այրարատն ու Բագրեւանդը, Կարինն ու Սպերը, Տարօնն ու Խորձեանը. քանդած էին բազմաթիւ քաղաքներ ու ամրոցներ, հրդեհած ու ոչնչացուցած էին նիւթական թէ մշակութային անթիւ հարստութիւն, սպաննած ու գերեվարած էին հարիւր հազարաւոր բնակչութիւն:

Ու տակաւին, սկիզբն էր երկանց...

Իրարու ետեւէ, ամէն տարի կրկնուելով, չուրջ քառորդ դարու միջոցի մը մէջ, Սելճուքները քարուքանդ ըրին Հայաստանը, մաղէ անցընելով անոր բոլոր քաղաքներն ու ամրութիւնները, սարսափի մատնելով ու տեղահան ընելով հազարաւոր աւաններու եւ չէներու անպաշտպան բնակչութիւնը, որուն ճակատագրուեցաւ կամ սրկութիւն, կամ գաղթ:

Բագրատունեաց Հայաստանի քաղաքակրթական եւ մշակութային ամբողջ չքեղութիւնն էր, որ փուլ կուգար:

×

Ահաւոր տարի մը եղաւ նաեւ 1054ը: Սելճուք սուլթան Տուղրիլ Բէկ անձամբ գլուխը անցած հսկայ բանակի մը, որ օժտուած էր ռազմական մեծ սարքաւորումներով եւ փիղերու գումարտակով, մտաւ հարաւային Հայաստան եւ, Վանայ լճի հիւսիսային կողմէն անցնելով, պաշարման տակ առաւ հռչակաւոր Մանազկերտ բերդաքաղաքը: Այստեղէն, Տուղրիլ Բէկ իր զօրքերը ուղարկեց հիւսիսային եւ արեւմտեան Հայաստանի զանազան ուղղութիւններով, մինչեւ Վանանդ, Տայք, Խաղտիք, Դերջան եւ Եկեղեաց գաւառները, մինչեւ Սասնոյ, Խոյթի եւ Տաւրոսի լեռները: Այս զօրքերու գործած աւերածութեանց մասին ժամանակակից եւ ականատես պատմիչը՝ Ա. Լաստիվերցի, հայ հին գրականութեան ողբասաց Երեմիան, դառնացին կը գրէ.—

«Արդ, այդ ժամանակուան չարիքները, զոր անոնք (*Սելճուքները*) հասցուցին երկրին, ո՞վ կրնայ գրի առնել, կամ որո՞ւ միտքը ի վիճակի է թուել. որովհետեւ այս բոլոր երկիրները լեցուած էին դիակներով, շէն ու անշէն տեղերը, ճամբաներն ու անապատ վայրերը, քարանձաւներն ու առապարները, խիտ անտառներն ու ժայռոտ վայրերը. եւ բոլոր մարդաբնակ վայրերու մէջ, անոնք հրդեհեցին ու ոչնչացուցին տուներն ու եկեղեցիները. այս հրդեհին բոցը աւելի էր քան Բաբելոնի հնոցինը: Եւ այսպիսի ձեռնարկութեամբ, անոնք կործանեցին մեր երկիրը, ոչ թէ մէկ անգամ, այլ՝ երեք անգամ յաջորդաբար վերադառնալով, մինչեւ որ երկրին մէջ ամէն տեղ հատան բնակիչները եւ դադրեցաւ անասուններու բառաչը...»:

Վերոյիշեալ վայրերէն միայն Կարսի շրջանին մէջ է, որ Թուրքերը լուրջ դիմադրութեան հանդիպեցան: Հոս, իր գոյութիւնը կը պահէր տակաւին Վանանդի Բագրատունեաց թագաւորութիւնը: Արասեան Գագիկ Թագաւորի առաջնորդութեամբ, տեղւոյն իշխանները դուրս ելան ճակատելու թշնամիին դէմ, որուն թուական եւ սպառազինական գերակշռութեան առջեւ տեղի տալով՝ նահանջեցին եւ ամրացան մայրաքաղաք Կարսի մէջ: Բուռն ճակատամարտին մէջ, նահատակուած էին 30 իշխաններ, իսկ Թաթուլ քաջ իշխանը, որ Տուղրիլ Բէկի սիրելի էմիրի մը որդին վիրաւորած էր, գերի բռնուեցաւ ու տարուեցաւ Սուլթանին: «Եթէ երիտասարդը ապրի, *ըսաւ Տուղրիլ Բէկ*, քեզ ազատ կ'արձակեմ, եթէ մեռնի, քեզ անոր կը փոխեմ» «Եթէ հարուածը իմն է, *պատասխանեց Թաթուլ*, չապրիր, իսկ եթէ ուրիշին է, չեմ գիտեր»: *Քիչ անց, երբ վիրաւորեալին մեռնելուն լուրը բերին, Տուղրիլ Բէկ սպաննել տուաւ Թաթուլ իշխանը, կտրել տուաւ աջ բազուկը եւ զայն ուղարկեց էմիրին՝ «որդիդ վատի մը բազուկով չմեռաւ» լուրով:*

Ե. ՓԱՄԲՈՒՔՅԱՆ

(Շար. – 1)

ԽԱՒԱՐԻ ԱՍՊԵՏՆԵՐԸ

ՊՈՏԿԱՆ ՍԹԱՇԻՆՍԿԻ ՄԱՀ ՍՓՌՈՂ ԳՈՐԾԱԿԱԼԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Պոտկան երկրորդ անգամ փոխեց իր ինքնութիւնը ու դարձաւ Սիկֆրիտ Տրեկէր՝ գերմանացի բանուոր: Մեկնեցաւ Միւնիխ եւ սենեակ մը վարձեց ուքրայնական կազմակերպութեան կեդրոնին ճիշդ դիմացը, ու դարանակալ սպասեց պատուհանին վարագոյրին ետեւը: Ու վերջապէս նշմարեց իր զոհը: Շաբաթներ հետապնդեց Ռեպեթը, ոտքով, հանրակառքով, ինքնաշարժով: Ուսումնասիրեց անոր դիմագիծը, շարժուձեւերը, յաճախած վայրերը: Ռեպեթ գրեթէ ամէն օր կ'ելլէր իր բնակարանէն ու կ'երթար «Սուխասնա Ուքրայնա» *թերթին խմբագրատունը: Պոտկան պատրաստ էր գործադրելու իրեն տրուած հրահանգը: Անմիջապէս Մոսկուայէն ժամանեց մասնագէտ զինագործ մը եւ Պոտկանին յանձնեց ոճիրին գործիքը եւ անոր բացատրեց անոր գործածութիւնը: Ալիւմինիոմէ 15 սանթիմեթր երկարութեամբ խողովակ մըն էր, որուն մէջ զետեղուած էր փլասթիքէ սրուակ մը, լեցուն հեղուկ թոյնով: Խողովակը պէտք է ուղղուէր զոհի դէմքին, կէս մեթր հեռաւորութեան վրայ: Գործածողը պէտք է առնէր մասնաւոր դեղահատ մը, որպէսզի ինք ալ չթունաւորուի:*

Որոշուած օրը, առտուան ժամը 9,30ին, Պոտկան մահուան խողովակը փաթթեց օրաթերթի մը մէջ ու հետեւեցաւ Լեւ Ռեպեթին: Երբ հասան խմբագրատան չէնքին առջեւ, Պոտկան արագացուց իր քայլերը եւ իր զոհէն առաջ անցաւ մուտքի դուռը: Բարձրացաւ մինչեւ առաջին յարկը, պահ մը սպասեց, կրկին իջաւ աստիճանները դանդաղօրէն, ու գտնուեցաւ Լեւ Ռեպեթին դիմացը: Պոտկան անմիջապէս հանեց խողովակը, զայն ուղղեց իր զոհի երեսին, կոխեց կոճակին վրայ: Թոյնը դուրս խուժեց ու վերածուեցաւ շոգիի, շրջապատեց Ռեպեթին երեսը: Պոտկան շուտով իջաւ աստիճանները, ելաւ փողոց, քալեց մինչեւ մօտակայ ջրանցքը եւ հոն նետեց մահուան գործիքը: Մինչ այդ Ռեպեթ, քանի մը քայլ բարձրանալէ ետք, կը գլորուէր աստիճաններուն վրայ: Մահը եղած էր վայրկենական:

Երկար փնտռտուքներէ ետք, Պոտկան գտաւ իր միւս զոհը, Ստեփան Պանտերան, որ Փոփէլ անունին տակ կ'ապրէր նոյն քաղաքի տարբեր թաղի մը մէջ: Պանտերայի բնակած չէնքին մուտքի դուռը միշտ գոց էր, եւ վարձակալներէն իւրաքանչիւրը ունէր իր սեփական բանալին: Պոտկան մեղրամոմով առաւ կղպանքին կաղապարը եւ բազմաթիւ փորձերէ ետք յաջողեցաւ շինել կեղծ բանալիներ: Մտաւ չէնքին մէջ, բարձրացաւ մինչեւ երրորդ յարկը, ուր կը գտնուէր Պանտե-

SATIRICAL

ՍԱՏԻՐԱԿԱՆ

ԻՆՔՆԱՍՏՈՒԳՈՒՄ

Նա ծխադեց ամբողջ կրծքով, խփեց աղջկայ ուսին, նորից կրկնեց, որ ինքը գտնւում է ստեղծագործական հանդըստում, որ շուտով երկիր կը վերադառնայ, կայծակ հեռագրով մի մեծ գումար կը փոխադրի, որ աղջիկը գայ իր մօտ, որ...

Եկաւ աղջիկն իր ընկերներով, ընկերուհիներով: Փողի մի փաթեթ հանեց, խփեց սեղանին:

— Գնէք ինչ որ կ'ուզէք, կերէ՛ք, խմէ՛ք, ես կլասիկ եմ...

... Երբ գլխի ընկաւ, որ մօտն այնքան փող է մնացել, որով միայն կարելի է տոմս գնել տուն վերադառնալու համար, նա դուրս եկաւ աղջկայ հետ, խոստացաւ, որ երեկոյեան կը վերադառնայ եւ առաջին հանդիպած ավտոպիւսով կայարան մեկնեց:

Փափուկ վակոնում մենակ էր: Ցերեկուայ ժամը 12ին գնացքը շարժուեց: Ծանր գլխով քնեց եւ զարթնեց միւս օրը առաւօտեան: Ցիշեց ամէն ինչ, սառը քրտինքը պատեց ճակատը, զգաց իր արածի ամբողջ անհեթեթութիւնը, երկու ձեռքով բռնեց գլուխը եւ բարձրաձայն մտածեց.

— Կլասիկ, դուրա՛կ, քուրա՛կ...

3.

Գնացքը տեղ հասաւ առաւօտեան ժամը 6ին: Անմարդ փողոցներով տուն հասաւ եւ բարձրացաւ երկրորդ յարկը: Դուռը կնքուած էր: Մի րոպէ յանկարծակիի եկած, նա չիմացաւ ինչպէս վարուել: Ցետոյ կնիքը քանդեց, դուռը բացեց ու ներս մտաւ: Թերթերի եւ նամակների համար բացուած անցքից՝ յատակին թերթեր եւ մի երկու նամակ: Ուշադրութիւն չդարձնելով նամակներին, նա համարձակուեց թերթերի վրայ եւ իրար ետեւից արագ աչքի անցկացրեց: Ո՛չ մահազդ, ո՛չ մահախօսական: Սթոփ: Վերջին թերթի չորրորդ էջի վրայ մի մահազդ, «... *գրական կազմակերպութիւնը ցաւով յայտնում է արձակագիր...ի մահը*»: *Ահա ամբողջը: Այսպէս էր արտայայտուած համաժողովրդական սուգը:*

Առաջինը նրան տեսաւ իր հարեւանը, քաղսովետի կոմունալ բաժնի վարիչը: Նրանք հանդիպեցին զուգարանում:

— Դո՞ւ...

— Ես...

— Ի՞նչպէս:

— Այնպէս:

Հանդուցեալի վերադարձի լուրը կայծակի արագութեամբ տարածուեց քաղաքում: Առաջինը երեւաց քննադատը:

— Լոյսը քեզ տեսնողին:

Արձակագիրը չկարողացաւ զսպել իր ցասումը.

— Թողէք ինձ անտէր–անտիրական հիւանդանոցում ընկած...

Ցանպատրաստից եկքը զտաւ, `փողոցում սրտի տագնապից ուշաթափուել է, տարել են իրեն հիւանդանոց, մի քանի օր ուշաթափ պառկել է, ընկած ժամանակ գրպանից անձնագիրը հանել են, չի յիշում ո՛չ հիւանդանոցի անունը, ո՛չ տեղը, — իսկ այստեղ դուք, իսկ կազմակերպութիւնը... վերջ ի վերջոյ չէ՞ր կարելի մի քիչ աւելի մարդավարի կերպով նշել...

— Շատերը պնդում էին, որ մահազդն էլ աւելորդ է, որ գրականութիւնը ոչինչ չկորցրեց, որ ձեր հեղինակութիւնը ուռեցուած է, արհեստական, որ...

— Մի չարունակի, բաւական է...

— Ես մնացի մենակ, ոչ ոք չպաշտպանեց ինձ:

— Հասկնալի է, ինքնաստուգումը համարում եմ աւարտուած...

Ներս մտան երկու բանաստեղծները: Այդ օրը նա ընդունեց շատ շատերին, առանձին – առանձին եւ ով եկաւ, պնդեց նոյնը, — որ բոլորը նրան դէմ էին, չէին գնահատում նրա տաղանդը, մահազդն անգամ աւելորդ էին համարում եւ որ ինքը մնաց մենակ, որ ոչ ոք չպաշտպանեց իրեն...

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(3 եւ վերջ)

բայլ բնակարանը, ուսումնասիրեց աստիճանները եւ որոշեց գործի անցնիլ անմիջապէս: Մոսկուա ղրկեց ուրիշ զէնք մը, այս անգամ զոյգ խողովակներով, որպէսզի կարելի ըլլայ զայն երկու անգամ գործածել:

Պոտկան սպասեց Պանտերայի բնակարանին մօտերը: Իրիկուն մը, տեսաւ իր զո՛հը, որ ինքնաշարժը կը տեղաւորէր կարաժին մէջ: Անմիջապէս, կեղծ բանալիով բացաւ դուռը, զայն ետ գոցեց ու հանդարտօրէն բարձրացաւ աստիճանները, յուսալով որ Պանտերա նոյն ճամբով պիտի հետեւի իրեն: Բայց կար վերելակը: Կին մը կանգնած էր ու կը կոխէր կոճակին վրայ, ուրիշներ ձայն կուտային վերէն: Պոտկան հասկցաւ, որ պիտի չկրնար կատարել իր առաքելութիւնը ու որոշեց զայն յետաձգել ուրիշ յարմար առիթի մը:

Վար իջաւ ու բացաւ մուտքի դուռը: Պանտերա մէկ ձեռքով ծրար մը բռնած, միւս ձեռքով ալ բանալի կը փնտռէր գըրպանէն: Պոտկան անմիջապէս անոր երեսին պարպեց խողովակին պարունակութիւնը ու անհետացաւ: Յետոյ իմացաւ, որ Պանտերա մեռած էր, երբ զինք կը փոխադրէին հիւանդանոց:

Պոտկան մեկնեցաւ Մոսկուա, ստացաւ շնորհաւորութիւններ եւ շքանշաններ: Փայլուն հեռանկարներ ունէր: Դիմում կատարեց, որպէսզի իրեն արտօնուի ամուսնանալ իր սիրած աղջկան հետ: Մերժուեցաւ: Դիմեց զօրավարներու եւ նախարարներու: Ի վերջոյ ստացաւ ամուսնութեան արտօնութիւն, պայմանով, որ բնակութիւն հաստատէ Մոսկուա: Ինկէ պնդեց, որ ամուսնանան եւ հաստատուին Արեւմտեան Գերմանիա: Պոտկան մերժեց դասալիք ըլլալ: 1960 Մարտ 9ին տեղի ունեցաւ ամուսնութիւնը: Իրենց տրամադրուեցաւ կահաւորուած սենեակ մը: Պոտկան սուր աչքերը պտըտցուց չորս կողմ, ու գտաւ միքրոններ՝ հաստատուած պատերուն վրայ: Բողոքեց մեծաւորներուն: Միքրոնները վերցուեցան, բայց հասկցաւ, որ կասկածի առարկայ էր:

Սեպտեմբեր 1960ին, երեւան ելաւ Ինկէի յղութիւնը: Մեծաւորները խրատեցին Պոտկանին, որ զայն վիժումի ենթարկէ: Պոտկան հիասթափեցաւ եւ անմիջապէս հասկցաւ, որ ինք եւ իրեն պէսները իշխանութիւններու կողմէ կը նկատուէին ոչ թէ մարդկային էակներ, այլ անզգայ գործիքներ:

Սակայն 1961 Յունուարին, Ինկէ արտօնութիւն ստացաւ մեկնիլ Արեւելեան Պերլին եւ հոն ծնունդ տալ իր զաւկին, մինչ Պոտկան կը ստանար նոր պաշտօնի մը խոստումը:

Գարնան, Ինկէ աշխարհ բերաւ զաւակը եւ զայն յանձնեց ստնտուի մը: Օգոստոսին կը պատրաստուէր վերադառնալ Մոսկուա, երբ նորածինը յանկարծամահ եղաւ: Շատ դժուարութեամբ, Պոտկան արտօնութիւն ստացաւ ներկայ ըլլալ իր զաւկի թաղումին: Երբ հասաւ Արեւելեան Պերլին, առնուեցաւ խիստ հսկողութեան տակ: Մոսկուայէն մեկնելէ առաջ, Պոտկան որոշած էր անցնիլ Արեւմտեան Գերմանիա: Ոստիկանական ինքնաշարժ մը զինք տարաւ Ինկէի հօրը տունը, ո՛ր կը գտնուէր արուարձանի մը մէջ: Թաղումը տեղի պիտի ունենար հոն, յաջորդ օրը, Կիրակի Օգոստոս 13ին, կաթողիկէ ծէսով:

— Ինչ որ պիտի ընէք, ըրէք թաղումէն առաջ, — խրատած էր Ինկէի հայրը:

Կիրակի առտու, ոստիկանական ինքնաշարժով Պոտկան եւ Ինկէ գացին շուկայ՝ ծաղկեպսակներ ապսպրելու համար ու վերադարձան տուն: Իրիկուան ժամը չորսին, դուրս ելան տան ետեւի դուռնէն ու դաշտերու մէջ քալելէ ետք, հասան Ֆալքընսե աւանը: Հոն վարձեցին թաքսի մը, որ զիրենք տարաւ Արեւելեան Պերլին: Յոյց տուին իրենց անցագրերը Տէր եւ Տիկին Լեհման անունով եւ ուղղուեցան մեթրոյի ամէնէն մօտիկ կայարանը: Տակաւին մեթրոյի գիծերէն մէկը կը գործէր երկու Պերլիններու միջեւ: Ոստիկանները կը քննէին ճամբորդներու անձնաթուղթերը եւ արտօնագիրները: Ժամանակ չունեցան նկատելու Պոտկանի եղած կառքը: Հանրակառքը մեկնեցաւ եւ ժամը ութին հասաւ Արեւմտեան Պերլինի առաջին կայարանը: Տեղական ոստիկանութիւնը զանոնք յանձնեց ամերիկեան իշխանութիւններուն: Պոտկան դատապարտուեցաւ բանտարկութեան: Մորթը փրկած էր: Պոտկան իր ասպարէզը եւ պաշտօնը զոհած էր կնոջ մը սիրոյն, բայց կնոջ մը սէրը մէկէ աւելի անձեր փրկած էր մահէ:

Յաջորդ օրը կը բարձրանար Պերլինի հռչակաւոր պատը:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԳ. ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

ԳՈՀԱՑՈՒՄ ՉԻ ԿՐՆԱՐ ՏԱԼ 380 ՀԱԶԱՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒ

Ազգ. Մատենադարանը պատմական անկիւնադարձի մը առջեւ կը գտնուի: Նախատեսուած՝ պահպանելու համար ինչ որ կը տպուի Ֆրանսայի մէջ, որպէսզի հետազօտողներու տրամադրութեան տակ դնէ, «Ազգային Մատենադարան»ը երթալով դժուարութիւններու կը բախի իր կրկնակ պաշտօնները կատարելու համար:

Աշխատանքի երկու սրահներ բաց են ընտրուած հասարակութեան մը համար, ամէն տարի: 380 հազար ընթերցող — 40 առ հարիւրը՝ օտար — պէտք է պոչ բըռնեն օգտագործելու համար պարբերականներու եւ թերթերու սրահին տրամադրելի 510 տեղերը: Այդ սրահը, որ դար մը առաջ շինուած է, դէշ լուսաւորուած է, օդ չկայ եւ ջերմութիւնը տեւական բողոքներու դուռ կը բանայ: Վերապահուած սրահ չկայ այն ընթերցողներուն որոնք կ'ուզեն գրամեքենայ կամ տիքթաֆոն գործածել եւ յայտնի չէ թէ ուր կարելի պիտի ըլլայ տեղաւորել միքրոֆիլմներու ընթերցումի գործիքները, որոնց անհրաժեշտութիւնը երթալով աւելի զգալի կը դառնայ պահպանելու համար բնագիրներու հաւաքածոները: Կարճ՝ տարեկան մէկ միլիոն 700 հազար փաստաթուղթերու հայթայթումը եւ 230 հազար հատորի ստացումը անել կացութիւն մը ստեղծած են Մատենադարանին համար:

Ծնունդ առած արքայական գրադարաններէն, Ազգ. Մատենադարանը հսկայ պահեստ մը ունի հազուագիւտ եւ թանկագին գիրքերու, ձեռագիրներու, երաժըշտութեան բնագրերու, մետալներու, պարբերականներու, քարտէսներու եւն.:

Երբ նոյն հատորէն երկու օրինակ կայ, մէկը Վերսայլի պահեստանոցը կը ղրկուի, բայց միւսը, ամէն պարագայի մէջ, Փարիզ կը մնայ: Եւ հոս է որ կը սկսին պահպանման հարցերը վասնզի գիրքերն ալ կը մաշին:

Նախ ջերմութեան եւ խոնաւագիտութեան պայմանները յարգուած են միայն Վերսայլի նոր շէնքերուն մէջ, մինչ այն միակ հատորները որոնք Փարիզ կը պահուին, կը վնասուին չորութեան պատճառաւ եւ մինչեւ 30 աստիճան ջերմութեան տարբերութիւններու զոհ են:

Թերթերու ամբողջական հաւաքածոներ որոնք փշրանքի վերածուած էին, խոնաւութիւնը պահպանող մեքենաներու գետեղումէն առաջ, օգտագործելի չեն ցորչափ թէքական վերանորոգում մը չկատարուի: Բայց որակեալ բանուորները սակաւաթիւ են եւ ներկայ վայրերու նեղութիւնը թոյլ չի տար աշխատանոցները մեծցնել: Ներկայ պայմաններուն մէջ, ուրեմն կորսուած ժամանակը շահելու ծըրագիրը անիրագործելի է:

Կարելի է այս ձեւի օրինակները բազմապատկել, պէտք է չորս ամիս սպասել, որպէսզի «նկարահանութեան» աշխատանոցը կարենայ հայթայթել օտար գրադարանի մը ուզած վերարտադրութիւնը կամ միքրոֆիլմի մը մեծցումը: Պէտք է նաեւ տարի մը սպասել որպէսզի նոր ստացուած հատորի մը ֆիշը տրամադրելի ըլլայ եւ ցուցակներու պատրաստութիւնը հսկայ յապաղում մը ունի: Գնումի վարկերը կէսն են Պրիթիշ Միւզէումի վարկերուն: Հակառակ շէնքերու եւ հազար հոգինոց անձնակազմի երեւութական կարեւորութեան վայրերու եւ աշխատողներու անբաւարարութիւնը շատ զգալի է:

Լուծումներ կան սակայն: Առաջինը, որու վրայ մեծ յոյսեր դրուած են, ժողովրդական մեծ Գրադարանի մը կառուցումն է Նախկին Հալերու տարածութեան վրայ, այդ ձեւով բաց մը կը գոցուի:

Հալերու գրադարանը մէկ միլիոն հատոր պիտի ունենայ մշտապէս նորոգուած, որու կէսը դարաններու վրայ դասաւորուած պիտի ըլլայ, ուրկէ ամէն մարդ պիտի կարենայ ազատօրէն օգտուիլ: Հալերու գրադարանը ընդհ. տեղեկատուութեան մեծագոյն կեդրոնը պիտի ըլլայ Փարիզի մէջ, մանաւանդ եթէ ընդունուին եղած թելադրանքները, որոնք կը ձգտին ընդունիլ տալ գիրքերու փոխ տրուելու սկզբունքը: Բայց միւս սպասարկութեանց հարցերը լուծուած չեն: Ուրե՞մն: Լուծումը պարզ է իր սկզբունքին մէջ.— վայրերու օգտագործելի տարածութիւնը աւելցնել, որպէսզի կարելի ըլլայ աւելի շատ դիւան ստանալ, աւելի մեծ անձնակազմ ունենալ եւ մանաւանդ ինքնաշխատութեան նոր սպասարկութիւններ հաստատել: Իրաց ներկայ վիճակին մէջ, հարկ է որ 6րդ. Ծրագրի շրջանին կազմաբարութեան եւ վերանորոգման աշխատանոցները եռապատկուին եւ այդ համեմատութենէն ալ աւելին ըլլայ, հակառակ պարագային գանձեր պիտի հեռանան Ֆրանսայէն: Եթէ լուծումներ չգտնուին անմիջականօրէն, «Ազգային»ին ապագան մութ է:

«ՕՌՕՌ»

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ

Իրաւարան, հրապարակագիր եւ քերթող:

Կուգայ Ծոփաց աշխարհէն եւ կտրած է չարչարանքի երկար ուղիներ:

Բարձրագոյն ուսումը ստացած է Խարբերդ, համբաւաւոր Եփրատ Քոլէճի մէջ, աշակերտած Սողիկեաններու, Լիւլէճեաններու, Թէնէքէճեաններու, եւ Մեծասքանչէն զատ սերտած է անգլիական դըպրութեան անմահ դէմքերը:

Մեզի կը թողու այս տեսակէտով անկորուստ աշխատանք մը, «Յոյրան անգլիական գրականութեան», նաեւ Լոնկֆէլլոյի «Իվանճէլին»ին բծախնդիր թարգմանութիւնը, որ իր ատենին գնահատուած է մեծապէս:

Ունեցած է հանրային եւ հրապարակագրական գործունէութիւն, հեղինակած Տարեգիրքեր, քերթուածներու ժողովածուներ, տպաւորական նշմարներ, որոնցմէ յիշենք վերջին անգամ հրատարակուած «Դրախտի Երգեր»ը:

Գրեթէ բոլոր իր տաղերուն մէջ կը թրթռայ դասականութեան շեշտը, միացած տառապահար հոգիի մը կշռոյթին:

Մտերիմ բարեկամ Դանիէլ Վարուժանի, Վահան Թէքէեանի, Երուանդ Օտեանի, Ռուբէն Որբերեանի, որոնցմէ կը պահէր անթառամ յիշատակներ:

ԾԻԾԵՌՆԱԿ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա. ՄԱՍ

ԱՅԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

Կինը բնութենէն երբեք չի գոհանար: Բնութեան ձեռքը որքան ալ անուշ զըգուանքով գգուէ զայն, ան այդ զգուանքը աւելի խոր պիտի զգայ եթէ այդ ձեռքը ադամանդակուռ ապարանջանով մըն ալ զարդարուած ըլլայ:

Հանըմը փոքրիկ սեղանին մօտեցաւ, անոր վրայէն վարդագոյն լուսամփոփով կանթեղը առաւ եւ հայելիի մը առջեւ կանգնելով, կանթեղը մինչեւ դէմքին բարձրացուց եւ հայելիին մէջը դիտեց:

Հայելին այդ հրաշագեղ դէմքը իր մէջ ցոլացուց աւելցնելով նաեւ ճենաստայլ բարեձեւ թեւ մը, որ վեր բարձրացած մէջքէն իր մետաքսէ հագուստին լայն թեւնոցէն բոլորովին մերկացած էր:

Այնչէ անյագ ակնարկով մը հայելիին մէջ գծագրուած իր հրաշագեղ դէմքը դիտեց:

Մարմնին եւ հայելիին մէջ ցոլացող իր պատկերին միջեւ եղած անջրպետին մէջէն խորհրդաւոր հոսանքի մը անցնիլը կը զգար, որ չէր կրնար հասկնալ թէ հայելիին մէջ ցոլացող պատկերէն դէպի իր մարմինը կ'արտահոսէր, կամ իր մարմինէն դէպի հայելիին մէջի պատկերը:

Հանըմին հայելին այդ վայրկեանին վհուկի հայելիի մը փոխուած էր:

Գեղ կը ստանար եւ հարբանք կը փոխարինէր:

Բիւրեղը ալապաստրին հետ կը մրցէր:

Յանկարծ նրբանցքին մէջ երկչոտ քայլերու շշուկ մը լսուեցաւ:

Այնչէ սարսռաց...

Ականջ դրաւ...

Քայլերը հետզհետէ կը մօտենային, ասոնց կ'ընկերանային նաեւ ուրիշ աւելի թեթեւ քայլեր:

Այդ քայլերը Տիգրանը առաջնորդող Ֆաթմէի քայլերն էին:

Այնչէ կանթեղը վար առնելով փոքրիկ սեղանին վրայ դրաւ եւ մոլորեալ քայլերով դէպի դուռը ուղղուեցաւ:

Սակայն ձեռքը դրան ունակին դնելու չհասաւ:

Դուռը դուրսէն բացուեցաւ եւ երկու խորշոմեալ ձեռքեր նշմարուեցան որոնք երիտասարդ մը ներս կը հրէին:

Ապա դուռը վերստին գոցուեցաւ եւ Այիշէ Տիգրանի հետ դէմ դիմաց գտնուեցաւ: Երկուքն ալ իրենց անսպասելի երջանկութենէն ապշած մնացած էին...

Վայրկեան մը այսպէս անշարժ իրար դիտեցին, ձեռքերնին երկարելու իսկ չէին յանդգներ...

Այնչէ հազիւ կրնար ինքզինքը ոտքի վրայ պահել...

Պահ մը կարծեց թէ վար պիտի իյնար եւ քանի մը քայլ ընկրկելով փոքրիկ սեղանին կռթնեցաւ, որուն վրայ վարդագոյն լուսամփոփով կանթեղը կը փայփլէր:

Ջէրքէզուհիին բարձրահասակ, ճկուն մարմինը այսպէս լոյսին առջեւ գալով երիտասարդին արդէն մթագնած տեսողութեանը առջեւ աներջային ուրուացուցութիւն մը առաւ:

Այնչէի մարմինը այդ վայրկեանին անորոշ գիծերով խառնակ ձեւ մը կը ներկայացնէր, որուն անորոշութիւնը իր առջեւ կազմուած թերասուեր լոյսին տակ խորհրդաւորութեան հրապոյրը ալ աւելի կ'աւելցնէր:

Տիգրան այդ ուրուացուցութիւնը տեսնելով այլեւս չկրցաւ ինքզինքը զսպել:

Բայց եթէ ինքզինքը զսպել իսկ ուզէր անկարելի պիտի ըլլար:

Երկու գրգռիչ մերկ բազուկներ իր դիմացը ցցուած էին, մինչ թրթռացող ներդաշնակ ձայն մը տարօրինակ զգուանքով մը ականջին կ'ըսէր.

— Ո՛հ, Աստուած իմ... Տիգրան, միթէ՞ տեսածս իրականութիւն է, կամ տակաւին երազի մէջ եմ:

Տեսողութեան հրապոյրին արդէն միացած էր լսողութեան հրապոյրը:

Տիգրան այդ վայրկեանին միմիայն մէկ բան կը զգար թէ՝ ինքզինքը կը կորսընցնէր:

Ուստի թեւերը երկարեց եւ կիսամերկ Ջէրքէզուհիին գիրկին մէջ նետուեցաւ, մինչ այդ երկու գեղեցիկ գլուխները կանթեղին մարմրող թերասուեր լոյսին տակ անվերջանալի համբոյրով մը իրար կը միանային:

Եթէ իրաւ է թէ Աստղիկ արեւուն շլացուցիչ լոյսին տակ ալիքներու փրփուրներու մէջէն դուրս ելած է, նոյնպէս անժխտելի է թէ սէրը վարդագոյն թերաստուերի մը մէջ ծնած է...:

ԺԱ.

ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ԳԻՇԵՐ
ՄԱՌԱԽԼԱՊԱՏ ԱՌԱՒՕՏ

Առաւօտեան ժամը տասին կը մօտենար, երբ ննջասենեակին դրան վրայ ուժգին հարուած մը լսուեցաւ, որուն մէջ նախընթաց գիշեր սէրը համբոյրներու, գիրկընդխառնումներու եւ հառաչներու մէջ իր բոյնը հիմնած էր:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

Il reste quelques places de disponible au voyage organisé par

LE CLUB DES JEUNES DE L'UGAB

en ARMENIE

du 6 au 25 Septembre 1971

avec visite de MOSCOU — 2 jours à l'aller —

et de LENINIGRAD — 3 jours au retour —

Séjours de 15 jours en ARMENIE avec visites organisées et excursions quotidiennes

Ce voyage exceptionnel est exclusivement réservé aux jeunes de 18 à 35 ans

Prix tout compris par avion : 2000 Frs.

Renseignements et réservation au siège de l'UGAB 11 *Square Alboni, Paris 16e*

TRO. 03-18

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն – Ժեռոմի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է, փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները.—

Հանգուցեալ այրի Տիկին Հիւսեանի Թաղման տխուր առիթով՝ Տիկին Հիւսեան զաւակներէն 50 Ֆր., եկեղ. 10, Բիւզանդ Շահպազեան 30 եկեղ., Տիկին Էլմոն Բունարճեան 20 եկեղ., Տիկին Զարուհի Պալեան, Վաղարշակ Գէորգեան, Լուսարարեան (Վիէն) 10ական Ֆր. եկեղեցւոյ։

ՆՈՒԷՐ

Օր. Նալպանտ 1920 Օգոստոս 18ին, Աստուածածնի 18 նահատակներու յիշատակին 10ական Ֆր. կը նուիրէ Աղքատախնամին, Կապոյտ Խաչին (սանդալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ի։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԷՆ

ՓԱՐԻԶ

Խումբը կը հասնի, Կիրակի, Օգոս. 29, կէսօրէ ետք ժամը 5ին առեւները, Սքուար Մոնթոլոն։

ԼԻՈՆ

Խումբը կը հասնի Լիոնի Հայոց եկեղեցին Ռիւ Պուալօ, կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին։

ՄԱՐՍԷՅԼ

Խումբը կը հասնի Սէն-Շառլ կայարանը կէսօրէ ետք ժամը 5,15ին։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները

1971–1972

Կ'ընդունուին բարեկիրթ եւ ուշիմ մանուկներ։ Կ'աւանդուին պետական եւ ազգային ուսումներ եօթներորդ դասարանէն սկսեալ մինչեւ Աւարտական դասարան

Classe Terminale).

Անոնք որ կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները, այժմէն փութան ապահովել տեղերը։

Direction du Collège Arménien
26, Rue Troyon — 92 - SEVRES
Tél. : 027-18-28

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Հոգեհանգիստ Եսթեր Տօլապճեանի.—

Պ. Միհրան Տօլապճեան, Տօլապճեան ընտանիք, Տիկին Կիրակոսեան 50ական։

Մաննիկ Տօլպաշեանի հոգեհանգիստ.—

Տէր եւ Տիկին Մ. Անդրէասեան, Տէր եւ Տիկին Թ. Գըլըճեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Հայգազործեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Պետիկեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Նիկողոսեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Փօյաճեան 10ական, Տէր եւ Տիկին Վ. Գիւմպէլեան 20։

(Շար.)

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 7ԻՆ

Յետագային մանրամասնութիւններ

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի 11 Սեպտ. Խաչվերացի տօնին առթիւ, Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի ձեռամբ Գեղամ Վրդ. Պաղտասարեանի։ Այս առթիւ տեղի պիտի ունենայ մատաղօրհնութիւն։ Անոնք որոնք ուխտ ունին եւ կը փափաքին մասնակցիլ մատաղօրհնութեան՝ հաճին արձանագրուիլ Թաղականութեան մօտ։

Ոչխարի զենումը պիտի կատարուի Ուրբաթ 9 Սեպտ. ժամը 3ին, եկեղեցւոյ փակը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Օժանդակ Տիկնանց Միութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները ժողովի 30 Օգոստոս, ժամը 3ին Պոմոնի Խորհրդարանին մէջ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՄԵՐ

ՀՌՈՄԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Ամէն Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, Հռոմի Ռատիօկայանէն 15 վայրկեան տեւող հայկական ձայնասփռում կը կատարուի, իտալական ժամով 17,45ին, որ կը համապատասխանէ Միջին Արեւելքի եւ Պալքանեան երկիրներու ժամը 18,45ին, իսկ Հայաստանի ժամը 20,45ին։

Վերոյիշեալ սփռումները կը կատարուին հետեւեալ ալիքներու վրայ.

Կարճ ալիք 41,38, 31,10, 25,55 մեթր։

Միջին ալիք 196 մեթր։

Սիրով կ'ընդունուին ոչ-քաղաքական բնոյթ ունեցող եւ հայ ժողովուրդը հետաքրքրող բոլոր լուրերը։

Հասցէ.

Sezione Armena' Radio Vaticana, ROMA

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Նոյնպէս յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանին 1971–1972 կ'ընդունին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ փոքրիկ մանուկներ։

Արձանագրութիւնները սկսած են։ Դիմել՝ 73, Ավընիւ Անրի Պարպիւս Առնուվիլ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V
Avenue George V, Paris

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուին *ընթացիկ եւ նոր հասցէն* :

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով :

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանք :

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մշակոյթի Տան գրական երեկոն, Հոկտեմբեր 9ին, նուիրուած Զարենցի եւ Վարուժանի ֆրանսերէն Թարգմանութեան գործերուն։

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբի տարեկան ճաշը Հոկտ. 30ին։

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը՝ Հոկտեմբեր 10ին :

ԳԱՐՆԱՆ ՀԵՏ,
ԳԱՐՆԱՆ ՇՈՒՆՉ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revêtement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU

Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

BNP

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.

Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

LE NUMÉRO 0,50 F.

ՈՒՐԲԱԹ 27 ՕԳՈՍՏՈՍ

VENDREDI 27 AOUT 1971

47ՐԴ ՏԱՐԻ — 12199

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.199

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՍՏՈՅԳ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Արձակուրդի ամիս է Օգոստոսը:

Սակայն այս տարուան Օգոստոսը բացառիկ ու նշանակելի դէպքերու ամիս մը եղաւ գրեթէ բոլոր մարզերու մէջ: Նոր վայրէջք լուսնի վրայ: Ներքին խռովութիւններ Սուտանի մէջ: Պետական հարուած Պոլիվիոյ մէջ: Նիքսընի պատմական ձառը եւ տոլարի տագնապը, որ տակնուվրայ ըրաւ Եւրոպայի դրամական-նմտական դրութիւնը, Պերլինի ցաւոտ հարցին շուրջ Չորսերու համաձայնութիւնը, Արաբական Հանրապետութեանց Դաշնակցութեան ծրագիրը, Պաքիստանի անկախութիւնը, Պաշարման Վիճակի երկարաձգումը եւ «ձախ» ամբաստանեալներու դատավարութեան շարունակութիւնը Թուրքիոյ մէջ, Ամերիկայի եւ Չինաստանի մերձեցման փորձերը, եւայլն:

Ցարդ չէ կարգադրուած արաբեւիսրայէլեան վէճը: 1970 Օգոստոս 7ին հրադադար յայտարարուած էր երեք ամսուան համար, իբրեւ նախաքայլ հաշտութեան, համաձայն Ուիլեըմ Ռոճըրսի ծրագրին: Հրադադարը լռելեայն երկարաձգուելով կը շարունակուի մինչեւ այսօր:

Կողմերը անհաշտ կը մնան իրենց դիրքերուն վրայ: Ո՛չ մէկ զիջում հիմնական կէտերու շուրջ:

Զինու զօրութեամբ վերջնական ու արդար լուծումի մը յանգելու անկարելիութեան առջեւ, ՄԱԿը փորձեց խաղաղ բանակցութեանց միջոցաւ արդիւնքի մը հասնիլ:

Կուննար Եարինկ, որ երկար ատեն անգործ էր մնացած «անելիք» չունենալով, Իսրայէլի կառավարութեան հրաւէրով անցեալ Յունուար 8ին Երուսաղէմ գնաց տեղեկանալու համար Հրեաներու հաշտութեան առաջարկներուն, զորս Յունուար 11ին հաղորդեց Գահիրէի կառավարութեան:

Նոր ձախողութիւն մը կրեց Եարինկի առաքելութիւնը: Նորութիւն չկար Իսրայէլի առաջարկներուն մէջ:

Չորս Մեծերը, մասնաւորապէս Միացեալ Նահանգները շարունակեցին իրենց ձեռնարկները քաղաքական լուծումի մը հասնելու յոյսով: Ծրագրեցին չորս Պետութեանց մասնակցութեամբ զինուորական ուժ մը պահել Ջրանցքի երկայնքին՝ խաղաղութիւնը պահպանելու համար:

Փետրուար 4ին Նախագահ Անուար էլ Սատաթ յայտնեց թէ տրամադիր է Սուէզի Ջրանցքը բանալ, եթէ Իսրայէլ պարպէ արեւելեան ափը գրաւող իր զինուորները:

Ջրանցքին բացումը պիտի ըլլար առաջին քայլը դէպի վերջնական կարգադրութիւն: Գահիրէի կառավարութիւնը կը պահանջէր, որ իսրայէլեան բանակը քաշուի 1967 Յունիս 4ի սահմանները, տեղը տալով եգիպտական զինուորներուն: Փետրուար 26ին Իսրայէլ բացարձակապէս մերժեց պարպել գրաւեալ հողամասերը: Ջրանցքի բացման ծրագիրն ալ ջուրն ինկաւ:

Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարարը՝ Ուիլեըմ Ռոճըրս՝ Մայիս 4ին Գահիրէ, 6ին Երուսաղէմ երթալով փորձեց կողմերու միջեւ համաձայնութեան եզր գտնել, փոխադարձ զիջումներու հիման վրայ: Ձախողեցաւ: Ու բանակցութիւնները շարունակելու պարտականութիւնը յանձնեց իր փոխանորդին՝ Ճօզէֆ Սիսքոյի, որ մասնագէտ է Մերձաւոր Արեւելքի խնդիրներուն: Սիսքօ ձախողեցաւ իր կարգին: Սակայն նոր փորձ մը կատարեց Յուլիս 29ին Երուսաղէմի կառավարութեան մօտ: Դարձեալ ապարդիւն:

Մայիս 27ին Անուար էլ Սատաթ քսան տարուան համար բարեկամութեան եւ գործակցութեան ծրագիր մը կնքեց Մոսկուայի հետ:

Ներքին դաւադրութեան հեղինակները անվնաս դարձնելէ եւ իր դիրքը ամրապնդելէ ետք, Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան նախագահը աւելի անդիջող դարձած է այժմ:

Յուլիս 23ին, 1952ի յեղափոխութեան 19րդ տարեդարձին առթիւ ռազմաշունչ ճառ մը խօսելով, Նախագահ Սատաթ յայտարարեց թէ արաբեւիսրայէլեան վէճը պիտի կարգադրուի 1972էն առաջ:

Չորս ամիս մնաց տարեվերջին: Նախագահը չըսաւ թէ ի՛նչ ձեւով պիտի կարգադրուի: Զէնքո՞վ թէ խաղաղ միջոցներով:

Ու մինչ Իսրայէլի Պաշտպանութեան նախարար Մոշէ Տայան կ'առաջարկէ վերջնական նկատել Այսրյորդանանի գրաւեալ հրջանի իսրայէլեան կառավարութիւնները, Եգիպտոս, Լիբիա եւ Սուրիա կը կազմեն Արաբական Հանրապետութեանց Դաշնակցութիւնը:

Նախապատրաստութի՞ւն դէպի նոր զինեալ բախում:

Անստոյգ կացութիւն:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ
ՆՈՐ ՇԱՆԴԻՊՈՒՄ ՋՈՒՋԵՐ

Քաղաքական վերամուտը սկսաւ Չորեքշաբթի օր Նախարարաց Խորհուրդի նիստով, որուն նախագահեց Փոմփիտու:

Այս նիստին գլխաւոր որոշումը մերժումն է զոր ֆրանսական կառավարութիւնը տուաւ Վեցերու նոր հանդիպումի մը: Այս առաջարկը ըրած էր Պենելիւքսը (Պելժիա, Հոլանտա, Լիւքսամպուրկ) խորհելով թէ կարելի կ'ըլլայ համաձայնութեան մը գալ եթէ նոր ժողով մը գումարուի Սեպտ. 3ին փոխանակ սպասելու մինչեւ Սեպտ. 13: Այս մերժումը բանաձեւող նախագասութիւնը վիրաւորական գտնուած է Հոլանտայի կառավարութեան կողմէ: Արդարեւ ֆրանսական կառավարութեան բանբերը՝ Լէօ Համոն յայտարարած է լրագրողներուն.— «Միամտութիւն կ'ըլլար մտածել թէ կը բաւէ հաւաքուիլ հարցերը լուծելու համար, եւ կանխահաս ժողով մը, այս պայմաններուն մէջ, ցաւալի արդիւնք մը կ'ունենար եթէ անոր յանպատրաստից բնոյթը ցոյց տար որ համաձայնելու կարելիութիւն չկայ»:

«Միամտութիւն» բացատրութիւնն է որ դէշ տպաւորութիւն թողուցած է եւ Հոլանտացիք ըսած են թէ այդ բառը «աւելորդ էր եւ անյարմար»: Ամէն պարագայի մէջ կը հաստատուի որ Նախագահ Փոմփիտուն է որ նիստին ընթացքին յայտնած կ'ըլլայ նման կարծիք մը, շեշտելով թէ «միամտութիւն պիտի ըլլար կարծել թէ ինչ որ ձախողեցաւ քանի մը օր առաջ, կրնայ յաջողիլ քանի մը օր ետք»:

Ֆրանսա գոհ է սակայն արձանագրելով որ Դաշնակցային Գերմանիա նոյն կարծիքն ունի:

✕ Ֆրանսայի մէջ ընկերային վերամուտը բաւական մտահոգիչ կը թուի:

Արդարեւ Աշխատանքի Դաշնակցութեան (Սէ. Ժէ. Թէ.) եւ Սէ. էֆ. Տէ. Թէ.ի հանդիպումէն ետք, բանբերները յայտարարած են թէ «ընկերային դադար» պիտի չըլլայ: Պահանջներու հաւաքական ծրագիր մը պիտի ներկայացուի Սեպտ. 6ին: Արդէն բազմաթիւ սենտիքաներու կոչով, Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 6ին ցոյց մը կը սկսէր Սէն Լազարի կայարանէն մինչեւ մեթրօ Փուասոնիէռ, առաջին առթիւ, բողոքելու համար հանրային փոխադրութեանց գիներու յաւելման դէմ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲՐԵԺՆԵՒ պիտի գլխաւորէ այն պատուիրակութիւնը, որ Ֆրանսա պիտի այցելէ Հոկտեմբերին:

ԳԱՀԻՐԷԻ «դաւադիրներու» դատավարութիւնը յետաձգուեցաւ Սեպտ. 4ին: Ամբաստանեալներուն մէջ է նախկին փոխնախագահ Ալի Սապրի որ այլեւս «դըրդիչ» մը չէ այլ պարզապէս դաւին «մասնակցող» մը:

ՊՈԼԻՎԻՈՅ նոր նախագահը յայտարարած է թէ «ընտրութիւնները զէնքը չեն հետաքրքրեր»: Իր առաջին գործը պիտի ըլլայ երկիրը մաքրել ձախ կեռիլլօներէն:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ կառավարութիւնը միաձայնութեամբ իր հաւանութիւնը տուած է Չորսերու համաձայնութեան Պերլինի շուրջ: Քրիստոնեայ - դեմոկրատ ընդդիմութիւնը աւելի վերապահ է:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ՕՐԵՐԸ

Ա.

Արշալոյսը դեռ նոր կը ծագէր Լոնտոնտէրրիի վրայ երբ վեց հրացանակիր անգլիացի զինուորներ կոտրեցին Ճօ Մաք Կլէնշիի տան դուռը եւ խոյացան դէպի ներս: Ելան սանդուխներէն վեր եւ Մաք Կլէնշին դուրս քաշելով իր անկողնէն, հրամայեցին որ երկու վայրկեանէն հագուի: Քիչ վերջ, երբ զինուորները զինքը կը տանէին, առաջնորդելով այն ամէնօրեայ սենեակէն որուն պատերը զարդարուած էին Իրլանտայի 1916ի Զատկուան ապստամբութեան «Նահատակ»ներուն պատկերներովը, իր կինը Նէլլի իրենց կրտսեր տղան գրկելով կ'արթնցնէր բոլոր դրացիները: Եւ զինուորական բեռնակառքը տակաւին հազիւ աչքէ անհետացուցած էր Մաք Կլէնշին, որ տղան արդէն կաթոլիկ բնուորներու կողմէ բնակուած թաղի մը փողոցներուն մէջ սկսած էր տալ սուլիչի իր ազդանշանը: Այդ սուլիչը առջի շաբաթ Իրլանտայի ամէն կողմը տարածուեցաւ եւ տեղի տուաւ շրջակայքի մէջ վերջին յիսուն տարիներու ամէնէն բիրտ եւ արիւնալի կռիւներուն:

Ահաբեկչութիւն եւ բրտութիւն նոր երեւոյթներ չեն Իւլսթէրի մէջ, որ կազմուած է Անգլիոյ կողմէ միացուած եւ կիսանկախ կառավարութեամբ մը օժտուած վեց հիւսիսային իրլանտական նահանգներէ: Տիրապետող բողոքականներու եւ փոքրամասնութիւն կազմող կաթոլիկներու միջեւ հինէն եկող կատաղի ատելութիւն մը վերջին երկու տարիներու ընթացքին Իւլսթէրը դարձուց խռովութիւններու կեդրոն մը, մերթ ընդմերթ այդ խռովութիւններուն տալով կրօնական պատերազմի մը հանգամանքը, որուն նմանը Արեւմտեան երկիրներու մէջ տեսնուած է միայն հարիւրաւոր տարիներ առաջ: Անցեալ շաբաթ բողոքականներու կառավարութիւնը ի վերջոյ վառելանիւթ լեցուց կրակին վրայ: Օգտուելով օրէնքէ մը որ իրեն լիազօրութիւն կուտար առանց դատավարութեան բանտարկելու կասկածելի ահաբեկիչները, կառավարութիւնը հրահանգեց ձերբակալել այն 300 կաթոլիկ ռազմիկները, որոնց մէջ կար նաեւ Կլէնշի: Կաթոլիկները զօրաւոր հակազդեցութիւն մը ցոյց տուին այդ ձերբակալութիւններուն, որ փոխադարձուեցաւ այս անգամ բողոքականներու շատ աւելի զօրաւոր հակազդեցութեամբը: 26 հոգի մեռան, հարիւրաւորներ վիրաւորուեցան եւ աւելի քան 7000 հոգի ստիպուեցան հեռանալ իրենց բնակարաններէն:

Իւլսթէրի համար ամէնէն լուրջ վտանգը կռիւներէ չէ որ կուգայ, հակառակ այդ կռիւներուն ողբերգական արդիւնքին: Իւլսթէրի բնակչութեան համար ամէնէն վտանգաւորը կառավարութեան կողմէ կիրարկուած այս նոր օրէնքն է, որ իրեն իրաւասութիւն կուտայ առանց դատավարութեան բանտարկելու բոլոր այն անձերը որոնք «կասկածելի» են: Իւլսթէրցիներու համար այդպիսի օրէնք մը այլեւս անկարելի կը դարձնէ բողոքականներու եւ կաթոլիկներու միջեւ որեւէ հաշտեցողութիւն եւ համերաշխութիւն: Մինչդեռ եթէ կառավարութեան կարծիքը հարցուի, օրէնքը անհրաժեշտ է: Այդ մասին խօսելով՝ Իւլսթէրի վարչապետ Պրիէն Ֆոքնըր ըսաւ. «Բնականաբար պատերազմի մէջ ենք ահաբեկիչներու հետ: Սովորական օրէնքները անբաւարար են անհրաժեշտ սաստկութեամբ եւ արագութեամբ պայքարելու համար այս բրտութիւններուն դէմ: Բայց հակառակ անոր որ Ֆոքնըր եւ իր գաղափարակիցները կ'ապաւինին արտակարգ օրէնքներու, խեղդելու համար Իւլսթէրցիներու ապօրէն Իրլանտական Հանրապետական Բանակը (ԻՐԱ) որուն նպատակն է Իւլսթէրը միացնել Իրլանտայի մնացեալ մասերուն, կաթոլիկները կը շարունակեն փոխադարձել զայրոյթով եւ արհամարհանքով: Իրենց համար այդ նոր օրէնքը ուրիշ ոչ մէկ բանի կը ծառայէր եթէ ոչ անգամ մը եւս հաստատելու թէ կառավարութիւնը դեռ երկար պիտի շարունակէր մերժել իրենց քաղաքացիական իրաւունքներն ու առաջին կարգի հայրենակիցներ նկատելու իրենց պահանջքը:

Կարծուած էր որ ձերբակալութիւնները արդէնք պիտի ըլլային խռովութիւններուն: Ընդհակառակն անոնք հրահրեցին կացութիւնը: Զայրացած կաթոլիկներ անգլիացի զինուորներու վրայ կը նետէին քար, շիշ եւ կազային ռումբեր: Զինուորները երբեմն կը փոխադարձէին ձգախէժի գնդակներով: Խռովարարներ կրակի կուտային օթոպիւսներ եւ ինքնաշարժներ, անոնցմով անգլիացի զինուորներուն դիմաց կառուցանելու համար պատնէշներ: Դպրոցականներ փողոցներէն կը հաւաքէին սալաքար եւ շիշ, զանոնք նետելու համար այն զինուորներուն, որոնք կը փորձէին զիրենք ձերբակալել: Կիներ, որոնց մէկ մասը կը քշէր երախաներուն կառքերը, անգլիացի պահակներուն շուրջ դառնալով հեգնական ձայնով կ'երգէին «Եթէ անգլիացի զինուոր մը սպաննէք, ծափ զարկէք»: Գիշերը մութ երկինքը կը լուսաւորուէր հրկիզուած տուներէ եւ գործատեղիներէ բարձրացող բոցերէն, մութ պատուհաններէն գնդակներ կը տեղային փողոցի պահակներուն վրայ: «Ամէն կողմ անիշխանութիւն կը տիրէ, ո՞ր մէկուն պիտի հասնինք» կը պոռար երեսփոխան մը յուսահատօրէն:

«ՆԻՈՒԶՈՒԻՔ»

900 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

ՄԱՆԱԶԿԵՐՏԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

Բ.

ՄԱՆԱԶԿԵՐՏԻ ՊԱՇԱՐՈՒՄԸ

Հայաստանի զանազան ուղղութիւններով մեկնած սելճուք զօրքերը երբ վերադարձան Մանազկերտի առջեւ, Տուղրիլ Բէկ սաստկացուց բերդաքաղաքին պաշարումը, զօրքերու կեդրոնացումով եւ պատերազմական մեքենաներու գործածութեամբ:

Մանազկերտը, որ բիւզանդական զրահման շրջանին ամրացուած բերդաքաղաք էր վերածուած, իբրեւ կառավարիչ ունէր հայազգի Վասիլ իշխանը, քաջ եւ փորձառու զինուորական մը: Օգտուելով այն երկար ժամանակամիջոցէն, որուն ընթացքին Սելճուքները զբաղած էին այլ շրջաններու ասպատակութեամբ, Վասիլ իշխան տենդոտ գործունէութեան լծուած էր ամբողջացնելու համար քաղաքին պաշտպանութիւնը, պահակազօրքին սպառազինումը: Զէնքի տակ կոչուած էին քաղաքին բոլոր սրտոտ երիտասարդները եւ պարտականութիւն էր տրուած գործի առնել բոլոր մարդոց եւ նոյնիսկ կիներուն:

Ամբողջ ամիս մը, օրը երկու անգամ սաստիկ յարձակումներ գործուեցան, սակայն պահակազօրքի եւ անխտիր բոլոր քաղաքացիներու քաջարթուն դիմադրութեան շնորհիւ, անոնք եւս մղուեցան: Թշնամին սկսաւ գաղտնի ականներ փորելով պարիսպներուն մօտենալ, բայց կանխաւ իմանալով՝ Մանազկերտցիները ի դերեւ հանեցին այդ փորձերը եւս:

Տուղրիլ Բէկ կը կատղէր իր հանդիպած դժուարութիւններուն եւ տուած զոհերուն համար: Այն ատեն, Բաղէշէն բերել տուաւ հսկայ քարընկէց մը (բաբան), զոր Բիւզանդացիներէն խլած էր: Մեքենային երեւումը ահուդողի մատնեց քաղաքացիները. երբ գործել սկսաւ, տեսնուեցաւ որ քարընկէցը մեծաթիւ զոհեր կը խլէ պահակազօրքէն, կը քանդէ քաղաքի բնակարանները եւ պարիսպին պատերը, ուր բացուած ճեղքերը ճակատագրական կրնային ըլլալ Մանազկերտի համար: Շուտով, ճարտար հայ քահանայ մը, փոքրիկ մեքենայ մը շինելով, սկսաւ ինք ալ քարեր արձակել եւ այնքան լաւ նշան կը բռնէր, որ իր հարուածները Թշնամի քարընկէցին վրայ կեդրոնացնելով՝ յաջողեցաւ անոր մէկ մասը քանդել եւ անգործածելի դարձնել:

Մանազկերտցիք չունչ քաշեցին:

Թրքական բանակը նորոգուելով սակայն չուտով վերստին սկսաւ աւեր գործել, խուճապի մատնելով պահ մը հան-

դըստացած քաղաքացիները: Դարձեալ հրապարակ իջաւ Մանազկերտի կառավարիչը՝ Վասիլ, խրախուսելու համար ժողովուրդը եւ բարձրացնելու անոր բարոյական կորովը: Կոչով մը Թանկագին ընծաներ խոստացաւ անոր, որ յանձն պիտի առնէր դուրս գալ պարիսպներէն ու երթալ այրել Թշնամիին ահաւոր գործիքը: Կեանքը վրայ տալու պարագային, ընտանիքին եւ ազգականներուն կը խոստանար նոյն հատուցումը:

Այն ատեն, կ'ըսէ Մատթէոս Ուռհայեցի պատմիչը, փռանգ մը (հաւանաբար Նորմանտացի, որովհետեւ նորմանտական զօրագունդեր իբրեւ վարձկան զօրք այն ատեն կը ծառայէին բիւզանդական բանակին մէջ) առաջ գալով ըսաւ. «Ես կ'երթամ եւ կ'այրեմ այդ բաբանը, որովհետեւ առանձին եմ. ո'չ կին ունիմ, ո'չ որդիներ, որ եռեւէս լան»: Զօրաւոր եւ արագավազ ձի մը ուզեց, հագաւ զրահները, սաղաւարտը դրաւ գլուխը, նամակ մը առաւ եւ անցուց նիզակի ծայրին եւ քաղաքէն դուրս գալով յառաջացաւ Թշնամիին կողմը: «Փռանգ» զինուորը իր ծոցին մէջ կը պահէր նաւթով լեցուն երեք սրուակներ:

Ժամանակը կէսօր էր եւ օրը տաք. սելճուք զինուորները իրենց վրաններուն մէջ կը հանգչէին, երբ նշմարեցին ձիաւորը, որ գնաց եւ սկսաւ բաբանին չուրջ դառնալ: Սելճուք զինուորները չանհանգստացան, կարծելով որ Թղթաբեր է եւ պահ մը կանգ առած է հիանալու համար բաբանին վրայ: Պահ մը ետք սակայն, բաբանը բոցերով պատուեցաւ եւ ձիաւորը քաղաքին դրան կողմը սկսաւ սուրալ. մինչ Թուրքերը կ'անդրադառնային եղածին ու իրենց ձիերուն վրայ կը նետուէին դաւադիրը հետապնդելու համար, քաղաքին հսկայ դարպասը կը բացուէր ու «փռանգ» կամաւորը կը ծածկուէր փակուող դռներուն ետեւ: Անդին, հսկայ քարընկէցը, մոխրակոյտի վերածուելէ առաջ, բոցերու մէջ կը ճարճատէր եւ հըրդեհը մարելու յուսահատ ճիգերը զուր կ'անցնէին...:

Տուղրիլ Բէկի բարկութիւնը աներեւակայելի էր. կորսնցուցած էր իր ամէնէն աւերիչ զէնքը: Հրամայեց խստացնել պաշարումը եւ սաստկացնել յարձակումները: Այս բոլորը ոչ մէկ արդիւնք կու տային: Վասիլ իշխանի եւ Մանազկերտցիներու կորովը բազմապատկուած էր: Տուղրիլ Բէկ հրամայեց, որ մեքենաներով պարիսպին հիմերը փորեն: Մանազկերտցիները վերէն հսկայ քարեր եւ սրածայր գերաններ տեղացուցին Թուրք զինուորներուն վրայ, երկաթէ խոշոր ճանկերով բռնելով՝ զերի վերցուցին անոնցմէ չատեր ու սպաննեցին:

Այս յաջողութիւնները անչուշտ մեծ խանդավառութիւն յառաջացուցին Մանազկերտցիներու մօտ, որոնք կարծէք հարսնիքի մէջ էին: «Մարդորսութիւնը»՝ երկաթեայ ճանկերով խաղի էին վերածած. այնքան համարձակ դարձան, որ այլեւս պատանիներ պարիսպներէն դուրս գալով անակնկալ յարձակումներ կը գործէին ու իրենց բռնած գերիները քաղաք կը բերէին: Անոնցմէ ոմանց գլուխները բաբանով կ'արձակուէին Թշնամի բանակատեղիին կեդրոնը: Օր մըն ալ, խոզ մը նետեցին Թուրքերուն եւ պարիսպին վրայ կանգնած՝ պոռացին Տուղրիլին. «Ա'ռ, քեզի կին ըրէ, այն ատեն Մանազկերտը օժիտ կուտանք»:

Ի վերջոյ, Տուղրիլ Բէկ տեսաւ, որ Մանազկերտի առջեւ յամենալը այլեւս անօգուտ էր. ուստի հաւաքեց զօրքերը եւ վերադարձաւ Պարսկաստան, առանց մոռնալու ճամբու ընթացքին իր կատաղութիւնը Թափել անպաշտպան գիւղերու եւ աւաններու վրայ:

Ե. ՓԱՄՓՈՒՔԵԱՆ

(Շար. – 2)

ԱԼԲԱՆԻԱ

ԽՄԲ.— Ամերիկացի լրագրող Քեննէթ Էմս «Նիւ Եորք Հէրըլտ Թրիպիւն»ի մէջ երկու յօդուածներով կը ներկայացնէ Ալպանիոյ ներքին վիճակն ու քաղաքականութիւնը: Լրագրողը վերջերս այցելած է Ալպանիա:

Էնվէր Հոճա ամէն տեղ է Շքիփթերիայի մէջ, այսինքն՝ «արծիւներու երկիրը», ինչպէս կը կոչեն իրենց հայրենիքը Ալպանացիք: Անոր անունը դրոշմուած եւ քանդակուած է պատերուն եւ շէնքերու վրայ, ինչպէս նաեւ լեռնաժայռերու վրայ: Ծաղիկներ անոր անունը կը հիւսեն պարտէզներու անկիւնը:

Բոլոր Թանգարաններն ալ պատկառելի տեսքով կը ցուցադրեն Ալպանիոյ մենատէրին նկարը, իսկ գործարաններու եւ քաղաքային շէնքերու մէջ նկարներով ցոյց կը տրուին անոր զանազան այցելութիւնները հանրային վայրեր:

Սակայն չատ քիչ Թիւով Ալպանացիներ առիթն են ունեցած տեսնելու իրենց առաջնորդը, այն՝ որ երբ 30 տարեկան էր հիմնեց իրեն երկիրը ղեկավարող կուսակցութիւնը, որուն առաջնորդը մնաց ան մինչեւ այսօր: Բազմաթիւ պաշտօնատարներ նկատել կու տան, Թէ ցարդ չեն գիտեր անոր բնակած տան վայրը եւ ոչ ալ տեսած են իրենց առաջնորդին ժամանումն ու մեկնումը Կեդրոնական Կոմիտէի շէնքէն, Թիրանայի լայն պողոտաներէն մէկուն վրայ:

Մենատէրը անծանօթ վայրէ մը իր ըռունցքին տակ կը պահէ երկիրը՝ մղում տալով իր անձին չուրջ ստեղծուած պաշտամունքին, աւելի ճիշդ՝ արուեստական փառաբանանքին:

Ստալին դեռ կը մնայ առասպելական հերոսը Ալպանիոյ մէջ, Թէեւ ոչ մէկ նըշան կայ, Թէ ստալինական եղանակներ կը կիրարկուին հոն: Հակառակ ամէնուր ցայտուն դարձող նշանախօսքերու երեւումին, կուսակցութիւնը կը Թուի անըշան ազդեցութիւն մը ունենալ Ալպանացիներու առօրեայ կեանքին վրայ: Կուսակցութեան վերջին համագումարին, 1966ին, բնակչութեան երեք առ հարիւրէն նուազ Թիւ մը միայն չարքային էր եւ, ի տարբերութիւն Արեւելեան Եւրոպայի կարգ մը երկիրներու, կուսակցական անդամատետրը հիմնական վկայականը չէ պատասխանատու պաշտօններու տիրացման համար:

Աւելին՝ կուսակցութեան պաշտօնաթերթը՝ Զէրի Ի Փոփուլլիթ դժուար է գտնել որեւէ կրպակի մէջ: Երկու շաբթուան ընթացքին միայն մէկ օրինակ կըրցայ ձեռք ձգել, այն ալ ոտնագնդակի մրցումի մը ժամանակ: Կրպակներու մեծ մասին մէջ պաշտօնաթերթը «սպառած» է առաւօտեան կանուխ ժամերուն:

Ոչ մէկ խօսք քաղաքական ազատութեան մասին: Ասիկա, իրաց այժմու կացութեան մէջ, պիտի նշանակէր վերադարձ դէպի խմբակցական պայքարներ: Արդարեւ, Կեդր. Կոմիտէի անդամներու մեծամասնութիւնը բարեկամական եւ խնամիական կապերով իրարու մօտեցած են, որով ազատ կարգերու հաստատում մը պիտի քանդէր այժմու ղեկավարութեան կառոյցը:

Երեւոյթները ցոյց կու տան, Թէ Էնվէր Հոճա որոշած է աստիճանական կարգով դուրս հանել երկիրը իր այժմու տնտեսական մեկուսացման վիճակէն՝ վերջ տալով դրացի երկիրներու հետ իր ստեղծած տարակարծութիւններուն: Յունաստան եւ Եուկոսլաւիա, վերջերս, այլ երկիրներու հետեւութեամբ, դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատեցին Թիրանայի հետ: Անցած են այն օրերը, երբ երեք օտար դեսպաններ ի զուր կը փնտըռէին չորրորդ պաշտօնակից մը՝ պրիճ խաղալու համար:

Օգոստոսին առեւտրական առաքելութեամբ պատուիրակութիւններ ժամանեցին Շուէտէ եւ Դանիայէ: Ցատկապէս Շուէտ չահագրգռուած է Ալպանիոյ քրոմով եւ նիքէլով: (1970ին Շուէտ 700.000 տոլարի արժողութեամբ ապրանք գնեց Ալպանիա, փոխարէնը ներածելով՝ 200 հազար տոլար ապրանք):

Ալպանացիք յանդուգն որոշում մըն ալ տուին վերջերս — գարկ տալ զբօսաշրջիկութեան, մասնաւորապէս սքանտինաւեան երկիրներու հետ: Սակայն այս մար-

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՀՄԱՅԱԹԱՓ

(ՆՈՐԱՎԷՊ ՊՈԼՍՈՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Դպրոցին մէջ, «Միլվուային Թռնիկը» կ'անուանէին զինքը: Դէմքը, արդարեւ, Միլվուայի քերթուածոց տրտմական դառնութիւնն ունէր: Աչերը կը փայլէին այն ապակիի գոյնով որ մասնաւոր երանգ մը չի ներկայացներ, այլ շրջակայ առարկայից գոյնին ցոլացումն է գրգեթէ: Դեղարուսիկ խարտեաշ մօրուք մը կը շրջանակէր իր վտիտ դէմքը, ոյր ցցուեալ այտերը — սրածայր ոսկորներու վրայ անցուած տժոյն կաշի, — ամէնէն գիւրահաճ կնոջ իսկ համբոյրը ի բաց վանելու յատկութիւնն ունէին: Շրթունքը, գրեթէ միշտ կիսաբաց, տարտամ ժպիտ մը ուրուագրելու համար եւ եթ կը միանային, եւ յայնժամ դէմքին կու տային այնպիսի արտայայտութիւն մը որ անմիջապէս աչերուն կը նայէիր, տեսնելու Թէ արցունքի կաթիլներ չե՞ն բանժուիր կոպերէն: Նայուածքն, յարաշարժ ու անստոյգ, երկնակապոյտի պայծառութիւններ ու անդնդային խորութիւններ ունէր փոփոխակի: Սակայն դէմքին ամէնէն ուշադրաւ մասն էր ճակատը, բարձր, ուռուցիկ, որուն երկու կողմերը քներց երակները կը գծէին իրենց օձապտոյտ կապտորակ ուղիներն. այդ ճակատն, իր ողորկ մերկութեանը մէջ, նոյնհետայն սա զգացումը կու տար Թէ սովորականէն տարբեր գաղափարաց պահարան մըն է:

Եւ, Գէորգ, սովորականէն տարբեր տըղայ մըն էր իրօք: Վարժարանին բոլոր աշակերտաց մէջ իր առանձին տեղն ու դրոշմն ունէր: Զբօսանաց ժամերու մեծաշուինդ ուրախութեանց, կամ դասաբանաց չարաճճի խաղերուն չէր մասնակցեր բնաւ: Գերառութեան կամ գնդամուղի ամէնէն կրակոտ փառքիներուն ատեն, պարտէզին մէկ կողմը կը տեսնէիր զինքը ծառի մը կոճղին վրայ նստած, վէպի մը ընթերցման մէջ խորասոյզ կամ մատիտ ի ձեռին Թղթի մը վրայ խաղխղելով: Դասարանին մէջ, սերտողութեան ժամերուն, երբ աշակերտք հսկողին դուրս ելած վայրկեանէն առիթ կը քաղէին յարուցանելու համար այն դժոխային աղմուկներէն մին որք հէք դաստիարակն ի դասարան կը չտապեցնեն այլայլած ու բարկաճայթ, ինքն էր միայն որ գլուխը վեր չէր առնուր գրասեղանէն:

Սակայն, ինչ որ վարժարանին բոլոր աշակերտաց մէջ գերիվեր կը հանդիսացնէր զինքն, այն էր Թէ գրող մըն էր: Շարադրութեան դասերուն, առաջին մըրցանակը միշտ իրն էր: Հայերէնի դասատուն ամէն անգամ ներբողական խօսք մը ունէր նմա ուղղելիք: Իրաւ է Թէ իր գրութեանց միշտ տխուր ու մելամաղձիկ ոճը քանիցս իր վրայ հրաւիրած էր դասատուին ծանր դիտողութիւններն, բայց երբ տեսնուած էր Թէ այդ դիտողութիւնք ապարդիւն կը մնային, Գէորգ մելամաղձիկ գրող հռչակուեր էր եւ այս պարագայն աշակերտաց մէջ մասնաւոր տեղ մըն էր տուած իրեն: Միւս դասերուն մէջ ալ, ընդհանրապէս առաջինն էր: Մաթեմաթիքի մէջ միայն, երբեք չէր կրցած ուսողութեան դասատուին աչքը մտնել: Իր տկարութեանն իբր բարուրանք, ըստ հաճոյս յառաջ կը քշէր սա խօսքը. «Եթէ կ'ուզես մաթեմաթիք սորվիլ, ուղեղդ մէջ խեղդէ գորովոյ ու խանդաղատանաց ամէն զգացում»: Վոլթեռէն գրած եմ զայս, կ'ըսէր: Ճշմարի՞տ էր արդեօք: Ամէն պարագայի մէջ, իր ընկերակիցներէն ո՞վ կրնար հերքել անոր ճշգրտութիւնը: Երբ խնդիրը գրական նիւթի մը կամ մատենագրաց վրայ էր, ամէն ոք առանց վիճաբանութեան կ'ընդունէր Գէորգի բարձր հեղինակութիւնը:

Այս նախանձելի դիրքը սակայն մէկէն ի մէկ եկած չէր իրեն: Տարիներ, արհամարհանաց ու դառն զրկանաց երկար տարիներ հարկ եղած էին մինչեւ որ աշակերտներն հանդիստ Թողած էին զինքն իր գրական դահոյից վրայ բազմելու եւ անկից իր վճիռներն արձակելու:

Երբ առաջին անգամ *** վարժարանը մտաւ, տասնեւհինգ տարեկան էր: Տխեղծ մանկութիւն մը ունեցած էր, այնպէս որ իր հիւանդագին տարիներուն մէկ գոյն մասը միայն անցուցած էր դպրոցական գրասեղաններու վրայ: Իր կարգին մէջ, աշակերտաց ամէնէն տարեցը ինքն էր: Ընդհանուր կանոն, նոր եկող ամէն աշակերտ աղէկ աչքով չի դիտուիր հիներուն կողմէ, որք իրենց իրաւունքը կը համարին քիչ մը չարչրկել զնա. եթէ նորեկը քիչ չատ զօրաւոր եւ ճարպիկ է, չուտով կու տայ իր կարողութեան չափն եւ ոչ ոք կը համարձակի ձեռք դպցնել նմա. իսկ եթէ տկար ու վեհերոտ է, վա՜յ իրեն. ա'լ հանգիստ չկայ իրեն համար. այդ մատաղ զանկերուն յղացած բոլոր չարաճճիութեանց զոհ կը լինի:

Գէորգ չուտ ճանչցաւ դպրոցական այդ ամէն դառնութիւնները:

Լաֆոնթէն մանկութեան համար կ'ըսէ Թէ «Այդ տարիքն անգութ է»:

Վարժարանին աշակերտները լիովին կ'ապացուցանէին նըրամիտ առակախօսին յայտնած այս տեսութիւնը:

Օր մը անոր գիրքը կը գողնային, միւս օր կաղամարին մէջ ջուր կը լեցնէին, ուրիշ ատեն գնդասեղներ կը զետեղէին անոր նստարանին վրայ:

ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

(1 – Շար.)

ղին մէջ եւս գաղափարախօսական հարցեր իրենց պատիւ գլուխը ցոյց կուտան: Երիտասարդները իրենց տարազումին հետ երկիր կը մտցնեն նաեւ օտար ազդեցութիւններ:

Արդէն իսկ կուսակցութեան պաշտօնաթերթը կը դատապարտէ երիտասարդութիւնը: Արդարեւ, անոր մօտ կը տեսնուի զարմանալի նորաձեւութեան եւ երաժշտութեան հետեւելու նախասիրութիւն մը: Ազգեցութեան ոլորտներն են դեռ քիչ թիւ ներկայացնող զբօսաշրջիկները եւ, յատկապէս, իտալական եւ եուկոսլաւ պատկերասփիւռները, որոնց պատկերասփիւռումները շատ դիւրութեամբ կը ստացուին հոս: Ալպանիոյ պատկերասփիւռը ներկայիս փորձնական փուլի մէջ կը գտնուի՝ շաբաթական 16 ժամ միայն: Քիչեր են որ հեռատեսիլի գործիք ունին, քանի որ անոր գինը կը համապատասխանէ աշխատաւորի տարեկան միջին թոշակին:

«Գաղափարական» տարօրինակութիւններէն մէկն ալ այն է, որ Ալպանիա այժմ դառնալու վրայ է Մեքքէ մը այսպէս նկատուած Մաօյականներու եւ Ձախերու համար: Աւստրիայէ, Գերմանիայէ եւ Սքանտինաւեան երկիրներէ հարիւրաւոր երիտասարդներ, երկար մազերով, կեղտոտ հագուստ — կապուստով կը ժամանեն Թիրանա՝ երգելով յեղափոխական երգեր, բռունցք ճօճելով եւ կարմիր գրքոյկներ օրօրցնելով օդին մէջ: Սակայն անմիջապէս կը հիասթափուին, երբ կը տեսնեն թէ իրենց երկար մազ — մօրուքը անհաճոյ տպաւորութիւն կը գործէ Ալպանացիներուն վրայ (իշխանութիւնները կը ստիպեն շատերու ածիլուիլ օդակայանին մէջ): Հիասթափութիւնը կ'ըլլայ կրկնակի, երբ ժամանողները կը նկատեն, որ Ալպանացիք կը նախընտրեն Միջազգայնականին տեղ ժողովրդական երգեր լսել ու երգել:

Տնտեսական գետնի վրայ Ալպանիա յետամնաց երկիր մըն է, նոյնիսկ, բաղդատմամբ զրացի Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն: Եթէ նկատի առնենք անոր ճարտարարուեստը՝ Եուկոսլաւիա այդ գետնի վրայ գեր-ճարտարարուեստացած երկիր մը կը դառնայ: Եթէ նկատի առնենք Ալպանիոյ գիւղատնտեսութիւնը՝ Պուլկարիա օրինակելի կը դառնայ: Անկազմակերպ, անզործնական ու նախնական են ամէն ինչ: Փաթթոսի քարիւղահանքերը կը բանին «ինչպէս որ կրնան», գաբէջուրի գործարան մը կը յիշեցնէ Ռուրի գերման գործարաններու մեքենաները 1947ին: Միւս կողմէ ծրագիրներն ու իրագործումները կը դանդաղին շարունակ: Այսպէս, երկրին ամէնէն մեծ գործարանը՝ «Մաօ»ի հիւսուածեղէնի գործարանը չինուիլ սկսաւ Չինացիներու կողմէ 1963ին: Բանիլ սկսաւ մասամբ 1966ին, ամբողջովին՝ 1969ին: Մինչեւ այսօր դեռ գործարանի շրջափակին մէջ կը մնան չինական արդիական մեքենաներ՝ անփոյթ ձեւով մէկ կողմ դրուած:

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ԳՐԻԳՈՐ ԵՍԱՅԵԱՆ

—o—

Ամբողջովին մոռցուած, անտեսուած անուն մը:

Բնիկ Վանեցի, ընթացաւարտ հայկական Որբանոցէն եւ Կայսերական Լիսէէն, պետական պաշտօնեայ եւ ազգային վարժարաններու մէջ Ֆրանսերէնի եւ ուսուցութեան դասախօս:

Եռանդուն եւ Նրբալզաց երիտասարդ մըն էր, որ ծաղկեցաւ Սահմանադրութեան յաջորդող օրերուն թերթերու եւ պարբերականներու մէջ ստորագրեց նկարագեղ ու երգեցիկ քերթուածներ, որոնցմէ պիտի յիշատակեմ մասնաւորապէս «Զրանոյշները», իբր նմոյշ բանաստեղծական թռիչքի, պատկերացումի եւ երազային քաղցրութեան:

Իր թողած էջերուն մէջ յաճախ կը լսենք երիտասարդ ու խռովայոյզ հոգիի մը ձայնը:

Ինքն է որ Ֆրանսերէնի թարգմանած է Ռուբէն Զարդարեանի «Ցայգալոյս»ը եւ Լեւոն Շանթի «Հին Աստուածներ»ը:

ՇԻՇԵՌՆԱԿ

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Երկու փոքրիկներ կը զրուցեն:

— Ինչ լաւ պիտի ըլլար եթէ Արաբ ըլլայի:

— Ինչո՞ւ:

— Որովհետեւ լուացուելու պէտք պիտի չունենայի:

×

Աղջիկը՝ սիրածին.

— Ըսէ տեսնեմ, գեղեցի՞կ կին մը աւելի կը սիրես, թէ խելացի կին մը:

Տղան.

— Ոչ մէկը եւ ոչ ալ միւսը: Միայն քեզ կը սիրեմ:

Հիւսուածեղէնի առաջին 18 ամիսներու արտադրութիւնը, ալպանական բամպակով, իբրեւ փոխարժէք ուղարկուեցաւ Չինաստան:

Աշխատող ձեռքերու աւելի քան 85 տոկոսը բաղկացած է կիներէ, որոնք երեք ամսուան վճարովի արձակուրդ կը ստանան տղաբերութեան ժամանակ: Աշխատանքի վայրերու մէջ խմբակներ կազմուած են, պարտադիր, շաբաթական քանի մը ժամ հետեւելու համար քաղաքական դասընթացքներու, որոնք ընդհանրապէս Մաօյի միտքերն ու ուսմունքը կը կազմեն:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՌՈՒԲԷՆ ՄԱՄՈՒԼԵԱՆԻ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

—o—

Շարժանկարի ամերիկահայ յայտնի գործիչ Ռուբէն Մամուլեան, քանի մը օրուան համար այցելած է Հայաստան:

Հանդիպումներ ունեցած է շարժանկարի եւ թատրոնի գործիչներու, գրողներու եւ նկարիչ Մարտիրոս Սարեանի հետ:

Դիտած է 1915ի Եղեռնի Յուշարձանը, Սարդարապատի ճակատամարտի Յուշակոթողը, Երեւանի տեսարժան վայրերը, թանգարանները եւ ճարտարապետական յուշարձանները: Այցելած է նաեւ Սեւանայ լիճ եւ Դիլիջան:

Հայաստանի Հեռագրական Գործակալութեան թղթակիցին հետ ունեցած զրոյցի մը ընթացքին, Մամուլեան ըսած է.

— Վերջին երկու տարիներու ընթացքին, երկրորդ անգամ ըլլալով կը մասնակցիմ Մոսկուայի շարժանկարի միջազգային փառատօնին: Զանազան երկիրներու վարպետներուն ստեղծած նոր ժապաւէններուն շուրջ կարծիքներու փոխանակութիւնները, մեծապէս կը նպաստեն շարժանկարի արուեստին յառաջդիմութեան:

Մոսկուայի մէջ հանդիպումներ եւ զրոյցներ ունեցայ շարժանկարի գլխաւոր արուեստագէտներու եւ ղեկավարներու, ինչպէս նաեւ արդիական ականաւոր երգահան Արամ Խաչատրեանի հետ:

Դիտեցի մրցումի դրուած բազմաթիւ ժապաւէններ: Պէտք է ըսեմ, որ փառատօնը դարձաւ արուեստի իսկական տօն մը:

Սակայն, ցնցող տպաւորութիւն ունեցայ հայրենիքէս, զոր առաջին անգամ ըլլալով կ'այցելեմ: Իրապէս վիթխարի նուաճումներ արձանագրուած են, որոնց համար երջանիկ եւ ուրախ եմ:

Երեւանի մասին շատ լսած էի ու կարդացած: Սակայն, այն ինչ որ տեսայ, գերազանցեց ակնկալութիւններս: Աշխարհի բոլոր քաղաքներուն հետ բաղդատած, Երեւան կը զրաւէ իր ինքնատպութեամբ, ազգային նկարագրով եւ ճարտարապետութեամբ:

Հայ հինաւուրց ճարտարապետութեան՝ Էջմիածնի, Զուարթնոցի եւ Գառնիի յուշարձանները, որոնց ծանօթացայ յուզումով, կը վկայեն, որ մեր ժողովուրդի ըմբռնելի մշակոյթը խնամքով կը պահուի: Մատենադարանի մէջ համոզուեցայ, որ գրական գլուխ-գործոցները ոչ միայն կը պահպանուին, այլ եւ կ'ուսումնասիրուին:

Պէտք է նշեմ, որ հայ գիտնականներու գործերը համաշխարհային ճանաչում գտած են: Ատոր խօսուն փաստերէն է, ակադեմական Վիքթոր Համբարձումեանի տուած ղեկուցումը, Միացեալ Նահանգներու մէջ, ծերակուտականներու եւ գիտնականներու առջեւ, որ մեծ հետաքրքրութիւն յառաջացուց: Մեծարժէք գործեր են Մարտիրոս Սարեանի եւ Երուանդ Քոչարի աշխատանքները:

Հայ գեղանկարչութեան նահապետը, զոր լաւապէս կը ճանչնան եւ կը յարգեն Միացեալ Նահանգներու մէջ, ինծի նուիրեց իր վերջին գործերէն մէկը: Զափազանց զգացուած եմ: Այդ նկարը տանս մէջ պիտի պահեմ իբրեւ թանկագին մասունք:

Ռ. Մամուլեան այցելած է նաեւ Գրական Թերթի խմբագրատունը եւ հարցազրոյցի ընթացքին հետեւեալը ըսած է Երեւանեան իր տպաւորութիւններու մասին.— «Ընդհանրապէս երբ մարդ պատրաստւում է որեւէ տեղ գնալ, մտովի արդէն պատկերացնում է այդ վայրը: Հետաքրքրական է, թէ որքանով երեւակայութեամբ ստեղծածը նման է լինում իրականութեան: Ի միջի այլոց ինձ մօտ շատ փոքր է լինում տարբերութիւնը: Օրինակ, ես Սպանիայում չէի եղել, երբ նկարահանեցի «Իմ Արիւն եւ Աւազ» Ֆիլմը: Ֆիլմը նկարահանելուց յետոյ, երբ եղայ Սպանիայում, տեսայ, որ ամէն ինչ այնպէս էր, ինչպէս պատկերացրել էի: Երեւանի պատկերը նոյնպէս ես ինձ համար երեւակայութեամբ ստեղծել էի եւ շատ ուրախ եմ, որ Երեւանը ես աւելի վարդագոյն էի պատկերացնում, իսկ իրականում մի քիչ շախմատաձեւ է: Թէ ինչ եմ զգում ես հիմա Երեւանում, կ'ասեմ մի նախադասութեամբ.— Ես ինձ զգում եմ այնպէս, ինչպէս կը զգայ մարդ իրեն, երբ իր երազն իրականացած է տեսնում»:

×

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սեւանայ լիճը, գրողներու եւ արուեստագէտներու համար միշտ եղած է ներշնչումի աղբիւր: Լիճին կապոյտ գեղեցկութիւնը գովերգուած է բանաստեղծութիւններով, կտաւներու վրայ եւ վէպերու մէջ: Համաժողովրդական սէր վայելող լիճին յետագայ կեանքը կը յուզէ եւ կը հետաքրքրէ բոլորը: Եւ պատահական չէ այն սեւեռուն ուշադրութիւնը, որ իր վրայ հրաւիրած է Արփի-Սեւան ջրատարի շինարարութիւնը:

Վերջերս Կեչուտի տեղամասը եւ Սեւանի շրջանը եկած է նկարիչներու խումբ մը՝ ծանօթանալու թունէլի գործաւորներու կեանքին:

Նկարիչները մտերմացած են իրենց կտաւներու ապագայ հերոսներուն եւ բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ ըրած յետագայի նկարներու համար:

Այսպէս Արփի — Սեւան ջրատարի շինարարութիւնը եւ անոր հերոսները ձեւ պիտի առնեն կտաւի վրայ նկարիչներու աչքերով ու վրձինով:

«ՅՍՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա. ՄԱՍ

ԱՅԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

Այիշէ մահճակալին սնարին վրայ ծռած եւ գլուխը մերկ բազուկին կռթնցուցած Տիգրանի գեղեցկութեանը վրայ կը հիանար, մինչ այս վերջինը տակաւին կը շարունակէր խոր քունով մը քնանալ:

Դրան զարնուիլը լսելով ան ելեքտրական զսպանակէ մը մղուածի նման մահճակալէն կիսամերկ վար ցատկեց եւ դրան կողմը ուղղուելով աչքը բանալիին ծակին տարաւ:

Այդ վայրկեանին Այիշէի սիրտը այնքան ուժով կը բաբախէր որ, եթէ դուռը բախող անձը այդ սիրոյ եւ հեշտանքի վայրէն դուրս մնացած նախանձոտ սիրահար մը ըլլար, ապահովապէս անոր սրտին այդ զարկը դուրսէն պիտի լսէր:

Այիշէ բան մը չկրցաւ զանազանել...

Ականջ դրաւ...

Աղմուկը այդ վայրկեանին դադրած էր:

— Ոչ մէկը չկայ, կ'երեւի թէ սխալեցայ, խորհեցաւ ան:

Եւ հապճեպ քայլերով վերստին անկողինը վերադարձաւ:

Սիրտը այնքան ուժով կը բաբախէր որ ստիպուեցաւ անկողնին երկաթեայ սիւնին կռթնիլ:

Խեղճ կինը ինչ ընելը չէր գիտեր:

Փութաց արտօրանօք հագուստ մը հագնիլ եւ անկողնին քով մօտենալով քնացող Տիգրանի վրայ ծռեցաւ:

— Տիգրան, մրմնջեց դողդոջուն ձայնով մը, ելիր սիրելիս, դուռը զարկին...

Տիգրան վրդովված անկողինէն վեր ցատկեց:

— Լռէ, աղմուկ մի հաներ, յարեց Այիշէ ձեռքը երիտասարդին բերնի տանելով: Դուռը զարնուեցաւ եւ այդ զարնուածքը Ֆաթմէի զարնուածքը չէ:

Տիգրան ժգունեցաւ:

— Արդեօք ո՞ն էր, հարցուց:

— Փաշա՞ն, ոչ... ան չէր:

— Ուրեմն ո՞վ էր:

— Թերեւս Լալան էր:

— Եւ հիմա ի՞նչ պիտի ընենք:

— Հանդարտէ աղուորս, մի վախնար: Միայն կրցածիդ չափ շուտ հագուէ եւ մնացեալը ինծի թող:

Քանի մը վայրկեան յետոյ երիտասարդը ամբողջովին հագուած էր:

— Դուրսը աղմուկը դադրած է, յարեց Այիշէ: Շուտ հետս եկուր: Եթէ Լալան էր, դարձեալ պիտի գայ: Այս մարդը քանի մը օրէ ի վեր առաւօտները սենեակս կուգայ: Ահ, Տիգրան կ'երեւայ թէ սիրահարած ըլլալս իմացած է եւ կը կասկածի:

— Ուրեմն հիմա ի՞նչ պիտի ընես, հարցուց երիտասարդը ապշած:

— Լալան խորամանկ մէկն է, սակայն պիտի ջանամ զինքը խաբել: Քեզ այնքան կը սիրեմ որ սիրտ ինձ հրաշքներ գործել պիտի տայ:

Եւ երիտասարդին ձեռքերէն բռնելով զայն պատուհանին կողմը դարձուց, որպէսզի դէմքը աւելի լաւ տեսնէ: Այիշէ հոգեզմայլ շարունակեց.

— Երբեք աշխարհիս վրայ կին մը իմ տուած սէրիս չափ սէր պիտի չկրնայ տալ քեզ: Աղուորիկ Տիգրանս, դուն ալ զոնէ կը սիրե՞ս զիս:

Այս բառերը արտասանած միջոցին Այիշէի դէմքը անդիմադրելի հրապոյր մը ստացած էր:

Կիսամերկ ուսերուն եւ կուրծքին վրայ խառնափնթոր կերպով տարածուած սեւ մազերը երկու գոյներուն հակադրութիւնը աւելի պայծառ կը դարձնէր: Մազերուն սեւութենէն մորթը աւելի սպիտակ կ'երեւար, իսկ մորթին սպիտակութենէն մազերը աւելի սեւ:

Զերքէզուհին այս դիրքին մէջը տեսնելով, Տիգրան աչքերը ակնապիշ բացաւ:

Այիշէն երբեք այդքան գեղեցիկ երեւակայած չէր որքան այդ վայրկեանին:

Այիշէ կռահեց տխրա եւ ա՛լ աւելի տենդոտ ձայնով մը շարունակեց.

— Այո... կը տեսնեմ... վրաս կը հիանաս... բայց տխրա բաւական չէ, կ'ուզեմ որ քիչ մըն ալ սիրես զիս:

Տիգրան այդ կիրքի ազդեցութենէն հրապուրուած այլեւս չկրցաւ ինքզինքը զսպել: Խելայեղ թեւերը անոր երկարեց եւ զայն գրկին մէջ սեղմելով գոչեց.

— Այո, այո... ես ալ կը սիրեմ քեզ:

Այիշէ երիտասարդին գրկէն շուտով զատուեցաւ եւ դրան մօտենալով ականջ դրաւ, ապա վերստին անոր քովը վերադառնալով ըսաւ.

— Տիգրան երդում ըրէ որ ըսածներս մտիկ պիտի ընես:

Երիտասարդը պահ մը մտածեց:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հայկ Սարգսեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Սարգսեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէին, բոլոր ընկերներուն եւ բարեկամներուն, որոնք ծաղկեպսակով, ներկայութեամբ, գրաւոր կամ մամուլով մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ–հօր՝

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ԽԱՉՎԵՐԱՑ
ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի 11 Սեպտ. Խաչվերացի տօնին առթիւ, Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի ձեռամբ Գեղամ Վրդ. Պաղտասարեանի: Այս առթիւ տեղի պիտի ունենայ մատաղօրհնութիւն: Անոնք որոնք ուխտ ունին եւ կը փափաքին մասնակցիլ մատաղօրհնութեան՝ հաճին արձանագրուիլ Թաղականութեան մօտ:

Ոչխարի զենումը պիտի կատարուի Ուրբաթ 9 Սեպտ. ժամը 3ին, եկեղեցւոյ փակը:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն գրաւոր, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուին ընթացիկ եւ նոր հասցէն:

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով:

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանք:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒՆ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»
1971

Գին՝ 15 փր.

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ

ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԷՆ

ՓԱՐԻԶ

Խումբը կը հասնի, Կիրակի, Օգոս. 29, կէսօրէ ետք ժամը 5ին առեններ, Սքուար Մոնթոլոն:

ԼԻՈՆ

Խումբը կը հասնի Լիոնի Հայոց եկեղեցին Ռիւ Պուալօ, կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Խումբը կը հասնի Սէն–Շառլ կայարանը կէսօրէ ետք ժամը 5,15ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Հոգեհանգիստ Կիրակոս Կարապետեանի

Այրի Տիկին Սիրանոյշ Կարապետեան, բարձրախօս մը՝ ամբողջական կազմածով: Մկրտութիւն փոքրիկն Գըլըճեանի, կնքահայրը՝ Մինասեան (Փարիզ) 100 փր. Հոգեհանգիստ Սիրանոյշ Ալոյեանի.— Կ. Ալոյեան 50, Տէր եւ Տիկին Մարաշլեան, Ս. Տէմիրճեան, Տիկին Ատրինէ Կարապետեան 20ական, Ն. Սարաճեան, Տիկին Ա. Գասպարեան, Տիկին Ա. Հրաչեան, Տէր եւ Տիկին Տէր–Ներսէսեան, Տիկին Դարբինեան, Տիկին Աստուրեան, Ա. Արզումանեան 10ական:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Օժանդակ Տիկնանց Միութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները ժողովի 30 Օգոստոս, ժամը 3ին Պոմոնի Խորհրդարանին մէջ:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

Սեպտեմբեր մէկէն

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	70 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	15 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 7ԻՆ

Յետագային մանրամասնութիւններ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մշակոյթի Տան գրական երեկոն, Հոկտեմբեր 9ին, նուիրուած Զարենցի եւ Վարուժանի ֆրանսերէն թարգմանութեան գործերուն:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբի տարեկան ճաշը Հոկտ. 30ին:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը՝ Հոկտեմբեր 10ին:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 13ին Շաբաթ գիշեր, Շարպոնիէռի չքեղ սրահներուն մէջ:

Il reste quelques places de disponible au voyage organisé par

LE CLUB DES JEUNES DE L'UGAB
en ARMENIE

du 6 au 25 Septembre 1971

avec visite de MOSCOU — 2 jours à l'aller —

et de LENINIGRAD — 3 jours au retour —

Séjours de 15 jours en ARMENIE avec visites organisées et excursions quotidiennes

Ce voyage exceptionnel est exclusivement réservé aux jeunes de 18 à 35 ans

Prix tout compris par avion : 2000 Frs.

Renseignements et réservation au siège de l'UGAB 11 *Square Alboni, Paris* 16e

TRO. 03-18

ԱՆՍԱՐԱՏ ՑՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Նոյնպէս յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանին 1971–1972 կ'ընդունին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ փոքրիկ մանուկներ: Արձանագրութիւնները սկսած են: Դիմել՝ 73, Ավընիւ Անրի Պարպիւս Առնուվիլ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները
1971–1972

Կ'ընդունուին բարեկիրթ եւ ուշիմ մանուկներ: Կ'աւանդուին պետական եւ ազգային ուսումներ եօթներորդ դասարանէն սկսեալ մինչեւ Աւարտական դասարան
Classe Terminale).

Անոնք որ կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները, այժմէն փութան ապահովել տեղերը:

Direction du Collège Arménien
26, Rue Troyon — 92 - SEVRES
Tél. : 027-18-28

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Անոնք որոնք կը փափաքին արձանագրել իրենց աղջիկները պէտք է դիմեն վարժարան, ամէն օր, առաւօտեան ժամը 9–12:

Հեռաձայնի թիւ 927–01–72:

ԳԱՐՆԱՆ ՀԵՏ,
ԳԱՐՆԱՆ ՇՈՒՆՉ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU

Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՁՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԻՐԱՒԱՎԻՃԱԿ, ԼՕԶԱՆ

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ու պատկան մարմիններէն նկատի ունենալ որ ամառնային արձակուրդի այս եղանակին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Զուիցերական Իրաւավիճակով Ընկերակցութեան Գրասենեակը՝ Լօզան, փակ պիտի մնայ այս տարի՝ Օգոստ. 2էն 29:

ԴԻՒԱՆ ՎԱՐԻՉ ՄԱՐՄՆՈՅ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V
Avenue George V, Paris

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 28 ՕԳՈՍՏՈՍ
SAMEDI 28 AOUT 1971
Le Numéro 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12200
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.200

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ա.

Ամիսներ տեւող խորհրդակցութիւններէ եւ նախապատրաստական աշխատանքներէ ետք, Եգիպտոսի, Սուրիոյ եւ Լիբիոյ նախագահները Օգոստոս 20ին Դամասկոսի մէջ ստորագրեցին նախագիծը Սահմանադրութեան մը, որով այս երեք երկիրները պիտի կազմեն Արաբական Հանրապետութեանց Դաշնակցութիւնը։

Նախագիծը պիտի ենթարկուի իւրաքանչիւր անդամ երկրի սահմանադրական ձեռնհաս հիմնարկութեանց հաւանութեան։

Վերջնական հանգամանք ստանալու համար, յառաջիկայ Սեպտեմբեր 1ին ժողովրդական հանրաքուէով պէտք է վաւերացուի Դաշնակցային Սահմանադրութիւնը, որ կը բաղկանայ 72 յօդուածներէ, ամփոփուած 16 էջերու մէջ։

Ցոյս կայ, որ Սուտան եւս յարի ծրագրուած Դաշնակցութեան, երբ զօրավար Նըմէյրի, Սեպտեմբեր 15ի հանրաքուէէն (փլեպիսիթ) ետք, ընտրուի Հանրապետութեան նախագահ։

Կ'արժէ ծանօթանալ Սահմանադրութեան գլխաւոր գիծերուն։

Հակառակ այն իրողութեան, որ Եգիպտոս, Սուրիա եւ Լիբիա կը կառավարուին «ընկերվարական» սկզբունքներու վրայ հիմնուած վարչաձեւերով, ծրագրուած Դաշնակցութիւնը իր հիմնական գիծերուն մէջ կը յատկանշուի «ազգայնական» թեքումով։

Արաբական Հանրապետութեանց Դաշնակցութեան պաշտօնական լեզուն պիտի ըլլայ արաբերէնը, իսլամութիւնն ալ՝ պետական կրօնք։

Ժողովրդավարական վարչակարգերու մէջ կրօնքը զատուած է Պետութենէն։ Ընկերվարականներուն համար ալ կրօնքը խղճի գործ է։ Սակայն, ինչպէս կ'երեւի, «ժողովրդավարութիւն» եւ «ընկերվարութիւն» տարբեր իմաստ ունին Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, ուր կրօնական համայնքներն ու աւանդական բարքերը աւելի կշիռ կը ներկայացնեն քան արդիական գաղափարախօսութիւններն ու վարդապետութիւնները։ Խնդրոյ առարկայ երեք երկիրներէն միայն Սուրիան է, որ «աշխարհական» պատմուճան հագած է, իբրեւ «պաստասական»։ Այժմ անիկա եւս կ'ընդունի պետական կրօնք հռչակել իսլամութիւնը։

Նորակազմ Դաշնակցութիւնը պիտի ունենայ մէկ դրօշակ, մէկ զինանշան, մէկ ազգային քայլերգ եւ միայն մէկ մայրաքաղաք, որ շատ հաւանաբար պիտի ըլլայ Գահիրէն։

Դաշնակցութեան մէջ կրնան մտնել «արաբական այն Հանրապետութիւնները, որոնք կը հաւատան արաբական միութեան եւ կ'աշխատին իրականացնել Արաբներու ընկերվարական միացեալ ճակատը»։ Դաշնակցութեան անդամ իւրաքանչիւր Հանրապետութեան ազգային Սահմանադրութիւնը պէտք չէ հակասէ դաշնակցային Սահմանադրութեան տրամադրութեանց։

Դաշնակցութիւնը իր արտաքին միջազգային յարաբերութեանց համար միացեալ մէկ քաղաքականութիւն միայն պիտի ունենայ։ Նոյնը՝ պաշտպանութեան մարզին մէջ։ Զինուորական մէկ հրամանատարութեան մականին պիտի ենթարկուին անդամ երկիրներու բանակները։ Նոյնպէս երեք երկիրներու զինուորական ճարտարարուեստները պիտի համադրուին։

Նախագահական Խորհուրդը պիտի պատրաստէ ծրագիր մը անդամ երկիրները պաշտպանելու համար ներքին եւ արտաքին այն բոլոր խռովութեանց դէմ, որոնք կը վտանգեն Դաշնակցութեան մէկ կամ միւս անդամին ազգային ապահովութիւնը։

Տնտեսական եւ ելմտական մարզերու մէջ Դաշնակցութիւնը մէկ քաղաքականութիւն միայն պիտի ունենայ։ Բարգաւաճման հաւաքական ծրագիրներ պիտի պատրաստուին անդամ երկիրներու տնտեսութիւնը իրարու լրացուցիչ դարձնելու համար։ Դաշնակցութեան եւ արաբական միւս երկիրներու տնտեսութեանց միջեւ գործակցութիւն եւ ներդաշնակութիւն պիտի ստեղծուի։

Ուրեմն Դաշնակցութեան գերագոյն մարմինը — Նախագահական Խորհուրդը — իր ձեռքին մէջ պիտի կեդրոնացնէ Եգիպտոսի, Սուրիոյ եւ Լիբիոյ քաղաքական, զինուորական եւ տնտեսական գործերու ամբողջ պատասխանատուութիւնը։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՑՈՅՑ՝ ԳԻՆԵՐՈՒ ՅԱՒԵԼՄԱՆ ԴԷՄ

Սենտիքաները տեսակ մը «ընդհանուր փորձ» ըրին Հինգշաբթի օր առաջին ցոյց մը կազմակերպելով երբ արձակուրդները դեռ չեն լրացած։ Արդարեւ, կ'ուզէին մօտաւոր գաղափար մը ունենալ յետագայ բողոքներու համար։

Ժամը երեկոյեան 6ին Սէն Լազարի կայարանը համախմբուած էին արդէն քանի մը հազար հոգի եւ քիչ ետք 15 հազար մասնակցողներու թափօր մը կը յառաջանար դէպի Փուասոնիէռի մեթրօն։

Ցուցատախտակները կը կրէին ծանօթ նշանախօսքեր ընդդէմ ապրուստի սղութեան, փոխադրութեանց միջոցներու անբաւարարութեան եւ գործատէրերու։ Թափօրը կը գլխաւորէին ընկերակցութեանց պարագլուխներ ի շարս որոնց՝ Սեկի, Ֆաժոն, Լըռուա (Սէ. Ժէ. Թէ.) Կրումնով եւ Ռոլան (Սէ. էֆ. Տէ. Թէ.), Ժոքս եւ Շեվենըման Ընկերվարական կուսակցութիւն)։ Ցոյցին չէր մասնակցեր «Բանուորական Ուժը»։

Այս ցոյցին առթիւ Ներքին Նախարարութիւնը նոր կարգադրութիւն մը ըրած էր, մէկ տեսակի թեւի ժապաւէն մը ստեղծելով լրագրողներուն համար (ամբողջ Ֆրանսայի համար) ինչպէս նաեւ կարգ մը ոստիկաններու որոնց պաշտօնը պիտի ըլլայ օժանդակել որպէսզի փոխադարձ հասկացողութեան մթնոլորտ մը գոյանայ։

Ցուցատախտակներ ալ կան, որոնք կը կրկնեն բողոքի ծանօթ յանկերգը՝ «տոտօ, պուլօ, մեթրօ, կը բա՛ւէ»։

×

ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ

Թմրեցուցիչներու Ամերիկայի Նարքոթիքս Բիւրոյի փարիզեան ճիւղի տնօրէնը՝ Ճոն Քուսաք, յայտարարութիւն մը ըրած էր առջի օր, որ բողոքի դուռ բացած էր Ֆրանսայի մէջ եւ մանաւանդ առիթ տուած որ Ներքին նախարար՝ Մարսըլէն խիստ յայտարարութիւն մը ընէ։ Ամերիկացիին ըսածն այն էր թէ թմրեցուցիչի պատրաստութեան գլխաւոր կեդրոնն է՝ Մարսէյլ բայց հոն գործող «քայլտ»ները բարձր պաշտպանութիւններ կը վայելեն։ Ֆրանսայի Ներքին Նախարարութիւնը կը պահանջէր որ ըսուածը փաստուի, այսինքն անուններ տրուին եւ աժան-աժան մեղադրանքներ չըլլան։ Կը յիշուէր, այս առթիւ, թէ 1970ին ալ Քուսաք նման բաներ ըսած էր եւ յետագային ալ՝ հերքած։ Ամերիկացին կարգ մը առաջարկներ կ'ընէ, այս անգամ կը հրաւիրէ անոնք որ կը ճանչնան Մարսէյլի այդ 4–5 «մեծերը» որ մատնեն, ապահովութիւն տալով որ պիտի կարենան մեծ գումար մը ստանալէ ետք, Ֆրանսայէն դուրս, հանգիստ եւ «պատուաւոր» կեանք մը ապրիլ այլեւս։

Ֆրանսական հակազդեցութենէն ետք, Քուսաք մասամբ կը հերքէ ըսածը, յայտնելով թէ 4–5 մեծերու խօսք չէ ըրած, այլ ակնարկած է տասնեակ մը տարրալուծարաններու Մարսէյլի շրջանին մէջ։ Բայց Մերիտիոնալը, որու եղած էին այդ յայտարարութիւնները հարցազրոյցի մը ընթացքին, կ'ըսէ թէ այդ տեսակցութիւնը երկարօրէն պատրաստուած էր եւ տեղի ունեցած Փարիզի ամերիկեան դեսպանատունը։

×

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Քանի մը օրուան ընթացքին երեք միլիոն Փարիզցի մայրաքաղաք պիտի վերադառնան։ Յաւելեալ 366 կառախումբեր նախատեսուած են բայց ամէնէն մտահոգիչը կը մնայ կառքով վերադարձները, տրուած ըլլալով որ հակառակ բոլոր կոչերուն, արկածներու թիւը չի պակսիր։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏՈԼԱՐԸ որոշ անկում սկսած էր արձանագրել Հինգշաբթի օր եւրոպական շուկաներու վրայ եւ Փարիզ Ֆրանսայի Դրամատունը պարտաւորուեցաւ միջամտել (այսինքն՝ տոլար «կլլել») որպէսզի կարելի ըլլայ սակը պահպանել, նոյնն ըրաւ՝ Զուիցերիա։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ կը հերքեն թէ Սայկոնի իրենց դեսպանին միջոցաւ դրամ առաջարկած ըլլան Զօր. Քիի որպէսզի պահէ նախագահական իր թեկնածութիւնը։ Ամէն պարագայի մէջ ընտրապայքարի մթնոլորտ չկայ երկրին մէջ եւ ժողովուրդն ալ շատ չի հետաքրքրուիր։

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ընդհ. քարտուղարը՝ Ու Թան բողոքած է Իսրայէլի կառավարութեան, երկու հազար պաղեստինցի ընտանիքներու տեղահանման դէմ։

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ՕՐԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բռնութիւնն ու աւերումը շարունակուեցաւ ամբողջ շաբթուան ընթացքին։ Թէեւ ամէնէն ծանրակշիռ դէպքերը պատահեցան Պելֆասթի մէջ բայց եւ այնպէս խռովութիւնները տարածուեցան ուրիշ քաղաքներու մէջ ալ, ինչպէս Լոնտոնտէրի, Նիւրի եւ Արմակ։ Զոհերուն մէջ կային յանցաւորներ, ինչպէս նաեւ անմեղներ։ 37 տարեկան կաթոլիկ կղերական մը, Հայր Հիւ Միւլըն, գնդակով մը հոգին աւանդեց, մինչ կը ջանար մահամերձի մը վրայ վերջին աղօթք մը կարդալ։ Մանուկի մը յուղարկաւորութեան ոգակիրներէն մէկը յանկարծ զոհ գնաց ուրիշ գնդակի մը։ Երիտասարդ կին մը երբ կը պարպէր իր շրջապատուած բնակարանը, գնդակ մը ստանալով գետին տապալեցաւ։

Գնդակներուն չափ վտանգաւոր էին սակայն ահաբեկիչները, այս կամ այն կողմէն, որոնք ընտանիքները դուրս կը հանէին իրենց բնակարաններէն եւ կրակի կուտային պարպուած տուները։ Պելֆասթի կաթոլիկներէն մէկը կը պատմէ թէ երիտասարդ բողոքականները եկած էին եւ զիրենք բռնութեամբ դուրս հանած էին իրենց տունէն, արտօնելով որ հանէին ու տանէին նաեւ իրենց կարասիները։ Յետոյ կրակի տուած էին ամէն ինչ։ Ուրիշ տեղեր ալ կաթոլիկներ նոյնը ըրած էին բողոքականներու տուներուն։ Այսպէս՝ 300 բնակարաններ հրկիզուեցան միայն Պելֆասթի մէջ, ուր տարիքոտ կին մը փողոցի մը անկիւնը նստած կը հեծկլտար, ըսելով. «Վերջացաւ ամէն ինչ, այս տան մէջ ամբողջ 31 տարիներ ապրած էի, հիմա վերջացաւ, գնաց...»։

Հրկիզումներու եւ քանդումներու հետեւանքով մօտաւորապէս 5000 կաթոլիկներ եւ 2000 բողոքականներ լքեցին իրենց բնակարանները եւ անոնցմէ ոմանք ապաստան փնտռեցին աւելի խաղաղ քաղաքներու մէջ բնակող բարեկամներու քով, մինչ ուրիշներ Իրլանտայի Հանրապետութեան սահմաններուն մօտ յուսահատ գաղթականներու ճամբարներ կազմեցին։ Իրլանտական Ծովու մօտ, Կորմոնսթաունի մէջ 3000 փախստականներ ստիպուեցան գիշերել սաւառնակներու մթերանոցներու մէջ։ Շատ տեղեր տագնապ ծայր տուաւ անվերջ հասնող նոր փախստականներու պատճառով։ «Ամէն վայրկեան անոնցմէ հարիւրաւորներ կը հասնին մեզի» կը պատմէր ճամբարներէն մէկուն հսկիչը։

Լքուած քաղաքներու մէջ կացութիւնը աւելի վատթար էր։ Փողոցները լցուած էին հրկիզուած ինքնաշարժերու մնացորդներով, աւերակներու եւ կոտրած շիշերու պատնէշներով։ Հազարաւոր բնակարաններ մնացած էին առանց ելեկտրականութեան եւ ջուրի։ Մինչ զինուորները կը ջանային մաքրագործել փողոցները, լքուած տուներու պատուհաններէն գնդակներ կը տեղային անոնց վրայ։

Ֆոքնըրի ձերբակալութիւններու որոշումը աջակողմեան եւ ձախակողմեան ընդդիմադիրներու բուռն բողոքներուն արժանացաւ։ Աջակողմեան խօսնակ կղերական Իան Փէյզլի վարչապետին որոշումը որակեց «ուշացած եւ սխալ քայլ մը», պահանջելով շուտափոյթ նոր ընտրութիւն մը։ Կաթոլիկներու կողմէ Պէրնատէթ Տէվլին կը գոչէր. «Մեր բոլորը արգելափակելու չափ բանտ չունիք»։

Երբ շաբաթ մը վերջ խռովութիւնները դադրեցան եւ սկսաւ տիրել խորհրդաւոր հանդարտութիւն մը, ամէն մարդ համոզուած էր թէ երկար պիտի չտեւէր այդ հանդարտութիւնը։ «Ֆոքնըր ժամանակ շահիլ կ'ուզէ կ'ըսէին Պելֆասթցիները, բայց մենք այդ ժամանակը պիտի չտանք իրեն»։ Եւ ամէն ինչ ցոյց կուտայ թէ եթէ խռովութիւնները դարձեալ սկսին, պաշարման վիճակի մը հռչակումն անգամ մեծ բան պիտի չշահեցնէ Ֆոքնըրի։ «Ապագան մեզի համար ուրիշ բան չունի եթէ ոչ նորանոր կռիւներ եւ մեծ թիւով մեռեալներ» կ'ըսէր կաթոլիկներու բանբերներէն մին։

«ՆԻՒՈՒԶՈՒԻՔ»

900 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

ՄԱՆԱԶԿԵՐՏԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ

Այսուհանդերձ, Մանազկերտը բացառութիւն էր, կամ գրեթէ: Տեսնուեցաւ արդէն, որ Սելճուքները առհասարակ լուրջ դիմադրութեան չէին հանդիպած Հայաստանի մէջ: Ասիկա հետեւանք էր Հայաստանի դրաւումէն ետք Բիւզանդացիներու վարած քաղաքականութեան: Արեւելքէն երեւցող Թրքական այս վտանգը չէր բաւած զգաստութեան հրաւիրելու համար Կ. Պոլսոյ արքունիքը, որ կուրօրէն կը շարունակէր Հայաստանի եւ շրջակայ երկիրներու նուաճման իր անհեռատես քաղաքականութիւնը: Վտանգը ցոյց տուողներուն կը պատասխանուէր, որ ճիշդ այդ նախատեսութեամբ է, որ կայսրութիւնը կը փափաքի ձեռք առնել եւ ամրացնել արեւելեան սահմաններու պաշտպանութիւնը: Այս պատճառաբանութիւնը հիմնաւոր պիտի ըլլար, եթէ յետագայ դէպքերու ընթացքին Բիւզանդիոն խսկապէս այդ ուղղութեամբ գործնական եւ կտրուկ միջոցներ ձեռք առած ըլլար:

Բայց ի՞նչ կը տեսնենք: Փոխանակ տեղական ուժերու գործակցութիւնը ապահովելով, անոնց զօրացումով եւ յաւելեալ զօրքերու կեդրոնացումով ամրացնելու Հայաստանի պաշտպանութիւնը, որուն շնորհիւ պաշտպանուած պիտի ըլլար ամբողջ կայսրութիւնը, Բիւզանդիոն կը հետեւի այնպիսի ընթացքի մը, որ իր իսկ կործանումը կը նախապատրաստէր:

Արդարեւ, հայ եկեղեցւոյ դէմ չղթայազերծուած պայքարը նոր թափով առաջ կը տարուի. կը հալածուին յոյն եկեղեցիին չենթարկուող կրօնաւորները, կը գրաւուին վանքեր եւ եկեղեցական կալուածներ, որոնք կը յանձնուին յոյն եկեղեցականներու՝ մեծաթիւ բերուած Հայաստան հաստատուելու համար: Քանի մը տարիներու միջոցին, երկրին մէջ կը հիմնուին յունական 21 եպիսկոպոսութիւններ, նպատակ ունենալով ամբողջութեամբ տիրանալ հայ եկեղեցւոյ հարստութիւններուն եւ հոգեւոր հեղինակութեան:

Ձեռնարկուած հալածանքները ուրիշ նպատակ մը եւս կը հետապնդէին, — Հայերու արտագաղթը: Ազնուականութիւնն ու աւագանին, որ կը հանդիսանար երկրին ղեկավարութիւնը եւ զինուորականութիւնը, բռնի կաշառքով կամ պաշտօնով կը փոխադրուէին կայսրութեան այլ շրջանները, Փոքր Ասիայէն սկսելով մինչեւ Պալքանները: Անտէր մնացած ռամիկ դասուն մեծ մասը կը հետեւէր ազնուականութեան ու Հայաստան կը պարպուէր իր ամէնէն օրակաւոր տարրերէն:

Բոլոր պատմաբանները կ'ընդունին այսօր, որ Բիւզանդիոնի վարածը տմարդի քաղաքականութիւն մըն էր: Ինչո՞ւ քանդել այն պատուարը, որ զէնք բնական կերպով կը պաշտպանէր Ասիայէն ներխուժող բարբարոսներուն դէմ: Ինչո՞ւ պարպել Հայաստանը իր ռազմունակ տարրերէն, որ իր արեան գնով կը պաշտպանէր հայրենի հողը եւ այդ ձեւով պաշտպանած կ'ըլլար կայսրութիւնը:

Կայսերապաշտական մեծամոլութիւնը եւ կրօնական մոլեռանդութիւնը կուրցուցած էին կայսրութեան ղեկը իրենց ձեռքերուն մէջ առած այդ միջակ մարդիկը, որոնք, հակառակ ակնբախ իրողութիւններուն, իրենց քայքայիչ ընթացքը շարունակեցին: Ճիշդ այն պահուն, երբ հիւսիսային Պարսկաստանն ու Միջագետքը գրաւելէ ետք, Տուղրիլ Բէկ կը պատրաստուէր Հայաստանի վրայ իր առաջին յարձակումը գործել, Կոստանդին Մոնոմախոս կայսրը հրահանգեց կազմալուծել հայկական 50.000 հոգինոց պահակազօրքը եւ իբրեւ տուրք Հայաստանի վրայ բարդել բիւզանդական պահակազօրքերու ծախքերը:

Ճիշդ է, որ կազմալուծուած ազգային պահակազօրքի զինուորներուն արտօնուեցաւ մտնել բիւզանդական զօրքերու շարքերուն մէջ, բայց ի՜նչ հսկայական տարբերութիւն: Ո՛ւր իր հայրենիքին, ընտանիքին, օճախին, հարազատին եւ բնիկ իշխանութեան բանակին մէջ կռուող ու արիւն թափող հայ զինուորին ռազմունակութիւնը, զոհաբերութեան ոգին, ո՛ւր իր հայրենիքին ու անկախութեան հիմերը քանդող գրաւման զօրքերու ռոճիկաւոր զինուորը. ու տակաւին բիւզանդացի օտար զինուորը, Նորմանտացի վարձկան զինուորը...:

Բոլոր անխոհեմ այս միջոցառումները գիտենք արդէն, թէ ի՛նչ դառն հետեւանքներ ունեցան Հայաստանի համար: Ամբողջ քառորդ դար, կայսերական արքունիքը, ոչ մէկ լուրջ քայլ առաւ պաշտպանելու համար իր մէկ նահանգին վերածուած Հայաստանը, որ արեան եւ աւերի մէջ կը տուայտէր: Պահակազօրքերը ամրացուած քաղաքներու եւ բերդերու ներսը քաշուած՝ լուռ ականատեսը կ'ըլլային գործուող չարիքին: Երկչոտ առաջին փորձով մը, 1048ին, բիւզանդացի զօրավարները, Վրաց Լիպարիտ Օրբելեան եւ Պահլաւունեաց Գրիգոր Մագիստրոս իշխաններու հետ, միացեալ զօրքերով ճակատելու ելան Սելճուքներու դէմ. բայց դաշնակից հրամանատարութեան միջեւ գոյութիւն ունեցող անհամաձայնութիւնը պատճառ եղաւ Բասենի մէջ իրենց կրած պարտութեան:

Անկէ հետեւ, իրարու ետեւէ առնուեցան Հայաստանի բոլոր քաղաքներն ու ամրութիւնները: 1064ին, սելճուք նոր Սուլթան Ալփասլան գրաւեց Սուրմառի բերդը, Մարմաշէնը, Ախալքալաքը եւ պաշարման տակ առաւ հռչակաւոր Անին: Հոս եւս երեւան եկաւ բիւզանդական քաղաքականութեան սնանկութիւնը. թրքական արշաւանքներու անցնող 17 տարիները բաւական չէին եղած Բիւզանդիոնը մղելու, որ Հայաստանի այս մեծափարթամ եւ թանձրաբնակ մայրաքաղաքի պաշտպանութեան ու փրկութեան համար անհրաժեշտ ուժերը ուղարկէ: Երկարատեւ դիմադրութենէ ետք, անօգնական մնացած Անին, որուն պարիսպներուն մէկ կէտին վրայ անակնկալ ճեղք է առաջացած, ինկաւ Թուրքերու ձեռքը եւ ենթարկուեցաւ անխնայ աւերածութեան, կողոպուտի եւ ջարդի:

Նոյն տարին, միեւնոյն ճակատագրին ենթարկուեցաւ Կարսը:

ՄԱՆԱԶԿԵՐՏԻ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

Տարիները կ'անցնէին եւ Թրքական հակակշիռը Հայաստանի վրայ հետզհետէ կը դառնար աւելի ծանր: Փաստօրէն բիւզանդական իշխանութիւն չէր մնացած. պահակազօրքերը հեռացած էին. զօրավարները համարձակութիւն իսկ չէին ունենար երեւալու Հայաստանի սահմանամերձ շրջանները: Ընդհակառակն, սելճուքեան ասպատակութիւնները այժմ, Հայաստանէն մեկնելով, կ'ուղղուէին Կապադովկիոյ եւ Պոնտոսի կողմերը:

1070ին, Ալփասլան քալեց Մանազկերտի վրայ, զոր գրաւեց առանց դժուարութեան, պարզապէս անոր համար որ պաշտպանող չունէր: Հակառակ ատոր, սելճուք Սուլթանը անխնայօրէն պատժեց քաղաքին բնակչութիւնը 16 տարի առաջ իր հօրեղբօր ցոյց տուած դիմադրութեան համար:

1071:

Ալփասլան կը գտնուէր Սուրիա, Հալէպի շրջանները, երբ լուր բերին, որ բիւզանդական զօրքեր մտած են Հայաստան եւ հասած Խլաթ եւ Մանազկերտ:

Արդարեւ, 1067ին բիւզանդական գահ բարձրացած յայտնի զօրավար Ռոմանոս Դ. Դիոգինէս վճռած էր այլեւս չափուիլ Սելճուքներուն հետ, դուրս քշել զանոնք կայսրութեան սահմաններէն: Արեւելքի քրիստոնեայ աշխարհը, պահ մը իր յուսատենչ աչքերը սեւեռած էր զինուորական այս կայսեր վրայ:

Երբ Ալփասլան աճապարանօք հասաւ Մուսուլ, Մանազկերտէն հասած Թուրքեր իրմէ օգնութիւն ուզելու եկան: Այդ միջոցին, Ռոմանոս կայսրը բանակ մը կեդրոնացուցած էր Խլաթի ուղղութեամբ, երկրորդ մը ուղարկած էր Վըրաստան, իսկ ինք Մանազկերտի վրայ քալելով վերանուաճած զայն: Հակառակ իր բազմազգի ուժերը զանազան ուղղութիւններով ցրուած ըլլալուն, կայսրը իրեն հետ ունէր 100.000 հոգինոց զօրք մը: Այս հսկայ բանակով Ռոմանոս Մանազկերտէն ճամբայ ելաւ Խլաթը պաշարող զօրավարին օգնութեան հասնելու համար: Անակնկալ. շուտով լուր բերին, որ զօրքին յառաջամասը Ալփասլանէն պարտուած՝ փախստական ետ կը դառնայ:

Արդարեւ, Ալփասլան, արագ ընթացքով մը, Մուսուլէն Խոյի վրայով մտած էր Վանայ լճի շրջանը, յարձակած ու բիւզանդական զօրքերու պաշարումէն փրկած էր Խլաթը եւ, դէպի Մանազկերտ արշաւելու ընթացքին, բիւզանդական յառաջապահներու հանդիպելով՝ ջարդ տալով անոնց, այժմ անակնկալի եկած կայսեր ճակատամարտը ընդունիլ կը պարտադրէր:

1071 Թուականի Օգոստոս 19 էր:

Հակառակ Ռոմանոսի անձնական քաջութեան, Բիւզանդացիներու պարտութիւնը ջախջախիչ եղաւ:

Առաջին օրուան աւեր բախումէն ետք, յայտնի դարձաւ, որ կայսերական զօրքը, թիւով մեծաթիւ եւ գերակշիռ, կազմուած էր սակայն հապճեպով ու կը բաղկանար մեծ մասամբ վարձկան եւ անկարգապահ տարրերէ: Ճակատամարտի երկրորդ օրը, Միքայէլ Դուկաս իշխանը դաւաճանաբար լքեց ռազմի դաշտը եւ Կ. Պոլիս երթալով ինքզինքը կայսր հռչակեց...: Իրեն հետեւեցան երկու ուրիշ զօրավարներ, զինուորները բարոյալքուեցան եւ... Ռոմանոս կայսրը գերի ինկաւ Ալփասլանի ձեռքը:

Պատմիչները կ'ըսեն, որ Սուլթանը վեհանձնօրէն վարուելով՝ ժամանակ մը ետք ազատ արձակեց կայսրը:

Այո, բայց ի՞նչ գնով:

Մանազկերտի անփառունակ պարտութեամբ, Հայաստան վերջնականօրէն կը մտնէր սելճուք Թուրքերու տիրապետութեան ներքեւ: Այդ ձեւով միաժամանակ Փոքր Ասիոյ դուռները լայն կը բացուէին Թուրքերուն առջեւ, որոնց զօրքերը յաջորդ քանի մը տարիներուն կանգնեցան արդէն կայսրութեան մայրաքաղաք Կոստանդնուպոլսոյ դուռներուն առջեւ:

Եւ տակաւին՝ շատ աւելին:

Հայաստանի նկատմամբ տասնամեակներու ընթացքին Բիւզանդիոնի վարած անհեռատես եւ քայքայիչ քաղաքականութիւնը պատճառ եղաւ, որ քրիստոնեական եւ քաղաքակիրթ ազգերու դերիշխանութիւնը երկար դարերու համար նահանջէ եւ ամբողջ Մերձաւոր Արեւելքը իյնայ Թրքական անարդ եւ սարկացուցիչ տիրապետութեան տակ:

Մանազկերտի ճակատամարտը անկիւնադարձային այդ դժբախտ պահը խորհրդանշող պատմական եղելութիւն է:

Ե. ՓԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՀՄԱՅԱԹԱՓ

(ՆՈՐԱՎԷՊ ՊՈԼՍՈՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Գէորգ չէր տրտնջար, բողոք չէր բառնար տնօրէնին. ցաւագին ու արհամարհոտ ակնարկով մը կը նայէր իր ընկերակիցներուն, եւ գիրքը կամ գրիչը նորէն ձեռքը կ'առնուր լուռ:

Օր մը Ֆրանսերէնի դասին ատեն, ուսուցիչը տախտակին առջեւ հանած էր աշակերտ մը եւ տուն կուտար նմա ուղղագրութեան հատուած մը, որուն մէջ կար souffre-douleur բառը: Ուսուցիչը հարցուց նշանակութիւնը. ոչ ոք գիտէր: Գէորգ միայն մատը վեր վերցուց եւ տուաւ ճիշդ պատասխանը:

— Օ՛հ, չեմ զարմանար, դուն արդէն անձնական փորձով գիտես այս բառին նշանակութիւնը, ըսաւ դասատուն երգիծական ժպիտով մը (*):

Դասատուն ալ կը ծաղրէր զինքը, եւ աշակերտք քանի մը օր խնդալու նիւթ գտան, իրենց մատը փաթթելով ուսուցչին ծաղրաբանութիւնը:

Այսպէս անցաւ այս երկու տարի: Իր ընկերակիցներէն շատերն իրեն հետ փոխեր էին իրենց դասարանն, այլք մնացեր էին հոն ուր էին, եւ շատեր հեռացեր էին վարժարանէն: Անոնց տեղ եկողներն, իրենց անդրանիկներուն օրինակին հետեւելով, նոյն ընթացքը բռներ էին Գէորգի նկատմամբ:

Այդ ատեններն էր որ պատահեցաւ իր հօր մահը: Բաստրմաճեան Կարապետ աղան ոսկերչի միջնորդ էր Շուկային մէջ, ուր ժամանակաւ խանութ եւ բաւական լաւ դիրք մը ունեցած էր: Փայլուն գործեր չէր տեսներ Կարապետ աղան՝ ոսկերչաց շուկային հետզհետէ վատթարացութեան մէջ, սակայն դէշ աղէկ կ'ապրեցնէր ընտանիքը: Կինը մեռած էր բաւական ժամանակէ ի վեր, եւ իր այրի քրոջ, Աղաւնի հանըմին, եւ իր Գէորգ Ջանիկին հետ կ'ապրէր վարձու տան մը մէջ: Աղաւնի հանըմը քառասնըեքտարեկան տղայ մը ունէր, Ալիքսան Թումայեան, որ Պոլսոյ վաճառատան մը կողմէ Տրապիզոն ղրկուած էր եւ անկից մերթ փոքրիկ գումարներ կը ղրկէր իր մօրն ու մօրեղբօրը, որ իր բարեկեցիկ օրերուն մէջ զինքը մեծցուցած եւ կրթել տուած էր: Այսպէս, ընտանիքը կ'ապրէր, դիւրութեամբ հոգալով Գէորգի կրթութեան ծախքերը:

Հօրը մահը ծանր հարուած մը եղաւ Գէորգի համար: Տասնեւեօթն տարեկան էր այն ատեն, եւ կը զգար թէ ինչքան ծանր պիտի լինէր իրեն բաժնուիլ իր սիրական ուսումներէն: Աղաւնի հանըմը սակայն «բուխ–սիրտ կնիկ» էր, գործէ հասկցող, ու խանդաղատանօք կը սիրէր եղբօրորդին, իր բացակայ զաւկին բոլոր կարօտն անկից առնելով: Թող չտուաւ որ Գէորգ դպրոցէ ելլէ. աւելի աժան տուն մը վարձեց, տան դուռը պղտիկցուց, ակռան սեղմեց, եւ զաւկէն ստացած ամսական երկու ոսկիովն եւ իր ասեղին համեստ հասոյթով, ռիշէլի բանելով, շարունակեց վճարել Գէորգի դպրոցական կէս թոշակն եւ գնել անոր անհրաժեշտ գրքերը: Երբ պէտք կ'ըլլար թանկագին մատեան մը, բառագիրք կամ բնագիտութիւն, Աղաւնի հանըմ ցերեկը գիշերին կը խառնէր, եւ ամիս մը ետք Գէորգ կ'ունենար իր ըղձացած գիրքը:

Դպրոցին մէջ, աշակերտները կարեկցական աչքով կը նայէին Գէորգին իր հօր մահուընէն ի վեր, եւ ա՛լ չէին նեղեր զինքը: Օր մը միայն, ընկերակիցներէն ոմանք գողցան իր դարակէն տետրակ մը, զոր միշտ գաղտնի պահած էր իրենցմէ: Գէորգ անոր մէջ կը գրէր իր քերթուածները: Սակայն երբ տեսան անոր լուռ արտասուելը, գլուխը դարակին մէջ, արգահատանօք ետ դարձուցին տետրակը:

Իր ընկերակիցներուն վերջին չարաճճիութիւնն եղաւ այս իրեն նկատմամբ, ի բաց առեալ այն խիստ գիտողութիւնը, զոր տնօրէնն ըրաւ նմա օր մը՝ դասարանին մէջ յաճախ վէպ կարդալուն համար, գլխաւորաբար մաթեմաթիքի դասերուն: Մանաւա՛նդ զի Գէորգ հին աշակերտ եղած էր ալ եւ իր ունեցած դիրքն իբր դասարանին ամէնէն յառաջադէմ աշակերտը, եւ իր հեզ ու խոնարհ բնաւորութիւնն յարգելի կ'ընծայէին զինքն ամէնուն:

Գրելու մէջ ունեցած յաջողականութիւնն հետզհետէ սիրելի կ'ընէր զնա տնօրէնին եւ իր ընկերակիցներուն, որոց շարադրութեանց կամ պարգեւաբաշխութեան ճառերուն մեծապէս կ'օգնէր:

Իրաւ, ընկերակիցները կը ծաղրէին մերթ իր անյագ սէրը բանաստեղծութեանց, մասնաւորապէս տխուր բանաստեղծութեանց համար, եւ չարամիտին մէկը, Միլվուայի քերթուածոց գիրքը տեսնելով յաճախ իրեն ձեռքը, «Միլվուայի Թոռնիկը» մականուանած էր զայն. — այս մակդիրը տարածուած ու մնացած էր վարժարանին մէջ եւ երբ Գէորգ գիրք մը ի ձեռին պտըտէր պարտէզին մէջ, գրագիտութեան դասին յառաջադէմները կ'ըսէին որ Գէորգ իր Վէնսէնի անտառին մէջ կը ճեմէր: Սակայն ա՛լ ոչ մէկուն մտքէն կ'անցնէր արգելք լինել նորա գործոց:

ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

(2 – Շար.)

(*) Այդ ֆրանսերէն բառը կը նշանակէ անձ մը որ ենթակայ կը լինի այլոց կատակներուն:

ՄԻՋՕՐԷԷՆ ԵՏՔ՝ ԽԱԻԱՐ

Ամերիկացի լրագրողներ, որոնք վերջերս Չինաստան այցելելու հնարաւորութիւնն ունեցան, կը նկարագրեն ընկերութիւն մը, որ հաւասարութեան վրայ հաստատուած է: Անհատական ինքնաշարժ ներու պակասը եւ անոնց գոյութիւն չունենալը, թոշակներու տարբերութեան քիչ համեմատութիւնը, բժիշկներ, որոնք հեռաւոր գիւղեր կ'երթան իրենց նպաստը բերելու ժողովուրդին, այս բոլորը հմայք մը կըստեղծեն այսպէս կոչուած սեփականատիրական աշխարհի մէջ:

Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ ապրող Ամերիկացին կամ Եւրոպացին սկսած է ձանձրանալ իր ընկերութենէն, սեփականութեան տրուած կարեւորութենէն: Ան կը կարծէ, թէ նիւթական իրերու տէր դառնալու ձգտումը, որ պաշտամունքի աստիճանին հասած է, դժբախտութիւն եւ ընկերային անհամաձայնութիւն կը ստեղծէ: Կը փափաքի, որ այլ արժէքներ հաստատուին, որոնցմով կարելի ըլլայ հաւաքական ըմբռնողութեան զգացումը հաստատել, փոխանակ անհամաձայնութեան: Շատեր այս ձեւով կը կարծեն, թէ թերեւս համայնավար Չինացիները գտած են ուղիղ ճամբան:

Անոնք, որ համայնավարութեան հանդէպ առելութիւն չունին եւ ոչ ալ մթագնած է իրենց միտքը այդ առելութեան պատճառաւ, ապահովաբար կը փափաքին, որ Փեքինի ղեկավարները յաջողին նուազագոյն հանգստաւէտութիւն մը պարգեւել իրենց ժողովուրդին: Այսուհանդերձ, Արեւմուտքի մէջ մարդիկ չեն կրնար նկատի չունենալ այն միջոցները, որոնք կիրարկութեան կը դրուին հոն՝ նպատակակէտին հասնելու համար: Խօսքը՝ բռնատիրութեան մասին է:

Ցիսուն տարի առաջ շատերու համար խորհրդային Համայնավարութիւնը յոյսի ներշնչարան կը դառնար: Գաղափարապաշտներ անոր մէջ կը տեսնէին ընկերային հաւասարութեան հաստատումը: Ապագայ մը, որ յաջող ուղի մը գտած էր: Սակայն ձախողեցաւ այդ ուղին, որովհետեւ, ինչպէս տեսնուեցաւ յետագային, առանձարձակ իշխանութիւնը, անոր անսահմանափակ իրաւունքները, կ'եղծանեն լաւագոյն փիլիսոփայական ըմբռնումները: Հաստատուեցաւ քիչ ժամանակ անց, թէ բանուորներու եւ գիւղացիներու անունով խօսող կառավարութիւններ կրնան այլ կառավարութիւններէ աւելի առանձնաշնորհումներ ապահովել իրենց: Հաստատուեցաւ նոյնպէս, թէ մարդկայնական արժէքներ կը խաթարուին յանուն հասարակաց նպատակէտերու հաստատման համար մղուող պայքարին մէջ:

Այսքանը պէտք է գիտնային բոլորը: Սակայն յոյսը, որ կը մթագնէ դատողութիւնը, դժուար կը մեռնի: Թէ որքա՞ն դժուար կ'անհետանայ այդ յոյսը, երեւան կուգայ չեխ մտաւորական համայնավարի մը հարցազրոյցին ընթացքին: Մտաւորականը կը կոչուի Էտուարդ Կոլտշթիւքէր, նախկին դիւանագէտ եւ դասախօս Փրակայի Շառլ համալսարանի, այժմ՝ կ'ապրի Լոնտոն:

Կոլտշթիւքէր իր հարցազրոյցին ընթացքին, գերման Տէր Շփիկէլ թերթին, կը խօսի Փրակայի գարնան յոյսերու մասին, 1968ին, եւ այդ յոյսերու անհետացումին մասին՝ Ռուսերու ճնշումին հետեւանքով: Այդ ճնշումով, կ'ըսէ ան, ի յայտ եկաւ խորհրդային համայնավարութեան իսկական դիմագիծը: Սակայն, ի՞նչպէս կ'ըլլայ, որ մտաւորական համայնավար մը 1968ին միայն կը յաջողի տեսնել եւ հաստատել խորհրդային համայնավարութեան իրական նկարագիրը:

— 1930ական թուականներուն, կ'ըսէ ան, մենք՝ համայնավարներս, չէինք գիտեր թէ ի՛նչ կը կատարուի իրականութեան մէջ: Մենք հասակ նետեցինք աշխարհի մը մէջը ուր Խորհ. Միութիւնը միակ ընկերվարական երկիրն էր, հաստատուած մեծ յեղափոխութեան մը շնորհիւ. անոր բարոյական արժէքը շատ բարձր էր:

«Մենք նկատի չառինք անոր դէմ եղած քննադատութիւնները, զանոնք նկատեցինք թշնամական քարոզչութիւն»:

Այն հարցումին, թէ նոյնիսկ այն ժամանակ, երբ քննադատութիւններ կատարուեցան ընկերներու կողմէ, Կոլտշթիւքէր կը պատասխանէ.— Երբ նման քննադատութիւններ կատարուեցան, քննադատողները դադրեցան համայնավար ընկերներ ըլլալէ եւ դարձան դասակարգի թշնամիներ»:

Առաջին անգամ ե՞րբ ըմբռնած է, թէ կուսակցութիւնը միշտ արդար չէ:

«1951ին, երբ իմ մօտիկ ընկերներս, որոնց պատուախնդրութեան եւ հաւատարմութեան մասին ոչ մէկ տարակոյս ունէի, ձերբակալուեցան: Սակայն, նոյնիսկ այդ օրերուն փորձեցի համոզուիլ, թէ կուսակցութիւնը լուրջ պատճառներ ունի զանոնք ամբաստանելու համար: Պատճառներ, որոնց անտեղեակ էի ապահովաբար: ... Միայն իմ ձերբակալութեանս առիթով էր, 1951ին, որ ես խոստովանեցայ ճշմարտութիւնը ինքզինքիս — այն թէ՝ այս վարչակարգը, զոր կը նկատէի մարդկային ճշմարտութեան բարձրագոյն չափանիշը, սուտ էր որ դեգրած իբրեւ քարոզչութիւն եւ քաղաքականութիւն»:

Դառն հաստատումներ է, որ կը կատարէ չեխ համայնավար մտաւորականը իր երազած վարչակարգին հանդէպ: Կէս դարու խորհրդային վարչակարգի հաստատումէն ետք, Ռուսիոյ եւ Արեւելեան Եւրոպայի ժողովուրդները «յարաբերական չքաւորութեան, բռնատիրութեան պայմաններու տակ կ'ապրին, ստիկանական վարչակարգ մը արդարեւ»:

Այսուհանդերձ, ան թոյլ պիտի չտար, որ ազատ ընտրութիւններ տեղի ունենային Չեխոսլովաքիոյ մէջ, որովհետեւ Խորհ. Միութիւնը «արդարօրէն» վտանգուած պիտի տեսնէր աշխատաւոր դասակարգին միասնականութիւնը: Այսօրինակ տեսակէտ մը զարմանք կը պատճառէ Արեւմուտքի մարդուն, սակայն, Կոլտշթիւքէրի համար ասիկա անհրաժեշտ զիջում մըն է պահպանելու համար համայնավարութեան «յոյսը»:

Այս երեւոյթը ընդհանրացած է համայնավար մտածողութեան մէջ: Չեխոսլովաքիոյ այժմու ղեկավարը՝ Կուսթավ Հիւսաք ինք եւս զոհն էր եղած ստալինեան աճուսարապին: Այժմ, ան իր կարգին, «կարգի կը հրաւիրէ» ուրիշներ, հաւանաբար այն համոզումով, թէ այս ձեւով առաջքը կ'առնէ աւելի աճուոր կացութեան մը: Կոլտշթիւքէրի նման, ան եւս զոհն է վարչակարգի դրութեան: Բոլորն ալ զոհերն են:

Բախումը՝ անհատականութեան եւ վարչակարգի մը համակերպելու պարտադրութեան միջեւ, պիտի շարունակուի: Արեւմուտքի եւ Արեւելքի բոլոր ժողովուրդներն ալ, այնուամենայնիւ, պիտի համաձայնին չեխ մտաւորականին հետ, երբ ան կ'ըսէ, թէ «Երկար մտորումներէ ետք եկած եմ այն համոզման, որ միակ յեղափոխական իրողութիւնը աշխարհի մէջ՝ ճշմարտութիւնն է»:

Թ. Ա. Թ.

ԱՌՈՂՋ ՄԱՆՈՒԿԸ

«Առողջ եւ շատ լաւ մանուկ մը» խօսքը երբ լսենք, անմիջապէս կ'երեւակայենք կլոր ու կարմիր այտերով, ուռած ձեռքերով, մսոտ թեւերով եւ ոտքերով մանուկ մը:

Երբ ձեր փոքր զաւակը շատ աւելի կշռէ քան իր տարեկիցները, ժամանակ է, որ մոռնաք անցեալի հաւատալիքները եւ հետեւիք 70ական թուականներու գիտելիքներուն:

Սթոքլէնմի մէջ կատարուած գիտական փորձերու եւ երկար ուսումնասիրութեանց համաձայն, գէր մանուկ մը անպայման առողջ չէ:

Անկասկած, գէր մանուկը պիտի դառնայ գէր պատանի, ապա գէր չափահաս մը, որ ներկայիս շատ շատերուն մըտահոգութեան պատճառն է: Ոչ միայն արտաքին տեսքն է որ կը մտահոգէ ենթական, այլ գիտութեան բանեցուցած ազդեցութիւնը առողջութեան եւ կեանքի երկարութեան վրայ:

Ինչո՞ւ պիտի գիրնան մանուկները: Կան մէկ քանի պատճառներ:

Անուրանալի է թէ կարգ մը ընտանիքներու մօտ գիրութիւնը եւ ճարպ ամբարելը ժառանգական է: Այսպիսի պարագայի մը մէջ գտնուող մանուկ մը պէտք է վարժուի ուտել օգտակար, պէտք եղած սննդեղէնները, առանց մօտենալու աւելորդ, գիրցնող նիւթերու:

Նկատի առնուած իրականութիւն մըն է մանչերու աւելի գէր ըլլալը՝ աղջիկներէն: Թէեւ բժիշկները չեն գիտեր թէ ինչո՞ւ պէտք է այսպէս ըլլար, սակայն հաւանական է, որ մայրեր մանչերը աւելի կը կերակրեն՝ կարծելով թէ անոնք աւելի պէտք ունին ուտելու:

Գիրութեան ամենածանօթ պատճառն է շատակերութիւնը, աւելի ճիշդ՝ շատ կերակրելը: Երբ մանուկը կշտացած է, չի կլլեր կաթի յաջորդ կաթիլը: Երբ կաթը մօրմէն է, մանուկը կը պահանջէ եւ կը ստանայ պէտք ունեցած չափով: Երբ կաթը արուեստական է (փոշի) եւ կը տրուի շիշով, ահաւասիկ այս պարագային է որ մայրեր սխալ կը գործեն: Որոշուած չափէն աւելի կաթ կը լեցնեն շիշին մէջ «զօրացնելու համար», կամ շաքար կ'աւելցնեն «անուշցնելու համար»:

Մանուկը ոչ միայն կ'ուտէ եւ կը գիրնայ, այլ աւելորդ կաթին ու շաքարին համար կ'ուզէ աւելորդ հեղուկ: Ճնշումի տակ կը գտնուի եւ չի քնանար: Կը ծծէ մատը եւ մայրը կը կարծէ, թէ անօթի է:

Անցեալին մայրեր դարձեալ կը կերակրէին զայն, աւելի վատթարացնելով հարցը: Այսօր ոչ միայն պէտք չէ աւելորդ կաթ տալ, այլ պէտք է ճշդել տրուած փորմիւլը կամ տարազը:

Եթէ ճաշաժամերու միջեւ մանուկը հեղուկ պահանջէ, պէտք է պարզ, մաքուր ջուր տալ միայն: Հետզհետէ մեծնալով, կ'աւելցուին քալորիները (ջերմուժ) պէտք եղածին չափ, որ բժիշկին կողմէ կ'առաջարկուի:

Գիրութեան ուրիշ պատճառ մըն է կանուխ սկսուած խառն ճաշը: Մանուկ մը, որ առողջ է եւ գոհ իր կաթէն, պէտք չէ կերակրուի ուրիշ նիւթերով, մինչեւ որ 4–5 ամսուան ըլլայ, կամ 7–8 քիլոկրամ կշռէ:

Մանուկը երբ խառն ճաշ սկսի ուտել պէտք է ստանայ փրոթէինի բարձր քանակութիւն պարունակող արմտիք, օրը մէկ անգամ: Մնացեալ ուտելիքները պէտք է պարունակեն քաշուած եւ կակուղցած միս, ձուկ, պտուղ եւ բանջարեղէն եւ երբեմն՝ հաւկիթ կամ թեթեւ պանիր:

Մանուկը պէտք չունի «անոյշ» ատամնաշար մը ունենալու: Եթէ չոքոլա, շաքար եւ անուշեղէն չուտէ՝ զրկուած չըլլար, այլ կ'ունենայ առողջ մարմին եւ ակռաներ:

Ահաւասիկ կարգ մը նշումներ, վստահ ըլլալու համար որ ձեր զաւակը «գնդակ» մը պիտի չդառնայ.—

1.— Մօրմէն կաթ ստացած մանուկները աւելի քիչ կը տառապին կշիռի յաւելումէ:

2.— Հետեւեցէք բժիշկին խորհուրդներուն: Աւելի տալով բարիք ըրած չէք ըլլար: Երբ ուտելէ ետք լայ, ջուր տուէք միայն:

3.— Խառն ճաշեր տուէք երբ մարմինը պատրաստ է:

4.— Շատ մի կշռէք մանուկը: Ամիսը անգամ մը (չորս շաբթու ըլլալէ ետք) բաւարար է:

4.— Մի տխրիք՝ երբ նիհարակազմ է բայց առողջ: Վստահ եղէք որ աւելի գեղեցիկ եւ զօրաւոր է քան իր գիրուկ տարեկիցը:

6.— Մի կաշկանդէք զայն: Ձգեցէք որ խաղայ եւ շարժի ապահով վայրերու մէջ:

(Ինթերնէշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւն)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա. ՄԱՍ

ԱՅԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

— Ինչ, կը մտածես եւ դեռ այս չես ըսեր: Բայց ճիշդ է, իրաւունք ունիս, այնպէս տարաձայնուած է թէ մենք հարէմի կիներս մեր սիրահարները մեր հարէմին համար վայելելէ վերջ զանոնք կը սպաննենք: Եւ ասիկա սուտ չէ, ես հանըմ մը գիտեմ որ մինչեւ այսօր երեք հոգի սպաննած է: Բայց Այշէն, շարունակեց ան ձայնին անդիմադրելի հրապոյր մը տալով, պիտի նախընտրէ ինքը իր ձեռքովը ածնասպան ըլլալ, քան թէ քու գլխէդ մազի մը պակսիլը տեսնել: Մի՛ տառամիր, երդում ըրէ, խոստացիր անուշս որ ինծ պիտի հնազանդիս:

Տիգրան, հակառակ հոգին սառեցնող տարակոյսի եւ վախի պաղ սարսուռ մը զգալուն Այիշէի այդ խանդավառ թախանձանքին չկրցաւ ընդդիմանալ:

— Այո, պատասխանեց անկեղծ շեշտով մը, ինչ որ խնդրես պիտի ընեմ:

— Լաւ ուրեմն, հետս եկուր:

Եւ Տիգրանի ձեռքէն քաշելով յարակից սենեակի մը դուռը բացաւ, որ իբրեւ հանդերձարան կը ծառայէր:

Զարդարուն կախակներէ կախուած տասնեակ մը հագուստներ հարստութեան եւ դրամի առատութիւնը կը վկայէին, զորս դաղտնի ոստիկանութեան տնօրէն Մուխթար փաշայի կնոջ պչրասիրութեան համար կը վատնուէր:

Այիշէ կարմիր հագուստի մը մօտենալով, կախակէն վար առաւ եւ Տիգրանի տալով լրջութեամբ ըսաւ.

Ասիկա պիտի հագուիս:

Երիտասարդը ապշած եւ ընկրկեցաւ:

— Վայրկեան մը անգամ մի կորսնցներ, աւելցուց հանըմը տենդագին: Վիճաբանելու ժամանակ չկայ: Եթէ Լալան դարձեալ գայ, պէտք է այս անգամ դուռը անպատճառ բանամ, որովհետեւ զայն կոտրել տալու իրաւունք ունի: Եւ ինծ համար սիրելիս, այնքան հոգս չէ, որքան քեզի համար... եկուր մի մերժեր... շարունակեց ան թախանձագին, առ այս հագուստը եւ ֆաթմէն ալ կանչեմ որ քեզ հագուեցնէ: Երէկուընէ ամէն բան կարգադրած եմ: Հոս իբրեւ իմ սենեկապանուհիս պիտի մնաս:

— Այիշէ խենթեցա՞ր, յարեց Տիգրան ընկրկելով: Կ'ուզե՞ս ինքնութիւնս երեւան ելած պահուն փաշան գլխ տեղն ու տեղը սպաննէ:

— Ա՛հ, սիրելիս, կ'երեւի թէ դուն ինքդ անգամ քու դէմքիդ վրայ գաղափար չունիս, երբ այս հագուստը հագուիս այն ատեն միայն պիտի հասկնաս:

— Եկուր աղուորս, եկուր, մի մերժեր, աւելցուց Այիշէ պաղատագին երիտասարդին ձեռքերը համբուրելով: Տակաւին գտնուած տեղիդ վրայ գաղափար չունիս... քանի մը վայրկեաններ կը բաւեն այնքան գեղեցիկ կերպով սկսուած եւ ալ աւելի գեղեցիկ կերպով շարունակուելիք երջանկութիւննիս փճացնել.. Եկուր ... եկուր առ այս հագուստը եւ ֆաթմէն ալ կանչեմ որ քեզ բոլորովին անճանաչելի դարձնէ: Ահա, տե՛ս, ես երէկուընէ ամէն միջոց ձեռք առի որպէսզի բան մը չպակսի... տե՛ս:

Եւ Այիշէ սենեակին խորը ուղղուելով չքեղազարդ դարան մը բացաւ, մէջէն շագանակագոյն կեղծամ մը առաւ ու Տիգրանի երկարեց:

Երիտասարդը այդ առարկան տեսնելով չկրցաւ խնդուքը զսպել եւ դարձեալ ետ ընկրկելով ըսաւ.

— Այիշէ ասիկա անկարելի է...

— Մի՛ պնդեր, որովհետեւ կորսուած ենք:

— Անկարելի է, անկարելի է, կ'ըսեմ քեզի...

— Բայց սիրելիս երեւակայէ անգամ մը որ հարէմի մը մէջ կը գտնուիս:

Տիգրան պահ մը մտածեց, ապա վճռական շեշտով մը պատասխանեց.

— Ո՛չ, ասիկա անկարելի է:

Այիշէ իր սիրահարին այդ յամառութեանը վրայ ծունկի եկաւ եւ ծնրադիր մինչեւ անոր քովը քաշկռտեցաւ:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տիկին Էլիզ Բէօսէեան 50 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի, անոր 46րդ տարեդարձին առթիւ:

Մարսէյլէն Պ. Յ. Արզարեան 10 ֆր.:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Խումբը Փարիզ կը հասնի Երեքշաբթի ցերեկէն առաջ (Մշակոյթի Տուն, 17 ռիւ Պլէօ):

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԷՆ

ՓԱՐԻԶ

Խումբը կը հասնի, Կիրակի, Օգոս. 29, կէսօրէ ետք ժամը 5ին առեններըը, Սքուար Մոնթոլոն:

ԼԻՈՆ

Խումբը կը հասնի Լիոնի Հայոց եկեղեցին Ռիւ Պուալօ, կէսօրէ ետք ժամը 2,30ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Խումբը կը հասնի Սէն–Շառլ կայարանը կէսօրէ ետք ժամը 5,15ին:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 7ԻՆ

Յետագային մանրամասնութիւններ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

1971–1972 տարեշրջանին համար, Հայ Քոյրերը կ'ընդունին գիշերօթիկ, ցերեկօթիկ եւ մանկապարտէզի համար փոքրիկներ:

Արձանագրութիւնները սկսած են: Դիմել՝ 73, Ավընիւ Անրի Պարպիւս

Առնուվիլ:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուին *ընթացիկ եւ նոր հասցէն*:

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով:

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանք:

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի 11 Սեպտ. Խաչվերացի տօնին առթիւ, Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի ձեռամբ Գեղամ Վրդ. Պաղտասարեանի: Այս առթիւ տեղի պիտի ունենայ մատաղօրհնութիւն: Անոնք որոնք ուխտ ունին եւ կը փափաքին մասնակցիլ մատաղօրհնութեան՝ հաճին արձանագրուիլ Թաղականութեան մօտ:

Ուխտաւորի գնումը պիտի կատարուի Ուրբաթ 9 Սեպտ. ժամը 3ին, եկեղեցւոյ փակը:

SԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները 1971–1972

Կ'ընդունուին բարեկիրթ եւ ուշիմ մանուկներ: Կ'աւանդուին պետական եւ ազգային ուսումներ եօթներորդ դասարանէն սկսեալ մինչեւ Աւարտական դասարան

Classe Terminale).

Անոնք որ կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները, այժմէն փութան ապահովել տեղերը:

Direction du Collège Arménien
26, Rue Troyon — 92 - SEVRES
Tél. : 027-18-28

MELIK AMIRAYAN

PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphoner au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

ԲԱՐԻ ԳԱԼՈՒՍՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՒՂՂԱԿԻ ԹՌԻՉՔ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ

Pension complète Hôtel ANI, 1ère classe

Voyage spécial du 10-25 Septembre avec 2 jours à Moscou à l'aller, 3 jours à Léningrad au retour

Excursions quotidiennes — séjour Hôtel ANI, 1ère classe

ՅԱՏՈՒԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

16էն 35 տարեկան

Բնակութիւնը՝ քաղաքին կեդրոնը՝ ԵՐԵՒԱՆ պանդոկ

1980 ՖՐ.

Հոկտեմբեր 2էն 20
2450 ֆր.

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
Messieurs SARKISSIAN et SEDEFIAN
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Օժանդակ Տիկնանց Միութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները ժողովի 30 Օգոստոս, ժամը 3ին Պոմոնի Խորհրդարանին մէջ:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ ԺԱՄԸ 16էՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V
Avenue George V, Paris

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

U. G. A. B.

OCTROI DE BOURSES AUX ETUDIANTS ARMENIENS DE FRANCE FONDATION MARGOSSIAN

Le Comité Régional de France de l'U. G. A. B. porte à la connaissance du public que les demandes en vue de bénéficier des bourses de la Fondation Raphaël MARGOSSIAN peuvent être présentées dès maintenant.

Conformément aux règlements, peuvent bénéficier des bourses Margossian seuls les jeunes Arméniens résident en France, ayant 15 ans au moins, titulaires d'un certificat d'études primaires, qui sont inscrits dans une école technique ou professionnelle et qui présentent leur demande avant le 10 Septembre 1971.

Chaque demandeur recevra un formulaire qu'il doit remplir après l'avoir lu attentivement et le retourner à la « Commission Educative », 11 Square Alboni, Paris (16). Après avoir examiné les demandes ainsi que les pièces justificatives jointes, cette Commission accepte ou refuse la demande et fixe le montant de la bourse.

Selon le désir du bienfaiteur, cette bourse est octroyée sous forme de prêt moral que le bénéficiaire s'engage à rembourser graduellement à la Fondation, au moment où il commence à gagner sa vie.

Il est souhaitable aussi qu'une fois leurs études terminées, les boursiers Margossian s'inscrivent à l'U. G. A. B. en tant que membres.

Cette bourse est octroyée pour une seule année scolaire, mais au cas où l'étudiant présenterait sa demande munie d'un certificat attestant sa réussite aux examens, elle pourrait être renouvelée pour une deuxième et, si nécessaire, une troisième année scolaire.

Les demandes de bourse pour l'année scolaire 1971-1972 doivent être présentées dès maintenant. Les demandes reçues après le 10 Septembre ne seront pas prises en considération.

LE COMITE REGIONAL
DE FRANCE DE L'U.G.A.B.

Librairie Orientale H. SAMUELIAN

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)

Tél. : 326-88-65 — C. C. P. Paris : 1278-35

HISTOIRE DE L'ARMENIE, H. Pasdermadjian, *Paris*	30 Fr.
AN ARMENIAN MISCELLANY, Aram Terzian, *with 8 miniatures*	30 Fr.
OURARTOU, par Boris Piotrovsky, *Paris, Illutré*	47 Fr.
L'ART ARMENIEN DE L'OURARTOU A NOS JOURS, *Catalogue de l'Exposition du Musée des Arts Décoratifs*	15 Fr.
DOCUMENTS OF ARMENIAN ARCHITECTURE, *Texte anglais et italien* 1) Haghbat, 2) Khatchkar, 3) Sanahin, *Chaque volume*	25 Fr.
MANUEL PRATIQUE DE LA LANGUE ARMENIENNE, H. Kurkjian	20 Fr.
MANUEL DE LA LANGUE ARMENIENNE, Prof. F. Feydit	48 Fr.
LE GENOCIDE DU PEUPLE ARMENIEN, P. Jean Mecerian	9 Fr.
LA PASSION DE CILICIE, Paul du Véou, *Paris*	25 Fr.
Victor Gardon : 1) LE VERT SOLEIL DE LA VIE :	22 Fr.
CHEVALIER A L'EMERAUDE	12 Fr.90
L'APOCALYPSE ECARLATE	24 Fr.

GRAND CHOIX DE LIVRES SUR L'ARMENIE ET LES ARMENIENS HISTOIRE, LITTERATURE, ART, CULTURE EN GENERAL

— Frais d'envoi à la charge du client —

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Անոնք որոնք կը փափաքին արձանագրել իրենց աղջիկները պէտք է դիմեն վարժարան, ամէն օր, առաւօտեան ժամը 9–12:

Հեռաձայնի թիւ 927–01–72 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մշակոյթի Տան գրական երեկոն, Հոկտեմբեր 9ին, նուիրուած Զարենցի եւ Վարուժանի ֆրանսերէն թարգմանութեան գործերուն:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբի տարեկան ճաշը Հոկտ. 30ին:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը՝ Հոկտեմբեր 10ին :

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 13ին Շաբաթ գիշեր, Շարպոնիէռի չքեղ սրահներուն մէջ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր.
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 29 ՕԳՈՍՏՈՍ

DIMANCHE 29 AOUT 1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

ԽԷ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12201

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.201

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Բ.

Արաբական Հանրապետութեանց Դաշնակցութեան գերագոյն իշխանութիւնն է «Նախագահական խորհուրդ»ը, որ կ'ընտրէ իր նախագահը երկու տարուան համար:

Նախագահական Խորհուրդի որոշումները պիտի տրուին մեծամասնութեամբ, բացի կարգ մը կարեւոր պարագաներէ, որոնց համար անհրաժեշտ է միաձայնութիւնը եւ որոնք նախատեսուած են Սահմանադրութեան մէջ:

Նախագահական Խորհուրդը պիտի նշանակէ որոշ թիւով նախարարներ, որոնք պիտի կազմեն «Դաշնակցային Նախարարական խորհուրդ»ը: Նախարարները պատասխանատու պիտի ըլլան Նախագահական Խորհուրդին առջեւ:

Դաշնակցութիւնը պիտի ունենայ նաեւ իր օրէնսդիր մարմինը, որ կը կոչուի «Դաշնակցային Օրէնսդիր Ժողով», բաղկացած վաթսուն անդամներէ, իւրաքանչիւր երկրէ քսանական: Դաշնակցային երեսփոխանները պիտի ընտրուին անդամ երկիրներու Ազգային Ժողովներուն կողմէ, չորս տարուան համար:

Դաշնակցային Խորհրդարանը պիտի ունենայ տարեկան երկու սովորական նստաշրջան: Դաշնակցային օրէնքները գերակշիռ համաձայնութեամբ կը ներկայացնեն: Երեսփոխանները կը վայելեն խորհրդարանական անձեռնմխելիութիւն:

Նախագահական Խորհուրդը պիտի կազմէ Սահմանադրական Ատեան մը՝ բաղկացած վեց անդամներէ, — իւրաքանչիւր երկրէ երկուական, չորս տարուան համար: Անդամները վերընտրելի պիտի ըլլան:

Նախագահական Խորհուրդը պիտի պատրաստէ Դաշնակցութեան տարեկան նախահաշիւը, որ պէտք է քննուի եւ վաւերացուի դաշնակցային Խորհրդարանին կողմէ: Նախահաշիւը պիտի ճշդէ իւրաքանչիւր անդամ Հանրապետութեան մասնակցութեան բաժինը եւ Դաշնակցութեան հասոյթի այլ աղբիւրները:

Միջազգային դաշնագիրներն ու համաձայնութիւնները պիտի ստորագրուին Նախագահական Խորհուրդին կողմէ՝ յանուն Դաշնակցութեան: Դաշնակցային Սահմանադրութեան կիրարկումէն առաջ կնքուած միջազգային համաձայնագրերը ի զօրու պիտի ըլլան:

Նախագահական Խորհուրդի միաձայն որոշումով պիտի ստեղծուի Քաղաքական Ճակատ մը, որուն մէջ պիտի մտնեն իւրաքանչիւր անդամ Հանրապետութեան քաղաքական կազմակերպութեան ներկայացուցիչները: Ճակատը պիտի ունենայ իր ազգային գործունէութեան հանգանակը: Մինչեւ այս Ճակատին կազմութիւնը, իւրաքանչիւր անդամ երկրի քաղաքական հրամանատարութիւնը պիտի ըլլայ միակ պատասխանատուն իր երկրի ներքին քաղաքական գործունէութեան:

Ասոնք են գլխաւոր գիծերը Դաշնակցային Սահմանադրութեան:

Ցատկանշական է, որ միջազգային յարաբերութեանց մէջ անհրաժեշտ է միաձայնութիւնը: Իսրայէլի հետ հաշտութիւն կնքելու համար երեք երկիրներն ալ համաձայն պէտք է ըլլան: Արդ, միայն Եգիպտոսն է, որ ընդունած է ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդի 22 Նոյ. 1967ի թիւ 242 բանաձեւը, որով կը ճշդուի Իսրայէլի հետ հաշտութիւն կնքելու սկզբունքը, որոշ պայմաններով:

Դաշնակցութեան անդամ Հանրապետութեանց գերիշխանական կարգ մը իրաւունքները պիտի ջնջուին եւ փոխանցուին կեդրոնական իշխանութեան:

Դամասկոսի խորհրդաժողովի վերջաւորութեան, Եգիպտոսի, Սուրիոյ եւ Լիբիոյ նախագահները հրատարակեցին հաւաքական յայտարարութիւն մը, որով անոնք կը հաստատեն թէ նորակազմ Դաշնակցութեան գլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ գրաւեալ արաբական հողամասերու ազատագրումը: Դաշնակցութիւնը պիտի ըլլայ այն կորիզը, որուն շուրջ պիտի կազմուի Արաբներու ամբողջական միութիւնը: Ո՛չ մէկ զիջում Պաղեստինի մասին: Ո՛չ հաշտութիւն, ո՛չ իսկ բանակցութիւն՝ սիոնականներու հետ:

Յայտարարութիւնը կը վերջանայ ռազմաշունչ խօսքերով:

Նախագահ Նասըր 1958 Փետրուարին ստեղծած էր Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը Սուրիոյ հետ միասին: Երեքուկէս տարի միայն տեւեց փորձը: 1961 Հոկտեմբերին Սուրիա բաժնուեցաւ Գահիրէէն եւ վերագտաւ իր անկախութիւնը:

Գուցէ նոր փորձը աւելի յաջողութիւն գտնէ՝ յանգելու համար Համաարաբական Միացեալ մեծ Դաշնակցութեան մը, ինչպէս կը ծրագրեն նախաձեռնող երեք երկիրներու նախագահները:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

ՓՈՄՓԻՏՈՒԻ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

Ամերիկեան Նարքոթիք Բիւրոյի վարիչեան բաժնի պետին յայտարարութիւնը պատճառ դարձաւ որ կանխահասօրէն հրապարակուի թէ Նախագահ Փոմփիտու թմրեցուցիչներու առնչութեամբ առաջարկ մը ըրած է կարգ մը պետական ղեկավարներու: Արդարեւ, Պրեկանսոնի իր ամարանոցէն Փոմփիտու նամակ մը գրած է եւրոպական երկիրներու պետերուն, մէջն ըլլալով Անգլիան — առաջարկելով որ հաւաքական յանձնախումբ մը կազմուի, համերաշխօրէն եւ համագործակցութեամբ պայքարելու համար թմրեցուցիչներու դէմ, որոնք խսկական աղէտ մը դարձած են երիտասարդութեան համար:

Արդէն իսկ, Անգլիոյ վարչապետը նպաստաւոր պատասխան մը տուած է:

Թմրեցուցիչի գործածութիւնը եւ առուծախը հսկայ համեմատութիւններ առած է ամէն կողմ եւ կը հաստատուի որ Նիւ Եորքի նահանգին մէջ սպառած հերոյինի 80 առ հարիւրը Մարսէյլէն կ'անցնի: Նիւ Եորքի մէջ հարիւր հազար թունաւորուած կայ եւ միայն անցեալ տարի 1045 հոգի մեռած է: Նարքոթիք Բիւրոյի համաձայն, ամէն տարի երեքէն հինգ թոն թմրեցուցիչ կը պատրաստուի եւ կ'արտածուի Մարսէյլէն, թէեւ կարգ մը փորձագէտներ այս թիւը չափազանցուած կը նկատեն: Բայց ամէն պարագայի մէջ, մէկ բան որոշ է, որ տարուէ տարի առուծախը աւելի ծաւալ կը ստանայ:

ԵՐԲ ԵՒՐՈՊԱՑԻՆ ԿԸ ՍԿՍԻ ԹՈՒՐՔԻՆ «ՀԱՄԸ» ԱՌՆԵԼ

Ժուռնալ տիւ Տիմանշէն եւ Թէրճիմանէն ետք, այս անգամ Նիս-Մաթէնի մէջ է որ լոյս տեսած են ֆրանսացի լրագրողի մը տպաւորութիւնները Թուրքիայէն այլ մանաւանդ Թուրքերէն:

Փարիզ – Պերսեպոլիս – Փարիզ ճամբու ընթացքին է որ Ֆրանսացիներու խումբը անցած է Թուրքիոյ ճամբաներէն եւ վայելած «սիրալիր ընդունելութիւն մը»:

Խորագիրն իսկ պերճախօս է: Արդարեւ, յօդուածաշարքին Բ. յօդուածին (Նիս-Մաթէն Օգոստ. 25) խորագիրն է «Քարեբու պատերազմը Թուրքիոյ մէջ» եւ ենթախորագիրը՝ «Գնդացիր – կառքերո՞վ պէտք է զբօսաշրջիկութիւն ընել»: Թերթին թղթակիցը՝ Ժան Մենեէ կը պատմէ իրենց արկածախնդրութիւնները Տիգրանակերտէն Վան, ու կը գրէ.—

... Բայց ի՞նչ ըսել Թուրքիոյ մասին: Որոշ գիշերներ, մանաւանդ Տիարպեքիրի եւ Վանի հանգրուաններու ընթացքին, խօսքը միայն այն յարձակումներուն մասին էր, որոնց առարկայ էին կառքերը ճամբուն վրայ: Կը խօսուէր նոյնիսկ Փարիզցի մրցորդի մը մասին որու վրայ գնդակ պարպած էին, որովհետեւ փորձած էն Վանայ լիճին մէջ լողանք մը առնել:

«Ընդունելութիւնը սիրալիր չէր եւ ստացուած տպաւորութիւնն ալ ողբալի հակառակ Անգարայի պաշտօնական մարմիններու ջանքերուն: Եւ ամէն ոք հարց կուտար թէ այս երկրին մէջ, արդեօք գնդացիր – կառքերո՞վ պէտք է զբօսաշրջիկութիւն ընել: Գալով փորձառուներուն (որոնք Փարիզ – Քապուլ ըրած էին անցեալին), կը յիշէին որ նոյն քարկոծութեամբ ընդունուած էին նոյն տեղը, ուրեմն անակնկալ չէր իրենց համար: Տեղ տեղ հետեւանքները ողբերգական պիտի ըլլային, մէկէ աւելի անգամներ: Կարաւանին բժիշկը պարտաւորուեցաւ խնամել երկու երիտասարդներ, որոնք ծանրօրէն վիրաւորուած էին գլուխէն: Կոտրած ապակիփեղկերը կարելի չէր հաշուել: Նիսեցիներու թիւ 18 խումբը ամէնէն պատկերալից դրուագներէն մէկը ապրեցաւ «քարերու այս պատերազմին»: Պիթլիսի մօտ է որ պատահեցաւ ինչ որ կը պատմէ Ալպէր Պեսիւօ.— «Երախայ մը տեսանք որ ձեռքը քար մը մեր վրայ կուգար: Յետոյ բլրակ մը զայն ծածկեց մեր տեսողութենէն: Կը սպասէինք որ մեր գլխուն բան մը պիտի գայ»: Եկա՛ւ: Անմիջապէս որ երկու Նիսեցիները ճամբան կը գտնան, խոշոր քար մը ջարդուփշուր կ'ընէ կառքին ճակատի ապակիները: Վարորդները կը կենան եւ կը սկսին վազել յարձակողներու ետեւէն եւ կը յաջողին բռնել: Վճռած են որ արդարութիւն պիտի պահանջեն: Բայց կարելի՞ բան է Թուրքիոյ մէջ (ընդգծումը՝ «Յառաջ»էն):

Պիտի կարենան: Այդ պահուն բանակին պատկանող ճիփ մը կը հասնի: Հոն տեղ դրուած է զօրավար մը: Շուտ կը հասկնայ անցած-դարձածը եւ կը վրդովի: Իրեն հետ 18 թիւ խումբը ոստիկանատուն կ'երթայ: Զօրավարը կը պոռայ-կը կանչէ: Ոստիկանները քրտինք կը թափեն: Յարձակող տղուն հայրը կը գտնեն ակընկալուածէն շատ աւելի շուտ: Կ'որոշեն որ 300 թրքական (մօտ 110 ֆր.) հատուցում պիտի վճարէ անմիջապէս: Եւ մեր խումբը կրնայ կրկին ճամբայ ելլել Աթաթիւրքի նկարով երեք կապոյտ դրամաթուղթով:

Բայց պատմութիւնը հոս չի վերջանար: Աւելի զարմանալի բնոյթ պիտի ստանայ իրիկունը, Վանի մէջ երբ հարկ է նոր փառ-պրիզ մը ճարել: Այդ փոշոտ ճամբաներուն վրայ կարելի չէ առանց ատոր շարունակել: Ուրիշներ, աւելի փորձառու իրենց հետ տարած են քանի մը հատ փլասթիքէ բայց երկու Նիսեցիները չունին: Եւ չի գտնուիր մինչեւ Թեհրան, դեռ 3000 քիլոմեթր կայ:

Մէկը կը թելադրէ «իսկ եթէ արհեստաւոր մը գտնենք: Այս երկիրներուն մէջ ամէն ինչ տեղւոյն վրայ կ'ըլլայ»:

Ուրեմն կը փնտռեն եւ կը գտնեն, Վանի մէկ փողոցին մէջ, ապակի շինողի մը խանութը: Կը շինէ: Արժէք՝ 130 թրքական: Այդ գիշերը Վանի խանութպանը կեանքին ամէնէն շահաբեր գործերը ըրաւ: Պոչ բռնած էին իր խանութին առջեւ:

Բայց մթնոլորտը լաւատեսութեան չի տանիր: Վեց խումբեր, որոնց երկուքը՝ Քոթ տ'Ազիւրէն իսկական միջնադարեան կռիւներու մէջ բռնուեցան, կացինով զինուած գիւղացիներու հետ: Ի՞նչ պիտի պատահէր վաղը: Նոյնիսկ կը մտածուէր քան կառքերու խումբերով ճամբայ ելլել: Բայց տարօրինակ կերպով այլեւս բան մը չպատահեցաւ...:

×

Ըստ երեւոյթին մարդն ալ զարմացած է եւ ուրախ է որ ածանով ազատած է:

Յաջորդ յօդուածը նուիրուած է ճամբորդութեան պարսկական մասին: Խորագիրն է՝ «Մզկիթներ, բանաստեղծութիւն, ազնուութիւն եւ կազմակերպութիւն»...

× Տարբեր չեն Փառի-Նորմանտիի թղթակիցին տպաւորութիւնները: Արդարեւ թերթին թղթակիցը որ կը հետեւի նոյն արշաւախումբին (Փարիզ – Պերսեպոլիս – Փարիզ) վրդովումով կ'արտայայտուի Թուրքերու մասին եւ նմանօրինակ բաներ կը պատմէ: Կ'անդրադառնանք յաջորդով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍՈՅ «յեղափոխականներու» դատավարութեան ընթացքին յայտնուած է թէ Իսրայէլի հիւպատոսին բուն ոճրագործը՝ Իլեաս Այտըն, փախած է: Կը թուի թէ այս յայտնութիւնը բոլորովին ակամայ կերպով եղած է ամբաստանեալներէն մէկուն կողմէ, արդարեւ պահակի մը ձեռքը անցած է ամբաստանեալներէն մէկուն՝ Մահեր Զայեանի մէկ թղթիկը, զոր այս վերջինը կը փորձէր իր ընկերոջը տալ: Հոն գրուած է «Հիւսէյն Ճեվահիր (սպաննուած ապահովութեան ուժերուն կողմէ) յայտնեց ինծի թէ Իսրայէլի հիւպատոսը սպաննուած է Այտընի կողմէ: Հարցուր ընկերներուն թէ կրնա՞մ այս կէտին վրայ հիմնուիլ պաշտպանութեանս համար»:

ԶԱՏԻ մէջ, Նախագահ Թոմպալպայ յաջողած է առաջքն առնել պետական հարուածի մը, որ կը ձգտէր զինքը տապալել: Դաւին գլխաւոր պատասխանատուները ձերբակալուած են, մէկը՝ անձնասպան եղած է: Նախագահը իր յայտարարութեան մէջ, առաւելապէս մեղադրած է Եգիպտոսը «որ միջամուխ կ'ըլլայ մեր երիտասարդ Հանրապետութեան ներքին գործերուն»: Թոմպալպայ երկիրը կը վարէ 1959էն ի վեր, նախ իբրեւ վարչապետ միայն, ապա նախագահ եւ վարչապետ անկախութեան հռչակումէն (1960) ի վեր:

ՓԱՊԼՕ ՔԱԶԱԼՍ փառերգ մը յօրինած է Միացեալ Ազգերուն համար, որու առաջին ունկնդրութիւնը պիտի լսուի Հոկտեմբեր 24ին Ազգաժողովի նիստին:

ՃԱՓՈՆ որոշեց թողուլ որ իր դրամը (եէն) տատանի, ինչպէս մարքը: Այս որոշումը յաղթանակ մը կը նկատուի Ուաշինկթընի համար:

ՀԱՅԵՐՈՒ ԿՂԶԻՆ
(Isola degli Armeni)

Վենետիկի մէջ, երբ տեղեկութիւն մը ուզէք Ս. Ղազարի մասին, ձեր իտալացի խօսակիցը անմիջապէս իր կարգին կը հարցնէ.

— Հայերու կղզի՞ն...

— Այո՛, կ'ըսէք, ուրախացած, Հայերու կղզին...

Ահա՛, անգամ մը եւս այդ օրհնեալ հողին վրայ:

Օրն է Կիրակի, 15 Օգոստոս, տօն Աստուածածնայ:

Պայծառ առաւօտ է, տաք: Ծովային զեփիւռը սակայն քաղցր է ու կը բարեխառնէ օդը:

Ժամը 10ին կը սկսին ղօղանջել Ս. Ղազարի զանգակները:

Շուտով կը լեցուի եկեղեցին հաւատացեալներով: Թերեւս պէտք է ըսէինք ուխտաւորներով: Հայեր կան ամէն կողմէ, իտալարնակներ, բնականաբար, Ֆրանսայէն, Լիբանանէն, Պարսկաստանէն:

Ու կը սկսի հոգեզմայլ, հրաշալի հայկական պատարագը:

Ոչ մէկ տեղ սուրբ արարողութիւնները կը գտնեն այս հանդիսաւորութիւնը, այս չքեղութիւնը:

Եկեղեցականներու ամբողջ խումբ մըն է, աւագ խորանին վրայ:

Լոյսերու մէջ կը շողան ոսկեճամուկ զգեստները:

Դասուն մէջ, աջին՝ երիտասարդ Աբբահայրը, Պօղոս Վրդ. Անանեան, ձախին՝ Աթոռակալը՝ Սերովբէ Վրդ. Ագըլեան: Միշտ աջին, խորանէն դիտուած, դպրաց դասը, կազմուած դպրեվանքի աշակերտներէն, իրենց տեսուչը՝ Հայր Յովսէփ Պէհէսնիլեան, դպրապետը, երիտասարդ վարդապետ մը:

Պատարագիչն է Գերապայծառ Կ. Ամատունի եպիսկոպոս:

Իւրաքանչիւր հաւատացեալ իր ձեռքին ունի լման պատարագը, Ֆրանսերէնի թարգմանուած, ու կը հետեւի արարողութեանց, յաճախ մասնակցելով անոնց:

Ես մէկդի դրած եմ փոքրիկ հատորը, գոցած եմ աչքերս, յափշտակուած այն եզակի պատմութեամբ, որ այս կղզին է եղած:

Իսկապէս անհաւատալի, անկարելի պատմութիւն մը:

Անհաւատալի բայց իրա՛ւ:

Այո՛, միշտ աչքերս փակ, կը մտածեմ այն եզակի սխրագործութեան, որ Մեծ Սեբաստացիին կեանքն է, Մեծերուն մէջ Մեծ այս Հայուն, անմահն Մխիթարի կատարած գործն է:

Հրաշապատում դիւցազնավէպ մըն է ան ծայրէ ի ծայր ու այս փոքրիկ կղզին՝ հրաշք մը:

Ձեզի կը թուի թէ մոգական ձեռք մը զայն լոյս աշխարհ բերած է, Ադրիականի կապոյտ ջուրերուն մէջէն հանած ու փռուած արեւին տակ:

Այս ա՛փ մը հողը, այս փոքրիկ Հայաստա՛նը:

Ինքն է, մեծ Տեսանողն է յղացած ամբողջ գործը, սկիզբէն մինչեւ վերջը: Ինքն է կառուցած, բարեզարդած. ու նաեւ, ու մա՛նաւանդ, շունչ ու ոգի տուած անշունչ նիւթին:

Ոգեղինակացուցած չոր հողը: Բոլորներու այդ խեղճ կղզին վերածած լուսաւոր մտաւորական կեդրոնի, առկախ պարտէզի մը, նետուած Ադրիականի կապոյտ ջուրերուն վրայ, պարտէ՛զ ուր ծաղկած է ու կը շարունակէ ծաղկիլ հայ դարաւոր մշակոյթը, արմենական շողարձակ հանճարը, իր բազմապիսի երանգներով, իր ամբողջական մեծութեան ու գեղեցկութեան մէջ:

Ես կը կարծեմ թէ յատուկ իմաստ մը կայ այս կղզիի ընտրութեան մէջ, Աբբահօր կողմէ:

Սիրելի վարդապետները ըսին ինծի թէ Վենետիկի կառավարութիւնը, 1717ին, Մխիթար Աբբահօր ձգած էր անբնակ կղզիներէն մէկը ընտրելու պատուութիւնը, իր միաբանութիւնը հաստատելու համար հոն: Մխիթար ընտրեց ամէնէն խեղճը այդ կղզիներէն, Ս. Ղազարը:

Ինչո՞ւ արդեօք: Հաւանաբար իր անուան համար:

Ո՞վ էր Ղազարոս, եթէ ոչ այն մեռեալը, որ յարութիւն առած էր Քրիստոսի կամքով:

Եւ ո՞վ ամէնէն աւելի կը նմանէր աղքատ Ղազարոսին, քան հայ ժողովուրդը, այդ օրերուն:

18րդ դարու այդ սկզբնական տարիներուն, ճնշուած, հալածուած, խաւարի ու սուգի մէջ տուայտող Հայութիւնը, զոր իր ետին ձգած էր Մխիթար, Հայաստան աշխարհի ամբողջ տարածքին, խեղճ ու կրակ այդ Հայութիւնը, որուն վերածնունդին, որուն յարութեան ի խնդիր օր մը ճամբայ ելած էր երիտասարդ եւ աննկուն վարդապետը, հալածուելով, թափառելով քաղաքէ քաղաք, գաւառէ գաւառ, երկրէ երկիր:

Եւ ահա՛, վերջապէս եկած հաստատուած Ս. Ղազարի խաղաղ եւ ապահով կայքին վրայ:

Մխիթար որոշեց այս հեռաւոր կղզիէն անցնիլ իր ծրագրի գործադրութեան.—

Իր խոր մահւանէն արթնցնել հայ ժողովուրդը:

Եւ այսօր, արդար հպարտութեամբ կրնանք յայտարարել աներկբայ թէ Սեբաստացի անվեհեր առաքեալը յաջողած է փառաւորապէս իր հիմնական նպատակին մէջ:

Կրնա՞ք երեւակայել թէ ի՛նչ պիտի ըլլար հայ մշակոյթին ճակատագիրը առանց Վենետիկի Մխիթարեաններուն: Ո՞ւր պիտի ըլլայինք դեռ այսօր առանց Ս. Ղազարին. ո՞ւր, առանց Չամչեանի, Հայր Արսէն Բագրատունիի, Հայր Ղեւոնդ Ալիշանի եւ դեռ ա՛յնքան ուրիշ տիտաններու: Անցեալի փոշիներուն մէջէն ո՞վ լոյս աշխարհ պիտի բերէր Հայոց պատմութիւնը, ո՞վ պիտի փռէր մեր հիացիկ աչքերուն դիմաց հայ մատենագրութեան անսպառ գանձերը: Ո՞վ պիտի ներշնչէր մեզի Հայ ըլլալու, Հա՛յ ապրելու հպարտութիւնը:

Մեր վերջին երեք դարերու պատմութեան մէջ մեծագոյն դէմքը Մխիթար Աբբահայրն է: Ան է ռահվիրան մեր վերածնունդին:

Ու մեր բազմադարեան պատմութեան ամէնէն երախտաշատ անձերէն մէկը:

×

Ու մինչ կը շարունակուի հայկական Ս. պատարագը, քաղցրահունչ շարականներու ու խունկի ծուխերուն ընդմէջէն կը նշմարեմ ահա՛, իր խոշոր գրաւիչ աչքերը: Կանգնած է աւագ խորանին վրայ, յաղթահասակ ու վսեմ: Ժպիտ մը կայ դէմքին եւ որ տխուր է սակայն: Զարմացած աչքերը կը պտըտցնէ դէմքէ դէմք, անհուն խանդաղատանքով: Գրեթէ աննշմարելի թախիծ մը կայ անոնց մէջ: Ինչո՞ւ արդեօք:

— Ինչո՞ւ այս տխրութիւնը, Աբբահայր, կը մրմնջեմ, ես ինծի:

— Ժողովո՛ւրդս, իմ աննման ժողովուրդս ,կը լսեմ իր ձայնը, որ հեծկլտուք է աւելի. այս որքա՜ն տառապանք, այս որքա՜ն սուգ ու աւեր:

— Այո՛, կը հեծկլտամ իմ կարգիս, այս որքա՜ն սուգ, բայց Աբբահա՜յր...

— Իմ խե՛ղճ զաւակներս, կը շարունակէ ողբալ ան:

— Տառապած, չարչարուած, նահատակուած բայց ան ոտքի է միշտ, կը յարեմ, ձայնս ուժեղացնելով. տե՛ս, Աբբահայր, հարազատ զաւակներդ են, շուրջդ, քու կառուցած եկեղեցիիդ մէջ, քու աշակերտներդ, քու յաջորդներդ: Անյողդողդ կը շարունակեն գործը, զոր դուն յղացար:

Չի պատասխաներ, սակայն շրթները կը շարժին բայց որեւէ բառ չեն արտաբերեր անոնք:

Ու տխուր է ան միշտ. քիչ մը առաջուան տժգոյն ժպիտն անգամ անհետացած մռայլ դէմքէն:

— Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ, Աբբահայր, կը բեկբեկի ձայնս, կը խեղդուի կոկորդիս մէջ: Տե՛ս, կը շարունակեմ, իր լռութենէն սիրտ առած, տե՛ս, վարդապետ, փոքրիկ, նեղ, անհրապոյր կղզի մըն էր Ս. Ղազարը, երբ ոտք դրիր հոն. այսօր ան ընդարձակուած է չորս անգամով: Քանի մը ձեռագիրներ կը զարդարէին նեղ խուցդ, երբ հոս եկար, այսօր չորս հազար են անոնք, ամէնէն արժէքաւորներէն, չորուած, դասաւորուած ամէնէն արդիական մատենադարանին մէջ, ուսումնասիրուած, մեկնաբանուած:

Կը շարժէ գլուխը, ձեւով մը որ ըսել կ'ուզէ թէ տեղեակ է այդ բոլորին:

— Ի՞նչ կրնամ ըսել, ի՞նչ կրնամ ըսել տակաւին, որ փարատեմ այդ տխրութիւնդ, վսեմական վարդապետ. ժպտէ քիչ մը, թող հրճուի հոգիդ, տե՛ս, հեռո՛ւն, Վիէննան է, քո՛ւ գործդ քո՛ւ շունչդ: Աւելի հեռո՛ւն, վարժարաննե՛ր, Պոլիս, Փարիզ, Ամերիկա՛, հո՛ս Վենետիկ, լոյսի՜ օճախներ՝ քու անունովդ: Մէկ ամիսէն կը բացուի նո՛ր մը, Պէյրութի մէջ, քեզի աշակերտներ, միաբանութեանդ նոր անդամներ պատրաստելու համար: Տե՛ս, կ'աշխատին բոլորը, երիտասարդ ու երէց, կը ծրագրեն, կը կառուցանեն, կը գրեն, կ'ուսումնասիրեն, կը ստեղծագործեն. տե՛ս, յաջորդդ, երիտասարդ նոր Աբբահայրը, լուրջ, խոհուն, Աթոռակալը, խելացի, Հայր Վահանը, Հայր Մեսրոպը, Հայր Ներսէսը, ուրիշնե՜ր, շատե՜ր, եկած Հայաստան աշխարհի չորս ծագերէն: Քո՛ւ գործդ հետամուտ, քու երազովդ արբեցած: Չե՞ս լսեր մուրճի հարուածները, կը նորոգեն, հիմնովին. կ'արդիականացնեն տպարանը, զայն օժտելով հրաշալի մեքենաներով, որոնք պիտի երգեն վաղը, օրն ի բուն, կապար ուտեն, լոյս արտադրեն:

Այս հաստատումներէս ետք կը սպասեմ, որ արտայայտութիւն փոխեն իմ վրաս սեւեռած իր աչքերը: Պատարագը վերջանալու վրայ է, թախանձագին թաւ ձայն մը կ'երգէ.

«Տո՛ւր աշխարհի խաղաղութիւն,
Ազգիս Հայոց սէր, միութիւն»:

Աբբահայրը կանգնած է միշտ անայլայլ, մռայլ:

Բայց ահա՛, որ կը շարժին անոր շրթները, ինծմէ անհասկնալի մրմունջներ կը լսեմ: Կը սրեմ ականջներս ու ինծի կը հասնին վերջապէս անհուն տխրութեամբ թաթաւուն վերջին բառերը.

— Ո՞ւր են, ո՞ւր իմ խեղճ զաւակներս... Ո՞ւր է Սեբաստիան, Վանը, Կարինը, Խարբերդն ու Մալաթիան, ո՞ւր...

— Չկա՜ն, կ'ըսեմ, չկա՜ն անոնք, ահաւոր փոթորիկ մը արմատախիլ ըրաւ մեր չէն քաղաքները, մեր չէն ժողովուրդը: Բայց, Աբբահայր, անոնց փոխարէն կայ Երեւանը այսօր: Այդ կործանած բոլոր քաղաքներու Հայութեան կրկինը մի՛միայն Հայաստանի մէջ, իր հարիւրաւոր վարժարաններով, համալսարանով, թատրոններով, օփերայով, գիտական ու արուեստի տաճարներով: Ու յետո՛յ Աբբահա՛յր...

— Յետո՞յ, կը լսուի իր ձայնը, յուզուած, քաղցրացած յանկարծ:

— Յետոյ ա՛յն, ամէնէն կարեւորը,

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՀՄԱՅԱԹԱՓ

(ՆՈՐԱՎԷՊ ՊՈԼՍՈՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Բ.

Երբ վարժարանէն ելաւ, տասնեւինը տարեկան էր: Իր վեհերոտ բնաւորութեամբ, չհամարձակեցաւ աստին անդին իյնալ՝ հրապարակին վրայ գործ մը գտնելու համար. իր գաղափարներն եւ ունեցած գրական կրթութիւնն արդէն խորշոցնել կուտային զինքն առեւտրական ասպարէզէն, ուր կը զգար թէ յաջողելու համար հարկ եղած կարողութիւններն եւ կորովը կը պակսէին իրեն: Ուստի սիրաժօժար մտաւ այն կենաց մէջ որ մեր վարժարանաց ուսումնաւարտներուն մեծ մասին կը ներկայանայ իբր ապրուստի գիւրին եւ պատրաստ միջոց մը, որ բնաւ դժուարութիւն մը չի ներկայացներ իրենց: Հայերէնի, Ֆրանսերէնի եւ պատմութեան երկրորդական ուսուցիչ եղաւ թաղային վարժարանի մը մէջ, շնորհիւ իր նախկին ուսուցիչներէն միոյն, որ իր պաշտպանութեան ներքեւ առած էր զինքն: Ամսական 250 դրուշ տուին իրեն առաջին անգամ, շաբաթը տասներկու ժամուան դասախօսութեան փոխարէն: Ապրելու համար շատ քիչ էր այս: Գէորգ դժգոհ չէր սակայն: Իր բանաստեղծի եւ խորհողի գաղափարներով, արհամարհանօք կը նայէր կենաց վրայ: Նիւթական վայելքները չէին հրապուրեր զինքն, եւ գիտէր սակաւապէտ լինել: Կը բաղձար միայն աւելի մեծագումար դրամ ունենալ իր տրամադրութեան տակ, կարենալու համար գնել այն բոլոր գրական գործերն, որոց դեղին կափարիչները ժամերով անձկանօք կը դիտէր Վայսի կամ Բարատխի ցուցափեղկերուն ետին: Իր գրեթէ միակ վիշտն էր այս:

Տարի մը ապրեցաւ այս կեանքով: Գոհ էր: Իր այս կենաց մէջ նիւթական զրկանաց բոլոր փոխարինութիւնը կը գտնէր մտաւորական անսահման գոհունակութեամբք: Հետզհետէ առիթ կ'ունենար ճանչնալու բոլոր այն մարդիկն որք հռչակ մը հանած են գրական հրապարակին վրայ, եւ որոց մտերմութիւնը կամ մէկ սիրալիր խօսքը մոռցնել կուտար իրեն թէ՝ ոտքէնկօշիկին թեւերը հնութեան ապիկով կը փայլէին, կամ ոտքին մատները, մանաւանդ այն փոքրիկ չարաճճի ճկոյթն յաճախ նեղ կը գտնէր իրեն տրըուած անձուկ սահմանն եւ ազատ օդ շընչելու աճեցուն փափաքներ կ'ունենար: Իրաւ, կրկնոցը բարակ էր քիչ մը, ամառուան եւ ձմրան օրերուն համար նոյնն հաւասարապէս, ու ցուրտ օդերուն որչափ ալ Բրուսիացի զինուորականի ճըշդութեամբ գնէր ամէն կոճակները՝ դարձեալ ակռաներն իրարու կը կափկափէին մշտատեւ յամառութեամբ. սակայն ո՛վ կ'ըսէր թէ այս վիճակն այդպէս պիտի տեւէր շարունակ: Դպրոցական յառաջիկայ տարեմուտին տարակոյս չկար թէ ուրիշ տեղեր ալ պիտի գտնէր դասախօսելու. արդէն քանի մը տեղէ խոստումներ ստացած էր:

Սպասելով այդ բարօրութեան թուականին, կը շարունակէր իր ուսումնասիրութիւնները եւ գրական աշխատութիւնները: Երբոր գիշերները տուն դառնար, տղոց շարադրութիւնները սրբագրելէն եւ կարգի դնելէն յետոյ ձեռք կ'առնուր իր գրիչն, եւ թղթին վրայ կը թափէր իր երազատենչ մտքին ցնորքներն ողջոյն, ու տառապանքներն անհուն իր սրտին զգայթրթիռ: Գրասեղանին առջեւ, սենեկին մէջ մենաւորիկ, կրնար ազատ ասպարէզ տալ ինքն յուզող զգացմանց, զորս օրն ի բուն զսպած էր աշակերտաց ծաղրածու դէմքերուն հանդէպ: Դառնութեամբ լցուած բողոքներ էին սանոք ընդդէմ ճակատագրին քմահաճ խաղերուն, խորհրդածութիւններ մարդկային սրտի թշուառութեանց վրայ, հոգին ի վեր համբարձիկ առ վարդագոյն երազներն խոէականին, սիրատենչիկ տարտամ մրմունջներով: Զի սէրը չէր ճանչեր նա: Փողոցին մէջ, կիներն արհամարհոտ նայուածք մը միայն կը նետէին իրեն, եւ ինքն համարձակութիւն չէր ունեցած երկու անգամ աչերը վերցնելու միեւնոյն կնոջ վրայ: Իր ընդածին համեստութեամբ, չէր համարձակեր իր գրուածներն ուրիշին կարդալու, եւ իր գրադարանին ամէնէն մութ խորշերուն մէջ իրարու վրայ կը դիզէր զայնս: Անգամ մը միայն, հազար վարանումներէ յետոյ, ծածկանուան մը ներքեւ իր գրուածներէն մին ղրկած էր առ Արեւելք որ նոր սկսած էր հրատարակուիլ այն ատեն: Երկու շաբաթ, ամէն երեկոյ, օրերէ ի վեր նօթի մնացած սովալլուկ մարդու անյագութեամբ, տենդոտ շարժումներով բացած էր թերթը, տեսնելու թէ իր գրուածն հիւրընկալուա՞ծ էր: Օր մըն ալ այդպէս լուրերուն ներքեւ, Արեւելքի պատասխաններուն մէջ, երկու պարտազանց բաժանորդներու ուղղեալ ազդարարութեանց մէջտեղ, կարդացած էր թէ՝ իր յօդուածը պիտի չհրատարակուէր, որովհետեւ «շատ վերացական էր»:

Զղջացաւ, բախտն ե՞րբ ժպտած էր իրեն. սիրտը վարժուած էր դառնութեանց՝ պատանեկութեան մատաղ տարիներէն իսկ: Սակայն չկրկնեց փորձն, եւ շարունակեց ըստ առաջնոյն գրել լոկ իր սրտին պահանջմանց գոհացում տալու համար:

ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

(3 – Շար.)

Արբահայր, որ կ'ապրի Հայութիւնը, մեռաւ բայց յարութիւն առած է Ղազարոսը այսօր: Ու հաւատա՛, հաւատա՛, վար – դապետ, նոյն ժողովուրդն է, լոյսի ու մեծութեան ծարաւի նոյն ժողովուրդը: Ջինք մոռցած, չենք ուրացած, նոյն մարդկային ազնիւ առաքելութեան ժա – ռանգորդ ու տէր, նոյն խոհալին ու նոյն ուխտին հաւատարիմ սպասարկու:

Գրած էինք մեր կեանքին նշանաբանը մեր կործանած եկեղեցիներու վէմ քարին վրայ, գրած էինք հրոյ ճարակ դարձած ընտանեկան Աստուածաշունչերու լուս – անցքերուն վրայ: Գրեցինք աւերակներու վրայ, աւազին վրայ: Ջկան անոնք հիմա, բայց նաեւ, բարեբախտաբար, գրած էինք նա'եւ մեր կուրծքերուն վրայ, մեր ճակտին վրայ ու մեր սրտի լացի պատերուն վրայ: Ու մեր միսերուն մէջ արեամբ փո – րագրուած՝ կը մնան անոնք, մեր հաւա – քական կեանքի այդ նշանաբանները.—

«Մահ իմացեալ անմահութիւն է»:
«Մահ կամ ազատութիւն»:

Ու այսօր, ստուար բանակը քու հաւատարիմ ուխտեալներուդ գրած է նաեւ, նոյն անջնջելի դրոշմով, քու հայրենակցիդ, քու աշակերտիդ, տաղանդաւոր Վարուժանի, նահատա՛կ Վարուժանի անմահ տողերը.

«Ա՛հ, ի՛նչ փոյթ կեանքը մեռնող,
երբոր երազը կ'ապրի, երբոր երազն
անմահ է»:

Աւարտած է պատարագը, դուրս ելած են բոլորը ու ես դեռ կը սպասեմ: Հոն է միշտ, իր դամբանին վրայ, աւազ խոռանին վրայ:

Երկու ձեռքեր կը բարձրանան լայն, հոգածու շարժումով մը: Կը շարժին նաեւ շրթները, բայց որեւէ ձայն չեմ լսեր: Ինծի համար կարեւորը անոր աչքերն են:

Ու յանկարծ անոնցմէ կը շողայ իր ժպիտը, անկեղծ, հայրական:

Դուրս կը խոյանամ, երջանիկ:

Երջանիկ՝ որ ժպտեցաւ ինծի Աբրա – հայրը:

Ժպտեցաւ իր ժողովուրդին:

Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ

Ս. Ղազար
Օգոստ. 1971

МՏՔԵՐ

Կիներ կան որոնց սիրահարը պէտք է եղած ըլլալ, ինչպէս պէտք է Իտալիա գացած ըլլալ, հոն եղած յիշատակներուն համար:

Ռ. ՏԸ ՖԼԷՐՍ

ՀԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀՆԵՐԸ

ԱՅՐԱՐԱՏ

Ա.

Այրարատը Հին Հայաստանի աշխարհներից ամենանշանաւորն էր, նրա քաղա – քական, կրօնական, տնտեսական ու մշա – կութային կեանքի կենտրոնը: Ըստ «Աշխարհացոյց»ի այն ընդգրկում էր Մեծ Հայքի կենտրոնական քանէրկու գաւառները՝ շուրջ 40 հազար քառակուսի կիլոմետր տարածութեամբ, հասնելով արեւ – մուտքից մինչեւ Բարձր Հայք եւ Տայք, հիւսիսում՝ մինչեւ Գուգարք, արեւել – քում՝ մինչեւ Արցախ եւ Սիւնիք, իսկ հա – րաւում՝ մինչեւ Վասպուրական եւ Տա – րօն – Տուրուբերան:

Այրարատը յայտնի է իր բազմատեսակ բնական հարստութիւններով՝ եւ ամէնից առաջ շինանիւթերով՝ տուֆ, մարմար, բազալտ, գրանիտ, կրաքար եւայլն: Ունէր հարուստ աղահանքեր (Կողբ, Կաղզուան), ջերմուկներ, նաեւ ոսկի, պղինձ, երկաթ: Ի տարբերութիւն իր հիւսիսային եւ արեւելեան հարեւանների, նա աղքատ էր անտառներով, բայց փոխարէն ունէր ալպիական հիանալի արօտավայրեր: Այրարատը հայրենիքն էր հանրահռչակ որդան կարմիրի եւ խաղողի բազմաթիւ տեսակների:

Այրարատը եղել է քաղաքակրթական օրրաններից եւ հնագարեան հողագործական մշակոյթի խոշոր կենտրոններից մէկը: Մեր թուականութիւնից հազարամեակներ առաջ այստեղ ծաղկում էր մեծա – մորեան՝ իր դարաշրջանի համար բաւա – կանաչափ բարձր մակարդակի քաղաքակրթութիւնը: Ուրարտական գերիշխանութեան հաստատումն այստեղ արագացրեց երկրի զարգացման ընթացքը: Այս ժամանակաշրջանում (մեր թուի առաջ 8րդ դար) Արարատեան դաշտում կառուցուեցին մի շարք քաղաքներ (Էրեբունի – Երեւան, Արգիշտիխինիլի–Արմաւիր, Թէյշէ – բայինի–Կարմիր Բլուր եւայլն), անցկացուեցին ոռոգիչ ջրանցքներ, իւրացուեցին ամայի նոր հողատարածութիւններ:

Այրարատը մայրաքաղաքների աշխարհ էր: Այստեղ էին գտնւում Հայաստանի նշանաւոր մայրաքաղաքներն ու թագա – ւորանիստերը՝ Արմաւիրը, Երուանդա – շատը, Արտաշատը, Վաղարշապատը, Դուինը, Արշակաւանը, Արտագերսը, Բագարանը, Կարսը, Անին: Այրարատը Հայոց կրօնական կենտրոնն էր դեռեւս հեթանոսական ժամանակներից: Հեթանոս աստուածների պաշտամունքի գլխաւոր սրբավայրը նախ Արմաւիրն էր, ապա Բագարանը, իսկ յետոյ՝ Արտաշատը: Հայ եկեղեցու կենտրոնները եւս մեծ մասամբ տեղադրուած էին Այրարատում: 1441 թ. վերջնականապէս էջմիածնում հաստատուեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի աթոռանիստը:

Մինչեւ մեր թուից առաջ 2րդ դարի սկզբները Այրարատում գոյութիւն ունէր Մեծ Հայքից անջատ հայկական մի թագաւորութիւն: Դա Երուանդունիների Այրարատեան տէրութիւնն էր Արմաւիր մայրաքաղաքով: Դարասկզբին այն նուաճեց եւ Մեծ Հայքին կցեց Արտաշիսեան հարստութեան հիմնադիր Արտաշէս Ա.ն: Արտաշէսի եւ նրա յաջորդների օրօք Այրարատը դարձաւ միացեալ հայկական թագաւորութիւն՝ Մեծ Հայքի քաղաքա – կան, տնտեսական և մշակութային կենտրոնը: Իր այդ դերը ան պահպանեց նաեւ յետագայում՝ Արշակունիների ժամանակ (66–428 թթ.), ինչ որ չափով նաեւ պարսկական (428–650ական թթ.) եւ արաբա – կան (մինչեւ 868ական թթ.) տիրապե – տութիւնների ընթացքում: 860ական թուականներից Այրարատը, յատկապէս նաեւ արեւմտեան եւ կենտրոնական գաւառներում, դառնում է Հայաստանի եւ Անդրկովկասի մեծ մասում իրենց գերիշխանութիւնը հաստատած Բագրատու – նիների տէրութեան սիրտը: 1045 թ. Բագրատունիների Անիի թագաւորութեան վերացումից յետոյ Այրարատն ընկնում էր բիւզանդական լծի տակ, ապա քիչ անց դառնում սելջուկեան Թուրք հորդաների ասպատակութիւնների թատերա – բեմ: 13րդ դարի սկզբներին Սելջուկներից նոր–նոր մաքրուած Այրարատը տիրա – պետում են մոնղոլական հորդաներ: 14րդ դարի վերջերին նրանց փոխարինելու են գալիս Լենկ–Թեմուրի զօրաբանակները, ապա Թուրքմէնական կարակոյունլու (սեւ ոչխար) եւ ակկոյունլու (սպիտակ ոչ – խար) ցեղերը: 16րդ դարի սկզբներին Այրարատը Հայաստանի մեծ մասի հետ միասին նուաճւում է Կզլբաշների հիմնած պարսկական Պետութեան կողմից: 1555 թ. Սէֆեան Պարսկաստանը ստիպուած էր օսմանեան Թուրքիային զիջել ամբողջ Արեւմտեան Հայաստանը, նրա հետ նաեւ Այրարատեան աշխարհի արեւմտեան կէսը: Թուրք – մոնղոլական հորդաների դարաւոր տիրապետութիւնը՝ պարբերաբար կրկնուող աւերածութիւններով, բնակ – չութեան սրածումներով, գերեվարու – թեամբ եւ սովով, պատճառ դարձաւ երկրի արտադրողական ուժերի անկման, յետադիմութեան եւ հայ տարրի զանգուածային արտագաղթերի: Դրութիւնն ար – մատապէս փոխուեց միայն 1826–1828 թթ. ռուս – պարսկական եւ 1877 – 1878 թթ. ռուս – թրքական պատերազմներից յետոյ, երբ Այրարատեան աշխարհի նախ արեւելեան բաժինը (Երեւանի խանութիւնը), ապա եւ արեւմտեանի մի մասը (Կարսը յարակից շրջաններով) միացուեցին ռուսական կայսրութեանը: Միացումից յետոյ պարսկական հարեւան խանութիւններից եւ Արեւմտեան Հայաստանի տարբեր վայրերից Այրարատեան աշ – խարհ գաղթած տասնեակ հազարաւոր Հայերի շնորհիւ հայ տարրը այստեղ նորից դարձաւ վերակշռող: Սկսւում է գիւղատնտեսութեան եւ արհեստագործու – թեան վերականգնումը, քաղաքների վերաշինումն ու ընդարձակումը, աշխուժանում է քաղաքային կեանքը, զարկ է տրւում ներքին եւ արտաքին առեւտրին:

ՍԱՐԳԻՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
(Մնացեալը յաջորդով)

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՀԱՅԿ ԹԱՅՔՃԵՆԵԱՆ

Ազգասէր մշակուած եւ պատուական անձնաւորութիւն մը, որուն յիշատակն անգամ մոռցուած է այսօր:

Ո՛չ համբաւեալ գործիչ մը եղաւ, ոչ ալ ծափահարուած մեծամօլ մը, բայց խորապէս սիրեց իր ժողովուրդին իմա – ցական յաղթանակները եւ օտար դպրութեան փառահեղ էջերը:

Սրտի պարտք մը կը նկատեմ այս շարքին մէջ դասաւորել այն քաղցրաբարոյ եւ սիրալեզ հոգին, որ կոչուեցաւ Հայկ Թայքճեան, որ տարիներ ծա – ռայեց իբր Թարգման օտար դեսպանա – տուներու, եւ իր Ֆրանսագիտութեամբ եւրոպական շրջանակներու միաձայն գնահատանքին արժանացաւ:

Քաջահմուտ էր արդարեւ Ֆրանսերէնի եւ ուսումնասիրած էր մասնաւորապէս դիւանագիտական լեզուն, եւ ամբողջա – կան պաշտօնագրեր կը խմբագրէր ան – վիճելի ճեռնհասութեամբ մը, ըլլալով նոյն ատեն յամառ ընթերցասէր մը:

Իր մտերմութիւններն ալ նոյնքան քաղցր էին, եւ միշտ առած մը, սրամտութիւն մը, քառեակ մը կը գտնէր, իր սրտաբուխ խօսակցութիւնները համեմե – լու համար:

Դառնացած մըն էր ընկերութենէն եւ բախտին լարած ծուղակներէն, եւ 1930ին մեռաւ այս լուռ ցաւին հետ, անմոռաց յիշատակ մը պահելով իր մէկ հաւատա – րիմ բարեկամին սրտին մէջ:

ԾԻԾԵՌՆԱԿ

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Ողբերգակ մեծ բանաստեղծ Եւրիպի – տէս ամէն օր շուկայ կ'երթար, օրուան ուտելիքը գնելու:

Օր մը բարեկամներէն մէկը ըսաւ.

— Ինչո՞ւ գնումներդ դուն կ'ընես: Սոփոկլէս միշտ իր ծառան կը ղրկէ գնումի:

Եւրիպիտէս պատասխանեց.

— Այո, բայց Սոփոկլէս իր ծառային սիրած կերակուրները կ'ուտէ միշտ, մինչդեռ ես՝ ի՛մ սիրած կերակուրներս կ'ուտեմ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա. ՄԱՍ

ԱՅԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

— Տիգրան, բացագանչեց Թախանձա – գին եւ աչքերը արցունքներով լեցուած: Տիգրան, սիրելի Տիգրան... կ'երդուըն – ցնեմ քեզ ի յիշատակ մեր այս միասին անցուցած գիշերուան, կ'երդուընցնեմ քեզ այս աշխարհիս մէջ ինծմէ աւելի սիրած չակիդ վրայ... կ'երդուընցնեմ քեզ այն Աստուծոյն վրայ, զոր ինչպէս որ ալ կոչեն միշտ կնոջ մը Թեւերուն ուժ կու – տայ, որպէսզի ան իր սրտին սիրած մարդը իր գրկին վրայ ալ աւելի ուժով սեղմէ... կ'երդուընցնեմ չարունակեց Ձէր – քէզուհին լալագին, մի յամառիր, որովհետեւ երկուքնիս ալ պիտի կորսուինք: Մի վախնար միմիայն սափկա կարող է մեզ փրկել... դէմքդ այնքան գեղեցիկ է որ ոչ մէկը պիտի չկրնայ ճանչնալ... կը պաղատիմ մի մերժեր:

Տիգրան վշտահար գլուխը օրօրեց եւ ծանր շեշտով մը յարեց.

— Մարդու մը համար շատ ծիծաղելի պիտի ըլլայ կնոջ մը հագուստներով մեռնիլ: Ոչ, կը նախընտրեմ այսպէս մեռնիլ:

— Անուշիկ Տիգրանս, կը թախանձէր Այիշէ արցունքներու մէջ խեղդուած: Գթա ինձ, կեանքիդ վրայ կը դողամ... փորձի համար անգամ մը հագուէ... եւ պիտի տեսնես թէ կնոջմէ մը բնաւ պիտի չտարբերիս... Ոայնպէս որ ես ինքս անգամ քեզմէ պիտի նախանձիմ, պիտի տեսնես թէ՝ երբ փաշային առջեւ ալ ներկայանաս, գոհ պիտի մնայ եւ նոյնիսկ նուէրներ ալ պիտի տայ...

Այիշէի այս խօսքերուն վրայ երիտա – սարդին աչքերը փայլեցան:

— Փաշա՞ն ալ պիտի տեսնէ զիս, հարցուց աշխուժութեամբ:

Այիշէ այս հարցումին չէր գիտեր թէ ինչ պատասխանէ:

— Ոչ, կակազեց... Թերեւս չի տեսներ, պիտի ջանամ որ քեզ չտեսնէ... Մի՛ վախնար:

Եթէ հանըմին աչքերը այդ վայրկեա – նին արցունքներով ողողուած չըլլային, եւ եթէ իրենց երկուքին ալ կեանքին սպառնացող անմիջական վտանգը իր տեսողութիւնը չմթագնէր, Տիգրանի դէմքին վրայ տարօրինակ փոփոխութիւն մը պիտի նշմարէր:

Երիտասարդին տժգունած դէմքը վերստին իր կորովութեան փայլը ստացած էր: Իրեն այնպէս թուեցաւ թէ ականջին խորհրդաւոր ձայն մը հնչեց, որուն խորհրդաւոր թրթռացումը ողղողջուն հոգւոյն մինչեւ խորը հասաւ եւ անսասան սիւնի մը նման զայն կանգուն պահեց:

«Երդում ըրած ես մեռցնելու կամ մեռնելու»:

Ասիկա բաւական եղաւ այդ երիտա – սարդ հոգին խրախուսելու: Գաղափարը դարձեալ իր հրաշքը կը գործէր եւ վախէն ջլատուած ջիղերը վերստին կը զօրացնէր: Տիգրան շուտով ծռեցաւ եւ իր ոտքերուն առջեւ ծնրադրած արտասուաթոր Այիշէն վեր վերցուց:

— Տուր, ըսաւ անյողդողդ ձայնով մը. հրամաններուդ պիտի հնազանդիմ:

Այիշէ ուրախութենէն խելայեղ դէպի դուռը վազեց եւ մետաքսէ լար մը քաշեց:

Դուռը իսկոյն բացուեցաւ եւ Ֆաթմէն երեւցաւ:

— Ֆաթմէ, հարցուց Այիշէ, ո՞վ էր քիչ առաջ ննջասենեակիս դուռը զարնողը:

— Լալան էր, բայց իրեն ըսի որ դէշ գիշեր մը անցուցիր եւ աւելի վերջը դարձեալ պիտի անցնիմ, ըսաւ:

Ու Տիգրանի վրայ արագ ակնարկ մը նետելով, վերստին Այիշէի կողմը դարձաւ:

Հանըմը այդ ակնարկին նշանակութիւնը կռահեց:

— Բարի Ֆաթմէ, ըսա՛ւ, զիս ինչպէս որ կը սիրես, կ'ուզեմ որ այս երիտա – սարդն ալ նոյնպէս սիրես:

— Երկուքիդ համար ալ պատրաստ եմ մեռնելու, ըսաւ պառաւ սենեկապանու – հին:

— Ուրեմն սենեակդ տար զայն ու ինչ որ երէկ ըսի, ըրէ:

— Թոյլ պիտի տա՞յ, հարցուց Ֆաթմէ Տիգրանը դիտելով:

Տիգրան ստոյգ քայլերով Ֆաթմէի մօտեցաւ, ձեռքը առաւ համբուրեց եւ պատասխանեց.

— Այո, պիտի ձգեմ, ինչ որ ըսէք պիտի ընեմ:

Այդ վայրկեանին ննջասենեակին դուռը դարձեալ զարնուեցաւ:

— Լալան է, յարեց Այիշէ յուզուած, Ֆաթմէ շուտ Տիգրանը հեռացուր ասկէ:

Պահ մը յետոյ երիտասարդը ու Ֆաթմէն յարակից սենեակի մը մէջ աներեւոյթ կ'ըլլային մինչ հանդերձարանին դուռը եռեւնէն կը գոցուէր:

Այիշէ աչքերուն արցունքները սրբելով դրան մօտեցաւ ու հանդարտ ձայնով մը հարցուց.

ՓՈԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Ա. Աչ-ճեան 30 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի իրենց հօր, մօր եւ հին եւ նոր ննջեցեալներու յիշատակին:

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Մեծ Եղեռնի զոհերու Տէսինի Յուշարձանի Յանձնախումբը ստացած է Լա Թուռ Տիւփէնի հայ գաղութէն, Պր. Յովհաննէս Պաղալեանի եւ Կարապետ Զաքրեանի ջանքերով հանգանակուած 1000 ֆրանքը: Նուիրատուներու անունները պիտի հրատարակուին իրենց կարգին:

ՆՈՒԷՐ

Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Էքս-լէ-Պէն հաւաքուած աղգայիններ, Պր. Բամպուքճեանի եւ գործակիցներու կողմէ կազմակերպուած հաւաքոյթի հասոյթը, նուիրուած ըլլալով Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսիլիոյ, Լիոնի եւ Տէսինի հայկական դպրոցներուն, Տէսինի բաժինը յանձնուած է Ֆր. Կապոյտ Խաչի Տէսինի դպրոցին:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 7ԻՆ

Յետագային մանրամասնութիւններ

ԱՆԱՐԱՏ ՑՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

1971–1972 տարեշրջանին համար, Հայ Քոյրերը կ'ընդունին գիշերօթիկ, ցերեկօթիկ եւ մանկապարտէզի համար փոքրիկներ:

Արձանագրութիւնները սկսած են: Դիմել՝ 73, Ավընիւ Անրի Պարպիւս

Առնուվիլ:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՓԱՐԻԶԻ «ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ» ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ

Փարիզի Համալսարանական Ոստանի «Մարի Նուպար» հայկական տունը կ'ընդունուին այն հայ ուսանողները, որոնք Ֆրանսայի գաւառներէն կամ արտասահմանէն կը դիմեն եւ կը ներկայացնեն հետեւեալ պայմանները.—

1) Թեկնածուն պէտք է ունենայ միջնակարգ լրիւ ուսման (պաքալորէայի) կամ համապատասխան վկայականը:

2) Արձանագրուած պէտք է ըլլայ Փարիզի համալսարանի ճիւղերէն մէկուն կամ բարձրագոյն ուսման դպրոցի մը մէջ: Լիսէները կամ երկրորդական վարժարանները բարձրագոյն դպրոց չեն նկատուիր:

3) Հայկական տունը ունի երկու հոգինոց եւ քիչ թիւով մէկ հոգինոց սենեակներ: Այս վերջինները կը տրուին տան մէջ բնակողներուն հնութեան կարգով: Երկու հոգինոց սենեակի ծախքերու մասնակցութիւնը պէտք է հաշուել անձ գլուխ առ առաւելն 130 Ֆր. ամիսը, իսկ մէկ հոգինոց մէկ պատուհանով սենեակին համար առ առաւելն 150 Ֆր. անձ գլուխ ամիսը:

4) Հայկական տան մէջ բնակողները կ'օգտուին ոստանին ուսանողական ճաշէն, աժան գնով: Հայ ուսանողական տունը ունի իր մատենադարան-ընթերցասրահը, իր հաւաքոյթի սրահը: Նախաճաշի սպասարկութիւնը եւ բնակութեան բոլոր արդիական պայմանները:

5) Դիմումները պէտք է կատարուին մինչեւ 1971 Սեպտեմբեր 10: Դիմողներուն կը ղրկուի ոստանի վարչութեան կողմէ տրուած հարցարանները, որոնք պէտք է լեցուին, կցելով պահանջուած թուղթերը, եւ վերադարձուին մեզի, ամենէն ուշը մինչեւ 20 Սեպտեմբեր: Այս թուականը անցնելէ յետոյ որեւէ դիմումի ընթացք չի կրնար տրուիլ:

Այս թուղթերն են գլխաւորաբար.—

Ա) Խնդրագիր (2 օրինակ) ոստանի տնօրէնութեան:

Բ) Ծննդեան վկայագիր եւ կամ անցագրին լուսատիպ պատճէնը:

Գ) Երեք լուսանկար:

Դ) Բժշկական վկայագիր:

Ե) Ուսանողին նախապէս յաճախած վարժարանին վկայագիրը:

Զ) Իր յաճախելիք համալսարանի կամ բարձրագոյն վարժարանի արձանագրութեան վկայագիրը:

Է) Ուսանողին հետեւած վերջին տարուան ուսուցչին կողմէ յանձնարարագիր մը:

Ը) Ուսանողին ծնողքին կամ պաշտպանին — պայմանաւ որ ֆրանսաբնակ ըլլան — յանձնառութիւնը ոստանին ծախքը վճարելու:

Այն պարագային որ օտար ուսանողը անկարելիութեան մէջ կը գտնուի պահանջուած յանձնառութիւնը տալու, պարտի երեք ամսուան աւանդ ձգել կանխաւ:

Թ) Յանձնառութեան թուղթ մը, որով ուսանողը կը յայտնէ թէ պիտի յարգէ ոստանին կանոնները:

Ժ) Երկու բաց պահարան, դրոշմաթուղթով:

Դիմումները պէտք է ուղղուին Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան:

Թեկնածուներու թղթածրարներու քննութիւնը կը կատարուի Միջազգային Ոստանի Վարչութեան մէկ ներկայացուցիչէն եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան երկու ներկայացուցիչներէն կազմուած յանձնախումբի մը կողմէ:

Արտասահմանէն եկող ուսանողներուն մասնաւորապէս կը յանձնարարենք որ Փարիզ գալէն առաջ հմտութիւն ձեռք բերեն ֆրանսերէն լեզուի մէջ, որպէսզի դժուարութիւն չկրեն իրենց ուսման հետեւելու համար:

ԴԻՒԱՆ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

(Քերթուածներ)

Մատենաշար «Ահեկան»
Պէյրութ 1971

Դիմել՝ «Յառաջ»ի
ԳԻՆ 5 ՖՐ.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V
Avenue George V, Paris

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փոփոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնումէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուին *ընթացիկ եւ նոր հասցէն* :

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունուի հեռաձայնով :

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 փրանք :

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ
ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Խումբը Փարիզ կը հասնի Երեքշաբթի ցերեկէն առաջ (Մշակոյթի Տուն, 17 ռիւ Պլէօ):

ԽԱՉՎԵՐԱՑ
ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի 11 Սեպտ. Խաչվերացի տօնին առթիւ, Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի ձեռամբ Գեղամ Վրդ. Պաղտասարեանի: Այս առթիւ տեղի պիտի ունենայ մատաղօրհնութիւն: Անոնք որոնք ուխտ ունին եւ կը փափաքին մասնակցիլ մատաղօրհնութեան՝ հաճին արձանագրուիլ Թաղականութեան մօտ:

Ոչխարի զենումը պիտի կատարուի Ուրբաթ 9 Սեպտ. ժամը 3ին, եկեղեցւոյ փակը:

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)
Tél. : 326-88-65 — C. C. P. Paris : 1278-35

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԾԱՆՕԹ ՀՈԳԻՆԵՐ, *Պատմուածքներ*, Յակոբ Կարապենց, *լաթակազմ* 20 *Ֆր.*
ԱՆՁԻՆՔ ՆՈՒԻՐԵԱԼՔ, Ս. Վրացեան, *Պէյրութ*, *լաթակազմ* 10 *Ֆր.*
ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ ՃԻՊԷՅԼԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑԻ. *լաթակազմ* 20 *Ֆր.*
ՀԱԶԱՐՈՒՄԷԿ ԲԱՌ ՈՒ ԲԱՆ ՀԱՅՈՑ ԽՕՍԻՑ ԲԱՐԲԱՌԻ, Տ. Ֆրունճեան 20 *Ֆր.*
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ, Յովհ. Գազանճեան 10 *Ֆր.*

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԵՐԷՆ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԳՐՔԵՐՈՒ
Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները
1971–1972

Կ'ընդունուին բարեկիրթ եւ ուշիմ մանուկներ: Կ'աւանդուին պետական եւ ազգային ուսումներ եօթներորդ դասարանէն սկսեալ մինչեւ Աւարտական դասարան
Classe Terminale).
Անոնք որ կը փափաքին արձանագրել իրենց զաւակները, այժմէն փութան ապահովել տեղերը:

Direction du Collège Arménien
26, Rue Troyon — 92 - SEVRES
Tél. : 027-18-28

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Օժանդակ Տիկնանց Միութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները ժողովի 30 Օգոստոս, ժամը 3ին Պոմոնի Խորհրդարանին մէջ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Անոնք որոնք կը փափաքին արձանագրել իրենց աղջիկները պէտք է դիմեն վարժարան, ամէն օր, առաւօտեան ժամը 9–12:

Հեռաձայնի թիւ 927-01-72 :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ

ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

1921
Պէյրութ 1970
Հրատարակութիւն «Համազգային»
տպարանի

Տեղւոյն վրայ՝ դիմել «Յառաջ»ի
Գին 10 Ֆր

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մշակոյթի Տան գրական երեկոն, Հոկտեմբեր 9ին, նուիրուած Զարենցի եւ Վարուժանի ֆրանսերէն թարգմանութեան գործերուն:

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբի տարեկան ճաշը Հոկտ. 30ին:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի տարեկան հանդէսը՝ Հոկտեմբեր 10ին :

×

ԼԻՈՆ.— Ֆր. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 13ին Շաբաթ գիշեր, Շարպոնիէռի շքեղ սրահներուն մէջ:

ԳԱՐՆԱՆ ՀԷՏ,
ԳԱՐՆԱՆ ՇՈՒՆՉ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 90 ֆր· Վեցամսեայ 50 ֆր·
Արտասահման Տար· 115 ֆր· Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ
MARDI 31 AOUT 1971
LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12202
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
47e ANNÉE — N° 12.202

ԵՐԲ ԵՒՐՈՊԱՑԻՆ ԿԸ ՍԿՍԻ ԹՈՒՐՔԻՆ «ՀԱՄԸ» ԱՌՆԵԼ

—o—

Փարիզ – Պէրսէփոլիս – Փարիզ մրցարշաւին մասնակցողները, բոլորն ալ, նոյն տպաւորութիւնը ունին Թուրքերէն: Ի վերջոյ պարզ է որ զբօսաշրջիկութեան հրաւէր կարդացող լորձնաշուրթն թռուցիկները եւ տեսարժան վայրերու գունաւոր նկարներ մինչեւ որոշ տեղ մը միայն կրնան դեր խաղալ: Անկէ ետք, կը մնայ կարեւորը՝ Թուրքը պէտք է դադրի Թուրք ըլլալէ: Բայց այս արդէն ուրիշ հարց է...

Այս նոյն արշաւախումբի մէկ ուրիշ թղթակիցը՝ Անրի-Փօլ Քերն գրեթէ նոյն դրուագները կը պատմէ, այս անգամ *Փարի-Նորմանտի* մէջ:

«Պարսիկներու ընդունելութեան ջեր – մութիւնը եւ սիրալիրութիւնը, ճամբա – ներուն որակը նաեւ ուրախալի հակա – պատկեր մը կը կազմէին այն երեք ծանր օրերէն ետք, զորս անցուցած էինք Թուրքիա:

«Տիարպէքիրի հանգրուանին իրիկուանը, տրամադրութիւնները ամէնէն ցած աստիճանին հասած էին: Ամբողջ օրուան երկայնքին, փոշոտ ճամբաներու վրայ, կառքերը յարձակումի ենթարկուած էին Թուրքերու խումբերու կողմէ, տասնեակ չըսելու համար հարիւրաւոր քարեր կը թափէին ամէն մէկ կառքի վրայ: Այլեւս կարելի չէր կառքերու վիճակին անդրադառնալ, ճակատէն թէ քովէն ոչ մէկ ապակի մնացած էր: Երիտասարդ-զոյգի մը կառքին սեքիուրիթ ապակիի վերջին կտորն ալ ինկած է, ամուսինը ճակատէն վիրաւորուած է: Խնամելու հարկ չի տեսներ, արիւնը ցամքած է եւ փոշիին հետ խառնուած սեւ կեղեւ մը կազմած է: Կինը կը բացատրէ «այլեւս չէինք կրնար դիմանալ: Քովընի ապակիներուն եւ երկու առջեւի լապտերներու կոտրելէն ետք, յանկարծ տեսանք տղայ մը որ իր քարով ճակատի ապակին նշան կ'առնէր: Հազիւ կը տեսնէինք, արդէն կտոր-կտոր եղած էր եւ ամուսինս ճակատէն սկսած էր արիւնիլ: Ցատկեց եւ երախային ետեւէն վազեցինք: Բռնեցինք կառքին ետին տարինք եւ զայն ձգեցինք 60 քիլոմեթր հեռու, թող իր ճամբան գտնէր»: Բայց քիչ էր մնացած որ բարեկութեան արդիւնք այս արարքը ծանր հետեւանքներ ունենար: Վկաներ կառքին թիւը առած էին եւ յաջորդ օրն իսկ Թըրքական ոստիկանութիւնը զոյգը կը փնտըռէր, որ «երախայի առեւանգում» կատարած էր. հազարումէկ ճարպիկութիւններով կրցաւ սահմանը անցնիլ:

Տիարպէքիր – Վան հանգրուանը նոյնքան մահացու եղաւ ապակիներուն համար:

...Քիչ ետք երկու կիներ գիս կը տեսնեն.— «Ա՜հ, դուք է՞ք Փարի–Նորման – տին, կրնաք գրել որ այլեւս զզուած ենք: Երկու կիներն ալ ուսուցչուհի են, Հարաւային Ֆրանսայէն եւ չեն զսպեր իրենց բարկութիւնը.—

«Երկի՞ր կ'ըսեն ասոր, հինգ վայրկեան կառքէն վար կարելի չէ իջնել, անմիջապէս խումբ մը Թուրքեր կուգան, ձեռք դնելու համար վրադ, եւ այս կոտրած – թափած ապակիները նայեցէք, հապա՞ փոշին»:

Ու լրագրողը կը շարունակէ իր նկարագրութիւնը մինչեւ պարսկական սահմանը, փոշիներու մէջ, ապա Պարսիկները զիրենք գրկաբաց կ'ընդունին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՆԱՒՈՒՆ ԱՂԷՏԸ

—o—

27 ՄԵՌԵԱԼ, 60 ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ
ԵՒ 300 ՎԻՐԱՒՈՐ

—o—

Շաբաթ առաւօտ է որ յանկարծ հրդեհ մը ծագեցաւ յունական Հելէանա զբօսանաւին խոհանոցներուն մէջ: Խուճապը անմիջական է եւ աղէտը հսկայ համեմատութիւններ կ'առնէ: Ցետագային կը հաստատուէր զանազան վկայութիւններու վրայ հիմնուելով, թէ յանցանքներ ու յանցաւորներ կան եւ թէ նաւապետն ալ մեծ պատասխանատուութիւն ունի: «Հելէանա»ն, նախկին քարիւղանաւ մըն է զբօսանաւի վերածուած: Կը փոխադրէր 1021 ճամբորդ, 92 հոգինոց անձնակազմը եւ 150 կառք:

Շաբաթ վաղ առաւօտեան ճամբան է, Փաթրասէն կ'երթայ դէպի Անքոնա, ուր երբեք պիտի չհասնի: Ճամբորդներուն մեծ մասը դեռ կը քնանայ երբ պայթիւն մը տեղի կ'ունենայ խոհանոցը եւ քիչ ետք արդէն հրդեհը կը տարածուի ու խուճապ կը ստեղծուի: Արդարեւ, ըստ վկայութեանց, նաւապետէն սկսեալ, անձնակզմի ոչ մէկ անդամ պէտք եղածը կ'ընէ, ընդհակառակն, կը թուի թէ անոնք իրենք կը փորձեն սկիզբէն իրենց մորթը փրկել: Այդ պահուն զբօսանաւը կը գտնուի Պրենտիզիէն ոչ շատ հեռու, բայց միջազգային ջուրերուն մէջ:

Այլեւս աննկարագրելի իրարանցումն է, ոմանք ծով կը նետուին լաստափայտ մը ճարած, ուրիշներ կը փորձեն ծով իջեցնել մակոյկներ բայց աղէտը անխուսափելի է եւ Կիրակի օր հաշուեկշիռը հետեւեալն էր.— 27 մեռեալ, 60էն 70 անհետացած եւ մօտ 300 վիրաւոր, ոմանք ծանրօրէն: Կը թուի թէ խուճապն ալ մեծ դեր խաղացած է եւ խանգարած մերձաւոր նաւերու եւ ձկնորսներու օգնութիւնը:

Այս ամբողջէն ետք, մեղադրանքները շատ են: Կ'ըսուի նախ թէ զբօսանաւը պէտք չէ 950 հոգիէն աւելի փոխադրէր, անձնակազմով միասին, եւ այս է պատճառաբանութիւններէն մէկը, զոր կը գործածէ ապահովութեան Լօյտ ընկերութիւնը, յայտնելու համար թէ պայմանագրութիւնը խզուած կը նկատէ: Փրկութեան մակոյկները, թիւով եւ որակով անբաւարար եղած են: Անհազանդ չէ տըրուած սկիզբէն: Անձնակազմի անդամ նաւաստիներ զինով էին: Նաւապետը հեռացած է իր պաշտօնէն եւ ոմանք կը վկայեն թէ ճամբորդներէն առաջ մակոյկ մը իջած է կեանքը փրկելու համար: Այս նաւապետը որ Պրենտիզի էր, փորձած է Կիրակի գիշեր Յունաստան մեկնիլ, հակառակ անոր որ իտալական իշխանութիւնները խնդրած են իրմէ որ իրենց տրամադրութեան տակ մնայ: Արդարեւ, իտալական իշխանութիւնները չէին կրնար հետապնդել նաւապետը բայց հարցը կը փոխուէր Կիրակի օր երբ Պրենտիզիի մէջ կը մահանար Հելէանայի վիրաւոր ճամբորդներէն մին: Այդ պարագան իրաւասութիւն կուտայ Իտալիոյ որ հետապնդէ յոյն նաւապետը: Ու իտալական ոստիկանութիւնը արդէլք կը հանդիսանար նաւապետ Անթիփասի մեկնումին եւ նաւէն վար առնելով զայն կը ձերբակալէր Պրենտիզի:

Հելէանան իր ճամբորդներուն մէջ ունէր 250էն 300 Ֆրանսացի: Ասոնցմէ երկուքը մեռած են:

Օրը Օրին

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ

—o—

Ֆրանսայի համեստ մէկ քաղաքին՝ Տէսինի մէջ պիտի կանգնի նուիրական Յուշարձան մը, որ պիտի ծառայէ իբրեւ ուխտատեղի Հայերուն:

Ֆրանսայի ամէն կողմերէն Հայեր պիտի դիմեն սրտատրոփ այդ սուրբ, բողոքի եւ յուշի կոթողին: Տարեց Հայեր պիտի յիշեն իրենց անթիւ կորուստները եւ արիւնալի անցեալը սրտանմլիկ: Երիտասարդ Հայեր հարց պիտի տան թէ՝ մարդկայնօրէն ի՞նչպէս կարելի էր աննիտել, խողխողել, սպաննել, խանձել տաք ու կիզիչ անապատներուն մէջ ամբողջ ազգ մը: Ի՞նչ ոճրածին ուղեղներ կրնային յղանալ այդ հրէշային արարքը:

Ո՜վ մարմարակերտ Յուշարձան, դուն պիտի կանգնիս ու մնաս յաւիտեան իբրեւ յիշեցում մարդկութեան եւ զալիք սերունդներուն թէ՝ օր մը, Ապրիլեան սեւ օր մը, 1915 թուականին գործադրուեցաւ այդ անլուր ցեղասպանութիւնը:

Ո՜վ նուիրական Յուշարձան, սլացքդ դէպի երկինք ցոյց պիտի տայ մարդկութեան թէ չի մեռնիր դարաւոր Հայութիւնը: Բնութիւնը կը կատարէ իր փառաւոր հրաշքը: Կը ծաղկին ծիլերը ու կը հասուննան հրաշափառ արեւին տակ: Հայ երիտասարդներ կը ծաղկին ամէն տեղ, թէ՛ հոն հայրենիքին մէջ, վաղեմի Արարատի լանջին, ուր կը դարբնուի փառքը Հայութեան, թէ՛ աշխարհի չորս ծագերուն տարտղնուած հայ երիտասարդը կը կանչի իր ազգին, կը գիտակցի իր կոչումին եւ չուրանար պապենական արիւնը որ կը շրջի նաեւ իր երակներուն մէջ:

Իսկ Ֆրանսացի՛, երբ տեսնես այդ Յուշարձանը եւ հարց տաս թէ՝ որո՞ւ նուիրուած կոթողն է այս: Գիտցի՛ր որ քու հիւրընկալ ծոցիդ մէջ ապրող հի՛ն, շատ հին ազգի մը պատկանող նուիրական Յուշարձանն է իր նահատակներուն, որոնք նզմուեցան բարբարոս թաթերու տակ: Այդ ահաւոր ոճիրը գործադրուեցաւ քսաներորդ դարուն: Եւ պիտի հանես դուն ալ գլխարկդ ու խոնարհիս անոնց անթառամ յիշատակին առջեւ, ինչպէս ուխտաւոր Հայը որ պիտի զետեղէ փնջիկ մը ծաղիկ, պիտի ամփոփուի ու ընէ ծունկ մը աղօթք իր անմոռանալի նահատակներուն լուսաւոր հոգւոյն:

Մ· ՄԱՆՆԻԿ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ օրէնսդրական ընտրութիւնները կատարուած են Կիրակի օր: Մասնակցողներուն համեմատութիւնը հարիւրէն 70էն աւելի եղած է: Ցաղթանակած է Թիէօյի կողմնակից հոսանքը:

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ մէջ կառավարութիւնը ազգայնացուցած է պղինձի ճարտարարուեստը:

ՆԻՔՈՍԻԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ միջադէպեր պատահած են կղզիին յոյն եւ Թուրք համայնքներուն միջեւ: Ոստիկանութիւնը ձերբակալած է 28 Թուրք «ռազմիկներ», զղեստաւորուած եւ ասոր փոխարէն Թուրքերը 36 Յոյն պատանդ բռնած էին: Կռիւները 12 ժամ տեւած են, ի վերջոյ բացի մէկ Թուրքէ ամէն ոք ազատ արձակուած է: Յունաստանի վարչապետը՝ Փափատոփուլոս յայտարարած է միւս կողմէ թէ Յունաստան ձեռք երկարած է Թուրքիոյ, բայց այս վերջինը փոխադարձ ոչ մէկ բան ըրած է:

ՑԻՍՈՒՍԵԱՆ միաբանութեան «ընդհ· զօրավար» Հայր Առուփէ որ տասը օրուան այցելութիւն մը կը կատարէ Խորհրդային Միութիւն, յայտարարած է թէ իր ճամբորդութիւնը « զուտ կրօնական բնոյթ» ունի:

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ Ալ Նահր թերթին համաձայն նախագահ Սատաթ անձամբ պիտի գլխաւորէ եգիպտական այն պատուիրակութիւնը որ պիտի մասնակցի Նիւ Եորքի Ազգաժողովին:

ՖՐԱՆՍԱ պաշտօնապէս յայտարարեց թէ հրաժարած է կատարելէ հիւլէական այն փորձերը զորս պիտի ընէր Սեպտեմբերին: Ֆրանսա իբրեւ պատճառաբանութիւն կ'ըսէ թէ նախորդ փորձերը այնպիսի մեծ յաջողութիւն արձանագրած են, որ հարկ չի տեսներ նոր փորձեր կատարելու: Աւելի տրամաբանական կը թուի սակայն թէ Ֆրանսա այս որոշումը տուած ըլլայ, որովհետեւ Փերու սպառնացած էր խզել դիւանագիտական յարաբերութիւնները, եթէ Ֆրանսա փորձերը չդադրեցնէ:

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ օդանաւային գիծերու Իլիուշին օդանաւ մը 34 ճամբորդներով ճզմուած է, առջի գիշեր, երբ կը փորձէր էջք կատարել Քափընհակընի օդակայանը:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ղեկավարները Հանոյ պիտի այցելեն Հոկտեմբերին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Օգոստոս 23ին Մոսկուայի մէջ «Սպարտակ»ը կ'ընդունէր «Արարատ»ը, ախոյեանական մրցաշարքին առիթով:

Առաջին կիսախաղին, Երեւանցիներուն ճնշումը շատ զգալի եղաւ, սակայն միւս կողմն ալ ստեղծեց վտանգաւոր պահեր: Այսպէս, երբ աջ եզրէն գնդակը հասաւ տուգանքային գիծէն ներս, Ղազարեան գլխու ուժգին հարուածով զայն կ'ուղղէր հակառակորդին դարպասը, բայց կը դըպչէր վերի ձողունին եւ կ'ելլէր դաշտէն դուրս: Ապա Սպարտակցի յառաջապահը պատեհութիւն մը ունեցաւ, սակայն բերդապահ Ա· Աբրահամեան կը չէզոքացնէր վտանգը:

Ցետոյ Երեւանցիները աւելի բուռն հակագրոհի անցան. այս անգամ ալ Անդրէասեանն էր որ պիտի չյաջողէր առաւելութիւնը տալ իր խումբին:

Այնուհետեւ՝ յաջորդեց դաշտի տէրերուն յարձակումը մինչեւ կիսախաղը:

Ընդմիջումէն ետք, երկուստեք գրոհներ կատարուեցան նոյն ուժգնութեամբ: Բայց 64րդ վայրկեանին Սպարտակի վիճակուեցաւ կէտ մը նշանակել: Այս առաւելութիւնը երկար չտեւեց: Երեք վայրկեան ետք, անկիւնային հարուածէն կ'օգտուէր Իշտոյեան, գնդակը կը հասցնէր Ղազարեանին որ գլուխով կը նշանակէր հաւասարեցնող կէտը:

Մինչեւ խաղավերջ, շատ վտանգաւոր պահեր ստեղծուեցան երկու դարպասներուն մօտ, սակայն արդիւնքը մնաց անփոփոխ՝ 1–1:

×

Այս մրցումէն ետք, նշենք որ ախոյեանութեան դասաւորման մէջ Քիեւի «Տինամօ»ն կը գրաւէ առաջին տեղը, որ 23 խաղով ունի 36 միաւոր: Երկրորդը Արարատը 22 խաղով՝ 26 միաւոր, իսկ երրորդը Մոսկուայի Տինամօն որ 22 խաղով ունի 26 միաւոր:

ՈՒԻԼԵՄ ՊՐԱՈՒՆ ՆԱՒՈՒՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

1841 Մարտ 13ին, Պրաուն առագաստանաւը կը հեռանար անգլ. Լիվըրփուլ նաւահանգիստէն ու կ՚ուղղուէր դէպի Ֆիլատելֆիա, Միացեալ Նահանգներ: Բացի սովորական ապրանքներէն, կը փոխադրէր 55 իրլանտացի եւ սկովտացի գաղթականներ, որոնք տեղ առած էին երկրորդ կարգի ցած ու մութ սրահներուն մէջ: Անձնակազմը կը բաղկանար 14 նաւաստիներէ, որոնցմէ յիշենք նաւապետ Ճորճ Լ. Հարիս, տեղակալ Ֆրանսիս Ռոտս, փոխտեղակալ Ուալթըր Փարքըր, Ուիլեմ Հոմս եւ Ճէյմս Միւրէ նաւաստիները, այս վերջինը սեւամորթ:

Պէտք է ըսել, որ Մարտ ամիսը այնքան ալ յարմար ամիս չէ նաւարկելու համար Ատլանտեան ովկիանոսին վրայ, մանաւանդ, երբ նաւը ծայր աստիճան բեռնաւորուած է: Բայց կ՚երեւի, թէ ծովու ատտուածները այդ օրերը չափէն աւելի կատղած էին, որովհետեւ նաւը հազիւ հասած էր բացերը, երբ դժուարութիւնները սկսան: Փոթորիկը ծայր տուաւ եւ հովը կատաղի ցուլի մը պէս նետուեցաւ Ուիլեմ Պրաունի վրայ ու, մէկը միւսին ետեւէն պատռեց առագաստները: Առագաստները հազիւ կը նորոգուէին, հովը կրկին կը նետուէր առաջ ու կը կատարէր իր աւերումի գործը: Այսպէս, մօտ մէկ ամիս, նաւը գինովի պէս թափառեցաւ ծովերու վրայ, քաշքշուեցաւ հոս ու հոն, մերթ յառաջանալով, մերթ նահանջելով:

19 Ապրիլի գիշերը, թանձր մառախուղ մը իջաւ ջուրերուն վրայ: Ցուրտը սաստկացած էր: Նաւապետը հասկցաւ, որ նաւը շեղած էր իր ճամբէն եւ յառաջացած էր դէպի հիւսիս եւ կը գտնուէր սառցալեռներու շրջանին մէջ:

Կացութիւնը ահռելի էր, մանաւանդ որ ոչ մէկ նաւ կը գործածէր այս ճամբան եւ, վտանգի մը պարագային, ոչ ոք օգնութեան պիտի հասնէր խեղճ նաւաբեկեալներուն: Նաւապետը անմիջապէս առաւ զգուշութեան միջոցներ եւ հսկիչներ նշանակեց, որպէսզի դէշ անակնկալի մը առջեւ չգտնուին:

Բայց կէս գիշերուան մօտերը, հակառակ առնուած բոլոր միջոցներուն, Ուիլեմ Պրաուն զարնուեցաւ սառակոյտի մը, զոր հսկիչները շփոթած էին մառախուղին հետ: Ահռելի աղմուկ մը խզեց այս անմարդկային ամայքներու լռութիւնը եւ նաւը, մորթուած եզան մը պէս, պառկեցաւ կողին վրայ: Նաւապետ Հարիս անմիջապէս վար առնել տուաւ բոլոր առագաստները եւ նաւը մասամբ դըտաւ իր հաւասարակշռութիւնը: Ճիշդ այդ պահուն, նաւաստի մը վազելով վեր բարձրացաւ նաւուն ընդերքէն եւ նաւապետին իմացուց, որ խոշոր ճեղք մը բացուած էր կողին վրայ, ճեղք մը, զոր անկարելի էր գոցել: Նաւապետը վար իջաւ, քննեց ճեղքը, ուրկէ ծովը ներս կը խուժէր ջրվէժի մը պէս եւ հասկցաւ, որ վնասը անդարմանելի էր:

Նաւը կարելի չէր փրկել այլեւս: Պէտք էր խորհիլ ճամբորդներու փրկութեան մասին: Արդէն խեղճերը բախումի ուժգնութենէն այնքան ցնցուած էին, որ սկսան խուճապով վազել դէպի կամրջակը, իրենց գիշերանոցներով: Իրարանցումը աննկարագրելի էր: Փոքրիկները կը ճչային, կիները կուլային եւ նաւաստիները կը վազէին աջ ու ձախ:

Պէտք եղաւ փրկութեան նաւակները ծով իջեցնել: Բայց հոս ալ ճակատագիրը պատրաստած էր դէշ խաղ մը: Փրկութեան համար չկային բաւականաչափ նաւակներ, որովհետեւ ճամբորդներուն թիւը կը գերազանցէր նաւուն կարելիութինները, որոնք միայն կրնային գոհացնել 30 կամ 35 ճամբորդ: Աւելին, խոշոր նաւակներէն մէկը անգործածելի դարձած էր: Այնպէս որ կարելի եղաւ ծով իջեցնել միայն խոշոր նաւակ մը մէկ կողմէն եւ փոքրիկ նաւակ մը միւս կողմէն: Նաւակները հազիւ հասած էին ջուրերուն երեսը, երբ խուճապահար ճամբորդները սկսան վար նետուիլ, տեղ մը ապահովելու համար անոնց մէջ: Տեղակալ Ռոտս եւ իր օգնականը՝ Փարքըր տեղ առին մեծ նաւակին մէջ, ուր արդէն խճողուած էին երեսունի չափ աղէտեալներ: Իսկ փոքրիկ նաւակին մէջ կային հազիւ վեց–եօթը հոգի, որովհետեւ շատ քիչեր նկատած էին անոր գոյութիւնը: Սակայն նաւուն վրայ մնացած էին երեսունմէկ ճամբորդներ, հաւաքուած նաւապետին շուրջը եւ անոր կ՚աղաչէին որ զիրենք փրկէ: Նաւապետ Հարիս կը գտնուէր երկընտրանքի մը մէջ: Նաւը երթալով կը սուզուէր, անոր վախճանը մօտալուտ էր:

Հարիս կը վարանէր: Նաւային աւանդութիւնները իրեն կը պարտադրէին, որ նաւը լքէ այն վայրկեանին միայն, երբ բոլոր ճամբորդները տեղ առած կ՚ըլլային փրկութեան նաւակներուն մէջ: Շատ մը հերոս նաւապետներ իրենց համար պատիւ համարած էին չբաժնուիլ իրենց նաւէն ու ընկղմիլ անոնց հետ:

Վարէն Ռոտս եւ Փարքըր զինք կը կանչէին, որովհետեւ ստիպուած էին հեռանալ, ընկղմող նաւուն յորձանքէն չտարուելու համար: Յանկարծ, Հարիս հրեց շուրջը խռնուած թշուառականները ու չուանէ մը սահելով, տեղ առաւ փոքրիկ նաւակին մէջ: Վերը փրթաւ ահաւոր վայնասուն մը: Խեղճերը կը պոռային, կ՚աղաչէին, կ՚անիծէին: Ծով կը նետուէին, մինչ երկու նաւակները արագօրէն կը հեռանային վտանգաւոր վայրերէն: Այս սրտաճմլիկ տեսարանը տեւեց մօտ կէս ժամ: Յետոյ նաւը, վիրաւորուած կէտ ձուկի մը պէս, դարձաւ ինքն իր վրայ ու անհետացաւ ջուրերուն մէջ, իր երեսունի չափ ճամբորդներով:

Որպէսզի զիրար չկորսնցնեն մշուշին մէջ, փրկութեան երկու նաւակները իրարու կապուած էին չուանով մը: Վեց ժամ շարունակ թափառեցան աննպատակ: Այգաբացին, մառախուղը սկսած էր նօսրանալ: Նաւապետ Հարիս հրամայեց, որ նաւակները իրարմէ անջատուին եւ իւրաքանչիւրը իր սեփական միջոցներով ուղղուի դէպի քանատական ափերը, որոնք շատ հեռու պէտք չէ ըլլային:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀՆԵՐԸ

ԱՅՐԱՐԱՏ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այրարատեան աշխարհի նշանաւոր գաւառներն էին Արագածոտնը, Արշարունիքը, Ոստանը, Բագրեւանդը, Կոգովիտը, Վանանդը, Շիրակը, Կոտայքը: Արագածոտնը տարածւում էր Արագածի լեռնալանջերից (որի համար եւ կոչւում էր Արագածոտն) մինչեւ Հրազդան եւ Արաքս: Այս գաւառում էին Հայաստանի հին մայրաքաղաքներից երկուսը՝ Արմաւիրը եւ Վաղարշապատը: Սրանցից առաջինը մեր թուից առաջ 776ին հիմնադրել էր Արգիշտի Ա.ը: Երուանդունիների օրոք (մեր թուից առաջ 6–3 դարեր) այն Այրարատեան տէրութեան մայրաքաղաքն էր: Երկրորդը՝ Վաղարշապատը նախապէս կոչւում էր Վարդգէսաւան: Խորենացու արձանագրած հին հայկական մի առասպելի համաձայն, այս բնակավայրը կառուցուել է մեր թուից առաջ 6րդ դարի երկրորդ քառորդում Երուանդ Սակաւակեաց արքայի գահակալութեան տարիներին: Այն 2րդ դարի սկզբներին Վաղարշ Ա.ի կողմից ընդարձակուելով եւ պարսպապատուելով վերանուանւում է Վաղարշապատ:

Արշարունիքը՝ կոչուած նաեւ Երասխաձոր, տարածւում է Արաքսի հիւսիսային ափին, նրա եւ Ախուրեանի գետախառնուրդից արեւմուտք, Վանանդից եւ Շիրակից հարաւ: Այս գաւառի բնակավայրերից յիշարժան են Երուանդաշատը, Բագարանը եւ Արտագերսը: Առաջին երկուսը կառուցուել են մեր թուից առաջ 3րդ դարի վերջերին Երուանդ Վերջինի կողմից: Սա լքելով Արմաւիրը, հաստատուեց նորակառոյց Երուանդաշատում, իսկ Բագրեւանը դարձրեց կրօնական նոր կեդրոն, այնտեղ փոխադրելով Արմաւիրի կուռքերը: Բագարանն ու Արտագերսը յետագայում դարձան Բագրատունի առաջին թագաւորների դաստակերտը:

Ոստանը (Ոստան Հայոց) տարածւում է Արաքս, Ազատ, Ուրծաձոր գետերի եւ Գեղ լերան միջեւ: Այս գաւառում էին Հին Հայաստանի Արտաշատ եւ Դուին մայրաքաղաքները: Արտաշատը հիմնադրուել է մեր թուից առաջ 166ին Մեծ Հայքի թագաւորութեան հիմնադիր Արտաշէս Ա.ի կողմից: Անտիկ աշխարհում այն երբեմն կոչւում էր «Արեւելքի Կարթագէն»: 59 թուականին քաղաքն աւերուեց հռոմէական զօրավար Կորբուլոնի կողմից, սակայն վերաշինուեց 66 թ. Հայոց գահին Տրդատ Արշակունու հաստատումից յետոյ: Արտաշատից հիւսիս – արեւելք գտնւում էր Դուինը: Այն կառուցուել էր 4րդ դարի 30ական թուականներին Հայոց թագաւոր Խոսրով Գ.ի օրոք: 428 թ. Հայաստանի անկախութեան վերացումից յետոյ Դուինը դարձաւ նախ Պարսից մարզպանների, ապա արաբ կառավարիչների նստավայրը: Դուինից հիւսիս գտնւում էր Գառնին՝ հայ թագաւորների ամարանոցը:

Բագրեւանդն ընդգրկում էր Արածանի գետի վերին հոսանքի շրջանները՝ սահմանակցելով արեւելքից Կոգովիտի, հարաւից Վասպուրականի հետ: Այս գաւառի կենտրոնն էր Վաղարշակերտը (յետագայում Ալաշկերտ): Յայտնի բնակավայրերից էր Բագաւանը, որը գտնւում էր Արածանիի ափին՝ Նպատ լերան մօտակայքում:

Կոգովիտը տարածւում էր Հայկական Պար լեռնաշղթայի հարաւային լանջերից մինչեւ Վասպուրականի սահմանները: Այս գաւառում էր Արշակ Բ.ն կառուցել իր նոր մայրաքաղաք Արշակաւանը: Հայաստանի այս մայրաքաղաքը շատ կարճատեւ կեանք ունեցաւ. 358 թ. այն հիմնայատակ արեցին հայ ապստամբ նախարարները:

Վանանդ գաւառը ընդգրկում էր Կարսի սարահարթը՝ տարածուելով Շիրակից արեւմուտք մինչեւ Տայոց աշխարհի սահմանները եւ Արշարունիքից հիւսիս մինչեւ Գուգարք: Բագրատունի Աբաս արքան 10րդ դարի երկրորդ քառորդում իր արքունիքը Երազգաւորսից փոխադրում է այս գաւառի կենտրոնը՝ Կարս: Կարսը մայրաքաղաք մնաց մինչեւ 961 թ., երբ Աշոտ Գ. Ողորմածը հաստատուելով Անիում, այն դարձրեց իր մայրաքաղաքը: Աշոտ Ողորմածի եղբայր Մուշեղ սպարապետը Վանանդում հիմք դրեց մի առանձին իշխանութեան, որի կենտրոնը մնաց նոյն Կարսը: Բագրատունիների այս նոր թագաւորութիւնը գոյատեւեց մինչեւ 1065 թուականը: Դրանից յետոյ Վանանդն ընկաւ նախ Բիւզանդացիների, ապա Սելջուկների տիրապետութեան տակ:

Շիրակ գաւառը տարածւում է Ախուրեան գետի զոյգ ափերին, Վանանդից մինչեւ Արագածոտն եւ Աշոցքից մինչեւ Արշարունիք: Շիրակի կենտրոնական մասում էր գտնւում Անին՝ Հայաստանի քա-

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՀՄԱՅԱԹԱՓ

(ՆՈՐԱՎԷՊ ՊՈԼՍՈՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Իր այդ բաղդատաբար երջանիկ վիճակին մէջ, եթէ իրեն մտահոգութիւն պատճառող բան մը կար, այն ալ իր աշակերտաց հետզհետէ յանդուգն եւ ապերասան վարմունքն էր իրեն նկատմամբ:

Առջի ամիսներն աշակերտները շատ չհեռացան այն յարգական դիրքէն զոր ընդհանրապէս կը պահեն ամէն նոր դասատուի նկատմամբ: Սակայն, երթալով համարձակ ձեւեր առին: Իրաւ է թէ Գէորգ ալ իր կողմէ զօրաւոր ջանքեր ի գործ չէր դներ զսպելու համար աշակերտաց ըմբոստական ձգտումները: Ի՞նչ ընէր. իր կարողութենէն վեր էր այս. ծանր էր իրեն բարկութեան կայծակներ թափել աշակերտաց գլխուն, կամ իր մատներուն զօրութեան ճաշակը տալ այդ մատաղ գէմքերուն: Աշակերտները, քաջալերեալ այս ներող ու թոյլատու ընթացքէն, անհաւատալի յառաջդիմութիւններ ընել սկսան իրենց սանձարձակ ազատութեան այս հաճոյական ճամբուն մէջ: Ա՛լ այնուհետեւ Գէորգի դասախօսութեանց ժամերը մէկ մէկ տօն էին աշակերտաց համար որք անհամբերութեամբ կը սպասէին այդ ըղձալի վայրկեաններուն: Գէորգ ոտքը դասարանէն ներս դրածին պէս, ժխորը կը սկսէր ձայնարկութիւններով, ծիծաղներով, կատուի կամ աքաղաղի ձայներով: Ի զուր կ՚աղաչէր նա հանդարտ կենալ. ո՞վ մտիկ կ՚ընէր իրեն: Աշակերտք, սուլ ալ չզոհանալով, սկըսան իրենց խաղերը փորձել ուսուցչին վրայ: Օր մը գլանաձեւ բոլորուած թուղթ կը նետէին նմա լաստիկով. ուրիշ օր մը, Գէորգ, դասարանէն ներս մտած ժամանակ, գրատախտակին վրայ կաւիճով նըկարուած տեսաւ մարդու մը պատկերը, որուն երկար, անհատնում քթին վրայ մարդ մը կանգնած էր՝ լարախաղացի պէս ձեռքերը տարածած, եւ ծայրէն ալ ուրիշ մարդ մը կախուած էր բոլոր ուժովը, ոտքերը գետնէն կտրած: Պատկերին վրայ գրուած էր «Միսիւին քիթը»:

Վարժարանին Հոգաբարձութիւնը, որուն Գէորգ քանիցս գանգատած էր, կը սկսէր դժգոհութեան ցոյցեր ընել նմա, ըսելով թէ՝ յանցանքն իրն էր եթէ չէր յաջողեր իր արժանապատուութիւնն յարգել տալ աշակերտաց:

Օր մըն ալ, Գէորգ Հոգաբարձութենէն նամակ մը ստացաւ, որով զինքը պաշտօնանկ կ՚ընէին, քաղաքավարական մեղմ բանաձեւերով:

Իր դասախօսութեանց հաշուէն երկու ամսական ունէր առնելիք: Մտքէն իսկ չանցուց երթալ պահանջել զայն, ոչ իսկ դիմումներ ըրաւ վերահաստատուելու համար իր պաշտօնին մէջ:

Ամիս մը պարապ պտըտեցաւ: Այդ ամսուան մէջ ի՛նչպէս ապրեցաւ, չէր գիտեր: Ուր որ կը դիմէր, միեւնոյն պատասխանը կուտային իրեն. սպասելու էր, առ այժմ պարապ տեղ չկար:

Այդ միջոցին էր որ բարեկամ մը յանձնարարեց զինքն յՕրթագեղ Զիմպիլեան ընտանեաց, որք իրենց երկու մատաղատի տղոց համար տան դաստատուի մը պէտք ունէին: Գէորգի համար փրկութեան խարիսխն եղաւ այս: Ճիշդ իր ուզած գործն էր, դպրոցի դասախօսութեան տաղտուկներէն ազատ, խաղաղ, հանդարտ գործ մը, իրեն համար ալ բոլորովին հանգիստ, մանաւորապէս տեղւոյն մերձաւորութեան պատճառաւ. — երեք ամսէ ի վեր Պէշիկթաշ փոխադրուած էին, շուկային մէջ Յունաց եկեղեցւոյն ետին երեք սենեակով փոքրիկ տուն մը: Անմիջապէս ներկայացաւ Զիմպիլեանց տունն, ուր տան տիրուհւոյն հետ կարգադրեց իր դասախօսութեան ժամերը: Շաբաթը երկու անգամ, Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ, կէսօրէն մինչեւ իրիկուն, ընդհանուր դասեր պիտի տար երկու տղայոց, որոց մեծը, Տիրան, տասնեւչորս տարեկան էր, իսկ պզտիկը, Գոհարիկ, տասնեւմէկ տարեկան: Ամսականն որոշուեցաւ 300 ղրուշ:

Երեկոյին, երբ Գէորգ տուն դարձաւ, ի՛նչ ցնծութիւն հօրաքրոջն եւ եղբօրորդւոյն միջեւ: Բախտը վերջապէս եկած զարկած էր իրենց դրան: Գէորգ մեծ ծախք մը պիտի չունենար, Պէշիկթաշէն Օրթագեղ քալելով պիտի երթար գար. սակից դատ, տարակոյս չկար որ, Զիմպիլեաններուն շնորհիւ, պիտի կրնար ուրիշ ընտանիքի մը մէջ ալ պաշտօն գտնել, եւ եթէ երեք հարիւր ղրուշ ալ անկից առնո՛ւր:

Ազատնի հանըմը սիւզէնի չրանեցաւ այն գիշեր:

Գ.

Գէորգ եռանդեամբ սկսաւ իր նոր դասերուն: Իր աշակերտները երկու սիրուն տղայներ էին, աշխոյժ ու մտացի, մին սեւ ու գռուզ մազերով գիրուկ պատանի մը, փոքրիկը շագանակագոյն վարսերով քնքոյշ ու փափկիկ աղջիկ մը, նուրբ եւ գունատ: Իրաւ է թէ իրենց տարիքին բաղդատմամբ շատ քիչ բան գիտէին, ու յայտնի կ՚երեւէր թէ՝ շատ չփացուցած էին զիրենք. սակայն իր յարատեւ աշխատութեամբ եւ հեզահամբոյր բնաւորութեամբ պիտի կրնար լեցնել անշուշտ անոնց դաստիարակութեան այս կրկնակ պակասները:

ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

(4 – Շար.)

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՏԻԳՐԱՆ ԳԱՍԱՊԵԱՆ

Այս որքա՛ն հարուստ է եղեր մոռցուած ծաղիկներու անդաստանը, եւ ի՛նչ աղուոր պարտէզ մը կազմեցին, իրենց խոնարհ բայց սրտագրաւ բուրումով:

Ահաւասիկ հատ մըն ալ անոնցմէ գաչտային նուրբ ծաղիկ մը, բանաստեղծ Տիգրան Գասապեան, որուն սիրազեղ ու սրբանուէր տաղերուն կը հանդիպինք 1910–1914 թուականներուն, գրական երիտասարդ հանդէսներու, թերթերու, տարեգիրքերու մէջ:

Վճիտ ու ցոլարձակ պատկերներ ունի, քերթողական զգուող եւ անկեղծ շունչ մը, որ սիրոյ պաշտամունքը կը տանի մինչեւ մեհենական տօնակատարութեան:

Լսեցէք իր մէկ տաղը, որ կ'ողեկոչէ տարփաւոր Վարդավառը.

եկո՛ւր, հոգի՛ս, գիշերն անուշ է
այստեղ,
գիշերն ազա՛տ՝ ոգիի մը պէս մինակ…
գիրկս է լեցուն Վարդավառի վարդերով,
Ու գունն ահա վարդի ջուրով կը յորդի,
եկո՛ւր, հոգիս, ծորակին դէմ մինչեւ
լոյս,
եկո՛ւր հիմա, Ոսկիածին Քրճո՛ւմ Քոյր…

Տիգրան Գասապեան ամուսինն էր մտաւորական բժշկուհիի մը, Օֆելիա Գասապեանի, որուն հանդէպ լուռ եւ խոր ունկ աէր մը ունեցած էր Միսաք Մեծարենց:

ՄԻՆԵՌՆԱԿ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ղաքամայրը, 10–13րդ դարերի հայ կեանքի քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային մեծագոյն կենտրոնը:

Կոտայքը ընկած էր Հրազդան, Արաքս եւ Ազատ գետերի միջեւ: Այս գաւառի սահմաններում մեր թուից առաջ 782ին Արմաւիրի հիմնադրումից վեց տարի առաջ, Արգիշտի Ա.ը կառուցել էր Էրեբունի անունով մի ամրոց: Այն 15րդ դարում արդէն նշանակալից քաղաք էր՝ Այրարատեան աշխարհի վարչա – տնտեսական կենտրոնը:

ՍԱՐԳԻՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԵՐԲ ԼԵՌԸ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

Լեռը միշտ ալ քաշողական բան մը ունի մարդոց համար: Ծովուն պէս լեռն ալ ուժ մըն է, որուն հետ մարդ կ'ուզէ չափուիլ: Որքան արգելքը մեծ ըլլայ, այնքան զօրաւոր է զայն յաղթահարելու փափաքը:

Սակայն վտանգը հոն դարանակալ կը սպասէ: Լեռնաբնակները, որ լեռներու վրայ ծնած եւ մեծցած են, լաւ կը ճանչնան այդ վտանգները, սակայն անոնք որ լեռնաբնակ չեն՝ կ'անգիտանան զանոնք:

Երբ վտանգ ըսենք՝ անմիջապէս կը խորհինք անշուշտ ձիւնահիւսերու եւ սառցային սահանքներու մասին: Սակայն ձմեռը չէ որ լեռնային վտանգները յաճախակի կը դառնան, ընդհակառակն, ամառ աւելի են անոնք: Որովհետեւ լաւ եղանակին մանաւանդ լեռ մագլցողներ գործի կ'անցնին: Եւ վտանգները կը պատահին հարիւրին 70 համեմատութեամբ անոնց որ լեռը լաւ չեն ճանչնար:

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄ

Երբ դժբախտութիւն մը պատահի՝ պէտք է օգնութեան հասնիլ տրամաբանական ձեւով: Օգնութեան կազմակերպումին առաջին գործը պիտի ըլլայ տեղւոյն վրայ վիրաւորին տալ նախնական խնամքները: Տեսակ մը կապ ստեղծել հիւանդին եւ բժիշկին միջեւ, որ աւելի ուշ պիտի խնամէ անշուշտ վիրաւորը հիմնական ձեւով:

Օգնութեան գործը լերան վրայ ուրիշ երես մը ունի որ շատ աւելի կարեւոր է. — միջոցներ ստեղծել՝ բուն վտանգին առաջքը առնելու համար: Կարելի է զայն կոչել « փրկութեան գործ », որուն համար անհրաժեշտ են մարզուած եւ լաւատեղեակ անձեր: Անոնք պէտք է իրենց տրամադրութեան տակ ունենան անհրաժեշտ միջոցները — պարաններ, սահնակ, մինչեւ իսկ ինքնաթիռ եւ օդանաւ:

Զափազանց դժուար է լերան վրայ փրկութեան գործը, որովհետեւ այդ գործին նուիրեալներուն ալ ծանր վտանգներ կը սպառնան: Այսօր անհատական նախաձեռնութենէն դուրս եկած եւ պաշտօնական կազմակերպութիւններու յանձնուած է փրկութեան այդ աշխատանքը:

Ամէն մարդ կրնայ օգնութեան մարմնի անդամ դառնալ, կը բաւէ որ ձեռք բերէ կարգ մը ծանօթութիւններ եւ իր տրամադրութեան տակ ունենայ որոշ դեղեր եւ գործիքներ: Սակայն լաւ օգնող մը դառնալու համար անհրաժեշտ է հետեւիլ Կարմիր Խաչի դասընթացքներու:

Լեռնագնացութիւնը կը պահանջէ մասնաւոր սննդառութիւն եւ մասնաւոր հագուստներ, նկատի ունենալով բարեխառնութեան աստիճանի փոփոխութիւնները: Միւս կողմէ լեռնագնացը սերտած պէտք է ըլլայ լերան վտանգները — հողի փլուզում, ձիւնահիւս, եւայլն:

Արկածահարը կրելն ու տեղափոխելն ալ շատ դժուար է լերան վրայ: Հակառակ այս դժուարութեան, պէտք է աճապարել զայն հասցնելու բժիշկին:

ՊԱՇՏՊԱՆԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄԱՐՄԻՆԸ

Լեռ մագլցիլը մեծ ճիգեր կը պահանջէ, հետեւաբար նաեւ պատճառ կ'ըլլայ ջերմուժի կորստեան: Շաքարի եւ շոքոլայի կտորներ կրնան մտրակի հարուած մը տալ մարմնին անմիջական կերպով: Վտանգաւոր է լեռնային պաղ աղբիւրէ ջուր խմել: Պէտք է ջուրը առնել երկու ափերու մէջ եւ տաքցնել խմելէ առաջ: Յամենայն դէպս նախընտրելի է թերմոսի մէջ պահ դրուած թէյը՝ շաքարով:

Ցուրտին դէմ պայքարելու համար լաւ հագուած պէտք է ըլլալ: Ամառն իսկ լերան վրայ ցուրտ է, արեւը մարը մտնելէն ետք: Այնպիսի հագուստներ պէտք է ընտրել, որ լեռնագնացը պաշտպանեն ոչ միայն ցուրտին, այլ եւ տաքին եւ խոնաւութեան դէմ: Հագուստները պէտք է ըլլան թեթեւ, բայց տոկուն, լայն, խիտ բանուած: Իրարու վրայ հագուելու դիւրութիւն պէտք է ներկայացնեն անոնք: Անհրաժեշտ է երկու զոյգ գուլպայ, մէկը բարակ եւ միւսը բուրդէ հիւսուած: Նախընտրութիւնը տալ հագուստեղէնի որակին եւ հանգստաւէտութեան, քան թէ վայելչութեան:

Անկումի եւ ոսկրաբեկութեան վտանգներէն զատ կայ ուրիշ վտանգ մըն ալ որ բարձրութեան հետ կապ ունի: Ասիկա կը կոչուի «լեռնախտ», որ առաջ կուգայ երբ մթնոլորտային ճնշումը կը պակսի: Ծովախտը ականջներուն մէջ կը ստեղծէ խժալուր աղմուկ, քրտինք կը պատճառէ, գլխացաւ եւ սրտախառնուք: Կրնայ մինչեւ իսկ ուշաթափ ընել: Հետեւաբար ըզգոյշ պէտք է ըլլալ մեծ բարձունքներ ելլելէ, եթէ մէկը կատարելապէս առողջ չէ: Յամենայն դէպս, եթէ անհանգստութեան առաջին նշանները երեւին, անմիջապէս վար պէտք է իջնել:

Լերան ուրիշ մէկ վտանգն է մարմնին սառիլը, ինչ որ կրնայ պատահիլ մինչեւ իսկ ամառ ատեն, երբ շատ բարձրերը կ'ելլենք: Սառելու վտանգին դէմ պայքարելու միակ միջոցն է տաք հագուստներ կրել եւ լաւ սնունդ առնել: Իսկ երբ մարմնի մէկ մասը սառած է, կարելի է զայն դարմանել դանդաղօրէն տաքցնելով վնասուած մասը:

Եւ վերջապէս զգուշանալ արեւի այրուցքներէն, երբեմն վերջին ծայր վտանգաւոր: Արեգակի ճառագայթները ցոլացում կ'ունենան եւ կ'այրեն դէմքը: Որոշ օծանելիքներ կան որ կը պաշտպանեն դէմքն ու մարմինը:

Աննախատեսելի վտանգներու դէմ ի՞նչ կարելի է յանձնարարել, բացի զգուշութենէն: Սխալ քայլ մը եւ ահա անդունդը կը բացուի դիմացդ: Պարան մը երբ փրթի, մագլցողը կրնայ վար գլտորիլ: Այսպիսի պարագաներու ամէնէն փորձառու լեռնագնացն իսկ անզօր կը դառնայ:

Օգնութեան փութացողներուն դերը շատ կարեւոր է: Բոլոր թեքնիք միջոցներէն աւելի արդիւնաւոր է օգնութեան հասնողին անձնուիրութիւնը եւ յարատեւութիւնը:

Քաղեց՝ Գ.

ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պ. Ք. իր տան մէկ ընդունելութեան ժամանակ քերթուած մը երգել տուած էր Լէոն–Փօլ Ֆարկէ եւ որուն երաժշտութիւնը գրած էր Էրիք Սաթի, բայց միայն Սաթիի անունը յիշատակած էր, մոռնալով բանաստեղծին անունը: Ֆարկ նըկատել տուած էր այդ կէտը եւ Պ. Ք., շատ նեղուած խիստ նամակ մը կը գրէ յաջորդ օրը Ֆարկի, լեցուն ուղղագրական սխալներով: Ֆարկ, կը պատասխանէ կարճ տոմսով մը.— «Պարոն, ես եմ նախատուածը, ուրեմն զէնքերու ընտրութիւնը ինծի կ'իյնայ: Ես ուղղագրութիւնը կ'ընտրեմ, ուրեմն մեռած էք: Ցը՛»:

×

Բաղնոյի մը մէջ տնօրէնը կը դժգոհի թէնորէն, որ երգախաղ թատերգութեան մը գլխաւոր դերը կը խաղայ.— «Աղէկ մըն, մուտք չկայ, եթէ այսպէս շարունակուի…»:

— Օ՛հ, ո՛չ, կը պատասխանէ «թենոր», դրամական այդ ճգնիմ հաշիւներէն վեր եմ, ե՛ս, երբ կ'երգեմ, ուրիշ ոչ մէկ բանի կը մտածեմ, ամէն ինչ կը սրբուի, հասարակութիւնը կ'անհետանայ:

Ու տնօրէնը, դառնութեամբ կ'ըսէ.

— Ճիշդ ա՛յդ է ըսածս ալ:

×

Երկու ինքնաշարժներ իրարու կը զարնուին, բարեբախտաբար թեթեւօրէն:

— Ինչո՞ւ չես նայիր թէ ուր կ'երթաս, կ'ըսէ վարորդներէն մէկը:

— Իսկ դուն ինչո՞ւ նայած կողմդ չես երթար, կը պոռայ միւսը:

×

Մարսէյլցի մը Լոնտոն կ'երթայ ու հասած-չհասած փըպ մը կը մտնէ եւ փաթիս մը կ'ապսպրէ: Իրեն կը հասկցնեն որ չկայ եւ ցուցակ մը կուտան ուր զանազան տեսակի «թի» (թէյ) կը տեսնէ եւ խորհելով որ տեղական խմիչք մըն է, հատ մը կ'ապսպրէ: Հազիւ համը կ'առնէ, սարսափած սպասեակը կը կանչէ եւ զարմացած կ'ըսէ.— «ձեր երկրին մէջ, կրնա՞ք «այս բանը» տալ առանց դեղագրի»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ա. ՄԱՍ

ԱՅԻՇԷ ՀԱՆԸՄ

— Դո՞ւն ես Լալա:

Կնոջ մը ձայնին նմանող սուր ձայն մը դուրսէն պատասխանեց.

— Այո, ես եմ Այիշէ, դուռը բաց:

Այիշէ նիգը հանեց եւ դուռը բացուեցաւ:

— Եկուր նայինք Լալա, ըսաւ Զէրքէզուհին զրօլագին:

Այս հրաւէրին վրայ ննջասենեակին դըռան ներքեւ բարձրահասակ, նիհարակազմ սեւամորթ մը երեւցաւ:

ԺԲ.

ՆԵՐՔԻՆԻՆ

Այիշէ սեւամորթը տեսնելով տխուր կերպարանք մը առաւ եւ անփութօրէն իր քովը գտնուած տիվանին վրայ իյնալով ըսաւ.

— Ա՛հ Լալա, չես գիտեր այս գիշեր որքա՛ն անհանգիստ էի:

Սեւամորթը ծանր քայլերով յառաջացաւ տիվանին վրայ հանըմին քովը նըստաւ, եւ անոր ձեռքը բռնեց: Եթէ ան աւելի յստակատես ըլլար, միմիայն այդ ձեռքին հպումովը պիտի հասկնար թէ՝ հանըմին ջիղերը դողահար վիճակի մը մէջ կը գտնուէին:

Սակայն Լալան բան մը չզգաց:

Անդամահատութեան զարհուրելի դանակէն յաւիտեանս անդամահատուած ջիղեր այլեւս կարող չէին ջիղերու դողահարում մը զգալ, որոնք տակաւին յուզուած էին այն խորհրդաւոր հեղուկին հեղեղէն, որ ջիղերուն մէջ կը հոսի, երբ մարմինը եւ հոգին միակ եւ հասարակ վայելքի մը համար իրար կը հանդիպին:

Ներքինին Այիշէի դէմքը դիտելով բաւականացաւ:

Անցնող գիշերը, ժամանող օրուան դրոշ մը կը յանձնէր այդ կնոջ դէմքին վրայ, դրոշ մը որ գեղեցկութեան փայլ մը, բայց եւ խորհրդաւորութեան շուք մը ունէր: Ուրիշ ոեւէ մէկը առանց դժուարութեան այդ դրօշին շուքին մէջէն պիտի կարողանար պարսիկ բանաստեղծին խորհրդաւոր բանաստեղծութիւնները կարդալ:

«Հարսնուկը ծաղկաստան մտաւ, ծաղիկը իր թերթերը բացաւ եւ անոր իր մեղրը յանձնեց: Առաւօտուն հարսնուկը մեռաւ, սակայն ծաղիկին թերթերուն վըրայ դրոշմուած գիշերային թեւաւոր հարսնուկին տաք համբոյրները ադամանդներու փոխուեցան, որոնք առաւօտեան արեւուն առաջին ճառագայթներուն առջեւ երեւան ելան…»:

Բայց ներքինիին համար այդ գիրքը մի միայն կողք ունէր, թերթերը կը պակսէին:

Եւ սակայն այդ վայրկեանին Թրքուհին այնպիսի կերպարանք մը կը ներկայացնէր որ կարող էր շատ բաներ յայտնել: Հետապնդուած վայելքի մը անձկութիւնը կրնայ իրօք մահացուիլ, սակայն յաջողած անձկալից վայելքէ մը յառաջ եկած անձկութիւնը մահը նոյնիսկ կենդանութեան անուշ շուքով մը կը պատէ: Որովհետեւ ուրիշ ի՞նչ է հեշտանքի լիացումը, եթէ ոչ ցաւ: Եւ ի՞նչ է ցաւը, եթէ ոչ մահուան սկզբնաւորութիւն:

Այիշէի աչքերը սեւերացեալ շուքով մը հրջապատուած էին: Այդ աչքերը իրենց ջերմութեամբը եւ փայլունութեամբը երկու գիշերներէ պաշարեալ երկու ցերեկներու կը նմանէին:

Անոր այտերը տակաւին այն կարմրութիւնը կը կրէին, որմէ այրերը միշտ կը խաբուին:

Բնութեան բարոյականութիւնը շատ անգամ տարօրինակ կերպով մարդկային բարոյականութեան պայմանները կը ծիւրէ:

Ամօթխածութեան չառագունութիւնը հեշտանքի չառագունութեան հետ այն աստիճան կը շփոթէ որ, շատ անգամ միայն տեղը կը պակսի պոռնիկ մը կոյսի մը կշիռով կշռելու եւ կամ կոյս մը պոռնիկի մը կշիռով կշռելու համար:

Ներքինին ուրեմն կարելի չէր որ սխալէր չխուսափի: Իր երկար ոսկրոտ մատներովը Այիշէի դողդոջուն մատները շոյելով, ծիծաղելի սուր ձայնով մը ըսաւ.

— Հանըմս, Աստուած վկայ… լոլիկի պէս կարմիր ես, ձեռքերդ ըսես կրակներու մէջ են… բժիշկիդ կ'ուզե՞ս լուր ղրկեմ:

Այիշէ սարսռաց եւ դէպ դեղին եղաւ: Բժիշկին աչքերը անշուշտ ներքինիին աչքերէն նուազ ջլատ պիտի ըլլային:

— Ա՛հ, ոչ Լալա, փութաց պատասխանել Այիշէ: Ճիշդ է թէ գէշ գիշեր մը անցուցի, սակայն յանցաւորը փաշան է:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐԱՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

19րդ ցանկ

Պր. Մկրտիչ Գաղանճեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Տիգրան Խաչերեան (Տէ-սին), այրի Տիկին Մառի Փափազեան (Վիէն, Մարկոս Նաճարեան (Վիէն), Իշ-խան Պետրոսեան (Վիէն), Մարտիրոս Զօ-պոյեան (Վիէն), Մինաս Իւզէլեան (Վիէն), Տարօնցի Ղազար Կարապետեան (Վիէն), Անդրէ Շահանեան (Ալֆորվիլ), Սեպուհ Արզումանեան (Վիէն), Սահակ Ղօքխւզեան (Վիէն), այրի Տիկին Եղի-սաբէթ Այանեան (Վիէն), այրի Տիկին Տօլմաճեան (Վիէն), Պ. Կիւլպէնկ Սու-քիասեան (Վիէն), Պ. Աւետիս Թաղէոս-եան (Վիէն), այրի Տիկին Թրվան-տա Գալուստեան (Սէն Մօրիս), Պր. Եր-ուանդ Ծառուկեան (Սէն Մօրիս), Նշան Այտապիրեան (Սէնթ Էթիէն), Տէր եւ Տի-կին Գործակատարեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Կղմես Սանճեան (Լիոն) 100ական:

Նախկին գումար 89293,53 ֆր.
19րդ ցանկի գումար 2000 ֆր.
Ընդհ. գումար 91293,53 ֆր.:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ԲԱՆԱԿՈՒՄ

Խումբը Փարիզ կը հասնի Երեքշաբթի ցերեկէն առաջ (Մշակոյթի Տուն, 17 ռիւ Պլէօ):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ըն-կերակցութեան վարչութիւնը շնորհակա-լութեամբ ստացած է եկեղեցւոյ պայծա-ռութեան համար հետեւեալ նուէրները.–

Տէր եւ Տիկին Կարպիս Սէմիզեան 100 ֆր., Պ. Հասփիկեան Ստեփանի ընդ. Օր. Ժաքլինի ամուսնութեան ուրախ առիթով: Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Շահումէ 100, ի-րենց զաւկի՝ Ժիրայրի ընդ. Օր. Նիքոլի ամուսնութեան ուրախ առիթով: Պ. Ռու-բէն Քալէնպաճեանէ 100, իր Թոռնիկ՝ Ժաքի ընդ. Օր. Անի-Սիւզանի ամուսնու-թեան ուրախ առիթով:

Տարաբախտ Եդուարդ Տէրունեանի Թաղման առթիւ՝ այրի Տիկին Լիլօ Տէ-րունեան 500 ֆր., Սիմոնեան ընտանիք 150, այրի Տիկին Լուիս Կարապետեան 100,97, Տէր եւ Տիկին Պատրիկ Տիմոն 100, Ժանօ Պարթեւեան, Զէնկլոֆ ըն-տանիք 50ական, Ոմն 30, Խապէնճեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ, Բ. Տէմիրճեան, Ա. Բիրեան, Ա. Մկրեան 20ական: Գաս-պար Հայրապետեանի Թաղման Տէր եւ Տիկին Յ. Պաժան 20, Համբարձումեան Խաչիկի Թաղման՝ ատամնաբոյժ Դաւիթ-եան եղբայրներ 20, Գրիգոր Պօտուրեանի տարելիցի հոգեհանգիստին առթիւ Տէր եւ Տիկին Յ. Մարաշլեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Մարաշլեան 20ական: Նուարդ Թաշ-ճեանի Թաղման առթիւ, մայր եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութիւն, Պարոններ Ա. Խա-չիկեան, Ժ. Նասիպեան, Յ. Էթմէքճեան 50ական, Ոմն 30, Թաշճեան ընտանիք 20:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

Librairie Orientale H. SAMUELIAN

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (VIe)

Tél. : 326-88-65 C. C. P. Paris : 1278-35

HISTOIRE DE L'ARMENIE, H. Pasdermadjian, *Paris*	30 Fr.
AN ARMENIAN MISCELLANY, Aram Terzian, *with* 8 *miniatures*	30 Fr.
OURARTOU, par Boris Piotrovsky, *Paris, Illutré*	47 Fr.
L'ART ARMENIEN DE L'OURARTOU A NOS JOURS, *Catalogue de l'Exposition du Musée des Arts Décoratifs*	15 Fr.
DOCUMENTS OF ARMENIAN ARCHITECTURE, *Texte anglais et italien* 1) Haghbat, 2) Khatchkar, 3) Sanahin, *Chaque volume*	25 Fr.
MANUEL PRATIQUE DE LA LANGUE ARMENIENNE, H. Kurkjian	20 Fr.
MANUEL DE LA LANGUE ARMENIENNE, Prof. F. Feydit	48 Fr.
LE GENOCIDE DU PEUPLE ARMENIEN, P. Jean Mecerian	9 Fr.
LA PASSION DE CILICIE, Paul du Véou, *Paris*	25 Fr.
Victor Gardon : 1) LE VERT SOLEIL DE LA VIE :	22 Fr.
CHEVALIER A L'EMERAUDE	12 Fr.90
L'APOCALYPSE ECARLATE	24 Fr.

GRAND CHOIX DE LIVRES SUR L'ARMENIE ET LES ARMENIENS HISTOIRE, LITTERATURE, ART, CULTURE EN GENERAL

— Frais d'envoi à la charge du client —

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

1971–1972 տարեշրջանին համար, Հայ Քոյրերը կ'ընդունին գիշերօթիկ, ցերեկօ-թիկ եւ մանկապարտէզի համար փոք-րիկներ:

Արձանագրութիւնները սկսած են: Դի-մել՝ 73, Ավընիւ Անրի Պարպիւս

Առնուվիլ:

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի 11 Սեպտ. Խաչվերացի տօնին առթիւ, Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ ե-կեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի ձեռամբ Գեղամ Վրդ. Պաղտասարեանի: Այս առթիւ տեղի պի-տի ունենայ մատաղօրհնութիւն: Անոնք որոնք ուխտ ունին եւ կը փափաքին մաս-նակցիլ մատաղօրհնութեան՝ հաճին ար-ձանագրուիլ Թաղականութեան մօտ:

Ոչխարի զենումը պիտի կատարուի Ուրբաթ 9 Սեպտ. ժամը 3ին, եկեղեցւոյ փակը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

DANS LES SALONS DE L'HOTEL GEORGE V

Avenue George V, Paris

Եղանակի խիստ փայլուն եւ առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ար-ձանագրութիւնները սկսած են: Անոնք ո-րոնք կը փափաքին արձանագրել իրենց աղջիկները պէտք է դիմեն վարժարան, ամէն օր, առաւօտեան ժամը 9-12:

Հեռաձայնի թիւ 927-01-72 :

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ

Varoujean

Choix de poèmes 10 F.

•

Tcharentz

Choix de poèmes 6 F.
Traduction de
LUC-ANDRE MARCEL
avec la collaboration de
G. Poladian

•

ՁՐՈՅՑ

(Դ. հատոր) Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ
Գին՝ 8 Ֆր.

•

ՎԵՐՋԻՆ ԿԱԹԻԼՆԵՐ

ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ՝ 5 Ֆ.

•

ՀԻՆ ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ՝ 8 Ֆ.

դիմել՝
G. Poladian
53, Av. de St. Julien
13 - Marseille (12e)
FRANCE

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Ջերմապէս կը խնդրենք որ այդ փո-փոխութիւններու համար դիմումները ըլլան միայն ու միայն *գրաւոր*, մեկնու-մէն առնուազն չորս օր առաջ եւ ճշդուին *ընթացիկ եւ նոր հասցէն* :

Հասցէի ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ըն-դունուի հեռաձայնով :

Ծախքերու համար կը խնդրուի կցել 5 ֆրանք :

Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 7ԻՆ

Յետագային մանրամասնութիւններ

ԳԱՐՆԱՆ ՀԵՏ,
ԳԱՐՆԱՆ ՇՈՒՆՉ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier